

กฎหมายแจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญา

นางสาวพัชรียา โมกขมรรคกุล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์ ภาควิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

The Law on Crime Reporting

Miss Patchariya Mokkamakkul

ศูนย์วิทยุโทรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Master of Laws Program in Laws
Faculty of Law
Chulalongkorn University
Academic Year 2010
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

กฎหมายแห่งเหตุในการกระทำความผิดอาญา

โดย

นางสาวพัชรียา โมกขมรรคกุล

สาขาวิชา

นิติศาสตร์

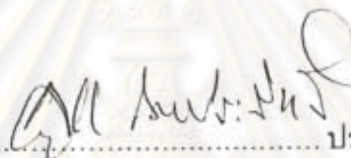
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์มัทยา จิตติรัตน์

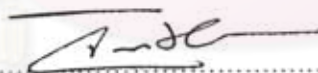
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์

..... คณะบดีคณะนิติศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. สักดา อนิตกุล)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ (พิเศษ) สุชาติ ไตรประสิทธิ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์มัทยา จิตติรัตน์)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. จิรนิติ หะวานนท์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.คอมพล จันท์นอม)

พัชรียา โมกขมรรคกุล : กฎหมายแจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญา. (THE LAW ON CRIME REPORTING) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รศ.มัทยา จิตติรัตน์, 295 หน้า.

ในปัจจุบัน อาชญากรรมมีลักษณะที่ซับซ้อนและรุนแรงขึ้นซึ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เป็นทางการโดยหน่วยงานของรัฐนั้น ไม่อาจจะติดตามสอดส่องดูแลความปลอดภัยได้อย่างทั่วถึง ด้วยเหตุจำนวนบุคลากรที่ขาดแคลนจึงเป็นการยากที่จะทราบข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำผิด ทั้งนี้ ประชาชนทั่วไปผู้อยู่ในที่เกิดเหตุหรือมีความสัมพันธ์กับผู้ที่กำลังจะเป็นอาชญากรย่อมสามารถพบเห็นเหตุการณ์หรือเข้าถึงข้อมูลได้ดีและสะดวกกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ อันสามารถแจ้งเหตุการณ์กระทำผิดไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่ได้

ประเทศไทยยังไม่มีบทกฎหมายเฉพาะที่จะนำมาใช้ในการกำหนดหน้าที่แก่ประชาชนในการแจ้งเหตุการณ์กระทำผิดอาญา ซึ่งแม้จะมีการกำหนดหน้าที่ทั่วไปในการช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อตกอยู่ในอันตรายแห่งชีวิตในประมวลกฎหมายอาญา แต่จากการศึกษาพบว่ายังไม่มีความครอบคลุม เหมาะสม เพียงพอที่จะนำมาใช้ส่งเสริมการป้องกันอาชญากรรมโดยประชาชน ในเบื้องต้นนี้ จึงได้เสนอแนวทางในการให้รางวัลรวมถึงมาตรการให้ประโยชน์แก่ผู้แจ้งเหตุในรูปแบบต่างๆ ซึ่งหากในอนาคตไม่สัมฤทธิ์ผลก็ควรกำหนดให้การไม่แจ้งเหตุเป็นความผิดอาญาในภาคลหุโทษ โดยกฎหมายและมาตรการที่ใช้อยู่ในต่างประเทศในการบัญญัติหน้าที่แจ้งเหตุของบุคคลไม่ว่าจะเป็นการบัญญัติให้การละเว้นไม่แจ้งเหตุเป็นความผิดอาญา เงื่อนไขและเหตุยกเว้นความรับผิดแก่ผู้แจ้งเหตุ มาตรการคุ้มครองผู้แจ้งเหตุจากความรับผิดต่างๆ รวมทั้งการให้สินบนนำจับและรางวัลเพื่อจูงใจประชาชนในการให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นล้วนเป็นวิธีการที่เหมาะสมในการเสริมสร้างจิตสำนึกแก่บุคคลทั่วไปในการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม อันจะนำไปสู่การประสานงานอันดีกับองค์กรของรัฐในการป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพต่อไป

สาขาวิชา.....นิติศาสตร์.....ลายมือชื่อนิติศ.....พัชรียา โมกขมรรคกุล.....
ปีการศึกษา.....2553.....ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

5286002034 : MAJOR LAWS

KEYWORDS : DUTY TO REPORT / FAILURE TO REPORT / GOOD SAMARITAN

PATCHARIYA MOKKAMUKKUL : THE LAW ON CRIME REPORTING.

ADVISOR : ASSOC. PROF. MATTHAYA JITTIRAT, 295 pp.

Crimes nowadays have more complex characteristics and are more violent in nature which the formal criminal justice administration, with limited budgets and manpower, can't supervise the whole community for the purpose of preventing the crime for the good welfare of the society. It's a hard task for the police to obtain information about the crime or to be in every crime scenes, therefore bystanders who witness the perpetration of the crime and normal citizens who have credible information about the criminals or the crimes' plan should have a role in protecting the community by reporting crimes to the police officers which would help preventing the crimes and limits losses incurring from the criminal acts.

As of now, there's still no enacting criminal law requiring citizens to report crimes whether in Criminal Code or in other statutes. As a part of the society, citizens should be encouraged to behave as good samaritans and to act as a general duty in helping states' officer to protect others' lives and limbs and the safety of the community as a whole which are the values that the criminal law endeavors to preserve. Thus, promulgating laws and useful measures benefiting citizens reporting crimes that are in line with our social norms will help induce people who have appropriate tendency to report which will lead to the effective informal crime prevention by the society and could help reduce crime rates.

Field of Study :.....Laws.....
 Academic Year :.....2010.....

Student's Signature Patchariya Mokka mukkul
 Advisor's Signature Matthaya Jittirat

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความสำเร็จจากความเมตตากรุณาอย่างดียิ่งจากท่านรองศาสตราจารย์ มัทยา จิตติรัตน์ ที่ได้ให้ความกรุณาอนุเคราะห์รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และได้สละเวลาในการให้คำปรึกษา ตรวจสอบร่างวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่างๆที่เป็นประโยชน์อย่างมากแก่ผู้เขียน

ขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์(พิเศษ) สุชาติ ไตรประสิทธิ์ ที่ได้กรุณาได้รับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ท่านศาสตราจารย์(พิเศษ) ดร.จิรนิติ หะวานนท์และท่านอาจารย์ ดร.คณพล จันทน์หอม ที่กรุณาสละเวลารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำปรึกษา ตรวจสอบร่างวิทยานิพนธ์และให้คำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณเพื่อนๆของผู้เขียนที่ได้ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจอย่างดียิ่งให้แก่ผู้เขียนตลอดระยะเวลาของการศึกษา

ท้ายที่สุดนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณบิดา มารดาและน้องสาวของผู้เขียนที่ได้ให้การสนับสนุนในทุกๆด้านจนทำให้การศึกษาของผู้เขียนและวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ทั้งนี้ประโยชน์และคุณค่าของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอมอบแต่บิดา มารดาและคณาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนและให้ความรู้แก่ผู้เขียน หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอรับไว้แต่เพียงผู้เดียว และขออภัยมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย.....	4
1.3 สมมติฐานของการศึกษาวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย.....	5
1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 ปัญหาอาชญากรรมและความรับผิดชอบของบุคคลในสังคม.....	6
2.1 ปัญหาอาชญากรรม.....	6
2.2 แนวคิดเรื่องความรับผิดชอบของบุคคลในสังคม.....	19
2.2.1 ประวัติความเป็นมาและแนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบของบุคคล ในสังคมในประเทศตะวันตก.....	21
2.2.2 ประวัติความเป็นมาและแนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบของบุคคลใน สังคมในประเทศไทย.....	34
2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักกฎหมายพลเมืองดี.....	41
2.4 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมโดยทั่วไป.....	58
2.5 แนวคิดการควบคุมทางสังคม.....	63
2.6 แนวความคิดสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม.....	64
บทที่ 3 กฎหมายแจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญา.....	72
3.1 กฎหมายไทยกับการแจ้งเหตุการกระทำความผิด.....	72
3.1.1 ฐานความผิดในประมวลกฎหมายอาญาเกี่ยวกับการแจ้งเหตุ.....	73
3.1.1.1 บทบัญญัติหน้าที่พลเมืองดีในประมวลกฎหมายอาญา.....	73

3.1.1.2	กลุ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดต่อความมั่นคงของรัฐ.....	74
3.1.2	กฎหมายแจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญาตามพรบ.อื่นๆ.....	77
3.1.2.1	พรบ.คุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546.....	77
3.1.2.2	พรบ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550.....	80
3.1.2.3	พรบ.รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของ บ้านเมือง พ.ศ.2535.....	81
3.1.2.4	พรบ.จราจรทางบก พ.ศ. 2522.....	83
3.2	กฎหมายแจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญาในต่างประเทศ.....	84
3.2.1	ที่มาของกฎหมายแจ้งเหตุในต่างประเทศ.....	84
3.2.2	หลักเกณฑ์การบัญญัติกฎหมายแจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญาใน ต่างประเทศ.....	92
3.2.2.1	ฐานความผิด.....	92
3.2.2.2	บุคคลที่มีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุ.....	102
3.2.2.3	องค์ประกอบภายนอกและภายในของความผิด.....	103
3.2.2.4	ขั้นตอนการกระทำความผิดที่มีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุ.....	109
3.2.2.5	ลักษณะหน้าที่ที่ต้องกระทำ.....	113
3.2.2.6	เหตุยกเว้นความรับผิด.....	116
3.2.2.7	อัตราโทษ.....	123
3.2.2.8	มาตรการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการแจ้งเหตุ.....	126
บทที่ 4	วิเคราะห์ความผิดฐานไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาและแนวทางการ นำมาปรับใช้ในประเทศไทย.....	134
4.1	วิเคราะห์กฎหมายแจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาในประเทศไทย.....	134
4.1.1	วิเคราะห์กฎหมายแจ้งเหตุในกฎหมายตราสามดวง.....	134
4.1.2	วิเคราะห์บทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญากับการแจ้งเหตุ.....	146
4.1.3	วิเคราะห์กฎหมายแจ้งเหตุตามพระราชบัญญัติอื่นๆ.....	153
4.2	วิเคราะห์ความผิดฐานไม่แจ้งเหตุในต่างประเทศกับแนวทางการนำมาปรับใช้ใน ประเทศไทย.....	159

4.3 วิเคราะห์มาตรการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการแจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญา.....207

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....233

    5.1 บทสรุป.....233

    5.2 ข้อเสนอแนะ.....249

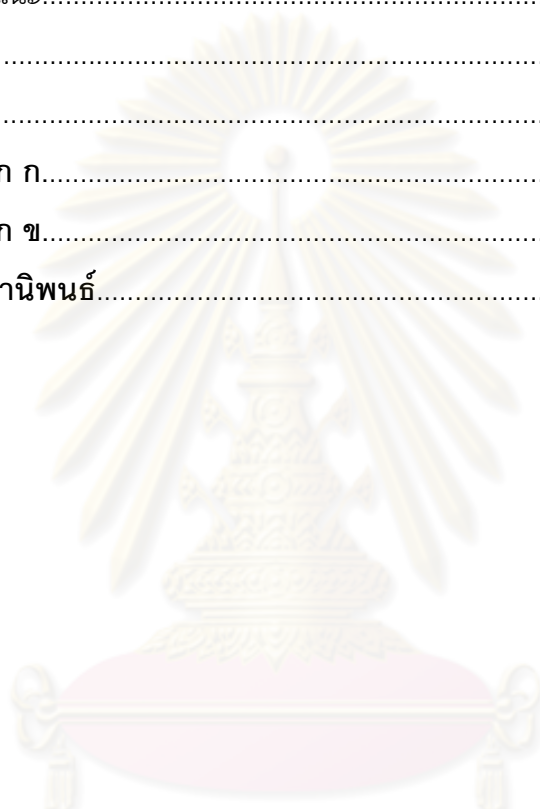
รายการอ้างอิง.....256

ภาคผนวก.....267

    ภาคผนวก ก.....268

    ภาคผนวก ข.....272

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....295

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อาชญากรรมเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมทุกยุคทุกสมัยและได้มีการวิวัฒนาการมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน การเกิดอาชญากรรมได้มีกระบวนการที่ซับซ้อนมากขึ้นและยากในการที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมาย ประกอบกับในยุคปัจจุบันนี้ วิถีชีวิตของบุคคลในสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก จะเห็นได้ว่าในอดีตนั้น สภาพความเป็นอยู่ในสังคมไทยมีความเป็นอยู่ในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกัน ทั้งในการดำรงชีวิตและในการอื่น ๆ โดยจะมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกันฉันพี่น้อง เมื่อเกิดการกระทำความผิดหรือการฝ่าฝืนกฎข้อบังคับของสังคมขึ้น คนในสังคมเช่น เพื่อนบ้านจะช่วยกันเป็นหูเป็นตาและช่วยระแวดระวังป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดหรือให้ความช่วยเหลือในการจับผู้ร้ายร่วมกับผู้เสียหายเพื่อนำส่งเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามกฎหมายบ้านเมืองต่อไป

อย่างไรก็ตาม วิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนไปโดยพัฒนาการไปตามระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและจากการเปลี่ยนรูปแบบการประกอบอาชีพไปสู่การทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมหรือประกอบธุรกิจค้าขายต่างๆมากขึ้นกว่าแต่เดิมที่มีการทำเกษตรกรรมเป็นหลัก รูปแบบของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นสังคมเมืองที่ผู้คนต่างมีภาระหน้าที่ต้องประกอบภาระงานของตนเองและการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาในประเทศทำให้ค่านิยมความเชื่อเพื่อเผื่อแผ่เกื้อกูลต่อบุคคลอื่นนั้นเปลี่ยนแปลงไป โดยต่างคนต่างมีความเป็นอยู่ที่ต้องแข่งขันกันเพื่อเอาตัวรอดท่ามกลางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน โดยเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองหลวงหรือตามเมืองใหญ่ๆเช่น กรุงเทพมหานครหรือพัทยา ซึ่งมีลักษณะเป็นสังคมเมืองซึ่งรับวัฒนธรรมของต่างประเทศและความเจริญในด้านต่างๆมาผสมผสาน ทำให้ลักษณะของเพื่อนบ้านหรือชุมชนที่เอื้อเพื่อต่อกันลดน้อยลงไปอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ประกอบกับอาชญากรรมในปัจจุบันนี้วิวัฒนาการไปในทางที่มีความซับซ้อนและมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น ซึ่งความผิดบางประเภทนั้นไม่เป็นการกระทำที่เป็นความผิดในตัวเอง ทำให้การรับรู้ของประชาชนต่ออาชญากรรมนั้นเป็นไปโดยยาก จึงไม่สามารถให้ความช่วยเหลือในการป้องกันก่อนที่ความผิดจะลุกลามใหญ่โต

มากขึ้นได้ นอกจากนี้ ในความผิดร้ายแรงที่กระทบต่อชีวิต ร่างกาย ของบุคคลไม่ว่าจะเป็นการ ส่วนตัวหรือส่วนรวมก็มักจะประสบปัญหาการไม่กล้าเข้าไปยุ่งเกี่ยวของผู้ที่พบเห็นเหตุการณ์ เพราะกังวลในความปลอดภัยของชีวิตร่างกายตนเองและบุคคลที่เกี่ยวข้อง บางกรณีก็เป็น ความผิดภายในครอบครัวญาติพี่น้อง ซึ่งบุคคลภายนอกมักถือเป็นเรื่องภายในครอบครัวที่ตนไม่ อาจเข้าไปแทรกแซงได้ ด้วยเหตุต่างๆเหล่านี้ ทำให้การพึ่งพาซึ่งกันและกันในการช่วยเหลือจับกุม ผู้กระทำผิดต่อกฎหมายจึงลดน้อยลงไปและแทบจะไม่มีผลสำคัญเมื่อเทียบกับบทบาทของรัฐ

หากจะมองย้อนไปถึงตั้งแต่ในสมัยโบราณ ตั้งแต่สมัยที่เผ่าพันธุ์มนุษย์มาอยู่รวมตัวกัน เป็นสังคม โดยยอมสละสิทธิส่วนหนึ่งของตนให้แก่รัฐาธิปไตยหรือผู้ปกครองชุมชนเพื่อแลกกับความ ค้ำกันในความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน เพราะตามธรรมชาติแล้ว มนุษย์ย่อมมีการ แก่งแย่งชิงดีกัน และใช้หลักต่างคนต่างตอบแทนการกระทำที่ไม่ชอบต่อกันตามหลักตาต่อตา ฟัน ต่อฟัน หรืออาจยิ่งไปกว่านั้นโดยทำร้ายผู้ที่ทำร้ายตนคืนในระดับที่มากกว่าความเสียหายที่ตน ได้รับ ด้วยเหตุดังกล่าว มนุษย์จึงมารวมตัวกันอยู่เป็นสังคม โดยมอบอำนาจส่วนหนึ่งของตนใน การจัดการกับผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบของชุมชนหรือของรัฐให้แก่เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจเป็นผู้จัดการ และกำกับเพื่อให้การลงโทษแก่แค้นคืนผู้กระทำผิดเป็นไปตามขอบเขตและเพื่อรักษาความสงบ เรียบร้อยและเป็นหลักประกันความปลอดภัยให้กับบุคคล แต่ทั้งนี้ ผู้เสียหายหรือชุมชนก็ยังมี บทบาทในการช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของรัฐในการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ ในสมัยโบราณ ของไทยก็เช่นกัน ดังจะปรากฏจากกฎหมายตราสามดวง ซึ่งเป็นกฎหมายที่ทรงคุณค่าและมีความ สำคัญยิ่งในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ในพระไอยการลักษณะโจรและในกฎหมายโจรห้าเส้น ซึ่ง ทำให้เห็นชัดว่า ราษฎรในสมัยก่อนมีหน้าที่ที่จะต้องให้ความช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของรัฐเมื่อมีการ กระทำความผิดเกิดขึ้น โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ความผิดร้ายแรงที่จะส่งผลกระทบต่อคุณค่า ของทรัพยากรที่สำคัญของชาติคือ ชีวิตและร่างกายของบุคคล รวมทั้งเน้นความสำคัญของการ พึ่งพาอาศัยระหว่างผู้อยู่บ้านใกล้เรือนเคียงในการส่งข่าวและติดตามจับกุมผู้ร้ายในละแวก บ้านเรือนของตน ทั้งนี้ ที่เป็นไปโดยง่ายก็เพราะชุมชนในสมัยก่อนมีความเป็นอยู่อย่างสนิทสนม กลมเกลียวระหว่างเพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียง ซึ่งต่างจากสมัยปัจจุบันที่มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ และมีปฏิสัมพันธ์กันไม่มากพอจะเกิดความผูกพันทางจิตใจที่จะยื่นมือเข้าช่วยเหลือ ทั้งนี้ อำนาจ ในการสืบสวนสอบสวนจับกุมผู้กระทำผิดถือเป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะบังคับใช้ กฎหมายเสียเป็นส่วนใหญ่และราษฎรไม่มีหน้าที่ในการแจ้งข่าวหรือช่วยเหลือการจับกุมหรือการ ป้องกันขัดขวางการกระทำความผิดของอาชญากรแต่อย่างใด ดังจะได้กล่าวได้ว่า เมื่อก่อนการ กระทำความผิดเกิด ก็เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความอาญาที่จะทำการสืบสวน แสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อย ต่อมา เมื่อความผิดได้เกิดขึ้นแล้ว ก็เป็นหน้าที่ของตำรวจอีกเช่นกันที่จะสอบสวนรวบรวม พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องและทำการจับกุมผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยราษฎรมีบทบาทไม่ มาก เช่น อาจต้องช่วยเจ้าพนักงานในการจับ หากถูกสั่งให้ช่วย หรืออาจต้องมาเป็นพยานในศาล ในภายหลังหากมีการออกหมายเรียกตัวมาซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การป้องกันอาชญากรรมโดยการ ใช้เพียงบุคลากรของหน่วยงานในระบบกระบวนการยุติธรรมเพียงอย่างเดียวในปัจุบันนี้ไม่ เพียงพอเสียแล้ว ด้วยปัญหาการขาดแคลนบุคลากร ประสิทธิภาพ และขอบเขตที่สามารถเข้าถึง ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้นบางครั้งก็ไม่กว้างขวางเท่ากับราษฎรผู้อยู่ในละแวกนั้น โดยเฉพาะการกระทำบางอย่างที่สามารถรู้ได้เพียงบุคคลวงในหรือเป็นความผิดที่ยากต่อการหา พยานหลักฐานเนื่องจากเป็นเรื่องร้ายแรงหรือทำเป็นการลับ ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐเพียงองค์กรเดียว ไม่สามารถที่จะเข้าถึงได้ ทำให้เกิดคดีที่ไม่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นจำนวนมาก

ด้วยเหตุที่กล่าวมา สังคมไทยจึงควรมีการปรับปรุงพฤติกรรมของคนในสังคมให้มีความ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันมากขึ้น โดยถึงแม้จะไม่สามารถเข้าไปช่วยเหลือถึงขั้นกระทำการขัดขวางด้วย ตนเอง แต่ก็สมควรที่จะได้ช่วยเหลือการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในการสอดส่องพฤติกรรมและ การกระทำความผิดของผู้ก่ออาชญากรรม ซึ่งจะเห็นได้ว่าพฤติกรรมของอาชญากรบางประเภทมี ลักษณะที่จะก่อให้เกิดความเสียหายและอันตรายต่อประโยชน์ของชาติเป็นส่วนรวม ซึ่งอาจส่งผล ทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม จารีตประเพณีอันดีงาม เช่น การก่อการร้าย การค้ามนุษย์ การซื้อขาย จำหน่ายยาเสพติดให้โทษ เป็นต้น

ทั้งนี้ สำหรับในประเทศไทยได้มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการกระทำความผิด อย่างไม่เป็นทางการโดยบุคคลทั่วไปอยู่ในกฎหมายหลายฉบับ เช่น การกำหนดหน้าที่ในการแจ้ง หากพบกรณีเด็กถูกทำร้ายตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก หรือในกรณีตามพระราชบัญญัติ คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว แต่อย่างไรก็ดียังขาดสาระสำคัญที่ชัดเจนในการ กำหนดให้การละเลยไม่ปฏิบัติตามดังกล่าวซึ่งเป็นสิ่งที่สมควรกระทำนั้นเป็นความผิดที่มีโทษทาง อาญาและขาดมาตรการที่เหมาะสมในการบังคับใช้ ทั้งนี้ มีข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะการ ที่ประชาชนทั่วไปรวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องซึ่งอาจพบเห็นอาการ บาดเจ็บอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดได้โดยง่ายกว่าบุคคลอื่น เช่น ผู้ประกอบวิชาชีพทาง สาธารณสุข ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และความสำนึกในหน้าที่ของตนไม่ว่าจะเป็นในทาง จริยธรรมหรือในทางกฎหมายก็ตาม ซึ่งส่งผลให้ไม่เกิดประสิทธิผลตามบทบัญญัติของกฎหมายที่

มุ่งจะให้สังคมยื่นมือเข้าไปให้ความช่วยเหลือหรือขัดขวางการกระทำ ความผิดต่อเหยื่อในรูปแบบต่างๆต่อไป ด้วยเหตุดังกล่าว การกำหนดกฎหมายที่มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้นจะช่วยกระตุ้นให้เกิดการช่วยเหลือที่ชัดเจนยิ่งกว่าที่เป็นอยู่ จึงควรศึกษาปัญหาการขาดความร่วมมือในการป้องกันอาชญากรรมจากชุมชนเพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหา สาเหตุ ผลกระทบว่ากฎหมายหรือมาตรการต่างๆที่มีอยู่ได้มีการนำมาใช้ปฏิบัติอย่างจริงจังหรือไม่ และพิจารณาแนวทางการบัญญัติกฎหมายของต่างประเทศที่มีจุดมุ่งหมายในการป้องกันการกระทำ ความผิดดังกล่าว ตลอดจนศึกษาถึงความเหมาะสมว่าควรกำหนดหน้าที่ในการแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ในความผิดฐานใด ที่ต้องมีมาตรการคุ้มครองผู้แจ้งเหตุให้ชัดเจน การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว จึงจะสัมฤทธิ์ผลและสามารถลดจำนวนอาชญากรรมลงได้โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคลทุกคนในสังคม

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

1. ศึกษาถึงสภาพปัญหาการขาดความร่วมมือจากชุมชนในการแจ้งเหตุการกระทำ ความผิดอาญา รวมทั้งแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดชอบของบุคคลในสังคมต่อปัญหาอาชญากรรม
2. ศึกษาแนวคิดและบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งในไทยและต่างประเทศเพื่อพิจารณาว่ามีข้อดีและข้อบกพร่องอย่างไร
3. วิเคราะห์หารูปแบบที่เหมาะสมในการบัญญัติกฎหมายในการแจ้งเหตุการกระทำ ความผิดสำหรับประเทศไทยและกำหนดแนวทางในการแก้ไขกฎหมายที่จะมีผลช่วยป้องกันการกระทำ ความผิด

1.3 สมมติฐานของการศึกษาวิจัย

ปัจจุบัน อาชญากรรมมีจำนวนเพิ่มขึ้นและมีรูปแบบที่ซับซ้อนขึ้นเรื่อยๆตามพัฒนาการของสังคมและเทคโนโลยีต่างๆ เป็นเหตุให้รูปแบบในการกระทำ ความผิดมีความหลากหลายและยากต่อการพบเห็นเหตุการณ์และค้นพบพยานหลักฐาน ดังจะเห็นได้ว่ามีคดีจำนวนมากที่ไม่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม อีกทั้งยังไม่มีระบบในชุมชนที่จะช่วยเหลือเจ้าพนักงานตำรวจในการป้องกันอาชญากรรมมิให้เกิดขึ้นหรือขัดขวางมิให้ความผิดสำเร็จ นอกจากนี้ การหาพยานหรือผู้รู้เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นไปได้ยาก เพราะขาดความร่วมมือจากบุคคลในสังคม จึงสมควรที่จะมีการกำหนดบทบัญญัติความผิดเกี่ยวกับการแจ้งเหตุเพื่อสร้างจิตสำนึกในหน้าที่พลเมืองในเรื่องดังกล่าวอันจะก่อให้เกิดผลในการลดจำนวนอาชญากรรมและเกิดความสมานสามัคคีขึ้นในสังคม

1.4 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาบทบัญญัติเกี่ยวกับกฎหมายแจ้งเหตุในต่างประเทศเพื่อพิจารณาว่าความผิดใดและในขอบเขตใดที่บุคคลควรมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพื่อผลในการป้องกันอาชญากรรม โดยจะศึกษากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมันและอิสราเอลเพื่อเป็นต้นแบบในการบัญญัติกฎหมายในประเทศไทยให้เหมาะสมอันจะเป็นการลดปัญหาอาชญากรรมและกระตุ้นความรับผิดชอบของคนในสังคม

1.5 วิธีการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยจะศึกษาจากการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศประกอบกับการศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น บทความ หนังสือ วารสาร บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิจัยกฎหมายเพื่อให้ได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะในเรื่องดังกล่าวต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหา แนวคิด ทฤษฎีต่างๆเกี่ยวกับความรับผิดชอบของบุคคลในสังคมต่อปัญหาอาชญากรรม
2. เพื่อที่จะทำให้ทราบถึงแนวคิด หลักกฎหมาย บทบัญญัติต่างๆของต่างประเทศในการสร้างความร่วมมือจากชุมชนในการแจ้งเหตุความผิดอาญา
3. เพื่อจะคิดค้นหาแนวทางแก้ไขกฎหมายอาญาที่จะมีผลในทางก่อให้เกิดสามัญสำนึกในการแจ้งเหตุเกี่ยวกับการกระทำความผิด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ปัญหาอาชญากรรมและความรับผิดชอบของบุคคลในสังคม

ปัญหาอาชญากรรมเป็นปัญหาที่มีมานานแล้วในสังคม ทั้งนี้เพราะการเข้ามาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมนุษย์ย่อมก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่อยู่ร่วมกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงได้มีการสร้างกฎเกณฑ์ทางกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ จารีตประเพณีและศีลธรรมเป็นเครื่องหน่วงเหนี่ยวมิให้บุคคลกระทำความผิดและให้ประพฤติตนอยู่ในขอบเขตที่รัฐหรือผู้ปกครองต้องการ เพื่อบังคับการดำรงอยู่ของสังคมนั้นๆ ซึ่งการก่ออาชญากรรมนั้นมีหลายรูปแบบ ตั้งแต่ความผิดอุกฉกรรจ์ร้ายแรงจนถึงความผิดเล็กน้อยหรือความผิดลหุโทษ ซึ่งสังคมมนุษย์ย่อมไม่อาจดำรงอยู่ได้หากไม่มีการควบคุมพฤติกรรมอาชญากรรมเช่นนี้ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมเพื่อที่สังคมจะสามารถดำเนินไปโดยปกติสุข ทั้งนี้ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างเป็นทางการโดยรัฐนั้นเป็นส่วนสำคัญที่จะควบคุมสอดส่องดูแลการเกิดอาชญากรรม โดยได้รับมอบอำนาจจากปัจเจกชนที่เข้าร่วมกันเป็นรัฐนั้นๆ ให้ทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม อย่างไรก็ตาม เฉพาะแต่หน่วยงานของรัฐเพียงประการเดียว ย่อมไม่อาจทำการป้องกันอาชญากรรมได้อย่างทั่วถึงเนื่องจากมีบุคลากรและงบประมาณจำนวนจำกัด ทั้งเป็นไปไม่ได้ที่อยู่ในตัวที่รัฐจะสามารถล่วงรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดในทุกพื้นที่ ทำให้ค้นพบการกระทำความผิดอาญาได้ก็ต่อเมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้นแล้ว ซึ่งอาชญากรรมร้ายแรงหลายประเภทได้ก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งทางชีวิตและร่างกายของมนุษย์และกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน ในการจะป้องกันอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากพลเมืองทั่วไปที่มีเชื้อเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งประกอบกันเป็นสังคมนั้นๆ เพื่อช่วยสอดส่องดูแลการกระทำความผิด อันจะก่อให้เกิดผลในการลดการเกิดอาชญากรรม จึงจะได้ขออธิบายเกี่ยวกับปัญหาอาชญากรรมกับกระบวนการยุติธรรมในรูปแบบที่เป็นทางการของรัฐและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของบุคคลทั่วไปในสังคมต่อปัญหาอาชญากรรมดังนี้

2.1 ปัญหาอาชญากรรมในสังคม

อาชญากรรมคืออะไรนั้นมีผู้ให้ความหมายไว้แตกต่างกัน โดยมีลักษณะคำจำกัดความที่แตกต่างกันไปแล้วแต่ศาสตร์และแขนงวิชาการของผู้ให้ความหมาย ทั้งนี้ตามความหมายใน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542 ได้ให้ความหมายของ อาชญากรรม ไว้ว่าคือ การกระทำความผิดทางอาญา¹

ในต่างประเทศ Black's Law Dictionary ได้ให้ความหมายของคำว่า Crime หรือ อาชญากรรมไว้ว่า "Crime is an act that the law makes punishable ; the breach of legal duty treated as the subject matter of criminal proceeding."²

(อาชญากรรม คือ การกระทำที่กฎหมายกำหนดให้สามารถลงโทษได้ ; การฝ่าฝืนหน้าที่ตามกฎหมายที่เป็นประธานสำคัญในกระบวนการพิจารณาความทางอาญา)

นอกจากนี้ ใน Black's Law Dictionary ยังได้ให้คำอธิบายเพิ่มเติมว่า "Understanding conception of a crime, as distinguished from that of Wrong or Tort and from that of the sin, involves idea of injury to the state of collective community... "

(การจะเข้าใจนิยามของอาชญากรรม ต้องเข้าใจว่ามีความแตกต่างจากการทำผิดหรือละเมิด และต่างจากการทำบาป เพราะอาชญากรรมนั้นรวมถึงการทำความเสียหายต่อสังคมที่รวมตัวกันเป็นรัฐด้วย)

ผศ.ณัจฉลดา พิเชิตบัญญัติ อาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ได้ให้ความหมายของอาชญากรรมไว้ว่า เป็นการกระทำความผิดทางอาญา ซึ่งเป็นปัญหาของสังคมอย่างหนึ่งที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก โดยการกระทำผิดทางอาญานั้น ได้กระทำขึ้นโดย "อาชญากร" เช่น คดีฆ่าผู้อื่น ทำร้ายร่างกาย ข่มขืนกระทำชำเรา ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฆังทรัพย์ และปล้นทรัพย์ เป็นต้น ทั้งนี้ อาชญากรรมเป็นสิ่งที่คู่กันกับสังคมทุกสังคม เป็นปัญหาสังคมที่สำคัญคุกคามความสงบสุขของประชาชนและเป็นภัยต่อสังคมทำลายชีวิตและทรัพย์สิน แสดงถึงความไม่สมบูรณ์และความบกพร่องของระเบียบสังคม การศึกษาปัญหาอาชญากรรมในแวดวงสังคมวิทยาจึงเป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนของบุคคลต่อสังคม รวมทั้งการวิเคราะห์หาสาเหตุแห่งความขัดแย้ง ทั้งนี้ ในอดีตปัญหาอาชญากรรมยังไม่เกิดมีมากนัก เนื่องจากว่าสังคมแบบเดิมเป็นสังคมที่มีจารีตประเพณี กำหนดไว้แน่นอน ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามแบบแผนการดำเนินชีวิตวัฒนธรรมและสังคมของตนอย่างเคร่งครัด ผู้ใดฝ่าฝืนจะเป็นที่รังเกียจของสังคม อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมของคนเราจะแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่ม แต่

¹ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชันส์ จำกัด, 2546), หน้า 1361.

² Bryan A.Garner, Black's Law Dictionary, 8th edition (West publishing, 1990)

จะมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับการกระทำบางอย่างที่เห็นว่า ดีและสมควรให้ปฏิบัติ ถ้าใครไม่ปฏิบัติตามก็ไม่เสียหาย ในสังคมที่เจริญก้าวหน้ามิติต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่ต้องการให้สมาชิกของสังคมปฏิบัติจะออกมาในรูปแบบบทบัญญัติทางกฎหมาย ผู้ใดฝ่าฝืนทำให้สังคมปราศจากความปกติสุขกระทบกระเทือนสวัสดิภาพและสิทธิของผู้อื่น ผู้นั้นก็จะต้องได้รับโทษ³

รองศาสตราจารย์ สุดสงวน สุธีสร รองศาสตราจารย์คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ได้ให้ความหมายของอาชญากรรมไว้เช่นกัน โดยเห็นว่า อาชญากรรม หมายถึงการกระทำที่ผิดกฎหมาย ก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน เป็นเรื่องที่น่ากลัวและร้ายแรง เป็นสิ่งที่ทุกคนไม่ต้องการเข้าไปเกี่ยวข้องโดยในการให้คำจำกัดความจะไม่มี ความหมายที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับผู้ให้ความหมาย⁴

ทั้งนี้ **อาชญากรรมตามความหมายของสำนักอาชญาวิทยาตั้งเดิมนั้น** คือ การกระทำที่มีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นอาชญากรรม ทั้งนี้ตามหลักที่ว่าหากไม่มีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดแล้วย่อมไม่มีโทษ (Nullum crimen sine lege) ซึ่งเป็นแนวคิดของสำนักคลาสสิกว่าการจะลงโทษบุคคลใดนั้นต้องมีความแน่นอนและเท่าเทียม ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้จะให้บุคคลทราบได้ว่าพฤติกรรมประเภทใดเป็นความผิดและมีบทลงโทษ ด้วยบทกฎหมายจึงจำต้องเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรไว้อย่างชัดเจนเพียงพอที่บุคคลทั่วไปจะเข้าใจได้อันจะมีผลในการยับยั้งอาชญากรรม ทั้งนี้เพราะคนทั่วไปย่อมจะกลัวการลงโทษที่ร้ายแรงและก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าประโยชน์ที่จะได้รับจากการกระทำผิด⁵ ส่วน**สำนักปฏิรูประบบนิยาม**ที่มีแนวคิดยุคใหม่เกี่ยวกับตัวอาชญากรว่าควรจะมีการลงโทษโดยวัตถุประสงค์ไม่ใช่เพื่อการแก้แค้นทดแทนแต่เพื่อแก้ไขตัวอาชญากรเป็นรายบุคคลโดยวิเคราะห์ถึงสาเหตุของการกระทำผิดนั้น กาโรฟาโลซึ่งเป็นปรมาจารย์สำนักนี้ได้ให้ความหมายของอาชญากรรมว่า เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ขัดต่อความรู้สึกของชุมชน ดังนั้นการกระทำใดๆที่ขัดต่อกฎเกณฑ์ของสังคมจึงถือเป็น

³ ณ์จลดา พิชิตบัญชาการ, ปัญหาสังคม (Social Problems), พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2533), หน้า 378.

⁴ สุดสงวน สุธีสร, อาชญาวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), หน้า 2.

⁵ Cesare Beccaria, On Crimes and Punishments (Indianapolis : Bobbs-Merrill ,1963), p. 13-15, 43-44, 62.

อาชญากรรม และเสนอให้คำว่าอาชญากรรมแทนคำว่าอาชญากรรมได้ ดังนั้น อาชญากรรม จึงคือ พฤติกรรมของอาชญากรนั่นเอง⁶

นอกจากนี้ ยังมีกรให้คำนิยามอาชญากรรมในความหมายของกฎหมาย โดยเจโรมี่ ไมเคิลและมอร์ติเมอร์ เจ แอดเลอร์ว่าเป็นพฤติกรรมที่ต้องห้ามตามกฎหมายอาญา⁷ และคลาเรนซ์ อาร์ เจฟเฟอร์รี่ยังกล่าวว่า กฎหมายอาญานั้นเองที่เป็นต้นกำเนิดของอาชญากรรม เพราะถ้า กฎหมายอาญาไม่กำหนดให้การกระทำนั้นเป็นความผิดแล้ว การกระทำดังกล่าวย่อมไม่ใช่ อาชญากรรม⁸ เฮอริมานน์ มานน์ไฮม์ (Hermann Mannheim) ก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่สนับสนุนให้ใช้คำ จำกัดความอาชญากรรมตามความหมายของกฎหมาย โดยกล่าวว่า อาชญากรรมนั้นเป็น พฤติกรรมต่อต้านสังคมที่ระบุไว้ในกฎหมายอาญา ซึ่งจะต้องกระทำในขณะที่ผู้กระทำมี สติสัมปชัญญะ มีเจตนาและมีผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ทั้งต้องเป็นการกระทำที่ต้องห้าม ตามกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้นตามหลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง ผู้กระทำต้องมีเจตนา ร้าย(mens rea)ในการกระทำ ต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลร้ายที่เกิดและการ กระทำนั้นต้องมีการกำหนดโทษไว้อย่างแจ่มชัดในขณะที่กระทำความผิด กล่าวคือ อาชญากรรม จะต้องมื่อองค์ประกอบโครงสร้างความรับผิดชอบทางอาญาครบตามหลักกฎหมายเองไกลแซกซอน นั้นเอง⁹ นอกเหนือจากการมองว่าเป็นพฤติกรรมที่ขัดต่อกฎหมายอาญาแล้ว ยังได้มีการมอง ความหมายอาชญากรรมลึกลงไปในความหมายของกฎหมาย เช่น ออสติน กล่าวว่า อาชญากรรม หมายถึง สถานภาพทางกฎหมายที่ถูกกำหนดให้แก่พฤติกรรมใดๆหรือบุคคลใดๆ โดยผู้มีอำนาจ หน้าที่ในสังคม หรือริชาร์ด ควินนีย์ ที่กำหนดขอบเขตอาชญากรรมว่า พฤติกรรมใดๆจะไม่เป็น อาชญากรรมเว้นแต่เข้าเงื่อนไข คือ ต้องมีการกำหนดอย่างเป็นทางการให้พฤติกรรมนั้นเป็น อาชญากรรมโดยผู้มีอำนาจหน้าที่ขององค์กรทางการเมืองของสังคมนั้น ก็เป็นการเพียงพอแล้วที่ จะถือเป็นอาชญากรรม¹⁰

⁶ อ้างถึงใน สุดสงวน สุธีสร, อาชญาวิทยา, หน้า 5-6.

⁷ Michael, J. and Adler M.J., Crime, law and social science (New York: Harcourt Brace,1933), p.5.

⁸ Jefferey, C.R., "The structure of American Criminology thinking", Journal of criminal law criminology and police science 46 (January-February 1956):671.

⁹ Mannheim,H., Pioneers in Criminology (Montclair N.J.: Patterson Smith,1973)

¹⁰ Quinney, R., The social Reality of crime (Boston : Little Brown,1970),p.6

นอกจากนี้ ยังมีนักอาชญาวิทยาที่ใช้วิธีการศึกษาในแบบสังคมวิทยา ซึ่งได้ให้ความหมายอาชญากรรมในความหมายทางสังคม เช่น เซลลิน ได้ให้ความหมายของอาชญากรรมว่า เป็นพฤติกรรมที่ละเมิดบรรทัดฐานความประพฤติ มิใช่ละเมิดกฎหมาย ทั้งบรรทัดฐานความประพฤตินี้จะพบได้ในทุกสังคมไม่จำกัดแต่เพียงบรรทัดฐานที่สร้างขึ้นเพื่อกลุ่มหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง ไม่อยู่ภายในขอบเขตทางการเมืองและไม่จำเป็นต้องปรากฏอยู่ในกฎหมาย และ วิลเลียม อาเดรียน บองเกอร์ เห็นว่า อาชญากรรมนั้นเป็นพฤติกรรมต่อต้านสังคม เป็นการกระทำที่เกิดในกลุ่มบุคคลที่รวมกันอยู่เป็นสังคม และเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวมหรือผู้มีอำนาจในสังคม อันเป็นผลให้ผู้ประกอบอาชญากรรมต้องถูกลงโทษโดยกลุ่มหรือโดยเครื่องมือลงทัณฑ์ที่มีความรุนแรงกว่ามาตรการด้านศีลธรรม โดยบองเกอร์ได้เน้นว่า การกำหนดพฤติกรรมใดเป็นอาชญากรรมไม่จำกัดเฉพาะพฤติกรรมที่ผิดกฎหมาย แต่เป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิด“ความเสียหายต่อสังคม” เป็นหลัก¹¹ นอกจากนี้ความเห็นดังกล่าว ยังมีผู้ให้คำนิยามโดยเห็นว่าอาชญากรรมไม่จำเป็นจะต้องเกิดความเสียหาย แต่เป็นพฤติกรรมที่ละเมิดบรรทัดฐานความประพฤติ เช่น วอลเตอร์ ซี เร็กเลส และมองว่าอาชญากรรมเป็นปัญหาสังคมอย่างหนึ่งเช่นเดียวกับปัญหาสังคมโดยทั่วไป ไม่ว่าจะมิบหลงโทษอยู่ในกฎหมายอาญาหรือกฎหมายในส่วนอื่นๆก็ตาม ซึ่งคล้ายกับความคิดของเซลลิน¹² และยังมีอีมีล เดอร์ไคม์ ที่ให้ความหมายว่าเป็น “การกระทำที่ทำความเสียหายต่อความรู้สึกของส่วนรวม” และไม่ใช้คำว่าเป็นการ “ละเมิดกฎหมาย”¹³ ด้วยเหตุนี้ เอ็ดวิน เอช ชัทเทอร์แลนด์ จึงได้เสนอให้นักสังคมศาสตร์ถือเอา “ความเสียหายทางสังคม” เป็นเกณฑ์ในการตัดสินว่าพฤติกรรมใดเป็นอาชญากรรมหรือไม่แทนที่จะเป็นเกณฑ์กฎหมาย โดยกล่าวว่า “พฤติกรรมใดจะเป็นอาชญากรรมหรือไม่มิใช่ว่าพฤติกรรมนั้นกฎหมายบัญญัติว่าจะต้องได้รับโทษ แต่เป็นพฤติกรรมที่ควรถูกลงโทษมากกว่า”¹⁴

¹¹ Bonger, W.A., Criminality and economic conditions (Boston: Little Brown, 1969), p.23,25.

¹² Sellin T., Culture conflict and crime (New York: Social science research council, 1938)

¹³ Durkheim, E., Suicide (New York: The Free Press, 1964).

¹⁴ Sutherland, E. and Cressey D., Principles of Criminology, 7th ed. (Philadelphia and New York : Lippincott, 1966), p.35

เนื่องจากมีความขัดแย้งระหว่างการใช้ความหมายตามนัยทางกฎหมายและนัยทางสังคม จึงได้มีนักอาชญาวิทยาบางท่านที่พยายามประนีประนอมโดยเห็นว่าควรให้ความหมายตามนัยทางกฎหมายผนวกกับนัยทางสังคม เช่น ริชาร์ด คิวินนี่และมาร์ก แอนเซล เป็นต้น

สำหรับผู้เขียนเห็นว่า อาชญากรรมนั้นย่อมเป็นความประพฤติที่ฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคม โดยไม่จำเป็นต้องเป็นการละเมิดกฎหมายอาญาแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น เพราะยังมีการกระทำอื่นๆที่แม้ยังไม่มีบัญญัติเป็นกฎหมายในสังคมใดสังคมหนึ่ง เพราะยังไม่มีนโยบายของรัฐให้การกระทำนั้นเป็นความผิด แต่การกระทำนั้นก็มีลักษณะที่ฝ่าฝืนมาตรฐานศีลธรรมของสังคม อันทำให้เข้าข่ายเป็นอาชญากรรมอยู่นั่นเอง อย่างไรก็ตาม การกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา เช่น การกระทำที่เป็นความผิดเพราะมีกฎหมายห้าม (mala prohibita) อาจไม่ใช่อาชญากรรมเพราะไม่มีลักษณะที่ผิดในตัวเอง เช่น การเล่นเกมพนัน แต่การกระทำบางอย่างที่แม้ไม่ครอบคลุมความรับผิดทางอาญาทั่วไปในการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย แต่หากการกระทำนั้นมีลักษณะที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อความรู้สึกของสังคมและเป็นพฤติกรรมที่น่าจะต้องถูกลงโทษแล้ว แม้ความเสียหายจะมีได้เกิดจากบุคคลนั้นโดยตรง ก็ควรถือเป็นอาชญากรรมอยู่นั่นเอง

ทั้งนี้ อาชญากรรมนั้นอาจแบ่งได้หลายประเภท โดยได้มีผู้จำแนกประเภทอาชญากรรมไว้หลายรูปแบบ เช่น คลินาร์ดและควินนี่ (Marshall B. Clinard and Richard Quinney) ได้แบ่งประเภทอาชญากรรมโดยดูจากลักษณะความผิดตามกฎหมายอาญา สภาพพฤติกรรมอาชญากรรมถึงกฎหมายอาญาต่างๆแล้วแบ่งได้เป็น 9 ประเภท คือ

1. อาชญากรรมที่กระทำต่อบุคคลด้วยความรุนแรง เช่น การประทุษร้ายต่อบุคคล การทำร้ายร่างกาย
2. อาชญากรรมที่กระทำต่อทรัพย์สินตามแต่โอกาสจะอำนวย เช่น ลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์
3. อาชญากรรมที่ขัดต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม เช่น การเล่นเกมพนัน การติดยาเสพติด โสเภณี
4. อาชญากรรมเลียนแบบ ซึ่งเป็นอาชญากรรมที่เกิดจากการถ่ายทอดวัฒนธรรมการเป็นอาชญากรเล็กๆน้อยๆ เช่น ฉกชิงวิ่งราว ทะเลาะวิวาททำร้ายร่างกาย
5. อาชญากรรมการเมือง คือ อาชญากรรมที่เกี่ยวกับการกบฏ การก่อจลาจล สงคราม
6. อาชญากรรมโดยอาศัยโอกาสจากการประกอบอาชีพ เช่น ยักยอก ทูจจริต คอร์รัปชัน ในบริษัทหรือหน่วยงานของตน
7. อาชญากรรมโดยนิติบุคคล โดยไม่ใช่บุคคลธรรมดา แต่เป็นนิติบุคคลกระทำ
8. องค์กรอาชญากรรม มีลักษณะกระทำการเป็นกลุ่มองค์กร เช่น กลุ่มผู้ก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามประเทศ เป็นต้น

9. อาชญากรอาชีพ เป็นผู้มีอาชีพในการประกอบอาชญากรรมโดยตรง เช่น มือปืนรับจ้าง ซึ่งดำรงชีพอยู่ด้วยการกระทำการผิดกฎหมาย¹⁵

นอกจากนี้ ยังมีนักอาชญาวิทยาอื่นๆ เช่น แลร์รี่ ซีเกิล (Larry Siegel) ที่แบ่งประเภทในลักษณะคล้ายๆกัน คือ แบ่งเป็น อาชญากรรมรุนแรง (violent crimes) อาชญากรรมที่เกี่ยวข้องทรัพย์สิน (property crimes) อาชญากรรมคอกบขาว อาชญากรรมองค์กรและอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ และสุดท้ายคืออาชญากรรมที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม¹⁶

จากลักษณะการแบ่งดังกล่าว ผู้เขียนจึงขอสรุปว่า ประเภทอาชญากรรมอาจสามารถแบ่งได้อย่างง่ายๆ คือ เป็นอาชญากรรมที่ใช้ความรุนแรงกับอาชญากรรมที่ไม่ใช้ความรุนแรง และอีกประเภทคือ อาชญากรรมที่เป็นความผิดในตัวเอง (Mala in se) และอาชญากรรมที่ไม่เป็นความผิดในตัวเอง หรือเป็นอาชญากรรมที่มีกฎหมายกำหนดห้ามเพื่อจุดประสงค์ทางนโยบายของรัฐ (Mala Prohibita) อีกรูปแบบหนึ่งของการจำแนกหากมองในแง่ของความผิดและอัตราโทษในต่างประเทศ คือ การแยกเป็นความผิดร้ายแรงหรือความผิดอุกฉกรรจ์ (Felony) และความผิดเล็กน้อยหรือลหุโทษ (misdemeanor) ตามหลักคอมมอนลอว์ ซึ่งต่อมาหลายประเทศได้เปลี่ยนการแยกเป็น indictable offences กับ summary offences ทั้งนี้การกระทำความผิดเฟโลนี คือการกระทำความผิดที่มีโทษประหารชีวิตหรือจำคุกเกินกว่าหนึ่งปีขึ้นไป ส่วนความผิดเล็กน้อยคือการกระทำความผิดที่มีโทษจำคุกหนึ่งปีลงมาหรือที่ต่ำกว่านั้น ทั้งนี้ในประเทศซีวิลลอว์ก็มีการแบ่งคล้ายคลึงกันคือ แบ่งเป็น Crimes (ความผิดร้ายแรง) และ Delicts (ความผิดที่ร้ายแรงน้อยกว่า) เช่น ฝรั่งเศส เบลเยียม สเปน อย่างไรก็ตามในบางประเทศ เช่น อิตาลี ดิลิคท์นั้นมีความร้ายแรงเทียบเท่ากับเฟโลนีของประเทศคอมมอนลอว์เลยทีเดียว

นอกจากแนวการจำแนกของต่างประเทศแล้ว ในประเทศไทยยังอาจจำแนกประเภทความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาได้เป็นความผิดทั่วไปและความผิดลหุโทษเช่นเดียวกันซึ่งคล้ายคลึงกับการแยกของต่างประเทศ อีกรูปแบบหนึ่งคือ การแบ่งออกเป็นความผิดยอมความได้และยอมความไม่ได้ ซึ่งโดยมากแล้วความผิดร้ายแรงจะไม่ให้มีการยอมความได้เพราะถือว่าการกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน ในขณะที่ความผิดที่ยอมความได้จะเป็นความผิดเล็กน้อยและเป็นเรื่องส่วนตัวระหว่างปัจเจกชนซึ่งอาจตกลงยอมความกันได้เพราะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อคุณค่าที่สำคัญที่รัฐต้องการคุ้มครองมากนัก

¹⁵ Quinney R., The Social Reality of Crime (Boston: Little Brown, 1970).

¹⁶ Siegel, L., Criminology (Wadsworth : A division of Thompson Learning, 1989).

เนื่องด้วยเหตุอาชญากรรมดังที่กล่าวมานี้เอง รัฐในฐานะผู้ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม จึงต้องจัดให้มีองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐทางกระบวนการยุติธรรมทางอาญาซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเป็นสถาบันในรูปแบบที่เป็นทางการของรัฐในการป้องกันแก้ไขปราบปรามอาชญากรรมและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษแทนประชาชนผู้มอบอำนาจให้แก่รัฐ เพื่อจุดมุ่งหมายในการควบคุมอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม โดยปกติ ภารกิจของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะเริ่มต้นขึ้นเมื่อมีผู้กล่าวหาว่าได้มีผู้กระทำความผิดอาญา ซึ่งผู้กล่าวหาอาจเป็นเอกชนทั่วไปหรือเจ้าพนักงานก็ได้ โดยอาจเป็น "คำร้องทุกข์" ในกรณีของผู้เสียหาย และเป็น "คำกล่าวโทษ" ในกรณีของบุคคลอื่นหรือเอกชนผู้เสียหายอาจกล่าวหาต่อศาลที่เดียวโดยตรงโดยไม่ผ่านเจ้าพนักงานก็ได้¹⁷ ซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจจะได้ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของตำรวจต่อไป เช่น การค้น การจับกุม การยึดหรืออายัด โดยตำรวจทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวน ส่วนอัยการเป็นผู้มีหน้าที่ในการออกคำสั่งใดๆทางกฎหมายอันมีผลในทางคดีโดยพิจารณาถ่วงปรองบรรดาพยานหลักฐานที่ตำรวจรวบรวมและเสนอความเห็นมาให้แล้ววินิจฉัยว่าควรฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลเพื่อพิสูจน์ความผิดในศาลและลงโทษตามกฎหมายหรือไม่ จากนั้นอัยการจะออกคำสั่งที่มีผลในทางกฎหมาย เช่น ให้มีการตั้งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องต่อไป ในส่วนของศาลจะเป็นผู้พิจารณาพิพากษาว่า ผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดหรือมิได้กระทำความผิดตามคำฟ้องและหากมีการคุมประพฤติจะมีเจ้าพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้ดำเนินการตามขั้นตอนก่อนและหลังจากที่ศาลพิพากษาคดี ส่วนขั้นตอนท้ายสุดคือราชทัณฑ์หรือเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เป็นผู้ดำเนินการหลังจากที่ศาลพิพากษาคดีแล้ว เช่น การรับตัวจำเลยผู้ต้องโทษและการปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษ ซึ่งทั้งหมดนี้เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา¹⁸ นอกจากกรณีกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเมื่อการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วนี้ เจ้าพนักงานตำรวจยังมีอำนาจหน้าที่ก่อนการกระทำความผิดเกิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2(10)และมาตรา 2 (16) โดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจนั้นมีอำนาจและหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ทั้งมีอำนาจในการสืบสวนคือ การแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานซึ่งได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิดด้วย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการป้องกัน

¹⁷ คณิต ฅ นคร , กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 7(กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2549),หน้า 41.

¹⁸ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ , กระบวนการยุติธรรมกับการบริหารราชการไทย [ออนไลน์], 14 มกราคม 2554. แหล่งที่มา <http://www.wiruch.com>

อาชญากรรมโดยกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นทางการของรัฐ ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกให้ เป็นไปได้โดยเรียบร้อย และสามารถคุ้มครองปกป้องสิทธิเสรีภาพของบุคคลและความสงบ เรียบร้อยของสังคมโดยรวม¹⁹

ทั้งนี้ ไม่ว่าจะ เป็นระบบการดำเนินคดีอาญาหรือระบบกฎหมายของประเทศใดจะเป็น ระบบใดก็ตาม กระบวนการยุติธรรมทางอาญาย่อมมีวัตถุประสงค์ ๒ ประการ วัตถุประสงค์แรกคือ การควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) ซึ่งให้ความสำคัญกับการนำตัว ผู้กระทำผิดมาลงโทษโดยเร็วที่สุด โดยเน้นความมีประสิทธิภาพ สะดวก รวดเร็วของกระบวนการ ยุติธรรมที่จะทำการควบคุม ระวัง ปราบปรามอาชญากรรมเป็นสำคัญ คดีอาญาที่เข้ามาสู่ ระบบงานยุติธรรมจะเป็นดังวัตถุติบที่ถูกป้อนเข้าสู่สายพานเครื่องจักรแห่งระบบงานยุติธรรมจน เสร็จออกไปในเวลาที่สุดเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นได้ ทั้งนี้ โดยมีระบบการกลั่นกรองตามสมควร ซึ่งจะ เริ่มตั้งแต่การสืบสวนก่อนทำการจับกุม การจับกุม การสอบสวน การเตรียมคดีเพื่อฟ้องศาล การ พิจารณาคดี การพิพากษาลงโทษหรือปล่อยตัวจำเลย โดยขั้นตอนต่างๆนี้ต้องเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีวิธีปฏิบัติที่เป็นแบบแผนและแนวทางเดียวกัน ทั้งต้องมีความแน่นอน คือมีโอกาสที่จะลงโทษ ผู้กระทำความผิดได้มากที่สุด และปล่อยตัวผู้บริสุทธิ์ออกไปโดยเร็วที่สุด²⁰ วัตถุประสงค์อีกประการ หนึ่ง คือการให้กระบวนการยุติธรรมเป็นไปตามหลักกระบวนการนิติธรรม (Due Process) โดย การดำเนินคดีอาญานั้นจะไม่เน้นความมีประสิทธิภาพและความรวดเร็วเหมือนเช่นแนวความคิด การควบคุมอาชญากรรม แต่จะเน้นความเป็นธรรมตามขั้นตอนต่างๆของกระบวนการยุติธรรม โดยการให้สิทธิต่างๆแก่บุคคลในกระบวนการเพื่อเป็นอุปสรรคขัดขวางมิให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปยัง ขั้นตอนสุดท้ายได้โดยง่าย บุคคลจะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งถึงแม้จะพบว่า จำเลยได้กระทำความผิดซึ่งหนักก็ตาม แต่ในสายตาของกระบวนการยุติธรรมแล้ว จำเลยจะได้รับ สิทธิทุกอย่างเท่าที่ผู้บริสุทธิ์พึงมีและผู้มีอำนาจตามกฎหมายที่มีความเป็นกลางหรือศาลเท่านั้น ที่ สามารถตัดสินว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์หรือควรต้องรับการลงโทษ ทั้งนี้เป็นไปตามหลักการ สันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of innocence) คือ บุคคลจะได้รับการ

¹⁹ นवलจันทร์ ทศนชัยสกุล, อาชญากรรม การป้องกัน:การควบคุม , พิมพ์ครั้งที่ 2(นนทบุรี:พรทิพย์การพิมพ์,2548) หน้า 357.

²⁰ อารีย์ รุ่งพรทวีวัฒน์ , “การบังคับใช้กฎหมายอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมใน ประเทศไทย” (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 66 อ้างจาก ประธาน วัฒนาวณิชย์, ระบบความยุติธรรมทางอาญา : แนวความคิด เกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม, (2520), หน้า 151-152

สันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ที่ราบไต่ที่ศาลยังไม่พิพากษาว่ามีความผิด โดยในแต่ละขั้นตอนจะต้องเปิดโอกาสให้มีการโต้แย้งแก้ข้อกล่าวหาอย่างเป็นธรรม ทั้งพยานหลักฐานจะต้องได้มาโดยชอบ หากมีกระบวนการไต่ที่ไม่ชอบแล้ว ย่อมต้องยกประโยชน์ให้แก่จำเลยไป²¹

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า การเน้นวัตถุประสงค์อันใดอันหนึ่งย่อมมีผลกระทบต่อคุณค่าอย่างใดอย่างหนึ่งไม่มากนักน้อย ความมีประสิทธิภาพมากอาจกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ ความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล ในขณะที่หากเน้นสิทธิของปัจเจกชนมาก การควบคุมอาชญากรรมก็จะเป็นไปได้ยากและขาดซึ่งสัมฤทธิ์ผล²² ในแต่ละประเทศจึงมีวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมที่ผสมผสานคุณค่าทั้งสองอย่างไว้ด้วยกัน แล้วแต่ว่าจะโน้มเอียงไปทางด้านใด รวมทั้งขึ้นอยู่กับสภาพสังคมและแนวทางการดำเนินคดีอาญาของประเทศนั้นๆ ด้วย ซึ่งแนวคิดในการดำเนินคดีอาญากับอาชญากรในประเทศตะวันตกนั้น อาจแบ่งออกได้เป็น 2 แนว คือ

(1) แนวความคิดที่ประชาชนเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อย ซึ่งเห็นว่าการดำเนินคดีอาญาเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นหน้าที่ของประชาชนโดยตรง เพราะถือว่าประชาชนมีหน้าที่ร่วมกันเพื่อรักษากฎหมาย ประเทศที่เป็นต้นกำเนิดของแนวความคิดนี้ คือ ประเทศอังกฤษ ซึ่งให้สิทธิแก่ประชาชนอย่างกว้างขวางในการฟ้องคดีอาญา โดยมีหลักการว่า "ใครๆก็สามารถฟ้องคดีอาญาได้"* แนวความคิดนี้ เป็นแนวความคิดที่เกิดจากการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพของประชาชนในรัฐต่างๆ ยังผลให้เกิดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐขึ้นในลักษณะที่ประชาชนไม่ไว้วางใจอำนาจรัฐ ซึ่งในรูปแบบนี้ ความคิดของประชาชนในเรื่องเสรีภาพจะสูงมาก จนมีแนวโน้มไปในทางปฏิเสธอำนาจรัฐ ซึ่งในประเทศอังกฤษนั้นได้มีการสถาปนาอำนาจรัฐสภาขึ้นมาคานอำนาจกษัตริย์ จนได้รับยกย่องว่าเป็นสถาบันที่มีอำนาจสูงสุดซึ่งมาจากผู้แทนของประชาชน และเมื่อครั้งที่อังกฤษจะสถาปนาระบบตำรวจขึ้นให้ทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยนั้นก็ได้รับการต่อต้านอย่างรุนแรงจากประชาชน โดยในทางทฤษฎีถือว่าเป็นหน้าที่ของพลเมืองทุกคนที่จะต้องผลัดเปลี่ยนกันปฏิบัติงานนี้ จนกระทั่งปีค.ศ. 1829 Sir Robert Peel ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยได้ผลักดันพระราชบัญญัติตำรวจนครบาลออกใช้เป็น

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 152.

²² สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2545), หน้า 27-28.

* ต่อมาอังกฤษได้ยอมรับหลักของประเทศภาคพื้นยุโรปมาใช้เช่นกัน โดยมีการจัดตั้ง Director of Public Prosecutions หรือ D.P.P. เพื่อฟ้องคดีอาญาบางประเภท

ผลสำเร็จ แม้รัฐสภาจะได้พยายามคัดค้านอย่างเต็มที่ก็ตาม ซึ่งการต่อต้านนี้แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกในส่วนลึกของคนอังกฤษต่อรัฐนั่นเอง²³

(2) แนวความคิดที่รัฐเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อย โดยถือเป็นความรับผิดชอบของรัฐโดยตรงในการมีหน้าที่สืบสวนสอบสวนจับกุม และให้อัยการเท่านั้นมีอำนาจฟ้องคดีต่อศาล แนวความคิดนี้เป็นแนวคิดของประเทศในภาคพื้นยุโรป คือ ฝรั่งเศส และประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายฝรั่งเศส เช่น เยอรมนี อิตาลี ญี่ปุ่น เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นแนวความคิดดั้งเดิมที่สืบทอดต่อกันมาในประเทศแถบภาคพื้นยุโรปอย่างไม่เปลี่ยนแปลง แม้ว่าเวลาต่อมาประเทศในภาคพื้นยุโรปจะได้เปลี่ยนโฉมระบอบการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่กษัตริย์มีอำนาจแต่เพียงผู้เดียวมาแต่เดิม มาเป็นสาธารณรัฐ (Federal State) ก็ตาม แต่นั่นก็เป็นเพียงการเปลี่ยนผู้ถืออำนาจเท่านั้น แต่ในเนื้อหาของคดียอมรับอำนาจรัฐหรืออำนาจของส่วนกลางอยู่เช่นเดิมไม่เปลี่ยนแปลง²⁴

แนวความคิดทั้งสองนี้หากนำมาเปรียบเทียบกับแนวคิดการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยแล้วจะพบว่าตั้งแต่สมัยโบราณ ราษฎรก็มีสิทธิในการที่จะตั้งร้องรื้องป่าวถววยฎีกาต่อพ่อขุนซึ่งเป็นผู้ปกครองมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยยุคพ่อขุนรามคำแหง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประชาชนนั้นได้มีภาระความรับผิดชอบในการฟ้องคดีและดำเนินคดีอาญาต่อศาลตั้งแต่สมัยก่อนแล้วและเรื่อยมาในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ที่ได้มีระบบการถววยฎีกาขอความเป็นธรรมจากพระเจ้าอยู่หัวได้ ต่อมาเมื่อได้มีการจัดตั้งระบบศาลยุติธรรมตามแบบประเทศตะวันตก ก็ได้มีการรับการดำเนินคดีอาญาโดยสถาบันของรัฐ คือ ศาล ตำรวจ อัยการ เป็นผู้อำนวยความสะดวกยุติธรรมมาใช้ ซึ่งในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส อัยการจะเป็นผู้ทำหน้าที่ฟ้องคดีอาญาเพียงผู้เดียว แต่ในประเทศไทยนั้น ราษฎรหรือประชาชนมีสิทธิในการถววยฎีกาหรือการฟ้องคดีมาแต่ช้านาน จึงเห็นว่าด้วยเหตุนี้เอง แม้เมื่อมีการรับระบบการฟ้องคดีของตะวันตกมาใช้ แต่ก็ยังให้สิทธิประชาชนในการฟ้องคดีอาญาด้วยตนเองได้อยู่เช่นเดิม นอกจากการฟ้องคดีอาญาแล้ว ราษฎรไทยตั้งแต่สมัยโบราณยังมีส่วนร่วมในการรักษาความสงบเรียบร้อยในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าห้ามปรามการทะเลาะวิวาท การจับกุมโจรปล้นทรัพย์ในละแวกบ้านใกล้เรือนเคียง การมีหน้าที่ช่วยแจ้งเบาะแสเกี่ยวกับการก่อความไม่สงบและอื่นๆซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในภายหลัง

²³ คณิต ญ นคร , “วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน,” วารสารอัยการ 19 (มกราคม 2529): 11.

²⁴ เรื่องเดียวกัน.

ทั้งนี้ หากได้พิจารณาสถานการณ์ในการแจ้งเหตุอาชญากรรมในประเทศไทยในปัจจุบันนั้นจะพบว่า เนื่องจากอาชญากรรมยังคงมีวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ทำให้การเพิ่มประสิทธิภาพของกลไกควบคุมอาชญากรรมซึ่งอาศัยกระบวนการยุติธรรมตามปกติในการตรวจพบและควบคุมอาชญากรรมนั้นเป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น โดยจากสถิติของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม ซึ่งได้ทำการสำรวจสถิติข้อมูลเกี่ยวกับอาชญากรรมภาคประชาชนทั่วประเทศในปีพ.ศ. 2550-2551 โดยเน้นการสำรวจอาชญากรรมชั้นพื้นฐาน (Traditional Street Crimes) 4 อย่าง ได้แก่อาชญากรรมต่อทรัพย์สิน อาชญากรรมต่อชีวิตและร่างกาย อาชญากรรมทางเพศและอาชญากรรมเกี่ยวกับการแอบอ้างใช้ข้อมูลส่วนตัวหรือข้อมูลทางการเงินหรือแอบอ้างใช้เอกสารนั้น ปรากฏสถิติของคดีที่มีได้มาสู่การรับรู้ของเจ้าพนักงานตำรวจและไม่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นอันมาก²⁵ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ในภาพรวมทั่วประเทศ ส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ทราบว่ามีเหตุอาชญากรรมเกิดขึ้นคิดเป็นร้อยละ 65.2 โดยเหตุอาชญากรรมส่วนใหญ่ให้เหตุผลที่ไม่แจ้งต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจจะไม่สามารถทำอะไรได้ ร้อยละ 62.0 เนื่องจากส่วนใหญ่ไม่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด ไม่มีหลักฐานเพียงพอ ร้อยละ 74.5 อย่างไรก็ตาม มีเพียงร้อยละ 31.1 เท่านั้นที่เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบเหตุอาชญากรรมที่เกิดขึ้น โดยส่วนใหญ่ผู้ประสบเหตุเป็นผู้แจ้ง ร้อยละ 78.1 และวิธีแจ้งเหตุส่วนใหญ่ใช้การเดินทางไปแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจร้อยละ 63.8 เหตุผลของการแจ้งส่วนใหญ่ คือ เพื่อให้มีการจับกุมผู้กระทำความผิด ร้อยละ 77.5 ซึ่งหลังจากที่เจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับแจ้งเหตุแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้เวลาเดินทางมาถึงที่เกิดเหตุ 11-30 นาที ร้อยละ 27.7 และเจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการกับเหตุที่ได้รับทราบส่วนใหญ่ คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจลงบันทึกรับแจ้งเหตุเบื้องต้น ร้อยละ 76.6²⁶

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาตามลักษณะการตั้งบ้านเรือนของเหตุอาชญากรรม พบว่า เหตุอาชญากรรมที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตเทศบาล ส่วนใหญ่ระบุว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ทราบว่ามีเหตุอาชญากรรมเกิดขึ้น คิดเป็นร้อยละ 60.5 โดยเหตุอาชญากรรมส่วนใหญ่ให้เหตุผลที่ไม่แจ้งต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจว่าจัดการกับเหตุที่เกิดขึ้นด้วยวิธีการอื่น ร้อยละ 100.0 อย่างไรก็ตาม มีเพียงร้อยละ 36.5 เท่านั้นที่เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบเหตุอาชญากรรมที่เกิดขึ้น โดยส่วนใหญ่เหตุอาชญากรรมเป็นผู้แจ้ง ร้อยละ 84.3 และวิธีแจ้งเหตุส่วนใหญ่ใช้การเดินทางไปแจ้งต่อเจ้าหน้าที่

²⁵ สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, รายงานข้อมูลสถิติอาชญากรรมภาคประชาชนทั่วประเทศ พ.ศ. 2550 (โครงการสำรวจปี พ.ศ. 2551) (ธันวาคม 2552): 89.

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 90.

ตำรวจ ร้อยละ 61.3 เหตุผลของการแจ้ง ส่วนใหญ่คือ เพื่อให้มีการจับกุมผู้กระทำความผิด ร้อยละ 75.4 ซึ่งหลังจากที่เจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับแจ้งเหตุแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้เวลาเดินทางมาถึงที่เกิดเหตุ 11-30 นาที ร้อยละ 27.4 และเจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการกับเหตุที่ได้รับทราบส่วนใหญ่ คือ ลงบันทึกรับแจ้งเหตุเบื้องต้น ร้อยละ 80.2²⁷

ส่วนกรณีนอกเขตเทศบาลระบุว่าส่วนใหญ่ **เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ทราบว่ามีเหตุ** อาชญากรรมเกิดขึ้น คิดเป็นร้อยละ 69.2 โดยเหยื่ออาชญากรรมทั้งหมดให้เหตุผลที่ไม่แจ้งต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจจะไม่สามารถทำอะไรได้ ถึงร้อยละ 60.4 เพราะส่วนใหญ่ไม่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดไม่มีหลักฐานเพียงพอ ร้อยละ 75.7 อย่างไรก็ตาม มีเพียงร้อยละ 26.6 เท่านั้นที่**เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบเหตุอาชญากรรมที่เกิดขึ้น** โดยส่วนใหญ่เหยื่ออาชญากรรมเป็นผู้แจ้ง ร้อยละ 71.1 และวิธีแจ้งเหตุส่วนใหญ่ใช้การเดินทางไปแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ ร้อยละ 66.6 เหตุผลของการแจ้ง คือ เพื่อให้มีการจับกุมผู้กระทำความผิด ร้อยละ 80.3 ซึ่งหลังจากที่เจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับแจ้งเหตุแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้เวลาเดินทางมาถึงที่เกิดเหตุ 11-30 นาที คิดเป็นร้อยละ 28.1 และเจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการกับเหตุที่ได้รับทราบส่วนใหญ่ เจ้าหน้าที่ตำรวจลงบันทึกรับแจ้งเหตุเบื้องต้น ร้อยละ 72.9²⁸

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างกรุงเทพมหานครกับภาค 1 - 9 พบว่า เหยื่ออาชญากรรมที่รายงานว่ามีเจ้าหน้าที่ตำรวจทราบเหตุอาชญากรรมที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ ร้อยละ 71.1 นั้น ปรากฏว่า เหยื่ออาชญากรรมที่รายงานว่ามีเจ้าหน้าที่ตำรวจทราบเหตุอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในภาค 8 มีสัดส่วนมากที่สุดคือ ร้อยละ 87.1 รองลงมา คือ เหยื่ออาชญากรรมที่รายงานว่ามีเจ้าหน้าที่ตำรวจทราบเหตุอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 86.5 และเหยื่ออาชญากรรมที่รายงานว่ามีเจ้าหน้าที่ตำรวจทราบเหตุอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในภาค 1 ร้อยละ 82.5 ตามลำดับ โดยเมื่อพิจารณารายละเอียดแจ้งเหตุ คือ เหยื่ออาชญากรรมทั่วประเทศส่วนใหญ่ เดินทางไปแจ้งความเอง ร้อยละ 63.8 นั้น ปรากฏว่า เหยื่ออาชญากรรมส่วนใหญ่เดินทางไปแจ้งความเองในภาค 3 มากที่สุดคือร้อยละ 74.1 รองลงมาเหยื่ออาชญากรรมส่วนใหญ่เดินทางไปแจ้งความเองในภาค 8 ร้อยละ 68.1 และเหยื่ออาชญากรรมส่วนใหญ่เดินทางไปแจ้งความเองในภาค 6 ร้อยละ 65.5 ตามลำดับ²⁹

สถิติดังกล่าว แสดงให้เห็นได้ว่า อาชญากรรมที่เกิดขึ้นเกินครึ่งมิได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยมีกรณีการกระทำความผิดจำนวนมากที่ประชาชนมิได้แจ้งเหตุ ทั้งนี้ เหตุผลที่สำคัญ

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 91

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 92-93

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 145-153.

ที่สุด คือ ไม่มีข้อมูลหรือหลักฐานเพียงพอ ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการที่ไม่มีผู้พบเห็นเหตุการณ์ให้ความช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุเพียงพอที่จะเป็นประจักษ์พยานหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับคดี หรืออาจเป็นกรณีที่ไม่มีผู้รู้เห็นเหตุการณ์เพราะเกิดขึ้นในที่ลับ ทั้งการแจ้งเหตุส่วนใหญ่ ผู้ประสบเหตุหรือเหยื่ออาชญากรรมเป็นผู้แจ้งเหตุด้วยตนเอง มิใช่พยานผู้พบเห็นการกระทำความผิด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประจักษ์พยานมิได้ทำการแจ้งเหตุเมื่อพบการกระทำความผิดแต่ผู้แจ้งจะเป็นตัวผู้เสียหายเอง ซึ่งเมื่อพิจารณาจากวิธีการที่ทำการแจ้งประกอบกัน คือการเดินทางไปแจ้งยังสถานีตำรวจด้วยตนเองแล้ว จะสังเกตได้ว่าผู้เสียหายได้ใช้เวลาไตร่ตรองถึงการกระทำความผิดและความเสียหายที่เกิดขึ้นก่อนที่ทำการแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ อันเป็นการแจ้งเหตุหลังการกระทำความผิดเสร็จสิ้นไปแล้วเพื่อให้จับกุมผู้กระทำความผิดต่อตน ซึ่งเท่ากับว่าได้มีการแจ้งเหตุก่อนหรือขณะเกิดการกระทำความผิดหรือมีการแจ้งเหตุในขั้นตอนดังกล่าวเป็นส่วนน้อยมาก จึงไม่บรรลุผลในการป้องกันอาชญากรรมและอาจกล่าวได้ว่า การแจ้งเหตุโดยผู้เสียหายส่วนมากเป็นไปเพื่อจุดมุ่งหมายในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเสียมากกว่า

จากสถานการณ์อาชญากรรมที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แต่ปริมาณการเข้าสู่ความรับรู้ของพนักงานเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมมีจำนวนน้อยกว่ากึ่งหนึ่งดังที่เห็นนี้ ทำให้ยิ่งเป็นการยากที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะเข้าไปมีบทบาทในการช่วยเหลือผู้ที่กำลังตกอยู่ในภยันตรายจากการกระทำความผิดและประสบความลำบากยิ่งกว่าในการจะเข้าไปป้องกัน ยับยั้งมิให้การกระทำความผิดเกิดขึ้นตั้งแต่ในขั้นการวางแผนกระทำความผิดก่อนความผิดเกิด โดยส่วนใหญ่จะเป็นการทราบข้อเท็จจริงเมื่อผู้เสียหายมาแจ้งความแล้ว ด้วยเหตุบุคคลากรและเครือข่ายที่ไม่เพียงพอ ด้วยเหตุนี้ ทางออกที่ดีที่สุดประการหนึ่ง คือ การสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับเจ้าหน้าที่รัฐโดยประชาชนผู้พบเห็นเหตุการณ์หรืออยู่ในบริเวณที่เกิดเหตุ หรืออาจเป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์ใด ๆ กับผู้กระทำความผิด อันอาจทำให้ล่วงรู้ข้อมูลเกี่ยวกับแผนการกระทำความผิด ซึ่งหากมีการสร้างมาตรการป้องกันเชิงรุกโดยชุมชนในท้องที่ที่เกิดอาชญากรรมแล้ว ย่อมจะมีผลในการช่วยลดจำนวนอาชญากรรมที่กำลังจะเกิดได้มากขึ้น ทั้งนี้ บุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่อาชญากรนั้น จะควรมีหน้าที่ในการช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุอย่างไรหรือไม่ จะได้กล่าวถึงแนวคิดของความรับผิดชอบของบุคคลในสังคมต่อปัญหาอาชญากรรม ดังนี้

2.2 ความรับผิดชอบของบุคคลในสังคม

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า ในปัจจุบัน ไม่มีรัฐใดที่ยึดถือหลักให้ประชาชนเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยเพียงฝ่ายเดียวหรือรัฐเท่านั้นที่มีอำนาจรักษาความสงบเรียบร้อยชั่วคราว

ข้อหนึ่งอย่างสุดโต่ง ทั้งนี้ รัฐส่วนใหญ่ได้รับมอบอำนาจจากประชาชนในการทำหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในรัฐตามหลักสัญญาประชาคมของจอห์น ล็อกและรูสโซ ที่กล่าวว่า มนุษย์เมื่อมาอยู่รวมกันเป็นสังคม ได้มอบสิทธิเสรีภาพส่วนหนึ่งของตนให้แก่ผู้ปกครองหรือรัฐ เพื่อที่จะให้ช่วยดูแลรักษาป้องกันความมั่นคงปลอดภัยและทรัพย์สินของตน เพราะหากให้ปัจเจกชนทุกคนมีสิทธิกระทำการใดๆ ได้อย่างอำเภอใจแล้ว สังคมนั้นก็จะดำรงอยู่ไม่ได้และเกิดการตามล้างแค้นด้วยน้ำมือตนเองกันไปไม่จบสิ้น รัฐจึงรับมอบอำนาจในการจำกัดสิทธิเสรีภาพส่วนหนึ่งของบุคคลมาเพื่อดูแลความปลอดภัย³⁰ แต่มิได้หมายความว่า ปัจเจกชนได้มอบสิทธิของตนให้แก่ผู้ปกครองรัฐทั้งหมด ปัจเจกชนยังคงมีสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญอยู่กับตัว คือ สิทธิในชีวิต ร่างกาย อนามัย ทรัพย์สิน เสรีภาพของตน แต่อาจถูกจำกัดตามแต่สภาพของสังคมและระบอบการเมืองของรัฐนั้นๆ แต่เป็นที่แน่ชัดว่า ปัจเจกชนทุกคนมีสิทธิที่จะป้องกันมิให้ผู้ใดทำอันตรายต่อตนเองและต่อผู้อื่นได้ หากเป็นการกระทบถึงคุณธรรมทางกฎหมายที่สำคัญ เช่น ชีวิตมนุษย์ ความปลอดภัยของร่างกายหรืออิสรเสรีภาพทางเพศต่างๆ แล้ว มนุษย์ทุกคนย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยป้องกันและปราบปรามเพื่อมิให้คุณค่าที่กฎหมายต้องการจะปกป้องอันเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่งของรัฐคือมนุษย์นั้นถูกทำลายหรือเสื่อมเสียอนาคตในการเป็นกำลังของชาติไป อันจะนำไปสู่การสูญสิ้นของเผ่าพันธุ์มนุษย์ในที่สุด

ทั้งนี้ สิทธิเหล่านี้เป็นสิทธิที่มนุษย์ทุกคนมีอยู่แต่เดิมก่อนจะมาเข้าร่วมตัวกันเป็นสังคม โดยจะเห็นได้จากกฎหมายสมัยโบราณไม่ว่าเป็นประเทศใดก็ตาม เมื่อมีการฝ่าฝืนกฎระเบียบของสังคมขึ้น ผู้นำของเผ่าหรือของชุมชนก็จะตามจับตัวผู้ร้ายโดยเรียกให้บุคคลในชุมชนนั้นช่วยกันออกตามจับหรือแจ้งเบาะแสการทำความผิดนั้นได้ รวมทั้งในสมัยก่อนในบางประเทศ ยังมีการสร้างความร่วมมือในการรักษาความสงบเรียบร้อยหรือช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในอันตรายไม่ว่าจะเกิดจากอาชญากรรมหรือไม่ก็ตามอยู่เช่นกัน ทั้งนี้เพราะยอมไม่มีบุคคลใดที่จะรู้เรื่องในบริเวณที่เกิดเหตุเท่ากับตัวบุคคลที่อาศัยในละแวกที่เกิดเหตุนั่นเอง จึงยอมไม่มีบุคคลใดสามารถช่วยระแวดระวังภัยในบริเวณดังกล่าวได้ดีกว่าเพื่อนบ้านในชุมชนเดียวกัน แต่ต่อมา แนวคิดนี้ได้เลือนหายไปด้วยเหตุของการยึดถือหลักสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนเป็นสำคัญ และเมื่อได้มีการมอบอำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยให้แก่องค์กรของรัฐที่จัดตั้งขึ้นมาโดยเฉพาะการร่วมมือกัน

³⁰ John Locke, *Two Treatises on Government* (Berkeley: London, 1821), p. 195-200; JEAN-JACQUES ROUSSEAU, *The Social Contract* (Cosimo : New York, 2008), p.22-25,36-38.

ป้องกันอาชญากรรมหรือช่วยเหลือดูแลสอดส่องในเรื่องต่างๆก็ลดน้อยลงไปและปล่อยให้ขึ้นอยู่กับศีลธรรมอันดีของบุคคลนั่นเอง ซึ่งในระยะเวลาที่ผ่านมา ได้มีการให้ความสำคัญกับการลงโทษผู้กระทำความผิดอาญาและเน้นวัตถุประสงค์ในการลงโทษต่าง ๆ นานา เช่น เพื่อแก้แค้นทดแทน³¹ ยับยั้งฟื้นฟูผู้กระทำความผิด แต่มิได้ให้ความใส่ใจในการป้องกันหรือยับยั้งการกระทำความผิด ก่อนที่ความผิดจะเกิดหรือทำสำเร็จ จนในที่สุดในช่วงหลังๆนี้เองที่แนวคิดเหล่านี้ ได้ย้อนกลับมาให้ความสำคัญอีกครั้งหนึ่งจนกลายเป็นแนวคิดของการป้องกันมิให้การกระทำความผิดเกิดขึ้นในสังคม โดยมีทั้งการป้องกันอย่างเป็นทางการโดยความร่วมมือขององค์กรของรัฐในการสอดส่องจนกระทั่งถึงการป้องกันอย่างไม่เป็นทางการโดยบุคคลในชุมชน ซึ่งจะให้ความร่วมมือกับรัฐเพื่อหยุดยั้งมิให้การกระทำความผิดเกิดในรูปแบบต่างๆตั้งแต่ผู้กระทำความผิดยังไม่ได้ลงมือกระทำความผิด (Informal Prevention) ซึ่งจะชอกล่าวถึงประวัติความเป็นมาและทฤษฎีต่างๆเกี่ยวกับการกำหนดให้บุคคลทั่วไปมีหน้าที่พลเมืองดีในการช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตราย ดังต่อไปนี้

2.2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบของบุคคลในสังคมในประเทศตะวันตก

ในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ ได้มีการยึดหลักการมาเป็นเวลายาวนานว่า บุคคลทั่วไปไม่ว่าใครก็ตาม หากมิได้มีความสัมพันธ์พิเศษเฉพาะเรื่องกับบุคคลที่ตกอยู่ในอันตรายนั้นย่อมไม่มีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือบุคคลอื่น ซึ่งหลักทั่วไปนี้มีเหตุเนื่องมาจากความแตกต่างระหว่างการก่อให้เกิดอันตรายหรือความเสียหายกับการงดเว้นที่จะป้องกันมิให้ความเสียหายเกิด ทั้งนี้ความแตกต่างระหว่างการลงมือกระทำและการงดเว้นไม่กระทำนั้นคือ ความเชื่อมโยงหรือความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลอันเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญทั้งทางกฎหมายอาญา รวมทั้งกฎหมายสัญญาหรือละเมิดซึ่งเป็นกฎหมายแพ่งด้วย และด้วยความสำคัญของหลักการนี้เองที่ทำให้ประเทศกลุ่มคอมมอนลอว์ไม่ยอมรับการกำหนดหน้าที่โดยทั่วไปให้ประชาชนที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดต้องช่วยเหลือผู้อื่นที่ตกอยู่ในอันตราย³² ไม่ว่าจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าการเมินเฉยต่อเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องที่ไม่สมควรเพียงใดก็ตาม ทั้งนี้ ตามหลักกฎหมายละเมิดที่ยอมรับกันมานาน คือ The Restatement (Second) of Torts มาตรา 314 ก็ได้บัญญัติให้ ข้อเท็จจริงที่ว่า

³¹ Cesare Beccaria, *On Crimes and Punishment* (Bobbs-Merrill : Indianapolis, 1963), p. 62-65.

³² *Buch v. Amory*.

ผู้กระทำลวงรู้หรือควรรู้ว่าการกระทำของตนนั้นเป็นสิ่งจำเป็นในการให้ความช่วยเหลือหรือคุ้มครองบุคคลอื่นนั้นไม่เป็นเหตุที่จะก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลดังกล่าวที่จะต้องกระทำการช่วยเหลือนั้น³³ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าหลักคอมมอนลอว์นั้นนี้มาจากหลักการสำคัญในเรื่องความแตกต่างของการลงมือกระทำการก่ออันตรายด้วยตนเองและการงดเว้นกระทำที่นำไปสู่การก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นนั่นเอง

ทั้งนี้ข้อโต้แย้งที่สำคัญต่อหน้าที่ให้ความช่วยเหลือ(duty to rescue) อยู่ 3 ประการด้วยกัน ในด้านแรก คือ เรื่องความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ ตามหลักคอมมอนลอว์ บุคคลจะต้องรับผิดชอบเมื่อได้ลงมือกระทำที่เป็นการเพิ่มความผิดอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นเท่านั้น กล่าวคือ การกระทำความผิดอาญานั้นจะต้องครบองค์ประกอบสองประการด้วยกันโดยจะต้องมีการกระทำแสดงออกมาภายนอก (actus reus) และมีองค์ประกอบภายในโดยเฉพาะสำหรับความผิดที่ร้ายแรง คือมีเจตนาร้าย (mens rea) ซึ่งหากขาดองค์ประกอบสองประการนี้แล้ว ย่อมไม่อาจฟ้องร้องทางอาญาต่อบุคคลใดได้ ด้วยเหตุนี้ จึงมิได้มีการกำหนดลงโทษบุคคลที่กระทำการโดยงดเว้นหรือละเว้นไม่กระทำการเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นแต่อย่างใด เพราะจำเลยมิได้กระทำการใดก่อนเพื่อให้เกิดหน้าที่ขึ้นและมีได้มีความสัมพันธ์พิเศษกับตัวผู้ตกอยู่ในอันตราย ซึ่งหลักนี้เป็นที่มาพื้นฐานสำคัญของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์จนยากที่จะเปลี่ยนความคิดเลยทีเดียว

ข้อโต้แย้งอย่างที่สองเน้นที่คุณค่าพื้นฐานสำคัญของกฎหมายคอมมอนลอว์ ซึ่งก็คือ สิทธิเสรีภาพของปัจเจกชน ทั้งนี้ การกำหนดหน้าที่ให้ต้องช่วยเหลือผู้อื่นนั้นจะเป็นการขัดต่อหลักสิทธิเสรีภาพซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่สร้างระบบกฎหมายของกลุ่มประเทศแองโกลแซกซอนในปัจจุบันขึ้นมา โดยหากมองจากหลักสิทธิตามธรรมชาติของจอห์น ล็อกและอิมมานูเอล คานท์แล้วจะพบว่า หน้าที่สำคัญของกฎหมายนั้นมีไว้เพื่อปกป้องสิทธิของปัจเจกชนจากการถูกล่วงละเมิดตราบไต่ที่บุคคลละเว้นจากการทำร้ายบุคคลอื่น เขาก็จะได้รับเสรีภาพในการที่จะทำสิ่งใดก็ได้ตามที่ต้องการ จึงเป็นการไม่เหมาะสมที่จะสร้างกฎหมายกำหนดให้บุคคลใดต้องกระทำการเพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่น ถึงแม้ว่าในทางศีลธรรมนั้น เขามีหน้าที่ที่ควรจะต้องช่วยเหลือผู้ที่กำลังประสบความยากลำบากอยู่ก็ตาม แต่การบังคับใช้แนวคิดทางศีลธรรมนั้นเป็นเรื่องที่อยู่นอกเหนือขอบเขตทางกฎหมาย ซึ่งจะเห็นแนวความคิดนี้ได้จากงานของนักกฎหมายฝ่ายเสรีนิยมหลายท่าน

³³ RESTATEMENT (SECOND) OF TORTS § 314 (1965).

ด้วยกัน เช่น เลสลีย์ เบนเดอร์ (Leslie Bender) ที่กล่าวว่า การไม่มีหน้าที่ที่ต้องช่วยเหลือนั้นเป็นการสะท้อนถึงแนวคิดเสรีนิยมที่ให้ความสำคัญกับปัจเจกชนนิยมและสิทธิเสรีภาพ³⁴

ข้อโต้แย้งทั้งทางประวัติศาสตร์และทางเสรีนิยมนี้ได้ปฏิเสธการมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นทั้งในทางแพ่งและทางอาญา ส่วนข้อโต้แย้งที่สามนั้นจะเน้นที่กฎหมายละเมิด ซึ่งมาจากทฤษฎี legal formalism ของเวินริบ (Ernest J. Weinrib) ซึ่งวิจารณ์ถึงทฤษฎีสิทธิตามธรรมชาติโดยเฉพาะของคานท์และเฮเกลโดยเวินริบ กล่าวว่า โครงสร้างของกฎหมายแพ่งรวมทั้งละเมิดนั้น มีลักษณะในทางปฏิเสธ(negative) โดยประกอบไปด้วยบทบัญญัติมากมายที่ห้ามมิให้ปัจเจกชนไปกระทำการล่วงละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น ด้วยเหตุนี้เอง การกำหนดหน้าที่ให้ไปกระทำการ”ช่วยเหลือผู้อื่นจึงไม่สอดคล้องกับโครงสร้างพื้นฐานของกฎหมายแพ่ง³⁵

จากข้อโต้แย้งทั้งสามประการดังกล่าวประกอบกัน อาจกล่าวได้ว่าหน้าที่ในการช่วยเหลือผู้อื่นนั้นได้ถูกต่อต้านจากนักกฎหมายฝ่ายเสรีนิยมและมีพัฒนาการที่ช้าในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ทั้งนี้โดยหลายเหตุผล ซึ่งจากตาม Restatement นั้นเห็นว่าศาลและรัฐบาล ต้องควบคุมความประพฤติที่ไม่ชอบในหลายรูปแบบมากมายอยู่แล้ว จึงไม่สมควรสิ้นเปลืองและเป็นการไม่มีประสิทธิภาพที่จะมาควบคุมการงดเว้นกระทำการเพิ่มขึ้นไปอีก³⁶ ศาสตราจารย์กฎหมายแนนซี เลวิต (Nancy Levit) ได้อ้างเหตุผลทางวัฒนธรรมและศาสนาเพื่ออธิบายสาเหตุของการไม่มีหน้าที่ช่วยเหลือโดยกล่าวว่า ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีการควบคุมการงดเว้นการกระทำผ่านทางกฎหมายละเมิดอีก เพราะศาสนาเพียงอย่างเดียวก็เพียงพอแล้วที่จะทำหน้าที่ในการควบคุมจิตสำนึกของคน ทั้งนี้ เพราะประชาชนคิดว่าตนอาจต้องตกนรกหากได้กระทำการที่ผิดศีลธรรมเช่นไม่ช่วยเหลือคนที่ตกอยู่ในอันตราย ซึ่งตรงกับภาษิตภาษาละตินที่ว่าความยุติธรรมเป็นวัตถุประสงค์ที่ตั้งเป็นหลักไว้และเป็นสิ่งแน่นอนที่จะมอบให้แก่บุคคลทุกคน (*unicuique tribuere jus sum*)³⁷ ด้วยเหตุนี้ก่อนช่วงปลายศตวรรษที่ 18 ความยุติธรรมจึงสามารถบังเกิดผลขึ้นได้และอยู่ในความสามารถจัดการของรัฐ ซึ่งต่างจากหน้าที่แห่งความกรุณาที่รัฐได้ปล่อยไว้ให้อยู่ในความดูแลของ”จิตใจของบุคคลนั่นเอง”

³⁴ Leslie Bender. "A Lawyer's Primer on Feminist Theory and Tort Law," *Journal of Legal Education* 38 (May-June 1988): 33.

³⁵ Ernest, J. Weinrib, "Rescue and Restitution", *S'vara* 59 (1990).

³⁶ RESTATEMENT (SECOND) OF TORTS §314C (1965).

³⁷ Damien Schiff, "Samaritans: Good, Bad, and Ugly: A Comparative Law Analysis", *ROGER WILLIAMS U. L. REV.* 11 (2005): 77, 78.

ทั้งนี้ ยังไม่มีการค้นพบว่าต้นเหตุของการไม่มีหน้าที่โดยงดเว้นนั้นมีความเป็นมาอย่างไร* แต่อย่างไรก็ดี เมื่อกฎหมายได้วิวัฒนาการมาเป็นลำดับ ปัญหาความไม่มีประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายกับการกระทำโดยงดเว้นนั้นก็ไม่มีอีกต่อไป อีกทั้งศาสนาก็คลายความมีอิทธิพลและความสัมพันธ์กับกฎหมายไปมากจนอาจเรียกได้ว่าไม่มีอิทธิพลเหนือกฎหมายเช่นเดิมอีก ด้วยเหตุนี้ อำนาจรัฐจึงมีบทบาทเข้ามาแทนที่ศาสนาและกลายมาเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวบุคคลในสังคม เพราะฉะนั้น กฎหมายจึงต้องมีการพัฒนาเพื่อให้ครอบคลุมความผิดหรือการกระทำที่ไม่ชอบหลายประการที่ไม่อาจใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือควบคุมอีกต่อไปได้

แนวทางวินิจฉัยของศาลคอมมอนลอว์นั้นได้มีกรณีการตีความที่ยกเว้นหลักทั่วไปนี้ ออกมาเรื่อยๆ ในสถานการณ์ต่างๆ โดยกำหนดข้อยกเว้นที่บุคคลอาจต้องรับผิดชอบจากการงดเว้นการกระทำของตนได้ดังต่อไปนี้³⁸ คือ

1. การก่อให้เกิดความเสียหายโดยประมาทของจำเลย
2. หลักความรับผิดชอบเด็ดขาด
3. หลักความสัมพันธ์พิเศษเฉพาะเรื่อง
4. ผู้มีหน้าที่ช่วยเหลืออันเกิดจากการกระทำของตนครั้งก่อน
5. หน้าที่ที่เกิดจากบทบัญญัติของกฎหมาย
6. หน้าที่ที่เกิดจากสัญญา

หน้าที่จากข้อยกเว้นอย่างแรก ความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยความประมาทของจำเลยนั้น เกิดขึ้นจากหลักการความรับผิดชอบทางละเมิดเดิมที่ให้บุคคลใดที่กระทำการโดยประมาทต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากความประมาทเลินเล่อของตนและต้องกระทำทุกวิถีทางเพื่อบรรเทาผลร้ายที่เกิดจากการกระทำนั้น เช่นใน *People v. Fowler* จำเลยขับรถชนผู้เสียหายสลบ และปล่อยร่างของผู้เสียหายให้นอนอยู่ข้างถนน เมื่อรถอีกคนหนึ่งขับมาจึงทับผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ซึ่งศาลตัดสินว่า จำเลยมีความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนาจากการงดเว้นไม่ช่วยเหลือผู้เสียหายจากการกระทำของตน ส่วนข้อยกเว้นอย่างที่สอง คือ หน้าที่ที่เกิดจากความรับผิดชอบโดยเด็ดขาดนั้น มีลักษณะที่เป็นข้อยกเว้นยิ่งกว่ากรณีแรก เนื่องจากจำเลยไม่จำเป็นต้องกระทำการโดย

---

* อย่างไรก็ตาม กฎของเพลโตได้กำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ต้องกระทำ โดยโทษสำหรับการงดเว้นไม่กระทำคือ โทษปรับ

³⁸ McCall Carter, "Morality, Law, and the Duty to Act: Creating a Common Law Duty to Act Modeled After the Responsibility to Protect Doctrine," *Washington University Jurisprudence Review* (March 2010):141-142.

ประมาทเลินเล่อหรือกระทำการที่เป็นความผิดแต่อย่างใด แต่หากมีสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ จำเลยก็ต้องรับผิด ซึ่งเป็นกรณีทีใน Restatement of Torts อธิบายว่า เป็นกรณีที่สิ่งที่อยู่ในความดูแลหรือความควบคุมของจำเลยได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้และตกอยู่ในอันตราย ซ้อยกเว้นนี้ แม้จะห่างไกลจากหลักการเดิมของละเมิด แต่ก็มิได้ก่อให้เกิด "หน้าที่ที่จะต้องลงมือช่วยเหลือผู้อื่น" เพราะจำเลยมิได้เป็นผู้อยู่ในเหตุการณ์ แต่ต้องรับผิดเนื่องจากสิ่งที่อยู่ในความควบคุมดูแลได้ก่อให้เกิดความเสียหายและตัวจำเลยนั้นมีส่วนในการก่อให้เกิดสถานการณ์ที่เป็นอันตรายดังกล่าวขึ้น³⁹

ส่วนซ้อยกเว้นประการที่สามเป็นกรณีที่ผู้ทำการช่วยเหลือและผู้ตกอยู่ในอันตรายมีความสัมพันธ์พิเศษเฉพาะเรื่องต่อกันหรือมีความสัมพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างผู้ช่วยเหลือกับบุคคลที่สาม โดยสังคมถือว่าความสัมพันธ์นี้ซับซ้อนและเป็นไปตามหลักธรรมชาติอันควรจะถือว่าบุคคลที่มีความสัมพันธ์เช่นนี้ต้องมีหน้าที่กระทำการเพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดที่สุด คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร ซึ่งการงดเว้นกระทำการของบิดามารดาอันก่อให้เกิดอันตรายแก่บุตรนั้นถือเป็นความผิดอาญา โดยนอกจากที่เป็นหลักคอมมอนลอว์เดิมแล้ว ในสมัยปัจจุบัน ประเทศในกลุ่มคอมมอนลอว์ต่างๆก็ได้นำซ้อยกเว้นนี้มาบัญญัติไว้ในกฎหมายลายลักษณ์อักษรด้วย ดังจะเห็นได้จากเหตุผลใน Commonwealth v. Konz⁴⁰ ซึ่งศาลได้อธิบายว่า ความสัมพันธ์ในรูปแบบพี่พาท่าเด็กมีต่อผู้ปกครองในการให้การรักษาพยาบาลนั้นมาจากเหตุที่ว่าเด็กยังไม่มีวุฒิภาวะพอที่จะประเมินอาการของตนและเรียกแพทย์มารักษาด้วยตนเอง จึงเป็นเหตุสนับสนุนเพียงพอที่จะกำหนดหน้าที่ในการดูแล (กระทำการ) แก่ผู้ปกครองของเด็กนั้น

นอกจากบิดามารดากับบุตรแล้ว สามีภรรยาก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่กำหนดหน้าที่ให้ต้องดูแลซึ่งกันและกัน แต่เนื่องจากสามีและภรรยา ต่างไม่ใช่ผู้ที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ตามปกติ เหมือนกับกรณีของเด็ก ศาลจึงมักจะไม่กำหนดให้มีหน้าที่ต่อกันเว้นแต่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะตกอยู่ในสภาพที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้จริงๆ⁴¹ นอกจากนี้ ยังต้องเป็นสามีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายอีกด้วย จึงจะเกิดความรับผิด นอกจากนี้ยังรวมถึงบุคคลที่มีความสัมพันธ์ในรูปแบบอื่นๆ เช่น กัปตันกับกะลาสี นายจ้างกับลูกจ้าง และในกรณีที่แคบลงมาเช่น เจ้าของร้านกับลูกค้า ตัวอย่างเช่น บางรัฐในสหรัฐอเมริกา เช่น แคลิฟอร์เนีย กำหนดหน้าที่ให้เจ้าของร้านต้องดูแลลูกค้าหากลูกค้าเข้ามา

³⁹ Ibid, p.142.

⁴⁰ Peter M. Agulnick, Criminal Liability for Failure to Rescue: A Brief Survey of French and American Law, *Touro Int'l L. Rev.* 93 (1998).

⁴¹ Territory v. Manton (1888), State v. Smith (1876).

อยู่ในบริเวณร้านค้านั้น แต่ไม่มีหน้าที่ใดๆเมื่อลูกค้าอยู่นอกร้าน ซึ่งความสัมพันธ์พิเศษนี้อาจก่อให้เกิดหน้าที่ที่จะต้องเข้าไปช่วยเหลือด้วยตนเองหรืออาจเป็นเพียงหน้าที่ที่จะไม่ขัดขวางการให้ความช่วยเหลือของบุคคลอื่นเมื่อเกิดภัยอันตรายขึ้น ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้ความช่วยเหลือกับบุคคลที่สามนี้ จะยังมีความซับซ้อนมากขึ้นไปอีก เช่น กรณีระหว่างแพทย์กับบุคคลภายนอกที่คนไข้ของตนวางแผนที่จะทำร้าย ซึ่งมีฐานแห่งความรับผิดชอบจากการที่ผู้มิหน้าที่ช่วยเหลือ “มีอำนาจที่จะควบคุมการกระทำของบุคคลที่สาม(คนไข้ของตน)ได้” เหตุที่ซับซ้อนก็เนื่องจากไม่เพียงศาลจะต้องสืบข้อเท็จจริงให้ได้ว่าจำเลยมีอำนาจควบคุมการกระทำเช่นนั้นจริงหรือไม่(ซึ่งเป็นการยากในตัวของมันเอง)เท่านั้น แต่ยังมีความยากลำบากในการที่จะกำหนดว่าหน้าที่ต่อบุคคลที่สามประเภทใดที่ก่อให้เกิดหน้าที่ต่อบุคคลภายนอกเช่นนั้นด้วย ซึ่งในสหรัฐอเมริกาบางรัฐกำหนดเพียงแต่กรณีมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเท่านั้น แต่ในรัฐอื่นอาจกำหนดขอบเขตกว้างถึงระดับที่เพียงแค่เป็นแขกในงานที่เจ้าของบ้านเชิญมาเท่านั้น เจ้าของบ้านก็มีหน้าที่ที่จะต้องให้ความช่วยเหลือหากแขกผู้นั้นตกอยู่ในอันตรายแล้ว

ข้อยกเว้นที่สี่ เป็นกรณีหน้าที่ที่เกิดจากการกระทำครั้งก่อนของตน ซึ่งเป็นกรณีที่ผู้ที่ได้ลงมือกระทำการช่วยเหลือใดๆลงไปแล้วนั้น จะต้องรับผิดชอบทำการช่วยเหลือต่อไปจนถึงที่สุดและต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายทางกายภาพที่เกิดจากการช่วยเหลือที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานวิญญูชนของตนด้วยหากการกระทำที่ผิดพลาดของตานั้นก่อให้เกิดอันตรายเพิ่มขึ้นแก่ผู้บาดเจ็บ⁴² ซึ่งข้อยกเว้นนี้ก่อให้เกิดผลที่ไม่พึงปรารถนาอันขัดแย้งกับจุดประสงค์หลักของการให้มีความรับผิดชอบจากการงดเว้นดังกล่าว กล่าวคือ หากบุคคลไม่ลงมือทำการช่วยเหลือแต่แรก ย่อมไม่มีทางเกิดความรับผิดใดขึ้นมาได้ แต่หากได้เข้าทำการช่วยเหลือผู้อื่นแล้ว จะต้องทำการด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่งเพื่อมิให้เกิดความรับผิดขึ้น ซึ่งทำให้บุคคลขยาดที่จะเข้าไปช่วยเหลือผู้อื่นมากกว่ากระตุ้นให้คนทั่วไปช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งหลายประเทศในแถบคอมมอนลธว์ได้หาวิธีที่จะลดผลอันไม่พึงปรารถนาี้โดยการออกกฎหมายพลเมืองดี (Good Samaritan statutes)⁴³ เช่น ในสหรัฐอเมริกาและแคนาดาเพื่อจำกัดความรับผิดของบุคคลบางประเภท เช่น ผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์ หน่วยพยาบาลฉุกเฉินเพื่อส่งเสริมให้บุคคลมีความคิดที่จะช่วยเหลือผู้อื่นมากขึ้น โดยจะต้องรับผิดในกรณีที่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือมีเจตนาร้ายเท่านั้น ทั้งนี้

⁴² RESTATEMENT (SECOND) OF TORTS §323 (1965).

⁴³ CALIFORNIA BUSINESS & PROFESSIONAL CODE § 2395.

จะต้องพิจารณาจากความฉุกเฉินของสถานการณ์ หน้าที่ที่จะต้องให้ความดูแลเอาใจใส่อย่างวิญญูชนในภาวะ วิกฤต และพฤติการณ์เช่นนั้นประกอบด้วย⁴⁴

ข้อยกเว้นประการที่ห้า คือ กรณีที่มีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติให้ต้องเข้าทำการช่วยเหลือในสถานการณ์ต่างๆ เช่น กฎหมายที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐบางประเภทต้องกระทำการ เช่น เจ้าหน้าที่ของกรมคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่มีหน้าที่ต้องเข้าทำการสงเคราะห์เด็กเมื่อพบเหตุเด็กถูกระทำโดยมิชอบ หรือกรณีอุบัติเหตุรถชนตามพระราชบัญญัติจราจรที่ให้คนขับรถไม่ว่าจะเป็นผู้มีส่วนร่วมก่อให้เกิดอุบัติเหตุหรือไม่ก็ตามต้องหยุดรถและให้ความช่วยเหลือ รวมถึงหน้าที่พลเมืองที่ต้องให้ความช่วยเหลือในกรณีที่สามารถทำได้โดยง่าย (easy rescue) ซึ่งมีบัญญัติในกฎหมายของหกมลรัฐในสหรัฐอเมริกาด้วย

ข้อยกเว้นประการสุดท้าย คือ หน้าที่ที่เกิดจากสัญญา เช่น ผู้ที่ถูกจ้างมาเพื่อทำการปกป้องคุ้มครองบุคคลอื่น เช่น แพทย์กับคนไข้ คนเลี้ยงเด็กกับทารก นายจ้างกับลูกจ้าง เป็นต้น ทั้งนี้ สัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอกก่อให้เกิดภาระที่จะต้องช่วยเหลือบุคคลที่สามตามรายละเอียดในสัญญาด้วย เช่น การ์ดเฝ้าสระว่ายน้ำหรือชายหาดกับผู้ลงเล่นน้ำในบริเวณนั้น แม้ว่าตัวยมนั้นมิได้ทำสัญญากับตัวผู้มาลงเล่นน้ำเป็นการส่วนตัวก็ตาม

ต่อมา ในหลายประเทศคอมมอนลอว์ เช่น สหรัฐอเมริกาก็ได้เริ่มมีแนวทางในการกำหนดหน้าที่เป็นการทั่วไป (general duty) ให้บุคคลต้องช่วยเหลือผู้อื่น หลังจากคดีของนางสาว คิตตี้ เจ โนเวส⁴⁵ เริ่มจากรัฐเวอร์มอนท์ซึ่งกำหนดหน้าที่พลเมืองดีในการช่วยเหลือเมื่อพบบุคคลอื่นตกอยู่ในอันตรายที่ร้ายแรงและตนอาจช่วยได้โดยไม่เกิดอันตรายแก่ตนเองหรือบุคคลอื่น ก็ให้ทำการช่วยเหลือตามสมควรมิเช่นนั้นจะมีความผิดโทษ⁴⁶ แต่ในหลายมลรัฐ จะใช้วิธีการออกกฎหมายพลเมืองดี (Good Samaritan Law) เพื่อคุ้มครองมิให้บุคคลต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนหากได้เข้าไปช่วยเหลือบุคคลที่ตกอยู่ในอันตรายและเกิดความผิดพลาดจากการกระทำของตนเสียมากกว่า ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวนำชื่อมาจากวจีคำสอนของพระเยซูที่มักได้รับการกล่าวถึง คือ

⁴⁴ MODEL RULES OF PROF'L CONDUCT R. 1.1 cmt. 3 (2003)

⁴⁵ A. ROSENTHAL, *THIRTY-EIGHT WITNESSES* (University of California press, 1964).

⁴⁶ "A person who knows that another is exposed to grave physical harm, shall, to the extent that the same can be rendered without danger or peril to himself or without interference with important duties owed to others, give reasonable assistance to the exposed person unless that assistance or care is being provided by others."

Parable of the Good Samaritan โดยบัญญัติใน Luke 10:25-37 ซึ่งกล่าวถึงนักเดินทางจากซามาเรียที่ได้ช่วยเหลือนักเดินทางต่างศาสนาและเชื้อชาติอีกคนที่กำลังถูกทำร้ายและปล้นโดยพวกโจร

ประโยชน์ของกฎหมายพลเมืองดี (Good Samaritan Law) นั่นคือ เป็นบทบัญญัติที่มีขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้ที่เลือกที่จะช่วยเหลือผู้อื่นที่บาดเจ็บหรือป่วย โดยเป็นการลดความลังเลของคนเดินทางผ่านทางหรือผู้พบเห็นเหตุการณ์ที่กลัวว่าหากช่วยแล้วผิดพลาดจะต้องถูกฟ้องให้ชดใช้ค่าเสียหายหรือรับผิดทางอาญาสำหรับการบาดเจ็บที่เกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจหรือเกิดความตายขึ้นโดยพลั้งพลาด

ในประเทศแคนาดา กฎหมายพลเมืองดีนี้ถือเป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่ป้องกันมิให้ผู้ให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อที่กำลังอยู่ในอันตรายต้องถูกฟ้องสำหรับการกระทำที่ผิดพลาดของตน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้ผู้พบเห็นเหตุการณ์เกิดความมั่นใจที่จะเข้าไปช่วยคนแปลกหน้าที่กำลังต้องการความช่วยเหลือโดยไม่ต้องเกรงว่าจะทำให้เกิดความผิดพลาดขึ้นในกระบวนการช่วยเหลือนั้น ซึ่งกฎหมายฉบับนี้มีความหลากหลายแล้วแต่เขตพื้นที่และหลักการกฎหมายที่มีอิทธิพลเช่นหลักความยินยอม หลักสิทธิของผู้ปกครอง และหลักสิทธิที่จะปฏิเสธการรักษาหรือช่วยเหลือ ซึ่งหลักกฎหมายเหล่านี้โดยทั่วไปไม่ใช้กับแพทย์หรือผู้ประกอบการวิชาชีพทางการแพทย์รวมทั้งผู้มีอาชีพในการให้ความช่วยเหลือยามฉุกเฉินในระหว่างเวลาทำงาน แต่ในบางกรณีก็ขยายความคุ้มครองไปถึงหากได้อาสาสมัครเข้าช่วยโดยสมัครใจในช่วงที่ไม่ใช่เวลางานด้วย

หลักการที่ปรากฏในกฎหมายพลเมืองดีนี้มักเป็นหลักการที่มีบังคับใช้ในประเทศที่ยึดหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ของอังกฤษ เช่น ออสเตรเลีย ส่วนในบางประเทศที่เป็นระบบซีวิลลอว์ได้มีการใช้หลักที่คล้ายกันนี้เช่นกัน แต่จะใช้ในลักษณะของการมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือผู้อื่น (duty to rescue)

ในประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายเกี่ยวกับพลเมืองดีนี้จะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละท้องที่ ทั้งในแง่ของบุคคลที่จะได้รับความคุ้มครองมิให้ต้องรับผิดและในเหตุการณ์เช่นใดบ้างที่จะไม่ต้องรับผิด ในบางรัฐจะไม่ได้ให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนทั่วไปทั้งหมด แต่จะจำกัดเฉพาะผู้ประกอบการวิชาชีพทางสาธารณสุขเท่านั้น นอกจากนี้ ในบางกรณี หากมิได้มีความสัมพันธ์อย่างผู้ปกครองดูแล เช่น บิดามารดากับบุตรหรือแพทย์กับผู้ป่วยอยู่ก่อนที่จะมีการบาดเจ็บหรือการเจ็บป่วยเกิดขึ้นแล้วก็ไม่มีความจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อ อย่างไรก็ตาม กฎหมายพลเมืองดีในรัฐมินเนโซตาและเวอร์มอนต์ต่างบัญญัติให้บุคคลที่พบเห็นสถานการณ์ฉุกเฉินให้ความ

ช่วยเหลือที่เหมาะสมแก่ผู้ที่ต้องการ⁴⁷ ซึ่งอาจเป็นเพียงการโทรแจ้ง 9-1-1 ก็เพียงพอแล้ว ซึ่งการฝ่าฝืนหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือนี้เป็นความผิดลหุโทษเล็กน้อยในรัฐมินเนโซตาและอาจถูกปรับไม่เกิน 1000 ดอลลาร์ในรัฐเวอร์มอนต์ ทั้งนี้ มีอย่างน้อย 5 รัฐรวมทั้งแคลิฟอร์เนียและเนวาดาที่ได้มีการพิจารณาอย่างจริงจังที่จะนำบทบัญญัติเรื่องการกำหนดหน้าที่ในการช่วยเหลือผู้อื่นในยามคับขันนี้เพิ่มเข้าไปในกฎหมายพลเมืองดีที่มีอยู่ของรัฐตน ทั้งรัฐนิวเจอร์ซีย์ก็ได้ให้ความคุ้มกัน (Immunity) แก่ผู้ที่เข้าช่วยเหลือในยามฉุกเฉินดังกล่าวด้วย

อย่างไรก็ตามกฎหมายพลเมืองดีนี้ไม่ได้เป็นหลักกฎหมายที่บังคับใช้เป็นการทั่วไปทั้งหมด ยังมีหลักอื่นอีกเช่น หลักภัยอันตรายที่ใกล้จะถึงซึ่งจะเอามาปรับใช้ด้วย ในกรณีที่ไม่มียอันตรายที่ใกล้จะถึง การกระทำการช่วยเหลือของพลเมืองดีอาจกลับกลายเป็นการกระทำที่ปราศจากความระมัดระวังหรือเดินเล่ออันไม่สมควรได้รับการคุ้มกันจากศาลก็เป็นได้ ยกตัวอย่างเช่น กรณีที่มีรถยนต์ชนกัน แต่ไม่เกิดเพลิงไหม้และไม่มีอันตรายอันใกล้จะถึงต่อชีวิตจากการบาดเจ็บ ทั้งไม่น่าจะเกิดการชนกันครั้งที่สองต่อไปอีก หากพลเมืองดีเลือกที่จะช่วยเหลือผู้เสียหายดังกล่าวและก่อให้เกิดการพิการเป็นอัมพาตหรืออาการบาดเจ็บประการอื่นขึ้น ศาลอาจตัดสินว่าบุคคลนั้นไม่อาจอ้างหลักกฎหมายพลเมืองดีมาปรับใช้เพื่อยกเว้นความรับผิดได้เพราะเหยื่อมิได้ตกอยู่ในภัยอันตรายอันใกล้จะถึงและถือว่าการกระทำนั้นเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่อและไม่จำเป็น ดังที่ศาลตัดสินในคดีศาลสูงสุดรัฐแคลิฟอร์เนีย Van Horn vs. Torti ที่มีข้อเท็จจริงคล้ายคลึงกันและให้ความคุ้มครองโดยจำกัดแก่เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ที่ให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์ดังกล่าว

การปฐมพยาบาลเบื้องต้นที่กระทำนั้นจะต้องกระทำโดยไม่มีรางวัลหรือผลประโยชน์ตอบแทน ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นเหตุให้ผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์ไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายพลเมืองดีหากได้ให้การปฐมพยาบาลในระหว่างการปฏิบัติงานในหน้าที่ ในบางรัฐได้มีบทบัญญัติเป็นพิเศษสำหรับเจ้าหน้าที่ทางสาธารณสุขเหล่านี้ในกรณีที่กระทำการช่วยเหลือในลักษณะอาสาสมัครหรือเป็นสมาชิกหน่วยกู้ภัยฉุกเฉินโดยไม่มุ่งหวังผลกำไรเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งผู้เข้าช่วยเหลือเมื่อได้เริ่มลงมือทำการช่วยเหลือแล้วจะต้องไม่ออกจากที่เกิดเหตุจนกว่าจะมีความจำเป็นที่จะต้องเรียกหน่วยพยาบาลหรือหน่วยกู้ภัยที่มีสมรรถภาพเท่าเทียมหรือสูงกว่าหรือการปฐมพยาบาลต่อไปจะทำให้เกิดความไม่ปลอดภัย ทั้งนี้ ผู้ทำการช่วยเหลือนั้นไม่ต้องรับผิดชอบต่อความตาย การทำให้ผิดรูปร่างหรือพิกลพิการของบุคคลที่เขาเข้าช่วยเหลือทราบ

⁴⁷ Lyons, Donna, Help Your Neighbor—It's the Law [Online], 1 March 1999. Available from: <http://www.ncsl.org/programs/pubs/399HELP.HTM>.

ใดที่ได้กระทำไปโดยมีวิจารณ์ญาณตามสมควร ด้วยความสุจริต และเป็นไปตามการฝึกอบรมที่ได้รับมา⁴⁸

นอกจากเงื่อนไขดังกล่าวแล้ว ผู้ให้การช่วยเหลือต้องไม่กระทำการใดที่เป็นการทำร้ายร่างกายของผู้ป่วยโดยมิได้รับความยินยอมจากบุคคลนั้นหรือของผู้ปกครองในกรณีที่ผู้ได้รับบาดเจ็บหรือผู้ป่วยนั้นเป็นผู้เยาว์ เว้นแต่ในสถานการณ์ที่การจะขอความยินยอมเช่นนั้นไม่สามารถกระทำได้ ซึ่งพลเมืองนี้ควรแจ้งระดับการฝึกอบรมด้านการปฐมพยาบาลของตนก่อนเข้าช่วยเหลือหากเคยได้รับการฝึกมาก่อนด้วยและหากไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้ปกครองมาปรากฏตัวและสามารถให้ความยินยอมได้หรือเหยื่อหมดสติ เช่นนี้ก็ให้ถือว่ามีการให้ความยินยอมโดยปริยายแล้ว ทั้งนี้ การยินยอมอาจเป็นไปโดยปริยายได้ในหลายกรณี เช่น ในขณะที่ผู้เสียหายกำลังตกอยู่ในสภาวะประสาทมึนเมาหรืออยู่ในสภาวะร่างกายหรือจิตใจที่ไม่สามารถจะตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเกี่ยวกับความปลอดภัยของตนหรือผู้ให้ความช่วยเหลือเข้าใจว่าเป็นเช่นนั้นก็เพียงพอแล้วที่จะอ้างเป็นเหตุยกเว้นความรับผิดชอบในศาลได้ ซึ่งศาลก็มักจะอนุญาตให้อ้างได้ตามหลักที่ว่า ภัยย่อมเชิญชวนมาซึ่งความช่วยเหลือตามหลักของ rescue doctrine ซึ่งในหลายๆพื้นที่ใช้เกณฑ์วัดตามมาตรฐานของ “วิญญูชนทั่วไปที่มีเหตุมีผล” คือ พิจารณาจากการที่หากวิญญูชนเหล่านี้ไม่หมดสติหรือมึนเมาแล้วจะให้ความยินยอมรับความช่วยเหลือหรือไม่นั่นเอง ทั้งนี้อาจถือเป็นการให้ความยินยอมโดยปริยายได้หากบิดามารดา ผู้ปกครองไม่สามารถติดต่อได้ และผู้เป็นผู้อย่างเยาว์ ในบางกรณีเช่น การใช้เครื่องช่วยหายใจแก่เด็ก ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครอง เพราะหากผู้ปกครองไม่ยินยอมจะถือเป็นการงดเว้นหน้าที่ที่ต้องกระทำและมีความผิด จึงถือเป็นการให้ความยินยอมโดยปริยาย นอกจากนี้ยังมีกรณีพิเศษ เช่น กรณีที่มีเหตุควรเชื่อว่าเด็กถูกทำร้ายจากการกระทำรุนแรงในครอบครัว ก็ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองเช่นเดียวกัน⁴⁹

ในบางมลรัฐ จะให้ความคุ้มครองเฉพาะผู้ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรปฐมพยาบาลขั้นต้นจากสถาบันเกี่ยวกับสุขภาพแล้วเท่านั้น เช่น American Heart Association, American Red

⁴⁸ Rolfsen ML. "Medical care provided during a disaster should be immune from liability or criminal prosecution," *The Journal of the Louisiana State Medical Society: official organ of the Louisiana State Medical Society* 159 (4) (2007): 224–225, 227–229.

⁴⁹ Foltin GL, Lucky C, Portelli I, et al., "Overcoming legal obstacles involving the voluntary care of children who are separated from their legal guardians during a disaster," *Pediatric emergency care* 24 (6) (June 2008): 392–398.

Cross, ST. John Ambulance โดยต้องกระทำการภายในขอบเขตของการฝึกอบรมด้วย⁵⁰ ดังนั้น ในเขตรัฐเหล่านี้ บุคคลที่มีได้รับประกาศนียบัตรหรือรับรองให้ทำการปฐมพยาบาลได้และได้ทำการช่วยเหลือบุคคลอื่นผิดพลาดอาจจะต้องรับผิดชอบสำหรับความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของตนแต่ในรัฐอื่นๆตราบใดก็ได้กระทำการอย่างที่มีเหตุสมควรกระทำ เมื่อนั้นก็ได้รับความคุ้มครองจากความรับผิดทั้งปวง เช่น ในฟลอริดา เป็นต้น ซึ่งหน่วยแพทย์ฉุกเฉินจะได้รับความคุ้มครองจากความรับผิดเว้นแต่จะได้กระทำการโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

ประเทศที่มีการใช้กฎหมายพลเมืองดีอีกประเทศหนึ่ง คือ ประเทศแคนาดา ซึ่งกฎหมายพลเมืองดีในแคนาดาจะเป็นไปตามเขตท้องที่เช่นกัน โดยแต่ละท้องที่จะมีบทบัญญัติของตนเช่น อัลเบอร์ตามี Alberta 's Emergency Medical Aid Act., Nova Scotia's Volunteer Service Act ในบริทิช โคลัมเบีย บุคคลมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือเมื่อเห็นเหตุการณ์ที่เด็กอยู่ในอันตรายเท่านั้น ซึ่งกฎหมายพลเมืองดีของแคนาดานั้นจะมีลักษณะพื้นฐานใกล้เคียงกัน จะเห็นได้จากกฎหมายพลเมืองดีรัฐออนตาริโอ (Ontario 's Good Samaritan Act 2001) มาตรา 2 ที่บัญญัติให้มีการคุ้มครองจากการต้องรับผิดโดยไม่ว่าหลักคอมมอนลอว์จะเป็นอย่างไรก็ตาม บุคคลตามที่บัญญัติไว้ใน(2) ที่ด้วยความสมัครใจและไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทนหรือรางวัลจากการช่วยเหลือผู้อื่นไม่ต้องรับผิดชอบสำหรับความเสียหายที่เกิดจากการกระทำหรือละเว้นกระทำการโดยประมาทเลินเล่อในขณะที่ทำการช่วยเหลือนั้น เว้นแต่ได้กระทำไปโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ทั้งนี้ มีควิเบคท้องที่เดียวที่ใช้หลักกฎหมายซีวิลลอว์ว่า บุคคลมีหน้าที่โดยทั่วไปที่จะต้องให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นตามที่บัญญัติไว้ใน Quebec Charter of Human Rights and Freedoms

ในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกาและแคนาดาเน้นการคุ้มครองผู้ที่เข้าช่วยเหลือมิให้ต้องรับผิด ในประเทศฝั่งภาคพื้นยุโรปจะมีกฎหมายในทางบัญญัติให้การไม่ช่วยเหลือดังกล่าวเป็นความผิดทางอาญาดังจะเห็นได้จากกฎหมายเกี่ยวกับการไม่แจ้งเหตุการกระทำ ความผิดและกฎหมายที่บัญญัติให้การไม่ช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในอันตรายเป็นความผิดอาญา⁵¹

⁵⁰ GOOD SAMARITAN/FIREFIGHTER'S RULE, Connecticut State Legislature website [Online], 15 January 2011. Available from <http://www.cga.ct.gov/lrc/recommendations/GoodSamaritanFiremansRuleFinalRpt.htm>.

⁵¹ Higuchi N. "Good Samaritan Act and physicians' duty to rescue" (in Japanese). *Nippon Hoshasen Gijutsu Gakkai zasshi* 64 (3) (March 2008): 382–384

อย่างไรก็ดี หากเปรียบเทียบกับกรณีของประเทศซีวิลลอว์ เช่น ฝรั่งเศส จะพบว่า มีลักษณะที่ใกล้เคียงกันในระยะเริ่มแรก โดยในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ฝรั่งเศสเองก็ไม่มีการบัญญัติความผิดเกี่ยวกับการงดเว้นไว้ในประมวลกฎหมาย จะเห็นได้จากคดีที่มีชื่อเสียงคดีหนึ่ง บิดามารดาถูกฟ้องเนื่องจากการปล่อยให้ลูกสาวที่ป่วยอยู่ในห้องที่ไม่มีอากาศและแสงสว่าง ซึ่งไม่ดีต่อสุขภาพของเด็กเป็นอย่างมาก ซึ่งศาลได้ตัดสินว่า การงดเว้นนั้นไม่อาจถูกลงโทษได้เว้นแต่จะมีบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสให้ต้องรับผิดเช่นนั้น ซึ่งเป็นการตัดสินที่เคร่งครัดยิ่งกว่าประเทศคอมมอนลอว์ซึ่งมีข้อยกเว้นให้บิดามารดาต้องมีหน้าที่ดูแลบุตรเสียอีก

ทั้งนี้แนวคิดในการต้องรับผิดจากการกระทำโดยงดเว้นได้เริ่มมีขึ้นในปี 1941 จากการกีดกันของรัฐบาลเยอรมันต่อรัฐบาล Vichy ซึ่งได้มีการออกบทบัญญัติที่กำหนดหน้าที่แก่ประชาชนทั่วไปสองประการ คือ ให้ประชาชนต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ถึงบุคคลที่อาจเป็นอาชญากร และอีกประการหนึ่ง คือ ให้ประชาชนต้องช่วยบุคคลอื่นที่ตกอยู่ในอันตราย จึงเป็นจุดเริ่มต้นเมื่อในเวลาต่อมาแม้สงครามโลกจบลงแล้ว สถานิติบัญญัติก็ยังคงกฎหมายดังกล่าวอยู่เช่นเดิมโดยมีการปรับปรุงใหม่จนถึงปัจจุบัน โดยเหตุที่ความผิดดังกล่าวยังคงได้รับการยอมรับบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายต่อไปนั้น มีการกล่าวกันว่า อาจเป็นเพราะหากไม่มีการกำหนดหน้าที่โดยทั่วไปดังกล่าวแล้ว อาจเกิดเหตุการณ์ที่น่าสะเทือนใจแต่ไม่อาจลงโทษผู้ที่นำตำหนิอย่างร้ายแรงเนื่องจากการขาดแคลนกฎหมายในเรื่องดังกล่าวก็เป็นได้ เช่น นักว่ายน้ำน้ำมือฉมังไม่ช่วยเด็กที่กำลังจะจมน้ำตาย ด้วยกลัวว่าเสียสุทธราคาแพงที่สวมใส่มาจะเปียก⁵² ซึ่งอาจผิดทางศีลธรรมอย่างมาก แต่ไม่มีกฎหมายลงโทษได้ ซึ่งนักกฎหมายฝรั่งเศสได้อ้างเรื่องนี้ขึ้นเป็นตัวอย่างหนึ่งในสนับสนุนการคงอยู่ของหน้าที่พลเมืองดีนี้ต่อไป

เหตุผลประการที่สอง เนื่องจากพื้นฐานการปกครองที่มีลักษณะเป็นสังคมนิยมของประเทศกลุ่มซีวิลลอว์ ที่ยึดมั่นในผลประโยชน์สาธารณะยิ่งกว่าสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลหรือปัจเจกชนนิยม การกำหนดหน้าที่ให้ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายนั้น มาจากหลักที่ว่า ประโยชน์ที่ส่วนรวมจะได้รับจากการช่วยเหลือนั้นเป็นผลประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่กว่าการรักษาสิทธิเสรีภาพเพียงเล็กน้อย ซึ่งนักกฎหมายฝรั่งเศสได้อ้างหลักอรรถประโยชน์นิยม(Utilitarian balancing) เพื่อชั่งน้ำหนักระหว่างผลร้ายที่จะเกิดจากการละเมิดเสรีภาพส่วนบุคคลกับประโยชน์ที่สังคมจะได้รับจากการกำหนดหน้าที่ให้ช่วยเหลือชีวิตผู้อื่นแล้วเห็นว่า การละเมิดเสรีภาพส่วนตัวเล็กน้อยนั้น ย่อม

⁵² DRESSLER, § 9.06.

เทียบไม่ได้กับชีวิตของปัจเจกชนผู้ตกอยู่ในอันตราย ซึ่งนักกฎหมายฝรั่งเศสเชื่อว่ามีค่าสำคัญกว่ามาก⁵³

นอกจากนี้ นักกฎหมายฝรั่งเศสยังมีความเห็นว่า หน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือนั้นเป็นหน้าที่ของมนุษย์โดยทั่วไปที่บุคคลทุกคนพึงมีต่อกัน ซึ่งต่างจากหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ที่จะยอมรับหน้าที่โดยทั่วไปนี้ต่อเมื่อมีความสัมพันธ์พิเศษต่อกันอันเกิดจากการพึ่งพา ทั้งนี้ นักกฎหมายฝรั่งเศสผู้สนับสนุนหลักกฎหมายพลเมืองดีเอง ก็ยึดถือหลักว่าต้องมีความสัมพันธ์พิเศษต่อกันจึงจะก่อให้เกิดความรับผิดชอบในการงดเว้นไม่ป้องกันผลเช่นกัน แต่แสดงความเห็นว่า ในสถานการณ์ที่มีอันตรายร้ายแรงอย่างยิ่งนั้น หน้าที่ที่ต้องช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายดังกล่าวควรจะขยายครอบคลุมไปถึงมนุษยชาติทั้งหมด มิใช่เพียงแต่ผู้ที่มีความสัมพันธ์พิเศษต่อกันเท่านั้น⁵⁴

ทั้งนี้ หน้าที่พลเมืองดีดังกล่าว มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ

1. ต้องมีผู้ที่กำลังตกอยู่ในอันตราย

อันตรายที่กำลังประสบอยู่นั้นจะต้องฉับพลันหรือใกล้จะถึงด้วย อันจะก่อให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องกระทำการอย่างฉับพลันเพื่อป้องกันหรือช่วยเหลือบุคคลนั้น ซึ่งผู้ตกอยู่ในอันตรายจะไม่ได้รับอันตรายหากผู้นั้นมิได้งดเว้นไม่ทำการช่วยเหลือ ซึ่งเท่ากับหากไม่มีอันตรายเกิดขึ้น ก็ย่อมไม่มีความรับผิดชอบสำหรับผู้งดเว้นไม่ช่วยเหลือ⁵⁵

2. บุคคลผู้พบเห็นเหตุการณ์ต้องรู้ว่าบุคคลนั้นตกอยู่ในอันตราย

ผู้พบเห็นเหตุการณ์ซึ่งควรต้องช่วยเหลือนั้นต้องทราบด้วยว่ามีผู้กำลังตกอยู่ในอันตรายจึงจะมีความผิด ด้วยเหตุนี้ บุคคลที่สำคัญผิดว่าบุคคลอื่นมิได้ตกอยู่ในอันตรายจึงไม่อาจมีความรับผิดชอบทางอาญาได้

3. ผู้นั้นต้องมีความสามารถที่จะกระทำการช่วยเหลือได้

หากไม่มีความสามารถที่จะช่วยเหลือได้ ก็ย่อมไม่เกิดความรับผิด แต่อย่างไรก็ตาม “ความไม่สามารถ” นี้ ต้องอยู่ในระดับที่เรียกว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะทำการช่วยเหลือ เช่น เห็นเด็กจมน้ำ

⁵³ The Failure to Rescue: A Comparative Study, COLUM. L. REV. 52(1952): 631, 639 (อ้าง Tunc, Commentaire, Dalloz Legislation 33, 38 (1946)).

⁵⁴ Aleksander W. Rudzinski, The Duty to Rescue: A Comparative Analysis, in THE GOOD SAMARITAN AND THE LAW (James M. Ratcliffe ed. ,1966),p. 91, 92-93.

⁵⁵ Ashworth and Eva Steiner, Criminal Omissions and Public Duties: The French Experience, 10 LEGAL STUD. (1990): 157-58.

แต่ว่ายน้ำไม่เป็น ก็ยังไม่พ้นความรับผิดชอบสามารถโยนห่วงยางหรือสิ่งของที่อยู่บริเวณนั้นเพื่อทำการช่วยเหลือเด็กได้

4. การช่วยเหลือนั้นไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้เข้าช่วยเหลือหรือบุคคลอื่น

เงื่อนไขนี้เป็นหลักการสำคัญ บุคคลไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบต่อความช่วยเหลือนั้นจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ตน เนื่องจากการช่วยเหลือพบกับอันตรายนั้น ย่อมขัดต่อหลักการไม่ล่วงละเมิดเสรีภาพส่วนบุคคลมากจนเกินควร และยังไม่สอดคล้องกับหลักอรรถประโยชน์ซึ่งมุ่งก่อประโยชน์สูงสุดเป็นจำนวนมากที่สุดอีกด้วย

นอกจากฝรั่งเศสแล้ว ในกลุ่มประเทศที่มีระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์(civil law)นี้ ส่วนใหญ่ ความผิดในการไม่กระทำตนเป็นพลเมืองดี(Bad Samaritan law) นั้นเป็นความผิดที่มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาของกลุ่มประเทศต่างๆในยุโรปมาเป็นระยะเวลายาวนานแล้ว ทั้งนี้ ฐานความผิดดังกล่าวมีจุดประสงค์ในการลงโทษบุคคลที่ไม่กระทำการช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อบุคคลนั้นตกอยู่ในภัยอันตรายร้ายแรง ทั้งที่สามารถช่วยได้โดยไม่เกิดภัยอันตรายแก่ตนเองหรือบุคคลอื่น โดยจะแตกต่างจากกรณีของกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมายคอมมอนลอว์เก่า โดยมุ่งเน้นการลงโทษผู้ฝ่าฝืนต่อกฎหมายพลเมืองดีดังกล่าวด้วยการถือให้เป็นการขัดต่อหลักหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือ (duty to rescue) ที่ให้ประชาชนทุกคนที่เป็นพลเมืองของประเทศมีหน้าที่ตามกฎหมายในการช่วยเหลือผู้อื่นในสถานการณ์คับขัน แม้จะมีได้มีความสัมพันธ์ใดๆต่อกันเลยก็ตาม ซึ่งมีการกำหนดขอบเขตในการให้ความช่วยเหลือที่กว้างกว่าประเทศกลุ่มคอมมอนลอว์มาก เช่น ในกรณีที่พบคนบาดเจ็บที่ต้องการความช่วยเหลือ ผู้พบเห็นเหตุการณ์ต้องกระทำทุกวิถีทางเพื่อให้การรักษาแก่บุคคลนั้นและให้การปฐมพยาบาลที่ดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ หรือหากมีอาจช่วยด้วยตนเองได้ ก็ต้องขอความช่วยเหลือจากพนักงานเจ้าหน้าที่ อาจด้วยการโทรศัพท์แจ้งเหตุต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ดับเพลิง รถพยาบาล เป็นต้น ซึ่งกลุ่มประเทศซีวิลลอว์หลายประเทศ เช่น ออสเตรเลีย ออสเตรีย เบลเยียม บัลแกเรีย โครเอเชีย ฟินแลนด์ กรีซ เซคสโกโลวาเกีย เดนมาร์ก ฝรั่งเศส เยอรมัน ฮังการี อิตาลี ไชล์แลนด์ เนเธอร์แลนด์ นอร์เวย์ โปแลนด์ โปรตุเกส รัสเซีย ตุรกี เซอร์เบีย สเปน สวิตเซอร์แลนด์ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไว้โดยมีประเทศต้นแบบที่สำคัญ คือ ประเทศฝรั่งเศส ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

2.2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบของบุคคลในสังคมในประเทศไทย

ตั้งแต่ในสมัยอดีตกาลของประเทศสยามมาแล้วที่ได้มีพระราชกำหนดกฎพระไอยการต่างๆที่บัญญัติถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการผดุงความยุติธรรมให้เกิดแก่สังคม โดยเฉพาะ

ในสมัยโบราณซึ่งแรงงานมนุษย์นั้นถือเป็นสิ่งสำคัญ เป็นปัจจัยที่ขาดเสียมิได้ในการเพาะปลูกทำการเกษตรอันเป็นอาชีพหลักของประชาชนในประเทศ ทั้งการที่ประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้คนไทยมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันอย่างพี่น้อง เพื่อนบ้านใกล้เคียง และมีลักษณะเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่ถือเป็นครอบครัวเดียวกันหรือมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ด้วยเหตุดังกล่าว บทบัญญัติกฎหมายในสมัยก่อนจึงมีส่วนที่สะท้อนให้เห็นถึงการป้องกันการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายหรือละเมิดต่อบุคคลอื่นโดยไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ด้วยกันเองอยู่หลายส่วน โดยถือเอาความที่บุคคลทุกคนอยู่ภายใต้การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขใช้อำนาจในการดูแลบ้านเมืองให้เกิดความสงบเรียบร้อย ซึ่งอำนาจและสิทธิหน้าที่ต่างๆ ได้ถ่ายทอดมายังบุคคลในลำดับชั้นต่างๆ ดังจะเห็นได้จากระบบศักดินาที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งมีการแบ่งลำดับชั้นตามเกณฑ์ที่ดิน โดยเจ้าขุนมูลนายที่มีศักดินาสูงจะมีจำนวนไร่สูงพร้อมทั้งมีอำนาจสิทธิต่างๆ มากกว่า แต่ทั้งนี้ก็มีภาวะความรับผิดชอบในการดูแลผู้อยู่ในสังกัดของตนรวมทั้งทาสรับใช้ของตนด้วย และหากกระทำความผิดหรือไม่ปฏิบัติตามรับสั่งก็จะต้องได้รับโทษสูงกว่าผู้มีบรรดาศักดิ์ต่ำกว่าตน ทั้งนี้อาจเทียบได้กับสมัยปัจจุบันที่ผู้มีหน้าที่ในตำแหน่งราชการเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐจะต้องมีความรับผิดชอบเมื่อกระทำการไม่ชอบด้วยกฎหมายในบางฐานความผิดมากกว่าราษฎรทั่วไปที่ไม่รู้กฎหมายนั่นเอง แต่ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตาม ไพร่ฟ้าราษฎรและเจ้าขุนมูลนายต่างก็มีหน้าที่ในการร่วมรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมทั้งสิ้น ดังจะเห็นจากพระราชกำหนดบทพระไอยการแต่สมัยก่อน เช่นกฎหมายตราสามดวง⁵⁶

ทั้งนี้ กฎหมายตราสามดวงเป็นกฎหมายที่ทรงคุณค่าและมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งได้มีการรวบรวมพระราชกำหนดกฎพระไอยการต่างๆ ที่กระจัดกระจายมารวมเข้าด้วยกัน เพื่อมิให้กฎหมายซ้ำซ้อนและสะดวกต่อการค้นคว้า ทั้งเป็นการทำให้กฎหมายที่ล้ำสมัยนั้นได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัยมากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ถึงแนวความคิดการป้องกันอาชญากรรมโดยประชาชนอย่างไม่เป็นทางการอยู่หลายประการในกฎหมายตราสามดวงนี้ เช่น ในพระไอยการลักษณะวิวาท ตี ต่า กัน มาตรา 6 ที่บัญญัติให้ผู้ที่มิได้เข้ายับยั้งขัดขวางผู้ที่วิวาทกันในบริเวณที่ตนพบเห็นเหตุการณ์ หากมีการทำร้ายกันถึงแก่ชีวิต จะมีโทษต้องถูกปรับ แต่จะยกเว้นโทษให้หาก

⁵⁶ ราชบัณฑิตยสถาน, กฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1, เล่ม 2 (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2550).

เป็นญาติของผู้กระทำความผิด⁵⁷ ซึ่งจะเห็นได้ว่า กฎหมายมุ่งคุ้มครองทรัพยากรสำคัญของชาตินั้นก็คือ มนุษย์และสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ชีวิต ร่างกาย ซึ่งจะเป็นแรงงานในการประกอบภารกิจการเกษตรกรรมและการอื่นเพื่อประเทศชาติ ผู้ที่เห็นผู้อื่นถูกทำร้ายจนถึงแก่ชีวิตโดยมิได้ห้ามปรามจึงถือว่ามีผิดตามกฎหมายฐานทำให้เสียไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน ทั้งนี้ การห้ามปรามนั้นเห็นว่าอาจทำได้หลายประการตั้งแต่เข้าไปขัดขวางห้ามปรามเองหรือการแจ้งให้บุคคลอื่นช่วยห้าม ทั้งการแจ้งกรมพระนครบาลก็น่าจะถือเป็นการห้ามปรามเช่นกัน นอกจากนี้ ยังมีบทบัญญัติลิดโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดฐานไม่ห้ามปรามนี้หากผู้กระทำเป็นญาติพี่น้องของผู้กระทำความผิด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความทันสมัยของบทบัญญัติกฎหมายในสมัยก่อนที่นอกจากมีการกำหนดหน้าที่โดยทั่วไปให้ประชาชนกระทำตนในฐานะพลเมืองดีแล้ว ยังมีการกำหนดข้อยกเว้นให้ถือว่าความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นเหตุผลโทษได้อีกด้วย

นอกจากนี้ จะเห็นถึงการกำหนดหน้าที่ให้บุคคลที่มีฐานะเสมือนนายจ้างต้องมีหน้าที่ในการป้องกันการกระทำความผิดของลูกจ้างของตนด้วย⁵⁸ ทั้งนี้ เนื่องจากถือว่านายเงินเป็นผู้มีหน้าที่ดูแลทาสในความปกครองของตน นายเงินจึงต้องป้องกันมิให้ทาสของตนไปทำร้ายผู้อื่น หากอยู่ในเหตุการณ์แต่มิได้ห้ามปรามย่อมต้องมีส่วนรับผิดชอบ ซึ่งคล้ายคลึงกับการที่บิดามารดา นายจ้าง ครูอาจารย์ ต้องรับผิดชอบเมื่อผู้เยาว์ทำละเมิดต่อบุคคลอื่น แต่มีความต่างที่การปรับใหม่นี้มิได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในทางละเมิดเหมือนอย่างปัจจุบัน แต่ปรับใหม่เพราะเหตุที่หนึ่งเสียเป็นเหตุให้เกิดความในเมืองท่าน จุดประสงค์ของมาตรานี้จึงมีขึ้นเพื่อป้องกันการกระทำความผิดในทางอ้อม โดยการบัญญัติให้บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องควบคุมดูแลผู้กระทำความผิดมิให้กระทำผิดทางอาญาแก่ผู้อื่น หากมิได้ห้ามปรามก็ถือเป็นการขัดขวางความยุติธรรมในรูปแบบหนึ่ง และมีลักษณะคล้ายข้อยกเว้นตามกฎหมายคอมมอนลอว์ในส่วนที่เป็นหน้าที่ตามความสัมพันธ์ที่มีต่อบุคคลที่สามอยู่มาก โดยนายเงินถือว่าเป็นผู้ที่สามารถ “ควบคุม” การกระทำของทาสของตนได้ จึงจะเห็นได้ว่า มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบโดยงดเว้นมาตั้งแต่สมัยก่อนแล้ว

⁵⁷ พระไอยการลักษณะวิเวท ตี คำ กั้น มาตรา 6 “มาตราหนึ่ง ผู้ใดวิวาทต่อาตีกัน แลผู้ใดอยู่ใกล้รู้เห็นมิได้ห้ามปราม ถ้าตีกันถึงมรณภาพไซ้รู้ ให้ใหม่ผู้มิได้ห้ามปรามนั้นเปนข้อเลมิตพระราชอาษา เหตุตัวรู้เห็นแล้วนิ่งเสีย จึงเสียไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินท่าน ถ้าผู้มิได้ห้ามปรามนั้นเปนญาติพี่น้องภักพวกผู้ตีไซ้ ให้ใหม่ญาติพี่น้องภักพวกนั้น ทำ ๓ ส่วน ยก ๒ ส่วน เอาส่วนหนึ่ง”

⁵⁸ พระไอยการลักษณะวิเวท ตี คำ กั้น มาตรา 13 “มาตราหนึ่ง ทาษตนตีดำพินแทงท่าน นายเงินอยู่นั้นด้วยมิได้ห้าม ให้ใหม่ทั้งนายทั้งทาษเสมอกัน เหตุหนึ่งให้เกิดความในเมืองท่าน”

ในกฎหมายฉบับอื่นเช่น พระไอยการอาชาหลวง ก็เช่นเดียวกัน ได้มีบทบัญญัติที่เอาโทษแก่ผู้ทราบการกระทำผิดที่ร้ายแรงแต่มิได้นำมาแจ้งเหตุต่อรัฐ โดยจะเห็นได้ถึงความแตกต่างระหว่างผู้ที่ทราบเรื่องแล้วไม่แจ้งเหตุกับผู้สนับสนุนหลังการกระทำผิดได้อย่างชัดเจน โดยผู้ไม่แจ้งเหตุ นั้นไม่ถือว่าเป็นผู้สนับสนุนหลังการกระทำผิดนั้นๆ แต่จะต้องรับโทษในสถานเบาในการไม่แจ้งเหตุดังกล่าว อย่างไรก็ตาม หากไม่แจ้งเหตุบ่อยครั้งเข้า ก็ให้ลงโทษปรับไหมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามจำนวนครั้งของการละเลยไม่แจ้งเหตุดังกล่าว จนถึงกระทั่งไปถึงการทวน ลดบรรดาศักดิ์ลงเป็นไพร่ รับทรัพย์สิน และในท้ายที่สุดคือการลงโทษประหารชีวิตด้วยเหตุที่ละเลยอย่างร้ายแรงจนอาจกล่าวได้ว่าถึงขั้นรู้เห็นเป็นใจสนับสนุนในการกระทำผิด บทพระไอยการดังกล่าว จึงน่าจะซ่อนให้เห็นว่า การรู้เห็นในการกระทำผิดกับการที่ทราบว่ามีการกระทำผิดเกิดขึ้นแต่ไม่ได้แจ้งนั้น ในบางครั้งก็อาจหลวมล้ำกันได้ ทั้งนี้ โดยพิจารณาจากจำนวนครั้งที่ทราบเหตุแต่ละเลยไม่แจ้งเหตุเกี่ยวกับการกระทำผิดอาญานั้น หากกระทำเป็นจำนวนมากครั้งเข้า ก็เหมือนกรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา กลายเป็นเสมือนกับผู้สนับสนุนไปได้ในท้ายที่สุด⁵⁹

ในกรณีความผิดเกี่ยวกับการกบฏนั้น ได้มีการบัญญัติความผิดฐานไม่แจ้งเหตุไว้อย่างชัดเจน โดยถึงแม้ในบางบทบัญญัติจะมีคำว่า “อำพราง” ไม่แจ้งให้ทราบถึงความจริงเกี่ยวกับการทำร้ายนั้นอยู่ด้วย แต่ก็มีความหมายเพียงแค่การนิ่งเฉยเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องมีการแสดงออกว่าปกปิด ทั้งนี้ มีโทษสูงถึงขั้นประหารชีวิตและลงโทษต่อเนื่องต่อร่างกาย⁶⁰ และผู้ที่ล่วงรู้ถึงการกบฏหรือก่อจลาจลในแผ่นดินนี้ หากมิได้นำมาแจ้งต่อรัฐแต่นิ่งเฉยเสีย ยังมีบทบัญญัติที่แสดงถึงการลงโทษในทางอ้อมแก่บุคคลเหล่านี้ด้วย ซึ่งหากต่อไปมีกรณีเกิดแก่ตนเอง ก็ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่

⁵⁹ พระไอยการลักษณะวิเวท ติ ด่า กัน มาตรา 54 “ผู้ใดรู้เห็นเป็นใจก็ตีมิได้เป็นใจก็ตี แต่รู้อยู่ว่ามีผู้ไปข่มเหงราษฎรไพร่บ้านพลเมืองท่านให้แตกฉานซ่านเซ็นไปแลได้ความเดือดร้อน แลตนมิได้เอามาว่ากล่าวร้ายเรียนพิททูลให้ทราบ พิจารณาเปนสัจว่าผู้นั้นรู้เห็นจริง ให้ลงโทษในรวางกรรโชก ๖ สถาน ถ้ารู้เห็นครั้งหนึ่งมิได้เอามาว่ากล่าว ให้ใหม่ลาหนึ่งสองครั้ง ให้ใหม่จัตุรคุณ สามครั้ง ให้ทวนด้วยลวดหนึ่งโดยสกัน ๕๐ ที่ ไม่สกัน ๒๕ ที่ สี่ครั้ง ให้เอาโทษทวน แล้วเอาตัวลงเปนไพร่ ห้าครั้ง ให้รับราชบาต แล้วเอาตัวลงหญ้าข้าง ถ้ารู้เห็นถึงหกครั้งมิได้เอามาว่ากล่าวพิททูลท่านให้พ้นคอริบเรือนเพราะว่าเป็นใจเข้าด้วยผู้กระทำความผิดนั้น”

⁶⁰ พระไอยการอาชาหลวง มาตรา 83 “ มาตราหนึ่ง ผู้ใดรู้ว่ามีผู้ทำร้ายในแผ่นดินพระเจ้าอยู่หัว แลเห็นเปนสัจว่าทำร้าย แลตนอำพรางพระเจ้าอยู่หัวเสียมิได้กราบทูลตามความสัจจริง ให้ลงโทษ ๓ สถาน คือให้พ้นคอริบเรือน ๑ คือให้ตัดปาก ๑ คือให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๕๐ ที่ ๑ ถ้าทรงพระกรุณาฯมิให้ฆ่าตีใช้ ควรด้วยสถานใด เอาแต่สถานหนึ่ง”

ตระลาการรับคดีนั้นไว้สืบสวนพิจารณา ซึ่งเป็นการลงโทษอย่างไม่เป็นทางการสำหรับบุคคลผู้ไม่ให้ความช่วยเหลือในการแจ้งเหตุเกี่ยวกับการกระทำความผิดดังกล่าว⁶¹

นอกจากบทบัญญัติที่กำหนดเกี่ยวกับการแจ้งเหตุในความผิดอุกฉกรรจ์โดยตรงแล้ว ยังมีการบัญญัติถึงแนวคิดในการป้องกันอาชญากรรมโดยชุมชนและการให้ประชาชนมีหน้าที่ในการช่วยจับผู้ร้ายและแจ้งเหตุต่อกรมพระนครบาลซึ่งคล้ายกับตำรวจในสมัยปัจจุบัน โดยหน้าที่นี้มีการบัญญัติไว้อย่างน้อย ตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว โดยปรากฏหลักฐานจากพระราชกำหนดเก่าในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่บัญญัติถึงกรณีที่มีโจรปล้นบ้านเรือนไม่ว่า ณ ที่ใด ให้ผู้ปกครองเขตท้องที่นั้นรวมทั้งชาวบ้านช่วยกันจับตัวผู้ร้ายให้ได้ หากจับไม่ได้ ให้บุคคลเหล่านั้นร่วมกันใช้ทุนทรัพย์ที่ถูกปล้นไปและหากเป็นผลให้มีความตายเกิดขึ้น หรือผู้ร้ายกระทำความผิดฐานฆ่าคน ชาวบ้านจะต้องเสียใหม่ถึงขั้นในอัตราเทียบเท่ากับกรณีความผิดฐานฆ่าผู้อื่น นอกจากนี้หากเจ้าหน้าที่หรือราษฎรมิได้กระทำตามกฎหมายนี้คือ ไม่ได้ช่วยกันติดตามจับกุมผู้ร้าย ทั้งไม่สามารถตามจับกลับมาในภายหลังได้ ยังจะต้องรับโทษตามโทษานุโทษอีกด้วย⁶² ทั้งนี้ ในช่วงพระราชกำหนดศักราช 1105 ได้มีการกำหนดความรับผิดชอบของประชาชนโดยกำหนดให้มีหน้าที่เข้าช่วยเหลือแจ้งเหตุ จับกุมผู้ร้ายโดยวิธีการบอกต่อกันไปในระยะสามเส้น สิบห้าวา รอบเขตบ้านเรือนของตน

⁶¹ พระไอยการอาชาหลวง มาตรา 128 “ มาตราหนึ่ง ถ้าเห็นผู้ใดจะทำร้ายในแผ่นดิน ท่านจะให้เกิดจุลาจลจงได้ ท่านให้เอามาว่ากล่าวว่าเรียนพิศนุแต่ในวันหนึ่งสองวัน ครั้นช้านานไปต่อมิดีของตนๆจึงเอาความแผ่นดินมาว่ากล่าว ท่านว่าอย่าให้รับไว้บังคับบัญชาพิจารณาเลย ถ้าผู้ใดขึ้นรับไว้บังคับบัญชาแลหมีฟังพระราชบัญญัตินี้ ท่านให้ลงโทษโดยยศศักดิ์”

⁶² พระราชกำหนดศักราช 1105 ข้อ 5 “กฎให้แก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวงจงทั่ว

ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่งว่าแลมีโจรปล้นเรือนแห่งใดฆ่าฟันเจ้าทรัพย์ตานันนรบจังหวัดแขวงเมืองใด ให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการแลชาวบ้านจับตัวผู้ร้ายเอาไว้ให้ได้ ถ้าแลผู้รั้งกรมการชาวบ้านเอาตัวผู้ร้ายมิได้ใช้ ให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการแลชาวบ้านใช้ทุนทรัพย์ซึ่งผู้ร้ายปล้นของราษฎรไปนั้น ถ้าผู้ร้ายปล้นฆ่าเจ้าทรัพย์ตายแลจับเอาตัวผู้ร้ายมิได้ใช้ ให้ใหม่เอาผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการแลชาวบ้านตามทำเนียมฆ่าฟันกันตาย จำเมืองเสียสองส่วน แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเสียส่วนหนึ่ง ชาวบ้านเสียส่วนหนึ่งแลให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการทั้งหลายทำตามกฎนี้จงทุกประการ ถ้ามิได้กระทำตามกฎหมายนี้ แลผู้ร้ายปล้นฆ่าฟันเจ้าเรือนเจ้าทรัพย์ตาย แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการชาวบ้านเอาตัวผู้ร้ายมิได้ แลได้ใช้ทุนทรัพย์แก่ราษฎรทั้งหลายใช้ จะให้มีโทษแก่ผู้รักษากรมเมืองผู้รั้งกรมการแลชาวบ้านโดยโทษานุโทษ”

ซึ่งจะเห็นได้ว่า หน้าที่ดังกล่าวมิได้ตกอยู่แก่นายอำเภอนครบาลซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น แต่ให้ราษฎรเป็นผู้มีภาระในการจับกุมผู้ร้ายด้วย โดยใช้เกณฑ์พื้นที่มาเป็นขอบเขตกำหนดหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือดังกล่าว โดยหากจับกุมไม่สำเร็จก็ต้องร่วมออกค่าทูลทรัพย์ใช้คืนแก่เจ้าของ แต่หากจับได้ก็จะมีบำเหน็จให้ตามส่วนของทุนทรัพย์ ซึ่งนับเป็นวิธีการจูงใจให้บุคคลในสังคมมีส่วนรับผิดชอบในอาชญากรรมที่เกิดในบ้านใกล้เรือนเคียงของตนประการหนึ่ง อันจะเห็นได้ชัดเจนถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการบัญญัติกฎหมายเอาโทษแก่ผู้ไม่ช่วยเหลือดังกล่าวว่าเป็นไปเพื่อให้เจ้าทรัพย์นครบาลชาวบ้านนายอำเภอคอยใส่ใจสอดส่องสืบเสาะสอดแนมเพื่อจับกุมเอาตัวคนร้ายมาลงโทษ โดยอาจกระทำการได้ทุกรูปแบบรวมทั้งการแจ้งเหตุเกี่ยวกับการกระทำ ความผิดด้วย และเมื่อผู้ร้ายได้เห็นว่าในชุมชนมีความสมัครสมานสามัคคีในการร่วมกันระงับภัยในบริเวณบ้านใกล้เรือนเคียงของตน ก็คงจะกลัวเกรงมิกล้ากระทำความผิด อันเป็นวิธีการป้องกันอาชญากรรมอย่างไม่เป็นทางการที่ดีประการหนึ่ง⁶³

ต่อมา บทบัญญัติกำหนดหน้าที่โดยทั่วไปดังกล่าวได้มีการขยายขอบเขตออกไปเป็นระยะห้าเส้นตามพระราชบัญญัติโจรห้าเส้น จ.ศ. 1199 โดยคำนึงถึงบริเวณที่ห่างไกลที่มีเรือนตั้งอยู่น้อยและห่างไกลกัน ทำให้จำนวนคนที่จะช่วยกันสืบเสาะแจ้งเหตุจับกุมตัวผู้ร้ายมีน้อยกว่าบริเวณอื่นที่มีชุมชนหนาแน่น แต่ชาวบ้านในบริเวณดังกล่าวกลับต้องจ่ายใหม่ในจำนวนเช่นเดียวกันซึ่งไม่เป็นธรรมและไม่เท่าเทียม⁶⁴ แต่ทั้งนี้ จุดประสงค์ของกฎหมายดังกล่าวก็ยังคงเหมือนเดิม คือการให้มีโทษหากชาวบ้านไม่ช่วยระงับสอดส่อง ด้วยเหตุที่หากมีการช่วยกันสอดส่องดูแลแล้ว ผู้ร้ายก็มีโอกาสจะเข้าปล้นเรือนได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า มุ่งเน้นที่การป้องกันอาชญากรรมโดยอาศัยชุมชนอยู่นั่นเอง และมีการปรับใหม่ตามบรรดาศักดิ์ความรับผิดชอบมากน้อยต่างกันไป หากอยู่ในชนชั้นที่ไม่มีเงินจ่าย ก็ให้ใช้การทวนแทนและให้ยกเลิกการปรับใหม่กรมพระนครบาลเสียเพราะจะรู้เรื่องความผิดนั้นก็หลังจากมีการแจ้งเหตุแล้ว จึงไม่สมควรต้องถูกปรับ ทั้งนี้ หากได้เข้าไปช่วยเจ้าทรัพย์หรือขัดขวางผู้ร้ายแล้วก็ได้รับการยกเว้นไม่ต้องถูกปรับใหม่หรือชดใช้ทุนทรัพย์ เพราะถือว่าได้แสดงความรับผิดชอบต่อเต็มที่แล้ว และในภายหลัง หากผู้ใดในเขตห้าเส้นนั้นจับตัวผู้ร้ายได้ ก็จะคืนเงินให้แก่ราษฎรไป จึงเห็นได้ว่าจุดประสงค์ของกฎหมายนี้มีไว้เพื่อการปราบปรามและการป้องกันอาชญากรรมโดยแท้ ทั้งหากผู้อยู่นอกเขตเป็นผู้สืบเสาะจับได้ก็

⁶³ โปรดดูพระราชกำหนด ศักราช 1105 ในภาคผนวก ก.

⁶⁴ ราชบัณฑิตยสถาน, กฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 3 (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2550), หน้า 527.

ให้กันส่วนเป็นสินรางวัลนำจับแก่บุคคลนั้นด้วย ซึ่งเห็นว่ากฎหมายนี้ช่วยสร้างจิตสำนึกให้บุคคลมีความกระตือรือร้นช่วยเหลือเพื่อนบ้านในละแวกเดียวกันมากขึ้น⁶⁵

จากบทบัญญัติทั้งหลายที่กล่าวมา อาจกล่าวได้ว่า หน้าที่โดยทั่วไปในการกระทำตนเป็นพลเมืองดีโดยการกำหนดให้ช่วยเหลือบุคคลอื่นที่ตกอยู่ในภยันตรายและหน้าที่ในการแจ้งเหตุการกระทำผิดของไทยนั้นเริ่มมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว อาจเรียกได้ว่ามีความทันสมัยและเก่าแก่ยิ่งกว่ากลุ่มประเทศตะวันตกเสียอีก ทั้งนี้อาจสะท้อนให้เห็นได้ว่า สังคมไทยในสมัยก่อนมิได้มีแนวคิดของการยึดหลักเสรีนิยมหรือปัจเจกชนนิยมเป็นสำคัญ แต่เน้นอำนาจรัฐและการรักษาความสงบเรียบร้อยส่วนรวม และถึงแม้ชุมชนในสมัยนั้นจะมีความแน่นแฟ้นจนอาจเรียกได้ว่าประชาชนมีศีลธรรมประจำใจยิ่งกว่าสมัยปัจจุบันก็ตาม แต่ก็ยังมีการออกบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดหน้าที่ดังกล่าว ซึ่งแสดงถึงการให้ความสำคัญกับหน้าที่ของประชาชนในการร่วมกันป้องกันอาชญากรรมเป็นอย่างมากและมีได้เน้นบทบาทขององค์กรของรัฐ คือ กรมนครบาลเพียงอย่างเดียวในการรักษาความสงบเรียบร้อย แต่เน้นความร่วมมือของทุกฝ่ายในการป้องกันมิให้เกิดการกระทำผิดเป็นสำคัญ

ในเวลาต่อมา เมื่อมีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ก็ได้มีการบัญญัติความหมายของการกระทำไว้ในมาตรา 6(1) ให้ชัดเจนถึงประเภทของการกระทำว่ามีได้ทั้งการกระทำและการงดเว้น คือ “คำว่า กระทำ นั้น ท่านให้ถือว่าไม่หมายความแต่เฉพาะการที่บุคคลได้กระทำ ให้หมายความได้ตลอดถึงการละเว้นการซึ่งกฎหมายกำชับให้กระทำและผลแห่งการที่ละเว้นนั้นด้วย” ซึ่งแสดงให้เห็นชัดว่ามีได้ทั้งการกระทำโดยเคลื่อนไหวร่างกายและไม่เคลื่อนไหวร่างกายและมีการยืนยันว่าการงดเว้นไม่กระทำการบางอย่างสามารถก่อให้เกิดความรับผิดชอบอาญาได้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย ปรมาจารย์ทางกฎหมายได้อธิบายไว้ว่า ตามปกติแล้ว กฎหมายย่อมห้ามมิให้บุคคลกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ฆ่าคนตาย แต่มีบางกรณีที่กฎหมายเอาโทษเมื่อกฎหมายได้กำชับให้บุคคลกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นตามมาตรา 335(9) ที่เป็นความผิดลหุโทษให้ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตราย ซึ่งผู้กระทำโดยงดเว้นดังกล่าวย่อมมีความผิดและต้องได้รับโทษตามที่บัญญัติไว้ นั้น การกระทำดังกล่าวนี้ก็คือ การละเว้นการที่กฎหมายกำชับให้กระทำนั่นเอง ซึ่งการงดเว้นนี้ไม่เหมือนกับการงดเว้นหน้าที่ที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ เช่น บิดามารดามีหน้าที่ต้องดูแลบุตร ซึ่งการงดเว้นหน้าที่โดยเฉพาะดังกล่าวจะมีผลเท่ากับเป็นการกระทำตามมาตรา 6(1) แต่การงดเว้นในส่วนของการไม่ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ใน

⁶⁵ โปรดดูพระราชบัญญัติโจรห้าเส้น จ.ศ.1199 ในภาคผนวก ก.

มรณภัยนี้เป็นกรณีหน้าที่ทั่วไปที่กฎหมายวางโทษไว้เป็นพิเศษแล้ว⁶⁶ และเมื่อได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา ความผิดที่เกี่ยวกับกรงดเว้นนั้นได้มีบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรค 5 ซึ่งได้กำหนดให้การกระทำความผิดอาญานั้น ให้หมายความรวมถึงการให้เกิดผลอันใดอันหนึ่งขึ้นโดยงดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้นด้วย และได้มีการนำหลักคอมมอนลอว์มาใช้ตีความบทบัญญัติดังกล่าว โดยหน้าที่ที่จะต้องป้องกันผลนั้นมีที่มาจากความสัมพันธ์พิเศษเฉพาะเรื่องเช่นเดียวกับข้อยกเว้นของคอมมอนลอว์ที่ได้กล่าวไปแล้ว ซึ่งหากมิได้มีความสัมพันธ์พิเศษต่อกัน ย่อมไม่มีความรับผิดทางอาญาจากการงดเว้นไม่กระทำการอันก่อให้เกิดผลเสียหายต่อบุคคลอื่น ส่วนหน้าที่โดยทั่วไปของประชาชนที่ต้องให้ความช่วยเหลือต่อผู้ที่ตกอยู่ในภัยอันตรายนั้นถูกจำกัดเป็นเพียงความผิดลหุโทษในประมวลกฎหมายอาญา ตามมาตรา 374 เท่านั้น ทั้งบทบัญญัติเกี่ยวกับการแจ้งเหตุอื่นๆได้ถูกยกเลิกไปจนหมด ทั้งหมดนี้ก็ด้วยเหตุที่มีการนำหลักเสรีนิยมและปัจเจกชนนิยมตามแนวทางของประเทศตะวันตกเข้ามาปรับใช้ จึงมีการกำหนดให้บุคคลมีความรับผิดทางอาญาก็ต่อเมื่อการกระทำของตนก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นตามหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลเป็นหลักใหญ่ เพื่อเป็นการส่งเสริมความมีเสรีภาพของบุคคลที่จะกระทำการใดก็ได้โดยไม่ต้องรับผิดหากไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นนั้น โดยในช่วงที่มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญาซึ่งจำกัดขอบเขตหน้าที่พลเมืองลดลงเหลือเพียงมาตราเดียวดังกล่าวนั้น เป็นระยะเวลาใกล้เคียงกับที่กลุ่มประเทศซีวิลลอว์ในยุโรป เช่น ฝรั่งเศส ได้มีการบัญญัติหน้าที่ช่วยเหลือผู้อื่นนี้ในประมวลกฎหมายอาญาของตนเป็นลายลักษณ์อักษรในเวลาต่อมา

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักกฎหมายพลเมืองดี

ในการกำหนดหน้าที่เกี่ยวกับกฎหมายพลเมืองดีในประเทศต่างๆโดยเฉพาะในฝั่งคอมมอนลอว์ที่ยึดหลักเสรีภาพส่วนบุคคลเป็นปัจจัยหลัก ได้มีการถกเถียงกันเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทั้งในแง่สังคมวิทยา จิตวิทยา ปรัชญากฎหมาย รวมถึงหลักการทางกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะขอยกมาพิจารณา ดังต่อไปนี้

⁶⁶ หยุด แสงอุทัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน), หน้า 39,41.

2.3.1 ทฤษฎีที่สนับสนุนการกำหนดให้การไม่ช่วยเหลือผู้อื่นเป็นความผิดอาญา

1. ทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utilitarianism)⁶⁷

ผู้อ้างทฤษฎีนี้ให้เหตุผลอย่างแรกว่า การกำหนดให้ความล้มเหลวในการไม่ช่วยเหลือผู้อื่นเป็นอาชญากรรมตามกฎหมายอาญานั้น จะช่วยลดการตายและการบาดเจ็บที่ไม่จำเป็นลงไปได้⁶⁸ ทั้งนี้มีกรณีตัวอย่างในอเมริกาหลายตัวอย่าง เช่นกรณีของเชอริช อีเวอร์สัน (Sherrice Iverson) เด็กสาววัยเจ็ดขวบที่ถูกทำร้าย ข่มขืนและถูกข่มขืนในเวลาต่อมาโดยนายเจอร์มี สตอร์มเมเยอร์ (Jeremy Storchmeyer) เด็กหนุ่มวัย 18 ปี โดยเพื่อนของสตอร์มเมเยอร์คือ David Cash นั้นรู้เห็นเหตุการณ์ด้วยโดยตลอด โดยแคชยื่นดูสตอร์มเมเยอร์ทำร้ายร่างกายและบีบบังคับเด็กหญิงอีเวอร์สันในห้องน้ำหญิง หลังจากได้พยายามห้ามเด็กน้อยแล้วไม่เป็นผล ก็เดินออกจากห้องน้ำไปโดยปล่อยให้สตอร์มเมเยอร์รัดคอเด็กจนตาย หลังจากนั้น สตอร์มเมเยอร์ได้รีบบอกแคชโดยทันทีถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แล้วทั้งคู่ก็เดินทางไปศาลในอินเดียนด้วยกันต่อ ซึ่งหลังจากเทปกดองวีดีโอที่จับเหตุการณ์ได้ฉายไปทั่วเนวาดาและแคลิฟอร์เนีย สตอร์มเมเยอร์ก็ถูกจับติดคุกตลอดชีวิต ในขณะที่แคชไม่ต้องรับโทษใดๆเลย เนื่องจากเนวาดาไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการลงโทษบุคคลที่ไม่เป็นพลเมืองดี ซึ่งแคชได้ให้สัมภาษณ์ถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในลักษณะที่ไม่ใยดีต่อชีวิตของเด็กผู้หญิงที่เขาไม่รู้จักดังกล่าว จากเหตุการณ์นี้ ได้มีผู้ประท้วงให้ไล่แคชออกจากมหาวิทยาลัยเป็นจำนวนมาก แต่เนื่องจากการกระทำของเขาไม่เป็นความผิด เขาจึงไม่ได้รับการลงโทษใดๆจากการไม่ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีนั้น ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า หากเนวาดามีกฎหมายกำหนดให้การไม่ช่วยเหลือผู้อื่นเป็นความผิดแล้ว สถานการณ์อาจเปลี่ยนไปโดยแคชอาจเข้าไปขัดขวางหรือทำการแจ้งเหตุก็อาจเป็นได้ และฝ่ายผู้สนับสนุนมีความเห็นว่า โดยการประชาสัมพันธ์ตัวกฎหมายที่บัญญัติให้การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีที่ไม่ดีเป็นความผิดนี้จะประสบผลสำเร็จในการกระตุ้นเพื่อนบ้านที่ไม่มีน้ำใจให้หันมาช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในอันตรายไม่ว่าจะด้วยตนเองหรือโดยการโทรแจ้งเหตุตามหมายเลขโทรศัพท์ 911 มากขึ้น⁶⁹

⁶⁷ Lloyd L. Weinreb, "Desert, Punishment, and Criminal Responsibility," *Law. & Contemp. Probs* 49 (1986).

⁶⁸ Mary Ann Glendon, *Rights Talk: The Impoverishment of Political Discourse*, (Free press, 1991), p.87-88.

⁶⁹ Marc A. Franklin, "Comment, Vermont Requires Rescue," *Stan. L. Rev.* 25 (1972): 51, 52-53, 60-61.

เหตุผลประการที่สองของทฤษฎีนี้ คือ การกำหนดให้เป็นอาชญากรรมดังกล่าว จะเป็นการแสดงถึงแนวความคิดทางศีลธรรมของบุคคลที่ไม่เห็นด้วยกับการละเลยการช่วยบุคคลอื่นที่ตกอยู่ในอันตราย เช่นเดียวกับการแสดงออกถึงความไม่พอใจของคนในสังคมที่มีต่อการฆาตกรรม การข่มขืนหรือการลักขโมย ซึ่งจะก่อให้เกิดความพอใจแก่ญาติผู้เสียหายที่ในปัจจุบันได้เพียงแต่มองดูผู้ที่ไม่ใส่ใจจะช่วยเหลือบุตรหลานของตนถูกดำเนินคดีในทางศีลธรรมเล็กน้อยเท่านั้น⁷⁰ ซึ่งหากมีการกำหนดให้เป็นอาชญากรรมก็จะได้รับความพอใจจากการที่เห็นบุคคลเหล่านี้ถูกลงโทษจนไม่ต้องออกมาประท้วงอย่างนักศึกษามหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ ที่รวมตัวกันประท้วงไม่ให้แคชเข้าเรียนต่อที่มหาวิทยาลัยดังกล่าว⁷¹ โดยศาสตราจารย์เกลนอนได้มีความเห็นว่า สิ่งที่ทำให้มวลชนประหลาดใจและผิดหวังคือการที่กฎหมายได้ปล่อยให้การกระทำบางอย่างที่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของสังคมส่วนรวมนั้นผ่านไปโดยไม่ลงโทษ⁷² รวมทั้งพรอสเซอร์และคีตันที่ให้นิยามการกระทำของศาลที่ปล่อยให้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ไม่ดีให้พ้นข้อกล่าวหาเป็นการกระทำที่ทำให้รู้สึกสะเทือนใจและขัดต่อสามัญสำนึกอย่างร้ายแรง⁷³

เหตุผลประการที่สาม คือ การกำหนดให้การกระทำดังกล่าวเป็นอาชญากรรมจะช่วยส่งข้อความที่สังคมต้องการให้ผู้คนได้รับรู้สองประการ ประการหนึ่ง คือการกระทำดังกล่าวเป็นการผิดศีลธรรมซึ่งสมควรที่จะถูกสังคมลงโทษ อีกประการหนึ่ง คือ การเห็นคุณค่าของชีวิตมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งที่กฎหมายอาญาประสงค์จะคุ้มครองอันเห็นได้จากบทบัญญัติในกฎหมายทุกประเทศที่ห้ามคนฆ่ากันโดยเจตนาหรือไม่เจตนา นั่นก็คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในสังคม ซึ่ง

⁷⁰ Elie Wiesel, The Perils of Indifference, Remarks at the White House's 7th Millennium Evening (Apr. 12, 1999).

⁷¹ Barbara Ehrenreich, "Conscience on Campus - Criticism of Berkeley Student David Cash," Progressive (December 1998); Courtney Robertson, "Get Out of Town: Berkeley Wants One Student to Leave," Daily Texan (September 30, 1998).

⁷² Mary Ann Glendon, Rights Talk: The Impoverishment of Political Discourse, (New York: The Free Press, 1991), p. 83-84.

⁷³ W. Page Keeton et al., Prosser & Keeton on the Law of Torts, 5th ed (St. Paul, Minnesota: West Publication, 1984), p. 375.

การระลึกได้ถึงความเป็นมนุษย์ร่วมกันนี้จะช่วยลดความแตกแยก ความเมินเฉยที่สังคมปัจจุบันนี้ เป็นอยู่ได้⁷⁴

2. ทฤษฎีความศักดิ์สิทธิ์ของชีวิต (The Life Is Sacred)

ทฤษฎีนี้เน้นย้ำว่าชีวิตมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่มีคุณค่าในตัวเองโดยไม่ได้ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่บุคคลนั้นอาจก่อให้เกิดแก่ครอบครัวหรือบุคคลอื่นหรือสังคมโดยส่วนรวมก็ตาม ด้วยเหตุนี้ เราจึงประณามและลงโทษการฆ่าคนโดยเฉพาะการฆ่าคนโดยเจตนายิ่งกว่าความผิดอาญาฐานอื่นๆ และหากเราลงโทษการฆ่าคนอย่างรุนแรงเพราะการฆ่านั้นเป็นการเหยียดหยามต่อคุณค่าที่เราให้ความสำคัญอย่างยิ่ง คือ ชีวิตของมนุษย์แล้ว เราก็ควรจะประณามและลงโทษการปล่อยให้บุคคลอื่นตายเพราะเป็นการดูดาต่อคุณค่าของชีวิตเช่นเดียวกัน ซึ่งหากไม่มีการดูดาเช่นนี้ เหยื่อก็จะมีโอกาสสูงที่จะมีชีวิตรอดต่อไป⁷⁵

3. ทฤษฎีความแตกต่างทางศีลธรรมเพียงเล็กน้อย (The Slight Moral Difference Argument)

ทฤษฎีนี้เห็นว่ามี ความแตกต่างสามประการระหว่างการฆ่ากับการปล่อยให้บุคคลอื่นตาย โดยเห็นว่า ผู้ลงมือฆ่าเองนั้นน่าประณามมากกว่าเพราะเป็นผู้เริ่มต้นลงมือกระทำการฆ่า นั้นเองและการกระทำดังกล่าวเป็นเหตุให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย รวมถึงมีการแสดงออกซึ่งเจตนาที่จะทำให้นักบุคคลดังกล่าวถึงแก่ความตายด้วย ด้วยเหตุนี้ ความน่าประณามของการลงมือกระทำกับการละเว้นไม่กระทำจึงไม่เท่ากัน เพราะผู้ที่ปล่อยให้บุคคลอื่นตายนั้น มิได้เป็นผู้ที่เริ่มต้นลงมือกระทำและไม่ได้เป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดผลคือ ความตายของผู้เสียหาย นอกจากนี้ ผู้ที่ลงมือทำ การที่ไม่ชอบยอมควรถูกกล่าวโทษยิ่งกว่าผู้ที่เพียงยืนดูเฉยๆ และการกระทำที่ก่อให้เกิดความตายนั้นย่อมสมควรได้รับการลงโทษมากกว่าการละเว้นการกระทำที่ไม่ก่อให้เกิดผลคือความตายโดยตรง อย่างไรก็ตาม มีผู้แย้งว่า การนิ่งดูดาเป็นสาเหตุหนึ่งตามทฤษฎีเงื่อนไข (but – for

⁷⁴ David A. Hyman, "Rescue without Law: An Empirical Perspective on the Duty to Rescue", Tex. L. Rev. 84 (2006): 740-741; Elizabeth Gudrais, "Unequal America: Causes and Consequences of the Wide-and Growing-Gap Between Rich and Poor", Harv. Mag., (July-Aug. 2008): 22-27.

⁷⁵ Margaret Olivia Little, "Abortion and the Margins of Personhood," Rutgers L.J. 39 (2008): 331, 333-35.

test) อันเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ผู้เสียหายได้รับอันตราย โดยกล่าวว่า หากผู้พบเห็น ได้ทำการช่วยผู้ตกอยู่ในอันตรายแล้ว ก็ย่อมเป็นการขัดขวางมิให้การตายเกิดขึ้นได้โดยตรง อย่างไรก็ตาม มีข้อพิจารณาว่าถึงแม้บุคคลนั้นจะกระทำตนเป็นพลเมืองดีด้วยการเข้าไปช่วยเหลือ ผู้เสียหายจริง แต่ก็อาจเกิดผลได้หลายประการ คือ อาจได้พยายามช่วยแล้วแต่ช่วยไม่สำเร็จ ซึ่งผล ที่ออกมาก็จะไม่แตกต่างและจะเห็นได้ว่าในกรณีที่ช่วยไม่สำเร็จนี้ เป็นการยืนยันว่าการที่ผู้ผ่าน ทางไม่เข้าไปช่วยผู้เสียหายนั้นไม่ใช่สาเหตุที่ทำให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตายแต่อย่างใด หรือก็คือ แม้ผู้ผ่านทางไม่ได้เดินทางนั้นเลยตั้งแต่แรก อันตรายแก่ผู้เสียหายก็ยังคงจะเกิดขึ้นอยู่นั่นเอง เพราะต้นตอของอันตรายนั้นมาจากสาเหตุอื่น ด้วยเหตุนี้ หากต้องการจะลงโทษบุคคลที่ไม่ ช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในอันตรายแล้ว ก็อาจกล่าวได้ว่า มีจุดประสงค์เพื่อลงโทษบุคคลที่มีความน่า ต่ำหนิติเตียนทางศีลธรรมในการที่ไม่แม้แต่จะพยายามเข้าแทรกแซงช่วยเหลือบุคคลอื่นซึ่งสามารถ กระทำได้โดยง่าย แต่อย่างไรก็ตาม การจะลงโทษในลักษณะนี้ได้ ก็ต่อเมื่อเข้าเงื่อนไขสองประการ คือ ถ้าหากบุคคลนั้นได้ลงมือพยายามช่วยแล้ว โอกาสที่จะช่วยสำเร็จนั้นเป็นไปโดยแน่นอน และ ไม่มีหนทางอื่นที่จะช่วยผู้เสียหายได้อีก ซึ่งเป็นการยากที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่าได้เข้าเงื่อนไขทั้งสอง ประการนี้ครบถ้วนแล้ว ด้วยเหตุนี้ การลงโทษตามกฎหมายนี้จึงเป็นไปตามหลักสัดส่วน กล่าวคือ ควรจะลงโทษตามความรุนแรงของความไร้ศีลธรรมของบุคคล ซึ่งควรจะเป็นการลงโทษในระดับ เดียวกับการฆ่าคนโดยไม่เจตนาหรือโดยประมาท) กล่าวคือ ควรจะได้รับโทษในระดับที่ต่ำลงมาอีก เช่นระหว่างหกถึงแปดส่วนจากโทษทั้งหมดสืบสวนเป็นต้น⁷⁶

2.3.2 ทฤษฎีที่โต้แย้งการกำหนดให้การไม่ช่วยเหลือผู้อื่นเป็นความผิดอาญา

ในทางตรงข้ามกับกลุ่มทฤษฎีที่สนับสนุนการกำหนดให้การไม่ช่วยเหลือผู้อื่นเป็น ความผิดทางอาญา กลุ่มโต้แย้งนี้ได้อ้างหลักเสรีภาพของบุคคลที่จะไม่มีหน้าที่ต้องช่วยเหลือบุคคล อื่นหรือไม่มีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุเพราะไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล ดังจะกล่าว ต่อไปนี้

⁷⁶ Michael S. Moore, *Act and Crime: The Philosophy of Action and Its Implications for Criminal Law* (Oxford University Press, 1993): 78-112; Daniel Dinello, "On Killing and Letting Die", *Analysis* 31(1971): 83.

1. ข้อโต้แย้งเรื่องเสรีภาพของบุคคล (The Libertarian Objection)

ข้อโต้แย้งของกลุ่มนี้มีฐานมาจากแนวความคิดสองประการ คือ

(1) กฎหมายไม่อาจจะจำกัดเสรีภาพของบุคคลจนเกินควรได้ โดยไม่อาจจะกำหนดให้บุคคลต้องรับภาระที่หนักเกินความจำเป็น จะทำได้ก็เพียงห้ามมิให้บุคคลไปก่อความอันตรายแก่บุคคลอื่นเท่านั้น

(2) การบังคับให้ต้องช่วยเหลือบุคคลอื่น แม้เป็นการช่วยเหลือที่ทำได้โดยง่ายนั้น เป็นการจำกัดเสรีภาพจนเกินควร⁷⁷

ด้วยเหตุสองอย่างนี้ กฎหมายจึงไม่อาจบังคับให้บุคคลใดเป็นพลเมืองดีได้และบุคคลย่อมไม่อาจถูกบังคับให้มีหน้าที่ตามกฎหมายในการช่วยเหลือบุคคลอื่น การจะตัดสินใจช่วยบุคคลใดหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับความสมัครใจของบุคคลนั้นเอง ผู้เสียหายไม่มีสิทธิตามกฎหมายในการจะได้รับความช่วยเหลือจากผู้อยู่ในบริเวณใกล้เคียง จะมีก็แต่หน้าที่ทางศีลธรรมของผู้พบเห็นที่จะให้ความช่วยเหลือหรือไม่เท่านั้น ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ไม่สมบูรณ์ (imperfect duty) ที่ไม่ควรใช้กฎหมายบังคับ ซึ่งตรงข้ามกับหน้าที่สมบูรณ์ที่อาจบังคับได้ คือ การบังคับไม่ให้ไปทำความเดือดร้อนแก่บุคคลอื่นเท่านั้น ซึ่ง Paul Huges ให้เหตุผลว่า หากมีการกำหนดให้มีหน้าที่เช่นนั้นแล้ว ย่อมก่อให้เกิดภาระแก่บุคคลมากมายเพราะมีบุคคลอีกเป็นจำนวนมากที่ต้องการความช่วยเหลือและหากประชาชนต้องเสียเวลาและพลังงานไปกับการช่วยเหลือบุคคลมากมายเช่นนี้แล้ว ย่อมไม่เหลือเวลาไปทำกิจวัตรประจำของตนเองอีก⁷⁸ นอกจากนี้ การกำหนดหน้าที่ดังกล่าวจะเป็นการส่งเสริมให้บุคคลรุกล้ำเข้าไปในขอบเขตความเป็นส่วนตัวของบุคคลอื่นมากเกินไปจนเกินสมควร ซึ่งจะทำให้เกิดการละเมิดเสรีภาพของบุคคลอื่นทั้งในส่วนที่ควรและไม่ควรโดยไม่จำกัดอีกด้วย⁷⁹

⁷⁷ Henry Shue, Basic Rights: Subsistence, Affluence, and U.S. Foreign Policy (2d ed. 1996), p.35-40.

⁷⁸ B. Macaulay, "Notes on the Indian Penal Code", The Works of Lord Macaulay Complete (Sister Lady Trevelyan ed., London, Longmans, Green & Co., 1875), p.496-497.

⁷⁹ Rollin M. Perkins, "Negative Acts in Criminal Law", Iowa L.Rev. 22 (1937): 659, 669-670.

ทฤษฎีเสรีนิยมนี้ได้ถูกโต้แย้งด้วยเหตุผลหลายประการ ประการแรกคือ อาจเป็นความจริงที่ว่า การกำหนดหน้าที่ตามกฎหมายพลเมืองดีอาจก่อให้เกิดการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลอื่น เพราะทุกคนรู้สึกว่าคุณบังคับโดยกฎหมายให้ต้องช่วยเหลือ จึงพยายามไขว่คว้าและพยายามช่วยผู้อื่นจนเกินความจำเป็น ซึ่งอาจเป็นไปได้⁸⁰ อย่างไรก็ตาม ปรัชญาการณณ์เช่นนี้มีทางกันไม่ให้เกิดได้ด้วยการจำกัดขอบเขตหน้าที่พลเมืองดีไว้ที่การช่วยเหลืออย่างง่าย ๆ ในสถานการณ์ที่ทราบได้อย่างแน่นอนว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของบุคคลที่พึ่งช่วยเหลือนั้น โดยเป็นกรณีที่สามารถคาดการณ์ได้ และสามารถทำการช่วยเหลือบุคคลนั้นได้โดยง่ายและปลอดภัย⁸¹ ข้อโต้แย้งอย่างที่สอง คือ หากมีการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายและผลประโยชน์จากการมีกฎหมายดังกล่าวอย่างง่าย ๆ แล้ว จะเห็นได้ชัดว่า ค่าใช้จ่ายหรือภาระที่เกิดแก่บุคคลทั่วไปในการทำการช่วยเหลือโดยง่ายเมื่อเกิดเหตุขึ้นนั้น มีมูลค่าที่น้อยกว่าผลประโยชน์ที่จะเกิดจากการพยายามช่วยชีวิตผู้อื่น ซึ่งจะก่อให้เกิดการตายและการบาดเจ็บน้อยลงมากนัก ทั้งนี้กฎหมายดังกล่าวยังมีส่วนสะท้อนและสื่อถึงแนวความคิดทางศีลธรรมให้คนทั่วไปได้รับรู้อีกด้วย ซึ่งการจำกัดเสรีภาพของบุคคลทั่วไปเพียงเล็กน้อยนั้นเทียบกันไม่ได้เลยด้วยซ้ำ⁸² เหตุผลประการที่สาม คือ สังคมของประเทศส่วนใหญ่ไม่ได้มีลักษณะของความเป็นเสรีนิยมสุดโต่งและล้วนมีบทบัญญัติให้บุคคลต้องรับผิดชอบการกระทำโดยดเว้นอยู่แล้วตามแต่กรณี ทั้งนี้ บุคคลต้องรับผิดชอบสำหรับการกระทำโดยดเว้นเมื่อมีลักษณะที่เข้าช้อยกเว้นให้ต้องรับผิดชอบหลายประการ เช่น หน้าที่ที่เกิดจากการกระทำครั้งก่อน หน้าที่ที่กำหนดโดยสัญญาหรือกฎหมายสำหรับบุคคลที่มีความสัมพันธ์เป็นพิเศษ (Special relationships) ต่อกัน เช่น บิดามารดากับบุตร ผู้ดูแลสระน้ำกับคนที่มาว่ายน้ำ เป็นต้น หน้าที่ที่เกิดจากการช่วยเหลือครั้งก่อนอันเป็นการชักชวนมิให้ผู้อื่นเข้ามาช่วยเหลืออีก หน้าที่ที่ต้องป้องกันอันตรายที่เกิดจากการกระทำของตน ซึ่งช้อยกเว้นเหล่านี้รัฐเองก็ยอมรับบังคับให้บุคคลต้องรับผิดชอบในการกระทำโดยดเว้นของตนได้ จึงไม่มีเหตุผลใดที่จะปฏิเสธการบังคับให้บุคคลทั่วไปต้องมีหน้าที่ช่วยเหลืออย่างง่าย ๆ ตามหลักงดเว้นเช่นเดียวกันซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีโดยส่วนรวม

⁸⁰ Thomas B. Macaulay, Notes on the Indian Penal Code, Note. B in Works, ed. Lady Trevelyan (London, 1897), p. 496.

⁸¹ F.M. Kamm, "Does Distance Matter Morally to the Duty to Rescue?," Law & Phil. 19 (2000): 655, 656.

⁸² Kathleen M. Ridolfi, "Law, Ethics, and the Good Samaritan: Should There Be a Duty to Rescue?," Santa Clara L. Rev. 40 (2000): 957.

เหมือนกับการที่รัฐลงโทษบุคคลที่มีความสัมพันธ์พิเศษเฉพาะเรื่องด้วยโทษที่รุนแรงราวกับเป็นผู้ลงมือกระทำเสียเอง ซึ่งก็อาจมองได้ว่าเป็นการล่วงละเมิดเสรีภาพของบุคคลอย่างยิ่งเช่นกัน

ทั้งนี้ มีการโต้แย้งว่า ไม่ควรมีการกำหนดหน้าที่พลเมืองดีเพราะมีความแตกต่างจากหน้าที่ที่เกิดจากความสัมพันธ์พิเศษเฉพาะเรื่องอันก่อให้เกิดหน้าที่ที่จะต้องไม่งดเว้นกระทำการเพื่อป้องกันผล ด้วยเหตุที่หน้าที่ที่ต้องไม่งดเว้นกระทำการเพื่อป้องกันผลนั้นมีที่มาจากความเต็มใจเข้ากระทำการตามความสัมพันธ์พิเศษเฉพาะเรื่องนั้น อันก่อให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องกระทำต่อไปจนจบ⁸³ แต่จุดนี้ ก็มีข้อโต้แย้งได้ว่า หากมีการออกกฎหมายพลเมืองดีจริงแล้ว ก็ย่อมเกิดหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องกระทำอยู่เอง เช่นเดียวกับการที่บุคคลที่อยู่ในประเทศใดก็ต้องเสียภาษีให้กับประเทศนั้นเป็นหน้าที่ที่เลี่ยงไม่ได้ จึงมีฐานสนับสนุนในทางกฎหมายเช่นเดียวกัน อีกประการหนึ่งคือ หน้าที่ในการช่วยเหลือนี้มีที่มาจากสิ่งที่อยู่เหนือความสมัครใจของบุคคล เพราะเป็นหน้าที่ที่เกิดขึ้นเพื่อธำรงไว้ซึ่งความเป็นมนุษย์ร่วมกัน อันมาจากข้อเท็จจริงที่ว่าเพื่อนมนุษย์อีกคนหนึ่งต้องการความช่วยเหลือในการรอดพ้นจากผู้ประสบเหตุการณั้้น จึงมีความสำคัญและเป็นเหตุผลที่เพียงพอเทียบเท่าได้กับการกำหนดหน้าที่เพราะมีสัญญาต่อกันหรือตามข้อยกเว้นประการอื่นดังที่ได้กล่าวไปแล้ว⁸⁴

2. ข้อโต้แย้งเกี่ยวกับองค์ประกอบภายนอกในส่วนการกระทำ (The Actus Reus Objection)

ข้อโต้แย้งนี้อ้างว่า การลงโทษผู้ไม่ช่วยเหลือผู้อื่นนั้นเป็นการขัดต่อหลักการที่สำคัญในทางกฎหมายอาญา คือ การขาดองค์ประกอบภายนอกในส่วนของการกระทำ” ที่เป็นการลงมือกระทำจากตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญาที่ไม่ต้องการลงโทษบุคคลที่เพียงแต่คิดร้ายซึ่งยังอยู่ในขั้นของความคิดหรือเจตนาที่อยู่ภายในจิตใจและยังไม่ได้มีการแสดงออกมามาก่อน จึงยังไม่สมควรลงโทษบุคคลที่ไม่ได้มีการกระทำ⁸⁵

⁸³ Francis H. Bohlen, “The Moral Duty to Aid Others as a Basis of Tort Liability”, *U. Pa. L. Rev. & Am. L. Reg.* 56 (1908): 243.

⁸⁴ Mary Ann Glendon, *Rights Talk: The Impoverishment of Political Discourse*, (Free press, 1991), p. 77.

⁸⁵ Richard, A. Epstein, “A Theory of Strict Liability,” *Journal Legal Study* 2 (1973): 190-191.

อย่างไรก็ดี จะเห็นได้ว่า ข้อโต้แย้งนี้ฟังไม่ขึ้น ทั้งนี้เพราะกฎหมายพลเมืองนี้ไม่ได้ขัดแย้งกับวัตถุประสงค์เบื้องหลังของกฎหมายอาญาแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะการลงโทษการกระทำโดยงดเว้นหรือละเว้นนั้นหาใช่การลงโทษสิ่งที่เป็นเพียงความคิดหรือความปรารถนาของบุคคลแต่อย่างใดไม่ แต่การงดเว้นนั้นเป็นการแสดงออกซึ่งความล้มเหลวในการจะลงมือกระทำการบางอย่างซึ่งได้แสดงออกมาภายนอกอย่างชัดเจนแล้วหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นความล้มเหลวที่จะกระทำการตามหน้าที่ทางศีลธรรมหรือกฎหมายหรือตามความคาดหวังที่มีเหตุผลจากสังคมไม่ว่าจะโดยแสดงออกชัดหรือโดยปริยายก็ตาม นอกจากนี้ การลงโทษบุคคลจากการกระทำโดยงดเว้นนี้ก็มีตัวอย่างเป็นบรรทัดฐานมาก่อนแล้วจากกรณีความล้มพันธ์พิเศษเฉพาะเรื่องซึ่งกรณีพิเศษที่ให้ลงโทษได้นี้ล้วนไม่ได้มีการบัญญัติเป็นกฎหมายโดยตรงแต่อย่างใด

3. ข้อโต้แย้งเกี่ยวกับหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล (Causal-related Objection)

กลุ่มที่อ้างข้อโต้แย้งนี้อ้างหลักพื้นฐานของการให้บุคคลต้องรับผิดชอบ คือการไม่ช่วยเหลือผู้อื่นนั้นไม่เป็นเหตุเพียงพอที่จะกล่าวได้ว่าบุคคลนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น ทั้งนี้หากอ้างหลักการงดเว้นการกระทำ การงดเว้นนั้นจะต้องเป็นผลโดยตรงให้เกิดความเสียหายขึ้นตามทฤษฎีเงื่อนไข (“but-for” test) กล่าวคือ หากไม่มีการ“งดเว้น”การกระทำนั้นแล้ว ความเสียหายหรืออันตรายก็คงไม่เกิดแก่ผู้เสียหาย ซึ่งหลักนี้ได้รับการยอมรับในหมู่นักวิชาการและนักกฎหมายเป็นอันมาก⁸⁶ แต่ทั้งนี้ เหตุของผลที่เกิดย่อมมีได้หลายเหตุโดยไม่จำกัด เพราะความเสียหายหนึ่งอาจเกิดจากส่วนประกอบของเหตุเล็กๆน้อยๆหลายๆเหตุที่อาจส่งผลให้เหตุการณ์เกิดขึ้นไม่ว่าจะมีผลเพียงเล็กน้อยเพียงใดก็ตาม ด้วยเหตุนี้ นักกฎหมายหลายท่านจึงได้สร้างหลักเกณฑ์ขึ้นมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลดังกล่าว โดยเห็นว่า เฉพาะเหตุที่เหมาะสม (proximate cause) เท่านั้นที่จะก่อให้เกิดความรับผิดชอบทางกฎหมาย จึงไม่ใช่ว่าทุกสาเหตุที่ก่อให้เกิดผลเสียหายตามความเป็นจริงจะถือว่าเป็นเหตุให้เกิดหน้าที่หรือความรับผิดชอบทั้งหมด แต่สาเหตุที่เหมาะสมและใกล้ชิดกับผลเท่านั้นที่จะก่อให้เกิดความรับผิดชอบ ซึ่งการงดเว้นไม่ช่วยเหลือผู้อื่นของบุคคลทั่วไปที่พบเห็นเหตุการณ์นั้นยังไม่ถือเป็นเหตุที่ใกล้ชิดและเหมาะสมเพียง

⁸⁶ John Kleinig, " Good Samaritanism," Philosophy & Public Affairs 5, no. 4 (Summer 1976): 391-93; John Harris "The Marxist Conception of Violence", Philosophy & Public Affairs 3, no. 2 (Winter 1974): 192-220; Otto Kirchheimer, "Criminal Omissions," Harvard Law Review 55 (1942): 618-619.

พอที่จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลนี้⁸⁷ ทั้งนี้ เพราะเหตุนี้จะต้องเป็นเหตุที่จำเป็นและขาดเสียมิได้เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม โจเอล เฟนเบิร์กได้ใช้แนวทางนี้ในการโต้แย้งว่าการงดเว้นไม่ช่วยเหลือผู้อื่นตามหลักพลเมืองดีนั้นเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดอันตรายตามหลักนี้ ทั้งนี้ด้วยเหตุที่ในความเป็นจริงแล้ว บุคคลดังกล่าวได้อยู่ในที่เกิดเหตุ ณ เวลานั้นตามความเป็นจริงและอาจช่วยเหลือบุคคลอื่นได้หากได้ลองพยายามกระทำ การงดเว้นนั้นจึงเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นของความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งการกระทำโดยงดเว้นเมื่อประกอบกับพฤติกรรมหรือเหตุอื่น ๆ แล้ว ก่อให้เกิดเงื่อนไขที่เพียงพอซึ่งหากไม่มีเงื่อนไขเช่นนี้แล้ว เหตุการณ์นั้นย่อมไม่เกิด⁸⁸ อย่างไรก็ตามอาจโต้แย้งทฤษฎีของเฟนเบิร์กได้อีกว่า ถึงแม้บุคคลนั้นจะไม่อยู่ในเหตุการณ์นั้นเลย ความเสียหายก็ยังจะเกิดขึ้นอยู่ดี โดยไม่ได้ขึ้นอยู่กับความช่วยเหลือหรือไม่ช่วยเหลือของพลเมืองผู้พบเห็นดังกล่าว การไม่ช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุของบุคคลนั้นจึงไม่ใช่เงื่อนไขที่จำเป็นต่อการเกิดเหตุตามทฤษฎีเงื่อนไข (but-for test) แต่พึงสังเกตว่า ในความเป็นจริงแล้ว บุคคลผู้พบเห็นเหตุการณ์นั้นได้มีตัวตนอยู่ ณ ที่นั้นจริงและการกระทำของเขาอาจส่งผลในทางหยุดยั้งมิให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ แต่เขามีได้กระทำ ซึ่งอาจเรียกว่าเป็นการมองในเชิงปฏิเสธ หรืออาจกล่าวได้ว่า หากพลเมืองผู้นั้นตัดสินใจจะทำการช่วยเหลือแล้วอาจเป็นเหตุแทรกแซงที่ทำให้ผลไม่เกิดก็เป็นได้⁸⁹

นอกจากนี้ มีข้อโต้แย้งตามทฤษฎีการก่อให้เกิดอันตราย (Harm principle Objection) ว่า กฎหมายไม่อาจลงโทษการไม่ทำตามหน้าที่พลเมืองดีได้ เหตุผลหลักคือ การที่ไม่มี ความเสียหายหรือเกิดภัยขึ้นแก่ผู้ได้รับอันตรายนั้น เพราะบุคคลจะถูกกล่าวโทษและต้องรับผิดชอบเมื่อได้กระทำการอันเป็นความผิดและเกิดผลเสียหายขึ้นจากการกระทำนั้น ด้วยเหตุนี้แม้ผู้เสียหายจะตายในเวลาใกล้เคียงกับการที่ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้ที่อยู่ในบริเวณดังกล่าวและมีความเป็นไปได้สูงที่ผู้เสียหายจะรอดชีวิตหากผู้อยู่ใกล้ได้กระทำการช่วยเหลือก็ตาม ผู้อยู่ในบริเวณนั้นก็

⁸⁷ J. L. Mackie, "Causes and Conditions", *American Philosophical Quarterly* 2 (1965): 245-64; H.L.A. Hart and Tony Honore, *Causation in the Law*, 2nd ed. (Oxford: Oxford University Press, 1985), pp. 112-22.

⁸⁸ Feinberg, *Harm to Others* (New York: Oxford University Press, 1984), p. 173-174.

⁸⁹ Frank E. Denton, "The Case against a Duty to Rescue," *Canadian Journal of Law and Jurisprudence* 4 (1991): 121-123.

มิใช่สาเหตุแห่งความตายของผู้เสียหายตามหลักนี้และไม่มีเหตุที่สมควรจะได้รับโทษตามหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลเช่นกัน ทั้งนี้ ตามแนวคิดของจอห์น สจวร์ต มิลล์ ที่ตั้งหลักการว่า วัตถุประสงค์เดียวที่รัฐจะใช้อำนาจเหนือสมาชิกของสังคมที่เจริญแล้วได้นั้น คือ เพื่อป้องกันมิให้สมาชิกของสังคมแต่ละคนทำอันตรายแก่บุคคลอื่น ด้วยเหตุนี้ หากการกระทำนั้นมีโทษสาเหตุที่ก่อให้เกิดภาวะที่เป็นอันตรายแก่บุคคลอื่นในสังคม บุคคลนั้นย่อมไม่อาจถูกควบคุมโดยอำนาจรัฐได้⁹⁰

อย่างไรก็ตาม ข้อโต้แย้งนี้ก็ได้อีกคำคัดค้านว่า กฎหมายอาญานั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับหลักการก่อให้เกิดอันตรายนี้เสมอไป ทั้งนี้เพราะกฎหมายอาญาได้บัญญัติให้การกระทำหลายอย่างเป็นความผิด แม้จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายกับคนอื่นเลยก็ตาม เช่น ความผิดไร้เหยื่อต่างๆ อย่างการครอบครองอาวุธปืนโดยผิดกฎหมาย การมียาเสพติดในครอบครองหรือโสเภณี นอกจากนี้ความผิดที่กระทำแล้วแต่ไม่สำเร็จ เช่น การลงโทษการกระทำในชั้นพยายาม การใช้ของผู้ใช้หรือแม้แต่การลงโทษผู้สมคบกันกระทำความผิดนั้น ล้วนเป็นกรณีที่ยังไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคลใดทั้งสิ้น แต่ก็ต้องรับโทษตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งหากถือตามหลักการก่ออันตราย (Harm Principle) ของเฟนเบิร์กแล้วอาจกล่าวได้ว่า ความจำเป็นที่จะต้องป้องกันความเสียหาย ไม่ว่าจะต่อบุคคลอื่นเป็นการส่วนตัวหรือต่อสาธารณชนนั้นย่อมเป็นเหตุผลที่เพียงพอและเหมาะสมสำหรับการใช้อำนาจรัฐบังคับและเฟนเบิร์กยังได้อธิบายหลักการก่ออันตรายนี้เพิ่มเติมไปจากหลักของมิลล์ที่ใช้กันตามปกติอีกว่า ความเสียหายหรืออันตรายในความเห็นของบุคคลทั่วไปนั้น อาจสามารถแยกออกได้เป็นสองอย่าง อย่างหนึ่ง คือ ความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดต่อผู้อื่นและอีกประการหนึ่ง คือ ความเสียหายที่เกิดจากการไม่ให้ประโยชน์ที่เขาควรได้ เมื่อเอาแนวคิดสองอย่างนี้มาผสมผสานกัน การไม่ให้ประโยชน์ที่ควรได้แก่บุคคลอื่นโดยมิชอบนั้นก็คือการก่ออันตรายนั่นเอง ซึ่งเฟนเบิร์กเห็นว่า ความไม่ชอบนั้นต้องพิจารณาจากการมองพฤติกรรมหลายๆอย่างประกอบกัน กล่าวคือ การไม่ช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุนั้นเป็นการกระทำผิดที่หลักศีลธรรมและไม่มีเหตุยกเว้นความผิดหรือยกเว้นโทษอื่นๆ โดยถือเป็นการไม่ให้ประโยชน์อันเขาควรได้อันก่อให้เกิดอันตรายในแง่ของการทำให้สถานะของเขาต้องเสื่อมเสียลงไปจากที่ควรจะเป็น โดยหลักการของเฟนเบิร์กนี้เน้นวัตถุประสงค์การป้องกันการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายเป็นพื้นฐานของการให้ความชอบธรรมแก่การบัญญัติกฎหมายอาญาที่เข้าเกณฑ์ดังกล่าว

⁹⁰ John Stuart Mill, *On Liberty* (Indianapolis: Hackett Publishing Company, 1978), p. 9.

ด้วยเหตุที่กล่าวมา ไม่ว่าจะมองในแง่มุมของการบัญญัติกฎหมายอาญาหลายประเภทที่ไม่จำเป็นต้องเกิดความเสียหายก็เป็นความผิดที่ดีหรือจะมองในมุมของเพนเบิร์ตว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นคือการไม่ให้ประโยชน์ที่บุคคลอื่นควรได้รับก็ดี ข้อโต้แย้งเรื่องการขาดความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล (Causal-related Objection) นี้จึงไม่อาจใช้เป็นข้อโต้แย้งในการหักล้างการกำหนดกฎหมายพลเมืองดีเป็นกฎหมายอาญาได้

จากทฤษฎีต่างๆที่ได้ยกมาวิเคราะห์ ผู้เขียนมีความเห็นว่า ตามที่ได้เคยให้คำจำกัดความว่าอาชญากรรมเป็นความประพฤติที่ฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคมไม่ว่าในนัยทางกฎหมายหรือนัยทางสังคมก็ตาม จะพึงเห็นได้ว่า จารีตประเพณี ศาสนา ศิลธรรมล้วนมีส่วนสำคัญในการก่อให้เกิดกฎหมายและการปฏิบัติตามกฎหมาย เมื่อกฎหมายสอดคล้องกับจารีตประเพณี ศาสนาและศีลธรรมย่อมทำให้การปฏิบัติตามกฎหมายเป็นไปด้วยความสะดวก เพราะผู้ที่ฝ่าฝืนจะไม่เพียงฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น แต่ยังฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม ความเชื่อทางศาสนาหรือวัฒนธรรมด้วย ทั้งนี้กฎหมายอาญาและศีลธรรมนั้นมีความเกี่ยวพันกัน ความผิดอาญาที่ร้ายแรงทั้งหลายล้วนผิดศีลธรรมทั้งสิ้น⁹¹ แต่การกระทำความผิดอาญาบางชนิดที่เป็นการกระทำผิดเพราะกฎหมายห้ามนั้น บางประเภทไม่เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์ทางศีลธรรม เช่น การเล่นเกมพนัน การไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์จราจรบางประการ การไม่เข้ารับการเกณฑ์ทหาร เป็นต้น แต่การกระทำที่ผิดศีลธรรมบางอย่าง อาจเป็นความผิดอาญาหรือไม่ก็ได้แล้วแต่นโยบายของรัฐหรือสังคมนั้นๆ เช่น การมีชู้หรือการรักร่วมเพศที่ในบางประเทศได้กำหนดให้เป็นความผิดอาญา ทั้งนี้ ในทางตะวันตก ได้มีความเห็นเกี่ยวกับการกำหนดให้การละเมิดกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมเป็นความผิดอาญาหรือไม่อยู่สองทาง ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้ คือ

1. แนวคิดที่ว่ากฎหมายอาญาไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวในการบังคับให้บุคคลต้องกระทำการเพื่อประโยชน์หรือความสุขของบุคคลอื่น เช่น H.L.A.Hart ซึ่งเป็นศาสตราจารย์กฎหมายแนวเสรีนิยมได้ให้ความเห็นตามแนวทางของจอห์น สจิวต มิลล์ว่า "เหตุผลในการใช้อำนาจเหนือสังคมที่เจริญแล้วมีเพียงประการเดียวเท่านั้น คือ เพื่อป้องกันภัยอันจะเกิดแก่บุคคลอื่น การใช้อำนาจนั้นโดยอ้างว่าเพื่อให้กายและจิตใจของบุคคลนั้นดีขึ้นจึงไม่เป็นการเพียงพอ บุคคลไม่อาจถูกบังคับให้กระทำหรือละเว้นการกระทำใดโดยอ้างว่าจะทำให้เขาดีขึ้นหรือมีความสุขขึ้นหรือในสายตาของ

⁹¹ หยุต แสงอุทัย, ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523), หน้า 38-45.

ผู้อื่นจะทำให้บุคคลนั้นฉลาดหรือถูกต้องขึ้นได้”⁹² ตามแนวคิดนี้ จึงไม่ควรมีการกำหนดให้การกระทำบางอย่าง เช่นการรักร่วมเพศเป็นความผิดทางอาญา เพราะไม่ก่อให้เกิดภัยต่อสังคมหรือบุคคลอื่น

2. แนวคิดที่ว่าการกระทำผิดศีลธรรมเช่นนั้นต้องเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาด้วย เพราะกฎหมายอาญาและศีลธรรมนั้นมีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด เช่น แพทริก เดฟลิน ซึ่งมีความเห็นว่าสมควรจะใช้กฎหมายอาญานี้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมศีลธรรมให้ดำรงอยู่ในสังคม การปราบปรามสิ่งชั่วร้ายเหล่านี้เป็นหน้าที่ที่สำคัญของกฎหมายเช่นเดียวกับการปราบปรามการกระทำการก่อการร้ายเพื่อลบล้างเปลี่ยนแปลงสังคมเลยทีเดียว เพราะหากมีการปล่อยให้การกระทำผิดศีลธรรมดังกล่าวมากเข้า ก็จะมีผลเป็นการกีดกันให้สังคมพังทลายลงในที่สุด⁹³

ทั้งนี้ในสังคมตะวันตกส่วนใหญ่ ได้มีการยกเลิกความผิดเกี่ยวกับศีลธรรมที่ไม่ก่อให้เกิดภัยต่อบุคคลอื่นเหล่านี้มากขึ้น เช่น การทำแท้งที่เมื่อก่อนเป็นความผิดทั้งทางกฎหมายและตามความเชื่อทางศาสนาแก่สตรีที่ตั้งครรภ์ในระยะต้นหรือการรักร่วมเพศ ทั้งนี้เพื่อแก้ไขปัญหากฎหมายอาญาเพื่อ ด้วยเหตุนี้ ประเด็นแรกที่ต้องพิจารณา คือ การมีหน้าที่ในการช่วยเหลือผู้อื่นของประชาชนทั่วไปนั้น มีคุณค่าเบื้องหลังที่เข้าเกณฑ์ที่ควรคุ้มครองทั้งโดยทางศีลธรรมและโดยการบัญญัติกฎหมายหรือไม่ซึ่งจะเห็นได้ว่า คุณธรรมทางกฎหมายที่อยู่เบื้องหลังหน้าที่ช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุการกระทำผิดนั้น คือ ชีวิตและความสมบูรณ์ในร่างกายและเสรีภาพของบุคคลในการดำรงชีวิตตามวิถีทางที่ตนต้องการและการไม่ช่วยเหลือหรือไม่แจ้งเหตุนั้นย่อมเป็นการไม่ป้องกันภัยอันตรายที่กำลังจะเกิดแก่บุคคลอื่น ซึ่งแม้จะมีใช้ภัยอันตรายที่ตนได้ก่อให้เกิดขึ้นด้วยน้ำมือตนเอง แต่ก็เป็น การไม่ช่วยบรรเทาภัยที่กำลังเกิดขึ้น ซึ่งมีความต่างจากการให้ประโยชน์แก่บุคคลอื่นหรือการบังคับให้คนทั่วไปต้องกระทำหรือละเว้นการกระทำเพื่อความดีงามความพอใจส่วนตัวเพียงอย่างเดียว เพราะการทำความดีดังกล่าวจะมีผลในการป้องกันอาชญากรรมอย่างมีประสิทธิภาพด้วย หน้าที่ช่วยเหลือผู้อื่นดังกล่าวจึงมิใช่เป็นเพียงหน้าที่ทางศีลธรรมโดยแท้ แต่เป็นหน้าที่ทางศีลธรรมที่เข้าเกณฑ์การกำหนดเป็นกฎหมายอาญาด้วย เพราะการไม่ช่วยนั้นย่อมก่อให้เกิดผลคือ การสูญเสียทรัพยากรของชาติไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

⁹² H.L.A.Hart, Law, Liberty and Morality (California: Stanford University Press, reprinted, 1965), p.4.

⁹³ Patrick Devlin, “The Enforcement of Morals,” Oxford University Press (December 1996).

ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นได้ว่า รูปแบบที่เหมาะสมที่สุดในการกำหนดหน้าที่ในการช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุควรกำหนดให้เป็นหน้าที่ทางอาญามากกว่าจะกำหนดให้เป็นหน้าที่ทางแพ่งหรือปล่อยให้หน้าที่ทางศีลธรรมต่อไป ทั้งนี้ด้วยเหตุผลสำคัญหลัก คือ หน้าที่นี้มีได้เป็นหน้าที่ที่เกิดจากหน้าที่ต้องกระทำประโยชน์ให้แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หากแต่เป็นหน้าที่ต่อสังคมโดยรวม ซึ่งควรจะคำนึงถึงในฐานะของหน้าที่โดยทั่วไปที่พึงกระทำเพื่อการดำรงอยู่ของสถาบันทางสังคม อันมีขึ้นเพื่อรับรองความเป็นอยู่ที่ดีและสามารถกำหนดชีวิตตนเองได้ของบุคคล ซึ่งนโยบายของรัฐดังกล่าวนี้สามารถพบได้ในรูปแบบต่างๆ รูปแบบหนึ่ง คือ การเสียภาษี ซึ่งหน้าที่ในการเสียภาษีนี้ไม่ได้เกิดจากการเป็นหนี้ของผู้เสียภาษีต่อประชาชนอื่นที่ได้รับสวัสดิการจากรัฐ แต่เป็นหน้าที่ที่มีต่อรัฐเป็นรัฐสวัสดิการ อีกรูปแบบหนึ่ง คือการมีหน่วยงานตำรวจ สถานีดับเพลิงหรือหน่วยกู้ภัยฉุกเฉินซึ่งแสดงให้เห็นชัดเจนว่า ตามปกติแล้ว ประชาชนทั่วไปมีหน้าที่ต้องส่งเสริมหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ช่วยเหลือบุคคลทั่วไปในทางอ้อมอยู่แล้ว

ทั้งนี้ หน้าที่ในการช่วยเหลือดังกล่าว อาจก่อให้เกิดหน้าที่ที่ต้องช่วยเหลือบุคคลอื่นไม่มีที่สิ้นสุดหรือไม่นั้น * เห็นว่า หากเทียบกับกรณีของกฎหมายแพ่งที่ให้ผลประโยชน์แก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกันแล้ว กฎหมายอาญานั้นไม่เหมือนกันและไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นไปตามแนวคิดดังกล่าว เช่น การเสียภาษีซึ่งจะเป็นสวัสดิการแก่ประชาชนต่อไป ไม่ได้หมายความว่า ผู้จ่ายภาษีต้องส่งมอบเงินเมื่อประชาชนผู้อื่นนั้นต้องการสวัสดิการมากขึ้นกว่าเดิมหรือต้องจ่ายเมื่อใดก็ตามที่บุคคลเหล่านั้นต้องการสวัสดิการ โดยผู้เสียภาษีมีหน้าที่ต้องจ่ายภาษีให้แก่อรัฐซึ่งเป็นการช่วยเหลือบุคคลเหล่านั้นโดยทางอ้อมและต้องเสียเมื่อถึงเวลากำหนด ในอัตราที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น การกำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุก็เช่นเดียวกัน โดยจะมีหน้าที่ในความผิดที่กำหนดและในสถานการณ์จำกัดเท่านั้น โดยเฉพาะการแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เป็นการกระทำเพื่อช่วยเหลือโดยทางอ้อมโดยมิได้บังคับให้บุคคลนั้นต้องลงไปกระทำการช่วยเหลือด้วยตนเองแต่อย่างใด ทั้งนี้ หากเทียบกับกรณีหน่วยกู้ภัยฉุกเฉินซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่า มีความคล้ายคลึงกันในหลายกรณี กล่าวคือ การที่ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือประชาชนผู้พบเห็นเหตุการณ์เป็นผู้ช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุ ก็ล้วนจำเป็นในการส่งเสริมให้สังคมดำรงอยู่ตามวิถีทางที่ควรเป็นเช่นเดียวกัน ทั้งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในระดับใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ ระดับความสิ้นเปลืองของทรัพยากรก็น้อยกว่ากรณีปล่อยให้หน้าที่ให้ความช่วยเหลือเป็นหน้าที่ของรัฐทุกเรื่อง เพราะการช่วยปฐมพยาบาลหรือรักษา

---

* McCauley's "Notes on the Indian Penal Code" เห็นว่า ไม่ควรกำหนดหน้าที่ให้ช่วยเหลือ เพราะจะก่อให้เกิดการเรียกร้องความช่วยเหลือไม่มีที่สิ้นสุด

ถูกเงินแก่ผู้ได้รับบาดเจ็บน้ำเข้าปอดจากผู้ที่ยื่นน้ำหลังเกิดอุบัติเหตุหรืออาชญากรรม ย่อมสิ้นเปลืองกว่าการที่บุคคลใดโยนห่วงยางให้บุคคลนั้นเกาะเพื่อกันการจมน้ำแต่เริ่มต้น ไม่ว่าจะโดยหน่วยกู้ภัยฉุกเฉินของรัฐหรือโดยประชาชนผู้พบเห็นเหตุการณ์ก็ตาม ย่อมจะลดการสิ้นเปลืองทรัพยากรที่อาจนำไปใช้ในการอื่นได้อีก ทั้งเมื่อเปรียบเทียบแล้ว หน่วยงานกู้ภัยฉุกเฉินหรือหน่วยงานอื่นๆของรัฐ เช่น ตำรวจ ยังต้องใช้ทรัพยากร คือ งบประมาณในการปฏิบัติงานของตน ซึ่งอาจครอบคลุมหรือไม่ครอบคลุมไปทุกที่ในการสืบค้นหาแหล่งเกิดอาชญากรรมเพื่อทำการป้องกันหรือหาพยานหลักฐาน จึงเป็นการสิ้นเปลืองกว่าการที่ผู้พบเห็นเหตุการณ์เข้าช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุมาก ด้วยเหตุนี้ หน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อคงไว้ซึ่งเสรีภาพที่เท่าเทียมกันของบุคคลทุกคน เป็นหน้าที่ต่อสังคมส่วนรวมและการฝ่าฝืนย่อมเป็นการกระทำมิชอบ ด้วยหน้าที่ต่อสังคมในภาพรวมยิ่งกว่าการกระทำละเมิดต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ อัตราโทษที่จะได้รับจากการไม่ให้ความร่วมมือต่อการป้องกันสังคมนี้ จึงไม่ควรผูกติดกับผลโดยตรงที่เกิดจากการไม่กระทำการช่วยเหลือนั้น เช่นเดียวกับการที่ผู้หลีกเลี่ยงการเสียภาษีไม่ต้องรับผิดชอบในค่าสินไหมทดแทนจากการที่คนยากจนคนใดต้องเดือดร้อนตามความเป็นจริงหากไม่ได้รับปัจจัยชีจากสวัสดิการของรัฐที่ลดน้อยลงจากการไม่จ่ายภาษีนั้น เพียงแต่ต้องรับโทษจำคุกหรือเสียค่าปรับตามอัตราโทษที่กำหนด ด้วยเหตุผลเช่นเดียวกัน บุคคลที่ไม่หลบทางรถพยาบาล อาจต้องรับผิดชอบในค่าปรับที่สูง แต่ก็ไม่ต้องรับผิดชอบในชีวิตของบุคคลที่รถพยาบาลไปช่วยเหลือไม่ทันเพราะการขวางทางดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม หน้าที่ในการช่วยเหลือผู้อื่นนั้น ต่างจากหน้าที่ในการเสียภาษีในส่วนที่อาจเกิดขึ้นแก่บุคคลใดก็ได้ที่บังเอิญอยู่ในบริเวณนั้น ณ เวลานั้นและพบเห็นเหตุการณ์หรือการก่ออาชญากรรมเข้าพอดี ซึ่งหากโรเบิร์ต โนซิค ได้เปรียบเทียบหน้าที่ในการเสียภาษีเป็น “การใช้แรงงานภาคบังคับ” หน้าที่ที่ต้องให้ความช่วยเหลือในกรณีนี้อาจทำได้โดยง่ายก็เช่นเดียวกัน โดยเรียกได้ว่ามีความสำคัญและควรปฏิบัติยิ่งกว่าการเสียภาษีเสียอีก ทั้งนี้เวินริบ (Weinrib) ได้กล่าวถึงหน้าที่ช่วยเหลือผู้อื่นว่าเป็นเหมือนหน้าที่แห่งความกรุณาที่ลอยไปมาอย่างอิสระ แต่ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งทำให้ตกลงมายังบุคคลที่บังเอิญพบเห็นเหตุการณ์นั้น แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่า หน้าที่ดังกล่าวไม่ใช่หน้าที่จากความกรุณาที่มีพื้นฐานจากความมีศีลธรรมส่วนบุคคลแต่ประการเดียว แต่เป็นสิ่งที่พึงกระทำเพื่อสังคมโดยส่วนรวม ทั้งไม่ใช่หน้าที่ระหว่างบุคคลใดกับอีกบุคคลหนึ่งเหมือนหน้าที่ทางแพ่งแต่อย่างใด แต่การกระทำนั้นจะกระทบถึงผลประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น การกำหนดความผิดอาญาห้ามบุคคลใดก่อให้เกิดมลพิษหรือปล่อยของเสียออกสู่สิ่งแวดล้อมหรือกฎหมายห้ามการสร้างอาคารที่ไม่เป็นไปตามกฎเกี่ยวกับทางหนีไฟหรือการบังคับ

ให้ต้องฉีดวัคซีนกันโรคติดต่อร้ายแรงแพร่เชื้อ เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งไม่ได้เป็นการสูญเสียเสรีภาพส่วนบุคคลมากมายเพราะปกติหน่วยกู้ภัยฉุกเฉินก็อาจต้องทำการพังสิ่งของในบ้านผู้อยู่ข้างเคียง เพื่อเข้าไปช่วยเหลือคนที่ติดอยู่ในอันตรายในบ้านติดกันที่ถูกไฟไหม้อยู่แล้ว เป็นต้น ซึ่งในสถานการณ์ฉุกเฉินเหล่านี้ ย่อมก่อให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องสละประโยชน์ส่วนน้อยเพื่อประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่กว่า คือ ชีวิตหรือร่างกายของบุคคลที่ติดอยู่ในภยันตราย ทั้งนี้ ในประมวลกฎหมายอาญาเองก็มีบทบัญญัติบางเรื่องที่สามารถปรับใช้กับเรื่องนี้ได้เช่นกัน คือ ความจำเป็น โดยบุคคลสามารถได้รับยกเว้นโทษในการกระทำที่กระทบต่อสิทธิของบุคคลอื่น เช่น การทำให้เสียทรัพย์สินได้ หากภยันตรายที่มีขอบด้วยกฎหมายนั้นมิได้เกิดจากการกระทำของตน ทั้งนี้เพื่อช่วยเหลือบุคคลอื่นที่ติดอยู่ในภัยจากการละเมิดกฎหมาย คือ อาชญากรรม ด้วยเหตุนี้ จึงสามารถอ้างหลักความจำเป็นโดยชอบด้วยกฎหมาย หากไม่เกินสมควรแก่เหตุตามมาตรา 67 แห่งประมวลกฎหมายอาญาได้ โดยเฉพาะการป้องกันบุคคลอื่นจากภัยอาชญากรรมซึ่งเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อกฎหมายและเป็นภยันตรายที่ใกล้จะถึง บุคคลผู้พบเห็นหรือล่วงรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดก็สามารถทำการป้องกันตนเองหรือบุคคลอื่นได้ โดยเป็นการกระทำต่อตัวของผู้ก่อเหตุนั้น และหากกระทำไปพอสมควรแก่เหตุแล้ว บุคคลนั้นย่อมไม่มีความผิด ตามมาตรา 68 และมาตรา 69 แห่งประมวลกฎหมายอาญา⁹⁴ ซึ่งเข้าหลักนิรโทษกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ด้วย คือ ย่อมไม่เป็นการละเมิดอันจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งแต่อย่างใด

จากตัวอย่างที่กล่าวไป อาจกล่าวได้ว่า การกำหนดหน้าที่ช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุ ควรจำกัดเฉพาะในกรณีที่ไม่มีสถาบันผู้ทำหน้าที่โดยตรง เช่น เจ้าพนักงานตำรวจอยู่ ณ ที่นั้นด้วยเท่านั้น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความร่วมมือของสังคมในการป้องกันอันตราย ตัวอย่างเช่น การแจ้งเหตุฉุกเฉินเมื่อเกิดเพลิงไหม้ของประชาชน ย่อมเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างความร่วมมือทางสังคมที่จำเป็นต่อระบบการดับเพลิงฉุกเฉินให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ⁹⁵ ทั้งนี้ ตั้งแต่สมัยก่อนมาแล้ว ที่มีตัวอย่างให้เห็นถึงหน้าที่ที่มีรากฐานมาจากความจำเป็นในขณะนั้น เช่น การเกณฑ์ทหารในช่วงสงคราม การช่วยกันทำฝายกันเขื่อนยามน้ำท่วม ฯลฯ เช่นเดียวกับกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจ มีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 82 ที่จะสั่งให้บุคคลใดช่วยเจ้าพนักงานในการจับก็ได้ แต่ต้องไม่เป็นอันตรายแก่ตัวบุคคลนั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า เดิมที ประชาชน

⁹⁴ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68, 69.

⁹⁵ Joel Feinberg, *Freedom and Fulfilment* (Princeton: Princeton University Press, 1992), p.196.

ทั่วไปอาจมีหน้าที่ที่ต้องช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยได้ตลอดเวลาโดยไม่เจาะจงเช่นเดียวกัน แต่ทั้งนี้ ย่อมอยู่บนฐานเดียวกัน คือ จะบังคับให้บุคคลใดช่วยโดยเกิดอันตรายแก่บุคคลนั้นไม่ได้ นอกจากนี้ ยังมีกรณีตามประมวลกฎหมายอาญาหลายมาตรา เช่น มาตรา 168 ผู้ใดขัดขืนคำสั่งบังคับตามกฎหมายของเจ้าพนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี หรือพนักงานสอบสวน ซึ่งให้มาเพื่อให้ถ้อยคำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกิน 500 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือ มาตรา 169 ที่หากขัดขืนคำสั่งบังคับให้ส่งหรือจัดการส่งทรัพย์สิน ให้สาบาน ปฏิญาณ ให้ถ้อยคำ ต้องระวางโทษเช่นเดียวกัน และโทษจะเพิ่มสูงขึ้นอีกเป็นจำคุก 6 เดือนหรือปรับไม่เกิน 1,000 บาท ในกรณีขัดขืนคำสั่งบังคับของศาล เหล่านี้ จะเห็นได้ว่า แม้มิได้มีส่วนในการกระทำความผิดเลยก็ตาม แต่ก็อาจถูกบังคับโดยอำนาจรัฐให้ต้องให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์หรือส่งพยานหลักฐาน ให้การต่างๆ ซึ่งเป็นหน้าที่ของพยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมได้อยู่แล้ว โดยเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพส่วนหนึ่งเพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและสถาบันยุติธรรมเช่นเดียวกัน ซึ่งไม่ต่างไปจากการช่วยเหลือผู้อื่นในสถานการณ์ที่อาจทำได้โดยง่าย หรือการแจ้งเหตุการณ์กระทำความผิดและให้ข้อมูลแก่พนักงานเจ้าหน้าที่แต่อย่างใด ซึ่งการฝ่าฝืนจะมีโทษทางอาญาเช่นเดียวกัน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าสังคมมีรูปแบบของการกำหนดหน้าที่ทางอาญาแก่ประชาชนทั่วไปอยู่แล้วโดยประชาชนอาจไม่รู้ตัวด้วยซ้ำไป ทั้งมีระบบที่จะให้สังคมต้องแบ่งปันทรัพยากรส่วนหนึ่งเพื่อช่วยเหลือองค์กรของรัฐที่ทำหน้าที่ดังกล่าวโดยการเสียภาษีอีกด้วยและโดยปกติแล้ว องค์กรของรัฐคือ เจ้าพนักงานตำรวจจะเป็นผู้มีหน้าที่โดยตรงในการนี้ อย่างไรก็ตาม ในกรณีฉุกเฉินที่ไม่อาจรอการปฏิบัติงานอย่างเป็นทางการได้ทันหรือกรณีที่มีข้อมูลไม่สามารถเข้าสู่ความรู้เห็นขององค์กรโดยตรงของรัฐดังกล่าวได้ ประชาชนก็อาจถูกบังคับให้ต้องกระทำการเหล่านี้แทนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเช่นเดียวกับการที่ประชาชนเป็นส่วนสำคัญในการเริ่มต้นวงจรความช่วยเหลือของหน่วยดับเพลิง บุคคลผู้พบเห็นล้วนมีส่วนในการป้องกันการเกิดเพลิงไหม้และแจ้งต่อเจ้าพนักงานดับเพลิงเมื่อเกิดเหตุ หากไม่มีผู้ใดทำการแจ้งเหตุเมื่อเกิดเพลิงไหม้ ย่อมเป็นการลดประสิทธิภาพของหน่วยงานดับเพลิงที่จะเข้าช่วยเหลือฉุกเฉินหรือการเสียภาษีซึ่งการไม่ปฏิบัติตามอาจต้องรับโทษ แต่มิใช่โทษสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมดเหมือนเช่นการกระทำโดยดเว้นระหว่างบุคคลที่มีความสัมพันธ์เป็นพิเศษต่อกันหรือตามข้อยกเว้นอื่นตามหลักเรื่องงดเว้น หากแต่ต้องรับผิดชอบสำหรับการไม่ปฏิบัติตามแบบแผนความร่วมมือในสังคม การบังคับให้ช่วยเหลือจึงควรมีการกำหนดเป็นความผิดอาญาได้ เช่นเดียวกับที่บุคคลถูกบังคับโดยรัฐให้ต้องกระทำการหลายอย่างเป็นการทั่วไปอยู่แล้วเพื่อความเป็นระเบียบส่วนรวมของรัฐ

จากแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ทั้งส่วนที่สนับสนุนและโต้แย้งดังที่กล่าวมานี้ ประเทศต่างๆ ในระบบคอมมอนลอว์จึงได้มีการกำหนดหน้าที่พลเมืองดี ซึ่งเป็นหน้าที่โดยทั่วไป มิใช่หน้าที่ที่เกิดจากความสัมพันธ์พิเศษมากขึ้นกว่าเดิม โดยส่วนใหญ่จะเป็นไปในลักษณะของการกำหนดให้การงดเว้นไม่แจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นความผิดและจำกัดขอบเขตเฉพาะกรณีการกระทำ ความผิดอาญาอุกฉกรรจ์หรือร้ายแรงบางประการ ด้วยเหตุที่หลักสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนยังคง เป็นแก่นหลักที่สำคัญของระบบกฎหมายประเทศเหล่านี้อยู่ แต่การบัญญัติกฎหมายในการกำหนด หน้าที่แจ้งเหตุเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในปัจจุบัน ย่อมเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าประชาคมโลกมี แนวโน้มที่จะสร้างบทบัญญัติกฎหมายที่มีผลช่วยกระตุ้นจิตสำนึกพลเมืองดี อันจะมีผลในทาง ป้องกัน ยับยั้งหรือขัดขวางการกระทำ ความผิดมากขึ้นนั่นเอง และแม้แต่ในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ที่ มีกฎหมายพลเมืองดีมาเป็นเวลาช้านานแล้ว ก็ยังมีการเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการแจ้งเหตุใน ความผิดร้ายแรงบางประเภทโดยเฉพาะเพิ่มเติมไปอีก โดยขยายขอบเขตเพิ่มเติมไปถึงขั้นก่อนการ กระทำ ความผิดเกิดขึ้นตั้งแต่ในช่วงการวางแผนการกระทำ ความผิดทีเดียว ซึ่งจะได้นำมาพิจารณาใน บทต่อไป

ทั้งนี้ นอกจากแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายพลเมืองดีอันมีมาเป็น ระยะเวลายาวนานแล้ว ในช่วงศตวรรษที่ผ่านมา ก็ได้มีแนวคิดใหม่ที่มุ่งเน้นการป้องกัน อาชญากรรมมากขึ้น โดยในสมัยก่อน การลงโทษมักจะมี ความมุ่งหมายเพื่อแก้แค้นทดแทน ผู้กระทำความผิดหรือเพื่อยับยั้งมิให้เกิดการกระทำ ความผิดขึ้นอีกตามแนวทางสำนักคลาสสิก หรือ เพื่อฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำความผิดตามแนวทางสำนักปฏิฐานนิยมซึ่งล้วนเป็นการมุ่งเน้นไปที่ตัว ผู้กระทำความผิดให้เป็นหัวใจหลักของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งสิ้น แต่ในปัจจุบัน ได้มี การให้ความสนใจผู้เสียหายหรือชุมชนซึ่งได้รับผลกระทบไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมจาก อาชญากรรมมากขึ้น ด้วยเหตุนี้เอง จึงได้เริ่มมีแนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมก่อนที่จะ เกิดการกระทำ ความผิดขึ้นจริง ทั้งนี้ หากพิจารณาจากสภาพสังคมสมัยโบราณของไทย จะเห็นได้ ว่าแนวคิดการป้องกันอาชญากรรมโดยชุมชนละแวกเดียวกันนี้มีในสังคมไทยมาเป็นระยะเวลา ยาวนานแล้ว แต่เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนไป แนวคิดนี้จึงเริ่มเลือนหาย จนกระทั่งประเทศตะวันตก ได้เริ่มนำมาใช้ แนวคิดนี้จึงได้กลับมาสู่ความสนใจของสังคมโลกอีกครั้ง โดยจะขอล่าถึงแนวคิด ในการป้องกันอาชญากรรมสมัยใหม่ของประเทศตะวันตก ดังต่อไปนี้

2.4 แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันอาชญากรรมโดยทั่วไป

การป้องกันอาชญากรรมนั้น อาจกระทำได้หลายวิธีโดยไม่จำเป็นต้องกระทำในรูปแบบที่เป็นทางการตามกฎหมายเท่านั้น ทั้งนี้ การป้องกันอาชญากรรมอาจทำได้ในหลายชั้น จากแนวความคิดของ Brantingham และ Faust ในปี 1976 ได้กล่าวไว้ว่า การป้องกันปัญหาอาชญากรรม สามารถที่จะกระทำได้สามแนวทางด้วยกัน คล้ายๆ กับการป้องกันโรคหรือสุขภาพของคนเรา การป้องกันเช่นว่านี้ คือ การป้องกันในขั้นแรก (Primary prevention) การป้องกันในระยะที่สอง (Secondary prevention) และ การป้องกันในขั้นที่สาม (Tertiary prevention) การป้องกันโรคในขั้นตอนแรก คือ การให้วัคซีนป้องกันโรค รวมทั้งการให้คำแนะนำการดูแลสุขภาพ สภาพร่างกายให้ถูกสุขอนามัย โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นผู้ให้คำแนะนำ การป้องกันในขั้นที่สอง คือ การป้องกันที่นอกเหนือจากการป้องกันที่สังคมหรือรัฐได้กระทำอยู่แล้วในเวลานั้น และนอกจากนั้น จะต้องมุ่งความสนใจไปที่ผู้ป่วยแต่ละรายรวมทั้งสถานการณ์ของโรคที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดว่า เป็นอาการของโรคที่เกิดขึ้นแล้ว รวมไปถึงการค้นหาสมมติฐานของโรคในแต่ละโรคและจะต้องมีระบบเตรียมการในการตรวจหาสมมติฐานของโรคดังกล่าวเป็นอย่างดีด้วย การป้องกันในขั้นที่สาม คือ การป้องกันในส่วนที่เหลือจากขั้นที่หนึ่ง และขั้นที่สอง คือ การป้องกันจากผู้ป่วยที่เป็นโรคชัดเจนหรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นการเฝ้าระวังรักษาผู้ป่วยให้หายขาด ไม่ให้เป็นโรคอีกครั้ง การป้องกันปัญหาอาชญากรรมก็เช่นเดียวกันสามารถจะนำรูปแบบและวิธีการป้องกันโรคในทางการแพทย์มาใช้ในการป้องกันดังกล่าวนี้ได้⁹⁶ ซึ่งสามารถปรับใช้กับแนวทางการป้องกันในทางกฎหมายได้ดังนี้

การป้องกันอาชญากรรมในขั้นแรก (Primary Crime Prevention) ซึ่งการป้องกันปัญหาอาชญากรรมในขั้นนี้มีหลายรูปแบบ ในที่นี้จะหมายถึง การออกแบบสิ่งแวดล้อม (Environment design) การเฝ้าระวังของเพื่อนบ้าน (Neighborhood watch and citizen patrol) การเรียนรู้เกี่ยวกับอาชญากรรมและการป้องกันอาชญากรรม (Education about crime and crime prevention) และระบบความปลอดภัยส่วนบุคคล (Private security)

การออกแบบสิ่งแวดล้อม (Environment design) หมายถึง เทคนิคต่างๆ ในการป้องกันปัญหาอาชญากรรม เป้าหมายของเทคนิคเหล่านี้ก็เพื่อทำให้ผู้กระทำผิดกระทำผิดได้ยากยิ่งขึ้น

⁹⁶ Brantingham and Faust, A Conceptual Model of Crime Prevention, *Crime Delinquency* 22. (1976): 284-296.

นอกจากนั้นยังหมายรวมถึงการเฝ้าระวังให้ประชาชนผู้อยู่อาศัย การสร้างความรู้สึกลดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนให้แพร่หลายออกไปมากยิ่งขึ้น การวางแผนในการปลูกสร้างอาคารที่อยู่อาศัยให้ง่ายต่อการมองเห็น การติดตั้งแสงสว่างให้เพียงพอและการติดตั้งแบบการลือคประตูให้แข็งแรงมั่นคง และการทำเครื่องหมายลงบนทรัพย์สินของตนเองเพื่อให้ง่ายต่อการแยกแยะและจดจำ⁹⁷

ส่วนการเฝ้าระวังของเพื่อนบ้าน (*Neighbourhood watch and citizen patrol*) หมายถึง การเฝ้าระวังและการจัดสายตรวจเพื่อนบ้านเพื่อออกตรวจตรา และคอยสอดส่องดูแลซึ่งกันและกันเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนให้เสี่ยงต่อภัยอาชญากรรมให้น้อยถอยลงโดยใช้บุคลากรในชุมชนนั้นๆเอง⁹⁸

การเรียนรู้เกี่ยวกับอาชญากรรมและการป้องกันอาชญากรรม (*Education about crime and crime prevention*) ก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน โดยกิจกรรมต่างๆ ของงานยุติธรรมทางอาญาทั้งหลายทั้งปวงย่อมเกี่ยวข้องกับการป้องกันปัญหาอาชญากรรมในขั้นแรกทั้งนั้น อย่างเช่นกิจกรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพราะการปรากฏตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ณ ที่ใดที่หนึ่งย่อมทำให้ประชาชนลดความหวาดกลัวอาชญากรรมลงไปในตัวด้วย ทางด้านงานศาลและงานราชทัณฑ์ก็เช่นเดียวกัน สถาบันศาลและราชทัณฑ์ที่มีอยู่จะมีผลในทางข่มขู่ผู้กระทำผิดให้ระลึกถึงความเสี่ยงในการถูกจับขึ้นศาลหากตนกระทำความผิด เหล่านี้ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับการป้องกันในขั้นแรกทั้งสิ้น ส่วนภาครัฐก็จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการป้องกันในขั้นแรกเหมือนหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอื่นๆ คือ มีส่วนช่วยให้ข้อมูลที่แท้จริงเกี่ยวกับความรุนแรงของอาชญากรรมในปัจจุบันที่หน่วยงานยุติธรรมต่างๆ จะต้องเข้าควบคุมและแก้ไข ซึ่งจะทำให้ประชาชนทั่วไปสามารถยอมรับความจริงอันนั้นได้⁹⁹

สุดท้ายคือ ระบบความปลอดภัยส่วนบุคคล (*Private security*) ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการป้องกันในขั้นแรกเหมือนกัน คือ มีส่วนเกี่ยวข้องในรูปของการสนับสนุนหรือมีส่วนช่วยเหลือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่างๆ อย่างเป็นทางการในการข่มขู่และยับยั้งการกระทำผิดของอาชญากร การป้องกันอาชญากรรมในเบื้องต้นหรือขั้นแรกจะเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาทางสังคมในวงกว้าง ซึ่งประเด็นปัญหาเหล่านี้ย่อมต้องเกี่ยวข้องกับปัญหาอาชญากรรมและพฤติกรรมเบี่ยงเบน กล่าวคือ การป้องกันปัญหาเหล่านี้บางครั้งต้องป้องกันโดยทางสังคม

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ Ibid.

(Social prevention) ซึ่งกิจกรรมในการป้องกันทางสังคมเหล่านี้ได้แก่ การแก้ไขปัญหาคาร่างงาน การแก้ไขปัญหาคารักขัยการศึกษา การแก้ไขปัญหาคความยากจน นอกจากนั้นกิจกรรมเหล่านี้แล้วยังหมายความรวมถึงการแก้ไขพฤติกรรมเบี่ยงเบน โดยเน้นไปที่สาเหตุการเกิดพฤติกรรมดังกล่าว ซึ่งมีผลทำให้ปัญหาอาชญากรรมและความหวาดกลัวต่ออาชญากรรมลดลงตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม การป้องกันปัญหาอาชญากรรมในขั้นแรกนี้ นอกจากจะเป็นการพยายามที่จะหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเบี่ยงเบนและพฤติกรรมอาชญากรรมดังกล่าวนี้แล้ว การติดตามพฤติกรรมดังกล่าวยังรวมทั้งการตกเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม (Victimization) อันอาจเป็นหนทางหนึ่งที่ลดความหวาดกลัวต่อปัญหาอาชญากรรมลงได้¹⁰⁰

สำหรับการป้องกันอาชญากรรมในขั้นที่สอง (Secondary Crime Prevention) จะเป็นกรณีให้เห็นแนวโน้มของการจะกระทำผิดอยู่บ้างแล้ว เช่นผู้ที่มีแนวโน้มจะเป็นอาชญากร จึงได้กำหนดวิธีการป้องกันโดยพยายามที่จะเข้าใจถึงศักยภาพในการกระทำผิดของผู้กระทำผิดแล้วเข้าทำการแทรกแซงหรือยับยั้งการกระทำผิดนั้นๆ หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การป้องกันในขั้นที่สองนี้หมายถึง ความสามารถของสังคมและกระบวนการยุติธรรมในการที่จะกำหนดประเด็นปัญหาและการคาดคะเนหรือทำนายปัญหาที่เป็นอยู่ในเวลานั้นได้อย่างถูกต้องแม่นยำมากน้อยเพียงใด เพราะการเข้าแทรกแซงปัญหาผู้กระทำผิดได้นั้น ส่วนใหญ่มาจากการที่ได้คาดคะเนหรือทำนายปัญหาจากตัวผู้กระทำผิดนั้นๆ เป็นหลัก ซึ่งรูปแบบในการป้องกันในขั้นที่สองนี้ก็คือ รูปแบบที่เรียกว่า การป้องกันจากสถานการณ์ที่เป็นจริงในเวลานั้น (Situational prevention) การป้องกันดังกล่าวนี้คือ การกำหนดประเด็นปัญหาให้แคบลงหรือเด่นชัดขึ้น แล้วเข้าทำการแทรกแซงแก้ไขปัญหานั้นๆ ให้ได้ผล รูปแบบในการป้องกันดังกล่าวนี้จะเกี่ยวข้องกับการสร้างระบบการตรวจตราสอดส่องในชุมชน (Surveillance) รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงแก้ไขกิจกรรมที่สำคัญอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกันเรื่องนี้ด้วย ซึ่งกิจกรรมอันหนึ่งที่สำคัญ และมีความสัมพันธ์อย่างมาก ทั้งมีความเหมาะสมกับการป้องกันอาชญากรรมในขั้นนี้มากที่สุดคือ กิจกรรม“ตำรวจชุมชน” (Community Policing) ซึ่งเป็นวิธีการที่ต้องอาศัยชุมชนเข้ามาร่วมแก้ไขปัญหานั้นโดยตรง โดยเฉพาะการอาศัยเพื่อนบ้านเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า วิธีการนี้เป็นวิธีการหนึ่งที่เหมาะสมในการป้องกันอาชญากรรมในขั้นที่สองนี้มากที่สุด ทั้งนี้ การป้องกันปัญหาอาชญากรรมในขั้นที่สองนี้ ได้ลอกเลียนแบบวิธีการในการป้องกันในขั้นแรกหลายวิธีการด้วยกัน แต่ก็มีข้อแตกต่างไปจากการป้องกันในขั้นแรกตรงที่การป้องกันในขั้นที่สอง เป็นการป้องกันจากสภาพปัญหาอาชญากรรมที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดหรือค่อนข้างแน่นอนแล้วจึงพยายามเข้า

¹⁰⁰ Ibid.

ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนั้น แต่การป้องกันในขั้นที่หนึ่งสามารถป้องกันได้ตั้งแต่สภาพของปัญหานั้นยังไม่เกิด และการป้องกันในขั้นที่สองนี้ไม่เพียงแต่จะป้องกันปัญหาอาชญากรรมหลักๆ ดังที่ได้กล่าวแล้วเท่านั้นยังหมายรวมไปถึงการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนจากพฤติกรรมเบี่ยงเบนอื่นๆ อีกหลายรูปแบบอีกด้วย¹⁰¹

ในส่วนการป้องกันอาชญากรรมในขั้นที่สาม (Tertiary Crime Prevention) นี้เป็นเรื่องของกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นทางการที่จะต้องเข้ามาดำเนินการในเรื่องดังกล่าว เช่น การจับกุมโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ การสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องของพนักงานอัยการและการควบคุมกักขัง การบำบัดแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เหล่านี้ เป็นต้น การป้องกันในขั้นนี้ หัวใจหลักของการป้องกันก็คือ การป้องกันการกระทำผิดซ้ำ(Recidivism) ของผู้กระทำผิดไม่ให้กระทำ ความผิดขึ้นมาอีก กลยุทธ์หรือยุทธวิธีในการป้องกันในขั้นนี้ มีสองวิธีด้วยกัน วิธีแรกเรียกว่า การข่มขู่ยับยั้งเป็นกรณีพิเศษ (Specific deterrence) ส่วนวิธีที่สองเรียกว่า การลดความสามารถของผู้กระทำผิด (Incapacitation) การข่มขู่ยับยั้งเป็นกรณีพิเศษ (Specific deterrence) หมายถึงความพยายามที่จะป้องกันผู้กระทำผิดไม่ให้กระทำผิดในรูปแบบอื่นๆ ขึ้นมาอีก เป็นการวางบทกำหนดโทษแก่ผู้กระทำผิดเอาไว้ซึ่งจะทำให้ผู้กระทำผิดหวาดกลัวว่าจะต้องสูญเสียอิสรภาพ ส่วนการลดความสามารถของผู้กระทำผิด (Incapacitation) เป็นการป้องกันอาชญากรรมมิให้เกิดขึ้นอีกในอนาคต โดยอาศัยการควบคุมผู้กระทำผิดแต่ละคนในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเป็นหลัก ซึ่งวิธีการควบคุมที่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายและเป็นหัวใจหลักของการลดขีดความสามารถของผู้กระทำผิดในรูปแบบนี้คือ การจำคุกหรือการกักขัง (Incapacitation) ซึ่งเป็นวิธีการที่จะสกัดกั้นการกระทำผิดของผู้กระทำผิดมิให้กระทำผิดขึ้นมาอีกในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ส่วนวิธีการควบคุมอื่นๆ ของ Incapacitation ก็มีเช่น การตรวจตราอย่างเข้มงวด (Intensive supervision) และการติดตามด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์(Electronic monitoring) เป็นต้น¹⁰²

จากแนวคิดการป้องกันอาชญากรรมทั้งสามขั้นจะเห็นได้ว่า การป้องกันอาชญากรรมขั้นที่สามนั้นเป็นการป้องกันเมื่อผู้กระทำผิดได้ทำความผิดได้ทำความผิดสำเร็จไปเรียบร้อยแล้ว และอาจเทียบได้กับเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำอีกครั้งหนึ่ง แต่หากจะให้สังคมปลอดจากอาชญากรรมอย่างแท้จริง การป้องกันที่ดีที่สุดควรจะต้องเป็นการป้องกันอาชญากรรมในขั้นต้นและขั้นที่สอง ซึ่งหากสามารถป้องกันได้จริง อาชญากรรมก็จะไม่เกิดขึ้นและ

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Ibid.

ไม่ต้องเสียทรัพยากรของชาติทั้งทางฝ่ายผู้เสียหายหรือเหยื่อและทางทรัพยากรของรัฐที่ไม่ต้องเสียงบประมาณและบุคลากรในการนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อสืบสวนสอบสวนดำเนินการพิจารณาพิพากษาลงโทษหรือปล่อยตัวในภายหลังและยังไม่นับจำนวนค่าใช้จ่ายในการแก้ไขฟื้นฟูและเยียวยาสภาพแวดล้อมที่เสียหายจากอาชญากรรมดังกล่าวให้กลับเป็นเหมือนเดิม ซึ่งเป็นการสิ้นเปลืองทรัพยากรเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ หากมีการส่งเสริมให้ประชาชนให้ความร่วมมือกับรัฐตั้งแต่นั้นต้นก่อนการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริง จะมีส่วนช่วยประหยัดงบประมาณของรัฐไปได้ไม่มากนักน้อย

2.5 แนวคิดการควบคุมทางสังคม

แนวคิดนี้ เป็นแนวคิดยุคใหม่โดย Clarke ได้กล่าวว่า รัฐสมัยใหม่แสวงหาการป้องกันอาชญากรรมโดยเน้นการปฏิบัติงานโดยผ่านระบบงานยุติธรรมและการบังคับใช้กฎหมาย ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้การพึ่งสถาบันทางสังคมอื่นๆ เช่น ครอบครัว ศาสนา และสถานการศึกษา ในการป้องกันอาชญากรรมมักจะถูกมองข้าม ซึ่งสถาบันทางสังคมต่างๆ เหล่านี้ มีหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Social Control) ในขณะที่ระบบงานยุติธรรมเป็นการควบคุมอย่างเป็นทางการ (Formal Social Control) ดังนั้นถ้าปราศจากการควบคุมทางสังคมแบบไม่เป็นทางการ ระบบงานยุติธรรมจะเต็มไปด้วยอาชญากรรมและไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹⁰³ ทฤษฎีการควบคุมทางสังคมแบบไม่เป็นทางการตั้งอยู่บนข้อสมมุติฐานที่ว่า อาชญากรรมมีสาเหตุมาจากความอ่อนแอของชุมชนและความล้มเหลวในการควบคุมทางสังคมของสถาบัน ครอบครัว ศาสนา โรงเรียน ชุมชน คนในชุมชนและอื่นๆ จึงควรมีมาตรการในการให้รางวัลหรือการลงโทษทางสังคมจากสมาชิกของชุมชน เพื่อส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น การป้องกันอาชญากรรมตามทฤษฎีการควบคุมทางสังคมแบบไม่เป็นทางการนั้น มีจุดเน้นที่แตกต่างกัน 2 ประการ คือ การป้องกันอาชญากรรมที่เน้นบุคคลเป้าหมาย และการป้องกันอาชญากรรมที่เน้นพื้นที่เป้าหมาย โดยแนวทางในการพิจารณากำหนดยุทธศาสตร์การป้องกันอาชญากรรมตามทฤษฎีการควบคุมทางสังคมแบบไม่เป็นทางการนั้นจะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบที่สำคัญของกิจกรรมหรือโครงการ ซึ่ง

¹⁰³ Clark, R. V., "Effective Crime Prevention: Keeping Pace with New Development" in UNODCCP, *Forum on Crime and Society* Vol. 1, Number 1 (February 2001): 17.

ผู้บริหารระดับสถานีตำรวจและผู้แทนชุมชนได้พิจารณาทกลงใจร่วมกันหรือเป็นที่ยอมรับด้วยกัน ทั้งสองฝ่าย ได้แก่

1. ผู้รับผิดชอบหลักในการนำกิจกรรมไปสู่การปฏิบัติคือใคร เช่น ประชาชนทั่วไปหรือกลุ่มผู้อยู่อาศัยในชุมชน ตำรวจทุกฝ่ายทุกคนหรือเฉพาะชุดปฏิบัติการที่รับผิดชอบโครงการหน่วยงานอื่นที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ สื่อมวลชนท้องถิ่น

2. วิธีดำเนินงานของกิจกรรมหรือโครงการคืออะไร เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ การเยี่ยมเยียนด้วยวิธีเคาะประตูบ้าน การประชุมกลุ่มผู้แทนชุมชน การนำเสนออย่างเป็นทางการในการประชุมหรือสัมมนา การจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชนออกตรวจท้องที่รับผิดชอบชุมชนเป้าหมาย ด้วยวิธีการเดินเท้าหรือใช้รถจักรยานเป็นยานพาหนะ

3. ประเภทของการเปลี่ยนแปลงที่คาดหวังคืออะไร เช่น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของสิ่งแวดล้อม ยุทธศาสตร์การป้องกันอาชญากรรมที่สามารถจะนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ได้ตามความเหมาะสมนั้น ได้แก่ การรณรงค์เสริมสร้างความร่วมมือของประชาชนในการป้องกันตนเอง การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม การควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม การใช้สื่อมวลชนและให้ความรู้แก่ประชาชน การป้องกันอาชญากรรมภายในสถานศึกษาและการป้องกันอาชญากรรมในชุมชนธุรกิจ เป็นต้น¹⁰⁴

ทฤษฎีนี้เน้นให้เห็นถึงการสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชน โดยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐได้เข้าไปมีส่วนร่วมมีความสนิทสนมใกล้ชิดกับประชาชน คล้ายลักษณะตำรวจอังกฤษ ซึ่งเมื่อมีความกลมเกลียวระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชนแล้ว การแจ้งเบาะแสหรือการสร้างภูมิความรู้ในการป้องกันตนเองก็จะเป็นไปโดยง่ายขึ้นและประชาชนก็จะไม่ปกปิดข้อมูลที่ได้ทราบต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐเพราะเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันจากการดำเนินกิจกรรมร่วมกันตามแผนงานดังกล่าว

¹⁰⁴ Rosenbaum, D.P., D.A. Lewis, and J.A. Grant, "The Impact of Community Crime Prevention Programs in Chicago: Can Neighborhood Organizations Make a Difference," Final Report: Volume On, (Center for Urban Affairs and Policy Research, Northwestern University, 1987).

2.6 แนวความคิดเกี่ยวกับการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม

ในปัจจุบันประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมได้หลายวิธี แต่คนไทยยังไม่ตื่นตัวในการเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมมากนัก เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวและพร้อมใจกันเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น รูปแบบและวิธีการเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมนั้นมีอยู่ด้วยกันหลายวิธีการ¹⁰⁵ ดังนี้

1. โครงการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกเตือนภัยและแจ้งข่าวอาชญากรรม (Watch programs) การจัดตั้งกลุ่มสมาชิกเตือนภัยและแจ้งข่าวอาชญากรรม เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมรูปแบบหนึ่งที่มีความนิยมโดยทั่วไป เช่น โครงการเพื่อนบ้านเตือนภัย ซึ่งในต่างประเทศนิยมเรียกชื่อแตกต่างกันไปตามลักษณะพื้นที่ เช่น Neighborhood Watch หรือ Block Watch (เพื่อนบ้านเตือนภัย) Apartment Watch (อาคารห้องเช่าเตือนภัย) Business Watch (กลุ่มธุรกิจเตือนภัย) และ Employees Watch (ลูกจ้างเตือนภัย) เป็นต้น โดยสมาชิกกลุ่มช่วยกันสอดส่องดูแลพฤติกรรมความเคลื่อนไหวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่ของสมาชิกกลุ่ม คอยเป็นหูเป็นตาและแจ้งข่าวเบาะแสบางอย่าง ให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องที่ได้รับที่ทราบและดำเนินการตรวจสอบ¹⁰⁶

2. โครงการสายตรวจประชาชน (Citizen patrols) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมอีกรูปแบบหนึ่ง คือ การจัดสมาชิกหรืออาสาสมัครผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันออกตรวจท้องที่ คอยระวังป้องกันรักษาความปลอดภัยตามบริเวณต่างๆ ที่มีปัญหาอาชญากรรมในชุมชน โดยการออกตรวจด้วยการเดินเท้า จักรยานหรือพาหนะอื่นๆ พร้อมวิเทศสื่อสารโครงการสายตรวจประชาชนนี้ได้มีการนำมาใช้ในย่านที่อยู่อาศัยของชนชั้นกลางตามชานเมือง¹⁰⁷ อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่สนับสนุนให้สายตรวจประชาชนเข้าจับกุมคนร้ายหรือเข้าขัดขวางการ

¹⁰⁵ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, การบริหารงานยุติธรรม (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2550), หน้า 781-783.

¹⁰⁶ Garofalo and McLeod, M. Improving the Use and Effectiveness of Neighborhood Watch Programs (Washington, DC: National Institute of Justice, 1988).

¹⁰⁷ National Association Citizens on patrol, What are citizens on patrol? [Online], 15 January 2011. Available from: <http://www.nacop.org/whatarecop.htm>.

กระทำผิดเมื่อประสบเหตุซึ่งหน้า หรือลงมือกระทำการใดๆ เพื่อระงับเหตุซึ่งหน้าดังกล่าวโดยตรง ด้วยกำลังหรือใช้อาวุธก็ตาม เนื่องจากมีปัญหาข้อกฎหมายบางประการเกี่ยวกับการคุ้มครองประชาชนที่ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวและอาวุธที่นำมาใช้ระหว่างการออกตรวจท้องที่ ซึ่งจะต้องพิจารณาด้วยความรอบคอบในเรื่องนี้ว่าประชาชนควรจะเข้ามามีบทบาทในการป้องกันอาชญากรรมได้ถึงจุดใด

3. การเสริมสร้าง “พันธมิตรเชิงหุ้นส่วน” กับองค์กรชุมชน (Partnerships with neighborhood or Organizations) การเข้ามามีส่วนร่วมและการเพิ่มบทบาทของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมในระดับท้องถิ่นนั้น องค์กรชุมชนระดับท้องถิ่นที่มีบทบาทค่อนข้างมาก ได้แก่ โรงเรียน องค์กรทางศาสนา ธุรกิจเอกชน สถาบันครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชน สาธารณประโยชน์ต่างๆ และหน่วยงานระดับท้องถิ่น เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล สภาตำบล เทศบาล สุขาภิบาล องค์กรบริหารส่วนจังหวัด และสภาจังหวัด เป็นต้น หากแต่เจ้าหน้าที่ตำรวจยังไม่ได้ใช้ประโยชน์จากองค์กรเหล่านี้มากเท่าที่ควร ซึ่งในบางกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจกลับมีทัศนคติในทางลบกับองค์กรเหล่านี้โดยเห็นว่าคอยจับผิดพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเป็นฝ่ายตรงข้าม แต่ในบางกรณีองค์กรระดับท้องถิ่นเหล่านี้ก็มีบทบาทในการสนับสนุนการป้องกันอาชญากรรมอย่างเปิดเผยชัดเจนและพร้อมที่จะทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ดังนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงต้องศึกษาทำความเข้าใจกับองค์กรชุมชนระดับท้องถิ่นเหล่านี้ เพื่อวางแผนทางการเข้าถึงและเสริมสร้าง “พันธมิตรเชิงหุ้นส่วน” ในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม¹⁰⁸

4. คณะกรรมการประชาชน (Boards, councils, and commissions) การตั้งคณะกรรมการประชาชนเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมรณรงค์ต่อสู้กับภัยอาชญากรรมได้ โดยประชาชนมีส่วนร่วมทำหน้าที่เป็นผู้แทนหรือสมาชิกในคณะกรรมการ เพื่อดำเนินกิจกรรมของกลุ่มและดูแลพิทักษ์ผลประโยชน์ของกลุ่ม คณะกรรมการประชาชนมีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านหรือชุมชน ระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัดถึงระดับชาตินอกจากนี้หน่วยงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจยังสามารถตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาขึ้นในระดับต่างๆ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับทราบ ให้คำแนะนำปรึกษาและตรวจสอบการทำงานของตำรวจได้อย่างใกล้ชิด เช่นในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา (Citizen Advisory Committees) ขึ้นเป็นครั้งแรกใน ค.ศ. 1955 (พ.ศ. 2498) ณ เมืองเซนต์หลุยส์ มลรัฐมิสซูรี โดยมี

¹⁰⁸ Ronald W. Glensor, Community Policing and Problem Solving: Strategies and Practices, 5th edition. (Prentice Hall, 2007).

คณะกรรมการที่ปรึกษาทั้งในระดับเมืองและระดับชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างตำรวจเมืองเซนต์หลุยส์กับหน่วยงานชุมชนต่างๆ และให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการเคารพปฏิบัติตามกฎหมายและการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ต่อมาใน ค.ศ. 1962 (พ.ศ.2505) เจ้าหน้าที่ตำรวจเมืองซานฟรานซิสโก มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ได้แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาระดับชุมชนขึ้นเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการติดต่อสื่อสารกันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับชุมชนให้มีความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีต่อกัน คณะกรรมการที่ปรึกษาเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นนักธุรกิจ ผู้นำองค์กรท้องถิ่นและบาทหลวง ปัจจุบันในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการตั้งคณะกรรมการประชาชนระดับท้องถิ่นขึ้น เพื่อควบคุมตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ให้คำปรึกษาแนะนำด้านนโยบายแก่หน่วยงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ รับเรื่องราวร้องทุกข์เกี่ยวกับพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตลอดจนติดตามประเมินผลและสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจในบางท้องถิ่นได้ประสบผลสำเร็จในการใช้รูปแบบของคณะกรรมการประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาอาชญากรรม (Crime Commissions) และ คณะกรรมการที่ปรึกษา (Advisory Boards) ในการเข้ามามีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะต่างๆ ในกระบวนการวางแผนหรือการกำหนดนโยบายของเจ้าหน้าที่ตำรวจ สำหรับการรวมตัวกันในระดับเมืองหรือระดับประเทศ มีการจัดตั้งเป็นองค์กรเอกชน สาธารณประโยชน์หลากหลายรูปแบบ เพื่อรณรงค์ต่อสู้กับภัยอาชญากรรม เช่น กลุ่มแนวร่วมเพื่อความมั่นคงปลอดภัยชุมชนแห่งนครชิคาโก (The Chicago Alliance for Neighborhood Safety) กลุ่มต่อต้านภัยอาชญากรรมนานาชาติ (Crime Stoppers International) สมัชชาป้องกันอาชญากรรมแห่งชาติ (The National Crime Prevention Council) กลุ่มความร่วมมือในการป้องกันอาชญากรรม (The Crime Prevention Coalition) เป็นต้น¹⁰⁹

5. การประชาสัมพันธ์และให้ความรู้แก่ประชาชน ปัญหาหลักในการป้องกันอาชญากรรมก็คือ ทำอย่างไรจึงจะส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่อต้านภัยอาชญากรรมมากขึ้น การประชาสัมพันธ์ระดับชุมชนนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจอาจใช้วิธีการส่งจดหมายเวียนประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมป้องกันอาชญากรรมและการติดต่อสื่อสารทำความเข้าใจกับชุมชนในเขตท้องที่แต่ในการรณรงค์ระดับชาติ กระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้สื่อมวลชนเพื่อเป็นการให้ความรู้และเชิญชวนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและเป็นสมาชิกต่อสู้กับภัยอาชญากรรม เช่น ใน ค.ศ. 1979 ได้มีการรณรงค์ผ่านสื่อมวลชนระดับชาติเพื่อให้ความรู้แก่ชาว

¹⁰⁹ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, การบริหารงานยุติธรรม (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2550), หน้า 768.

อเมริกันเกี่ยวกับความรับผิดชอบในการป้องกันอาชญากรรมโดยประกาศเชิญชวนให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมกับการตำรวจท้องถิ่นและองค์กรชุมชนเพื่อการต่อสู้กับอาชญากรรม ซึ่งต่อมาตัวการ์ตูนสุนัขเฝ้าบ้านชื่อ “แม็คกรัฟฟ์” (McGruff) ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของการป้องกันอาชญากรรม¹¹⁰ การรณรงค์ดังกล่าวดำเนินการโดยสมาชิกการป้องกันอาชญากรรมแห่งชาติมีการเผยแพร่ทางสื่อโทรทัศน์ วิทยุและสิ่งพิมพ์ เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย บ้านพัก โครงการเพื่อนบ้านเตือนภัย โครงการป้องกันการลักพาเด็ก โครงการต่อต้านยาเสพติด เป็นต้น นอกจากนี้การรณรงค์ยังได้จัดทำเป็นอุปกรณ์เครื่องเขียนหนังสือ โปสเตอร์ หนังสือเรียน โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรชุมชนและองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ระดับท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนระดับท้องถิ่นเข้ามีส่วนร่วมกิจกรรมในการป้องกันอาชญากรรม โครงการแจ้งข่าวอาชญากรรมหรือ crime stoppers programs เป็นการรณรงค์ต่อสู้กับอาชญากรรมผ่านทางสื่อมวลชนเช่นกัน ซึ่งได้เริ่มต้นในประเทศสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ. 1976 โดยได้เสนอให้รางวัลสินบนบำเหน็จแก่ผู้แจ้งเบาะแสของคนร้ายจนนำไปสู่การจับกุมตัวคนร้ายได้ โดยปกปิดชื่อผู้แจ้งเบาะแสเพื่อความปลอดภัยของผู้แจ้งหรือพยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์ ก็เป็นอีกโครงการหนึ่งที่ได้รับความนิยมและประสบความสำเร็จค่อนข้างสูง¹¹¹

6. การป้องกันอาชญากรรมภายในสถานศึกษา ในปัจจุบันปัญหาอาชญากรรมได้แทรกซึมเข้าไปถึงภายในโรงเรียนและสถานศึกษาระดับต่างๆ โดยเด็กและเยาวชนได้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือก่ออาชญากรรมรุนแรงจนปรากฏเป็นข่าวครึกโครมไปทั่วโลกจึงถึงเวลาแล้วที่จะต้องวางนโยบายป้องกันอาชญากรรมในสถานศึกษา ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 3 แนวทาง ดังนี้

- การให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย โครงการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อสอนให้นักเรียนรู้เกี่ยวกับกฎหมาย สิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบของการเป็นพลเมืองดี ตลอดจนการปฏิบัติงานของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งสามารถจัดเข้าไว้ในหลักสูตรการศึกษาได้

- หลักสูตรการศึกษาเพื่อการป้องกันอาชญากรรมและความมั่นคงปลอดภัย มีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับอาชญากรรมและวิธีการป้องกันตนเองมิให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม โดยจัดเป็นหลักสูตรระยะ 2 สัปดาห์สำหรับนักเรียนระดับมัธยมให้มีความรู้เกี่ยวกับ

¹¹⁰ National Crime Prevention Council, McGruff the Crime Dog [Online], 5 November 2010. Available from: <http://www.mcgruff.org/>

¹¹¹ Crimestoppers U.S.A. [Online], 5 November 2010. Available from: <http://www.crimestoppersusa.com/>.

ผลความเสียหายจากภัยอาชญากรรม วิธีการป้องกันมิให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและบทบาทของเยาวชนในการมีส่วนร่วมกับการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน นอกจากนี้ยังได้มีการจัดหลักสูตรในหัวข้อต่างๆ เช่น การลักทรัพย์ในศูนย์การค้า การใช้สารเสพติด คดีข่มขืนโดยเพื่อนชาย ความรุนแรงในครอบครัว การหนีออกจากบ้านและการขับขี่รถขณะมีเมามา เป็นต้น

- หลักสูตรการป้องกันการใช้สารเสพติดและสุรา การป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาเป็นการป้องกันยาเสพติดทางด้านผู้ใช้โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนซึ่งมีโอกาสความเสี่ยงที่จะใช้สารเสพติดค่อนข้างสูงโดยปกติทั่วไป ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าการต่อสู้กับยาเสพติดนั้น ต้องอาศัยการผนึกกำลังจากทุกฝ่ายร่วมกันเข้าแก้ไขปัญหา ในประเทศสหรัฐอเมริกา กระทรวงศึกษาธิการได้เข้าร่วมรณรงค์โครงการสถานศึกษาปลอดยาเสพติดโดยมีการให้รางวัลแก่สถานศึกษาตัวอย่างในการต่อต้านยาเสพติดในระดับมลรัฐ หลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับสารเสพติดเป็นการศึกษาภาคบังคับในโรงเรียนส่วนใหญ่ทั่วประเทศโดยได้มีการคัดเลือกหลักสูตรต่อต้านยาเสพติดที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เช่น “Here’s Looking at You, 2000” “ME-OLOGY” “Project Charlie” และ “Project Smart” เป็นต้น¹¹²

7. การป้องกันอาชญากรรมในชุมชนธุรกิจ อาชญากรรมที่เกิดขึ้นในสถานประกอบการธุรกิจมีหลายประเภท เช่น การหยิบฉวยสินค้าในห้างสรรพสินค้าโดยไม่จ่ายเงินซึ่งถือเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ (shoplifting) การโจรกรรมสินค้าในคลังสินค้า การก่อกรวณของแก๊งเด็กและวัยรุ่นในศูนย์การค้า การประทุษร้ายต่อทรัพย์ของลูกค้าและของพนักงาน ตลอดจนอาชญากรรมทางเศรษฐกิจอื่นๆ เป็นต้น ธุรกิจเอกชนจึงได้รวมตัวกันเพื่อสร้างพันธมิตรในเชิงหุ้นส่วนกับตำรวจท้องถิ่นในการป้องกันอาชญากรรม ทั้งนี้เพื่อเป็นการปกป้องผลประโยชน์ทางการค้าธุรกิจของกลุ่มมิให้เกิดความเสียหายสืบเนื่องจากปัญหาอาชญากรรม สำหรับลักษณะความร่วมมือกันนั้น ตัวอย่างเช่น การสำรวจด้านความมั่นคงปลอดภัยของสถานประกอบการค้าธุรกิจ การจัดสัมมนา การป้องกันอาชญากรรมในหัวข้อต่างๆ การจัดสายตรวจเดินเท้าในย่านธุรกิจการค้า เป็นต้น การจัดตั้งกลุ่มชุมชนธุรกิจเตือนภัย (Business crime watch projects) เป็นการรวมกลุ่มชุมชนธุรกิจเพื่อให้เจ้าของและพนักงานของธุรกิจเอกชนต่างๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกัน ช่วยเหลือกันสอดส่องพฤติการณ์ความเคลื่อนไหวผิดปกติต่าง ๆ เพื่อแจ้งความให้ตำรวจตรวจสอบซึ่งอาจจัดให้มีการ

¹¹² Johnson, C. Anderson and others, Project SMART: A Social Approach to Drug Abuse Prevention, Teacher's Guide [Online], 5 November 2010. Available from: <http://www.pbcprojectsmart.com/>

ประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรม การแจกจ่ายจดหมายเวียนและความร่วมมือกับตำรวจท้องถิ่น อัยการและศาลในการดำเนินคดี¹¹³

8. การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการป้องกันอาชญากรรมและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในประเทศญี่ปุ่น ในการป้องกันอาชญากรรมนั้นเพียงแต่การช่วยเหลือและผู้กระทำผิดไม่ให้กระทำผิดซ้ำอีก ย่อมไม่เพียงพอต่อการป้องกันอาชญากรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ประชาชนในประเทศญี่ปุ่นจึงมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมด้วย การดำเนินการมีทั้งการเป็นอาสาสมัครของหน่วยงานรัฐ มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและไม่ได้เป็นอาสาสมัครแต่เข้ามาช่วยงานสังคมเป็นครั้งคราว การดำเนินกิจกรรมมีทั้งที่เกิดจากความคิดริเริ่มของประชาชนเองและเกิดจากคำแนะนำของรัฐ องค์กรภาคประชาชนที่มีบทบาทในการป้องกันอาชญากรรม ได้แก่ สมาคมป้องกันอาชญากรรม สมาคมเพื่อความปลอดภัยด้านจราจร และสมาคมอาสาสมัครคุมประพฤติ¹¹⁴

9. ตำรวจชุมชน (Community policing) เป็นการแก้ไขปัญหาเชิงกลยุทธ์ เพื่อป้องกันและควบคุมอาชญากรรมและลดความหวาดกลัวภัยอาชญากรรม ซึ่งมีสาระสำคัญอยู่ 4 ประการ คือ การขยายขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบของงานตำรวจให้กว้างขวางขึ้น การให้ความสำคัญและเน้นหลักที่การติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับประชาชนอย่างใกล้ชิดลึกซึ้ง สม่่าเสมอและต่อเนื่องตลอดไป การให้ความสนใจเพิ่มมากขึ้นเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาและการป้องกันอาชญากรรมที่เกิดขึ้น และความพยายามที่จะปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงานของตำรวจ เพื่อกระจายการให้บริการและการวางแผนระดับชุมชนมากขึ้น¹¹⁵

จากความเป็นมา แนวคิดและทฤษฎีทั้งหลายที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยได้มีแนวคิดและกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่ในการช่วยเหลือ แจ้งเหตุ และมีการกำหนดโทษสำหรับผู้ไม่ทำ

¹¹³ Business Watch, Why Not Let the Chamber Help You Take Care of Your Security? [Online], 5 November 2010. Available from: <http://www.businesswatch.org/your-watch/40/about-businesswatch>

¹¹⁴ Kyodo News International, Inc., Community policing, patrolling key to Japan's crime prevention, *Japan Policy & Politics*, (March 25, 2002).

¹¹⁵ Bureau of Justice Assistance, "Understanding Community Policing: A framework for Action," *Monograph* (August, 1994).

การแจ้งเหตุมาเป็นระยะเวลายาวนานแล้ว แต่เมื่อมีการรับเอาแนวคิดทางตะวันตกเข้ามา รูปแบบความคิดและกฎหมายจึงเปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นการมอบอำนาจให้รัฐแต่เพียงผู้เดียวเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยในขณะที่ประเทศตะวันตกหลายๆประเทศนั้นได้เปลี่ยนมาให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือตนเองและบุคคลในชุมชนเดียวกัน ทั้งนี้ เพราะความไม่เพียงพอของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างเป็นทางการ ซึ่งไม่อาจสอดส่องดูแลได้ทั่วถึง และหากจะกล่าวคือ ส่วนใหญ่จะเข้ามาควบคุมดูแลได้เฉพาะเมื่อการกระทำผิดเกิดขึ้นแล้วเท่านั้น ซึ่งย่อมไม่ส่งผลในการป้องกันมิให้การกระทำผิดเกิดขึ้น เมื่อถึงขั้นที่เข้าสู่ระบบวิธีพิจารณาความอย่างเป็นทางการแล้ว ไม่เพียงแต่ทรัพยากรของชาติในฝั่งเหยื่ออาชญากรรมได้สูญเสียชีวิตเท่านั้น ตัวผู้ประกอบอาชญากรรมเองหากได้มีการระงับยับยั้งการกระทำผิดไว้ก่อนอาจส่งผลดีในการช่วยมิให้มีตราบาปติดตัวต่อไป ด้วยเหตุนี้ การป้องกันในขั้นก่อนที่จะเกิดการกระทำผิด หรือการขัดขวางมิให้ความผิดนั้นสำเร็จลงจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการสร้างสังคมที่มีอาชญากรรมจํานวนน้อยและประชาชนมีขวัญกำลังใจและมีความมั่นใจในการดำรงชีวิตมากกว่าที่เป็นอยู่ ทั้งนี้ การเสริมสร้างความร่วมมือของคนในสังคมอาจมีความแตกต่างกันไปตามสภาพของแต่ละสังคม สังคมที่มีความแน่นแฟ้นและมีวัฒนธรรมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การที่เพียงแต่ทุกคนมีศีลธรรมในจิตใจก็จะเป็นการเพียงพอ แต่ในความเป็นจริงอาจมีเหตุบางอย่างที่มีอำนาจเหนือกว่าศีลธรรมในจิตใจของบุคคลได้ ซึ่งการกำหนดหน้าที่โดยใช้รูปแบบทางกฎหมายนั้นแม้อาจมองได้ว่าเป็นการกระทำตามหน้าที่เพราะถูกกฎหมายบังคับ แต่ก็ย่อมจะมีส่วนช่วยในการป้องกันการเกิดอาชญากรรมได้ไม่มากนักน้อย จึงเห็นสมควรศึกษากฎหมายของต่างประเทศว่าได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดหน้าที่ของบุคคลในสังคมไว้อย่างไรและหากไม่กระทำตามกฎหมายจะมีผลในทางอาญาอย่างไร ซึ่งจะได้ขอกล่าวในบทต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

กฎหมายแจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญา

ความรับผิดชอบของบุคคลในสังคมในการร่วมกันรักษาความสงบเรียบร้อยและป้องกันอาชญากรรมนั้นเป็นส่วนสำคัญอันจะขาดเสียมิได้ในระบบกระบวนการยุติธรรม ซึ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างเป็นทางการของรัฐโดยเจ้าหน้าที่รัฐเพียงส่วนเดียวเท่านั้น ไม่อาจที่จะควบคุมอาชญากรรมได้อย่างเพียงพอและทั่วถึง ทั้งนี้ การจะป้องกันหรือขัดขวางการเกิดอาชญากรรมอย่างมีประสิทธิภาพ จำต้องอาศัยประชาชนทั่วไปผู้พบเห็นเหตุการณ์หรือล่วงรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดเพื่อผลในการยับยั้งมิให้เกิดการกระทำความผิดหรือมิให้อาชญากรรมกระทำความผิดได้สำเร็จ ซึ่งบุคลากรของรัฐไม่อาจเข้าถึงข้อมูลเช่นนี้ได้รวดเร็วหรือลึกซึ้งเท่ากับผู้อยู่ในบริเวณที่เกิดเหตุหรือผู้ใกล้ชิดกับผู้กระทำความผิด ซึ่งปกติแล้ว ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดจะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมก็ต่อเมื่อมีการแจ้งเหตุโดยเหยื่ออาชญากรรมซึ่งไม่ทันต่อเหตุการณ์และไม่ส่งผลในการลดจำนวนการเกิดอาชญากรรมได้ ในประเทศไทยยังไม่มีบทกฎหมายโดยเฉพาะเกี่ยวกับการกำหนดหน้าที่ให้ประชาชนผู้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับแผนการหรือการกระทำความผิดต้องแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ จึงสมควรมีการศึกษาบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาและพระราชบัญญัติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแจ้งเหตุทางอาญาเพื่อศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายที่ใช้ในการแจ้งเหตุการกระทำความผิดทางอาญาของต่างประเทศ เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการบัญญัติกฎหมายที่สามารถบังคับใช้ในการสร้างจิตสำนึกในการให้ความร่วมมือแจ้งเหตุการกระทำความผิดให้มากที่สุดต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 กฎหมายไทยกับการแจ้งเหตุการกระทำความผิด

ในประเทศไทยปัจจุบัน ยังไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวโดยตรงในประมวลกฎหมายอาญาและบทบัญญัติกำหนดให้แจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาในกฎหมายอื่นก็ยังไม่ครอบคลุมเหมาะสมเพียงพอที่จะบังคับใช้ให้เกิดผลในการสร้างความร่วมมือของประชาชนต่อรัฐในการช่วยแจ้งเหตุเพื่อลดปัญหาอาชญากรรม ซึ่งหากเปรียบเทียบกับกฎหมายสมัยโบราณของไทย เช่น ในสมัยกฎหมายตราสามดวงนั้นมีความแตกต่างกันมาก เพื่อให้เห็นภาพของบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญาในปัจจุบัน ผู้เขียนจึงจะขออธิบายดังนี้

3.1.1 ฐานความผิดในประมวลกฎหมายอาญาเกี่ยวกับการแจ้งเหตุ

3.1.1.1 บทบัญญัติเกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองดีในประมวลกฎหมายอาญานั้นมีบัญญัติไว้เพียงมาตราเดียวในมาตรา 374 ดังนี้

“มาตรา 374 ผู้ใดเห็นผู้อื่นตกอยู่ในภยันตรายแห่งชีวิต ซึ่งตนอาจช่วยได้โดยไม่ควรกลัวอันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่น แต่ไม่ช่วยตามความจำเป็น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ลักษณะของบทบัญญัตินี้เน้นการช่วยเหลือผู้อื่นในสถานการณ์ทั่วไป โดยจะขอแยกองค์ประกอบออกพิจารณา ดังนี้ คือ

1. บุคคลที่มีหน้าที่ต้องช่วยเหลือและการกระทำการช่วยเหลือ

ผู้ที่มีหน้าที่ต้องช่วยเหลือได้แก่ บุคคลธรรมดาทั่วไปที่พบเห็นเหตุการณ์ภยันตรายเฉพาะหน้านั้น โดยไม่จำกัดว่าต้องมีความสัมพันธ์กับผู้ที่กำลังตกอยู่ในอันตรายแต่อย่างใด¹ สำหรับวิธีการช่วยนั้นมีได้บัญญัติรายละเอียดไว้ว่าให้กระทำอย่างไรบ้าง จึงไม่มีความชัดเจนว่าจะต้องช่วยทุกวิถีทางที่กระทำได้หรือภายในเวลาอันสมควรหรือไม่และจะรวมถึงการแจ้งเหตุด้วยหรือไม่

2. ขอบเขตกรณีที่ต้องช่วยเหลือ

บุคคลทั่วไปจะมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือบุคคลอื่น เฉพาะเมื่อเป็นกรณีที่เห็นผู้อื่นตกอยู่ในภยันตราย ซึ่งภยันตรายนี้มีความหมายกว้าง โดยไม่จำกัดแต่เฉพาะอันตรายที่เกิดจากการก่ออาชญากรรมเท่านั้น แต่รวมถึงอันตรายจากเหตุภัยธรรมชาติ เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม หรืออุบัติเหตุ เช่น รถชนกัน รวมทั้งเหตุสุดวิสัยอื่นๆด้วย แต่ได้มีการจำกัดขอบเขตให้แคบลงไปอีกโดยจะมีหน้าที่ต้องช่วยตามกฎหมายก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นอยู่ในภยันตรายถึงแก่ชีวิตเพียงประการเดียวเท่านั้น โดยไม่ครอบคลุมไปถึงภยันตรายต่อร่างกาย เสรีภาพ หรืออนามัยอย่างอื่นๆด้วย แม้จะเป็นเรื่องรุนแรงหรืออุกฉกรรจ์ทำให้เกิดอันตรายถึงบาดเจ็บสาหัสก็ตาม

3. ระดับการรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่จะก่อให้เกิดหน้าที่ในการแจ้งเหตุ

บทบัญญัติมาตรา 374 ใช้คำว่า “เห็น” ซึ่งมีความไม่แน่ชัดว่า การเห็นนั้นจะมีความหมายกว้างเพียงใด เนื่องจากยังไม่เคยมีฎีกาบรรทัดฐานของศาลในกรณีดังกล่าวมาก่อน อีกทั้งบทบัญญัตินี้ดังกล่าวเป็นบทบัญญัติหน้าที่ช่วยเหลือผู้อื่นตามกฎหมายพลเมืองดี (Good

¹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 374

Samaritan Law) บทบัญญัตินี้จึงน่าจะใช้ในกรณีที่พบเห็นผู้ตกอยู่ในอันตรายเฉพาะหน้าเท่านั้น เพราะมุ่งการช่วยบุคคล ณ ที่เกิดเหตุอันตรายขึ้น

4. มีเงื่อนไขในการยกเว้นหน้าที่ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตราย

เงื่อนไขที่จะทำให้ไม่มีหน้าที่ต้องช่วยเหลือหรือทำให้ขาดพฤติการณ์อันเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบภายนอก คือ บุคคลนั้นไม่อาจช่วยได้เนื่องจากตกอยู่ในสถานการณ์ที่การช่วยนั้นอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ตนหรือบุคคลอื่น ซึ่งหากมีสภาพการณ์เช่นนั้นแล้ว บุคคลนั้นย่อมไม่มีหน้าที่ช่วยเหลือตามมาตรา 374 นี้ ทั้งบุคคลนั้นจะต้องเข้าใจด้วยว่าตนเองตกอยู่ในสถานการณ์เช่นนั้น ซึ่งอันตรายที่จะเกิดแก่ตนเองหรือผู้อื่นนี้ กฎหมายมิได้กำหนดว่าถึงขนาดไหน แต่กฎหมายย่อมไม่บังคับให้ผู้ใดต้องเสี่ยงภัยเพื่อช่วยบุคคลอื่น จึงต้องวินิจฉัยตามความรู้สึกลึกซึ้งของบุคคลทั่วไปว่าควรกลัวอันตรายนั้นหรือไม่ จึงมิใช่การวินิจฉัยเจตนาของผู้กระทำ ทั้งการช่วยต้องมีความจำเป็นด้วย²

5. อัตราโทษในความผิดฐานไม่ช่วยผู้ตกอยู่ในอันตราย

อัตราโทษตามมาตรา 374 นี้เป็นระวางโทษในความผิดลหุโทษจึงมีอัตราโทษที่ต่ำโดยมีโทษ จำคุกไม่เกิน 1 เดือน ปรับไม่เกิน 1,000 บาท ซึ่งความผิดลหุโทษนี้อยู่ในเกณฑ์ที่สามารถเปรียบเทียบปรับโดยเจ้าพนักงานตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้

ประเด็นที่ต้องพิจารณาคือ ความผิดฐานนี้แม้จะมีลักษณะเป็นกฎหมายพลเมืองดีแต่ก็มีความไม่ครอบคลุมเกี่ยวกับประเภทอันตรายที่ต้องช่วยและไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับขอบเขตหน้าที่ที่ต้องกระทำซึ่งจะได้วิเคราะห์ในบทต่อไป

3.1.1.2 กลุ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดต่อความมั่นคงของรัฐ

ในประมวลกฎหมายอาญา มีบทบัญญัติกำหนดลงโทษผู้ทราบเรื่องการกระทำความผิดแล้วกระทำการอันเป็นการช่วยปกปิด ในกรณีดังต่อไปนี้

1. ความผิดต่อพระมหากษัตริย์ ตามมาตรา 108

มาตรา 108 "...ผู้ใดกระทำการใดอันเป็นการเตรียมเพื่อประทุษร้ายต่อพระองค์ หรือเสรีภาพของพระมหากษัตริย์หรือรู้ว่ามีผู้จะกระทำการประทุษร้ายต่อพระองค์หรือเสรีภาพของพระมหากษัตริย์ กระทำการใดอันเป็นการช่วยปกปิดไว้ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบหกปีถึงยี่สิบปี"³

² จิตติ ดิงศรัทย์ , กฎหมายอาญาภาค 2 ตอน 1, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: จีระวิชาการ พิมพ์ , 2548), หน้า 1200-1201.

³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 108

2. ความผิดต่อพระราชินี รัชทายาทหรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ตามมาตรา 110

มาตรา 110 "...ผู้ใดกระทำการใดอันเป็นการเตรียมเพื่อประทุษร้ายต่อพระองค์หรือเสรีภาพของพระราชินีหรือรัชทายาท หรือต่อร่างกายหรือเสรีภาพของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หรือรู้ว่ามีผู้จะประทุษร้ายต่อพระองค์หรือเสรีภาพของพระราชินีหรือรัชทายาทหรือประทุษร้ายต่อร่างกายหรือเสรีภาพของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ กระทำการใดอันเป็นการช่วยปกปิดไว้ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบสองปีถึงยี่สิบปี"⁴

3. ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักรหรือการก่อกบฏตามมาตรา 114

มาตรา 114 "...มาตรา 114 ผู้ใดสะสมกำลังพลหรืออาวุธ เตรียมการอื่นใดหรือสมคบกันเพื่อเป็นกบฏหรือกระทำความผิดใด ๆ อันเป็นส่วนหนึ่งของแผนการเพื่อเป็นกบฏ หรือยุยงราษฎรให้เป็นกบฏหรือรู้ว่ามีผู้จะเป็นกบฏแล้วกระทำการใดอันเป็นการช่วยปกปิดไว้ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี"⁵

4. ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย ตามมาตรา 135/2

มาตรา 135/2 "ผู้ใด

...(๒) สะสมกำลังพลหรืออาวุธ จัดการหรือรวบรวมทรัพย์สิน ให้หรือรับการฝึกการก่อการร้าย เตรียมการอื่นใด หรือสมคบกันเพื่อก่อการร้ายหรือกระทำความผิดใด ๆ อันเป็นส่วนหนึ่งของแผนการเพื่อก่อการร้าย หรือยุยงประชาชนให้เข้ามามีส่วนในการก่อการร้าย หรือรู้ว่ามีผู้ก่อการร้าย และกระทำการใดอันเป็นการช่วยเหลือปกปิดไว้

ผู้นั้นต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสี่หมื่นบาท"⁶

คุณธรรมของกฎหมายในความผิดกลุ่มนี้ คือ ความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร โดยการปกป้องสถาบันกษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ รวมทั้งความมั่นคงภายในราชอาณาจักรต่างๆ คือ การห้ามมิให้ก่อการกบฏ กล่าวคือ มิให้มีการล้มล้างหรือเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ ล้มล้างอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการหรือทำให้ใช้อำนาจดังกล่าวมิได้ แบ่งแยกราชอาณาจักรหรือยึดอำนาจปกครองส่วนใดส่วนหนึ่งของราชอาณาจักร ซึ่งรวมถึงการก่อการร้าย อันเป็นการใช้กำลังประทุษร้ายหรือกระทำการใดๆอันก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรืออันตรายอย่างร้ายแรงต่อร่างกายหรือเสรีภาพของบุคคลหรือกระทำการใดอันก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ระบบการขนส่งสาธารณะ ระบบโทรคมนาคม หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะ ทั้งนี้ รวมถึง

⁴ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 110

⁵ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 114

⁶ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 135/2

การก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของรัฐหนึ่งรัฐใด หรือของบุคคลใดหรือต่อสิ่งแวดล้อม อันก่อให้เกิดหรือน่าจะก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างสำคัญโดยการกระทำกรอย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าวนี้ต้องประกอบด้วยเจตนาหรือมุ่งหมายเพื่อขู่เข็ญหรือบังคับรัฐบาลไทย รัฐบาลต่างประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ ให้กระทำหรือไม่กระทำการใดอันจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงหรือเพื่อสร้างความปั่นป่วนเพื่อให้เกิดความหวาดกลัวในหมู่ประชาชนด้วย

องค์ประกอบของความผิดเหล่านี้มีลักษณะอย่างเดียวกัน คือ ต้องมีการลงมือกระทำการ (active conduct) อันต้องประกอบด้วยพฤติการณ์ เช่น รู้ว่ามีผู้จะปลงพระชนม์พระมหากษัตริย์ ซึ่งข้อเท็จจริงที่ว่า “มีผู้จะปลงพระชนม์พระมหากษัตริย์” นั้นเป็นองค์ประกอบในส่วนการกระทำ⁷ คือ เป็นองค์ประกอบความผิดในการกระทำเพื่อปกปิดข้อเท็จจริงนั้น ส่วนที่ว่าผู้กระทำต้องรู้ข้อเท็จจริงนี้เป็นองค์ประกอบในส่วนจิตใจตามมาตรา 59 วรรค 3 ซึ่งผู้กระทำต้องรู้ข้อเท็จจริงนี้ ข้อสำคัญ คือ ต้องมีการแสดงออกภายนอกโดยการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งลงอันเป็นการช่วยปกปิดไม่เพียงแต่นิ่งเฉยโดยไม่กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเลย กล่าวคือ เป็นความผิดที่เกิดจากการกระทำ มิใช่ความผิดโดยละเว้น ถ้าเพียงแต่นิ่งเฉย ไม่นำความไปร้องเรียนหรือบอกกล่าวแก่ผู้หนึ่งผู้ใดเพราะไม่อยากให้ผู้ใดรู้ต้องการให้เป็นความลับอยู่ เพียงเท่านั้นก็ยังไม่มีความผิด เพราะไม่มีการกระทำอันเป็นการช่วยปกปิดแสดงออกมา หรือถ้ามีผู้ใดมาสืบถามผู้ที่ไม่ใช่ตำรวจไม่มีหน้าที่เปิดเผยความจริง ผู้นั้นปฏิเสธว่าไม่รู้ไม่เห็นอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความจริงเพียงเท่านั้นก็ยังไม่ถือว่ามีการกระทำอันเป็นการช่วยปกปิด⁸ ต่อเมื่อได้บอกกล่าวข้อความเท็จอันทำให้เข้าใจผิด จะได้ไม่ทราบการที่จะกระทำผิด จึงจะถือได้ว่าการช่วยปกปิดการกระทำผิด การช่วยปกปิดนั้นไม่จำเป็นต้องทำให้เกิดผล แม้มีผู้ไม่เชื่อ สืบสวนเรื่องราวขึ้นได้ในภายหลังก็เป็นความผิดแล้ว การช่วยปกปิดนี้หมายถึง ช่วยผู้อื่นที่จะกระทำการนั้น ไม่ใช่ปกปิดการที่ตัวเองจะทำหรือร่วมกันทำ ทั้งนี้ข้อสังเกตว่า การช่วยปกปิดนี้เป็นการช่วยก่อนการกระทำผิดสำเร็จเท่านั้น ไม่รวมกรณีช่วยปกปิดหลังการกระทำผิดสำเร็จด้วย

⁷ จิตติ ติงศภัทย์, กฎหมายอาญาภาค 2 ตอน 1, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: จีระวิชาการพิมพ์, 2548) หน้า 4-7.

⁸ เรื่องเดียวกัน.

3.1.2 กฎหมายแจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญาตามพระราชบัญญัติอื่น ๆ

จากที่ได้พิจารณาประมวลกฎหมายอาญาแล้วจะเห็นว่า ไม่มีกฎหมายบัญญัติเกี่ยวกับการแจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาโดยตรง แต่ในพระราชบัญญัติอื่นๆ ที่ออกมาในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ได้มีการเห็นความสำคัญของการแจ้งเหตุในกรณีสำคัญบางกรณีมากขึ้น โดยการแจ้งเหตุในเรื่องเหล่านี้ปกติปล่อยให้เป็นเรื่องของศีลธรรมและใช้วิธีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ในรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่รูปแบบทางกฎหมายแต่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จึงได้มีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการแจ้งเหตุในเรื่องที่เป็นปัญหาตามแบบอย่างของต่างประเทศซึ่งการออกกฎหมายดังกล่าวบังเกิดผลในการแจ้งเหตุอย่างมีนัยสำคัญแทรกอยู่ในพระราชบัญญัติฉบับนี้

3.1.2.1 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

ในพระราชบัญญัตินี้ ได้กำหนดหน้าที่ในการแจ้งเหตุและให้ความช่วยเหลือตามสมควร โดยบุคคลสองประเภทตามมาตรา 29 คือ

1. บุคคลทั่วไปที่พบเห็นเด็กอยู่ในสภาพที่ถูกกระทำโดยมิชอบอันควรต้องได้รับการช่วยเหลือ
2. แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่รับตัวเด็กไว้รักษาพยาบาล ครู อาจารย์ หรือนายจ้าง ซึ่งมีหน้าที่ดูแลเด็กที่เป็นศิษย์หรือลูกจ้าง⁹

บุคคลทั้งสองประเภนี้ มีหน้าที่ต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กให้ทราบถึงการปฏิบัติที่ไม่ชอบต่อเด็กซึ่งหมายถึงบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีโดยไม่รวมถึงบุคคลที่

---

⁹ มาตรา 29 ผู้ใดพบเห็นเด็กตกอยู่ในสภาพจำต้องได้รับการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพตามหมวด 3 และหมวด 4 จะต้องให้การช่วยเหลือเบื้องต้นและแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามมาตรา 24 โดยมีชักช้า แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ที่รับตัวเด็กไว้รักษาพยาบาล ครู อาจารย์ หรือนายจ้าง ซึ่งมีหน้าที่ดูแลเด็กที่เป็นศิษย์หรือลูกจ้าง จะต้องรายงานให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามมาตรา 24 ทราบโดยมิชักช้า หากเป็นที่ปรากฏชัดหรือน่าสงสัยว่าเด็กถูกทารุณกรรมหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการเลี้ยงดูโดยมิชอบ

การแจ้งหรือการรายงานตามมาตรา 29 นี้ เมื่อได้กระทำโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองและไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญาหรือทางปกครอง

บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส¹⁰ ทั้งนี้เด็กที่ตกอยู่ในสภาพที่ผู้พบเห็นต้องแจ้งมี 2 ประเภทตามนิยามในมาตรา 4 ประเภทแรกคือ เด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์ ได้แก่ เด็กเร่ร่อน ซึ่งหมายความถึง เด็กที่ไม่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครองหรือมีแต่ไม่เลี้ยงดูหรือไม่สามารถเลี้ยงดูได้จนเป็นเหตุให้เด็กต้องเร่ร่อนไปในที่ต่างๆ หรือมีพฤติกรรมใช้ชีวิตเร่ร่อนจนน่าจะเกิดอันตรายต่อสวัสดิภาพของตน เด็กกำพร้า คือ เด็กที่บิดาหรือมารดาเสียชีวิตหรือไม่ปรากฏบิดามารดาหรือไม่สามารถสืบหาบิดามารดาได้ เด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือพลัดหลง ณ ที่ใดที่หนึ่ง เด็กที่ผู้ปกครองไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูได้ด้วยเหตุใดๆ เช่น ถูกจำคุก กักขัง พิกار ทูพพลภาพ เจ็บป่วยเรื้อรัง ยากจน เป็นผู้เยาว์ หย่า ถูกทิ้งร้าง เป็นโรคจิตหรือโรคประสาท เด็กที่ผู้ปกครองมีพฤติกรรมหรือประกอบอาชีพไม่เหมาะสมอันอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางร่างกายหรือจิตใจของเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแล เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยมิชอบ ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำหรือแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ถูกทารุณกรรม หรือตกอยู่ในภาวะอื่นใดอันอาจเป็นเหตุให้เด็กมีความประพฤติเสื่อมเสียในทางศีลธรรมอันดีหรือเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ รวมทั้งเด็กพิกار คือ เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย สมอง สติปัญญา หรือจิตใจ ไม่ว่าจะความบกพร่องนั้นจะมีมาแต่กำเนิดหรือเกิดขึ้นภายหลัง และเด็กที่อยู่ในสภาพยากลำบาก คือ เด็กที่อยู่ในครอบครัวยากจนหรือบิดามารดาหย่าร้าง ทิ้งร้าง ถูกคุมขังหรือแยกกันอยู่และได้รับความลำบาก เด็กที่ต้องรับภาระหน้าที่ในครอบครัวเกินวัยหรือกำลังความสามารถและสติปัญญาหรือเด็กที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้

เด็กอีกประเภทหนึ่ง คือ เด็กที่พึงได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพ ได้แก่ เด็กที่ถูกทารุณกรรม หมายถึง เด็กที่ถูกกระทำหรือละเว้นการกระทำด้วยประการใดๆจนเป็นเหตุให้เสื่อมเสียเสรีภาพหรือเกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ เด็กที่ถูกการกระทำผิดทางเพศ เด็กที่ถูกใช้ให้กระทำหรือประพฤติในลักษณะที่น่าจะเป็นอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจหรือขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดี นอกจากนี้ ยังรวมถึงเด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำผิด คือ เด็กที่ประพฤตินั้นไม่สมควร ประกอบอาชีพหรือคบหาสมาคมกับบุคคลที่น่าจะชักนำไปในทางกระทำผิดกฎหมายหรือขัดต่อศีลธรรมอันดีหรืออยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสถานที่อันอาจชักนำไปในทางเสียหาย ซึ่งเมื่อพบเห็นเด็กเหล่านี้ ผู้พบเห็นต้องแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้าคุ้มครองดูแลเด็กจากการกระทำโดยมิชอบดังกล่าว

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า การกระทำที่มิชอบต่อเด็กนั้นมีปรากฏอยู่หลายลักษณะแต่ที่สำคัญคือ การละเมิดสิทธิเด็กโดยบิดามารดา ผู้ปกครองหรือคนภายในครอบครัว ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้พบเห็นไม่ทำการแจ้งเหตุเนื่องจากเห็นว่าเป็นเรื่องภายในครอบครัว

¹⁰ พรบ. คุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 4

ตัวอย่างเช่น กรณีที่เด็กอายุ 7 ขวบ ถูกบิดาแม่และมารดาเลี้ยงใช้บูหรือจี้ ใช้ไฟลนตามแขนขา ใช้คีมคีบปากแหว่ง ฟันถูกคีมคีบจนหัก ถูกร้อนผมไม่ให้อาหารและผูกมือและเท้าห้อยไว้ในกรงสุนัข เนื่องจากถูกมองว่าเป็นส่วนเกินของครอบครัว จึงกลายเป็นที่ระบายนามของคนที่อยู่ในบ้าน เมื่อทำความผิดก็จะถูกลงโทษอย่างรุนแรง เด็กเคยหนีออกจากบ้านไปแต่ตำรวจก็นำตัวกลับมาส่งบ้านอีก ซึ่งศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กได้ร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อดำเนินคดี แต่ไม่ได้รับความร่วมมือเพราะตำรวจมีทัศนคติว่า พ่อแม่สามารถลงโทษลูกได้และเป็นเรื่องภายในครอบครัว¹¹

อีกกรณีหนึ่งที่มีการออกเผยแพร่ข่าวทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 โดยเด็กผู้หญิงอายุ 12 ปี ถูกบิดาทารุณกรรมทำร้ายจนเกิดรอยฟกช้ำไปทั่วร่างกายและยังถูกกักขังเพราะทำการบ้านไม่ถูกใจ ขณะที่พบเด็กมีสภาพตาซ้ายบวมปิด ซึ่งเป็นผลจากการตีด้วยขวด เมื่อผู้สื่อข่าวสอบถามชาวบ้านในละแวกนั้น ก็ให้สัมภาษณ์ว่า รู้สึกสงสาร แต่ไม่สามารถช่วยเหลืออะไรได้ เนื่องจากเป็นเรื่องภายในครอบครัว¹²

ตัวอย่างหลังนี้ เป็นกรณีที่เกิดขึ้นในช่วงปี 2553 หลังจากที่พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กออกใช้บังคับมาหลายปีแล้ว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการกำหนดหน้าที่ให้แจ้งเหตุโดยมิได้มีลักษณะเป็นการบังคับนั้น ไม่ก่อให้เกิดผลสำเร็จในการโน้มน้าวใจเพื่อนบ้านให้ช่วยแจ้งต่อเจ้าพนักงาน แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้มีการกำหนดให้การแจ้งเหตุโดยชอบจะได้รับคุ้มครองไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง อาญาและทางปกครอง แต่อย่างไรก็ตาม การแจ้งเหตุในกรณีนี้เป็นเพียงหน้าที่บังคับไว้ลอยๆ โดยมิได้กำหนดเป็นความผิดและมีโทษทางอาญาหรือในทางอื่นแต่อย่างใดหากมิได้ทำการแจ้งเหตุหรือเข้าช่วยเหลือตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งอาจเป็นเพราะการกำหนดลักษณะเด็กที่สมควรได้รับการสงเคราะห์หรือคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้มีขอบเขตค่อนข้างกว้างและไม่จำกัดเฉพาะกรณีที่เด็กถูกปฏิบัติโดยไม่ชอบอันจะเกี่ยวข้องกับกฎหมายอาญาเท่านั้น เช่น รวมกรณีเด็กเร่ร่อน เด็กกำพร้า หรือเด็กพิการ เป็นต้น ซึ่งทำให้การกำหนดให้เป็นกฎหมายอาญาเป็นไปได้โดยยาก จึงมีประเด็นว่าควรจะจำกัดขอบเขตให้แคบลงหรือไม่ เพื่อการกำหนดเป็นความผิดทางอาญาฐานไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาที่เหมาะสมต่อไป

¹¹ มูลนิธิเด็ก , เอกสารประกอบการประชุมสามัญประจำปี 2535 ของคณะกรรมการมูลนิธิเด็ก, 21 มีนาคม 2535, หน้า 268-269

¹² สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 สี, เพื่อนบ้านเด็กหญิงวัย 12 ปี ระบุถูกตีมานานแล้ว [ออนไลน์], 14 กรกฎาคม 2553. แหล่งที่มา http://www.ch7.co.th/news/news_thailand_detail.aspx?c=2&p=376&d=96875.

3.1.2.2 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

นอกจากการคุ้มครองเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กแล้ว ในเวลาต่อมาเมื่อปีพ.ศ. 2550 จึงได้มีบทบัญญัติเพิ่มเติมเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว (Domestic violence) โดยรวมโดยมีลักษณะดังนี้ คือ

1. คุ้มครองผู้กระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งหมายความถึงการกระทำใด ๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบแต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท ซึ่งมีความหมายกว้างมากกว่า การทำร้ายร่างกายหรือจิตใจตามประมวลกฎหมายอาญาปกติ เช่น การที่สามีไปมีชู้นั้น ย่อมก่อให้เกิดอันตรายแก่จิตใจของภรรยาได้เช่นกัน

2. ขยายความคุ้มครองโดยมิได้ให้ความคุ้มครองเฉพาะแต่เด็กเช่นอย่างพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงคนในครอบครัวทั้งหมด คือ คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน¹³ ซึ่งมีโอกาสที่จะมีการใช้ความรุนแรงหรือใช้กำลังต่อกันโดยไม่มีผู้พบเห็นเพราะเป็นเรื่องที่ทำในสถานที่พักอาศัย หรือบุคคลภายนอกไม่กล้าเข้าไปยุ่งเกี่ยว เพราะเห็นเป็นเรื่องในครอบครัวซึ่งเป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคลอื่น โดยเหตุที่ปัจจุบันมีการให้ความสำคัญกับการคุ้มครองชีวิต ร่างกาย จิตใจของปัจเจกชนมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้ เพราะความรุนแรงในครอบครัวนั้น แม้ฝ่ายผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงนั้นจะไม่เต็มใจที่จะยอมรับผลของการกระทำนั้น แต่ก็จำต้องพินทนด้วยสาเหตุของสายสัมพันธ์ทางครอบครัวที่ไม่อยากให้เห็นแตกขาดหรือเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจ การเลี้ยงชีพอื่น ๆ ที่ทำให้ไม่สามารถขอความช่วยเหลือจากใครได้ ด้วยเหตุนี้เอง จึงมีแนวคิดใหม่ในการที่รัฐจะเข้าไปแทรกแซงช่วยเหลือบุคคลเหล่านี้ให้ได้รับความปลอดภัยในระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นการขยายขอบเขตกลุ่มบุคคลที่จะได้รับความช่วยเหลือจากกฎหมายแจ้งเหตุมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้ การกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวที่พบได้ทั่วไปคือ การทำร้ายกันระหว่างสามีภรรยา ซึ่งจากรายงานการวิจัยพบว่า เพื่อนบ้านหรือบุคคล

¹³ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา

นอกครอบครัวมักไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการกระทำด้วยความรุนแรงของบุคคลในครอบครัวข้างบ้าน ตัวอย่างเช่น วันเป็นเด็กเรียนปวช.จบม.3 อยู่กับสามีซึ่งมีอาชีพรับราชการ เมื่อท้องสามีให้ไปทำแท้งแต่ไม่สำเร็จ จึงเลี้ยงลูกอยู่ที่บ้าน อยู่ไปเป็นระยะก็มีเรื่องทะเลาะกันเนื่องจากไม่ไหวเพื่อนซึ่งมียศสูงกว่าสามีเมื่อสามีสั่งให้ไหว วันเล่าว่าถูกจิกผมแล้วตบ ตีจนสลบ โยนติดกำแพง ส่วนลูกได้แต่ร้องไห้ลั่นบ้าน ไม่มีเพื่อนบ้านเข้ามาช่วยเหลือ วันบอกว่า “เขาถือว่าเป็นเรื่องของผัวเมียด้วยกัน เขาไม่สนใจ เขาก็ฟังกัน เขาชอบใจ บางคนก็ออกมานั่งดูหน้าบ้าน” หลังจากนั้นก็มีเรื่องทะเลาะกันตลอดด้วยเรื่องที่สามีเล่นการพนันและมีผู้หญิงอื่น วันเคยพยายามฆ่าตัวตายหลายรอบแต่ไม่สำเร็จ มีหลายครั้งที่ถูกสามีทำร้ายถึงขั้นเข้าโรงพยาบาลไปพักอยู่หลายวัน¹⁴ จะเห็นได้ว่า การกระทำดังกล่าวของสามีวันเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดอันตรายทั้งต่อกายและต่อจิตใจเป็นอย่างมาก ตามนิยามของการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว¹⁵ ซึ่งบุคคลที่พบเห็นสามารถแจ้งเหตุตามพระราชบัญญัตินี้ได้

3. บุคคลที่มีหน้าที่ในการแจ้งเหตุนั้น อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

- บุคคลผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงนั่นเอง
- บุคคลที่พบเห็นหรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า แม้แต่บุคคลที่เป็นผู้เสียหายจากการกระทำนั้นเองก็ต้องแจ้งเหตุ และบุคคลทั่วไปนั้นไม่จำกัดเฉพาะต้องพบเห็นการกระทำนั้นด้วยตนเองเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกรณีที่ได้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำด้วยความรุนแรง ซึ่งอาจเทียบได้กับการรู้(knows) ในกฎหมายต่างประเทศ ก็มีหน้าที่จะต้องทำการแจ้งด้วย การแจ้งนั้นให้แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยอาจกระทำโดยวาจา เป็นหนังสือ ทางโทรศัพท์ วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการอื่นใดก็ได้¹⁵

4. มีการคุ้มครองผู้แจ้งด้วยความสุจริต กล่าวคือ หากมีการแจ้งโดยเข้าใจผิดพลาดก็ได้รับยกเว้นความรับผิดเช่นกัน โดยเมื่อทำการแจ้งโดยสุจริตก็ไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง¹⁶

¹⁴ กฤตยา อาชวนิจกุล, ความรุนแรงในชีวิตคู่กับสุขภาพผู้หญิง, (นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2546), หน้า 17-25.

¹⁵ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว 2550 มาตรา 6

¹⁶ มาตรา 5 “ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือผู้ที่พบเห็นหรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีหน้าที่ต้องแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ การแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง เมื่อได้กระทำโดยสุจริต ย่อมได้รับความคุ้มครองและไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง”

อย่างไรก็ดีมีประเด็นปัญหาเช่นเดียวกันว่าบทบัญญัตินี้ยังคงมีลักษณะเหมือนในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก กล่าวคือ มิได้มีการกำหนดโทษแก่ผู้ที่พบเห็นและไม่ทำการแจ้งแต่อย่างใด จึงไม่ก่อให้เกิดผลในทางบังคับหรือโน้มน้าวใจให้แจ้งเหตุการณ์กระทำด้วยความรุนแรงดังกล่าว

3.1.2.3 พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535

ในพระราชบัญญัตินี้ ตามมาตรา 51 มีการบัญญัติให้สิทธิแก่ประชาชนผู้พบเห็นการกระทำผิดอันเป็นก่อให้เกิดความรำคาญ ความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยส่วนรวม¹⁷ ให้อาจแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าพนักงานในทางปกครองเพื่อให้ดำเนินการสั่งให้ผู้กระทำความผิดกระทำกรให้เรียบร้อยหรือจ่ายค่าปรับได้ ซึ่งการกระทำผิดอันเป็นการก่อให้เกิดความรำคาญตามพระราชบัญญัตินี้ เช่น การไม่ดูแลทำความสะอาดทางเท้า ใกล้เคียงบริเวณบ้านเรือนหรือตลาดของตน¹⁸ วางของเกะกะทางเท้า¹⁹ ปล่อยสัตว์ นำสัตว์จูงสัตว์ไปในบริเวณที่หวงห้าม ปล่อยสัตว์ถ่ายมูลเรี่ยราด²⁰ ทิ้งสิ่งปฏิกูลมูลฝอยในที่รัฐเป็นเจ้าของ²¹ เป็นต้น และหากได้ทำการแจ้งให้ถือว่ามีส่วนเป็นผู้เสียหายตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย ทั้งนี้ ถือความสงบเรียบร้อยของสาธารณะเป็นเรื่องสำคัญและถือว่าการก่อให้เกิดความรำคาญนั้นบุคคลทั่วไปย่อมได้รับผลกระทบทั้งสิ้นจึงอาจเป็นผู้เสียหายได้ อย่างไรก็ตาม บทบัญญัตินี้มิได้บัญญัติเป็นการบังคับให้บุคคลที่พบเห็นมีหน้าที่จะต้องแจ้งแก่เจ้าหน้าที่ แต่ถือเป็นสิทธิที่จะกระทำหรือไม่ก็ได้ จึงไม่มีผลในทางบังคับใช้กฎหมายต่อประชาชนมากนัก

¹⁷ มาตรา 51 ในกรณีที่มีผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ประชาชนผู้พบเห็นอาจแจ้งความต่อพนักงานสอบสวน เจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อให้พนักงานสอบสวน เจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่โดยไม่ชักช้า และให้ถือว่าประชาชนผู้พบเห็นการกระทำผิดดังกล่าวเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

¹⁸ พรบ.รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 ม. 6

¹⁹ พรบ.รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 ม. 8

²⁰ พรบ.รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 ม.14

²¹ พรบ.รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 ม. 26

3.1.2.4 พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522

กรณีอุบัติเหตุที่เกิดในการจราจรทางบก ก็เป็นอีกกรณีหนึ่งที่มีกฎหมายกำหนดให้แจ้งเหตุโดย มาตรา 78 แห่งพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ได้บัญญัติให้ ผู้ขับขี่หรือขี่หรือควบคุมสัตว์ในทางซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นความผิดของผู้ขับขี่หรือผู้ขี่หรือควบคุมสัตว์หรือไม่ก็ตาม ต้องหยุดรถ หรือสัตว์ และให้ความช่วยเหลือตามสมควร นอกจากนี้ ยังต้องแสดงตัวและแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ใกล้เคียงทันที กับต้องแจ้งชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่ของตนและหมายเลขทะเบียนรถแก่ผู้ได้รับความเสียหายด้วย ซึ่งเป็นกรณียุติให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุที่เกิดบนเส้นทางจราจรต้องให้ความช่วยเหลือและแจ้งเหตุ แต่ทั้งนี้ ต้องเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในการก่อให้เกิดความเสียหาย แม้จะไม่จำเป็นว่าอุบัติเหตุต้องเป็นความผิดของบุคคลนั้น ในกรณีที่ผู้ขับขี่หรือผู้ขี่หรือควบคุมสัตว์หลบหนีไปหรือไม่แสดงตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ สถานที่เกิดเหตุตามกฎหมายดังกล่าว ให้สันนิษฐานว่าเป็นผู้กระทำความผิดและให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดรถคันที่ผู้ขับขี่หลบหนีหรือไม่แสดงตนว่าเป็นผู้ขับขี่ จนกว่าคดีถึงที่สุดหรือได้ตัวผู้ขับขี่ รวมทั้งถ้าเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่แสดงตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในหกเดือนนับแต่วันเกิดเหตุ ให้ถือว่ารถนั้นเป็นทรัพย์สินซึ่งได้ใช้ในการกระทำความผิดหรือเกี่ยวกับการกระทำความผิดและให้ตกเป็นของรัฐ นอกจากการยึดทรัพย์สินดังกล่าวแล้ว ผู้ที่ไม่ช่วยเหลือและแจ้งเหตุนี้ยังมีความผิดตามมาตรา 160 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับอีกด้วยและหากการไม่ปฏิบัติตามมาตรานี้เป็นเหตุให้บุคคลอื่นได้รับอันตรายสาหัสหรือตาย ผู้ไม่ปฏิบัติตามต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับอันแสดงให้เห็นว่ามีการกำหนดให้ผู้ไม่แจ้งเหตุเกี่ยวกับอุบัติเหตุที่ตนมีส่วนเกี่ยวข้องต้องรับผิดชอบอาญาในกรณีชนแล้วหนี ไม่ว่าจะเป็กรณียุติการกระทำความผิดอาญาของตนหรือไม่ก็ตาม แต่ก็ยังมีประเด็นว่า ผู้ที่มีหน้าที่แจ้งต้องเป็นส่วนหนึ่งของการก่อให้เกิดความเสียหายนั้น โดยมีได้กำหนดหน้าที่นี้ให้แก่ผู้พบเห็นเหตุการณ์โดยทั่วไปด้วย

โดยสรุป จะเห็นได้ในภาพรวมว่าประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่กำหนดหน้าที่ให้แจ้งเหตุอันมีลักษณะเป็นกฎหมายอาญา คือ หากไม่ทำการแจ้ง จะต้องได้รับโทษตามที่บัญญัติไว้เลยรวมทั้งกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองดีที่เข็ญก็ไม่มีควมสมบูรณ์เพียงพอที่จะนำมาปรับใช้กับความผิดอื่นๆอีกหลายประเภทที่สมควรมีการแจ้งเหตุ ซึ่งในต่างประเทศกฎหมายเหล่านี้ได้รับการพัฒนาและปรับใช้อย่างจริงจังมาเป็นเวลานานโดยเฉพาะในฝั่งประเทศซีวิลลอว์ ซึ่งได้มีการ

บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาโดยตรงเพื่อแสดงถึงความสำคัญและความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายดังกล่าว จึงจะได้ขอเสนอเพื่อเปรียบเทียบดังนี้

3.2 กฎหมายแจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญาในต่างประเทศ

การไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาในต่างประเทศนั้น เป็นการกระทำที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างมากในช่วงศตวรรษที่ผ่านมา โดยแต่เดิมมักถือกันว่าการกระทำการดังกล่าวไม่มีความผิดตามกฎหมาย เพราะบุคคลย่อมไม่จำเป็นต้องให้ประโยชน์แก่ผู้อื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับตน แต่ในช่วงระยะหลังที่ผ่านมา แนวคิดของหลายประเทศก็ได้เปลี่ยนไป เพราะการไม่แจ้งเหตุที่เกิดขึ้นในบางกรณีนั้นเป็นที่กระทบกระเทือนต่อความรู้สึกของสาธารณชนหรือก่อให้เกิดความเสียหายเป็นอย่างมาก จนต้องมีการบัญญัติให้เป็นกฎหมายอาญาในภายหลัง ทั้งนี้ที่มาของการบัญญัติกฎหมายแจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญาของแต่ละประเทศนั้นแตกต่างกันไป โดยจะขอกกล่าวถึงที่มาของการกำหนดให้เป็นความผิดในแต่ละประเทศดังนี้

3.2.1 ที่มาของกฎหมายแจ้งเหตุในต่างประเทศ

ในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์นั้น ความผิดฐานนี้ปรากฏชัดในประเทศอังกฤษซึ่งความผิดฐานไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดอุกฉกรรจ์หรือการก่อกบฏนั้นมีมาตั้งแต่สมัยยุคกลางที่สาธารณชนต่างมีภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบในการจับตัวผู้กระทำความผิดและนำมาพิพากษาลงโทษ ไม่ว่าจะบุคคลใดก็ตามที่พบเห็นการกระทำความผิดนั้นมีหน้าที่ที่จะต้องเป่าแตรและตะโกนส่งสัญญาณให้บุคคลอื่นทราบ (raise hue and cry)²² ทั้งนี้หมายความรวมถึงการแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองซึ่งเป็นผู้ที่จะสามารถส่งสัญญาณบอกต่อกันไปนั้นด้วย ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้นของการไล่ตามจับผู้ร้าย บุคคลทุกคนที่มีอายุถึงเกณฑ์ที่กำหนดมีหน้าที่ที่จะต้องเข้าร่วมในการไล่ตามจับผู้กระทำความผิด โดยการเป่าแตรส่งสัญญาณนี้เป็นไป

---

²² "It is the law of the land that such as be present when such a felony as this is committed shall raise hue and cry and give their aid toward arresting the felons. Wherefore you will make fine with the King."

ตามกฎหมายสมัยพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 1²³ ที่บัญญัติให้ผู้ใดก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการตรวจหรือประชาชนธรรมดาทั่วไป ผู้พบเห็นการกระทำความผิดต้องไปแจ้งสัญญาและตะโกนต่อกันไปเป็นทอดๆ อย่างต่อเนื่องตามตัวผู้ร้ายที่กำลังหลบหนีนั้นจากเมืองหนึ่งสู่อีกเมืองหนึ่งและจากเคาท์หนึ่งไปยังอีกเคาท์หนึ่ง จนกว่าผู้กระทำความผิดจะถูกจับและส่งตัวไปยังเชอริฟหรือนายอำเภอ ชายฉกรรจ์ผู้บรรลุนิติภาวะทุกคนเมื่อได้ยินเสียงตะโกนมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือตามจับอาชญากร ซึ่งอาจเทียบได้กับกรณีอำนาจของนายอำเภอ (posse comitatus) ที่จะสั่งให้ชายฉกรรจ์ละแวกนั้นช่วยกันตามจับผู้ร้าย ยิ่งไปกว่านั้นหากผู้กระทำการส่งสัญญาและตะโกนตามจับมีจำนวนถึงหนึ่งร้อยคนแต่ยังตามจับตัวผู้กระทำความผิดนั้นไม่ได้ บุคคลเหล่านั้นจะต้องร่วมรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากความผิดฐานลักขโมยหรือปล้นตามไปด้วย รวมทั้งผู้ที่ส่งสัญญาโดยไม่มีมูลจะต้องรับผิดชอบในฐานะนั้นๆเอง จนกระทั่งมาถึงศตวรรษที่ 16 การไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดดังกล่าว ได้มีการเรียกชื่อใหม่เป็น การไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดฉกรรจ์ (misprision of felony) หรือ การแจ้งเหตุการก่อกบฏ (misprision of treason) ซึ่งพจนานุกรมกฎหมายของโบเวียร์ (Bouvier Law Dictionary) ที่ใช้กันแพร่หลายในสหรัฐอเมริกาในช่วงรับสืบทอดกฎหมายอังกฤษมาใช้ นั้น ได้อธิบายความหมายของความผิดฐานไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดให้เห็นได้ชัดว่า ความผิดฐานนี้นั้นเป็นหน้าที่ของพลเมืองดีทุกคนที่ทราบเกี่ยวกับการก่อกบฏ จลาจล หรือความผิดฉกรรจ์ที่จะแจ้งให้นายอำเภอได้ทราบ การนิ่งเฉยไม่แจ้งเหตุและไม่ได้ใช้ความพยายามที่จะจับตัวผู้กระทำความผิดนั้นเป็นความผิดตามกฎหมาย ซึ่งถึงแม้ว่าแต่เดิม หน้าที่นี้จะใช้บังคับกับบุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์การกระทำความผิดฉกรรจ์เท่านั้น²⁴ แต่ต่อมาได้มีลักษณะที่บังคับใช้กับบุคคลใดก็ตามที่ล่วงรู้ถึงการกระทำความผิดด้วย ซึ่งถือเป็น

²³ Winchester statute of 1285 "Edward I's reign saw a determination to enforce law and order. After complaining that local people were reluctant to do justice to strangers, the statute (13 Edw. I) declared that each district or hundred would be held responsible for unsolved crimes. Highways were to be widened and cleared of shrubbery in which robbers might lurk. Each man was to keep arms to take part in the hue and cry when necessary."

²⁴ STAUNFORD, PLEES DEL CORONE, Chapter 38, 1557, p.37C. "Misprision: this is properly when anyone learns or knows, that another has committed treason or felony, and he does not choose to denounce him to the King, or his Council, or to any magistrate, but conceals the offense".

ความผิดชั้นลหุโทษ(misdemeanor)อันเป็นความผิดเล็กน้อย แต่จะมีการยกเว้นโทษให้หากเป็นบุคคลในครอบครัวหรือเป็นญาติสนิทกับผู้กระทำความผิด อย่างไรก็ตามตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 เป็นต้นมา การฟ้องข้อหาการไม่แจ้งเหตุการณ์กระทำความผิดนี้เล็กน้อยและมีการจำกัดการใช้มากขึ้น ซึ่งถึงแม้สภาขุนนาง(House of Lords)ของอังกฤษได้ยอมรับความมีอยู่ของบทบัญญัติดังกล่าวในคำพิพากษาคดี Sykes²⁵ ซึ่งเป็นคดีที่มีผู้พบเห็นการขโมยอาวุธสงครามในคลังของกองทัพแล้วไม่แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยศาลได้พิพากษาให้นาย Sykes จำเลยมีความผิดเพราะการนิ่งเฉยไม่แจ้งเหตุแม้ไม่ได้กระทำการใดที่เป็นกรปกปิดเลยก็ตาม แต่ในปี 1967 ความผิดฐานนี้ก็ได้รับการยกเลิกไปและถูกแทนที่ด้วยความผิดฐานสมยอม (Offence of compounding) แทนตามThe Criminal Law Act 1967 ของประเทศอังกฤษ ซึ่งการจะเป็นความผิดฐานสมยอมได้จะต้องมีข้อตกลงที่จะไม่ฟ้องร้องดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดโดยต้องมีค่าตอบแทน มีลักษณะเป็นการกระทำโดยผู้เสียหายหรือบุคคลใดที่ได้"ตกลง"จะไม่แจ้งความหรือฟ้องคดีอาญากับผู้กระทำความผิด เพื่อแลกกับผลประโยชน์บางอย่าง เช่น รางวัล สินบน หรือค่าชดเชยสำหรับความเสียหาย ซึ่งต้องมีค่าพอสมควรพอที่จะแสดงให้เห็นได้ว่า มีการชักจูงให้ตกลงกับผู้กระทำความผิดเพื่อแลกกับผลตอบแทนนั้นๆ อันมีสาระสำคัญของความผิดอยู่ที่การยอมความในคดีอาญาแผ่นดินซึ่งเป็นการบิดเบือนกระบวนการยุติธรรมในทางหนึ่ง โดยบุคคลใดที่รู้หรือเชื่อว่าการกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นหรือมีการกระทำความผิดที่อย่างอื่นสามารถออกหมายจับได้ ซึ่งในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์นั้น ความผิดฐานสมยอมในคดีอาญาได้ขยายครอบคลุมการสมยอมทั้งในคดีอาญาที่มีโทษสถานเบาและความผิดอุกฉกรรจ์ด้วย เนื่องจากไม่มีการแบ่งแยกระหว่างความผิดยอมความได้และยอมความไม่ได้ของประเทศในแถบซีวิลลอว์ ซึ่งหากความผิดใดที่อาจออกหมายจับได้ได้กระทำลงและบุคคลนั้นมีข้อมูลที่อาจเป็นประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญในการฟ้องคดีหรือการลงโทษผู้กระทำความผิด ได้รับหรือยอมจะรับประโยชน์ตอบแทนใดๆเพื่อการไม่เปิดเผยข้อมูลนั้น จะมีความผิดฐานนี้คือเป็นความผิดฐานสมยอมในคดีอาญา

อย่างไรก็ตาม ความผิดฐานไม่แจ้งเหตุ นั้นยังคงใช้บังคับอยู่ในความผิดเกี่ยวกับการช่วยเหลือโดยให้ทุนต่างๆแก่ผู้ก่อการร้าย ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

วิวัฒนาการของกฎหมายดังกล่าวนี้มีความแตกต่างไปในประเทศสหรัฐอเมริกาโดยแต่แรกเริ่มเมื่อประกาศเอกราชจากประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกาก็ได้มีการรับกฎหมายคอมมอนลอว์มาใช้ แต่ทั้งนี้ได้ปรับใช้เท่าที่เหมาะสมกับแนวคิดและระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกาในช่วงนั้น ซึ่งยึดถือสิทธิเสรีภาพ อิสรภาพเนื่องจากถูกกดขี่จากอังกฤษมานาน ความผิดฐานไม่แจ้งเหตุนี้เมื่อ

²⁵ Sykes v. Director of Public Prosecutions (1962).

มีการนำมาบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาสหพันธรัฐ (United States federal Criminal Code) จึงมิได้มีความหมายเช่นเดียวกับในการตีความของศาลในประเทศอังกฤษโดยศาลสหราชอาณาจักรได้ตีความไปในทางที่เข้ากับแนวคิดปัจเจกชนนิยมของตน คือ ต้องมีการกระทำอันเป็นการปกปิดด้วยเจตนาพิเศษที่ไม่ชอบด้วย อันเป็นการตีความตามหลักที่ว่าบุคคลย่อมไม่มีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือแก่คนแปลกหน้า เพราะแต่ละคนมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของตนอย่างเต็มที่อันเป็นแนวคิดที่เป็นรากฐานสำคัญของระบบกฎหมายและรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา โดยในประมวลกฎหมายอาญากลางสหรัฐอเมริกา (United States Federal Code) บทที่ 18 มาตรา 4 นั้นบัญญัติให้ต้องมีส่วนที่เป็นการกระทำการปกปิดเพิ่มเติมด้วย มิใช่เพียงแค่นิ่งเฉยไม่ทำการแจ้งเหตุเท่านั้น โดยใช้คำว่า “ปกปิด” (conceal) ซึ่งต้องมีการลงมือกระทำการปกปิดออกมาภายนอก (active) มิใช่เพียงแค่ว่าทราบข้อมูลแล้วนิ่งเฉยไม่แจ้งเหตุ โดยการกระทำการปิดบังนั้น อาจเป็นการไม่ตอบคำถามเมื่อเจ้าพนักงานตำรวจซัก หรือไม่เปิดเผยข้อมูลที่ตนล่วงรู้ในการปฏิบัติหน้าที่หลังจากที่ได้เคยเปิดเผยไปแล้วส่วนหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นการปกปิดต่อศาลหรือบุคคลใดที่มีอำนาจในทางแพ่งหรือทางทหารทราบภายในเวลาอันสมควร ทั้งนี้ ศาลรัฐบาลกลางได้ปฏิเสธตลอดมาที่จะตีความบทบัญญัติดังกล่าวในทางที่เป็นการเอาผิดแก่ผู้ที่ไม่แจ้งเหตุ อาชญากรรม โดยอ้างข้อความในส่วนที่ว่า “ต้องมีการปกปิดและมีได้แจ้งให้ทราบ” ซึ่งผู้กระทำความผิดจะต้องกระทำการอันมีลักษณะเป็นการปกปิดด้วยมิใช่แค่เพียงรู้แต่ไม่ได้แจ้งเฉยๆ เท่านั้น²⁶ ในคดีฮอลแลนด์ ศาลอุทธรณ์แห่งรัฐฟลอริดาได้อธิบายว่าความผิดดังกล่าวไม่สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมของชาวอเมริกันโดยกล่าวว่า การเชิดชูบูชาสิทธิส่วนบุคคลและสนใจแต่เรื่องของตนเพราะจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่บุคคลนั้นไม่ใช่เรื่องแปลกประหลาดแต่อย่างใดในสังคมอเมริกัน²⁷

การตีความของศาลรัฐบาลกลางเช่นนี้ ได้มีหลายมลรัฐรับแนวคิดดังกล่าวไปปฏิบัติ ทั้งนี้เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกามีการปกครองแบบสหพันธรัฐ หรือเรียกว่ามีการปกครองแบบรัฐบาลสหพันธ์ (federal government) โดยมีรัฐบาล 2 ระดับ คือ รัฐบาลกลาง มีกฎหมายและระบบศาลของตนเอง และระดับรัฐซึ่งก็มีสถาบันปกครองของรัฐนั่นเอง มีสถาบันนิติบัญญัติของรัฐผู้บัญญัติกฎหมายของรัฐนั้นๆ ระบบรัฐบาลคู่นี้ จึงเป็นการที่แต่ละมลรัฐมีอำนาจในการบริหารจัดการ มีรัฐธรรมนูญ กฎหมาย ศาลของตนเองซึ่งไม่จำเป็นจะต้องเหมือนกันทุกมลรัฐ โดยกฎหมายระดับสหพันธรัฐจะมีรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สุดในการตีความของศาลไม่ว่าจะ

²⁶ United States v. Farrar (1930).

²⁷ Florida court of appeals in Holland v. State (1974), p. 810.

เป็นสหพันธรัฐหรือศาลของมลรัฐเอง ซึ่งไม่ว่าจะเป็นศาลชั้นใด จะตีความให้ขัดต่อรัฐธรรมนูญไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตาม ศาลมลรัฐมีแนวโน้มจะรับเอาบรรทัดฐานศาลรัฐบาลกลางไปปฏิบัติตาม ซึ่งในความผิดฐานไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาก็เช่นเดียวกันโดยมีแนวโน้มที่จะยึดถือตามแนวของศาลสหพันธรัฐที่จำกัดขอบเขตการใช้ฐานความผิดดังกล่าวตามบรรทัดฐานที่ว่าจะต้องมีการกระทำที่เป็นการปกปิดด้วย²⁸ หรือในบางรัฐก็ยึดหลักที่ว่าผู้กระทำจะต้องมีวัตถุประสงค์ไปในทางที่ต้องการขัดขวางกระบวนการยุติธรรม (obstruction of justice)²⁹ ทั้งนี้มีอีกหลายรัฐที่ไม่ได้รับบทบัญญัติดังกล่าวมาใช้ด้วยเหตุที่ความผิดดังกล่าวขึ้นอยู่กับหลักการที่ว่า เป็นความรับผิดชอบของสังคมในการจับตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษซึ่งมีความไม่เหมาะสมกับระบบกฎหมายของประเทศที่ให้ความสำคัญเน้นหนักกับการมอบความรับผิดชอบให้กับองค์กรตำรวจที่จัดขึ้นอย่างเป็นทางการ

อย่างไรก็ดี จุดเปลี่ยนผันของแนวทางที่มลรัฐปฏิบัติต่อกฎหมายดังกล่าวก็มาถึงจากผลของเหตุการณ์หลายเหตุการณ์ที่สร้างความตื่นตระหนกให้กับสาธารณชน เหตุการณ์หนึ่งที่เป็นที่รู้จักกันมากที่สุดก็คือ คดีของ แคทเธอริน เจโนเวสในปี 1964³⁰ ซึ่งเธอได้ถูกทำร้ายร่างกายอย่างรุนแรงและโหดร้ายในถนนใกล้บ้านของเธอในควีนส์ รัฐนิวยอร์ก มีคนถึงสามสิบแปดคนที่ได้ยินเสียงร้องของเธอ บางคนกระทั่งเห็นเหตุการณ์นั้นจากทางหน้าต่างอพาร์ทเมนต์ อย่างไรก็ตาม การทำร้ายนั้นได้เป็นไปอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาถึงครึ่งชั่วโมงโดยไม่มีใครคิดที่จะโทรแจ้งตำรวจจนในท้ายที่สุด แคเธอรินได้ถูกฆาตกรรมโดยไม่มีใครช่วยเหลือ* เมื่อมีการถามพยานผู้เห็นเหตุการณ์ว่าทำไมจึงไม่ช่วยเหลือเหยื่อรายดังกล่าว พยานต่างตอบว่าเพราะไม่คิดว่าเป็นหน้าที่ของตนที่จะต้องทำเช่นนั้น ต่อมา มีการตอบสนองเช่นเดียวกันนี้ในคดีฆาตกรรมที่นิวเบดฟอร์ด แมสซาชูเซตส์ในปี

²⁸ State v. Michaud (1955).

²⁹ Commonwealth v. Lopes (1945).

³⁰ A. ROSENTHAL, *THIRTY-EIGHT WITNESSES* (University of California Press, 1964).

* มีคดีเช่นเดียวกันนี้เกิดขึ้นอีกในปี 1974 ในบริเวณเดียวกัน โดยเพื่อนบ้านได้ยินเสียงร้องจากอพาร์ทเมนต์ที่มีหญิงสาวอาศัยอยู่ตามลำพังแต่ไม่มีใครแจ้งตำรวจ เข้าวันรุ่งขึ้น จึงพบศพเธอ เพื่อนบ้านอธิบายว่าเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของผู้ดูแลอาคารที่จะต้องแจ้งตำรวจ ซึ่งตอนนั้นผู้ดูแลอาคารไม่อยู่ เรื่องนี้ถูกอ้างถึงใน Meale, "Misprision of Felony: A Crime Whose Time Has Come Again". *U. Fla. L. Rev.* 28(1975): 199.

1983 ซึ่งในคดีนี้ ผู้ชายสี่คนในบาร์ได้ผลักดันรวมโทรมผู้เสียหายต่อหน้าพยานผู้เห็นเหตุการณ์ โดยไม่มีใครในที่นั้นเข้าขัดขวางหรือแจ้งตำรวจแต่อย่างใด³¹

จากเหตุการณ์ต่อเนื่องดังกล่าว ทำให้หลายมลรัฐมีความเห็นพ้องต้องกันว่าพยานผู้เห็นเหตุการณ์ควรจะต้องถูกปรับปรุงมิให้อยู่หนึ่งเฉยและจำเป็นจะต้องโทรศัพท์แจ้งตำรวจ³² ซึ่งขอบเขตหน้าที่ตามกฎหมายของแต่ละรัฐนั้นแตกต่างกันไป³³ กล่าวคือ หน้าที่เหล่านี้บังคับใช้กับบุคคลที่พบเห็นการกระทำความผิดอุกฉกรรจ์ เช่น ในวอชิงตัน³⁴ หรือบุคคลที่ปรากฏตัวอยู่เมื่อความผิดอุกฉกรรจ์เกิดขึ้น อย่างในไรต์ ไอส์แลนด์³⁵ หรือบุคคลที่อยู่ในบริเวณที่เกิดเหตุการณ์นั้น อย่างในแมสซาชูเซตส์³⁶ และให้มีการแจ้งเหตุโดยทันที จุดประสงค์หลักก็คือ การป้องกันการกระทำความผิดจนสำเร็จลุล่วงของอาชญากรและเพื่อช่วยเหลือเหยื่อ ทั้งนี้การจะช่วยจับตัวผู้ร้ายหรือไม่ นั้นไม่ใช่เรื่องสำคัญ อย่างไรก็ตาม ในบางรัฐไม่เห็นว่าเป็นการเพียงพอแต่ได้บัญญัติให้บุคคลมีหน้าที่ต้องให้ความช่วยเหลือตามสมควรแก่ผู้ที่กำลังตกอยู่ภายใต้อันตรายอันร้ายแรงและฉับพลันตามหลักกฎหมายพลเมืองดีเช่นเดียวกับในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ด้วย (Good samaritan) ซึ่งหน้าที่นี้มีบัญญัติในหลายมลรัฐ เช่น เวอร์มอนท์ มินเนโซตา ในบางรัฐเช่น ไรต์ ไอส์แลนด์ หน้าที่นี้มีพร้อมกับหน้าที่ที่จะแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ส่วนในวิสคอนซิน ไม่เพียงแต่มีหน้าที่ที่จะต้องป้องกันการเกิดเหตุอาชญากรรมโดยการแจ้งเหตุเท่านั้น แต่ให้กระทำทุกวิถีทางที่สามารถจะกระทำได้อีกด้วยไม่ว่าอันตรายนั้นจะเกิดจากอาชญากรรมหรือภัยอันตรายอย่างอื่นก็ตาม

³¹ Hoffman, "Statutes Establishing a Duty to Report Crimes or Render Assistance to Strangers: Making Apathy Criminal" *Kentucky Law Journal* 72 (1983-83): 827-65.

³² Florida statutes section 794.027, Massachusetts statutes section 40, Pennsylvania statutes section 1114, Rhode Island statutes section 11.37.31-11.37.34, Ohio statutes section 2921.22 (A) , Washington statutes section 9.69.100

³³ Heyman, "Foundations of the Duty to Rescue" *Vanderbilt Law Review* 47 (1994): 673.

³⁴ โปรดดู The Washington statutes ในภาคผนวกข.

³⁵ Rhode Island statute, "... is taking place in his/ her presence..."

³⁶ Massachusetts, "at the scene of said crime."

สำหรับประเทศฝรั่งเศสที่วิลลอร์ กฎหมายการแจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาได้เกิดในรูปแบบที่ต่างกัน โดยในรูปแบบเริ่มแรกเป็นลักษณะของกฎหมายพลเมืองดีที่บัญญัติให้เข้าช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในภยันตรายซึ่งความผิดฐานนี้มีรากฐานจากสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งในช่วงก่อนหน้านั้น ฝรั่งเศสยังไม่มีข้อกำหนดหน้าที่โดยทั่วไปให้บุคคลต้องลงมือกระทำการใดเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นหากไม่มีความสัมพันธ์พิเศษต่อกัน อย่างไรก็ตาม ผู้ไม่ทำการช่วยเหลือนั้นอาจถูกฟ้องเป็นคดีอาญาได้โดยไม่ได้รับความคุ้มกันในทางอาญาในกรณีที่บุคคลนั้นสามารถป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่คนแปลกหน้าหรือกั้นการก่ออาชญากรรมได้แต่ไม่ได้ทำการป้องกันดังกล่าว³⁷ อย่างไรก็ตาม การงดเว้นหรือละเว้นนี้ไม่ก่อให้เกิดความรับผิดทางแพ่งตราบใดที่ไม่เป็นการฝ่าฝืนหน้าที่ตามสัญญาไม่ว่าจะโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายจากขนบธรรมเนียมประเพณีหรือตามกฎหมายก็ตาม ในทางละเมิด บุคคลจะต้องรับผิดก็ต่อเมื่อมีความสัมพันธ์พิเศษต่อผู้เสียหายหรือเป็นบุคคลบางประเภทที่มีหน้าที่ในฐานะเจ้าของทรัพย์สิน เช่น เจ้าของที่ดิน ผู้ประกอบการผลิตสินค้า ผู้ควบคุมวัตถุอันตราย เป็นต้น ซึ่งคล้ายคลึงกับแนวคิดและกฎหมายของฝั่งแองโกล-อเมริกันที่ว่าบุคคลไม่จำเป็นต้องรับผิดในความเสียหายแม้ว่าตนอาจจะป้องกันได้ ถ้าหากบุคคลนั้นไม่มีความสัมพันธ์ใดๆกับตัวผู้เสียหายอันจะทำให้การงดเว้นกระทำนั้นเป็นความผิด เพียงแค่การที่รู้ว่าว่ามีอันตรายกำลังจะเกิดเท่านั้นไม่ก่อให้เกิดความรับผิดแก่ผู้ใดในการให้ความช่วยเหลือ³⁸

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง แนวความคิดทางกฎหมายที่ว่าเสรีภาพของบุคคลเป็นสิ่งสำคัญที่พึงเคารพยิ่งกว่าความเดือดร้อนของบุคคลอื่นนั้นก็เปลี่ยนไป โดยกลายเป็นข้อยกเว้นมากกว่าจะเป็นหลัก ซึ่งหลักของการไม่มีความรับผิดต่อการไม่ช่วยเหลือผู้อื่นนั้นได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ตั้งแต่ออนสงครามแล้วด้วยซ้ำตั้งแต่ปี 1934 โดยมีการเสนอให้กำหนดเป็นความผิดอาญา³⁹ อย่างน้อยในกรณีที่เป็นการร้ายแรง การช่วยเหลือบุคคลอื่นนั้นควรมีความสำคัญยิ่งกว่า โดยมีการการเพิ่มขึ้นของบทบัญญัติกำหนดหน้าที่พิเศษเฉพาะเรื่อง เช่น หน้าที่ของผู้ปกครองในการดูแลเด็กอายุไม่เกิน 15 ปี หน้าที่ของมาจิสเตรทในการปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังโดยมิชอบ และหน้าที่ที่จะเปิดเผยแผนการกบฏหรือการก่อการจลาจล ซึ่งภายใต้แรงกดดันจากรัฐบาลเยอรมัน รัฐบาล Vichy ได้บัญญัติกฎหมายเอาผิดแก่ผู้ละเว้นไม่แจ้งข้อมูลเกี่ยวกับบุคคล

³⁷ L’Affaire Monnier, Cours d’Appel Poitiers (Nov. 20 1901) Dalloz Juris-prudence, 11.85; Tunc, Abstention Delictueuse 2, Dalloz Nouveau Repertoire (1947), p.8.

³⁸ Tunc, Commentaire, Dalloz Legislation (1946), p. 33.

³⁹ Tunc, Commentaire (1946) Dalloz Legislation 33, 37.

ที่กำลังจะกระทำความผิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่และบุคคลที่ละเว้นไม่ช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุกรณีบุคคลอื่นอยู่ในอันตราย ซึ่งอาจทำได้โดยไม่เกิดอันตรายแก่ตนเองหรือบุคคลอื่นและการละเว้นไม่กระทำนั้นได้ก่อให้เกิดการตายหรือการบาดเจ็บสาหัสแก่บุคคลนั้น⁴⁰ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้มีการปรับใช้อย่างไม่เสมอภาค เช่น กรณีภรรยาและลูกไม่ต้องรับผิดชอบฐานงดเว้นเพิกเฉยทำให้ถึงแก่ความตาย⁴¹ แต่บุคคลทั่วไปต้องรับผิดชอบในการไม่ช่วยเด็กผู้หญิงที่จมน้ำ⁴² ซึ่งแนววินิจฉัยที่ไม่สม่ำเสมอนี้อาจเป็นผลจากความไม่เชื่อใจในทางตุลาการต่อจุดประสงค์ของเยอรมันในการบัญญัติกฎหมายแต่อย่างไรก็ตาม หลังจากสงครามจบลงและพ้นจากอิทธิพลของเยอรมันแล้ว สภานิติบัญญัติฝรั่งเศสก็ได้บัญญัติประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 63 ซึ่งมีใจความคล้ายคลึงกับกฎหมายของรัฐบาล Vichy⁴³ ซึ่งกฎหมายใหม่นี้มีลักษณะกว้างกว่ากฎหมายเดิมโดยมีการตัดเงื่อนไขที่ว่าต้องเกิดอันตรายถึงแก่ความตายหรือบาดเจ็บสาหัสออกไปและให้ความสำคัญกับตัวการกระทำความผิดโดยตรงว่าเป็นความผิดเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาเกี่ยวกับความไม่สัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล

ทั้งนี้ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาจะก่อให้เกิดความรับผิดชอบทางแพ่งตามมาด้วยในกรณีความรับผิดชอบทางแพ่งที่เกี่ยวข้องกับความผิดทางอาญา ด้วยเหตุดังกล่าว การไม่ช่วยเหลือผู้อื่นอันเป็นความผิดอาญานี้จึงส่งผลให้เกิดหน้าที่ชดเชยค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งด้วยตามมาตรา 63 นี้ ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีแนวโน้มที่จะเอาผิดทางแพ่งแก่บุคคลที่การละเว้นนั้นแสดงออกถึงความชั่วร้ายหรือไร้เหตุผล ซึ่งไปไกลกว่ากฎหมายเองไกลอเมริกาขึ้นมาก โดยคดีเกี่ยวกับการไม่ช่วยเหลือผู้อื่นที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆนี้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามที่จะอธิบายตัวบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าว

ในเวลาต่อมา เมื่อลักษณะของความผิดมีความรุนแรงและอุกฉกรรจ์ขึ้น ความผิดฐานไม่แจ้งเหตุจึงได้แยกออกมาบัญญัติต่างหากจากกฎหมายพลเมืองดีโดยเน้นเฉพาะกรณีความผิดอุกฉกรรจ์ที่สำคัญร้ายแรง ทั้งนี้เนื่องจากเกิดสถานการณ์การก่อการร้ายและความผิดต่อความ

⁴⁰ Law of Oct. 25, 1941 modifying PENAL CODE arts. 228, 248, 1941

⁴¹ Trib. Corr. Nerac, Feb. 5, 1944.

⁴² Trib. Corr. Abbeville, July 12, 1943, 1944 J.C.P., 11.2624.

⁴³ Law of June 25, 1945, PENAL CODE article 63: "Whoever abstains voluntarily from giving such aid to a person in peril that he would have been able to give him without risk to himself or to third persons by his personal action or by calling for help, shall be punished by imprisonment of a month to three years and/or a fine.

มั่นคงทั้งของรัฐและระหว่างประเทศขึ้นในทั่วโลก จึงได้มีการบัญญัติเอาโทษแก่ผู้ที่ล่วงรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับแผนการจะกระทำความผิดร้ายแรงดังกล่าวแต่ไม่แจ้งเหตุเพื่อป้องกันหรือบรรเทาความเสียหาย ทั้งนี้รวมถึงความผิดเกี่ยวกับการกระทำโดยมิชอบต่อเด็กและบุคคลที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ด้วย ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่รัฐบาลฝรั่งเศสต้องการให้ความคุ้มครอง ทั้งนี้ ในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์อื่น ๆ ต่างเห็นความสำคัญของการแจ้งเหตุเพื่อป้องกันการกระทำความผิด เช่น เยอรมัน นอร์เวย์ ฟินแลนด์ ซึ่งมีการบัญญัติรายละเอียดแตกต่างกันไป แต่โดยรวมแล้วสามารถสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดของการรักษาประโยชน์ของคนหมู่มากหรืออรรถประโยชน์ (Utilitarianism) ทั้งสิ้น ซึ่งจะได้ขอลงถึงหลักเกณฑ์ในการบัญญัติกฎหมายแจ้งเหตุของแต่ละประเทศต่อไป

3.2.2 หลักเกณฑ์การบัญญัติกฎหมายแจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญาในต่างประเทศ

เมื่อได้ทราบความเป็นมาของการบัญญัติกฎหมายแจ้งเหตุในประเทศต่างๆ แล้ว จะเห็นได้ว่า การไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญานั้นเป็นความผิดทางอาญาโดยการงดเว้นการกระทำที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้กระทำ ทั้งนี้โดยมีจุดประสงค์เพื่อป้องกันอาชญากรรมและรักษาความสงบเรียบร้อยส่วนรวม โดยคำนึงถึงความร่วมมือจากประชาชนเป็นส่วนสำคัญในการเชื่อมโยงกับระบบกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นทางการ คือ ตำรวจให้สามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดได้เร็วขึ้น ซึ่งถึงแม้ประชาชนผู้พบเห็นเหตุการณ์หรือล่วงรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดจะมีได้มีหน้าที่โดยเฉพาะตามกฎหมายต่อผู้กำลังจะตกเป็นผู้เสียหายจากอาชญากรรม แต่ก็มีหน้าที่โดยทั่วไปในฐานะส่วนหนึ่งของสังคมที่จะทำการช่วยเหลือรัฐในการปกป้องคุ้มครองพลเมืองของตนหากสามารถทำได้โดยง่ายและสะดวก การแจ้งเหตุนั้นเป็นวิธีการหนึ่งที่ไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและไม่เสี่ยงอันตราย ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลในการรักษาประโยชน์ของชาติจากอาชญากรรมรุนแรงที่กระทบต่อสาธารณชนส่วนรวมได้ ซึ่งความผิดฐานนี้ได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายลายลักษณ์อักษรของประเทศที่มีกฎหมายดังกล่าว จึงจะได้พิจารณาหลักเกณฑ์ความผิดฐานไม่แจ้งเหตุดังต่อไปนี้

3.2.2.1 ฐานความผิดที่ระบุไว้ในกฎหมายการแจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญา

ฐานความผิดที่กำหนดในแต่ละประเทศให้ต้องแจ้งเหตุนั้นมีความแตกต่างกันไป แต่มีส่วนที่เหมือนกัน คือ เป็นความผิดที่มีลักษณะอุกฉกรรจ์ร้ายแรงและกระทบถึงประโยชน์ของบุคคล

ส่วนรวมหรือต่อชีวิต ร่างกายอันกฎหมายต้องการจะให้ความคุ้มครองเพราะเป็นคุณค่าที่สำคัญยิ่งกว่าเสรีภาพหรือความเป็นส่วนตัวของปัจเจกชน ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ความผิดที่กำหนดให้บุคคลทั่วไปต้องแจ้งเหตุต้องมีความร้ายแรงซึ่งเมื่อชั่งน้ำหนักประโยชน์ที่จะได้รับจากการที่กฎหมายบังคับให้พลเมืองที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงต้องร่วมมือหน้าทีในการป้องกันอันตรายนั้นแล้วต้องมากกว่าการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนตัวของปัจเจกชนอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งจะขอแบ่งเป็นกลุ่มย่อยๆ 3 กลุ่มความผิดคือ

(1) กลุ่มความผิดอุกฉกรรจ์ ตัวอย่างเช่น ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายของบุคคล ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายอาญามลรัฐอลาสกา มาตรา 767⁴⁴ และพระราชบัญญัติกำหนดความผิดฐานไม่แจ้งเหตุการณ์กระทำความผิดอาญามลรัฐคอนเนคติกัต มาตรา 1⁴⁵ บัญญัติให้การฆ่าโดยเจตนา การพยายามฆ่า เป็นความผิดที่ต้องแจ้งเหตุ บางมลรัฐได้บัญญัติรวมถึงความผิดฐานฆ่าคนที่กระทำโดยไม่เจตนาด้วย เช่น มลรัฐแมสซาชูเซตส์⁴⁶ ส่วนมลรัฐที่บัญญัติให้ความผิดต่อเนื้อตัวร่างกายที่จะทำให้เกิดอันตรายบาดเจ็บสาหัสต้องแจ้งเหตุ เช่น อลาสกา ฮาวาย เวอร์มอนท์⁴⁷ ในขณะที่ในคอนเนคติกัตเพียงแต่ทำให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายธรรมดาประชาชนก็มี

---

⁴⁴ Alaska Statutes 11.56.767. Failure to Report a Violent Crime Committed Against an Adult.

(1) witnesses what the person knows or reasonably should know is

(A) the murder or attempted murder of a person by another;...

(C)the sexual penetration or attempted sexual penetration by another..."

⁴⁵ Section 1(a) A person is guilty of failure to report a crime when such person witnesses what the person knows or reasonably should know is the murder, assault or sexual assault of another person or the physical abuse of a child, or the attempt thereof..."

⁴⁶ Massachusetts General Laws chapter 268 § 40

"Whoever knows that another person is a victim of aggravated rape, rape, murder, manslaughter or armed robbery..."

⁴⁷ Alaska statutes section 11.56.765.

"...(D) the assault of a child by another causing serious physical injury to the child;"

หน้าที่ต้องแจ้งเหตุแล้ว⁴⁸ ทั้งในบางมลรัฐยังบัญญัติให้แจ้งเหตุในกรณีความผิดอุกฉกรรจ์อย่างกว้าง โดยไม่กำหนดชัดเจนว่าเป็นความผิดฐานใดโดยละเอียด แต่อาจกำหนดให้ต้องเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรงหรือการข่มขู่ว่าจะใช้ความรุนแรง เช่น มลรัฐวอชิงตัน⁴⁹ หรืออาจทำให้เกิดการตายหรือบาดเจ็บสาหัส เช่น มลรัฐเท็กซัส⁵⁰ หรือมิได้จำกัดผลของการกระทำแต่อย่างใดเพียงแต่เป็นความผิดอุกฉกรรจ์ก็เพียงพอแล้วที่จะต้องมีหน้าที่แจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่น มลรัฐโอไฮโอ⁵¹ นอกจากนี้ ยังรวมถึงความผิดที่มีลักษณะอุกฉกรรจ์ประเภทอื่น เช่น ความผิดเกี่ยวกับเพศ เช่น การข่มขืนกระทำชำเรา การกระทำอนาจาร ก็ต้องแจ้งเหตุด้วย⁵² ซึ่งความผิดเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศต่อบุคคลอื่นนี้ อาจเป็นต่อผู้บรรลุนิติภาวะแล้วหรือต่อเด็ก ซึ่งบางรัฐให้ความคุ้มครองทั้งผู้ใหญ่และเด็ก เช่น โรดไอส์แลนด์ อลาสกา คอนเนตทิคัท⁵³ บางรัฐก็ให้ความคุ้มครองเฉพาะเด็ก เช่น เท็กซัส⁵⁴

มลรัฐฮาวาย § 663-1.6 Duty to assist.

(a) Any person at the scene of a crime who knows that a victim of the crime is suffering from serious physical harm....”

มลรัฐเวอร์มอนท์ § 519. Emergency medical care

(a) A person who knows that another is exposed to grave physical harm...”

⁴⁸ Connecticut Act concerning failure to report crime section 1.

⁴⁹ โปรดดูเชิงอรรถที่ 34.

⁵⁰ § 38.171. “...(1) observes the commission of a felony under circumstances in which a reasonable person would believe that an offense had been committed in which serious bodily injury or death may have resulted; ...”

⁵¹ § 2921.22. “...(A) No person, knowing that a felony has been or is being committed”

⁵² โปรดดูภาคผนวก ข.

⁵³ โปรดดูภาคผนวก ข.

⁵⁴ § 38.17. (1) the actor observes ...under circumstances in which a reasonable person would believe that an offense of a sexual or assaultive nature was being committed or was about to be committed against the child;...”

ทั้งนี้ บางมลรัฐได้ขยายหน้าที่ไปยังกรณีผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์พบบาดแผลถูกยิง ถูกแทง จากการตรวจรักษา เช่น รัฐโอไฮโอ⁵⁵ ซึ่งกำหนดให้แพทย์ นางพยาบาลหรือบุคคลอื่นใดที่ให้การพยาบาลคนป่วยหรือคนเจ็บ ต้องแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ถึงการตรวจรักษาบาดแผล จากอาวุธปืน แผลถูกแทงหรืออาการบาดเจ็บที่ร้ายแรงอย่างอื่นที่มีเหตุตามสมควรจะเชื่อได้ว่าเป็นผลมาจากการกระทำความผิดที่ใช้ความรุนแรง หากจงใจหรือแม้แต่ประมาทเล็กน้อย ละเลยไม่ทำการแจ้ง จะมีโทษ รวมถึงบาดแผลถูกกระเบิดหรือมีแผลใหม่ ซึ่งแพทย์ พยาบาล ผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์นอกโรงพยาบาล ในสถานพยาบาลหรือในสถานการแพทย์ใดที่มีส่วนร่วมในการรักษาบุคคลที่ได้รับแผลใหม่ที่เกิดจากการกระเบิดหรือสิ่งทีก่อให้เกิดไฟอื่น ๆ หรือที่แสดงให้เห็นว่าเป็นผลมาจากการถูกทำร้ายอย่างรุนแรง ชั่วร้าย หรือในทางอาชญากรรมต้องรายงานเกี่ยวการบาดเจ็บดังกล่าวต่อหน่วยงานดับเพลิงหรือหน่วยงานสืบสวนสอบสวนเกี่ยวกับเหตุเพลิงไหม้และระเบิดโดยพลัน หากมีแผนกเกี่ยวกับการดังกล่าวในท้องที่ที่ทำการรักษานั้นหรือต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ทั้งนี้ รวมถึงผู้อำนวยการ ผู้จัดการหรือบุคคลใดที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลโรงพยาบาล สถานพยาบาลหรือสถานการแพทย์อื่นใดที่มีส่วนร่วมในการรักษาบุคคลที่ได้รับแผลใหม่ที่เกิดจากการกระเบิดหรือสิ่งทีก่อให้เกิดไฟอื่น ๆ หรือที่แสดงให้เห็นว่าเป็นผลมาจากการถูกทำร้ายอย่างรุนแรง ชั่วร้าย หรือในทางอาชญากรรมที่จะต้องมีหน้าที่รายงานเกี่ยวการบาดเจ็บดังกล่าวต่อหน่วยงานดับเพลิงหรือหน่วยงานสืบสวนสอบสวนเกี่ยวกับเหตุเพลิงไหม้และระเบิดดังกล่าวด้วยเช่นเดียวกัน โดยบุคคลทั้งสองประเภทดังกล่าวต้องรายงานเกี่ยวกับแผลใหม่ที่ค้นพบภายในระยะเวลาสามวันหลังจากที่ได้รับรักษาผู้เสียหาย โดยต้องทำรายงานตามแบบฟอร์มที่จัดไว้⁵⁶

นอกจากนี้ ยังมีกรณีบุคคลใดค้นพบศพหรือการตาย เช่น มลรัฐโอไฮโอ บัญญัติให้บุคคลใดพบศพหรือพบเห็นการตายเป็นคนแรกต้องรายงานเกี่ยวกับการตายที่เชื่อว่าเกิดขึ้นหรือข้อมูลเกี่ยวกับการตายดังกล่าวต่อผู้ประกอบวิชาชีพพยาบาลที่ดูแลบุคคลนั้นอยู่โดยพลัน หากเป็นการตายที่ไม่อาจคาดการณ์ได้ หรือต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ รถพยาบาลฉุกเฉิน หน่วยฉุกเฉิน หรือผู้ชันสูตรศพในท้องที่ที่พบศพนั้น ทั้งนี้ ห้ามมิให้บุคคลใดปฏิเสธคำขอข้อมูลที่อาจมีความเกี่ยวข้องกับการสืบสวนการตายจากบุคคลที่เป็นผู้รับการแจ้งเหตุดังกล่าวหรือจากพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มี

⁵⁵ § 2921.22 "...any gunshot or stab wound treated or observed..."

⁵⁶ OHIO REVISED CODE §2921.22.

เหตุสมควรจะใช้อำนาจในการสืบสวนเหตุเกี่ยวกับการตายนั้นด้วย⁵⁷ หรือกรณีมลรัฐเท็กซัส ที่กำหนดให้ผู้เป็นเจ้าบ้าน ผู้ควบคุมหรือผู้จัดการทั่วไปของสถานที่ใดต้องแจ้งเหตุเกี่ยวกับความตายของบุคคลในครัวเรือนที่อยู่ในความควบคุมดูแลของตนหรือบุคคลที่มาพักอาศัยอยู่ ณ สถานที่นั้น ทั้งต้องทำรายงานบันทึกข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการตายนั้นเพื่อเป็นข้อมูลแก่เจ้าหน้าที่⁵⁸

สำหรับประเทศอังกฤษเนื่องจากมีการยกเลิกความผิดฐานไม่แจ้งเหตุในการกระทำความผิดอุกฉกรรจ์ (misprision of felony) ไปในปีค.ศ. 1967 และแทนที่ด้วยความผิดฐานสมยอม (compounding) ตาม The Criminal Law Act 1967 แทน⁵⁹ ความผิดนี้จึงมีลักษณะที่แตกต่างกับความผิดฐานไม่แจ้งเหตุดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

ในประเทศฝรั่งเศส กฎหมายการแจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญามีบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา (French Penal Code) มาตรา 434-1 ซึ่งกำหนดให้ต้องแจ้งเหตุเกี่ยวกับความผิดอุกฉกรรจ์ทุกประเภท คือ เป็นความผิดชั้น Felony ที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำสิบปีขึ้นไป⁶⁰ โดยมีลักษณะหลากหลาย ทั้งต่อชีวิต ร่างกาย เพศ เช่น ความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนา⁶¹ ความผิดฐานกระทำทารุณ⁶² ความผิดฐานทำร้ายผู้อื่นจนถึงแก่ความตายหรือบาดเจ็บสาหัส⁶³ ความผิดฐาน

⁵⁷ "(C) No person who discovers the body or acquires the first knowledge of the death of a person...

(D) No person shall fail to provide upon request of the person to whom a report required by division (C) of this section was made..."

⁵⁸ Texas Penal Code § 38.19.

⁵⁹ 5 (1) " Where a person has committed an arrestable offense, any other person who, knowing or believing that the offense or some other offense has been committed, and that has information which might be of material assistance in securing the prosecution or conviction of an offender for it,..."

(5) The compounding of an offence other than treason shall not be an offence otherwise than under this section".

⁶⁰ ARTICLE 434-1 "Any person who, having knowledge of a felony the consequences of which it is still possible to prevent or limit, or the perpetrators of which are liable to commit new felonies that could be prevented..."

⁶¹ French Penal Code article 221-1-221-4.

⁶² French Penal Code article 222-1-222-3.

ข่มขืนกระทำชำเรา⁶⁴ และความผิดอื่นๆ ซึ่งคล้ายคลึงกับประเทศอิสราเอลที่กำหนดให้ความผิด อุกฉกรรจ์ทุกประเภทต้องแจ้งเหตุ ตามมาตรา 262 แห่งประมวลกฎหมายอาญาอิสราเอล รวมทั้ง การป้องกันอาชญากรรมต่อทรัพย์สินที่มีเหตุเพิ่มโทษ และการกระทำความผิดในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ ราชการและอื่นๆด้วย⁶⁵

ทั้งนี้การกำหนดเกณฑ์ดังกล่าวต่างจากเยอรมันซึ่งจะกำหนดฐานความผิดในลักษณะ จำกัดขอบเขตให้แคบกว่า โดยในมาตรา 138 แห่งประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันได้กำหนดให้ ต้องแจ้งเหตุในความผิดอุกฉกรรจ์จำกัดเฉพาะความผิดต่อชีวิตกรณีการฆ่าคนโดยเจตนาที่มีเหตุ ฉกรรจ์ การฆ่าคน การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์มนุษย์ ความผิดต่อมนุษยชาติ อาชญากรรมสงคราม ซึ่งจะเห็น ได้ว่ามีความผิดที่มีลักษณะระหว่างประเทศหรือลักษณะที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยโดย ส่วนรวมเป็นพิเศษ นอกจากนี้ยังมีความผิดต่อเสรีภาพของบุคคลที่เป็นความผิดอุกฉกรรจ์ การ ปล้น หรือกรรโชกโดยใช้กำลังหรือขู่เข็ญว่าจะทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายก็ต้องแจ้งเหตุด้วย จึง สะท้อนแนวคิดเช่นเดียวกันกับประเทศอื่นๆ คือ กำหนดให้แจ้งเหตุการกระทำที่กระทบต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพของบุคคลเป็นกรณีอุกฉกรรจ์ เพียงแต่บัญญัติเป็นฐานความผิดชัดเจนและแคบ กว่าประเทศอื่น⁶⁶

(2) กลุ่มความผิดเกี่ยวกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว (domestic violence) ซึ่งเป็นกรกระทำโดยมิชอบต่อบุคคลใกล้ชิดสืบสายโลหิตเดียวกันหรือต่อบุคคลที่อยู่กินร่วมกัน ชั้นที่สามีภรรยา และยังรวมไปถึงบุคคลที่กำลังอยู่ในช่วงคบหา(dating) ซึ่งมีโอกาสที่จะถูกทำร้าย โดยคนใกล้ชิดได้มาก ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการกระทำล่วงละเมิดโดยตรง หรือเป็นการเพิกเฉยไม่ดูแล ทำให้ได้รับความทุกข์ทรมานก็ตาม โดยอาจเป็นการทำร้ายทางจิตใจหรือทางอารมณ์ได้ด้วย โดย ความผิดประเภทนี้มีบทบัญญัติให้ต้องแจ้งเหตุทั้ง 50 มลรัฐของสหรัฐอเมริกา แต่จะมีรายละเอียด แตกต่างกันไป เช่น รัฐฟลอริดากำหนดให้บุคคลทุกคนที่พบเห็นการกระทำโดยมิชอบต่อเด็กหรือผู้

⁶³ French Penal Code article 222-7-222-9.

⁶⁴ French Penal Code article 222-23-222-26.

⁶⁵ 262. Failure to prevent a felony

A person who, knowing that a person designs to commit a felony, fails to use all reasonable means to prevent the commission or completion thereof is liable to imprisonment for two years.

⁶⁶ โปรดดู German Penal Code section 138 ในภาคผนวก ข.

ที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้เช่น คนชรา ต้องแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ในขณะที่บางรัฐ เช่น อลาบามา กำหนดหน้าที่เฉพาะแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ที่เด็กหรือผู้ชราเข้ารับการตรวจรักษามีหน้าที่ต้องแจ้ง บางรัฐกำหนดหน้าที่ให้แก่ข้าราชการหรือพนักงานของรัฐที่จะต้องแจ้งเหตุ เช่น รัฐเนบราสก้า เป็นต้น

ในฝรั่งเศสก็เช่นเดียวกันโดยในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 434-3 ได้กำหนดให้ต้องแจ้งเหตุในความผิดที่กระทำต่อเด็กที่ถูกกระทำโดยมิชอบหรือทำทารุณ ล่วงละเมิดทางเพศต่อผู้เยาว์อายุไม่ถึง 15 ปี หรือต่อบุคคลที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ด้วยเหตุทางอายุ ความเจ็บป่วย ความพิการ ความบกพร่องทางจิตใจหรือร่างกายหรือกำลังตั้งครม⁶⁷ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ไม่จำกัดเฉพาะบุคคลในครอบครัวหรือต่อเด็กเท่านั้น แต่รวมถึงกรณีที่มีการกระทำโดยมิชอบต่อบุคคลที่ไม่สามารถจะช่วยเหลือตนเองด้วยสาเหตุต่างๆด้วย

(3) กลุ่มความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือความสงบเรียบร้อยส่วนรวม โดยประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ได้บัญญัติเพิ่มโทษของผู้ที่ไม่แจ้งเหตุในความผิดความผิดอุกฉกรรจ์ที่มีลักษณะเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐหรือการก่อการร้าย⁶⁸ เป็นเหตุฉกรรจ์ของมาตรา 434-1 โดยมีเงื่อนไขเช่นเดียวกันตามมาตรา 434-2

ประเทศเยอรมันเองก็ให้ความสำคัญกับการแจ้งเหตุในความผิดฐานดังกล่าวเป็นอย่างมาก อาจกล่าวได้ว่าเป็นวัตถุประสงค์หลักของการบัญญัติกฎหมายแจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาในเยอรมันเลยทีเดียวโดยในเยอรมันนั้นกำหนดความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงหลายประเภทให้เป็นความผิดที่ผู้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้ต้องแจ้งเหตุ คือ ความผิดเกี่ยวกับการเตรียมการสงคราม การรุกราน การเตรียมการกบฏ การเตรียมการจลาจลหรือการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชน การปลอมแปลงเงินตรา หรือ ตราสารต่างๆ เดบิตการ์ด แบบฟอร์มเช็คยูโร ความผิดในการก่อภัยอันตรายแก่สาธารณชน ความผิดในการตระเตรียมกระทำความผิดร้ายแรงที่จะเป็น

⁶⁷ ARTICLE 434-3 “Any person who, having knowledge of maltreatment, deprivations, or sexual assaults inflicted upon a minor under fifteen years of age or upon a person incapable of self-protection by reason of age, sickness, disability, psychic or physical deficiency or state of pregnancy...”

⁶⁸ ARTICLE 434-2 “Where the felony referred to under the first paragraph of article 434-1 consists of a violation of a fundamental interest of the nation as defined by Title I of the present Book or an act of terrorism referred to under Title II of the present Book...”

อันตรายต่อความมั่นคงของรัฐซึ่งอาจมีผลทำให้เสื่อมเสียหรืออาจทำให้เสื่อมเสียต่อความดำรงอยู่หรือความปลอดภัยของรัฐหรือขององค์การระหว่างประเทศหรือจะทำลายทำให้ไม่มีผลทางกฎหมายซึ่งหลักการตามรัฐธรรมนูญเยอรมันและสุดท้ายคือ ความผิดฐานก่อตั้งองค์การก่อการร้าย⁶⁹ ซึ่งจะเห็นได้ว่าความผิดส่วนใหญ่ที่เยอรมันกำหนดหน้าที่ให้ประชาชนนี้เป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงทั้งสิ้น ซึ่งเป็นเรื่องที่ผลประโยชน์สาธารณะมาก่อนสิทธิส่วนบุคคลอย่างเห็นได้ชัด

ส่วนประเทศอังกฤษ แม้จะมีการยกเลิกความผิดเกี่ยวกับการไม่แจ้งเหตุในความผิดอุกฉกรรจ์แล้ว แต่ก็ยังมีการกำหนดให้การให้ทุนหรือความช่วยเหลือสนับสนุนการก่อการร้ายก็เป็นอีกความผิดหนึ่งที่มีกฎหมายอังกฤษกำหนดให้ต้องแจ้งเหตุ ทั้งนี้การก่อการร้ายเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกประเทศให้ความสนใจและออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อปราบปรามโดยเฉพาะ โดยในมาตรา 19 แห่ง The Terrorism Act 2000 บัญญัติให้การไม่รายงานความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายถือเป็นความผิดโดยบังคับให้มีการเปิดเผยข้อมูลบางประการโดยบุคคลที่เชื่อหรือสงสัยว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดในการให้ทุนสนับสนุนผู้ก่อการร้าย ใช้เงินหรือครอบครองเงินเพื่อจุดประสงค์นำไปใช้ในการก่อการร้าย ทำความตกลงใดๆเพื่อผลในการสนับสนุนทุนแก่ผู้ก่อการร้ายหรือการพอกเงินเพื่อประโยชน์ของผู้ก่อการร้าย ซึ่งผู้ที่มีฐานความเชื่อหรือความสงสัยมาจากข้อมูลที่ได้มาจากการปฏิบัติงานทางการค้า วิชาชีพ ธุรกิจ หรือการจ้างงานนี้ต้องเปิดเผยข้อมูลต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หากไม่กระทำในทันทีที่สามารถกระทำได้มีความผิด ซึ่งจำเลยจะมีภาระการพิสูจน์ว่าตนมีเหตุผลตามสมควรที่จะไม่เปิดเผยข้อมูลนั้น ในกรณีที่บุคคลนั้นเป็นลูกจ้างและนายจ้างได้กำหนดกระบวนการวิธีปฏิบัติในการเปิดเผยข้อมูลเมื่อเกิดกรณีดังกล่าวขึ้นแต่ลูกจ้างผู้นั้นมิได้ปฏิบัติตามหากบุคคลนั้นได้ถูกฟ้อง บุคคลดังกล่าวมีภาระการพิสูจน์ว่าตนได้กระทำการเปิดเผยข้อมูลตามที่บัญญัติไว้โดยเป็นไปตามกระบวนการปฏิบัติที่กำหนดไว้แล้ว⁷⁰

ส่วนในอิสราเอล การไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายนั้นเป็นเหตุอุกฉกรรจ์ที่มีโทษหนักกว่าการไม่แจ้งเหตุความผิดร้ายแรงธรรมดาเช่นเดียวกับของฝรั่งเศสโดยมีบทบัญญัติเพิ่มความรับผิดชอบให้สูงขึ้นอีกตาม ม. 51(b) แห่ง the Criminal Code Ordinance ที่กำหนดโทษถึงขั้นจำคุกตลอดชีวิต คือ ในความผิดฐานปกปิดการกบฏ ที่กำหนดให้ผู้ใดที่รู้ว่าบุคคลใดมีเจตนาจะก่อการกบฏ มิได้แจ้งข้อมูลนั้นในทุกวิถีทางที่จะทำได้ไปยังผู้ตรวจการพิเศษหรือผู้ตรวจการประจำเขตหรือเจ้าพนักงานตำรวจ หรือใช้วิธีการอื่นใดที่อาจมีผลในการป้องกันการ

⁶⁹ โปรดดู German Penal Code section 138 ในภาคผนวก ข.

⁷⁰ โปรดดู U.K. Terrorism Act 2000 article 19 ในภาคผนวก ข.

ก่ออาชญากรรม บุคคลนั้นมีความผิดอุกฉกรรจ์และต้องรับโทษจำคุกตลอดชีวิต⁷¹ ซึ่งบทบัญญัติมาตราดังกล่าวนี้ ได้มีการปรับปรุงแก้ไขต่อมาเป็นมาตรา 95 แห่งประมวลกฎหมายอาญาปี 1977 โดยบัญญัติให้เป็นความผิดฐานปกปิดการกระทำความผิด ซึ่งผู้ใดที่ล่วงรู้ว่าคุณคนใดสามารถระบุตัวได้โดยแน่นอนกำลังวางแผนกระทำความผิดหรือได้กระทำความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐที่ต้องรับโทษจำคุกสิบห้าปีหรือโทษที่หนักกว่า มิได้กระทำการตามสมควรที่จะป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดขึ้นหรือมิให้ความผิดนั้นสำเร็จลงต้องรับโทษจำคุกเจ็ดปี⁷² ทั้งนี้เป็นบทบัญญัติเพิ่มเติมจากมาตรา 262 ที่กล่าวไปแล้ว

ทั้งนี้ ความผิดอุกฉกรรจ์ของอิสราเอลมีความหมายที่กว้าง ในคดี Anonymous นั้นเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ที่เกี่ยวกับการเป็นสมาชิกในองค์กรก่อการร้าย ซึ่งถือเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ตามมาตรา 85 แห่ง the Defence (Emergency) Regulations 1945 ซึ่งพิพากษาให้ลงโทษจำเลยที่ไม่แจ้งเหตุถึงความพยายามที่จะชักชวนเขาเข้าในองค์กรก่อการร้าย ถึงแม้ว่าจะไม่มีหลักฐานยืนยันว่า บุคคลที่ชักชวนเขานั้นได้วางแผนกระทำความผิดใดโดยเฉพาะอันจะก่อให้เกิดผลร้ายต่อระบบประชาธิปไตยหรือเข้าร่วมกับศัตรูในสงครามต่อต้านการนั้นก็ตาม ในความเห็นของผู้

⁷¹ Article 51. Concealment of Treason

Any person who---(b) knowing that any person intends to commit treason, does not give information thereof with all reasonable dispatch to the High Commissioner, District Commissioner or a Police Officer, or use other reasonable endeavour to prevent the commission of the offense: is guilty of a felony and is liable to imprisonment for life.

⁷² Article 95. Covering-up of offense

(a) A person who, knowing that a particular person is planning to commit or has committed an offense under this chapter punishable by imprisonment for fifteen years or a heavier penalty, does not take reasonable action to prevent its commission, completion or consequences, as the case may be, is liable to imprisonment for seven years.

(b) The provisions of this section shall add to and not derogate from the provisions of section 262.

(c) The provisions of this section shall not apply to a spouse, parent, descendant, brother or sister of a person who has planned to commit, or has committed, an offense as aforesaid.

พิพากษาส่วนใหญ่ เมื่อจำเลยได้รู้ว่าบุคคลที่พยายามชักชวนเขาเข้าองค์กรนั้นมีเจตนาที่จะกระทำ ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายในองค์กร เขาก็มีหน้าที่ที่ต้องแจ้งเรื่องนั้น อย่างไรก็ตาม ผู้ พิพากษาคอห์นมีความเห็นแย้งโดยกล่าวว่า บทบัญญัติดังกล่าวควรจะต้องมีการตีความอย่าง แคบ โดยเห็นว่าความผิดฐานไม่แจ้งเหตุนั้นไม่ควรจะใช้กับความผิดที่มีลักษณะต่อเนื่องอย่างเช่น การก่อการร้าย แต่มีผู้เห็นแย้งว่า ความผิดต่อเนื่องนั่นเองที่ควรจะได้รับบทแจ้งเหตุ เพราะจะมี ประโยชน์ต่อสาธารณชนที่จะสามารถป้องกันภัยที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้หากได้มีการรู้ข้อมูลของ อาชญากรที่มีแนวโน้มจะประกอบอาชญากรรมขึ้นอีก ซึ่งในคดีต่อมา ศาลอิสราเอลได้ยึดหลัก ตามความเห็นแย้งของผู้พิพากษาคอห์นในส่วนที่ว่า จะลงโทษบุคคลที่ไม่แจ้งเหตุเกี่ยวกับการเป็น สมาชิกในองค์กรผู้ก่อการร้ายมิได้หากผู้นั้นมิได้รู้เจตนาของสมาชิกองค์กรว่าจะไปกระทำ ความผิดพิเศษเฉพาะอย่างใดขึ้น อย่างไรก็ตาม ในประเด็นที่ว่าบทบัญญัตินี้จะใช้บังคับกับ ความผิดต่อเนื่องหรือไม่ยังคงต้องรอดูแนวทางต่อไป

นอกจากความผิดสามกลุ่มใหญ่ดังกล่าวแล้ว ยังมีความผิดฐานอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับ กฎหมายแจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญา เช่น สหรัฐอเมริกาบังคับให้ต้องมีการแจ้งเหตุใน ความผิดย่อยๆตามพระราชบัญญัติอื่น เช่น กฎหมายมลรัฐเซาท์ ดาโกตา บัญญัติให้ผู้ให้บริการ อินเทอร์เน็ตต้องแจ้งข้อมูลหรือรายงานเกี่ยวกับเส้นทางการจราจรคอมพิวเตอร์ที่ผิดปกติบางอย่างหรือ การกระทำที่ไม่ชอบไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น กรณีที่ทราบว่าการเผยแพร่ภาพ ลามกเด็กทางระบบอินเทอร์เน็ตของตนก็ต้องแจ้งเหตุไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่ ทั้งพระราชบัญญัตินี้ ยังกำหนดให้ลูกจ้างของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตและของธุรกิจภาพยนตร์และปริ้นท์ภาพถ่ายทุกราย ต้องแจ้งเหตุเกี่ยวกับภาพลามกเด็กเมื่อพบการกระทำดังกล่าวในระหว่างการทำงานของตนด้วย⁷³ นอกจากนี้ โรงพยาบาลในบางมลรัฐยังมีหน้าที่ต้องรายงานคณะกรรมการแพทย์เกี่ยวกับ ผลข้างเคียงที่มาจากการรักษาจ่ายยาผิดพลาด ทั้งแพทย์ที่ทำการรักษาผู้ประกอบวิชาชีพทาง สาธารณสุขอื่นๆล้วนมีหน้าที่ต้องรายงานแก่ผู้บังคับบัญชาที่เกี่ยวข้องหากมีกรณีอันควรเชื่อว่า สุขภาพของบุคคลนั้นได้หย่อนยานจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้และจะทำให้เกิดความ เสียหายแก่สาธารณชน⁷⁴ ทั้งผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์ที่ดูแลผู้ป่วยวัยชราก็มีหน้าที่ต้อง รายงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกรณีที่คนไข้สูงอายุของตนนั้นไม่เหมาะสมที่จะทำการขับชี่ ยวดยานอีกต่อไป นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับรัฐสวัสดิการต้องรายงานต่อหน่วยงานตรวจ

⁷³ South Dakota's Senate Bill 184, 2002 section 25.

⁷⁴ Victoria's Medical Practice Act 1994 section 37.

คนเข้าเมืองหากพบว่ามีผู้เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายที่พยายามจะใช้บริการของรัฐต่างๆดังกล่าว⁷⁵ และมีการควบคุมการนำเข้าและส่งออกสารเคมีต้องห้าม เช่น สารเคมีที่มักใช้ในการผลิตยาผิดกฎหมาย⁷⁶ หรือวัสดุที่ใช้ทำวัตถุระเบิด สำหรับอังกฤษมีกำหนดในพระราชบัญญัติจราจร มาตรา 70 และ ม. 172 ที่ให้ผู้ขับรถที่ไม่รายงานอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นมีความผิด ซึ่งหากเทียบกับการไม่แจ้งเหตุความผิดในเรื่องกบฏหรือการก่อการร้ายแล้ว จะเห็นได้ว่าการให้แจ้งเหตุในกรณีนี้เป็นเรื่องของอุบัติเหตุที่เกิดจากความประมาทซึ่งหากเทียบกับความร้ายแรงของอาชญากรรมที่มีลักษณะอุกฉกรรจ์แล้วมีลักษณะการกระทบกระเทือนต่อบุคคลน้อยกว่ามากแต่ก็ยังมีกฎหมายบังคับให้ทำการแจ้ง มิเช่นนั้นจะมีโทษทางอาญา

3.2.2.2 บุคคลที่มีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุการกระทำผิดอาญา

ประชาชนทุกคนที่ตกอยู่ภายใต้กฎหมายของรัฐนั้นมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามบทบัญญัตินี้ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขอื่นๆตามประมวลกฎหมายอาญา เช่น เป็นผู้มีความสามารถที่จะกระทำความผิดทางอาญาได้ สามารถมีเจตนาและรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดได้ ด้วยเหตุนี้ บุคคลที่ไม่อยู่ในภาวะที่จะสามารถเข้าใจสาระสำคัญของ การกระทำของตนเช่น เด็กทารกหรือผู้ที่ไม่อยู่ในภาวะที่จะเข้าใจสถานการณ์เช่น คนปัญญาอ่อน ย่อมไม่มีความรับผิดชอบหากไม่กระทำการตามที่กฎหมายบัญญัติเพราะขาดองค์ประกอบตามโครงสร้างความรับผิดชอบทางอาญา แต่เมื่อเป็นบุคคลที่อยู่ในข่ายที่มีความสามารถจะกระทำการได้ แล้ว ก็ย่อมมีความรับผิดชอบในฐานนี้ได้ ทั้งนี้ ในความผิดฐานไม่แจ้งเหตุ เป็นการกำหนดความรับผิดชอบให้แก่ประชาชนทุกคนที่พบเห็นเหตุการณ์หรือล่วงรู้ถึงการกระทำผิดอาญาที่มีการบัญญัติให้ต้องแจ้ง แต่ละเว้นมิได้แจ้ง แต่มีบางท้องที่ที่จะยกเว้นหน้าที่นี้ให้กับผู้เสียหายจากการกระทำ ความผิด เช่น สหรัฐอเมริกา ในรัฐอลาสกา⁷⁷ หรือกรณีความผิดฐานไม่แจ้งเหตุเฉพาะอย่างเช่น ในการไม่แจ้งเหตุเมื่อพบบาดแผลถูกแทงหรือถูกยิงจากการตรวจรักษาตามรัฐบัญญัติของรัฐโอไฮโอ ประเทศสหรัฐอเมริกานั้น บุคคลที่มีหน้าที่ยอมจำกัดเฉพาะผู้ประกอบการวิชาชีพที่เกี่ยวข้องทาง

⁷⁵ Smith, V., and Lanoye, M., "Medicaid and state budgets," National Immigration Law Center 46 (October 2001).

⁷⁶ United Nations Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances 1988

⁷⁷ Alaska Statutes 11.56.767. "...(a) A person, other than the victim..."

การแพทย์โดยปริยาย⁷⁸ ไม่รวมถึงบุคคลอื่นๆ แต่โดยทั่วไปแล้ว ประชาชนทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องแจ้งเหตุหากไม่ได้อยู่ในข่ายเข้าข่ายยกเว้น

3.2.2.3 องค์ประกอบภายนอกและภายในของความผิดฐานไม่แจ้งเหตุ

การกระทำที่จะเป็นความผิดตามกฎหมายอาญานั้น จะต้องครบองค์ประกอบความผิดตามที่กฎหมายกำหนดเอาไว้ ทั้งในส่วนขององค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายใน

สำหรับองค์ประกอบภายนอก จากการศึกษาผู้เขียนพบว่า การกระทำที่จะทำให้เกิดเป็นความผิดฐานไม่แจ้งเหตุ นั้น คือ การกระทำโดยดเว้น ซึ่งในกรณีนี้ ไม่ใช่ความรับผิดจากการงดเว้นการที่ตนต้องกระทำเพื่อป้องกันผล อย่างในกรณีที่มีหน้าที่บัญญัติไว้ตามกฎหมายโดยเฉพาะเจาะจง แต่เป็นกรณีการงดเว้นการกระทำที่เป็นหน้าที่โดยทั่วไปที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ซึ่งมีการกำหนดโทษไว้โดยเฉพาะสำหรับการฝ่าฝืนนั้น มิใช่มีโทษเช่นเดียวกับการกระทำความผิดอาญาที่ตนพบเห็นโดยตรง การละเว้นเช่นนี้จะเห็นได้จากบทบัญญัติต่างๆ ตัวอย่างเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา มลรัฐวอชิงตัน ใช้คำว่า “ไม่ทำให้ข้อเท็จจริงที่รู้มานั้นเป็นที่ล่วงรู้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ” (does not as soon as reasonably possible make known his knowledge of such) มลรัฐเท็กซัส มาตรา 38.171 ใช้คำว่า “ละเว้นไม่แจ้ง” (fails to immediately report the commission of the offense) ทั้งนี้ กฎหมายที่ออกโดยมลรัฐต่างๆของสหรัฐอเมริกาต้องการเพียงการงดเว้นการกระทำหรือหนึ่งเฉยก็เป็นการเพียงพอที่จะมีความผิดฐานนี้ ต่างจากกฎหมายรัฐบาลกลางของประเทศสหรัฐอเมริกา (United States Federal Code) ด้วยเหตุที่ลักษณะการตีความของศาลสหพันธรัฐของสหรัฐอเมริกาที่ต้องการการกระทำการปกปิดเพิ่มเติม อันเป็นเหตุให้เมื่อเกิดกรณีคดีสะเทือนขวัญประชาชนอย่างคดีแคเธอริน ในปี 1974 นั้น มลรัฐต่างๆจึงได้มีการออกรัฐบัญญัติเฉพาะของตนเพื่อเอาผิดแก่ผู้ที่ไม่แจ้งเหตุโดยไม่ยึดตามแนวของศาลรัฐบาลกลางที่ต้องมีการกระทำอันเป็นการปกปิดแต่อย่างใดอีก และถือว่า การนิ่งเฉยละเว้นไม่แจ้งเหตุ นั้นถือเป็นการกระทำที่เพียงพอจะก่อให้เกิดความรับผิดทางอาญาตามบทบัญญัตินี้

ในอังกฤษนั้น บทบัญญัติความผิดฐานไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญา เช่น ใน U.K. Terrorism Act 2000 มาตรา 19 ก็ใช้คำว่า “ไม่ได้เปิดเผย” (does not disclose) หรือใน

⁷⁸ “no physician, limited practitioner, nurse, or other person giving aid to a sick or injured person shall negligently fail to report to law enforcement authorities any gunshot or stab wound treated or observed ...”

Treason Act 1554 มาตรา 8 ใช้คำว่า “มิได้แจ้งเหตุการณ์กระทำความผิดนั้นภายในเวลาอันสมควร” (does not report it) เช่นกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในความผิดร้ายแรงเหล่านี้ ไม่จำเป็นต้องมีความตกลงเพื่อให้คำตอบแทนหรือสมยอมกันแต่อย่างใด เพียงแต่ละเว้นไม่แจ้งเหตุก็เพียงพอแล้วที่จะเป็นความผิด ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันอาชญากรรม

ส่วนในประเทศแถบซีวิลลอว์นั้น การบัญญัติกฎหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษผู้พบเห็นหรือรู้ข้อมูลแล้วไม่แจ้งเหตุเพื่อป้องกันอาชญากรรมมาแต่แรกเริ่มแล้วจึงไม่มีองค์ประกอบในส่วนของกรกระทำปกปิดแต่อย่างใด เช่น ในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 434-1 ใช้คำว่า “งดเว้นไม่ทำการแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่” (omits to inform) เป็นต้น ซึ่งล้วนแสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบภายนอกของการกระทำความผิดอาญาฐานนี้ คือ การงดเว้นไม่แจ้งเหตุทั้งสิ้น

เกณฑ์ต่อมาที่ต้องนำมาพิจารณาคือ **องค์ประกอบภายในของการกระทำความผิด** โดยความผิดฐานนี้ในต่างประเทศ ได้ระบุให้เพียงผู้กระทำความผิดเจตนาธรรมดาที่จะงดเว้นไม่แจ้งเหตุไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่ ก็เป็นความผิดแล้ว โดยไม่จำเป็นต้องมีเจตนาพิเศษหรือมีเจตนาทุจริต ประสงค์จะขัดขวางกระบวนการยุติธรรมแต่อย่างใดทั้งสิ้น ซึ่งในบางประเทศ เช่น มลรัฐโอไฮโอ ของสหรัฐอเมริกา มาตรา 2921.22 (a) ได้บัญญัติให้ชัดเจนว่าต้องมีความจงใจที่จะงดเว้นอยู่ด้วย⁷⁹ หรือแม้จะกระทำโดยประมาทเลินเล่อก็ต้องรับผิด ตาม 2921.22 (b)⁸⁰ ในเยอรมัน การไม่แจ้งเหตุการณ์กระทำความผิดอาญาไม่ว่าจะเป็นความผิดอุกฉกรรจ์หรือไม่ก็ตามโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เป็นความผิดทุกกรณี⁸¹ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความประมาทก็เป็นสาเหตุให้ต้องรับผิดฐานนี้ได้ แต่อัตราโทษจะต่ำกว่ากรณีของการไม่แจ้งเหตุโดยเจตนาตามปกติ

นอกจากนี้ บุคคลจะต้องรับผิดทางอาญา ก็ต่อเมื่อ **รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด** ซึ่งบุคคลนั้นจะต้องใกล้ชิดกับเหตุการณ์นั้นเพียงใดจึงจะถือว่ารู้องค์ประกอบของการกระทำความผิดพอที่จะก่อให้เกิดหน้าที่ต้องแจ้งนั้น ในแต่ละประเทศบัญญัติไว้ต่างกัน

⁷⁹ “...no person, knowing that a felony has been or is being committed, shall knowingly fail to report such information to law enforcement authorities.”

⁸⁰ “...shall negligently fail to report to law enforcement authorities any gunshot or stab wound treated or observed by the physician...”

⁸¹ “...(3) Whosoever by gross negligence fails to make a report although he has credible information about the planning or the commission of an unlawful act, shall be liable to imprisonment of not more than one year or a fine...”

ในสหรัฐอเมริกา บทบัญญัติแห่งเหตุในกฎหมายอาญาแต่ละมลรัฐมีความแตกต่างกันในรายละเอียด เช่น มลรัฐแมสซาชูเซตส์ ฮาวาย เวอร์มอนท์ โอไฮโอ ไรต์ ไอส์แลนด์ ถือเอาการ “รู้” (knows)⁸² เกี่ยวกับการกระทำความผิดเป็นหลักในการถือเอาผู้ไม่แจ้งเหตุจงใจหรือประมาทเลินเล่อที่จะไม่ทำการแจ้ง กฎหมายมลรัฐอลาสกา คอนเนคติกัท วอชิงตัน ใช้คำว่า “เห็นเหตุการณ์ที่บุคคลนั้นรู้หรือควรรู้ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น” (witness what the person knows or reasonably should know)⁸³ มลรัฐเท็กซัสใช้คำว่า “สังเกตการณ์การกระทำความผิด” (observe)⁸⁴ จึงมีความแตกต่างจากบทบัญญัติการไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญา (misprision of felony) ของ United States Federal Code หรือประมวลกฎหมายอาญากลางของสหรัฐที่ถือเอาการ “ปกปิด” เป็นเหตุของความรับผิด โดยบทบัญญัติในการแจ้งเหตุของแต่ละมลรัฐนี้มีขึ้นเพื่อข่มขู่หรือขัดขวางการกระทำความผิดอาญาที่ยังทำไม่สำเร็จหรือแสวงหาพยานบุคคลที่จะให้ข้อมูลในการกระทำความผิด จึงไม่ได้ตีความเหมือนเช่นการตีความของศาลสหพันธรัฐ ทั้งนี้เนื่องจากเหตุการณ์นางสาวคิตตี้ เจโนเวส ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ด้วยเหตุนี้ การที่เพียงแต่ “รู้” ว่ามีการกระทำความผิดอาญาตามที่กำหนดกำลังเกิดขึ้นหรือได้ทำสำเร็จลงก็เป็นการเพียงพอที่จะถือว่ารู้ตามบทบัญญัติเหล่านี้แล้ว อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อน่าพิจารณาถึงความแตกต่างของถ้อยคำในแต่ละมลรัฐ ซึ่งหากเป็นกรณี “รู้” (knows) นั้น อาจหมายถึงการล่วงรู้ถึงซึ่งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด ไม่ว่าจะล่วงรู้มาจากทางใดก็ตาม โดยไม่จำเป็นต้องเห็นการกระทำความผิดเกิดขึ้นกับตาตนเอง ในขณะที่การ “เห็นเหตุการณ์ที่บุคคลนั้นรู้หรือควรรู้ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น” (witness what the person knows or reasonably should know) หรือ “สังเกตการณ์การกระทำความผิด” (observe) จะมีลักษณะของการเห็นเหตุการณ์ในลักษณะประจักษ์พยานหรือเห็นด้วยตาตัวเองในสถานที่นั้นหรือในบริเวณนั้นมากกว่า แต่ทั้งนี้ทุกมลรัฐมีเงื่อนไขในกฎหมายที่เหมือนกัน คือบุคคลนั้นจะต้องรู้หรือเห็นเหตุการณ์จนเชื่อหรือมีเหตุควรเชื่อตามสมควร ในฐานะของวิญญูชนว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ซึ่งเป็นการรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดนั้นๆ รวมทั้งจะต้องรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติการณ์ประกอบกระทำความผิดอีกอย่างหนึ่ง คือ รู้ว่าสามารถแจ้งเหตุได้โดยไม่เกิดหรือไม่ควรเกิดอันตรายแก่ตนเองหรือบุคคลอื่น ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญ โดยการประเมินความเสี่ยงภัยต่อตนเองหรือบุคคลที่สามนี้ต้องพิจารณาจากมาตรฐานวิญญูชน ซึ่งถ้าหากพฤติการณ์การกระทำความผิดในขณะนั้นร้ายแรง

⁸² โปรดดูภาคผนวก ข.

⁸³ โปรดดูภาคผนวก ข.

⁸⁴ โปรดดูภาคผนวก ข.

หรืออาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ตัวผู้แจ้งเหตุหรือบุคคลอื่นแล้ว ผู้นั้นย่อมไม่มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายอันจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ตน และจะกลายเป็นการขาดพฤติการณ์อันเป็นองค์ประกอบภายนอก แต่บุคคลนั้นต้องรู้ด้วยว่ามีพฤติการณ์ยกเว้นหน้าที่เช่นนี้อยู่ ตัวอย่างเช่น กฎหมายอาญารัฐเท็กซัสมาตรา 38.171 บัญญัติให้ ผู้ดเว้นไม่แจ้งเหตุต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือเจ้าหน้าที่ในการยุติธรรมมีความผิดฐานไม่แจ้งเหตุ หากอยู่ในพฤติการณ์ที่อาจแจ้งได้โดยไม่ก่อให้เกิดอันตรายสาหัสแก่ร่างกายหรือทำให้ตนถึงแก่ความตาย⁸⁵

ทั้งนี้กรณีที่กระทำต่อเด็ก จะมีเงื่อนไขเพิ่มเติมให้บุคคลที่รู้แล้วไม่แจ้งต้องมีความรู้เกี่ยวกับอายุของเด็กด้วย เช่น มลรัฐโอไฮโอ ที่กำหนดว่า จะเป็นความผิดต่อเมื่อบุคคลนั้นทราบหรือควรจะทราบด้วยว่าเด็กมีอายุไม่เกิน 16 ปี เป็นต้น

ในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสก็เช่นกัน บุคคลที่มีความผิดตามมาตรานี้เพียงแต่รู้ว่ามีกรกระทำผิดกำลังจะเกิดขึ้นแล้วไม่แจ้งเหตุต่อเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือเจ้าพนักงานตุลาการของรัฐก็เป็นความผิดแล้ว โดยไม่จำเป็นต้องมีการปกปิดหรือมีเจตนาปิดบังเพื่อช่วยเหลือผู้กระทำความผิดอาญาแต่อย่างใด ตัวอย่างเช่น ตามบทบัญญัติมาตรา 434-1 ซึ่งบัญญัติให้บุคคลที่ "รู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด" (having knowledge) ก็เป็นการเพียงพอที่จะรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดแล้ว⁸⁶ โดยหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการรู้ถึงระดับความอันตรายและลักษณะความรุนแรงของอันตรายต่อผู้เสียหายนั้นมีส่วนในการวินิจฉัยถึงการรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด ดังในคดีหนึ่งที่แพทย์ไม่ต้องการรับผิดชอบในการไม่ช่วยเหลือตามคำร้องขอของคนไข้ หากแพทย์นั้นมิได้รู้ถึงความรุนแรงของอันตรายเป็นการส่วนตัวและมิได้รู้ถึงความจำเป็นฉุกเฉินที่จะต้องช่วยเหลือนั้น ทั้งนี้ หากเป็นกรณีที่ผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายได้เสียชีวิตแล้วในที่เกิดเหตุ ย่อมไม่มีความจำเป็นที่จะต้องช่วยเหลือนั้น อย่างไรก็ตาม หากบุคคลดังกล่าวได้ทราบถึงอันตรายที่กำลังจะเกิด แม้จะไม่มีทางเยียวยาแก้ไขได้แล้วก็ตาม แต่เมื่อผู้มีหน้าที่พลเมืองดียังไม่ทราบว่าบุคคลนั้นได้ประสบอันตรายเช่นนั้นเสร็จสิ้นไปแล้วหรือไม่ ก็ต้องแจ้งเหตุ เช่น คดีที่เภสัชกรต้องรับผิดชอบในการไม่แจ้งแพทย์ให้ทราบถึงการสั่งยาที่ผิดพลาดของแพทย์นั้น ถึงแม้ว่าคนไข้

⁸⁵ Texas Penal Code section 38.171 "...(2) fails to immediately report the commission of the offense to a peace officer or law enforcement agency under circumstances in which:

(B) the person could immediately report the commission of the offense without placing himself or herself in danger of suffering serious bodily injury or death...."

⁸⁶ French Penal Code ARTICLE 434-1

จะอยู่ในสภาพที่ไม่อาจช่วยแก้ไขได้แล้วในเวลาที่เหมาะสมจนกระทั่งการสั่งยาที่ผิดพลาดนั้นก็ตาม⁸⁷ นอกจากนี้ ศาลฝรั่งเศสยังได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับระดับความเสี่ยงอันตรายของผู้เข้าช่วยเหลือ อันจะยกเว้นหน้าที่ตามกฎหมายพลเมืองดีในหลายคดี เช่น ภรรยาที่รู้ถึงแผนการของคู่สมรสที่จะฆ่าสามี ในระหว่างการเดินทางไปท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในการไม่ทำการป้องกัน เนื่องจากเธออาจขัดขวางแผนการนั้นโดยการหยุดยั้งการไปเที่ยวของสามีได้โดยไม่จำเป็นต้องเปิดเผยความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับคู่สมรส⁸⁸ หรือคดีที่พ่อเลี้ยงของชายที่จมน้ำแข็งต้องรับผิดชอบในการไม่ส่งท่อนเสาที่อยู่ริมฝั่งให้แก่ลูกเลี้ยง⁸⁹ ทั้งนี้เพราะในสถานการณ์ดังกล่าว ยังอาจมีการป้องกันการกระทำความผิดได้โดยง่ายและสะดวก แต่ในอีกคดีหนึ่ง จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบฐานไม่ช่วยดับเพลิงบนเสื้อผ้าที่ติดไฟของบุคคลอื่นเมื่อมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดการระเบิดจากไฟที่ลุกไหม้รถของจำเลย และจำเลยได้เลือกที่จะทำการดับไฟในรถนั้นก่อน⁹⁰ ทั้งนี้ บุคคลที่บาดเจ็บไม่ต้องมีความรับผิดชอบในการไม่ช่วยเหลือผู้ได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุเดียวกันอีกด้วย เพราะถือว่าผู้ที่อาจทำการช่วยเหลือได้นั้น ก็ตกอยู่ในภัยอันตรายเช่นเดียวกัน⁹¹

ส่วนในเยอรมันนั้น ลักษณะการรู้ข้อเท็จจริงนั้นมีความแตกต่างออกไปโดยมาตรา 138 ได้บัญญัติว่า ต้อง"มีข้อมูลที่เชื่อถือได้เกี่ยวกับการกระทำความผิด" (has credible information) ซึ่งถ้อยคำนี้แสดงให้เห็นว่าถึงแม้การได้มาซึ่งข้อมูลโดยไม่จำเป็นต้องอยู่ในเหตุการณ์การกระทำความผิดก็เป็นกรเพียงพอ แต่ข้อมูลนั้นต้องเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ด้วย จึงไม่ควรเป็นข้อมูลที่ได้จากการเล่าลือต่อกันมาหรือได้ยินข่าวโคมลยจากผู้อื่น แต่ควรเป็นข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิที่ได้สัมผัสมาโดยตรงไม่ว่าในรูปแบบใดก็ตามที่สามารถยืนยันความแน่นอนของข้อมูลนั้นได้

ในอิสราเอล ตามมาตรา 262 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ด้วบทใช้คำว่า "รู้ข้อเท็จจริง" (knowing) จึงหมายถึงเพียงแค่ทราบเกี่ยวกับการกระทำความผิดก็เป็นกรเพียงพอเหมือนกับประเทศฝรั่งเศส อย่างไรก็ตาม การตีความโดยศาลอิสราเอลนั้นมีลักษณะที่กว้างกว่ามาก โดยใน

⁸⁷ Cour de Cassation, May 31, 1949 (Ch. Crim.), Dalloz Jurisprudence (1949), p. 347. เปรียบเทียบกับ Trib. Corr. Poitiers, April 27, 1950, [1950] Dalloz Sommaire 49 และ Trib. Corr. Nice, Nov. 2, 1949, [1950] Dalloz Jurisprudence 53.

⁸⁸ Cour de Cassation, May 4, 1951 (Ch. Crim.) [1951] Dalloz Jurisprudence 452

⁸⁹ Trib. Corr. Aix, March 27, 1947, [1947] Dalloz Jurisprudence 304

⁹⁰ Cour d'Appel Riom, March 20, 1947, [1947] Dalloz Jurisprudence 304 (alternative holding)

⁹¹ Cour d'Appel Rouen, March 31, 1949, [1950] Dalloz Sommaire 9.

ประเด็นเรื่องเกณฑ์แค่นั้นที่จะถือว่าเป็นการ “ลวงรู้ข้อเท็จจริง” ที่เพียงพอ นั้น ในคดี Moscovitz ได้มีการอธิบายว่า การลวงรู้ถึงใจเดียวหรือแนวความคิดที่ยังไม่ได้มีการสุกงอมจนกลายเป็นแผนการกระทำ ความผิดอุกฉกรรจ์นั้นไม่เพียงพอที่จะก่อให้เกิดหน้าที่ในการแจ้งเหตุ ในคดี Abu Khadra ได้ให้รายละเอียดถึงความแตกต่างระหว่างการ “รู้ในข้อเท็จจริง” กับ “รู้ในข้อกฎหมาย” ว่า โจทก์จะต้องพิสูจน์ได้ว่า จำเลย (ผู้ที่ไม่แจ้งเหตุหรือทำการป้องกัน) รู้ข้อเท็จจริงที่อาจทำให้ทราบได้ตามกฎหมายว่ามีแผนหรือมีการกระทำ ความผิดเกิดขึ้น แต่ไม่จำเป็นต้องรู้ถึงขนาดลักษณะการกระทำ ความผิดนั้นโดยชัดเจนแต่อย่างใด

ประเด็นต่อมา คือ เรื่องที่ว่าแค่เหตุควรสงสัยก็เป็นการเพียงพอหรือจำเป็นจะต้องรู้ถึงขั้นรู้โดยตรองอย่างแท้จริง ซึ่งในคดีแพรงเคลโดยผู้พิพากษา Agranat ได้ให้ความเห็นแย้งว่า การจะจับกุมบุคคลอื่นตามกฎหมายกำหนดให้ป้องกันอาชญากรรมหรือแจ้งเหตุ นั้นนั้นมิใช่เพียงแค่เข้าใจไปเองตามสถานการณ์ว่าบุคคลนั้นน่าจะวางแผนกระทำความผิดเท่านั้น แต่ต้องมีความชัดเจนเป็นข้อมูลโดยตรงที่แน่นอนว่าบุคคลนั้นวางแผนจะกระทำความผิดจริง ซึ่งในคดีนี้นอกจากโจทก์จะอ้างความเชื่อของตนแล้ว ก็ไม่สามารถหาพยานหลักฐานอื่นใดมาสนับสนุนได้อีก จึงเป็นการไม่เพียงพอ แต่อย่างไรก็ดี ในคดีแพรงเคลนั้นจำกัดแต่ในประเด็นว่าปัจเจกชนไม่มีอำนาจจะจับผู้ใดที่ตนคาดว่าวางแผนกระทำความผิดได้ ซึ่งตรงข้ามกับคดี Har-Shefi ซึ่งศาลได้พิจารณาประเด็นเรื่องการลวงรู้ข้อเท็จจริงของผู้ไม่แจ้งเหตุเป็นหลัก โดยศาลได้พิจารณาถึงการนำหลักปิดหูปิดตาโดยจงใจ (willfull blindness) มาใช้แทนที่หลักที่ว่าต้องทราบข้อเท็จจริงโดยตรง โดยเห็นว่า หากสงสัยว่าจะมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น แม้จะไม่รู้โดยแน่ชัดแต่ได้ยับยั้งตนเองมิให้ลงไปสืบเสาะหาความจริงแล้ว ก็ถือว่าการไม่สืบสาวราวเรื่องนั้นเทียบได้กับการลวงรู้ว่ามีกระทำความผิด แต่ก็ยังไม่เป็นที่ชัดเจนว่าศาลในคดีนี้ได้ตัดสินโดยอ้างอิงจากหลักนี้หรือไม่ อย่างไรก็ตาม ในชั้นอุทธรณ์ ศาลได้ตัดสินอย่างไม่เป็นเอกฉันท์ให้จำเลยมีความผิดฐานไม่แจ้งเหตุโดยการไม่สืบข้อเท็จจริงที่ควรสงสัย ซึ่งผู้พิพากษาเบอร์ลินเนอร์ได้ให้ความเห็นแย้งว่า การจะถือว่าผู้ไม่แจ้งเหตุทราบข้อเท็จจริงอันจะก่อให้เกิดหน้าที่แจ้งเหตุหรือไม่นั้นต้องดูที่ข้อเท็จจริงที่ผู้ไม่แจ้งเหตุหรือได้มาอย่างแท้จริง ไม่ใช่ภาวะของจิตใจของบุคคลว่าจะกระทำการสืบสาวข้อเท็จจริงให้รู้แน่ชัดหรือไม่ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตามสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน จึงเห็นว่าไม่ควรนำหลักการปิดหูปิดตาโดยจงใจ (willfull blindness) มาใช้ในการเอาโทษแก่ผู้ไม่แจ้งเหตุ แต่ผู้พิพากษาฝ่ายข้างมากเห็นว่า บุคคลที่สงสัยว่าจะมีการกระทำความผิดและจงใจหยุดยั้งตนเองมิให้สืบสาวราวเรื่องต่อไปนั้นเองที่ถือได้ว่าได้ทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์แห่งการกระทำนั้นแล้ว แต่เป็นลักษณะของพฤติการณ์ภายนอก หากใช้เจตนาภายในที่ต้องการยับยั้งตนเองมิให้ไปลวงรู้ข้อเท็จจริงไม่

อย่างไรก็ดี ปัญหาสำหรับผู้พิพากษาในคดีนี้คือการที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 20 (c) (1) และ 90 A (3) ได้บัญญัติถึงนิยามขององค์ประกอบภายในของจิตใจ (mens rea) เอาไว้ว่า ให้หมายความรวมถึงผู้ใดที่สงสัยถึงธรรมชาติของการกระทำหรือความเป็นไปได้ของความมีอยู่แห่งพฤติการณ์นั้นให้ถือว่าได้ทราบข้อเท็จจริงดังกล่าวแล้ว หากเขาได้ยับยั้งตนเองมิให้สืบเสาะเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว และคำว่า ทราบข้อเท็จจริงที่ใช้ก็เหมือนกับถ้อยคำที่ใช้ในความผิดฐานไม่แจ้งเหตุซึ่งก็คือ มีความหมายเช่นเดียวกับนิยามของ mens rea ด้วย

เนื่องจากนิยามขององค์ประกอบส่วนจิตใจที่รวมการสงสัยถึงกระทำความผิดให้มีค่าเท่ากับการทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดนี้เอง ที่ทำให้ศาลอิสระเอลพยายามตีความเรื่องการทราบข้อเท็จจริงของจำเลยให้อยู่ในลักษณะเป็นพฤติการณ์แวดล้อมกรณีซึ่งเป็นองค์ประกอบภายนอกแทนที่จะเป็นเจตนาซึ่งเป็นองค์ประกอบภายใน เพราะหากถือเป็นองค์ประกอบภายในแล้วก็จะเท่ากับว่าหากจำเลยไม่ได้เชื่ออย่างจริงใจว่าผู้ผู้นั้นจะไปกระทำความผิดใด จำเลยก็จะต้องไม่มีความรับผิดชอบเพราะขาดองค์ประกอบภายใน ในขณะที่หากถือเป็นพฤติการณ์ภายนอกแล้ว จำเลยจะต้องรับผิดชอบเมื่อเพียงมีข้อสงสัยเกิดขึ้นเท่านั้นเพราะถือว่าได้ทราบข้อเท็จจริงอันเป็นพฤติการณ์ภายนอกแล้ว

ทั้งนี้ โดยรวมแล้ว บุคคลจะต้องรับผิดชอบไม่แจ้งเหตุเพียงมีเจตนาธรรมดาต่างเว้นไม่ทำการแจ้งและรู้ข้อเท็จจริงว่าจะมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นหรือการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วก็เป็นการเพียงพอโดยไม่จำเป็นต้องมีเจตนาพิเศษหรือมีการกระทำการปกปิดเพิ่มเติม เพียงแค่ทราบว่าผู้ตกอยู่ในอันตรายจากอาชญากรรมแล้วสามารถแจ้งเหตุได้โดยง่ายต่างเว้นไม่กระทำก็ครอบองค์ประกอบภายนอกและภายใน หากไม่เข้าข้อยกเว้นใดๆแล้วย่อมสามารถลงโทษทางอาญาได้

3.2.2.4 ขั้นตอนใดของการกระทำความผิดที่มีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุ

นอกจากการครอบองค์ประกอบของการกระทำความผิดฐานไม่แจ้งเหตุแล้ว ยังต้องพิจารณาว่าในขั้นตอนใดบ้างของการกระทำความผิดที่จะมีหน้าที่ต้องแจ้ง จะเป็นกรณีเมื่อความผิดเกิดขึ้นแล้วหรือแม้ความผิดยังไม่เกิดก็ควรแจ้งเพื่อป้องกันอาชญากรรมล่วงหน้า นอกจากนั้น เมื่อความผิดเสร็จสิ้นลงแล้ว ยังสมควรจะให้ผู้ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดต้องแจ้งเหตุอีกหรือไม่

ในประเทศอังกฤษ ความผิดฐานไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดอุกฉกรรจ์เดิม (misprision of felony) นั้น จะต้องมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วจึงจะเกิดหน้าที่ในการต้องแจ้งเหตุเพื่อช่วยกันตามจับผู้ร้ายในละแวกบ้านเรือนนั้น โดยในคดี Sykes ศาลอังกฤษไม่ตีความครอบคลุมไปถึงกรณีขึ้นวางแผนก่อนการกระทำความผิด แม้จะเห็นด้วยว่าหากประชาชนแจ้งเหตุ

ในชั้นก่อนการกระทำความผิดจะก่อให้เกิดผลดีในการป้องกันอาชญากรรมก็ตาม เนื่องจากความขัดข้องในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการกำหนดหน้าที่ทางกฎหมายให้มีการแจ้งเหตุการกระทำความผิดก่อนความผิดเกิดและการขาดบรรทัดฐานคำพิพากษาในคดีก่อนที่เคยตัดสินเช่นนั้น เมื่อความผิดนี้ได้ถูกยกเลิกไปในปี 1967 และแทนที่ด้วยความผิดฐานสมยอม(compounding offences)ใน The Criminal Law Act 1967แทนนั้น ความผิดฐานนี้ก็เป็นเรื่องของความตกลงรับผลประโยชน์เพื่อไม่เปิดเผยข้อมูลในชั้นหลังการกระทำความผิดแล้ว ซึ่งเป็นกรณีการขัดขวางความยุติธรรมในการก่อให้เกิดความลำบากต่อรัฐในการรวบรวมพยานหลักฐานหรือค้นพบการกระทำความผิดเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมต่อไป แต่ไม่เกี่ยวข้องกับความผิดฐานไม่แจ้งเหตุ ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อป้องกันอาชญากรรม แต่ในส่วนของความผิดฐานเตรียมการหรือให้การสนับสนุนในด้านต่างๆแก่ผู้ก่อการร้ายนั้น The U.K. Terrorism Act มาตรา 19 ได้บัญญัติให้ผู้ที่มิเหตุควรเชื่อหรือสงสัยว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดในการสนับสนุนผู้ก่อการร้ายให้มีหน้าที่ต้องแจ้งข้อมูลนั้นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ จึงเห็นได้ว่ามีจุดมุ่งหมายให้แจ้งในชั้นก่อนการกระทำความผิดหลักจะเกิดหรือหากเกิดแล้วก็ให้แจ้งเพื่อยับยั้งผลที่จะเกิดขึ้นต่อไป ซึ่งในที่นี้คือ การก่อการร้ายที่จะเกิดตามมาในภายหลัง เพื่อจุดประสงค์ในการป้องกันอาชญากรรมร้ายแรงนั่นเอง

สำหรับในประเทศสหรัฐอเมริกา ความผิดฐานไม่แจ้งเหตุเน้นเน้นการขัดขวางการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า หน้าที่แจ้งเหตุจึงเริ่มเมื่ออยู่ในขั้นตอนที่การกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว ดังจะเห็นได้จากถ้อยคำที่ใช้ในดับบทกฎหมาย เช่น กฎหมายมลรัฐอลาสกาใช้คำว่า “พบเห็นเหตุการณ์การกระทำความผิด”(witness)⁹² หรือกฎหมายมลรัฐเท็กซัสบัญญัติถึงผู้ที่ “สังเกตการณ์การกระทำความผิด” (observe commission or the attempted commission of crime)⁹³ มลรัฐแมสซาชูเซตตีใช้คำว่า “อยู่ในบริเวณที่เกิดเหตุนั้น” (at the scene of the said crime)⁹⁴ และไรต์ ไอสแลนด์ใช้ “ความผิดได้เกิดขึ้นในบริเวณที่บุคคลนั้นอยู่” (is taking place in his or her presence) ซึ่งถ้อยคำทั้งหมดนี้ล้วนแสดงให้เห็นว่าเป็นการพบเห็นการกระทำความผิดอาญาที่เกิดขึ้น ณ เวลานั้น สถานที่นั้น โดยเป็นกรณีที่ความผิดยังไม่สำเร็จลุล่วงลง ซึ่งยังอาจยับยั้งหรือขัดขวางมิให้กระทำความผิดสำเร็จได้หรือไม่ก็ตาม โดยกำหนดให้แจ้งต่อเจ้าหน้าที่เพื่อให้เจ้าพนักงานตำรวจเข้ามาช่วยเหลือขัดขวางความผิดที่กระทำอยู่ เพื่อบรรเทาหรือจำกัดขอบเขตความเสียหายแก่เหยื่อ หากความผิดนั้นยังไม่สำเร็จ และจะมีผลเป็นการช่วยเหลือในการจับกุม สืบสวน

⁹² โปรดดู Alaska Statutes ในภาคผนวก ข.

⁹³ โปรดดู Texas Statutes ในภาคผนวก ข.

⁹⁴ โปรดดู Massachusetts Statutes ในภาคผนวก ข.

สอบสวน ฟ้องร้อง นำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ หากได้แจ้งเมื่อความผิดได้ทำไปแล้ว เพราะประชาชนผู้พบเห็นเหตุการณ์ดังกล่าวย่อมเป็นประจักษ์พยานที่สามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่ได้ โดยเฉพาะกรณีที่อาจหาพยานหลักฐานได้ยาก เนื่องจากไม่มีบุคคลอื่นนอกจากผู้แจ้งเหตุอยู่ในบริเวณนั้น ทั้งนี้มีกรณีที่กำหนดให้ต้องแจ้งเหตุแม้อยู่ในขั้นเตรียมการอยู่ด้วยเช่นกัน คือ มลรัฐวอชิงตัน ที่กำหนดให้ผู้พบเห็นการเตรียมการกระทำความผิดอุกฉกรรจ์ที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงหรือการข่มขู่ว่าจะใช้ความรุนแรงต้องแจ้งเหตุต่ออัยการ ตำรวจ หรือเจ้าพนักงานของรัฐในทันทีที่สามารถจะทำได้ ซึ่งเป็นการแจ้งล่วงหน้าก่อนการกระทำความผิด

ส่วนประเทศที่กำหนดหน้าที่ให้ต้องแจ้งเหตุในขั้นก่อนการกระทำความผิดหรือในชั้นวางแผนกระทำความผิด รวมทั้งในขั้นหลังการกระทำความผิดโดยเฉพาะ เช่น ฝรั่งเศส โดยการแจ้งเหตุจะมีความต่างจากกรณีของกฎหมายพลเมืองดีที่กำหนดหน้าที่ต้องช่วยเหลือในสถานการณ์เฉพาะหน้าอย่างเห็นได้ชัดจากถ้อยคำซึ่งบัญญัติให้มีการแจ้งเหตุในขั้นก่อนหรือหลังการกระทำความผิดเพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกันอาชญากรรมโดยมีเงื่อนไข คือ “ความผิดนั้นยังสามารถยับยั้งมิให้เกิดขึ้นหรือบรรเทาให้ความเสียหายลดน้อยลงได้” หรือ “ผู้กระทำความผิดอาญานั้นกำลังจะไปกระทำความผิดอุกฉกรรจ์อื่นขึ้นใหม่ซึ่งยังสามารถที่จะป้องกันได้อยู่”⁹⁵ และประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 138 ก็ได้บัญญัติให้ต้องแจ้งเหตุในขั้นตอนเดียวกับประเทศฝรั่งเศส โดยกำหนดให้ “ผู้ใดที่มีข้อมูลอันอาจเชื่อถือได้เกี่ยวกับการวางแผนการกระทำความผิดหรือการลงมือกระทำความผิด แต่ละเลยไม่แจ้งต่อเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่อาจเกิดภัยอันตรายต่อเขานั้นภายในเวลาอันสมควร ทั้งที่ยังอยู่ในสถานการณ์ที่สามารถหลีกเลี่ยงการกระทำความผิดนั้นหรือกันมิให้ผลของความผิดนั้นเกิดขึ้นได้”⁹⁶ ซึ่งลักษณะถ้อยคำของกฎหมายนี้สะท้อนให้เห็นวัตถุประสงค์ของบทบัญญัติกำหนดหน้าที่ในการแจ้งเหตุว่ามิได้มุ่งหวังให้ประชาชนกระทำตนเป็นตำรวจเพื่อจับกุมหรือสืบสวนหาพยานหลักฐานในอาชญากรรมที่เกิดขึ้นแล้วซึ่งเป็นหน้าที่ของสถาบันยุติธรรมในรูปแบบที่เป็นทางการของรัฐมิใช่หน้าที่ของประชาชนทั่วไป แต่ต้องการให้ประชาชนช่วยเหลือรัฐในการป้องกันอาชญากรรมโดยการ

⁹⁵ French Penal Code ARTICLE 434-1 “...the consequences of which it is still possible to prevent or limit, or the perpetrators of which are liable to commit new felonies that could be prevented...”

⁹⁶ German Penal Code section 138 “ Whosoever has credible information about the planning or the commission of the following offences...at a time when the commission or result can still be averted”

แจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งวิธีการแจ้งเหตุนี้สามารถทำได้โดยไม่ก่อให้เกิดอันตรายและไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย แต่ทั้งนี้ การขยายขอบเขตหน้าที่ของบุคคลทั่วไปถึงขั้นก่อนการกระทำ ความผิดนั้น มีแนวคิดที่ต้องบัญญัติอย่างจำกัดขอบเขตเพื่อมิให้เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของ ประชาชนมากจนเกินควร จึงกำหนดให้ต้องกระทำเฉพาะในความผิดอุกฉกรรจ์ที่ร้ายแรงและ กระทบต่อประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งถ้าได้มีการป้องกันมิให้เกิดขึ้นหรือขัดขวางมิให้สำเร็จลุล่วงแล้วจะ ก่อให้เกิดประโยชน์สูงกว่าสิทธิเสรีภาพที่ประชาชนต้องเสียไปในการดังกล่าว

อีกประเทศที่ให้ความสำคัญกับการแจ้งเหตุก่อนการกระทำ ความผิดคือ อิสราเอล ทั้งนี้ มาตรา 262 แห่งประมวลกฎหมายอาญาอิสราเอล ได้บัญญัติถึงกรณีว่า “ผู้ใดล่วงรู้ว่ามีผู้วางแผน จะกระทำความผิดอุกฉกรรจ์” หรือมาตรา 95 ที่บัญญัติให้ “ผู้ที่ล่วงรู้ว่าคุณคนใดสามารถระบุ ตัวได้โดยแน่นอนกำลังวางแผนกระทำความผิดหรือได้กระทำความผิดเกี่ยวกับความมั่นคง ของรัฐอันจะต้องรับโทษจำคุกสิบห้าปีหรือโทษที่หนักกว่า มิได้กระทำการตามสมควรที่จะป้องกันมิ ให้เกิดการกระทำความผิดขึ้นหรือมิให้ความผิดนั้นสำเร็จลง ต้องรับโทษ” ซึ่งเห็นได้ว่ามี วัตถุประสงค์ในการป้องกันการกระทำความผิดอุกฉกรรจ์หรือความผิดต่อรัฐมิให้เกิดขึ้น โดยมี บรรทัดฐานของศาลอิสราเอลในคดี Frankel ขยายความไปถึงกรณีล่วงรู้เหตุก่อนการกระทำ ความผิดอาญาด้วย ซึ่งในคดีนี้ โจทก์เข้าใจว่าแพรงเคิลซึ่งเป็นจำเลยนั้นต้องการที่จะบุกรุกเข้าไป ในห้องเก็บของของเขาเพื่อขโมยของจึงได้พยายามที่ทำการจับ แพรงเคิลต่อสู้ขัดขืนจากการจับ เป็นผลให้นิ้วมือของโจทก์หัก แพรงเคิลได้ถูกฟ้องในข้อหาทำร้ายผู้อื่นเป็นอันตรายแก่ร่างกาย ซึ่งแพรงเคิลได้ยกข้อต่อสู้ว่าการจับกุมเขานั้นเป็นไปโดยมิชอบและเขามีสสิทธิตามกฎหมายที่จะ ต่อสู้ขัดขืนได้ ซึ่งการอุทธรณ์ในคดีนี้ เน้นหนักไปที่ประเด็นความชอบด้วยกฎหมายของการจับ ซึ่ง ไม่ต้องสงสัยเลยว่า อำนาจในการจับโดยประชาชนในขณะนั้นมีแต่ในกรณีความผิดซึ่งหน้าเท่านั้น อย่างไรก็ตาม หนึ่งของผู้พิพากษาเสียงส่วนใหญ่มีความเห็นว่าหน้าที่ที่จะต้องใช้ทุกวิธีการตามสมควร เพื่อป้องกันการกระทำความผิดอุกฉกรรจ์ตาม มาตรา 262 นั้น บังคับใช้ได้ด้วยการจับบุคคลที่ วางแผนจะกระทำความผิดก่อนที่จะได้ลงมือกระทำความผิด อย่างไรก็ตาม ผู้พิพากษา Agranat หนึ่งในผู้พิพากษาความเห็นแย้งได้ให้ความเห็นว่า การจะจับกุมบุคคลอื่นนั้นมิใช่เพียงแค่เข้าใจไปเอง ตามสถานการณ์ว่าคุณคนนั้นน่าจะวางแผนกระทำความผิดเท่านั้น แต่ต้องมีความชัดเจนเป็น ข้อมูลโดยตรงที่แน่นอนว่าคุณคนนั้นวางแผนจะกระทำความผิดจริง ซึ่งในคดีนี้นอกจากโจทก์จะ อ้างความเชื่อของตนแล้ว ก็ไม่สามารถหาพยานหลักฐานอื่นใดมาสนับสนุนได้อีก จึงเป็นการไม่ เพียงพอ แต่อย่างไรก็ดี เขาไม่ได้ให้ความเห็นต่อไปว่า หากมีข้อมูลที่ชัดเจนแล้วจะสามารถทำการ จับได้โดยถือเป็นการป้องกันอาชญากรรมโดยไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขในกฎหมายว่าด้วยเรื่อง การจับหรือไม่ แต่ที่แน่ชัด คือ หน้าที่ของประชาชนในการกระทำทุกวิถีทางเพื่อป้องกัน

อาชญากรรมนั้นครอบคลุมไปถึงในขั้นก่อนการกระทำความผิด นอกจากนี้ ในความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงนั้น แม้จะได้มีการกระทำความผิดครั้งหนึ่งเสร็จสิ้นไปแล้ว แต่หากมีผู้ล่วงรู้ว่าบุคคลใดที่เป็นผู้กระทำความผิดที่สำเร็จไปแล้วนั้น ก็มีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุในขั้นตอนหลังการกระทำความผิดด้วย เหมือนกับประเทศฝรั่งเศส ทั้งนี้เพราะความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงนั้นมักกระทำเป็นองค์กรใหญ่และมีโอกาสจะเกิดการกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีกได้มากตราบใดที่องค์กรอาชญากรรมนี้ยังไม่บรรลุดุจดุมงหมาย การแจ้งเหตุเกี่ยวกับตัวอาชญากรที่สามารถระบุได้ชัดแจ้งดังกล่าวจึงมีความจำเป็นเพื่อยับยั้งการกระทำความผิดครั้งต่อไป ทั้งนี้จะเห็นได้จากคดี Anonymous ที่ศาลอิสราเอลได้วินิจฉัยว่า ผู้ที่เคยถูกขวนขวายร่วมในองค์การก่อการร้ายมีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุการกระทำความผิดหรือข้อมูลเกี่ยวกับแผนการกระทำความผิดที่ตนเคยได้รู้มา แม้การกระทำความผิดนั้นจะเสร็จสิ้นไปแล้วโดยที่ตนมิได้มีส่วนร่วมก็ตาม ทั้งนี้เพื่อผลในการป้องกันการกระทำความผิดครั้งต่อไปขององค์กรอาชญากรรมนั้นๆ

3.2.2.5 ลักษณะหน้าที่ที่ต้องกระทำในการแจ้งเหตุการกระทำความผิด

เมื่อได้ล่วงรู้แผนการกระทำความผิดหรือพบเห็นการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นแล้วนั้น หน้าที่ของบุคคลในการป้องกันอาชญากรรมหรือบรรเทาความเสียหายจะมีขอบเขตเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับนโยบายแต่ละรัฐ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าในกลุ่มประเทศคอมมอนลอร์ซึ่งถือเสรีภาพส่วนบุคคลเป็นหลักใหญ่นั้น จะกำหนดหน้าที่ให้ต้องแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เท่านั้น ตัวอย่างเช่น ประมวลกฎหมายอาญารัฐเท็กซัส มาตรา 38.171 บัญญัติให้ต้องแจ้งเหตุการกระทำความผิดไปยังพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ⁹⁷ หรือใน The Terrorism Act 2000 ของประเทศอังกฤษ ที่ให้เปิดเผยข้อมูลความเชื่อหรือเหตุควรสงสัยต่อพนักงานเจ้าหน้าที่⁹⁸ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการแจ้งเหตุนั้นเป็นหนทางที่สะดวกและกระทบกระเทือนต่อเสรีภาพน้อยที่สุด ในขณะที่ประเทศฝั่งซีวิลลอร์จะมีการกำหนดหน้าที่ในการช่วยเหลือผู้อื่นโดยกระทำทุกวิถีทางที่จะกระทำได้ซึ่งรวมถึงการเข้าไปขัดขวางการกระทำความผิดด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะมีแนวคิดไปในทางเห็นแก่อรรถประโยชน์คือประโยชน์ของคนหมู่มากยิ่งกว่าสิทธิส่วนตัวเล็กน้อย ในกลุ่มประเทศเหล่านี้จึงมีกฎหมายพลเมือง

⁹⁷ “...fails to immediately report the commission of the offense to a peace officer or law enforcement agency under circumstances in which..”

⁹⁸ “The person commits an offence if he does not disclose to a constable as soon as is reasonably practicable...”

ดีซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทของกฎหมายแจ้งเหตุ กล่าวคือ การแจ้งเหตุเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมาย พลเมืองดีที่กำหนดหน้าที่ให้ช่วยเหลือผู้อื่นนั่นเอง ตัวอย่างเช่น ในประเทศฝรั่งเศส กฎหมาย พลเมืองดีจะบัญญัติในมาตรา 223-6 กำหนดความรับผิดชอบของบุคคลสองประเภทคือ

1. บุคคลใดจงใจละเว้นไม่กระทำการป้องกันการกระทำ ความผิดฉุกเฉินหรือความผิด หลุโทษต่อเนื้อตัวร่างกายของบุคคลที่สามารถทำได้ในทันที โดยไม่เกิดอันตรายแก่ตนหรือบุคคล อื่น

2. บุคคลใดจงใจไม่ให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ตกอยู่ในอันตราย ซึ่งสามารถกระทำ ได้ไม่ว่าด้วยตนเองหรือโดยขอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น

จากลักษณะของบุคคลสองประเภทดังกล่าว จะเห็นได้ว่า บุคคลทั้งสองประเภทนี้ เป็นผู้ พบเห็นเหตุการณ์อันตรายเฉพาะหน้าและมีได้ทำการป้องกันการอาชญากรรมหรือช่วยเหลือผู้ตกอยู่ ในอันตรายไม่ว่าจะเป็นอันตรายธรรมดาหรืออาชญากรรมก็ตาม จึงเป็นบทบัญญัติกฎหมาย พลเมืองดี ทั้งนี้ได้กำหนดให้มีทางเลือกในการแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่รวมอยู่ด้วยแล้ว โดย บุคคลที่กระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งในสองอย่างนี้ มีความผิดตามมาตรา 223-6 และต้องรับ โทษจำคุก 5 ปี ปรับไม่เกิน 75,000 ยูโร⁹⁹

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ในสถานการณ์เฉพาะหน้านั้น กฎหมายฝรั่งเศสได้กำหนดหน้าที่แก่ บุคคลให้ไม่เพียงแต่แจ้งเหตุเท่านั้นแต่ยังต้องเข้าช่วยเหลือด้วยตนเองด้วย แต่การกำหนด ภาระหน้าที่ในการเข้าป้องกันด้วยตนเองให้แก่บุคคลทั่วไปที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิดนี้ จะไม่รวมไปถึงช่วงการวางแผนการกระทำความผิดในขั้นต่อนก่อนความผิดเกิด เนื่องจากจะก่อให้เกิดความลำบากแก่ประชาชนทั่วไปมากเกินไปและอีกประการหนึ่งคือ ในขั้น ก่อนการกระทำความผิดเกิด อาชญากรยังไม่ได้การกระทำใดๆเป็นรูปธรรมอันผู้พบเห็นหรือล่วงรู้ ข้อมูลจะเข้าไปห้ามปรามหรือขัดขวางด้วยตนเองได้ แต่ด้วยเหตุที่ความผิดอาญามีลักษณะ ฉุกเฉินร้ายแรงและซับซ้อนขึ้น ทั้งได้กระทำการในลักษณะองค์กรใหญ่ซึ่งเจ้าพนักงานในกระบวนการ ยุติธรรมสืบหาข้อมูลได้ยาก จึงได้บัญญัติหน้าที่ในการแจ้งเหตุเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญา ฉุกเฉินขึ้นเป็นพิเศษต่างหากในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสมาตรา 434-1 เพื่อใช้ในกรณีที่

⁹⁹ Article 223-6 “Anyone who, being able without risk to himself or to third parties to prevent by immediate action a felony or a misdemeanor against the bodily integrity of a person....The same penalties apply to anyone who willfully fails to render to a person in danger any assistance which, without risk to himself or to third parties, he could render him either by his own action, or by initiating rescue operations...”

ล่วงรู้แผนการกระทำความผิดก่อนความผิดเกิด ซึ่งการไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดในกรณีนี้อยู่ในหมวดความผิดฐานขัดขวางความยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญาโดยเฉพาะ

ทั้งนี้ ในกฎหมายอิสราเอลนั้น หน้าที่ของประชาชนเกี่ยวกับความผิดอุกฉกรรจ์นั้นมีความแตกต่างจากประเทศอื่นคือ กฎหมายได้บัญญัติให้ต้อง"ใช้ทุกวิถีทางที่สามารถกระทำได้ใน การช่วยผู้ที่ตกอยู่ในภยันตราย"(use all reasonable means to prevent the commission or completion) ดังนั้น จุดเด่นของกฎหมายอิสราเอลคือ แม้จะอยู่ในชั้นวางแผนก่อนการกระทำความผิด ประชาชนก็ไม่เพียงแต่มีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังมีหน้าที่ต้องกระทำทุกวิถีทางตามสมควรเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นอีกด้วย เช่น เข้าไปช่วยเหลือ ขัดขวางด้วยตนเอง สุดท้ายว่าการกระทำใดจะก่อให้เกิดผลในทางป้องกันการกระทำความผิด ซึ่งหากเทียบกับกฎหมายพลเมืองดีเก่าของอิสราเอลตาม Thou Shall Not Stand Idly by the Blood of thy Neighbor Law 1998 ซึ่งบัญญัติหน้าที่พลเมืองดีทั่วไปในการให้ความช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในอันตรายร้ายแรงหรือเจ็บป่วยต่อชีวิต ร่างกายหรือสุขภาพซึ่งเกิดจากเหตุการณ์ปัจจุบันทันด่วน หากอยู่ในอำนาจที่จะกระทำได้โดยไม่เป็นอันตรายแก่ตัวผู้หรือบุคคลอื่น ซึ่งผู้แจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ คือต่อ ตำรวจอิสราเอล หน่วยพยาบาลกู้ภัยฉุกเฉินจากภัยธรรมชาติ รถพยาบาลและอื่นๆ (Magen David Adom) รวมทั้งพนักงานดับเพลิง หรือขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นที่สามารถให้ความช่วยเหลือที่จำเป็นได้นั้นให้ถือว่าได้ให้ความช่วยเหลือตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินี้แล้ว ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในกรณีภยันตรายทั่วไป ประชาชนเพียงแจ้งเหตุก็หมดความรับผิดชอบ ในขณะที่หากเป็นกรณีล่วงรู้ข้อมูลแผนการกระทำความผิดอุกฉกรรจ์ ประชาชนจะต้องทำทุกวิถีทางที่จะกระทำ ได้ซึ่งการแจ้งเหตุเพียงอย่างเดียว ไม่ทำให้บุคคลนั้นหลุดพ้นจากหน้าที่ แต่ต้องช่วยเหลือด้วยวิธีการอื่นด้วยจนเกิดผลในการป้องกันอาชญากรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรมร้ายแรงของอิสราเอลเป็นการใช้อำนาจอรัฐเหนือบุคคลให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามนโยบายของรัฐยิ่งกว่ากรณีช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายจากภัยธรรมชาติธรรมดา ทั้งนี้เป็นเพราะอิสราเอลให้ความสำคัญกับการป้องกันอาชญากรรมอันเป็นเรื่องที่กระทบกระเทือนต่อส่วนรวมยิ่งกว่าการช่วยเหลือผู้เดือดร้อนจากภัยธรรมชาติ

นอกจากการแจ้งเหตุและการเข้าช่วยเหลือด้วยตนเองแล้ว อีกวิธีหนึ่งที่มีบัญญัติเป็นทางเลือกในการแจ้งเหตุ คือ การแจ้งเหตุไปยังตัวผู้ที่กำลังจะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมโดยตรง จะเห็นได้จากประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 138 ที่บัญญัติให้ผู้ที่มีข้อมูลที่เชื่อถือได้ เกี่ยวกับการกระทำความผิด สามารถเลือกกระทำการได้สองทาง คือ แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยตรงหรือแจ้งข้อมูลดังกล่าวแก่ตัวผู้ที่กำลังจะตกเป็นเหยื่อหรือก็คือผู้ที่จะต้องได้รับอันตรายหาก

การกระทำความผิดอาญาดังกล่าวได้กระทำลงจริง¹⁰⁰ ซึ่งการให้ทางเลือกลดความลำบากใจของผู้ที่ไม่ต้องการแจ้งความต่อตำรวจได้ดีประการหนึ่ง แต่ต้องกระทำภายในเวลาอันสมควรด้วย

สำหรับผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์หรือกรณีอื่นที่อยู่ในฐานะที่ต้องรักษาความลับในการประกอบวิชาชีพตามหลักจรรยาบรรณนั้น หน้าที่ในการแจ้งเหตุแก่เหยื่อนี้เป็นหน้าที่เพิ่มเติมจากหน้าที่ตามกฎหมายในการแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ด้วย โดยในคดี Tarasoff v. Regents of University of California ที่เป็นกรณีความรับผิดฐานละเมิด ศาลสูงแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา ได้ตัดสินให้นักจิตบำบัดต้องรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดจากการไม่เตือนให้เหยื่อทราบว่าคนไข้ที่มารักษากับตนนั้นมีแผนการจะก่อการฆาตกรรม ซึ่งสามารถระบุตัวเหยื่อคือ นางสาว Tarasoff ได้อย่างเจาะจงแน่นอนแล้ว ซึ่งศาลถือว่าการรักษาชีวิตคนไข้มีความสำคัญยิ่งกว่าการคุ้มครองเอกสิทธิ์ในการรักษาความลับของคนไข้ระหว่างผู้ป่วยกับแพทย์ โดยผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์มี "หน้าที่ที่จะต้องป้องกัน" (duty to protect) ตัวเหยื่อที่ระบุตัวได้ชัดเจนแล้วด้วย แต่อาจเลือกที่จะแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือกระทำการช่วยเหลืออย่างอื่นแทนก็ได้¹⁰¹

3.2.2.6 เหตุยกเว้นความรับผิดในการไม่แจ้งเหตุการกระทำอาญา

จากการศึกษากฎหมายที่บัญญัติขึ้นใช้บังคับกับการไม่แจ้งเหตุการกระทำอาญานี้ ในต่างประเทศพบว่า แม้ผู้กระทำจะได้กระทำความผิดสำเร็จแล้ว กล่าวคือ แม้มีการกระทำที่ครบองค์ประกอบความผิดทั้งภายนอกและภายในแต่ผู้กระทำอาจอ้างเหตุเหล่านี้เพื่อยกเว้นความรับผิดหรือยกเว้นโทษได้ ได้แก่

(1) การแจ้งเหตุจะทำให้ตัวผู้ขึ้นหรือบุคคลอื่นใดได้รับอันตรายหรือบาดเจ็บ ซึ่งเงื่อนไขนี้บัญญัติไว้ชัดในกฎหมายอาญาทุกมลรัฐของสหรัฐอเมริกาให้เป็นเงื่อนไขยกเว้นหน้าที่ช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุ ทำให้บุคคลนั้นไม่มีหน้าที่ที่จะต้องแจ้งเหตุการกระทำอาญาผิด ด้วยเหตุนี้เมื่อถูกฟ้องต่อศาล จึงสามารถยกขึ้นอ้างเป็นข้อต่อสู้เพื่อให้พ้นความรับผิดได้ โดยถือเป็นเหตุยกเว้นความผิด (defense) ตัวอย่างเช่น ใน Alaska Statutes มาตรา 765 ได้บัญญัติให้ จำเลยสามารถยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในศาลได้ว่า ตนมิได้แจ้งเหตุไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในเวลาอันสมควรเพราะตนเอง

¹⁰⁰ "...fails to report it in time to the public authorities or the person threatened..."

¹⁰¹ Slovenko, "Psychiatry and a Second Look at the Medical Privilege", *Wayne L. Rev.* 6 (1960): 175, 188.

เชื่อโดยมีเหตุตามสมควรว่าการแจ้งเหตุเช่นนั้นมีความเสี่ยงสูงที่จะก่อให้เกิดอันตรายแก่ตนเอง หรือผู้อื่น¹⁰²

(2) บุคคลอื่นนอกจากตัวผู้แจ้งเหตุได้เข้ากระทำการช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ทั้งนี้ เนื่องจากการกำหนดหน้าที่โดยทั่วไปให้แก่ประชาชนนั้นขึ้นอยู่กับความจำเป็นในภาวะคับขัน หรือฉุกเฉินที่ไม่อาจมีบุคคลอื่นใดช่วยเหลือหรือล่วงรู้การกระทำผิด อันจะสามารถช่วยเหลือ ผู้ที่จะเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ ด้วยเหตุนี้ หากมีผู้เข้าทำการช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุจนสำเร็จผล แล้วย่อมไม่มีความจำเป็นที่ผู้ไม่แจ้งเหตุจะต้องรับผิดอีก เพราะเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานยุติธรรม ของรัฐที่จะเข้ามาควบคุมสถานการณ์ต่อไป หรือเพราะเหยื่อได้พ้นจากสถานการณ์อันตรายแล้ว และคุณค่าที่กฎหมายต้องการคุ้มครอง เช่น ชีวิต ร่างกายนั้นมิได้เสื่อมเสียไป จึงอาจยกเป็นข้อ ต่อสู้เพื่อยกเว้นความผิดได้ ทั้งนี้ มีบัญญัติในกฎหมายอาญาของบางมลรัฐในสหรัฐอเมริกา เช่น ใน Connecticut Committee Bill No.6009 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติเกี่ยวกับความผิดฐานไม่แจ้ง เหตุการกระทำผิดร้ายแรงนั้น ได้กำหนดให้จำเลยสามารถยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้เมื่อถูกฟ้องต่อ ศาลได้ว่า ตนมิได้แจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ในเวลาที่สามารถทำได้ เพราะมีบุคคลอื่นได้ทำการแจ้ง เหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เรียบร้อยแล้ว¹⁰³ หรือใน Texas Penal Code มาตรา 38.171 บัญญัติให้ สามารถยกข้อต่อสู้ได้ว่า วิทยุชนทั่วไปยอมเชื่อได้ว่าได้มีการแจ้งเหตุการกระทำผิดอาญาไป ยังพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว ตนจึงไม่มีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุอีก¹⁰⁴ และมีการวางบรรทัดฐานของศาล ฝรั่งเศสในประเด็นการไม่แจ้งเหตุการกระทำผิดเนื่องจากมีบุคคลอื่นนอกจากจำเลยอยู่ใน บริเวณดังกล่าวด้วย เช่น กรณีพอลตาไม่ได้รับการยกเว้นโทษจากการงดเว้นไม่ให้ความช่วยเหลือ

¹⁰² ALASKA STATUTES 11.56.765. "...(b) In a prosecution under this section, it is an affirmative defense that the defendant (1) did not report in a timely manner because the defendant reasonably believed that doing so would have exposed the defendant or others to a substantial risk of physical injury;..."

¹⁰³ Connecticut Committee Bill No. 6009 An Act concerning the failure of a witness to report a serious crime Section 1. "...(b) In any prosecution for an offense under this section, it shall be an affirmative defense that the defendant (B) another person had already reported the crime to a law enforcement official..."

¹⁰⁴ Texas Penal Code Section 38.171. "...(A) a reasonable person would believe that the commission of the offense had not been reported..."

ลูกเขย แม้บุคคลอื่นได้เข้าทำการช่วยเหลือลูกเขยโดยทันทีและสำเร็จผล¹⁰⁵ ซึ่งต่างกับกรณีที่จำเลยไม่ต้องรับผิดฐานไม่ช่วยเหลือผู้เสียหายเมื่อบุคคลอื่นได้เข้าทำการดับไฟบนเสื้อผ้าของผู้เสียหายที่ถูกไฟไหม้โดยทันที โดยจะเห็นได้ว่าจะมีความต่างที่ความสัมพันธ์อันใกล้ชิดของผู้มีหน้าที่ช่วยเหลือกับผู้ตกอยู่ในอันตราย¹⁰⁶ ซึ่งหากเป็นกรณีของหน้าที่โดยทั่วไปของประชาชน เมื่อมีบุคคลอื่นเข้าช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุแทนแล้ว ย่อมไม่ก่อให้เกิดความรับผิดใดๆขึ้นอีกและยกเป็นข้อต่อสู้ในศาลได้

(3) บุคคลนั้นได้เข้ากระทำการขัดขวางอาชญากรรมนั้นด้วยตนเองและการกระทำนั้นสามารถยับยั้งมิให้การกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นหรือขัดขวางมิให้การกระทำความผิดนั้นสำเร็จลง ซึ่งเท่ากับได้เข้าช่วยด้วยตนเองตามหลักกฎหมายผลเมืองดีตามแนวความคิดของประเทศซีวิลลอว์แล้ว ซึ่งการเข้าช่วยเหลือนั้นเป็นการกระทำเกินกว่าหน้าที่ที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้กระทำคือการแจ้งเหตุเสียอีก เมื่อเป็นการกระทำมากกว่าที่กฎหมายบัญญัติ จึงไม่ควรมีความรับผิดใดๆตามกฎหมายนี้ เช่น Alaska Statutes มาตรา 765 กำหนดให้บุคคลที่กระทำการขัดขวางการกระทำ ความผิดและสามารถยับยั้งมิให้การกระทำความผิดเกิดหรือขัดขวางมิให้ความผิดสำเร็จนั้นสามารถยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้เพื่อยกเว้นความผิด (defense) ในศาลได้¹⁰⁷

ทั้งนี้ ในประเทศเยอรมัน ได้บัญญัติในกฎหมายมาตรา 139 ว่า แม้การเข้าช่วยนั้นจะไม่สำเร็จก็ตาม แต่หากความผิดนั้นสามารถยับยั้งมิให้เกิดหรือหลีกเลี่ยงบรรเทาผลได้โดยการกระทำของบุคคลอื่น บุคคลนั้นก็ไม่ต้องรับผิดโดยได้รับยกเว้นโทษ (exempt from liability) เพราะได้พยายามกระทำตามกฎหมายสูงสุดความสามารถและด้วยความสุจริตใจแล้ว¹⁰⁸

¹⁰⁵ Trib. Corr. Aix, March 27, 1947, [1947] Dalloz Jurisprudence 304

¹⁰⁶ Cour d'Appel Riom, March 20, 1947 [1947] Dalloz Jurisprudence 304

¹⁰⁷ ALASKA STATUTES 11.56.765. "... (2) acted to stop the commission of the crime and stopped (A) the commission of the crime; or (B) the completion of the crime being attempted..."

¹⁰⁸ German penal Code section 139 "... (4) Whosoever averts the commission or the result of the offence other than by reporting shall be exempt from liability. If the commission or result of the offence does not take place regardless of the contribution of the person obliged to report his earnest efforts to avert the result shall suffice for exemption from liability.."

(4) ความผิดที่มีการวางแผนจะกระทำนั้นมิได้เกิดขึ้นจริง ข้อยกเว้นนี้มีในกฎหมายเยอรมันตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 139 โดยใช้กับกรณีการไม่แจ้งเหตุการวางแผนการกระทำความผิด เพราะหลังจากได้ล่วงรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับแผนการกระทำความผิดแล้ว หากผู้วางแผนนั้นมิได้ลงมือกระทำจริง ย่อมไม่สมควรที่จะลงโทษผู้ไม่แจ้งเหตุดังกล่าว เนื่องจากยังไม่มีตัวการที่ต้องรับผิดชอบใดๆเลย การจะลงโทษผู้ไม่แจ้งจึงไม่สมเหตุสมผล แต่ในเมื่อบุคคลนั้นได้กระทำการไม่แจ้งเหตุด้วยเจตนาธรรมดาครบทั้งองค์ประกอบภายนอกและภายในแล้ว จึงประกอบเป็นความผิดอาญาสำเร็จ และบุคคลนั้นย่อมมีความรับผิดชอบทางอาญา แต่เมื่อไม่มีความเสียหายเกิดขึ้นจากการไม่แจ้งเหตุดังกล่าว กฎหมายจึงให้อำนาจศาลเยอรมันสั่งยกฟ้องจำเลยได้ แล้วแต่ดุลยพินิจของผู้พิพากษาในแต่ละคดีไป

(5) เหตุแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งแยกได้เป็นกลุ่มย่อยๆอีก 2 ประเภท คือ

5.1 ญาติสนิทใกล้ชิดหรือบุคคลในครอบครัว เช่น ในอังกฤษ ลอร์ดเดนนิ่ง ผู้พิพากษาที่ทรงอิทธิพลในสมัยก่อนได้ให้ความเห็นในคำวินิจฉัยคดี Sykes ซึ่งเป็นคดีความผิดฐานไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญา (misprision of felony) ว่า ควรยกเว้นโทษให้แก่ญาติสนิทของผู้กระทำความผิดและบุคคลที่ด้วยความสุจริตใจ (in good faith) ยับยั้งไม่เปิดเผยข้อมูลดังกล่าวต่อเจ้าหน้าที่เช่น นายจ้างที่ไม่แจ้งเหตุการลักขโมยทรัพย์สินของลูกจ้างเพราะต้องการให้โอกาสกลับตัวใหม่อีกครั้งหนึ่ง ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการบัญญัติเช่นเดียวกัน เช่นใน OHIO REVISED CODE มาตรา 2921.22 (G)(2) บัญญัติให้บุคคลไม่ต้องแจ้งเหตุเกี่ยวกับการกระทำความผิด อุกฉกรรจ์หากการแจ้งนั้นจะเป็นการปกป้องปฏิบัติใกล้ชิดของตน¹⁰⁹

ส่วนในฝรั่งเศสให้คำจำกัดความญาติใกล้ชิดในลักษณะที่ชัดเจนกว่า ตามมาตรา 434-1 ประมวลกฎหมายอาญาคือ

- บุคคลนั้นเป็นญาติสืบสายโลหิตโดยตรงของผู้กระทำความผิดหรือผู้ร่วมกระทำความผิดรวมทั้งคู่สมรสของบุคคลดังกล่าว และพี่น้องของผู้กระทำความผิดหรือผู้ร่วมกระทำความผิดและคู่สมรสของบุคคลนั้น

¹⁰⁹ OHIO REVISED CODE มาตรา 2921.22 (G) (2) The information would tend to incriminate a member of the actor's immediate family.

- บุคคลนั้นเป็นคู่สมรสของผู้กระทำหรือผู้ร่วมกระทำ ความผิดรวมทั้งผู้ที่อยู่กินฉันท์สามีภรรยา กับบุคคลดังกล่าว¹¹⁰

สำหรับประเทศเยอรมันนั้น มิได้มีการบัญญัติกำหนดไว้ชัดเจนอย่างประเทศฝรั่งเศส ว่า จะได้รับยกเว้นความรับผิดได้ต้องเป็นญาติในชั้นใดโดยเพียงแต่บัญญัติว่า จะได้รับยกเว้นโทษ หากเป็นการไม่แจ้งเหตุเกี่ยวกับญาติ (relative) เท่านั้น¹¹¹

ในอิสราเอลในการไม่ช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุการกระทำ ความผิดอุกฉกรรจ์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 262 นั้นไม่มีการยกเว้นความรับผิดในกรณีใดๆเลย แต่ตามมาตรา 95 ซึ่งเป็นเรื่องการไม่ขัดขวางหรือแจ้งเหตุเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐกลับมีข้อยกเว้นไม่ใช้บังคับกับคู่สมรส บิดามารดา ผู้สืบสันดาน พี่หรือน้องชายหญิงของบุคคลที่วางแผนอาชญากรรมหรือได้ประกอบอาชญากรรมดังกล่าว ซึ่งจากการบัญญัติในลักษณะเช่นนี้ ทำให้ในปัจจุบัน อิสราเอลมีความผิดสองฐานที่กำหนดหน้าที่ในการป้องกันความผิดอุกฉกรรจ์ ฐานหนึ่งเกี่ยวกับการป้องกันความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐที่อาจต้องรับโทษจำคุกถึงเจ็ดปี อีกมาตราหนึ่งใช้กับความผิดอุกฉกรรจ์โดยทั่วไปที่อาจต้องรับโทษจำคุกสองปีตามมาตรา 262 แต่มีความแตกต่างคือ ในขณะที่ความผิดที่เป็นการก่อกบฏอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐมีบทบัญญัติที่ให้ข้อยกเว้นแก่บุคคลในครอบครัว แต่กรณีการไม่ป้องกันการกระทำ ความผิดอุกฉกรรจ์ธรรมดากลับไม่มีข้อยกเว้นให้ ซึ่งก่อให้เกิดลักษณะที่แปลกประหลาดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐที่ควรจะต้องบังคับให้บุคคลต้องแจ้งเหตุมากกว่า อีกประการหนึ่งที่น่าสังเกต คือ กรณีความผิดต่อความมั่นคงของรัฐนั้นกำหนดให้มีหน้าที่ต้องช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุแม้ความผิดนั้นจะได้กระทำลงไปแล้วก็ตาม ทั้งนี้เพราะการแจ้งเหตุในภายหลังอาจยังสามารถช่วยป้องกันการกระทำ ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐที่อาจจะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตอีกก็ได้ อย่างไรก็ตาม ฟังสังเกตว่า ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐที่มีโทษจำคุกไม่เกินสิบห้าปีนั้นตกอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา 262 ซึ่งไม่กำหนดให้มีการแจ้งเหตุในกรณีที่มีการกระทำ ความผิดเสร็จสิ้นไปแล้ว แม้ว่าจะยังคงมีอันตรายต่อเนื่องอยู่ก็ตาม ซึ่งเป็น

¹¹⁰ French Penal Code article 434-1 “... (1) the relatives in a direct line and their spouses, and the brothers and sisters and their spouses, of the perpetrator or accomplice to the felony;

(2) the spouse of the offender or accomplice to the felony, or the person who openly cohabits with him...”

¹¹¹ German Penal Code 139 “..(3) Whosoever fails to report an offence, if the report would have had to be made against a relative, shall be exempt from liability..”

ช่องโหว่ของกฎหมายในส่วนดังกล่าว บุคคลจึงไม่มีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุในการกระทำความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงหลังการกระทำความผิดหากเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินสิบห้าปี¹¹²

5.2 ผู้ประกอบวิชาชีพที่มีหลักจรรยาบรรณกำกับ เช่น แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หนายความ นักจิตบำบัด ผู้ประกอบพิธีการทางศาสนา เช่น บาทหลวง ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีมาตรฐานจรรยาบรรณกำกับตามหลักความไว้วางใจ(fiduciary) ระหว่างผู้มารับคำปรึกษากับตัวผู้ประกอบวิชาชีพนั้น ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของเอกสิทธิ์ในการรักษาความลับในข้อมูลดังกล่าว แม้จะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาของผู้มาปรึกษาก็ตาม โดยบุคคลเหล่านี้มีหน้าที่ที่จะต้องไม่เปิดเผยความลับอันได้มาจากการประกอบวิชาชีพของตน โดยหากฝ่าฝืนอาจมีความรับผิดทั้งทางแพ่ง ทางอาญาและตามระเบียบหรือข้อบังคับของมาตรฐานวิชาชีพนั้นๆ ด้วยเหตุนี้ ในหลายประเทศจึงได้ยกเว้นหน้าที่แจ้งเหตุหรือยกเว้นโทษให้แก่บุคคลเหล่านี้ เช่น กฎหมายมลรัฐโอไฮโอ Ohio Revised Code มาตรา 2921.22 (G) (1) บัญญัติให้ไม่ต้องเปิดเผยข้อมูลที่เป็นเอกสิทธิ์ระหว่างหนายความกับลูกความ แพทย์และคนไข้ นักจิตวิทยากับผู้ป่วย ผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา บาทหลวง พระกับบุคคลที่มาปรึกษาเพื่อจุดประสงค์ทางศาสนาและผู้ทำงานด้านบริการโทรคมนาคมกับบุคคลที่ส่งข้อความผ่านทางบริการโทรคมนาคมต่างๆ ทั้งยังไม่ต้องเปิดเผยข้อมูลใดๆที่จะนำไปสู่การเปิดเผยของผู้ประกอบวิชาชีพในลักษณะดังกล่าวด้วย¹¹³ นอกจากนี้ หากการเปิดเผยข้อมูลนั้นจะเป็นการเปิดเผยข้อมูลที่บุคคลใดได้มาในขณะที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาหรือบริการผู้ติดยาหรือมีความเสี่ยงติดยาซึ่งเป็นการบริการที่จัดทำโดยโรงพยาบาล คลินิก บุคคล ตัวแทน หรือหน่วยงานอื่นใด หรือการเปิดเผยข้อมูลจะเป็นการเปิดเผยข้อมูลที่บุคคลใดได้มาจากการทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำแก่เหยื่ออาชญากรรมจากการกระทำความผิดทางเพศ ทั้งนี้รวมถึงผู้ให้คำปรึกษาดังกล่าว รวมถึงผู้ให้

¹¹² Israel Penal Code 95 "...(c) The provisions of this section shall not apply to a spouse, parent, descendant, brother or sister of a person who has planned to commit, or has committed, an offense as aforesaid..."

¹¹³ OHIO REVISED CODE มาตรา 2921.22 (G) (4) Disclosure of the information would amount to disclosure by a member of the ordained clergy of an organized religious body of a confidential communication made to that member of the clergy in that member's capacity as a member of the clergy by a person seeking the aid or counsel of that member of the clergy.

คำปรึกษาเอกชนด้วย หากบุคคลนั้นได้ผ่านหลักสูตรการอบรมหรือมีประสบการณ์ในการให้คำปรึกษาดังกล่าว¹¹⁴ ทั้งนี้ ในแต่ละมลรัฐจะมีจำนวนช้อยกเว้นมากน้อยแตกต่างกันไป ซึ่งในบางมลรัฐจะไม่มีช้อยกเว้นให้แต่อย่างใดเลย

สำหรับผู้ประกอบวิชาชีพในเยอรมัน ตาม German Penal Code มาตรา 139 บาทหลวงได้รับยกเว้นหน้าที่ในการแจ้งเหตุในทุกกรณีหากเป็นความลับจากผู้ที่มาปรึกษาเพื่อเหตุผลในทางศาสนา ผู้ประกอบวิชาชีพอื่นก็ได้รับยกเว้นเช่นกันแต่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขข้อจำกัดคือ หากเป็นความผิด 3 ประเภท ซึ่งเป็นเรื่องร้ายแรงแล้ว บุคคลที่มีความสัมพันธ์กับจำเลย ไม่ว่าจะเป็นญาติหรือผู้ประกอบวิชาชีพ จะไม่ได้รับการยกเว้นความรับผิดชอบหรือมีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุในทุกกรณี ประเภทแรกคือ กรณีการฆ่าคนโดยเจตนา ประเภทที่สอง คือ การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์มนุษย์ หรือความผิดต่อมวลมนุษยชาติ อาชญากรรมสงคราม ซึ่งเป็นความผิดตามกฎหมายระหว่างประเทศ และประเภทสุดท้าย คือ ความผิดฐานลักพาตัวเพื่อจุดประสงค์ในการกรรโชก การจับตัวประกัน การยึดเรือหรือเครื่องบินโดยองค์การผู้ก่อการร้าย โดยในความผิดสามประเภทนี้ มีเงื่อนไขให้ต้องแจ้งเหตุในทุกกรณีโดยไม่มีช้อยกเว้น นอกจากนี้ บุคคลนั้นยังต้องได้ใช้ความพยายามอย่างสุจริตเต็มความสามารถในการที่จะยับยั้งการกระทำความผิดหรือขัดขวางเพื่อมิให้การกระทำความผิดสำเร็จลงด้วย ซึ่งเป็นเงื่อนไขเพิ่มเติมที่ไม่มีในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ซึ่งเงื่อนไขนี้แสดงให้เห็นว่า เพียงแค่ความสัมพันธ์ประการเดียว ยังไม่อาจทำให้ได้รับยกเว้นโทษได้ แต่จะต้องได้ใช้ความพยายามโน้มน้าวผู้กระทำความผิดด้วย ซึ่งเป็นภาระของจำเลยที่จะต้องพิสูจน์ในเรื่องดังกล่าว¹¹⁵ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า เงื่อนไขของเยอรมันเป็นการกำหนดฐานความผิดที่บังคับให้ต้องมีการรายงานในทุกกรณี ซึ่งต่างจากเงื่อนไขของฝรั่งเศสที่เป็นการกำหนดข้อจำกัดโดยใช้อายุของผู้ถูกกระทำเป็นเกณฑ์ คือ อายุ 15 ปีกล่าวคือ ในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส (French Penal Code) มาตรา 434-1 ญาติสนิทและผู้ประกอบวิชาชีพได้รับยกเว้นความรับผิดชอบในการไม่แจ้งเหตุ เว้นแต่หากเป็นกรณีที่เป็นการกระทำความผิดต่อเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีแล้ว จะไม่ได้รับการยกเว้นโทษ¹¹⁶ เพราะถือเป็นเหตุร้ายแรงตามกฎหมาย อันเป็นนโยบายของรัฐที่จะคุ้มครองการกระทำที่มีขอบต่อเด็ก ด้วยเหตุนี้จึง

¹¹⁴ โปรดดู OHIO REVISED CODE section 2921.22 (G) ในภาคผนวก ข.

¹¹⁵ โปรดดู German Penal Code section 139 (2), (3) ในภาคผนวก ข.

¹¹⁶ “Except where felonies committed against minors under fifteen years of age are concerned, the following are exempted from the provisions above:...Also exempted from the provisions of the first paragraph are persons bound by an obligation of secrecy...”

เห็นได้ว่าแม้ญาติสนิทและผู้ประกอบวิชาชีพจะได้รับการยกเว้นหน้าที่หรือยกเว้นโทษแล้วแต่กรณีก็ตาม แต่ก็มีข้อจำกัดในบางกรณีที่เป็นกรณีร้ายแรงอันไม่อาจยกเว้นหน้าที่หรือความรับผิดชอบบุคคลเหล่านี้ได้

3.2.2.7 อัตราโทษในความผิดฐานไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญา

โทษสำหรับความผิดฐานไม่แจ้งเหตุนี้ มีความแตกต่างกันไปโดยเฉพาะหากเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มประเทศคอมมอนเวลท์กับประเทศฝั่งซีวิลลอว์ นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับประเภทของความผิดด้วย ดังนี้

ในประเทศฝั่งคอมมอนเวลท์ เช่น สหรัฐอเมริกา จะมีอัตราโทษไม่สูงนักเพื่อมิให้เป็นการฝืนแนวคิดสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนซึ่งเป็นแนวคิดรากฐานของระบบกฎหมายอเมริกาที่มากจนเกินไป โดยการกระทำความผิดฐานไม่แจ้งเหตุนี้ถือเป็นความผิดลหุโทษ(misdemeanor) ซึ่งจะมีโทษที่แตกต่างกันไปในแต่ละมลรัฐ โดยความผิดลหุโทษนั้นมีระดับอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 30 วัน ถึง 1 ปี เช่น มลรัฐฮาวายตาม Hawaii Statutes มาตรา 663-1.6 บัญญัติให้มีความผิดลหุโทษเล็กน้อย (petty misdemeanor)¹¹⁷ มลรัฐโอไฮโอตาม OHIO REVISED CODE มาตรา 2921.22 บัญญัติให้การไม่แจ้งเหตุกรณีความผิดอุกฉกรรจ์เป็นความผิดลหุโทษในระดับสี่และกรณีผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์พบบาดแผลถูกยิงหรือแทงแล้วไม่แจ้งมีความผิดลหุโทษในระดับสอง กรณีพบการตายแล้วไม่แจ้งหรือไม่ให้ข้อมูลในการทำรายงานของเจ้าหน้าที่มีความผิดลหุโทษในระดับสี่ และในกรณีบาดเจ็บใหม่หรือระเบิด หากแพทย์หรือโรงพยาบาล สถานพยาบาลเอกชน จงใจไม่แจ้งมีความผิดลหุโทษระดับสอง หากประมาทเดินเล่อไม่แจ้งมีความผิดลหุโทษเล็กน้อย¹¹⁸ ส่วนมลรัฐอลาสกาและเท็กซัสบัญญัติให้เป็นการผิดลหุโทษในคลาสเอ เป็นต้น¹¹⁹ ซึ่งจะเห็นได้ว่าต่างก็มีโทษ misdemeanor ในระดับคลาสที่ต่างกันสำหรับการไม่แจ้งเหตุในความผิดคนละประเภท โดยการลงโทษในระดับลหุโทษนี้ ผู้พิพากษามีอำนาจตามกฎหมายที่จะใช้ดุลยพินิจเปลี่ยนโทษจำคุกหรือปรับเป็นการนำวิธีการอื่นมาใช้ เช่น การคุมประพฤติ การสั่งให้ไปทำงานบริการสาธารณะตามระยะเวลาที่กำหนด เป็นต้น ทั้งนี้ การไม่แจ้งเหตุในความผิดบาง

¹¹⁷ “...Any person who violates this subsection is guilty of a petty misdemeanor”

¹¹⁸ โปรดดู OHIO REVISED CODE section 2921.22 (I) (J) (K) ในภาคผนวกข.

¹¹⁹ Alaska Statutes § 11.56.767 “...(d) Failure to report a violent crime committed against a child is a class A misdemeanor.”:Texas Penal Code § 38.171 (b) An offense under this section is a Class A misdemeanor.

ประเภทมีบัญญัติไว้เป็นพิเศษให้มีการเลื่อนระดับความร้ายแรงของความผิดและอัตราโทษเป็นระดับเฟโลนี(felony)ได้หากได้กระทำความผิดหลายครั้ง เช่น ในรัฐอิลลินอยส์และกวม การไม่แจ้งเหตุกรณีความผิดเกี่ยวกับการกระทำโดยมิชอบหรือละเลยไม่ดูแลพิทักษ์ต่อเด็ก ซึ่งการไม่แจ้งเหตุครั้งที่สองขึ้นไปจะถูกจัดเป็นความผิดเฟโลนี หรือการไม่แจ้งเหตุกรณีเกิดสถานการณ์ที่ร้ายแรงเป็นพิเศษกับเด็กจะเป็นความผิดระดับเฟโลนีได้ในรัฐอริโซนา ฟลอริดา มินเนโซตา ซึ่งความผิดต่อเด็กนี้ บางมลรัฐกำหนดให้ได้รับโทษตั้งแต่จำคุก 10 วัน ถึง 5 ปีหรือปรับตั้งแต่ 100 ดอลลาร์ ถึง 5,000 ดอลลาร์ ทั้งในหลายมลรัฐ เช่น อเมริกันซามัว ยังกำหนดให้ต้องรับผิดทางแพ่งเพิ่มจากความรับผิดทางอาญาอีกด้วย¹²⁰

ส่วนอัตราโทษในฐานะความผิดในการไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์จะมีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด โดยจะมีอัตราโทษที่สูงกว่าประเทศอังกฤษหรืออเมริกา มาก เช่น ในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส หากเป็นการไม่แจ้งเหตุความผิดอุกฉกรรจ์ตามมาตรา 434-1หรือกระทำความผิดต่อเด็กตามมาตรา 434-3 บัญญัติให้ต้องรับโทษจำคุกสามปี ปรับไม่เกิน 45,000 ยูโร และเพิ่มโทษเป็นจำคุก 5 ปี และปรับอีก 75,000 ยูโร หากกระทำผิดต่อความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือก่อการร้ายตามมาตรา 434-2¹²¹ ซึ่งเป็นการเพิ่มอัตราโทษตามระดับความอุกฉกรรจ์ของความผิดที่ไม่แจ้งเหตุ อัตราโทษที่สูงเช่นนี้ ทำให้บุคคลเกรงกลัวที่จะกระทำความผิดมากกว่าและความผิดฐานไม่แจ้งเหตุนี้จะได้ขึ้นสู่ศาลเพื่อพิจารณาตัดสินความรับผิดอย่างแท้จริงอีกด้วย

ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่า ถึงแม้การล่วงละเมิดหรือทอดทิ้งเด็กหรือผู้ที่ไม่อยู่สภาพที่จะช่วยเหลือตนเองได้ตามมาตรา 434-3 ที่มีลักษณะเป็นความผิดอุกฉกรรจ์จะรวมอยู่ในหน้าที่ทั่วไปที่จะต้องแจ้งเหตุความผิดอุกฉกรรจ์ตาม 434-1 อยู่แล้วก็ตาม แต่ก็มีการบัญญัติมาตรา 434-3 ขึ้นโดยเฉพาะเพื่อเจาะจงหน้าที่ลงไปให้ผู้รายงานเกิดความมั่นใจ ด้วยเหตุที่บางครั้งบาดแผลหรือการทารุณที่บุคคลเหล่านี้ได้รับอาจไม่ชัดเจนว่าจะเข้าขั้นเป็นความผิดอุกฉกรรจ์หรือไม่ ทำให้ผู้พบเห็นไม่กล้าแจ้งเหตุการกระทำความผิดเหตุดังกล่าว บทบัญญัตินี้จึงมีขึ้นเพื่อขจัดความไม่มั่นใจนั้น ประกอบกับกำหนดหน้าที่อย่างชัดเจนเพื่อให้รับรู้ถึงปัญหาความรุนแรงต่อเด็กในปัจจุบันที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

¹²⁰ Child information Gateway, Mandatory reporter of child abuse and neglect : Summary of State Laws [Online], 2010. Available from: http://www.childwelfare.gov/systemwide/laws_policies/statutes/manda.cfm

¹²¹ โปรดดู French Penal Code 434-1, 434-2, 434-3 ในภาคผนวก ข.

นอกจากบุคคลทั่วไปที่มีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุในการกระทำความผิดแล้ว หากเป็นกรณีที่เป็นเจ้าพนักงานหรือข้าราชการยังมีหน้าที่เพิ่มเติมตามมาตรา 40 วรรค 2 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส คือ หากล่วงรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความผิดอุกฉกรรจ์หรือความผิดลหุโทษใดในขณะที่ปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตน มีหน้าที่ที่จะต้องแจ้งเหตุการกระทำความผิดดังกล่าวไปยังอัยการประจำเขตที่เกิดการกระทำความผิดนั้นและต้องส่งมอบข้อมูลที่เกี่ยวข้องรายงานเป็นทางการและเอกสารต่างๆด้วย¹²² ซึ่งเป็นการเพิ่มหน้าที่โดยเฉพาะให้แก่ผู้เป็นข้าราชการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีหน้าที่โดยปริยายที่จะต้องช่วยดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของรัฐ หากมีข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดเข้ามาสู่การรับรู้ของตนในระหว่างการปฏิบัติงาน

สำหรับอัตราโทษในความผิดฐานไม่แจ้งเหตุของประเทศเยอรมันนั้น คล้ายคลึงกับของฝรั่งเศสโดยกำหนดโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 138 ไว้สูงถึงจำคุกไม่เกิน 5 ปีหรือโทษปรับในกรณีจิตใจไม่แจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือไม่เตือนผู้กำลังจะตกอยู่ในอันตรายจากการกระทำความผิดอาญา 8 ประเภทดังกล่าวแล้ว¹²³ ส่วนกรณีประมาทเดินเล่ออย่างร้ายแรงไม่แจ้งเหตุเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย (unlawful act) นั้น มีการบัญญัติให้ต้องรับโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปีหรือปรับ¹²⁴

ในประมวลกฎหมายอาญาอิสราเอล กรณีความผิดอุกฉกรรจ์ทั่วไปมีการกำหนดอัตราโทษของผู้ไม่ทำการช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุโดยมีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสองปี ตามมาตรา 262¹²⁵ ซึ่งต่ำกว่าโทษของประเทศฝรั่งเศสหรือเยอรมัน ในขณะที่ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐซึ่ง

¹²² Article 40 “Every constituted authority, every public officer or civil servant who, in the performance of his duties, has gained knowledge of the existence of a felony or of a misdemeanour is obliged to notify forthwith the district prosecutor of the offence and to transmit to this prosecutor any relevant information, official reports or documents.”

¹²³ German Penal Code section 138 “...shall be liable to imprisonment not exceeding five years or a fine...”

¹²⁴ German Penal Code section 138 “...shall be liable to imprisonment of not more than one year or a fine.”

¹²⁵ Israel Penal Code article 262 “...thereof is liable to imprisonment for two years...”

เป็นความผิดที่มีโทษจำคุกสิบห้าปีหรือโทษที่หนักกว่า หากบุคคลนั้นมิได้กระทำการตามสมควรที่จะป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดขึ้นหรือมิให้ความผิดนั้นสำเร็จลงต้องรับโทษจำคุกเจ็ดปี¹²⁶ ซึ่งสูงกว่าโทษตามประมวลกฎหมายฝรั่งเศสหรือเยอรมันเสียอีก แต่จะเห็นได้ว่า มีลักษณะการกำหนดอัตราโทษสูงเพื่อข่มขู่ผู้กระทำความผิดและเห็นเป็นเรื่องสำคัญเช่นเดียวกับกลุ่มประเทศฝั่งซีวิลลอว์ โดยมีคำพิพากษาบรรทัดฐานออกมาเป็นอันมาก โดยเฉพาะในสภาวะของประเทศที่มีการก่อความไม่สงบและการก่อการร้ายตลอดเวลาทั้งภายในและกับประเทศข้างเคียง ทำให้กฎหมายอิสราเอลบัญญัติโทษเกี่ยวกับการไม่แจ้งเหตุในความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐสูงกว่ากรณีความผิดอุกฉกรรจ์ตามปกติอย่างเห็นได้ชัด

3.2.2.8 มาตรการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการเข้าขัดขวางหรือแจ้งเหตุการกระทำความผิด

ผู้แจ้งเหตุจะต้องเปิดเผยชื่อของตนเมื่อทำการแจ้งเหตุต่อเจ้าหน้าที่ แต่อาจขอแจ้งในฐานะของบุคคลนิรนามได้ ผู้มีหน้าที่แจ้งเหตุที่ได้แจ้งเหตุอันเป็นความเท็จนั้น จะถูกเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลต่อเจ้าหน้าที่ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องและต่อผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำการโดยมิชอบหรือเพิกเฉยต่อเด็กที่บุคคลนั้นได้แจ้งความเท็จดังกล่าวด้วย ซึ่งอาจต้องรับโทษ แต่หากได้แจ้งเหตุโดยสุจริตก็จะได้ได้รับความคุ้มครองกันมิให้ต้องรับผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา ซึ่งความคุ้มครองครอบคลุมไปถึงบุคคลที่ด้วยความสุจริตใจมิได้ทำการแจ้งเหตุด้วย ในสหรัฐอเมริกามีการส่งเสริมให้แจ้งเหตุ โดยตามปกติแล้วรัฐต่างๆจะมีเบอร์โทรศัพท์ที่เรียกเก็บเงินปลายทางเพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการโทรศัพท์แจ้งเหตุการกระทำมิชอบต่อเด็กมากขึ้น ทั้งนี้ การแจ้งเหตุอาจทำในฐานะบุคคลนิรนามได้ อย่างไรก็ตาม รัฐต่าง ๆ ส่วนหนึ่งเห็นว่า การทราบตัวตนของผู้แจ้งเหตุจะเป็นประโยชน์ต่อการสืบสวน ดังนั้นใน 18 มลรัฐ รวมทั้งในดิสมิทริก ออฟ โคลัมเบีย อเมริกัน ซามัว กวมและเวอร์จิน ไอส์แลนด์ ต่างกำหนดให้ผู้แจ้งเหตุต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับชื่อและที่อยู่ติดต่อได้แก่เจ้าหน้าที่ ในบางรัฐเช่น อเมริกัน ซามัวและโคโลราโดกำหนดให้ต้องแจ้งอาชีพด้วย ทั้งนี้ ไม่ว่าจะในขณะที่แจ้งเหตุด้วยปากเปล่าในครั้งแรกหรือเป็นส่วนหนึ่งของรายงานที่เป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม โดยเฉพาะกฎหมายของรัฐเดลาแวร์ วอชิงตันและคอนเนคติกัตได้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่พิทักษ์เด็กที่เกี่ยวข้องที่จะขออนามของผู้แจ้งเหตุได้ หรือผู้แจ้งเหตุอาจต้องแจ้งชื่อของตนหากได้ถ่ายภาพหรือมีภาพถ่ายเอกซเรย์ของเด็กถึงแม้จะไม่ต้องระบุนามเมื่อทำรายงานเป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม ซึ่งอาจบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาที่กำหนดหน้าที่แจ้งเหตุ ตัวอย่างเช่น Hawaii Statutes มาตรา 663-16(b) ที่บัญญัติให้บุคคลที่ให้ความช่วยเหลือตามสมควรนั้นไม่ต้องรับผิด

¹²⁶ Israel Penal Code article 95 "...is liable to imprisonment for seven years..."

ทางแพ่ง หากมิได้กระทำการโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือกระทำหรืองดเว้นการกระทำ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทั้งนี้ บุคคลนั้นต้องไม่ได้รับค่าตอบแทนหรือหวังจะได้รับค่าตอบแทน ด้วย¹²⁷ หรือบทบัญญัติคุ้มครองดังกล่าวอาจบัญญัติแยกไว้ต่างหากในกฎหมายพลเมืองดี (Good Samaritan Act) ของตน เพื่อให้ความคุ้มครองแก่บุคคลที่เข้าช่วยเหลือด้วยความเต็มใจอย่าง พลเมืองดี มิให้ต้องชดใช้ความเสียหายให้แก่การกระทำผิดพลาดโดยสุจริตของตนต่อผู้เสียหาย หรือมิให้เกิดความรับผิดในทางแพ่งหากไม่เข้าช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุ เช่น ใน Illinois Good Samaritan Act บัญญัติคุ้มครองผู้แจ้งเหตุฉุกเฉินทางโทรศัพท์ตามมาตรา 5 ให้ไม่ต้องรับผิดทาง แพ่ง หากได้ให้ข้อมูลเหตุฉุกเฉินทางระบบติดต่อโทรศัพท์กับหน่วยงานกู้ภัยต่างๆ เว้นแต่จะได้แจ้ง เหตุผิดพลาดไปโดยจงใจกระทำไม่ชอบด้วยกฎหมาย นอกจากนี้ ยังบัญญัติยกเว้นความรับผิด ทางแพ่งให้ผู้ปฐมพยาบาลขั้นต้น แพทย์ หมอพื้น และผู้ประกอบการวิชาชีพทางการแพทย์อื่นๆ หาก มิได้กระทำโดยมีค่าตอบแทนด้วย¹²⁸ ทั้งนี้ถือหลักที่ว่า การจะเป็นละเมิดอันจะต้องชดใช้ค่าสินไหม ทดแทนให้แก่ผู้เสียหายนั้น มีรากฐานมาจากความผิดของบุคคลที่ก่อให้เกิดภัยอันตรายแก่บุคคลอื่น ด้วยเหตุดังกล่าว เมื่อผู้พบเห็นเหตุการณ์ไม่ใช่ต้นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย จึงไม่ควร ต้องรับผิดชอบ อีกทั้ง การยกเว้นความรับผิดทางแพ่งให้นี้ ย่อมเป็นการกระตุ้นให้บุคคลที่พบเห็น อาชญากรรมมีความรู้สึกอยากเข้าช่วยเหลือมากขึ้น อย่างไรก็ตาม หากได้กระทำการโดยไม่สมกับ วิสัยและพฤติการณ์อย่างร้ายแรงแล้วอาจถูกฟ้องให้รับผิดชดใช้ค่าเสียหายได้

สำหรับประเทศในกลุ่มซีวิลลอว์นั้น เมื่อมีการช่วยเหลือโดยผิดพลาด ก็ต้องมีความรับผิด ทางแพ่งในทางละเมิดเช่นกัน แต่การคุ้มครองผู้ที่เข้าป้องกันหรือช่วยเหลือโดยผิดพลาดนั้น มี บัญญัติอยู่แล้วในประมวลกฎหมายอาญาของแต่ละประเทศ โดยอยู่ในรูปของเหตุยกเว้นความผิด

¹²⁷ มลรัฐฮาวาย Section 663-16

(b) Any person who provides reasonable assistance in compliance with subsection (a) shall not be liable in civil damages unless the person's acts constitute gross negligence or wanton acts or omissions, or unless the person receives or expects to receive remuneration. Nothing contained in this subsection shall alter existing law with respect to tort liability of a physician licensed to practice under the laws of this State committed in the ordinary course of the physician's practice.

(c) Any person who fails to provide reasonable assistance in compliance with subsection (a) shall not be liable for any civil damages.

¹²⁸ Illinois Good Samaritan Act section 5, 67.

เช่นการป้องกัน (defense) หรือเหตุยกเว้นโทษ เช่น ความจำเป็น (necessity) เป็นต้น ดังนั้นเมื่อเข้าช่วยเหลือแล้วก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่ตกอยู่ในภยันตรายนั้น จึงสามารถอ้างหลักกฎหมายทั่วไปเหล่านี้ขึ้นเป็นเหตุยกเว้นความผิดหรือเหตุยกเว้นโทษได้

ในฝรั่งเศส หลักความจำเป็น “Etat de Nécessité” นั้น เป็นเหตุยกเว้นความผิด (defence) เนื่องจากความจำเป็นที่จะต้องช่วยผู้ที่ตกอยู่ในภยันตราย ทำให้ได้รับการยกเว้นความผิดหากก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้เสียหายหรือบุคคลที่สาม¹²⁹ โดยหลักความจำเป็นนี้มีพื้นฐานมากจากความจำเป็นที่หลีกเลี่ยงอันตรายที่ใหญ่กว่าโดยการก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งอื่นที่มีคุณค่าน้อยกว่า ซึ่งหลักนี้สามารถใช้ยกเว้นความรับผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญาได้ แต่จะต้องกระทำเท่าที่จำเป็นและสมควรเท่านั้น ทั้งนี้ หากความเสียหายที่เกิดมากเกินไปเกินสมควรแก่เหตุแล้ว บุคคลนั้นย่อมไม่อาจอ้างหลักนี้ได้ หรืออาจได้รับการลดโทษแล้วแต่กรณี ทั้งนี้ การกระทำโดยประมาทเลินเล่อ ไม่ระมัดระวังของผู้เข้าช่วยเหลือนั้น ย่อมสามารถอ้างหลักนี้ได้ด้วย แต่ความผิดพลาดอย่างร้ายแรงหรือการกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างไรเหตุผลนั้นไม่อาจอ้างหลักนี้ขึ้นยกเว้นความรับผิดได้ ไม่ว่าจะเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ที่ร่วมทำการช่วยเหลือกับตนหรือต่อบุคคลที่สามก็ตาม¹³⁰

นอกจากหลักความจำเป็นนี้ แนวบรรทัดฐานคำพิพากษาของศาลได้วางหลักว่า ผู้เข้าช่วยเหลือบุคคลที่ตกอยู่ในอันตรายอาจได้รับการชดเชยความเสียหายหรืออันตรายที่เกิดแก่ตนอันเนื่องมาจากการเข้าช่วยเหลือนั้นได้ โดยสามารถเรียกเอาได้จากผู้เสียหายตามหลัก “สัญญาในการให้ความช่วยเหลือโดยปริยาย” (Implied Contract of Reciprocal Assistance, Rescue) ทั้งนี้เนื่องจากตามประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 1382 ผู้เสียหายซึ่งไม่มีความผิดใดๆนั้น ไม่อาจถูกฟ้องเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดแก่ผู้ช่วยเหลือหรือบุคคลที่สามอันเกิดมาจากการกระทำการช่วยเหลือนั้น¹³¹ อย่างไรก็ตาม ผู้ช่วยเหลือตามหลักของความรับผิดเด็ดขาด จะต้องรับผิดชอบต่อบุคคลที่สามสำหรับความเสียหายที่ตนได้ก่อให้เกิดขึ้นในการให้ความช่วยเหลือและไม่สามารถไล่เบียดเอาแก่ผู้เสียหายได้แต่อย่างใด ด้วยความจำกัดบังคับของกฎหมายแพ่งเช่นนี้ ศาล

¹²⁹ French Penal Code Article 122-7

¹³⁰ Cassation 2nd civ., 8 avr. 1970

¹³¹ French Civil Code article 1382 the victim, guilty of no fault, cannot be sued for the harm caused to his rescuer or a third party, resulting from acts done during a rescue.

ฝรั่งเศสจึงได้วางบรรทัดฐาน “สัญญาโดยปริยาย” นี้ขึ้น ทำให้ความรับผิดชอบระหว่างผู้ให้ความช่วยเหลือกับผู้เสียหายนั้นไม่ได้อยู่บนหลักของความรับผิดชอบทางละเมิดอีกต่อไป แต่ไปอยู่ในเรื่องของสัญญาแทน ซึ่งนับแต่ศาลได้ยอมรับหลักนี้ ผู้เสียหายมีหน้าที่จะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ช่วยเหลือตนในความเสียหายที่เกิดแก่ผู้ช่วยเหลือหรือแก่บุคคลที่สามตามมาตรา 1135 แห่งประมวลกฎหมายแพ่ง และเพื่อกันการปฏิเสธความรับผิดชอบของผู้เสียหาย ศาลฝรั่งเศสได้วางหลักว่า ความเสียหายที่เกิดโดยผู้ทำการช่วยเหลือนี้ไม่นำหลักความเสียหายที่ไม่อาจคาดเห็นได้มาใช้ อันผู้เสียหายจะอ้างขึ้นเพื่อยกเว้นความรับผิดหรือลดส่วนความรับผิดชอบได้¹³²

ในประเทศเยอรมัน หากผู้ช่วยเหลือบุคคลอื่นก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นต่อบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สาม จะได้รับยกเว้นความรับผิดโดยหลักสถานการณ์ฉุกเฉินหากการกระทำที่ก่อให้เกิดอันตรายนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อจะก่อให้เกิดการช่วยเหลือหรือผู้เสียหายได้ยินยอมแล้วตามหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด นอกจากนี้ถึงแม้ผู้เสียหายจะอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถให้ความยินยอมได้ แต่หากอาจสันนิษฐานได้ว่าวิญญูชนในสถานการณ์เช่นนั้นจะให้ความยินยอมแล้ว ย่อมถือได้ว่าเป็นเหตุที่ทำให้ไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่งและอาญา ทั้งนี้หลักความจำเป็นของเยอรมันตามมาตรา 677 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันนั้น¹³³ สามารถเทียบได้กับหลักสัญญาให้ความช่วยเหลือโดยปริยายของฝรั่งเศส ซึ่งตามมาตรานี้ได้มีการบัญญัติไว้ชัดเจนว่าสามารถที่จะเรียกค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปจากตัวการได้ รวมทั้งในกรณีที่เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินหรือต่ออนามัยของผู้ช่วยเหลือนั้น บุคคลนั้นก็ยังสามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ด้วย โดยในมาตรา 687 ได้บัญญัติให้ผู้กระทำด้วยความจำเป็นนี้ต้องรับผิดแต่เพียงในกรณีที่จงใจกระทำมิชอบด้วยกฎหมายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ซึ่งจะต้องพิจารณาจากภาวะ วิสัยพฤติการณ์ของบุคคลนั้นๆ¹³⁴

อย่างไรก็ตาม หากบุคคลที่แจ้งเหตุการกระทำผิดอาญามีได้กระทำไปโดยสุจริตใจแล้ว ย่อมไม่อาจได้รับความคุ้มกันให้มีต้องรับผิดทั้งทางแพ่งและอาญาดังกล่าว **ทั้งอาจถูกฟ้องในความผิดอาญาฐานแจ้งความเท็จได้** ทั้งนี้ มีการบัญญัติความผิดฐานแจ้งความเท็จไว้ในทุกประเทศ เช่น ในสหรัฐอเมริกา การแจ้งความเท็จว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นโดยไม่เป็น

¹³² German Civil Code section 1135.

¹³³ German Civil Code section 677.

¹³⁴ German Civil Code section 687 “...an agent of necessity is liable only for gross negligence and intent...”

ความจริงนั้นเป็นความผิดอาญาอันมีโทษตามกฎหมาย เช่น California Penal Code 148.5 บัญญัติให้บุคคลที่แจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตำรวจอัยการหรือศาลว่ามีการกระทำความผิด อุกฉกรรจ์หรือความผิดลหุโทษเกิดขึ้นโดยรู้ว่าได้แจ้งโดยไม่เป็นความจริง มีความผิดลหุโทษ¹³⁵ และ หากเป็นการแจ้งความเท็จเกี่ยวกับความผิดร้ายแรงบางประการ จะมีโทษเพิ่มขึ้น เช่น การแจ้งความเท็จเกี่ยวกับการก่อการร้ายหรือข่มขู่ว่าจะมีการก่อการร้าย เพราะการแจ้งความเท็จดังกล่าว ทำให้สิ้นเปลืองทรัพยากร ทั้งเวลา เงินและบุคลากรในการนำไปใช้สืบสวนเกี่ยวกับการก่อการร้าย เป็นอันมาก ทั้งการแจ้งความเท็จเกี่ยวกับการก่อการร้ายยังทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องเตรียมการรับมือดังเช่นการเตรียมการรับมือกับการก่อการร้ายของจริง ซึ่งอาจทำให้เกิดความแตกตื่นและ หวาดกลัวในหมู่ประชาชนได้ ด้วยเหตุนี้ ในบางมลรัฐจึงได้บัญญัติให้การแจ้งความเท็จในความผิด เกี่ยวกับการก่อการร้ายเป็นความผิดอุกฉกรรจ์เป็นพิเศษ เช่น รัฐนิวยอร์กและมิชิแกน นอกจากนี้ โทษสำหรับความผิดดังกล่าวรวมถึงโทษจำคุกตั้งแต่เจ็ดถึงยี่สิบปีและอาจถูกปรับอีกจำนวนมาก ในบางรัฐถือว่าการแจ้งความเท็จดังกล่าวเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ร้ายแรงถึงแม้จำเลยจะไม่ได้ กระทำการใดอันมีลักษณะร้ายแรงเลยก็ตาม ทั้งนี้ องค์ประกอบของความผิดฐานนี้ คือ การแจ้งเหตุอันเป็นเท็จเกี่ยวกับการก่อการร้ายหรือข่มขู่ว่าจะก่อการร้ายโดยรู้ว่าการแจ้งเหตุนั้นไม่เป็น ความจริงและได้มีการสื่อสารข้อมูลที่ผิดนั้นไปยังอีกบุคคลหนึ่ง รวมถึงการแจ้งเหตุเกี่ยวกับการขู่ว่าจะก่อการร้ายซึ่งไม่เป็นความจริงและการกล่าวหาว่าผู้อื่นเป็นผู้ก่อการร้ายโดยไม่เป็นความจริงด้วย นอกจากนี้ การแจ้งเหตุเกี่ยวกับการก่อการร้ายที่ไม่เป็นความจริงนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นการแจ้งต่อ พนักงานเจ้าหน้าที่ โดยอาจเป็นการแจ้งเตือนเพื่อนบ้านหรือเพื่อนร่วมงานก็เพียงพอที่จะถือได้ว่าได้ ลงมือกระทำความผิดแล้ว¹³⁶

---

¹³⁵ California Penal Code 148.5 (a) Every person who reports to any peace officer, the Attorney General, or a deputy attorney general, or a district attorney, or a deputy district attorney that a felony or misdemeanor has been committed, knowing the report to be false, is guilty of a misdemeanor.

¹³⁶ Michigan Penal Code 750.543m

(1) A person is guilty of making a terrorist threat or of making a false report of terrorism if the person does either of the following:

(a) Threatens to commit an act of terrorism and communicates the threat to any other person.

สำหรับผู้ที่แจ้งความเท็จในกรณีการกระทำที่มีขอบต่อเด็กหรือคนชราที่มีบทลงโทษเป็นพิเศษเช่นเดียวกันโดยมี 28 รัฐ ที่ในกฎหมายคุ้มครองเด็กทางแพ่งได้กำหนดความผิดและมีโทษแก่บุคคลที่จงใจแจ้งความต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการปฏิบัติที่มีขอบต่อเด็กหรือละเลยเพิกเฉยซึ่งเป็นความเท็จ ในนิวเจอร์ซีย์ โอไฮโอและเวอร์จิเนีย ไอล์แลนด์ การแจ้งความเท็จเกี่ยวกับล่วงละเมิดต่อเด็กนั้นเป็นความผิดที่มีโทษทางอาญาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายของรัฐโดยตรง¹³⁷ ซึ่งในยี่สิบมลรัฐ รวมทั้งเวอร์จิเนีย ไอล์แลนด์ได้บัญญัติให้การแจ้งความเท็จนี้เป็นความผิดลหุโทษ (misdemeanor)¹³⁸ ในขณะที่ฟลอริดา เทนเนสซี เท็กซัส ถือเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ (felony) และในอาร์คันซอส อิลลินอยส์ อินเดียนา มิสซูรีและเวอร์จิเนีย การแจ้งความเท็จครั้งที่สองและครั้งต่อๆมาจะถูกเลื่อนระดับเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ ทั้งนี้ในมิชิแกน การแจ้งความเท็จอาจเป็นได้ทั้งความผิดลหุโทษหรือความผิดอุกฉกรรจ์ ขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการกระทำโดยมีขอบต่อเด็กตามที่แจ้งเหตุ สำหรับในแคลิฟอร์เนีย เมน มอนทานา มินเนโซตาและเนบราสกานั้นไม่มีการกำหนดให้เป็นความผิดทางอาญาแต่จะไม่ได้ได้รับความคุ้มครองจากการต้องรับผิดทั้งทางแพ่งและอาญาจากการแจ้งเหตุโดยมีขอบนั้น ทั้งนี้อัตราโทษสำหรับความผิดฐานแจ้งเหตุเป็นเท็จดังกล่าวคือ โทษจำคุกตั้งแต่ 30 วัน ถึง 5 ปีหรือโทษปรับตั้งแต่ 200 ดอลลาร์ถึง 5,000 ดอลลาร์ โดยรัฐฟลอริดามีการกำหนดโทษที่รุนแรงที่สุด ซึ่งนอกจากโทษจำคุก 5 ปีและปรับอีก 5,000 ดอลลาร์

(b) Knowingly makes a false report of an act of terrorism and communicates the false report to any other person, knowing the report is false.

(3) A person who violates this section is guilty of a felony punishable by imprisonment for not more than 20 years or a fine of not more than \$20,000.00, or both

¹³⁷ New York State Penal Code Subdivision 3, subsection 240.50 "...a class A misdemeanor".

¹³⁸ Ohio Revised Code 2921.14 Making or causing false report of child abuse or neglect.

(A) No person shall knowingly make or cause another person to make a false report ... alleging that any person has committed an act or omission that resulted in a child being an abused child as defined ... or a neglected child....

(B) Whoever violates this section is guilty of making or causing a false report of child abuse or child neglect, a misdemeanor of the first degree.

แล้ว อาจยังโดนปรับเพิ่มขึ้นถึง 10,000 ดอลลาร์อีกด้วย และในแคลิฟอร์เนีย โคโลราโด ไฮดาโย อินเดียนา มินเนโซตาและนอร์ธ ดาโกตา ผู้แจ้งความเท็จอาจต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการแจ้งเท็จนั้นอีกทางหนึ่งต่างหาก

สำหรับผู้แจ้งเหตุหรือให้เบาะแสด้วยความสุจริตใจนั้น อาจมีสิทธิ**ได้รับรางวัลเป็นสินบนนำจับหรือรางวัลในการให้เบาะแสด** ทั้งนี้ อาจมาจากองค์กรเอกชน เช่น Crime Stoppers ซึ่งเป็นองค์กรต่อต้านอาชญากรรมโดยมีการประสานงานกับหน่วยงานตำรวจโดยเสนอเงินสินบนนำจับเพื่อจูงใจประชาชนให้แจ้งเบาะแสดเกี่ยวกับการกระทำความผิด ทั้งนี้ ผู้แจ้งเหตุอาจปกปิดชื่อของตนได้และอาจได้รับเงินถึง 1,000 ดอลลาร์หากข้อมูลที่ให้แก่เจ้าหน้าที่นำไปสู่การจับกุมผู้ร้ายเป็นผลสำเร็จ อย่างไรก็ตาม ผู้แจ้งเหตุอาจเลือกที่จะไม่รับเงินรางวัลนั้นก็ได้อันจะเป็นการช่วยประหยัดงบประมาณของรัฐซึ่งถือเป็นการกุศลในทางหนึ่ง องค์กร Crime Stoppers นี้จะไม่แกะรอยโทรศัพท์ของผู้แจ้งเหตุหรือพยายามระบุตัวตนของผู้แจ้งเหตุไม่ว่าด้วยเหตุใดๆ รวมทั้งไม่มีการบันทึกการโทรศัพท์ของผู้แจ้งเหตุไว้ด้วย ซึ่งข้อมูลที่ให้นั้นจะถูกส่งต่อไปยังหน่วยงานผู้บังคับใช้กฎหมายแต่ไม่มีข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ที่แจ้ง จึงทำให้ผู้แจ้งเบาะแสดไม่ต้องถูกเรียกไปเป็นพยานเมื่อมีคดีขึ้นสู่ศาล อันเป็นการลดความลำบากใจของผู้แจ้งเหตุได้ส่วนหนึ่ง ทั้งนี้ ประชาชนสามารถโทรแจ้งเหตุได้ตลอด 24 ชั่วโมงและมีคนที่ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐบริการรับสายตลอดเวลา หากต่อมาข้อมูลนั้นนำไปสู่การจับกุมผู้กระทำความผิดแล้ว จะมีการโอนเงินสินบนนำจับมาให้ยังธนาคารใกล้บ้านโดยจะมอบรหัสเพื่อนำไปยื่นต่อเจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อขอรับเงิน ทั้งนี้จะไม่สามารถระบุตัวตนได้เนื่องจากขอรับเป็นเงินสดและไม่ต้องลงลายมือชื่อรับเงินใดๆทั้งสิ้น

นอกจากการได้รับสินบนนำจับจากการแจ้งเบาะแสดไปยังองค์กรเอกชนแล้ว การให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาแก่รัฐในบางฐานความผิด ก็จะได้รับสินบนตอบแทนเช่นเดียวกัน เช่น การแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานฉ้อโกงต่อรัฐ จะได้รับรางวัลเป็นส่วน 30 เปอร์เซ็นต์ของเงินที่รัฐถูกฉ้อโกงไปหากกระทรวงการคลังสามารถยึดกลับคืนมาได้¹³⁹ ซึ่งมีโครงการถึง 20 โครงการที่ครอบคลุมถึงการแจ้งเหตุเกี่ยวกับการฉ้อโกงทุกประเภท เช่น ฉ้อโกงเงินในทางทหาร ฉ้อโกงเงินประกัน เป็นต้น

โดยสรุป จะเห็นได้ในภาพรวมว่าความผิดฐานไม่แจ้งเหตุของต่างประเทศนั้น แม้จะมีความแตกต่างกันในรายละเอียด แต่ก็มีองค์ประกอบหลักๆที่คล้ายคลึงกัน คือ มีการกำหนดประเภท ขั้นตอนของการกระทำความผิดที่ต้องแจ้งเหตุ องค์ประกอบภายนอกและภายในในการก่อให้เกิดความรับผิดทางอาญา เหตุยกเว้นความรับผิดและอัตราโทษในความผิดฐานนี้ ซึ่งจะเห็น

¹³⁹ False Claim Act 31 U.S.C. section 3729-3733.

ได้ว่าประเทศไทยในปัจจุบันไม่มีกฎหมายที่กำหนดให้การงดเว้นไม่แจ้งเหตุเป็นความผิดตามกฎหมายอาญา กล่าวคือ หากไม่ทำการแจ้ง จะต้องได้รับโทษตามที่บัญญัติไว้เลย รวมทั้งกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองดีที่ใช้อยู่ก็ไม่มีคุณสมบัติเพียงพอที่จะนำมาปรับใช้กับความผิดอื่นๆอีกหลายประเภทที่สมควรมีการแจ้งเหตุ ซึ่งในต่างประเทศกฎหมายเหล่านี้ได้รับการพัฒนาและปรับใช้อย่างจริงจังมาเป็นเวลานานโดยเฉพาะในฝั่งประเทศซีวิลลอว์และได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาโดยตรงเพื่อแสดงถึงความสำคัญและความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายดังกล่าว จึงจะได้ขอวิเคราะห์ฐานความผิดที่มีอยู่ของไทยและเสนอแนวทางการบัญญัติกฎหมายแจ้งเหตุในบทถัดไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

วิเคราะห์ความผิดฐานไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาและ แนวทางการนำมาปรับใช้ในประเทศไทย

เมื่อได้ศึกษาถึงบทบัญญัติความผิดฐานไม่แจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญาของต่างประเทศและบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจรัฐในการกำหนดหน้าที่พลเมืองดีในรูปแบบต่างๆที่มีอยู่ในประเทศไทยแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าในสมัยโบราณของไทยนั้น มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดให้มีการไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดทางอาญาในหลายกรณีเป็นความผิด โดยมีรายละเอียดมากมายเทียบได้กับกฎหมายต่างประเทศเลยทีเดียว ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายไทยในปัจจุบันที่ยังไม่มีการกำหนดให้การไม่แจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญาเป็นความผิด และไม่มีบทกฎหมายเฉพาะที่จะนำมาปรับใช้กับการแจ้งเหตุโดยทั่วไปในประมวลกฎหมายอาญาแต่อย่างใด ซึ่งบทบัญญัติอื่นๆที่มีอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาและพระราชบัญญัติต่างๆนั้นยังครอบคลุมไปไม่ถึง โดยจะได้ศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดหน้าที่แก่ประชาชนเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาบางฐานความผิดในประมวลกฎหมายอาญาเพื่อเปรียบเทียบกับกรณีการไม่ให้ความร่วมมือในการแจ้งเหตุการกระทำความผิด เพื่อพิจารณาว่าอาจนำมาใช้บังคับได้บ้างหรือไม่ เพียงใด ทั้งจะได้วิเคราะห์ถึงความเหมาะสมของบทบัญญัติที่มีอยู่ในกฎหมายไทยเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศที่ได้ศึกษามาแล้ว เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมที่สุดในการบัญญัติกฎหมายอันจะช่วยเสริมสร้างความร่วมมือของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมต่อไป

4.1 วิเคราะห์กฎหมายแจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญาในประเทศไทย

4.1.1 วิเคราะห์กฎหมายแจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญาในกฎหมายตราสาม

ดวง

ในบทพระไอยการพระราชกำหนดกฎหมายในสมัยก่อนกรุงรัตนโกสินทร์ ตลอดมาจนถึงกฎหมายตราสามดวงนั้น จะเห็นได้ชัดถึงการบัญญัติกฎหมายที่มีแนวคิดในการสร้างจิตสำนึกความร่วมมือของประชาชนในแผ่นดินเป็นอันมาก โดยหากเทียบกับประเทศฝั่งตะวันตกแล้ว อาจเรียกได้ว่า

มีมาก่อนด้วยซ้ำ โดยกฎหมายในบางส่วนจะมีลักษณะคล้ายๆกับการโห่ร้องส่งสัญญาณ (raise hue and cry) ของประเทศอังกฤษ แต่ในประเทศไทยจะเห็นความล้มเหลวของการมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการแจ้งเหตุในความผิดหลายๆประเภท ซึ่งมีได้จำกัดแต่ในกรณีการกบฏหรือก่อจลาจลในแผ่นดินเท่านั้น ทั้งยังมีการสร้างมาตรการต่างๆเพื่อส่งเสริมสนับสนุนความร่วมมือของบุคคลอย่างเป็นธรรมชาติและน่าสนใจ จึงจะได้ขอแยกองค์ประกอบบทบัญญัติต่างๆโดยรวม เพื่อนำมาพิจารณาจุดเด่นของกฎหมายพลเมืองตีรวมทั้งกฎหมายแจ้งเหตุของประเทศไทย ดังต่อไปนี้

1. บุคคลที่มีหน้าที่ต้องช่วยเหลือผู้อื่นหรือแจ้งเหตุการกระทำความผิด

ผู้มีหน้าที่ดังกล่าวนี้ ได้แก่ ประชาชนทั่วไป โดยมีได้จำกัดศักดิ์นา โดยหากอยู่ในบริเวณที่เกิดเหตุ ย่อมมีหน้าที่ต้องกระทำการทั้งสิ้น ซึ่งเป็นเช่นเดียวกับในประเทศตะวันตก แต่จะมีการจำกัดเกณฑ์ของการช่วยเหลืออย่างเด่นชัด เช่น ตามเกณฑ์ระยะทาง ตัวอย่างเช่น กำหนดให้ต้องช่วยเหลือในการจับกุมแจ้งข่าวโจรปล้นทรัพย์ในระยะสามเส้นสิบห้าวา¹หรือในระยะห้าเส้น² ซึ่งเป็นการกำหนดหน้าที่โดยทั่วไปแก่ประชาชนที่อยู่ในละแวกบ้านใกล้เคียง อันอาจไม่มีความสัมพันธ์ต่อกันมากไปกว่าการเป็นเพื่อนบ้าน แต่ทั้งนี้ ต้องมีคุณสมบัติที่จะทำการช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุได้ เช่น ในกฎหมายโจรห้าเส้น ที่กำหนดให้ผู้มีหน้าที่ต้องเป็นชายฉกรรจ์อายุ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการไม่กำหนดให้ผู้ที่ยังไม่มีความสามารถในการกระทำการ เช่น เด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ต้องปฏิบัติตามกฎหมายอาญานี้ด้วย เทียบได้กับแนวคิดประมวลกฎหมายอาญาปัจจุบัน ที่ไม่เอาโทษแก่ผู้ที่ยังไม่รู้สาระสำคัญของการกระทำหรือไม่รู้ผิดชอบในการกระทำที่ไม่ต้องรับโทษตามกฎหมาย หรืออาจมีการจำกัดประเภทของบุคคลที่มีหน้าที่ต้องช่วยเหลือห้ามปราม เช่น เฉพาะนายเงินที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลทาสของตนมิให้ไปทำร้ายแก่ผู้อื่น³

¹ พระราชกำหนดศักราช 1105

“...ถ้าแลผู้ร้ายปล้นในกรุงนอกกรุงก็ดี ให้ชาวบ้านซึ่งอยู่ ณ เว้นไกลในสามเส้นสิบห้าวา ช่วยกันจับกุมเอาตัวผู้ร้ายให้ได้...”

² พระราชบัญญัติโจรห้าเส้น จ.ศ. 1199

“...ด้วยครั้งนี้พิจารณาได้ความว่า อ้ายผู้ร้ายปล้นพวกหนึ่งรายหนึ่งถึง ๑๔ ถึง ๑๗ คนก็มี ภูมบ้านในที่อ้ายผู้ร้ายไปปล้นนั้น บางแห่งบ้านน้อยบางแห่งบ้านมากไม่เสมอกัน ทอดที่รังวัดไว้ สามเส้นสิบห้าวา ถ้าที่บ้านน้อย คนในที่รังวัดซึ่งจะจับอ้ายผู้ร้ายหากอไม่ จึงให้เพิ่มที่เขตรแดน รังวัดขึ้นอีกเส้นห้าวา เก่าใหม่ให้ได้ห้าเส้น จะได้คนมากช่วยกันจับอ้ายผู้ร้าย...”

³ พระไอยการลักษณะฉวาท ตี คำ กั้น มาตรา 13 “มาตราหนึ่ง ทาษตนตีดำฟันแทงท่าน นายเงินอยู่นั้นด้วยมิได้ห้าม ให้ใหม่ทั้งนายทั้งทาษเสมอกัน เหตุนี้ให้เกิดความในเมื่องท่าน”

2. ขอบเขตความผิดที่กำหนดให้ต้องช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุ

ความผิดที่ต้องแจ้งเหตุมีหลากหลายประเภท เช่น ความผิดฐานทำร้ายให้ผู้อื่นถึงแก่ชีวิต⁴ ความผิดฐานกบฏ ก่อการไม่ชอบขึ้นในแผ่นดิน⁵ ความผิดฐานปล้นทรัพย์และอาจทำร้ายเจ้าบ้านให้ได้รับอันตรายแก่ร่างกายหรือแก่ชีวิต⁶ ซึ่งจะเห็นได้ว่าอาจแยกได้เป็น 2 กรณี คือ

2.1 ความผิดต่อชีวิต ร่างกายหรือต่อทรัพย์ที่มีลักษณะอุกฉกรรจ์

2.2 ความผิดฐานกบฏหรือก่อการจลาจล

ทั้งนี้ มิได้กำหนดลักษณะการกระทำไว้โดยเฉพาะ แต่เป็นการกำหนดการกระทำโดยรวมที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตของบุคคล หรือจะก่อให้เกิดอันตรายต่อแผ่นดิน ก็ต้องเข้าไปห้ามปรามหรือแจ้งเหตุทั้งสิ้น อาจกล่าวได้ว่า มีลักษณะใกล้เคียงกับการบัญญัติกฎหมายที่ให้ผู้พบเห็นการกระทำความผิดอาญาอุกฉกรรจ์ต้องเข้าไปช่วยเหลือผู้ที่กำลังได้รับอันตราย อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าไม่มีการกำหนดกฎหมายเกี่ยวกับตัวบุคคลที่จะได้รับอันตรายจากการกระทำเป็นการเฉพาะแต่อย่างใด กล่าวคือ มิได้ให้ความคุ้มครองเด็ก ผู้เยาว์ คนชรา หรือผู้ที่ช่วยเหลือตนเองมิได้เป็นพิเศษหรือมีการกำหนดเพิ่มโทษหากมีการกระทำต่อบุคคลดังกล่าว แต่มีลักษณะของการคุ้มครองที่เท่าเทียมโดยไม่คำนึงถึงปัจจัยเกี่ยวกับตัวบุคคลที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

3. องค์ประกอบภายนอกและภายในของการกระทำความผิดฐานไม่แจ้งเหตุ

องค์ประกอบภายนอกของความผิดฐานไม่แจ้งเหตุในกฎหมายตราสามดวง กำหนดให้เพียงการงดเว้นไม่ช่วยก็เป็นการเพียงพอที่จะเป็นความผิด โดยไม่จำเป็นต้องมีการกระทำที่เป็นการปกปิดเพิ่มเติมแต่อย่างใด จะเห็นได้จากถ้อยคำในพระไอยการต่างๆ เช่น พระไอยการลักษณะวิวาท ตี ต่า กัน มาตรา 6 “...รู้เห็นมิได้ห้ามปราม...เหตุตัวรู้เห็นแล้วนิ่งเสีย” มาตรา 13 “เหตุหนึ่งให้

⁴ พระไอยการลักษณะวิวาท ตี ต่า กัน มาตรา 6 “... ถ้าตีกันถึงมรณภาพไซ้...”

⁵ พระไอยการลักษณะวิวาท ตี ต่า กัน มาตรา 54 “...รู้ยู่ว่ามีผู้ไปข่มเหงราษฎรไพร่บ้านพลเมืองท่านให้แตกฉานชานเซ็นไปแลได้ความเดือดร้อน...”

พระไอยการอาชาหลวง มาตรา 83 “ มาตราหนึ่ง ผู้ใดรู้ว่ามิผู้ทำร้ายในแผ่นดินพระเจ้าอยู่หัว...”

พระไอยการอาชาหลวง มาตรา 128 “ ถ้าเห็นผู้ใดจะทำร้ายในแผ่นดินท่านจะให้เกิดจลาจลจงได้...”

⁶ พระราชกำหนดเก่า จ.ศ. 1105 ข้อ 5 “...แลมีโจรปล้นเรือนแห่งใดฆ่าฟันเจ้าทรัพย์...” , ข้อ 11 “... ถ้าแลผู้ร้ายปล้นในกรุนนอกกรุงก็ดี...”

เกิดความในเมื่อท่าน” มาตรา 54 “...รู้ว่าคุณมีผู้ไปข่มเหง...แลตนมิได้เอามาว่ากล่าวรำเรียน พิณฑลให้ทราบ...”

ส่วนของประกอบภายในของการกระทำคามผิดนั้นคือ มีเจตนาธรรมดาในการงดเว้นไม่แจ้งเหตุหรือไม่ห้ามปราม โดยต้องรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด จะเห็นได้จาก ถ้อยคำ เช่น ในพระไอยการลักษณะวิวาท คำเดียวกัน “ผู้ใดอยู่ใกล้รู้เห็นมิได้ห้ามปราม” “รู้ว่าคุณมีผู้ไปข่มเหงราษฎรไพร่บ้านพลเมืองท่าน” ในพระไอยการอาชาหลวง เช่น “ผู้ใดรู้ว่ามิผู้ทำร้ายในแผ่นดินพระเจ้าอยู่หัว แลเห็นเปนสัจว่าทำร้าย แลตนอำพรางพระเจ้าอยู่หัวเสีย” “ถ้าเห็นผู้ใดจะทำร้ายในแผ่นดินท่านจะให้เกิดจุลาจลจงได้” ซึ่งจะเห็นได้ว่า ถ้อยคำลักษณะของการ “รู้” ในเรื่องนั้น และเมื่อรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำคามผิดโดยมีเจตนาธรรมดาที่จะงดเว้นไม่แจ้งเหตุก็เป็นความผิดตามกฎหมายแล้ว ทั้งนี้ จะเห็นได้ชัดในพระไอยการลักษณะวิวาทที่บัญญัติเหตุผลของการลงโทษการรู้แต่ไม่ห้ามปรามนี้ว่า “เหตุตัวรู้เห็นแล้วนิ่งเสีย จึงเสียไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินท่าน” ซึ่งเห็นได้ว่า มุ่งจะลงโทษการรู้แล้วนิ่งเสีย โดยไม่จำเป็นต้องทำการอำพรางหรือกระทำการใดที่เป็น การปกปิดต่อเจ้าหน้าที่ชั้นอีกชั้นหนึ่งก็เป็นความผิดแล้ว ด้วยเหตุที่ทำให้เสียทรัพยากรแรงงานที่สำคัญของชาตินั้นเอง โดยไม่ได้เป็นการลงโทษเพื่อวัตถุประสงค์ในการปราบปรามผู้ช่วยเหลือโจรผู้ร้ายหรือผู้สนับสนุนหลังการกระทำคามผิดแต่อย่างใด และในบทบัญญัติที่ลงโทษนายเงินที่ไม่ได้ห้ามปรามทาสของตนกระทำคามผิดก็บัญญัติเหตุผลแห่งการลงโทษไว้คือ ด้วย “เหตุหนึ่งให้เกิดความในเมื่อท่าน” ซึ่งเห็นได้ว่ากรณีนี้นั้น ทำให้เกิดการกระทำคามผิดขึ้นนั่นเอง จึงไม่ได้เป็นไปเพื่อลงโทษผู้ปกปิดหลังการกระทำคามผิดเกิดขึ้นแล้ว แต่เพื่อลงโทษผู้ไม่ได้ป้องกันการกระทำคามผิดทั้งที่อาจสามารถป้องกันได้ ความผิดฐานนี้สมัยก่อน จึงถือเอาการรู้แล้วนิ่งเสีย ทำให้เกิดความเสียหายแก่แรงงานหรือความสงบเรียบร้อยของชาติโดยไม่จำเป็นต้องมีเจตนาพิเศษเหมือนเช่นการตีความของศาลรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกาในความผิดฐานไม่แจ้งเหตุการกระทำคามผิด (misprision of felony) แต่มีลักษณะเช่นเดียวกับการตีความของศาลอังกฤษเกี่ยวกับความผิดฐานไม่แจ้งเหตุการกระทำคามผิดอาญาในสมัยก่อน แต่บทพระไอยการของไทยมีการบัญญัติข้อความให้เห็นได้ชัดเจนกว่ามาก โดยบัญญัติถ้อยคำให้เห็นชัดว่าเพียงการนิ่งไม่แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ทราบหรือกระทำการห้ามปรามก็เป็นการเพียงพอที่จะมีความผิดแล้ว

สำหรับเกณฑ์ที่จะถือได้ว่ารู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดนั้น จากบทบัญญัติต่างๆมีความแตกต่างกันบ้าง เช่น กรณีอยู่ในบริเวณที่เกิดเหตุก็ถือเอาการรู้เห็นเหตุการณ์นั้นโดยตรง ซึ่งย่อมเห็นได้ชัดในตัวว่าการประสบเหตุการณ์นั้นต่อหน้าต่อตาตนเอง ย่อมถือว่ารู้แล้วว่ามีกระทำความผิดกำลังจะเกิดหรือได้เกิดขึ้นอย่างไม่ต้องสงสัย ในบางกรณีเช่น

การก่อกรรม วจลาจล ก็มีการขยายความ เช่น “แลเห็นเป็นสัจว่า...” ซึ่งมุ่งเอาความแน่นอนชัดเจนของการรู้นั้นยิ่งขึ้นไปอีก อย่างไรก็ตาม ในบทบัญญัติส่วนใหญ่ที่เกี่ยวกับการกบฏ จะใช้ถ้อยคำที่แสดงถึงการรู้โดยไม่จำเป็นต้องพบเห็นเหตุการณ์ด้วยตนเอง เพียงแต่ได้ทราบว่ามีหรือจะมีการทำร้ายต่อความสงบเรียบร้อยในแผ่นดินก็เป็นเหตุเพียงพอที่จะต้องแจ้งต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ส่วนในกรณีการปล้นบ้านเรือนนั้น มีการกำหนดให้ชาวบ้านในละแวกเดียวกัน ต้องช่วยกรมพระนครบาลในการจับผู้ร้ายด้วย กรณีนี้จึงอาจได้เห็นเหตุการณ์จริงด้วยตนเองขณะผู้ร้ายกำลังปล้นอยู่หรือมิได้เห็น แต่ได้ยินเสียงเกลาะที่เจ้าทรัพย์เคาะเป็นสัญญาณขอความช่วยเหลือเท่านั้น ก็พอที่จะถือว่า “รู้” ถึงเหตุการณ์ปล้นทรัพย์ อันก่อให้เกิดหน้าที่ช่วยเหลือจับโจรหรือแจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว นอกจากนี้ แม้เป็นกรณีที่ไม่ได้เห็นเหตุการณ์หรืออยู่ในเหตุการณ์ขณะเกิดเหตุแต่อยู่ในระหว่างช่วงที่ผู้ร้ายกำลังหลบหนี ก็มีหน้าที่ต้องออกมาช่วยตามจับผู้ร้ายนั้นด้วย การ “รู้” นั้น จึงค่อนข้างมีความหมายอย่างกว้าง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นการประสบด้วยตนเอง แต่ถือเอาการทราบเหตุว่ามี การกระทำความผิดกำลังจะเกิดหรือเกิดขึ้นเท่านั้น ก็เข้าข่ายปรับบทกฎหมายนี้มาใช้ได้

(4) ขั้นตอนใดของการกระทำความผิดที่จะมีหน้าที่แจ้งเหตุ

ในกฎหมายตราสามดวงนี้เน้นการป้องกันการกระทำความผิดที่ยังไม่เกิด รวมทั้งการเข้าขัดขวางการกระทำความผิดที่กำลังกระทำอยู่ในขณะนั้น โดยจะเห็นได้จากบทบัญญัติให้เข้าไปห้ามปรามก่อนที่การทะเลาะวิวาทจะทำให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต⁷ หรือก่อนที่จะมีการวิวาทกันจนเกิดเป็นความขึ้น⁸ หรือรู้ว่ามีการกระทำความผิดกำลังเกิดขึ้นอยู่และการแจ้งนั้นจะเป็นการระงับการกระทำความผิดที่กำลังเกิดอยู่อย่างต่อเนื่อง⁹ ซึ่งนับได้ว่า มีจุดประสงค์ในการป้องกันมิให้เกิดอาชญากรรมหรือหากมีการกระทำความผิดอุกฉกรรจ์ร้ายแรงอยู่แล้ว ก็ให้แจ้งเพื่อทางการจะได้เข้าไประงับปราบปรามเพื่อมิให้เกิดการกระทำความผิดนั้นขึ้นมาอีกได้ จึงรวมถึงการแจ้งเหตุในชั้นหลังการกระทำความผิด เมื่อความผิดกรรมแรกเสร็จสิ้นไปแล้วด้วยหากมีแนวโน้มว่าจะเกิดการ

⁷ พระไอยการลักษณะวิวาท ตี คำ กั้น มาตรา 6 “มาตราหนึ่ง ผู้ใดวิวาทต่อดีกัน แลผู้ใดอยู่ใกล้รู้เห็นมิได้ห้ามปราม ถ้าตีกันถึงมรณภาพไซ้ ให้ไหม้ผู้มิได้ห้ามปรามนั้นเปนข้อเลมิตพระราชอาษา เหตุตัวรู้เห็นแล้วนิ่งเสีย จึงเสียไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินท่าน...”

⁸ พระไอยการลักษณะวิวาท ตี คำ กั้น มาตรา 13 “มาตราหนึ่ง ทาษตนตีต่่าพันแทงท่าน นายเงินอยู่นั้นด้วยมิได้ห้าม ให้ไหม้ทั้งนายทั้งทาษเสมอกัน เหตุหนึ่งให้เกิดความในเมื่อท่าน

⁹ “...รู้ที่อยู่ว่ามีผู้ไปข่มเหงราษฎรไพร่บ้านพลเมืองท่านให้แตกฉานชานขึ้นไปได้ความเดือดร้อน แลตนมิได้เอามาว่ากล่าวรำเรียนพิศทุกูลให้ทราบ พิจารณาเปนสัจว่าผู้นั้นรู้เห็นจริง...”

กระทำเช่นเดียวกันนั้นขึ้นอีก โดยวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการแจ้งเหตุกรณีความผิดได้เกิดขึ้นแล้ว นั้นหาใช่เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษแต่อย่างใดเลยไม่ ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติพระราชกำหนดแก้ว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่อ “เจ้าทรัพย์นครบาลชาวบ้านนายอำเภอจึงข่มขู่จะเม่นสืบเสาะ สอดแนมจับกุมเอาตัวอ้ายผู้ร้ายๆจะเห็นว่าเจ้าทรัพย์นครบาลชาวบ้านนายอำเภอเป็นใจสอดแนม จับกุมเป็นหลายเหล่าอยู่แล้ว ก็จะไม่ขัดขวางกลัวเกรง จะมีโอกาสทำร้ายแก่ราษฎรได้” และกฎหมาย ใจรห้ำเส้นกับบัญญัติไว้ใกล้เคียงกัน ว่า “ถ้าอ้ายผู้ร้ายปล้นบ้านใดเรือนใด ราษฎรชาวบ้านกลัว จะต้องปรับไหมตามศัคดีนา ชาวบ้านก็จะพร้อมใจกันระวางระไวรักษาบ้านรักษาเรือนตระเตรียม คอยจับกุมอ้ายผู้ร้ายแข็งแรง อ้ายผู้ร้ายก็จะหาอาจเข้าปล้นบ้านปล้นเรือนได้ไม่” ซึ่งบทบัญญัติทั้งสองต่างสะท้อนให้เห็นถึงการป้องกันอาชญากรรมโดยกลุ่มชาวบ้านในละแวกบ้านใกล้เคียงเคียง ซึ่งจะช่วยกันสอดส่องดูแลเพื่อมิให้ผู้ร้ายนั้นฮึกเหิมกล้าเข้าทำการปล้นบ้านเรือนทำร้ายเจ้าทรัพย์ ด้วยเหตุที่เกรงพลเมืองดีที่อยู่ในละแวกนั้นจะเข้าช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุตนเอง และถึงแม้จะเกิดการกระทำความผิดขึ้นจริงแล้ว ก็จะได้มีการแจ้งเหตุไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่หรือเพื่อนบ้าน ใกล้เคียงเพื่อจะได้เข้ามาช่วยบรรเทาภัยยังความเสียหายที่เกิดหรือกำลังจะเกิดมิให้ลุกลาม เพิ่มเติม ซึ่งอาจมีผลเป็นการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมได้ทันทั่วถึงและทำให้เจ้าทรัพย์กลับคืนสู่ สถานะเดิมโดยรวดเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้อีกด้วย

(5) ข้อยกเว้นความรับผิดในการไม่แจ้งเหตุ

5.1 กฎหมายสมัยตราสามดวงนี้ บัญญัติให้ต้องเข้าช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุการกระทำ ความผิดแม้จะก่อให้เกิดอันตรายแก่ตนเองหรือบุคคลอื่นก็ตาม โดยมีได้มีการยกเว้นหน้าที่ให้ ซึ่งค่อนข้างแสดงถึงการปกครองโดยใช้อำนาจรัฐของระบบการปกครองสมัยก่อนเป็นอันมาก โดยมีได้มีการคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้ถูกบังคับให้เข้าช่วยเหลือมากนัก แต่เน้นถึงการ รักษาความสงบเรียบร้อยส่วนรวมเป็นเรื่องสำคัญยิ่งกว่า อย่างไรก็ตาม ในกฎหมายลักษณะใจรห้ำเส้นได้มีการบัญญัติยกเว้นความรับผิดของบุคคลที่เข้าทำการช่วยเหลือจนเกิดอันตรายแก่ตนเองไว้ ดังนี้ “ถ้าผู้ใดอยู่ในวังวัดได้ไปช่วยจับโจรๆพันทางมีบาดเจ็บ ท่านว่าคุ้มโทษ อย่าให้ปรับไหมเลย” ซึ่งยกเว้นความรับผิดให้แก่บุคคลที่เข้าไปขัดขวางด้วยตนเองหรือพยายามบรรเทาความเสียหาย เต็มที่แล้ว แต่ทั้งนี้ต้องได้รับบาดเจ็บจากการนั้นด้วย มิใช่เพียงแต่พยายามเข้าไปช่วยเฉยๆซึ่งแม้ จะได้พยายามเต็มที่แล้วก็ตาม ก็ยังต้องรับโทษอยู่หากไม่สามารถตามจับตัวคนร้ายมาได้

5.2 การลดโทษให้แก่ญาติพี่น้องของผู้กระทำความผิด จะเห็นได้ว่าในสมัยนั้นมิ

ข้อยกเว้นที่เห็นแก่ความสัมพันธ์ทางครอบครัวของผู้กระทำความผิดเช่นกัน ดังในพระไอยการ ลักษณะวิวาท ตี ต่า กัน มาตรา 6 ที่บัญญัติให้ หากผู้ที่อยู่ใกล้มิได้ห้ามปรามผู้ที่ทะเลาะวิวาทกันจน

เกิดเหตุถึงแก่ความตายขึ้นนั้น เป็นญาติพี่น้องของผู้กระทำความผิด โทษที่ให้ปรับไหมก็ให้ลดลงตามส่วน ดังข้อความว่า “ถ้าผู้มิได้ห้ามปรามนั้นเป็นญาติพี่น้องภักพวกผู้ตีใช้ ให้ไหมญาติพี่น้องภักพวกนั้น ทำ 3 ส่วน ยก 2 ส่วน เอาส่วนหนึ่ง” อันแสดงให้เห็นว่าในสมัยก่อนนั้นก็ได้มีการลดโทษโดยคำนึงถึงความลำบากใจของบุคคลผู้อยู่ใกล้ชิดผู้กระทำความผิดอยู่แล้ว โดยให้ลดอัตราโทษถึงสองในสามเลยทีเดียว

(6) ลักษณะโทษในความผิดฐานไม่แจ้งเหตุ โดยจะขอพิจารณาเป็นประเด็นๆ ไป ดังนี้ คือ

6.1 วิธีการลงโทษและอัตราโทษ

ในสมัยกฎหมายตราสามดวงนี้ อัตราโทษจะมีความมากน้อยแตกต่างกันไปตั้งแต่ขั้นต่ำคือ ปรับไหม จนถึงโทษสูงสุดคือ การประหารชีวิต ทั้งนี้อาจแยกได้ว่า หากเป็นความผิดในการไม่ช่วยเหลือห้ามปรามกรณีความผิดต่างๆไปแล้ว แม้จะถึงขั้นเป็นอันตรายต่อชีวิตบุคคลอื่น ก็มีโทษไม่สูงนัก คือ ให้มีการปรับไหมเท่านั้น ซึ่งการปรับไหมเป็นการลงโทษฐานละเมิดพระราชอาญาอย่างหนึ่ง ทั้งในสมัยก่อนการลงโทษทางแพ่งและทางอาญาก็ไม่ได้แยกจากกันอย่างเห็นได้ชัดเหมือนในกรณีกฎหมายปัจจุบัน จึงมีลักษณะการลงโทษรวมๆกันไปโดยวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในแผ่นดินมากกว่าจะเพื่อเป็นการชดเชยค่าสินไหมทดแทน ทั้งนี้ หากเป็นกรณีล่วงรู้ถึงการกระทำความผิดร้ายแรงต่อแผ่นดิน เช่น กบฏ จลาจล แล้วไม่แจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่จะมีโทษสูงสุดถึงขั้นประหารชีวิตและยังให้ริบเรือน คือ ริบทรัพย์สินสมบัติของบุคคลนั้นด้วย ซึ่งถือเป็นการลงโทษที่ร้ายแรงมากที่สุดทีเดียวแม้จะมีได้ลงมือกระทำการใดที่เป็นการปกปิดเลยก็ตาม นอกจากนี้ ยังมีโทษที่กระทำต่อเนื้อตัวร่างกาย เช่น ตัดปาก หรือ การทวนด้วยลวดหนั่ง 50 ที ซึ่งล้วนเป็นโทษที่ร้ายแรงทั้งสิ้น ทั้งนี้ ด้วยเหตุที่สมัยก่อนถืออำนาจสูงสุดของกษัตริย์เป็นสิ่งสำคัญที่หากจะมีเหตุก่อความไม่สงบขึ้นในแผ่นดินของท่านแล้ว ย่อมต้องแจ้งให้ทราบเพื่อป้องกันหรือขัดขวางมิให้เกิดขึ้นต่อไปอย่างแข็งขันและถือเป็นหน้าที่ของไพร่ฟ้าพลเมืองทุกคนที่จะต้องกระทำการนี้

6.2 มีการเพิ่มโทษตามจำนวนครั้งที่กระทำความผิด

การเพิ่มโทษเป็นจุดเด่นหนึ่งของการลงโทษความผิดฐานนี้ ที่แสดงให้เห็นถึงความทันสมัยของกฎหมายไทยโบราณ ทั้งนี้ ด้วยเหตุที่เป็นการลงโทษบุคคลที่มีได้ลงมือกระทำความผิดอุกฉกรรจ์ใดๆต่อแผ่นดินด้วยตนเอง แต่เพียงแต่ทราบเรื่องแล้วไม่แจ้ง ซึ่งผู้ที่ไม่แจ้งนี้อาจไม่รู้เห็นเป็นใจกับการกระทำความผิดเลย ดังนั้น จึงได้มีวิธีการเพิ่มอัตราโทษตามจำนวนครั้งที่การงดเว้นไม่แจ้งนั้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงหลัก “การกระทำย่อมสะท้อนให้เห็นถึงเจตนาของบุคคล” ซึ่งแม้ผู้นั้นจะมิได้รู้เห็นเป็นใจกับการกระทำความผิดอุกฉกรรจ์หรือความผิดต่อส่วนรวมหรือทำร้ายต่อแผ่นดินนั้นก็ตาม แต่หากมิได้แจ้งหลายครั้งเข้า ก็ย่อมแสดงให้เห็นถึงเจตนาที่ไม่ชอบหรือไม่ซื่อ

ของบุคคลนั้นได้ โดยแม้จะมีได้เป็นผู้ลงมือหรือเป็นผู้ใช้ สนับสนุนการกระทำความผิดนั้นก็ตาม แต่ก็มีลักษณะที่มีความผิด(fault)ขึ้นแล้ว อันควรแก่การลงโทษความไม่ใส่ใจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของรัฐซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของกฎหมายอาญาไม่ว่าในยุคสมัยใดก็ตาม ดังจะเห็นได้จากพระไอยการลักษณะวิวาท ต่ำ ตีกัน มาตรา 54 ที่บัญญัติให้ผู้รู้เห็นเป็นใจหรือมิได้เป็นใจก็ดี แต่รู้อยู่ว่ามีผู้ไปข่มเหงราษฎรไฟรบบ้านพลเมืองให้ได้รับความเดือดร้อน แต่มิได้เอามาแจ้งต่อรัฐให้ทราบ หากพิจารณาได้ความว่าผู้รู้เห็นจริงดังกล่าวก็ให้มีโทษโดยเป็นโทษในระวางกรรโทษ 6 สถาน หากรู้เห็นหนึ่งครั้งแต่มิได้แจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ก็ให้ลงโทษปรับไหม สองครั้ง เพิ่มค่าปรับไหมขึ้นอีก ครั้งที่สาม ให้ลงโทษทวน ครั้งที่สี่ ให้ทวนและเอาตัวลงเป็นไพร่ ครั้งที่ห้า ให้ริบทรัพย์แล้วเอาตัวลงหย่าช้าง และเมื่อถึงครั้งที่หก ให้มีโทษถึงประหารชีวิตและริบทรัพย์สมบัติทั้งหมดเลยทีเดียว เพราะการรู้เห็นแล้วนิ่งเฉยจำนวนมากครั้งเพียงนั้น ถือได้เท่ากับเป็นการรู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดนั้นด้วย¹⁰ ซึ่งบทบัญญัตินี้ แสดงให้เห็นถึงการลงโทษตามความนำต่าหนดิตีเยนของการกระทำซึ่งแสดงออกถึงความไม่ยี่ติต่อคุณค่าที่กฎหมายอาญามุ่งประสงค์จะคุ้มครอง คือ ชีวิตร่างกาย เสรีภาพของบุคคลอื่นในการที่จะใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขนั่นเอง ซึ่งการเพิ่มโทษเช่นนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับกฎหมายลงโทษการไม่แจ้งเหตุการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวต่อเด็กของสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีการเพิ่มโทษการไม่แจ้งเหตุตามจำนวนครั้งจากครั้งแรกที่มีความผิดเพียงระดับลหุโทษ(misdemeanor) แต่หากทำความผิดครั้งที่สองและต่อไปอีก ก็จะมีการเพิ่มโทษเป็นระดับความผิดอุกฉกรรจ์(felony) เป็นต้น อันเป็นการแสดงถึงความทันสมัยของกฎหมายไทยสมัยก่อน

6.3 มีวิธีการตัดสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการศาลเป็นการลงโทษ

ในพระไอยการอาชาหลวงได้มีบทบัญญัติให้ในกรณีที่บุคคลใดล่วงรู้การจะก่อการอุกฉกรรจ์ทำให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในแผ่นดินแต่มิได้เอามาแจ้งให้ทางรัฐทราบภายในเวลาเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้แล้ว หากต่อมาบุคคลนั้นเอง เป็นผู้ที่ได้รับ ความเสียหายจากการทำความผิดดังกล่าว จึงได้นำเรื่องมาแจ้งเหตุเป็นคดี ก็ห้ามมิให้ตระลาการผู้ได้รับไว้พิจารณาซึ่งคดีความนั้น ทั้งมีการลงโทษตามศักดิ์นาแก่ผู้ที่ฝ่าฝืนรับเรื่องนั้นไว้พิจารณาต่อด้วย ดังนี้ เป็นวิธีการลงโทษในทางตัดสิทธิของผู้กระทำความผิดประการหนึ่ง โดยเป็นการตัดสิทธิในการแสวงหาความ

¹⁰ “ให้ลงโทษในระวางกรรโทษ ๖ สถาน ถ้ารู้เห็นครั้งหนึ่งมิได้เอามาว่ากล่าว ให้ใหม่ลาหนึ่งสองครั้ง ให้ใหม่จัตุรคุณ สามครั้ง ให้ทวนด้วยลวดหนั่งโดยสกัน ๕๐ ที ไม่สกัน ๒๕ ที สี่ครั้ง ให้เอา โทษทวน แล้วเอาตัวลงเปนไพร่ ห้าครั้ง ให้ริบราชบาต แล้วเอาตัวลงหย่าช้าง ถ้ารู้เห็นถึงหกครั้งมิได้เอามาว่ากล่าวพิตพูล ท่านให้พันคอริบเรือนเพราะว่าเปนใจเข้าด้วยผู้กระทำความผิดนั้น”

ยุติธรรมจากหน่วยงานของรัฐ ด้วยเหตุที่มีได้ให้ความช่วยเหลือแก่รัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยของส่วนรวมมาก่อน

6.4 มีระบบในการให้ประชาชนในละแวกใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุอาชญากรรมร่วมใช้ทุนทรัพย์ที่เสียหายจากการปล้นบ้านเรือนในละแวกนั้น

6.4.1 มาตรการการให้ทุนทรัพย์โดยแบ่งตามส่วนตามระยะทางความใกล้กับที่เกิดเหตุ ทั้งนี้ ดังจะเห็นได้จากพระราชกำหนดเก่า ศักราช 1105 ที่ให้ชาวบ้านในระยะสามเส้นสิบห้าวา¹¹ ต้องช่วยกันตามจับโจรผู้ร้ายหรือสอดแนมหาข่าวเกี่ยวกับโจรผู้ร้ายแล้วแจ้งต่อกรมพระนครบาล เพื่อที่จะได้มาซึ่งตัวผู้ร้ายนั้นในสามวัน หากไม่สามารถสอดแนมหาตัวผู้ร้ายได้ ให้ต้องช่วยกันใช้ทุนทรัพย์ โดยส่วนที่ชาวบ้านจะต้องใช้นั้นมีส่วนหนึ่งซึ่งแบ่งออกเป็นหกส่วนย่อยๆ ผู้ที่อยู่ในระยะใกล้เคียงที่สุดคือ หนึ่งเส้นแรกต้องใช้สามส่วน สองเส้นใช้สองส่วน และอีกหนึ่งเส้นสิบห้าวาที่เหลือใช้อีกหนึ่งส่วน ก็จะได้ครบจำนวนความเสียหายของตัวเจ้าทรัพย์ซึ่งถูกปล้น แต่ทั้งนี้ ได้ให้รัฐร่วมออกให้อีกส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งเป็นพับแก่เจ้าทรัพย์ในความสามารถป้องกันดูแลทรัพย์ตนเองได้ไป ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีลักษณะคล้ายค่าปรับที่เรียกเก็บจากบุคคลละแวกใกล้เคียงเพื่อนำมาให้แก่ผู้เสียหายจากอาชญากรรม แต่ค่าปรับในที่นี้มีได้เรียกเอาจากตัวผู้กระทำความผิดในการปล้นโดยตรง แต่เรียกเอาจากประชาชนบริเวณนั้น ซึ่งแม้มิได้ลงมือกระทำความผิดด้วยตนเอง แต่ถือว่ามีหน้าที่ในการที่จะช่วยป้องกันจับกุมนำตัวคนร้ายมาลงโทษหรือแจ้งเบาะแสแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ เมื่อกระทำไม่สำเร็จก็ต้องได้รับโทษต้องชดใช้ค่าปรับด้วย กรมพระนครบาลคือรัฐเองก็ต้องเข้ามามีส่วนในการชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายจากอาชญากรรมด้วยเช่นกัน ซึ่งเทียบเคียงได้กับแนวคิดการชดเชยให้กับเหยื่ออาชญากรรมยุคใหม่ที่ให้รัฐร่วมรับผิดชอบในฐานะที่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ในการรักษาความปลอดภัยส่วนรวมตามที่ได้รับมอบอำนาจมาเป็นไปโดยเรียบร้อย ซึ่งเมื่อกำหนดไว้เช่นนี้แล้ว ทั้งประชาชนในละแวกนั้น เมื่อกลัวจะต้องร่วมชดใช้ค่าปรับตามความเสียหายก็จะร่วมมือกันป้องกันสอดส่องบริเวณของตน รัฐเองเมื่อต้องมีส่วนในการชดใช้ด้วยก็จะขยันขันแข็งในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้นและเป็นมาตรการในการสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างรัฐกับประชาชนในการร่วมมือป้องกันอาชญากรรมโดยทางอ้อม เนื่องจากกรมพระ

¹¹ “...ถ้าสอดแนมมิได้อายผู้ร้าย ก็ให้เอาทรัพย์ซึ่งผู้ร้ายปล้นเอาไปตั้งเป็นสามส่วน ให้เจ้าทรัพย์ยกเสียเพราะมิได้ระวังระไว้นั้นส่วนหนึ่ง ให้นครบาลใช้เพราะมิได้สอดแนมจับโจรผู้ร้ายนั้นส่วนหนึ่ง ให้ชาวบ้านในสามเส้นสิบห้าวาใช้เพราะมิได้ออกจับกุมอายผู้ร้ายให้ได้นั้นส่วนหนึ่ง แลส่วนชาวบ้านจะได้ใช้นั้น ส่วนหนึ่งให้แบ่งออกเป็นหกส่วน ให้ผู้อยู่ในเส้นหนึ่งใช้สามส่วน ผู้อยู่ในสองเส้นใช้สองส่วน ผู้อยู่ในสามเส้นสิบห้าวาใช้ส่วนหนึ่ง...”

นครบาลย่อมไม่อาจเข้ามาช่วยเหลือจับกุมได้ทันทั่วทั้งที่หากมิได้รับการแจ้งเบาะแสจากชาวบ้านใน
 ละแวกนั้น ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่จะสร้างเสริมการควบคุมอาชญากรรมอย่างไม่เป็นทางการมาก
 ขึ้น

อย่างไรก็ดี มีข้อสังเกตว่า การชดใช้ทุนทรัพย์ดังกล่าวเมื่อรวมกันแล้วเทียบได้ว่า ต้องใช้
 ค่าเสียหายตามจำนวนความเสียหายจริงเลยทีเดียว แม้จะมีการหักส่วนทุนทรัพย์ไปส่วนหนึ่งเป็น
 การลงโทษความไม่สามารถป้องกันทรัพย์ของเจ้าทรัพย์โดยถือเป็นความผิดของเจ้าทรัพย์เองก็
 ตาม ประชาชนในบริเวณใกล้เคียงและรัฐ ก็ยังคงมีความรับผิดชอบในการใช้ค่าปรับส่วนที่เหลืออยู่
 ซึ่งอาจเป็นจำนวนที่มากกว่าที่ควรจะเป็นอยู่นั่นเอง เนื่องจากมิได้เป็นผู้ลงมือกระทำความผิดด้วย
 ตนเองแต่อย่างใด นอกจากนี้ หากการปล้นบ้านเรือนนั้นถึงขนาดที่ก่อให้เกิดความตายแก่เจ้า
 ทรัพย์หรือผู้อาศัยในที่ตั้งกล่าว ชาวบ้านในละแวกนั้นจะต้องเสียค่าปรับใหม่ถึงขนาดอัตราโทษฆ่า
 ฟันคนตายเลยทีเดียว และหากไม่ช่วยจับกุมยังต้องรับโทษตามโทษานุโทษเพิ่มขึ้นอีกด้วย

6.4.2 มาตรการใช้ทุนทรัพย์ตามศักดินาโดยมีการกำหนดค่าปรับไว้ตายตัวโดยเฉพาะ

ทั้งนี้ จะเห็นได้จากพระราชบัญญัติโจรห้าเส้น จ.ศ. 1199 ซึ่งกำหนดให้ชาวบ้านใน
 บริเวณที่เกิดการปล้นในระยะห้าเส้นรอบบ้านที่ถูกปล้น ต้องร่วมกันใช้ทุนทรัพย์ที่ถูกปล้นไป แต่
 เนื่องจากการปรับโดยการแบ่งส่วนใช้ทุนทรัพย์ตามเกณฑ์ระยะทางความใกล้กับบ้านเรือนผู้ถูก
 ปล้นนั้นก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมเท่าเทียมในทุกพื้นที่ที่มีจำนวนบ้านมากน้อยอยู่ใกล้ไกล
 ต่างกัน¹² จึงมีการกำหนดมาตรการใช้ทุนทรัพย์ใหม่ให้สอดคล้องกับฐานะของประชาชน กล่าวคือ

¹² ซึ่งกฎหมายเดิมว่า “ให้เอาทรัพย์ซึ่งย้ายผู้ร้ายลักไปนั้นตั้งปรับใหม่ชาวบ้านซึ่งอยู่ในที่
 รั้ววัดแบ่งส่วนให้ใช้ทุนทรัพย์ซึ่งย้ายผู้ร้ายลักเอาไป ถ้าทรัพย์มาก ชาวบ้านซึ่งอยู่ในที่รั้ววัดบ้าน
 เปลี่ยวคนน้อย จะต้องปรับใหม่ผู้มีบันดาศักดิ์ห้าบันดาศักดิ์มิได้เสมอเท่ากัน ใช้ทุนทรัพย์เจ้าของ
 ทรัพย์ตามกฎหมายเดิมนั้น ที่บันดาศักดิ์น้อย ก็จะไม่เสียสิ้นพันตัวไม่มีทรัพย์จะใช้เจ้าทรัพย์ ก็
 จะต้องเร่งรัดได้รับความยากแค้นเดือดร้อน ชาวบ้านในที่รั้ววัดผิดโดยโทษเลมิดก็จะให้ปรับใหม่
 โดยถาอนุโทษเลมิดตามบันดาศักดิ์ ราษฎรไม่มีศักดิ์ ก็จะได้เสียแต่น้อย ที่บันดาศักดิ์มากแล้ว
 จะต้องเสียทรัพย์มาก ก็จะได้แข็งแรงกำชับกำชาผู้มีบันดาศักดิ์น้อยให้ระวังระไวช่วยกันจับย้าย
 ผู้ร้ายแลเงินที่ปรับใหม่เอามาใช้ทุนทรัพย์ที่ย้ายผู้ร้ายลักเอาไปนั้น เมื่อไม่พอทุนทรัพย์เจ้าของทรัพย์
 แบ่งส่วนแล้วมากน้อยเท่าใด จะพระราชทานเงินหลวงใช้ให้จงครบ ซึ่งให้ปรับใหม่กรมพระนคร
 บาลให้ช่วยใช้ทุนทรัพย์ด้วยนั้น กรมพระนครบาลหาได้อยู่เรือนใกล้เคียงเจ้าทรัพย์ไม่ ย้ายผู้ร้าย
 ปล้นแล้วเจ้าของทรัพย์มาตราสินไหมจึงได้รู้ ให้ยกปรับใหม่กรมพระนครบาลเสีย”

หากจับผู้ร้ายมิได้ ให้ชายฉกรรจ์ที่อยู่ในระยะห้าเส้นนั้นถูกปรับไหมฐานละเมิดตามศักดิ์นาตามเกณฑ์อัตราโทษตายตัวคือตามจำนวนนา¹³ โดยมีโทษตั้งแต่ปรับไหมห้าตำลึงขึ้นไปตามแต่บรรดาศักดิ์ สำหรับผู้ที่มีศักดิ์ต่ำ โดยมีนาตั้งแต่ 10 ไ่ว์ลงมาถึง 5 ไ่ว์นั้น ไม่ใช้วิธีปรับไหม หากแต่ใช้การทวนเป็นการลงโทษแทน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการปรับมาตรการลงโทษให้เหมาะสมกับจำนวนเงินและฐานะของผู้ที่จะต้องถูกปรับด้วย ซึ่งเงินนี้จะได้นำไปใช้เป็นค่าทุนทรัพย์ให้แก่เจ้าทรัพย์ต่อไป หากเทียบแล้ว ก็คล้ายกับแนวคิดในสมัยปัจจุบันในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่จะต้องเสียภาษีจำนวนมากขึ้นอยู่กับรายได้ของบุคคล อันมีวัตถุประสงค์คล้ายกันในการเอามาเป็นสวัสดิการให้แก่ประชาชนโดยทั่วไปและใช้ในการดำเนินกิจการของรัฐ แต่ในกรณีนี้จะเป็นรัฐสวัสดิการที่เห็นผลได้รวดเร็วกว่า คือให้นำเงินที่ถูกปรับไหมนั้นมาชดเชยโดยตรงแก่ผู้ได้รับความเดือดร้อนจากอาชญากรรมในละแวกเดียวกันนั้น ส่วนที่เหลือหากเก็บจากค่าปรับไหมนี้ไม่ครบ รัฐจะเป็นผู้ออกทุนทรัพย์ให้จนเต็มจำนวน อันอาจกล่าวได้ว่าเป็นรัฐสวัสดิการเช่นกัน ซึ่งค่าปรับไหมในกฎหมายโจรห้าเส้นนี้มีลักษณะที่สมกับความน่าตำหนิติเตียน คือ การมิได้ช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุให้ทันท่วงทีของบุคคลธรรมดาทั่วไปที่ไม่ใช่ผู้กระทำความผิดมากกว่าการต้องชดใช้เต็มจำนวนตามส่วนเหมือนพระราชกำหนดเก่า และสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ต้องการสร้างความร่วมมือของประชาชนและให้ประชาชนช่วยเหลือกันเองในการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นอีกด้วย

6.5 การคืนเงินค่าปรับไหมและการให้รางวัลแก่ผู้ช่วยเหลือสอดแนม

จากกฎหมายลักษณะโจรห้าเส้น จะเห็นได้ถึงระบบการคืนเงินค่าปรับแก่ประชาชนในละแวกห้าเส้นนั้นหากในภายหลังได้จับตัวผู้ร้ายมาส่งแก่รัฐหรือได้สอดแนมหรือล่วงรู้ที่กบดานของคนร้ายและนำมาแจ้งเหตุแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ จนเป็นผลให้สามารถจับตัวคนร้ายได้สำเร็จ เงินที่ปรับนั้นก็คืนให้แก่ชาวบ้านผู้ถูกปรับไหมตามที่ได้จ่ายมาทั้งหมด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความมุ่งหมายของการปรับไหมดังกล่าวว่า มิได้เป็นไปเพื่อจะลงโทษบุคคลที่มีได้กระทำความผิด หากแต่มุ่งในการป้องกันยับยั้งปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งหากสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมหรือได้ทรัพย์ที่สูญเสียไปคืนมาแล้ว ย่อมไม่มีเหตุที่จะต้องลงโทษผู้ที่อยู่ใน

¹³ “...ถ้าจับอ้ายผู้ร้ายมิได้ ท่านให้ไหมชาวบ้านชายฉกรรณสมลักอยู่ในที่รังวัดห้าเส้นโดยถานเลมิดตั้งแต่นา ๑๕ ไ่ว์ขึ้นไปถึงนา ๑๕๐ ไ่ว์ คนหนึ่งเปนเงิน ๕ ตำลึง ถ้าสูงนา ๒๐๐ ไ่ว์ขึ้นไปถึงนา ๑๐๐๐๐ ให้ปรับไหมโดยถานเลมิดตามบันดาศักดิ์ ถ้าผู้ต่านา ๑๐ ไ่ว์ถึงนา ๕ ไ่ว์ ยอ่าให้ปรับไหมเลย ให้แต่ทวนมันคนละ ๑๕ ที...”

ละแวกเดียวกันนั้นอีก เพราะความเสียหายนั้นได้กลับสู่สภาพเดิมแล้ว¹⁴

นอกจากนั้น ในสมัยนี้จะได้เห็นได้ชัดถึงระบบการให้รางวัลเป็นบำเหน็จแก่ผู้ที่สืบเสาะหาตัวคนร้ายได้ โดยในกรณีดังกล่าวนี้ ไม่รวมผู้ที่ทำหน้าที่จับตัวหรือแจ้งเหตุคนร้ายหรือก็คือผู้อยู่ในเขตห้าเส้น แต่จะให้บำเหน็จแก่บุคคลนอกเขตที่ช่วยสอดแนมหาเบาะแสหรือจับตัวคนร้ายได้ในภายหลัง¹⁵ ซึ่งเป็นวิธีการที่ก่อให้เกิดความพยายามร่วมมือกับรัฐในการปราบปรามอาชญากรรมได้ดียิ่งขึ้นโดยเงินรางวัลนั้นมาจากเงินที่กั้นไว้จากค่าปรับใหม่ที่เก็บจากชาวบ้านในห้าเส้นนั้นอันเป็นเงินที่ถูกปรับจากการไม่ทำหน้าที่ตามกฎหมายนั่นเอง

ต่อมา เมื่อได้มีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 และ ประมวลกฎหมายอาญาในเวลาต่อมา ได้มีการรับเอาแนวความคิดของประเทศตะวันตกเข้ามาใช้มากขึ้น ซึ่งแนวคิดปัจเจกชนนิยม (Individualism) และ เสรีนิยม (Liberalism) ได้เข้ามามีอิทธิพลในระบบกฎหมายไทยตามแนวทางของคอมมอนลอว์ การลงโทษบุคคลในสิ่งที่บุคคลนั้นไม่ได้กระทำจึงมีการจำกัดขอบข่ายการใช้มากขึ้นและบทบัญญัติที่มีลักษณะลงโทษบุคคลในทางกว้างดังกล่าวจึงถูกยกเลิกไป และกลายมาเป็นหลักการโดยรวมตามแบบคอมมอนลอว์ว่า บุคคลย่อมไม่สมควรได้รับโทษในความผิดที่ตนไม่ได้เป็นผู้กระทำ อย่างไรก็ตาม ในขณะนั้น ประมวลกฎหมายอาญาของฝั่งซีวิลลอว์ของประเทศยุโรปต่าง ๆ ที่นำมาเป็นต้นแบบประยุกต์ในการจัดทำประมวลกฎหมายอาญาของไทยนั้น ล้วนมีการเพิ่มบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหน้าที่ให้ช่วยเหลือผู้อื่นหรือการแจ้งเหตุโดยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาของตนเป็นลายลักษณ์อักษรและคาดว่าด้วยเหตุนี้เอง เมื่อประเทศไทยจัดทำประมวลกฎหมายอาญาขึ้น จึงยังคงหลงเหลือบทบัญญัติเกี่ยวกับหน้าที่ช่วยเหลือผู้อื่นอยู่ในมาตรา 374 แต่อย่างไรก็ดี ได้กลายเป็นบทบัญญัติที่อยู่ในหมวดความผิดลหุโทษเท่านั้น ทั้งยังได้มีการจำกัดขอบเขตให้แคบลงมาก โดยบทบัญญัติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ถูกยกเลิกการบังคับใช้ไปทั้งหมด ซึ่งได้กล่าวถึงตัวบทบัญญัติในบทก่อนแล้ว จึงจะได้ขอวิเคราะห์ประเด็นปัญหาของแต่ละบทบัญญัติ ดังนี้

¹⁴ “...ถ้าผู้ใดซึ่งอยู่ในที่รังวัด & เส้น จับตัวอ้ายผู้ร้ายมาส่งได้ก็ดี แลสืบได้ความว่าผู้ร้ายไปสำนักนี้เอาไครยอยู่แห่งใดตำบลใดจะจับตัวมาส่งมิได้ เอาความมาบอกกับตระลาการๆ ไปจับเอาตัวอ้ายผู้ร้ายมาได้พิจารณาอ้ายผู้ร้ายเป็นสังแล้ว ก็ให้ตระลาการคืนเงินปรับใหม่ให้แก่ชาวบ้านในที่รังวัด & เส้น ของผู้ใดก็ให้ผู้นั้นไป อย่าให้ตระลาการเรียกเอาค่าฤชาสิบลดเลย ถ้าผู้ใดซึ่งอยู่นอกเขตรังวัดสืบเสาะจับตัวอ้ายผู้ร้ายได้ ก็ให้ตระลาการเอาเงินรายที่เรียกค่ารังวัดมาไว้นั้นให้เปนบำเหน็จแก่ผู้จับใจได้เป็นเงินหนึ่ง...”

¹⁵ เรื่องเดียวกัน

4.1.2 วิเคราะห์บทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาเกี่ยวกับการแจ้งเหตุการกระทำ ความผิด

4.1.2.1 บทบัญญัติเกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองดี ซึ่งบัญญัติในมาตรา 374 นั้นมีความครอบคลุมและเหมาะสมเพียงใดกับการสร้างความร่วมมือของผู้พบเห็นการกระทำ ความผิด ทั้งนี้มีประเด็นดังต่อไปนี้

1. บุคคลที่มีหน้าที่ต้องช่วยเหลือและการกระทำช่วยเหลือ จะเห็นได้ว่าผู้ที่มีหน้าที่ต้องช่วยเหลือได้แก่ บุคคลธรรมดาทั่วไปที่พบเห็นผู้อื่นตกอยู่ในเหตุการณ์อันตรายเฉพาะหน้าเท่านั้น จึงไม่รวมไปถึงกรณีที่บุคคลใดล่วงรู้แผนการกระทำ ความผิดก่อนการกระทำ ความผิด หรือรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำผิดที่เสร็จสิ้นไปแล้วอันอาจจะส่งผลต่อการป้องกันการกระทำ ความผิดขึ้นใหม่ในอนาคต สำหรับวิธีการช่วยนั้นก็มิได้บัญญัติรายละเอียดไว้ว่าให้กระทำอย่างไรบ้าง จึงไม่มีความชัดเจนว่าจะต้องช่วยทุกวิถีทางที่กระทำได้หรือต้องช่วยเหลือภายในระยะเวลาอันสมควรหรือไม่ นอกจากนี้ การ“ช่วย”ตามมาตรานี้จะกินความรวมถึงการแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ด้วยหรือไม่ นั้น ยังไม่เคยมีบรรทัดฐานของศาล แต่หากจะตีความเช่นนั้น คงต้องตีความในความหมายอย่างกว้าง

2. ขอบเขตกรณีที่ต้องช่วยเหลือนั้นมีลักษณะกว้างโดยรวมอันตรายทุกประเภทที่จะส่งผลให้เกิดอันตรายถึงแก่ชีวิตและไม่จำกัดแต่เฉพาะอันตรายที่เกิดจากความผิดอาญาเท่านั้น ซึ่งมีลักษณะการบัญญัติคล้ายกับประมวลกฎหมายอาญาฝ่งชีวิตลอร์ดที่กำหนดหน้าที่พลเมืองดีให้ต้องช่วยเหลือครอบคลุมการกระทำทุกอย่างไม่เฉพาะแต่การกระทำของมนุษย์ต่อมนุษย์หรืออาชญากรรมแต่เพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตามก็มีการจำกัดขอบเขตความร้ายแรงของภัยที่ต้องช่วยเหลือไว้เพียงกรณีที่อยู่ในอันตรายแห่งชีวิตเพียงประการเดียว ซึ่งมีลักษณะที่แคบและไม่รวมถึงกรณีอื่นๆที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อร่างกายหรืออนามัยส่วนอื่นๆของบุคคลได้เช่นกัน ทั้งอาชญากรรมซึ่งเป็นการกระทำ ความผิดโดยมนุษย์นั้นเป็นการกำหนดการกระทำที่มีลักษณะร้ายแรงหลายประเภท โดยอาจมิได้จำกัดอยู่เพียงแค่กรณีอันตรายแก่ชีวิตมนุษย์เพียงอย่างเดียว เช่น ความผิดต่อความมั่นคงต่างๆ ซึ่งมาตรานี้ไม่ครอบคลุมไปถึง

3. บทบัญญัตินี้มุ่งหมายให้มีการช่วยเหลือบุคคลที่ตกอยู่ในอันตรายเฉพาะหน้า จึงมุ่งบังคับแต่ผู้ที่ “เห็น” ผู้อื่นตกอยู่ในอันตรายเท่านั้น ซึ่งยังไม่แน่ชัดว่าต้องเห็นด้วยตาตนเองหรือไม่ แต่หากเปรียบเทียบกับการใช้คำของต่างประเทศที่มักจะใช้คำว่า “รู้” หรือ “อยู่ในเหตุการณ์” แล้ว การ “เห็น” น่าจะมีความหมายแคบกว่า ซึ่งอย่างน้อยเห็นว่ามันนอกจากต้องอยู่ในสถานที่เกิดเหตุแล้ว

ยังต้องเห็นเหตุการณ์หรืออยู่ในบริเวณนั้นด้วยตนเองอีกด้วย ทั้งต้องทราบถึงอันตรายที่บุคคลกำลังได้รับอยู่นั้น¹⁶ จึงต้องเป็นการกระทำที่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบแห่งความผิดตามมาตรา 59 วรรค 3 ทั้งนี้ การ“เห็น” จึงไม่น่าจะรวมถึงกรณีที่ได้รู้เรื่องมาจากบุคคลอื่นซึ่งแม้จะเป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิที่เชื่อถือได้แต่ประการใดและมีเพียงเจตนาธรรมดาที่จะละเว้นไม่ช่วยก็เพียงพอแล้วที่จะมีความผิดตามมาตรา

4. เจื่อนไขในการยกเว้นหน้าที่ตามมาตรา¹⁷มีการบัญญัติหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับในประมวลกฎหมายอาญาของประเทศตะวันตก ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่เพิ่มขึ้นมาหากเทียบกับบทบัญญัติกฎหมายไทยสมัยก่อน ทั้งนี้ ตามกระแสการคุ้มครองเสรีภาพและสิทธิส่วนตัวของบุคคลทั่วไปที่ยึดหลัก “บุคคลย่อมไม่หน้าที่ในการให้ประโยชน์แก่บุคคลอื่น” การจะกำหนดหน้าที่ให้กระทำการเพื่อประโยชน์ของผู้ที่ไม่มีความสัมพันธ์ในทางที่มีหน้าที่ต้องไม่งดเว้นเพื่อป้องกันผลจึงต้องตั้งอยู่บนหลักของการไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลจนเกินควร จึงได้บัญญัติยกเว้นหน้าที่ให้แก่บุคคลโดยให้ช่วยก็ต่อเมื่อสามารถช่วยได้โดยไม่ควรกลัวอันตรายแก่ตนเองหรือบุคคลอื่น¹⁷ แต่มิได้ช่วยตามความจำเป็นนั้น ซึ่งเจื่อนไขนี้เป็นไปตามหลักสากล

5. อัตราโทษตามมาตรา¹⁸ต่ำกว่าของต่างประเทศมาก เช่น ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 223-6 ที่บัญญัติให้ผู้ไม่ช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในอันตรายต้องรับโทษจำคุกถึง 5 ปี และปรับอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งเห็นว่าบทกฎหมายของฝรั่งเศสกำหนดไว้เพื่อให้ประชาชนมีความพยายามกระทำตนเป็นพลเมืองดีเท่าที่จะทำได้โดยกำหนดโทษสูงเพื่อเป็นการข่มขู่ ซึ่งหากพิจารณาจากบทบัญญัติมาตรา 374 แล้ว อัตราโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน ปรับไม่เกิน 1,000 บาท นั้นย่อมเป็นได้เพียงแค่ “เสียกระดาษ” เท่านั้น ทั้งหากเทียบกับกรณีประเทศฝั่งคอมมอนลอว์ เช่น สหรัฐอเมริกาซึ่งกำหนดอัตราโทษในระดับโทษเช่นเดียวกัน แต่จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างโดยมีอัตราโทษในหลายระดับตามแต่ความร้ายแรงของกรณีนั้นๆ ซึ่งอัตราโทษในความผิดลหุโทษ (misdemeanor) นั้นมีตั้งแต่โทษจำคุก 15 วัน ถึง 1 ปี ซึ่งสูงกว่าโทษที่กำหนดไว้ตายตัวตามกฎหมายไทย ทั้งศาลยังอาจมีดุลยพินิจกำหนดโทษที่เหมาะสมระหว่างระวางโทษขั้นต่ำสูงถึงดังกล่าวเพื่อให้เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งกรณีได้

¹⁶ จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายอาญามาตรา 2 ตอน 2 และ 3, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร : จีระวิชาการพิมพ์, 2548), หน้า 1200-1201

¹⁷ “...ซึ่งตนอาจช่วยได้โดยไม่ควรกลัวอันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่น แต่ไม่ช่วยตามความจำเป็น”

4.1.2.2 กลุ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดต่อความมั่นคงของรัฐ

ในประมวลกฎหมายอาญานั้น ไม่มีบทบัญญัติลงโทษผู้รู้เหตุเกี่ยวกับการก่อการกบฏหรือจลาจล ความไม่สงบเรียบร้อยอื่น ๆ ในแผ่นดินแล้วหนึ่งเฉยไม่แจ้งแต่มิได้กระทำการอื่นใดเพิ่มเติมอีก โดยมีการกำหนดลงโทษผู้รู้เหตุและช่วยกระทำการอันเป็นการปกปิดด้วยเท่านั้น ทั้งนี้จะเห็นได้จากบทบัญญัติลงโทษผู้รู้ถึงการกระทำความผิดและกระทำการอันเป็นการช่วยปกปิดไว้ในความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร เช่น ความผิดต่อพระมหากษัตริย์¹⁸ ความผิดต่อพระราชินี รัชทายาทหรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์¹⁹ ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร²⁰ ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย²¹ ซึ่งล้วนมีองค์ประกอบว่าต้อง “กระทำการใดอันเป็นการช่วยปกปิดไว้” ทั้งสิ้น โดยจะเห็นได้ว่าแตกต่างจากกฎหมายสมัยก่อนในความผิดดังกล่าวเช่น ความผิดต่อพระมหากษัตริย์ตามมาตรา 108 หากสังเกตเปรียบเทียบกับมาตรา 97 วรรค 2 แห่งกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ที่บัญญัติในความผิดเดียวกันว่า “มันรู้ว่าผู้ใดคิดประทุษร้ายเช่นว่ามานี้ มันช่วยปกปิดไม่เอาความไปร้องเรียนขึ้น” จะเห็นความแตกต่างโดยตามความเห็นของอาจารย์ จิตติ ติงศภัทย์ เห็นว่า บทบัญญัติสมัยก่อนนั้นไม่มีคำว่า “กระทำการใด” อันเป็นการช่วยปกปิดเหมือนเช่นในประมวลกฎหมายอาญาปัจจุบัน ผู้ที่รู้แล้วหนึ่งเสียจึงถูก

¹⁸ มาตรา 108 “...หรือรู้ว่ามิผู้จะกระทำการประทุษร้ายต่อพระองค์หรือเสรีภาพของพระมหากษัตริย์ กระทำการใดอันเป็นการช่วยปกปิดไว้ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบหกถึงยี่สิบปี”

¹⁹ มาตรา 110 “...หรือรู้ว่ามิผู้จะประทุษร้ายต่อพระองค์หรือเสรีภาพของพระราชินี รัชทายาท หรือประทุษร้ายต่อร่างกายหรือเสรีภาพของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ กระทำการใดอันเป็นการช่วยปกปิดไว้ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบสองปีถึงยี่สิบปี”

²⁰ มาตรา 114 “...หรือรู้ว่าจะมีผู้เป็นกบฏ แล้วกระทำการใดอันเป็นการช่วยปกปิดไว้ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี”

²¹ มาตรา 135/2 “ผู้ใด

...(2) สะสมกำลังพลหรืออาวุธ จัดการหรือรวบรวมทรัพย์สิน ให้หรือรับการฝึกการก่อการร้าย ตระเตรียมการอื่นใด หรือสมคบกัน เพื่อก่อการร้าย หรือกระทำความผิดใดๆ อันเป็นส่วนหนึ่งของแผนการเพื่อก่อการร้าย หรือยุยงประชาชนให้เข้ามามีส่วนในการก่อการร้าย หรือรู้ว่ามิผู้ก่อการร้าย และกระทำการใดอันเป็นการช่วยเหลือปกปิดไว้

ผู้นั้นต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสี่หมื่นบาท”

ลงโทษได้เหมือนเช่นผู้ลงมือกระทำเอง²² แต่ศาสตราจารย์ดร.หยุด แสงอุทัยเห็นว่า ตามบทบัญญัติดังกล่าวนั้น ยังต้องมีการกระทำที่เป็นการปกปิดอยู่ด้วยเช่นกัน เพียงแต่หนึ่งเฉยไม่ถือว่ามี ความผิด²³

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าฐานความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงเหล่านี้ บัญญัติไปในทางเดียวกับแนวทางการตีความของศาลรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกาที่ตีความว่าผู้จะกระทำความผิดฐานไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญา (misprision of felony) ได้นั้นต้องกระทำการอันเป็นการปกปิดเพิ่มเติมด้วย และมีลักษณะเช่นเดียวกับความผิดฐานสมยอม (compounding of felony) ของประเทศอังกฤษโดยเป็นการลงโทษผู้ล่วงรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดและกระทำการใดๆอันเป็นการช่วยปกปิดไว้ ซึ่งทำให้การลงโทษบุคคลเหล่านี้มีพื้นฐานมาจากความนำตำหนิติเตียนในการกระทำของบุคคลเหล่านี้อยู่แล้ว อันมีความคล้ายคลึงกับการลงโทษผู้สมรู้ร่วมคิดหรือผู้สนับสนุนก่อนการกระทำความผิด (accessories before the fact) หรือภายหลังการกระทำความผิด (accessory after the fact) ซึ่งในประเทศไทยไม่มีหลักเกณฑ์ดังกล่าวโดยเฉพาะ แต่จะมีแทรกตามบทกฎหมายต่างๆ เช่น การรับของโจร เป็นต้น ทั้งการกระทำเช่นนี้ยังแสดงออกถึงเจตนาที่จะช่วยเหลือการกระทำความผิดนั้นโดยแจ้งชัด จึงเป็นบทบัญญัติลงโทษการเป็นผู้ร่วมกระทำความผิดโดยทั่วไป ซึ่งมีได้มาจากรากฐานของการลงโทษประชาชนเพื่อจุดประสงค์ในการคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมตามหลักหน้าที่พลเมืองดี (general duty) แต่เป็นการบัญญัติลงโทษเฉพาะกรณีที่อยู่แล้วต้องกระทำการปกปิดด้วย ซึ่งเท่ากับไม่มีกฎหมายที่มีจุดประสงค์ในการป้องกันอาชญากรรมในความผิดเกี่ยวกับการก่อความไม่สงบหรือการก่อการร้ายล่วงหน้าตั้งแต่ในชั้นวางแผนกระทำความผิด และไม่เป็นการส่งเสริมให้บุคคลที่ล่วงรู้ข้อมูลเกี่ยวกับความผิดอุกฉกรรจ์ ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐหรือการก่อการร้ายซึ่งเป็นภัยอันตรายต่อความมั่นคงและปลอดภัยของประเทศ อันเป็นสิ่งที่สร้างความหวาดกลัวให้เกิดแก่ประชาชนโดยส่วนรวมและเป็นความผิดอุกฉกรรจ์นั้นให้แจ้งข้อมูลให้ทางการทราบ ซึ่งต่างจากบทบัญญัติกฎหมายต่างประเทศที่บัญญัติการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ไว้อย่างชัดเจน เพราะถือเป็นเรื่องที่สำคัญเกี่ยวกับผลประโยชน์ของชาติยิ่งกว่ากรณีการไม่ช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในอันตรายเฉพาะหน้า ซึ่งอาจเป็นบุคคลเพียงคนเดียวตามมาตรา 374 เสียอีก เพราะเป็นการคุกคามต่อประชาชนโดยส่วนรวมและเป็นอาชญากรรมที่ควรให้ความสำคัญในการขอความร่วมมือจากประชาชนในสังคมยิ่งกว่าการขอ

²² ฎีกาที่ 1544/2497, ฎีกาที่ 1372/2497.

²³ หยุด แสงอุทัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพฯ : วิญญูชน), หน้า 241.

ความร่วมมือในการช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในอันตรายจากภัยธรรมชาติ ทั้งนี้เพราะการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวจะมีผลเป็นการช่วยบุคคลจำนวนมากที่อาจตกเป็นเหยื่อความรุนแรงและสร้างความสะเทือนขวัญกระทบกระเทือนต่อความรู้สึกบุคคลทั่วไป แต่ในประมวลกฎหมายอาญานี้ ยังมีได้มีบทบัญญัติที่เน้นความสำคัญของการแจ้งเหตุในเรื่องดังกล่าวแต่อย่างใด

4.1.2.3 กลุ่มความผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม

บทบัญญัติความผิดกลุ่มนี้ในประมวลกฎหมายอาญามีบางมาตราที่เป็นเรื่องของการใช้อำนาจรัฐในการบังคับให้ประชาชนต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เช่นเดียวกันแต่**ไม่ครอบคลุมถึงความผิดฐานไม่แจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญา** โดยจะขอนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างกับความผิดฐานไม่แจ้งเหตุในการกระทำความผิด ดังนี้

กรณีขัดขึ้นหมายเรียกตามมาตรา 168 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดขัดขึ้นคำบังคับตามกฎหมายของพนักงานอัยการ ผู้ว่าคดีหรือพนักงานสอบสวน ซึ่งให้มาเพื่อให้ถ้อยคำ ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

การกระทำตามมาตรานี้เป็นการขัดขึ้นหมายเรียกของเจ้าพนักงานในชั้นสอบสวน ซึ่งก็คือ พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการซึ่งให้มาเพื่อสอบปากคำเกี่ยวกับความผิดที่เกิดขึ้นแล้ว โดยองค์ประกอบความผิดในส่วนของกรกระทำคือ การขัดขึ้นไม่ปฏิบัติตามคำบังคับอันเป็นการละเว้นไม่กระทำ และคำบังคับนั้นต้องเป็นคำสั่งที่มีกฎหมายให้อำนาจเพื่อสั่งให้มาให้ถ้อยคำ อาจทำเป็นหมายเรียกหรือโดยวาจาก็ได้ตามมาตรา 52 และต้องมีการส่งหรือแจ้งคำบังคับหรือหมายเรียกให้มาโดยชอบแล้ว ทั้งต้องมีองค์ประกอบความผิดในส่วนของจิตใจ คือ เจตนาธรรมดาที่จะละเว้นไม่ทำตามคำบังคับ ด้วยเหตุนี้มาตราดังกล่าว จึงใช้กับกรณีที่มีความผิดเกิดขึ้นแล้วและต้องได้รับคำบังคับโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้วด้วย จึงจะมีหน้าที่ไปให้ปากคำต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ซึ่งไม่ครอบคลุมถึงการแจ้งเหตุก่อนการกระทำความผิดเกิด เพราะในชั้นก่อนการกระทำความผิด พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนยังไม่มีอำนาจใดๆในการเรียกบุคคลไปสอบปากคำ นอกจากนี้ มาตรานี้ยังใช้เมื่อความผิดเกิดขึ้นแล้วโดยต้องมีการเรียกจากฝ่ายพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อน มิเช่นนั้นก็ย่อมไม่มีหน้าที่ในเชิงรุกที่ประชาชนจะต้องไปให้ปากคำแต่อย่างใด เท่ากับเป็นกรณีที่เจ้าพนักงาน ทราบเหตุที่เกิดขึ้นแล้ว จึงใช้อำนาจในการเรียกไปให้ข้อมูลแก่พนักงานเจ้าหน้าที่²⁴ **บทบัญญัตินี้จึงไม่ครอบคลุมกรณีการแจ้งเหตุโดยประชาชน**

²⁴ จิตติ ดิงศภัทย์ , กฎหมายอาญาภาค 2 ตอน 2 และ 3, หน้า 324.

เพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกันการกระทำความผิด ซึ่งเน้นการแจ้งเหตุการณ์กระทำ ความผิดอาญาที่เจ้าหน้าที่รัฐไม่ล่วงรู้หรือไม่อาจทราบได้เพื่อให้เข้าไปยับยั้งได้ทันการณ์

กรณีขัดขึ้นคำบังคับให้ส่งทรัพย์สิน ให้สาบาน ให้ถ้อยคำตามมาตรา 169 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดขัดขึ้นคำบังคับตามกฎหมายของพนักงานอัยการ ผู้ว่าคดีหรือพนักงานสอบสวนซึ่งให้ส่งหรือ จัดการส่งทรัพย์สินหรือเอกสาร ใดให้สาบาน ให้ปฏิญาณ หรือให้ถ้อยคำ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน สามเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” ซึ่งเหมือนกับมาตรา 168 แต่เป็นคำ บังคับให้ส่งหรือจัดการส่งทรัพย์สินหรือเอกสาร ให้สาบาน ให้ปฏิญาณ หรือให้ให้ถ้อยคำ ทั้งนี้ พยาน คนใดขัดขึ้นไม่ให้การจะมีความผิดตามมาตรา²⁵แต่ไม่รวมผู้ต้องหาซึ่งมีสิทธิจะไม่ให้การก็ได้ตาม มาตรา 134 มาตรา²⁶นี้จึงเป็นการลงโทษบุคคลที่ฝ่าฝืนคำบังคับให้ให้การหลังการกระทำความผิด เกิดขึ้นแล้วเช่นกัน โดยไม่รวมถึงกรณีก่อนการกระทำความผิดเกิด ทั้งยังต้องมีคำบังคับจาก พนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนจึงเกิดหน้าที่ตามกฎหมายขึ้น²⁵ การทราบเหตุการณ์กระทำความผิดแล้ว ึ่งเฉยจึงไม่มีความผิดตามมาตรา²⁶นี้ หากไม่มีคำบังคับให้ไปให้การ รวมทั้งหากรู้เหตุการณ์ วางแผนก่อนการกระทำความผิดเกิดก็ยังไม่เข้ากรณีตามมาตรา²⁶นี้เช่นกัน

กรณีการขัดขึ้นหมายหรือคำสั่งของศาลตามมาตรา 170และมาตรา 171 ซึ่งบัญญัติว่า ” ผู้ใดขัดขึ้นหมายหรือคำสั่งของศาลให้มาให้ถ้อยคำ ให้มาเบิกความหรือให้ส่งทรัพย์สินหรือเอกสารใด ในการพิจารณาคดี ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้ง ปรับ” และ มาตรา 171 “ผู้ใดขัดขึ้นคำสั่งของศาลให้สาบาน ปฏิญาณให้ถ้อยคำ หรือเบิกความ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกิน หนึ่งพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ”

บทบัญญัติสองมาตรานี้มีองค์ประกอบส่วนการกระทำการขัดขึ้นหมายเรียกหรือคำสั่ง เช่นเดียวกันกับมาตรา 168 และ 169 แต่เป็นหมายหรือคำสั่งของศาล ซึ่งหมายความถึงผู้พิพากษา ผู้มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(1)และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 1 (1) และตุลาการในศาลอื่นๆที่ทำหน้าที่ นั้นๆตามกฎหมาย ซึ่งหมายนั้นอาจเป็นหมายเรียกพยานบุคคล เป็นคำสั่งให้มาให้ถ้อยคำ เบิก ความ หรือส่งทรัพย์สินและเป็นการให้มาหรือส่งในการพิจารณาคดี หรือเป็นการขัดขึ้นคำสั่งศาลให้ให้ ถ้อยคำหรือเบิกความในการพิจารณาคดี ซึ่งต้องเป็นขั้นตอนที่มีกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลแล้ว²⁶ อันเป็นกรณีหลังการกระทำความผิดเกิด ซึ่งไม่สามารถนำมาปรับใช้กับกรณีก่อนการ กระทำความผิดเกิดหรือความผิดเกิดแล้วแต่ยังไม่สำเร็จในทางที่จะป้องกันหรือยับยั้งได้

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 325.

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า. 326-329.

เพราะการจะมีการพิจารณาดีนั้นต้องผ่านการสอบสวนสั่งฟ้องมาก่อน ทั้งต้องมีคำสั่งของศาลให้มาหรือให้ถ้อยคำ มิเช่นนั้นก็ยอมไม่มีหน้าที่ในการต้องแจ้งเหตุหากศาลไม่ได้ออกหมายให้ต้องปฏิบัติเช่นเดียวกับกรณีชั้นสอบสวนก่อนขึ้นชั้นศาล

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า ในประมวลกฎหมายอาญาหมวดความผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรมนี้ มีการกำหนดให้ประชาชนมีความผิด หากมิได้ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการยุติธรรมของรัฐในการให้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความผิดอาญาเพื่อประโยชน์ในการสืบสวน ฟ้องร้องลงโทษผู้กระทำความผิด โดยประชาชนผู้ถูกหมายเรียกให้มาให้ปากคำหรือให้การ ส่งพยานหลักฐานเหล่านี้ อาจมีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิดแต่ยังไม่ถึงขั้นที่จะถูกเรียกตัวมาในฐานะจำเลยเพราะยังไม่มีความชัดเจน หรืออาจเป็นเพียงผู้พบเห็นหรือล่วงรู้ข้อเท็จจริงซึ่งถูกเรียกมาในฐานะพยานโดยมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิดไม่ว่าในทางใดก็เป็นได้ กล่าวคือไม่ได้ร่วมกระทำความผิดหรือมีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิดนั้นแต่อย่างใดเลย แต่ถือว่ามีหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นหน้าที่พลเมืองทั่วไปอันจะก่อให้เกิดผลบรรลุนในการอำนวยความยุติธรรมแก่สาธารณชนส่วนรวมและทำให้กระบวนการยุติธรรมสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ด้วยเหตุนี้เอง จะเห็นได้ว่า ในประมวลกฎหมายอาญาเองก็ได้มีการบัญญัติกำหนดความผิดแก่บุคคลที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด แต่ไม่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับความผิดอาญาที่เป็นประโยชน์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ด้วย ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่คล้ายคลึงกันกับความผิดฐานไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญา กล่าวคือ เจ้าพนักงานยอมไม่สามารถจะล่วงรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดได้อย่างทั่วถึง จึงจำต้องอาศัยเครือข่ายความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง ในกรณีความผิดตามมาตราที่กล่าวไปนี้ เป็นกรณีหลังการกระทำความผิดเกิดและเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานทราบเหตุการณ์กระทำความผิดแล้วไม่ว่าจะโดยมีผู้แจ้งความหรือผู้เสียหายมาร้องทุกข์หรือโดยทางอื่น แต่จะเห็นได้ว่า ยังไม่มีบทบัญญัติกฎหมายกำหนดหน้าที่แก่ประชาชนครอบคลุมไปถึงขั้นก่อนการกระทำความผิด อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการป้องกันหรือยับยั้งการกระทำความผิดที่เจ้าพนักงานยังไม่ทราบเหตุแต่อย่างใดเลย ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว การนั่งดูดาบของประชาชนที่พบเห็นการกระทำความผิดแล้วไม่แจ้ง ยั้มนำดำเนินคดียื่นยิ่งกว่าการทราบข้อเท็จจริงซึ่งอาจจะเป็นการล่วงรู้ในภายหลังแล้วไม่ไปให้ข้อมูลตามหมายเรียกของพนักงานสอบสวนหรือของศาลด้วยซ้ำ ทั้งหากพิจารณาอัตราโทษในการไม่ไปให้ข้อมูลตามหมายเรียกหรือไม่ให้การตามมาตราเหล่านี้ จะเห็นได้ว่า มีอัตราโทษจำคุกถึงจำคุกไม่เกินหกเดือนเลยทีเดียว จึงเป็นเกณฑ์ที่ควรนำมาพิจารณา หากจะได้มีการนำบทบัญญัติความผิดฐานไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญามาปรับใช้ในประเทศไทย

4.1.3 วิเคราะห์กฎหมายแจ้งเหตุตามพระราชบัญญัติอื่นๆ

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าในประมวลกฎหมายอาญาไม่มีการบัญญัติกฎหมายแจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาโดยตรง แต่จะมีกฎหมายในพระราชบัญญัติอื่นๆ กระจายไปแต่อย่างไรก็ตาม ยังคงเป็นเพียงส่วนประกอบที่ไม่มีลักษณะทางอาญา และไม่ครอบคลุมทั่วถึงฐานความผิดสำคัญๆที่มีการกำหนดให้ต้องแจ้งเหตุในต่างประเทศ ดังจะได้วิเคราะห์ต่อไป คือ

1) พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546

ในมาตรา 29 ได้บัญญัติให้บุคคลทั่วไปที่พบเห็นเด็กอยู่ในสภาพที่ถูกกระทำโดยมิชอบ อันควรต้องได้รับการช่วยเหลือรวมทั้งแพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ที่รับตัวเด็กไว้รักษาพยาบาล ครู อาจารย์ หรือนายจ้าง ซึ่งมีหน้าที่ดูแลเด็กที่เป็นศิษย์หรือลูกจ้าง²⁷ เหล่านี้มีหน้าที่ต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กให้ทราบถึงการปฏิบัติที่ไม่ชอบต่อเด็กซึ่งจะเห็นได้ว่ากฎหมายนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับบทบัญญัติการแจ้งเหตุการกระทำโดยมิชอบต่อเด็กในประมวลกฎหมายอาญาของต่างประเทศ แต่มีความแตกต่างคือ การล่วงรู้ถึงเรื่องดังกล่าวแล้วไม่แจ้งนั้น มิได้มีการกำหนดให้เป็นความผิดและมีโทษแต่อย่างใด ซึ่งการกำหนดกฎหมายที่ไม่มีโทษกำกับเช่นนี้ ย่อมเป็นเพียงการเสนอแนะ เชิญชวนให้ประชาชนปฏิบัติเท่านั้น ซึ่งไม่ต่างจากการโฆษณาเชิญชวนโดยวิธีการอื่นที่ไม่ใช่การบัญญัติกฎหมาย ทั้งนี้เพราะบุคคลที่รู้กฎหมายนั้นมีไม่มากและเมื่อไม่มีโทษทางอาญากำกับ แรงจูงใจที่จะเฝ้าระวังให้ผู้พบเห็นยอมเสียสละความสะดวกรสบายหรือเวลาค่าใช้จ่ายในการแจ้งเหตุนั้นก็คงจะมีน้อยและไม่

²⁷ มาตรา 29 ผู้ใดพบเห็นเด็กตกอยู่ในสภาพจำต้องได้รับการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพตามหมวด 3 และหมวด 4 จะต้องให้การช่วยเหลือเบื้องต้นและแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามมาตรา 24 โดยมีซึกซ์้า แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ที่รับตัวเด็กไว้รักษาพยาบาล ครู อาจารย์ หรือนายจ้าง ซึ่งมีหน้าที่ดูแลเด็กที่เป็นศิษย์หรือลูกจ้าง จะต้องรายงานให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามมาตรา 24 ทราบโดยมิชักช้า หากเป็นที่ปรากฏชัดหรือน่าสงสัยว่าเด็กถูกทารุณกรรมหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการเลี้ยงดูโดยมิชอบ

การแจ้งหรือการรายงานตามมาตรา 29 นี้ เมื่อได้กระทำโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองและไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญาหรือทางปกครอง

ก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริงในการคุ้มครองเด็กได้ โดยเฉพาะผู้ประกอบการวิชาชีพทางการแพทย์หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่พบการปฏิบัติที่มีข้อบกพร่องต่อเด็กดังกล่าว ควรมีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุยิ่งกว่าผู้พบเห็นเหตุการณ์โดยทั่วไปเพราะเป็นบุคคลที่อาจพบการกระทำคามผิดได้โดยง่ายตามธรรมชาติของการปฏิบัติงาน

ทั้งนี้ บทบัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กนี้ได้มีการให้ความคุ้มครองตามหลักของประเทศสหรัฐอเมริกาตามหลัก กฎหมายพลเมืองดี (good Samaritan law) ที่กำหนดให้เมื่อมีการแจ้งเหตุโดยสุจริตแล้ว ย่อมไม่มีความรับผิดในทางใดๆ ไม่ว่าในทางแพ่ง ทางอาญาหรือทางปกครองสำหรับความไม่ถูกต้องของการแจ้งนั้น ซึ่งการคุ้มครองมิให้มีความรับผิดดังกล่าวจะเป็นการสนับสนุนความร่วมมือของประชาชนในการแจ้งเหตุในชั้นหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม การไม่กำหนดโทษของผู้ไม่แจ้งเหตุย่อมไม่อาจก่อให้เกิดสภาพบังคับทางกฎหมายขึ้นได้ ซึ่งต่างจากบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กของต่างประเทศที่ผู้ล่วงรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำคามผิดต่อเด็กนั้นจะมีความผิดในชั้นเทียบเท่ากับผู้ไม่แจ้งเหตุความผิดอาญาอุกฉกรรจ์ เช่น ประเทศฝรั่งเศส และมีการบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวในประมวลกฎหมายอาญาโดยตรงซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการคุ้มครองการกระทำละเมิดต่อเด็กในต่างประเทศ

2) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัตินี้ให้ความคุ้มครองเพิ่มเติมให้ผู้พบเห็นการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวต้องแจ้งเหตุต่อเจ้าพนักงาน ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5²⁸ ซึ่งมาตรการแจ้งเหตุที่เพิ่มเติมมาในพระราชบัญญัตินี้มีที่มาจากแนวคิดในการแทรกแซงสถาบันครอบครัวโดยสังคม ซึ่งมีแนวคิดที่ว่า ปัญหาสังคมกึ่งอาชญากรรมนี้จะลดลงได้หากมีเพื่อนบ้านคอยสอดส่อง ช่วยเหลือ และยับยั้ง เมื่อเหตุการณ์เกิดขึ้นใกล้ๆบ้านของตน จึงกลายมาเป็นแนวคิดให้เพื่อนบ้านคือสังคมเข้าแทรกแซงสถาบันครอบครัวเพื่อคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งการพิจารณาว่าเพื่อนบ้านควรเข้าแทรกแซงหรือไม่ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น โครงสร้างทางสังคมไทยที่ยังยึดถือผู้ชายเป็นใหญ่เหนือผู้หญิง ชุมชนและบริบททางสังคมอื่นๆ เช่น ความเข้มแข็งของชุมชน การมีเครือข่ายทางสังคมของคนในชุมชนนั้นๆ ชุมชนมีมาตรฐานทางสังคมที่มี

²⁸ มาตรา 5 “ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือผู้พบเห็นหรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีหน้าที่ต้องแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้...”

อิทธิพลต่อครอบครัวที่เป็นสมาชิก ทั้งต้องกำหนดขอบเขตการแทรกแซงว่าควรต้องมีความเกรงใจ ต่อความเป็นส่วนตัวของครอบครัวนั้นในระดับเพียงใด และยังต้องพิจารณาด้วยว่าครอบครัวที่ถูกแทรกแซงควรมีลักษณะอย่างไรด้วย เช่น ผู้ชายเป็นใหญ่ในบ้านหรือไม่ หรือสมาชิกในครอบครัวมีลักษณะอย่างไรซึ่งหากปัจจัยเหล่านี้เป็นเชิงบวกแล้ว การเข้าไปแทรกแซงก็จะเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ทั้งนี้มีการตั้งข้อสังเกตว่า การเข้าแทรกแซงสถาบันครอบครัวนี้ จะเป็นการขัดต่อสิทธิมนุษยชนในสิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวหรือสิทธิในเคหสถานอันเป็นสิทธิตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยด้วยหรือไม่นั้น ได้มีการตอบเรื่องนี้ไว้ว่า ตามปฏิญญาสากลนี้เองในข้อ 5 ได้ให้สิทธิแก่บุคคลที่จะต้องไม่ถูกปฏิบัติหรือลงโทษอันมีลักษณะทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือหยามเกียรติมิได้ ดังนั้น การปฏิบัติทารุณไม่ว่าจะเกิดจากความสัมพันธ์ในครอบครัวหรือไม่ย่อมเป็นการละเมิดสิทธิในเนื้อตัวร่างกายขั้นพื้นฐานและต้องได้รับการคุ้มครอง ซึ่งย่อมหมายถึงการแทรกแซงซึ่งก็เป็นการละเมิดสิทธิในครอบครัวที่ปฏิญญารับรองไว้เช่นเดียวกัน แต่เมื่อสิทธิทั้งสองขัดกัน สิทธิในชีวิต ร่างกายย่อมสำคัญกว่าและถือเป็นการกระทำในนามของผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงนั่นเอง จึงหาใช่การละเมิดแต่อย่างใดไม่²⁹

อย่างไรก็ตามข้อสังเกตเช่นเดียวกันว่าบทบัญญัติในมาตรา 5 นี้ยังคงมีลักษณะเหมือนในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก กล่าวคือ มิได้มีการกำหนดโทษแก่ผู้ที่พบเห็นและไม่ทำการแจ้งแต่อย่างใด อันไม่ก่อให้เกิดสภาพบังคับทางกฎหมายให้บุคคลทั่วไปปฏิบัติตาม ทั้งนี้ หลังจากมีการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้แล้ว จากผลการสำรวจของเอแบคโพลล์ในประเด็น “สภาวะความรุนแรงในครอบครัวของคนไทย” จากประชาชนทั่วไปที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไปในเขตกรุงเทพมหานครรวมทั้งสิ้น 1,021 ตัวอย่าง ยังพบว่า คนไทยปัจจุบันมีความนิ่งเฉยเมื่อพบความรุนแรงสูงถึงร้อยละ 62 และมีความคิดว่าความรุนแรงเป็นเรื่องในครอบครัวคนอื่นถึงร้อยละ 65.7 ในขณะที่มีคนเข้าไปช่วยเหลือเมื่อพบเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเพียงร้อยละ 38 มีการแจ้งเหตุความรุนแรงด้วยวิธีการโทรศัพท์ไปแจ้งตำรวจ คิดเป็นร้อยละ 45.9 ซึ่งจากสถิตินี้ทำให้เห็นได้ว่าตัวเลขการช่วยเหลือมีน้อยมากเมื่อเทียบกับการเพิกเฉย นอกจากนี้ จากผลสำรวจยังชี้ให้เห็นด้วยว่า คนไทยไม่ถึงครึ่งหรือร้อยละ 43.2 ที่ไม่ทราบว่ามีประเทศไทยมีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วย

²⁹ วุฒินันท์ ปัจแจกวิญญูสกุล และคณะ, รายงานการวิจัยประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว (มูลนิธิเพื่อนหญิง, 2546), หน้า 240.

ความรุนแรงในครอบครัว³⁰ ซึ่งเห็นได้ชัดว่าการกำหนดกฎหมายที่ไม่มีโทษนั้นไม่อาจส่งผลให้เกิดแนวบรรทัดฐานการกระทำตามนโยบายของรัฐมุ่งหวังได้ เนื่องจากไม่สะท้อนถึงความร้ายแรงของการไม่กระทำกรณันั้น

ทั้งนี้ เมื่อได้พิจารณา การบัญญัติความหมายของการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวให้มีความหมายกว้าง โดยหมายรวมถึง การกระทำใด ๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายดังกล่าว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ ซึ่งถึงแม้จะไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท แต่ก็มีลักษณะกว้างยิ่งกว่าการทำร้ายร่างกายหรือจิตใจตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ที่บัญญัติให้ “ผู้ใดทำร้ายผู้อื่น จนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของผู้อื่นนั้น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย...” มาก เนื่องจากกรกระทำที่จะเป็นความผิดตาม มาตรา 295 นั้น จะต้องเกิด”อันตรายแก่กาย” คือ เกิดพยาธิแก่กาย ทำให้เกิดบาดเจ็บแม้ไม่มีโลหิตไหล เช่น ช็อคทำเคล็ด ปวดคอ กล้ามเนื้อปวด รักษาหัววัน ถ้าเป็นเพียงแผลถลอกไม่มีเลือดไหลแสดงว่าเป็นอันตรายเพียงหนึ่งกำพรว้าไม่เป็นอันตรายแก่กาย³¹ ส่วนอันตรายแก่จิตใจ นั้น หมายถึง การมีอาการผิดปกติทางจิตใจโดยจะเกิดผลต่อร่างกายผู้ถูกระทำด้วยหรือไม่ก็ได้ เช่น ทำให้มีอาการประสาทเสีย ซึ่ตื่นตกใจ มีผลต่อการสั่งการของสมอง อาจไม่มีบาดแผลที่ร่างกายเลยก็ได้ และการวินิจฉัยถึงความเสียหายต่อจิตใจว่าจะถึงขั้นเป็นอันตรายหรือไม่นี้ ก็คงต้องอาศัยความคิดเห็นของวิญญูชนโดยทั่วไปเป็นหลัก การนำสืบในเรื่องความเป็นอันตรายต่อจิตใจจึงเป็นเรื่องยาก เช่น การทำให้เกิดความรู้สึกเปล่าเปลี่ยวเดียวดาย ไม่ถือเป็นอันตรายแก่จิตใจ³² อันตรายแก่จิตใจนั้นต้องเป็นผลมาจากการทำร้าย ส่วนความรู้สึกว่าถูกเหยียดหยาม เจ็บใจแค้นใจ เหล่านี้เป็นอารมณ์ ไม่ถือเป็นอันตรายแก่จิตใจ³³ เหตุที่จะทำให้เกิดอันตรายแก่จิตใจ จึงขึ้นอยู่กับกรกระทำของจำเลยประกอบกับบาดแผลของโจทก์ผู้ถูกระทำร้าย ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของ

³⁰ ผลสำรวจเอแบคโพลล์ “สภาวะความรุนแรงในครอบครัวของคนไทย” พศุศิจิกายน พ.ศ. 2551

³¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 440/2530 หน้า 429.

³² คำพิพากษาฎีกาที่ 399/2508 [ออนไลน์], 15 มกราคม 2554. แหล่งที่มา <http://www.deka2007.supremecourt.or.th/>

³³ คำพิพากษาฎีกาที่ 273/2509 [ออนไลน์], 15 มกราคม 2554.แหล่งที่มา <http://www.deka2007.supremecourt.or.th/>

ใจทก³⁴ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับนิยามในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวแล้วจะเห็นว่า การกระทำใด ๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายดังกล่าว นั้น ย่อมเกินความกว้างกว่าโดยแม้ยังไม่เกิดผลอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจของผู้อื่น แต่เพียงมีความมุ่งประสงค์เช่นนั้น หรือกระทำการในลักษณะที่จะก่อให้เกิดผลเช่นนั้น ก็เป็นความผิดแล้ว โดยกว้างกว่าความผิดฐานทำร้ายร่างกายไม่เกิดอันตรายต่อกายหรือจิตใจตามมาตรา 391 ที่บัญญัติให้ “ผู้ใดใช้กำลังทำร้ายผู้อื่น โดยไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ” เสียอีก เพราะถึงแม้จะไม่เกิดอันตรายแต่ก็มี “การทำร้าย” ที่เห็นได้ชัดว่าก่อให้เกิดผลกระทบต่อร่างกายหรือจิตใจ แต่การกระทำด้วยความรุนแรงตามมาตรา 391 จะเป็นการกระทำใดๆก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็น “การทำร้าย” เท่านั้น ด้วยเหตุแห่งความกว้างของนิยามดังกล่าวนี้ จึงเห็นว่าเป็นการยากที่จะกำหนดให้การไม่แจ้งเหตุเป็นความผิดทางอาญาเพราะผู้พบเห็นไม่อาจทราบได้ว่าการกระทำอย่างใดจึงจะเข้าข่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งควรจะต้องกำหนดกรณีความผิดที่มีฐานความผิดและขอบเขตบัญญัติชัดเจนแน่นอน มิเช่นนั้น อาจไม่ส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการแจ้งเหตุและอาจก่อให้เกิดการใช้อำนาจโดยมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐผู้ใช้อำนาจตามพระราชบัญญัตินี้เข้าไปในเคสสถานเพื่อทำการตรวจได้ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า ในกรณีนี้ ควรมีการกำหนดให้ความผิดต่อบุคคลในครอบครัวที่มีลักษณะร้ายแรงนั้น หากเป็นอันตรายถึงขั้นรุนแรงต่อชีวิตหรือร่างกาย เสรีภาพที่สำคัญแล้ว ควรจะกำหนดให้การไม่แจ้งเหตุในความผิดเช่นนั้นเป็นความผิดอาญาและมีโทษด้วย ดังที่ประมวลกฎหมายอาญาของต่างประเทศได้บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะในประมวลกฎหมายอาญา

3) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535

ในพระราชบัญญัตินี้ ในมาตรา 51 ได้บัญญัติเกี่ยวกับกฎหมายแจ้งเหตุเกี่ยวกับการกระทำที่ขัดต่อระเบียบเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองให้ประชาชนในฐานะที่ถือเป็นผู้เสียหายจากการกระทำที่ก่อให้เกิดความไม่สะอาดหรือไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยนั้นให้แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ ทั้งยังมีฐานะเป็นผู้เสียหายตาม

³⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 46/2519[ออนไลน์], 15 มกราคม 2544.แหล่งที่มา <http://www.deka2007.supremecourt.or.th/>

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามมาตรา 2(4) อีกด้วย³⁵ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประชาชนนั้นแม้จะไม่ได้รับผลเสียหายหรืออันตรายโดยตรงจากการกระทำนั้น โดยเพียงแค่ผ่านมาพบเห็นการกระทำอันก่อให้เกิดความรำคาญนั้นก็ตาม ก็ยังสามารถมีฐานะเป็นผู้เสียหายตามกฎหมายอาญาได้ ทั้งนี้เพราะถือว่าเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องที่ขัดต่อความเรียบร้อยส่วนรวม ซึ่งพลเมืองทุกคนในรัฐมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้รัฐร่วมแก้ไขให้ถูกต้อง เพราะการใช้สิทธิของผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมายนั้นก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สุขอนามัยของผู้อื่นที่ผ่านไปพบเห็น ซึ่งหากเปรียบเทียบกับการแจ้งเหตุในความผิดอาญาซึ่งไม่มีกฎหมายใช้บังคับในประเทศไทยแล้ว จะเห็นได้ว่าการกระทำดังกล่าวแม้เป็นเรื่องของการไม่นำพาต่อการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมที่มีระเบียบเพียงเล็กน้อย ก็ยังมีกฎหมายให้สิทธิในการเป็นผู้เสียหายตามกฎหมายอาญาได้ แล้วเหตุใดเวลาเมื่อพบเห็นอาชญากรรมร้ายแรงเกิดขึ้นตรงหน้า เช่น การกระทำความผิดต่อความมั่นคงของราชอาณาจักรหรือการก่อการร้ายที่กระทบต่อผลประโยชน์ของสาธารณชนมากกว่ากลับไม่มีกฎหมายกำหนดให้แจ้งเหตุ ทั้งไม่ถือเป็นผู้เสียหายจากการกระทำดังกล่าว ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความไม่สม่ำเสมอในการบัญญัติกฎหมาย นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าคุณธรรมของการบัญญัติกฎหมายในเรื่องนี้ คือ ความสะอาดและเรียบร้อยของบ้านเมืองซึ่งการฝ่าฝืนนี้เป็นการฝ่าฝืนนโยบายของรัฐที่ไม่อาจเรียกว่ามีลักษณะเป็นอาชญากรโดยมีลักษณะเป็นกฎหมาย mala prohibita คือ เป็นความผิดเพราะฝ่าฝืนการกระทำที่กฎหมายห้ามแต่การกระทำนั้นไม่ใช่การกระทำที่เป็นความผิดในตัวเอง ซึ่งหากเทียบระดับการกระทบกระเทือนความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อผู้ที่ทิ้งขยะหรือน้ำโสโครกบนถนนเปรียบเทียบกับความรู้สึกที่มีต่อผู้พบเห็นเหตุการณ์ฆาตกรรมที่สามารถแจ้งเหตุเพื่อช่วยเหลือเหยื่อได้โดยง่ายแต่ไม่แจ้งแล้ว เห็นว่า ความผิดฐานไม่แจ้งเหตุอาชญากรรมนั้นมีลักษณะที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของรัฐยิ่งกว่าแต่กลับไม่มีบัญญัติหน้าที่ไว้ให้ต้องแจ้งเหตุ

4) พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522

ในมาตรา 78 และมาตรา 160 ได้บัญญัติความผิดเกี่ยวกับการไม่แจ้งเหตุในกรณีที่เกิดอุบัติเหตุขึ้นไม่ว่าจะเป็นความผิดของผู้ขับขี่รถ ชีหรือจูงสัตว์ที่เกี่ยวข้องหรือไม่ก็ตาม ก็ต้องหยุดรถหรือสัตว์เพื่อให้ความช่วยเหลือ หากไม่ช่วยเหลือและไม่แสดงตนและแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นความผิด³⁶ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นการกำหนดหน้าที่แจ้งเหตุในรูปแบบหนึ่งแต่จำกัดการ

³⁵ พรบ.รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 ม. 51

³⁶ พรบ.จราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 78, 160

ใช้บังคับเฉพาะบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้น หรือเป็นบุคคลที่ต้องรับผิดชอบการกระทำในครั้งก่อนของตนอันก่อให้เกิดหน้าที่ที่จะต้องไม่งดเว้นกระทำการเพื่อป้องกันผลร้ายแรง เช่น การตายหรือบาดเจ็บสาหัสของผู้ที่เกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุนั้นๆ และเนื่องจากอาจยังไม่สามารถตัดสินได้ว่าบุคคลใดมีความผิดหรือไม่ จึงมุ่งการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ได้รับอันตรายก่อน โดยบุคคลที่แจ้งเหตุอาจไม่ได้กระทำความผิดและมีได้ประมาทเดินเลอแต่อย่างไรก็ตาม หน้าที่นี้ไม่ใช่หน้าที่ของผู้ที่เพียงแต่ผ่านมาพบเห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่เป็นหน้าที่ของผู้ที่มีส่วนในความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลโดยตรง จึงไม่สามารถใช้ครอบคลุมไปยังบุคคลอื่นได้ ทั้งกรณีก็ครอบคลุมเพียงแค่อุบัติเหตุบนท้องถนนหรือเส้นทางจราจรอื่นๆ เท่านั้น ซึ่งต่างจากกฎหมายของต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ ที่บัญญัติให้ผู้พบเห็นเหตุการณ์ก็มีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุด้วย ซึ่งเข้าหลักการบัญญัติหน้าที่โดยทั่วไปมากกว่า แต่อย่างไรก็ดี จะเห็นได้ว่า มีการกำหนดหน้าที่ให้แก่บุคคลโดยกำหนดโทษทางอาญาไว้หากฝ่าฝืน แม้บุคคลผู้ขับขี่ยานพาหนะทั้งสองนั้นอาจมิได้มีความสัมพันธ์หรือหน้าที่ที่จะต้องกระทำการเพื่อประโยชน์ของกันและกันเลยก็ตาม แต่ทั้งนี้ยังครอบคลุมเฉพาะกรณีอุบัติเหตุบนท้องถนนเท่านั้น กฎหมายนี้จึงไม่อาจนำไปใช้ครอบคลุมถึงกรณีอาชญากรรมได้

4.2 วิเคราะห์ความผิดฐานไม่แจ้งเหตุในต่างประเทศกับแนวทางการนำมาปรับใช้ในประเทศไทย

จากที่ได้พิจารณาบทบัญญัติเกี่ยวกับกฎหมายพลเมืองดีและกฎหมายเกี่ยวกับการแจ้งเหตุของทั้งต่างประเทศและประเทศไทยในบทที่ผ่านมานั้น จะเห็นได้ว่า ในยุคใดยุคหนึ่งไม่ว่าในประเทศใดก็ตามต่างก็มีการกำหนดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมจิตสำนึกให้บุคคลทั่วไปมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือผู้อื่นทั้งสิ้น ไม่ว่าจะขอบเขตของหน้าที่จะมากหรือน้อยต่างกันก็ตาม ซึ่งล้วนสะท้อนถึงแนวคิดการเมืองปกครอง นโยบายของรัฐ แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ รวมทั้งขอบเขตของกฎหมายในการกำหนดหน้าที่แก่ประชาชนทั่วไปทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้ จะสามารถนำบทบัญญัติของต่างประเทศมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการบัญญัติฐานความผิดดังกล่าวอย่างไร จึงจะเหมาะสมกับสภาพสังคมและแนวคิดทางกฎหมายของประเทศไทย จะได้ขอแยกพิจารณาเป็นประเด็นๆ ไป

1. ความเหมาะสมของแนวคิดกฎหมายแจ้งเหตุการณ์กระทำความผิดอาญากับระบบสังคมและกฎหมายของประเทศไทย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ว่า การจะกำหนดหน้าที่ทางกฎหมายในการป้องกันอาชญากรรมแก่บุคคลทั่วไปที่มีได้เป็นผู้กระทำความผิดด้วยตนเองนั้น จะมีความเหมาะสมเพียงใด ส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับระบบการปกครองและแนวคิดทางการเมืองของประเทศนั้นๆ ซึ่งหากมีลักษณะเป็นประเทศที่ยึดถือความมีเสรีภาพ สิทธิส่วนตัว ความเป็นปัจเจกชนนิยมสูงก็จะมีลักษณะจำกัดการบัญญัติฐานความผิดในการแจ้งเหตุซึ่งเป็นการใช้อำนาจของรัฐต่อประชาชนให้อยู่ในขอบเขตที่แคบกว่าประเทศที่มีแนวคิดทางปกครองในการมอบอำนาจให้รัฐเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยมาก ซึ่งหากเปรียบเทียบก็อาจกล่าวได้ว่า ขอบเขตกฎหมายแจ้งเหตุในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งยึดถือสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นเรื่องสำคัญด้วยเหตุผลทางประวัติศาสตร์ที่ประชาชนถูกกดขี่จนต้องทำการปฏิวัติประกาศอิสรภาพเกิดเป็นรัฐขึ้น การกำหนดกฎหมายแจ้งเหตุจึงเป็นการขัดต่อแนวคิดทางการเมืองและกฎหมายที่เป็นรากฐานของระบบกฎหมายสหรัฐอเมริกาแต่เดิม อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี เนื่องด้วยปัญหาอาชญากรรมที่มีจำนวนมากและร้ายแรงขึ้นรวมทั้งสภาพสังคมที่ต่างคนต่างอยู่ประกอบกัน ทำให้เกิดความจำเป็นในการสร้างบทบัญญัติเหล่านี้มากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งต่างกับประเทศในกลุ่มซีวิลลอว์ในฝั่งยุโรป เช่น ฝรั่งเศส ที่มีแนวคิดการมอบอำนาจการรักษาความสงบเรียบร้อยให้รัฐเป็นผู้รับผิดชอบมาแต่เดิม รวมทั้งการดำเนินคดีอาญาที่ให้รัฐเป็นผู้ดำเนินการหลัก การใช้อำนาจรัฐในการควบคุมการกระทำของประชาชนจึงเป็นเรื่องธรรมดาสามัญ ด้วยเหตุนี้ กฎหมายที่บัญญัติหน้าที่พลเมืองดีของประเทศในกลุ่มซีวิลลอว์จึงยังคงความเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรมาเป็นเวลานานตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งจนถึงปัจจุบัน ทั้งยังมีการใช้อย่างต่อเนื่องและได้รับการปรับปรุงพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ

สำหรับประเทศไทยนั้น ในสมัยสุโขทัยได้ใช้ระบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูกหรือระบบพ่อขุน ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินทรงดำรงฐานะเสมือนหัวหน้าครอบครัวใหญ่ที่สุด ทรงปกครองดูแลราษฎรอย่างใกล้ชิดเหมือนพ่อปกครองลูก โดยเฉพาะสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ผู้ใดมีเรื่องเดือดร้อนก็สามารถเข้าเฝ้าถวายฎีการ้องทุกข์ต่อพ่อขุนได้โดยตรง ซึ่งจะเห็นได้ว่าในสมัยนั้นความสัมพันธ์ของประชาชนและผู้ปกครองมีลักษณะใกล้ชิดกันและต่างช่วยเหลือกันในการรักษาความสงบเรียบร้อยเช่นเดียวกับพ่อลูกพี่น้อง โดยผู้ปกครองได้นำหลักธรรมทางศาสนามาเป็นแนวทางในการปฏิบัติเรียกว่า ธรรมราชาหรือธรรมในการปกครอง³⁷

³⁷ นุชา มุกดาลอย, พัฒนาการการเมืองการปกครองของไทย [ออนไลน์], 22 มกราคม 2554, แหล่งที่มา <http://nucha.chs.ac.th/1.4.htm>.

อย่างไรก็ดี ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้มีการนำระบบการปกครองแบบสมมติเทพมาใช้ ซึ่งระบบเทวสิทธิ์นี้ ถือคือการปกครองมาจากขอมและฮินดูโดยแบ่งแยกผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้การปกครองออกจากกัน พระมหากษัตริย์ถูกยกย่องให้เป็นสมมติเทพเช่นเดียวกับพระอิศวรหรือพระนารายณ์ การปกครองแบบเทวสิทธิ์ ทำให้ชนชั้นปกครองกลายเป็นอีกชนชั้นหนึ่งต่างหาก มีอภิสิทธิ์เสมือนเทพเจ้าตามคติของฮินดู ราษฎรกลายเป็นผู้อยู่ใต้อำนาจและผู้ถูกปกครองอย่างแท้จริง ซึ่งระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์จึงได้ถือกำเนิดมาจากระบบนี้และเป็นที่มาของลัทธิมูลนายกับบ่าวหรือทาสและระบบศักดินา ทั้งนี้ ลักษณะวิธีการปกครองแบบโบราณนั้นมีเค้าเงื่อนปรากฏเป็นลักษณะการปกครอง 2 แบบ คือ แบบหนึ่งเป็นแบบขอมเข้ามาครอบครองถิ่นฐานประเทศอยู่เดิม ซึ่งขอมมีการปกครองตามคติที่ได้มาจากอินเดีย ส่วนไทยปกครองอย่างแบบไทยเดิม ส่วนทางใต้ที่มีการปกครองตามแบบขอมเพราะขอมยังมีอำนาจอยู่ในเมืองต่าง ๆ เช่น ละโว้และเมืองอื่น ทางใต้การปกครองของขอมและของไทยมีที่เหมือนกันอยู่อย่างหนึ่งคือ ถืออาญาสิทธิ์ของพระเจ้าแผ่นดินเป็นใหญ่ ต่างก็มีพระมหากษัตริย์ด้วยกันทั้งสองแบบแต่ของขอมนั้นถือลัทธิตามชาวอินเดีย คือสมมุติพระมหากษัตริย์เป็นพระโพธิสัตว์ พระอิศวรหรือพระนารายณ์แบ่งภาคมาเลี้ยงโลกและอาศัยความเป็นเจ้านายการปกครองลักษณะการที่ขอมเข้าปกครองราษฎร จึงคล้ายกับนายปกครองบ่าว (Autocratic government) ส่วนการปกครองของไทยนั้น นับถือพระเจ้าแผ่นดินเป็นบิดาของประชาชน วิธีการปกครองก็เอาลักษณะการปกครองของสกุลมาเป็นคติ และถือว่าบิดาเป็นผู้ปกครองครัวเรือน ซึ่งการปกครองระบบเทวสิทธิ์นี้ ถ้าจะพิจารณาถึงผลสะท้อนที่เกิดกับการบริหารแล้ว จะเห็นได้ว่าประเทศไทยในสมัยนั้นเมื่อมีการสถาปนาประเทศเข้าสู่เสถียรภาพ ข้อเสียของระบบเทวสิทธิ์ก็ปรากฏขึ้นเช่น ชนฝ่ายปกครองหรือกษัตริย์ถูกแยกห่างออกจากฝ่ายถูกปกครองคือประชาชนมากเกินไปจนกลายเป็นชนชั้นหนึ่งอีกต่างหาก ซึ่งแตกต่างจากการปกครองระบบบิดาและบุตรมาก ประกอบกับชนชั้นปกครองระดับรองลงมา อันได้แก่ มูลนายต่าง ๆ ช่องทางการใช้อำนาจหน้าที่เกินขอบเขต เกิดการกดขี่ทารุณและคดโกงขึ้น ตำแหน่งพระมหากษัตริย์กลายเป็นตำแหน่งที่มีอำนาจและอภิสิทธิ์ยิ่งใหญ่มาก เป็นสิ่งพึงปรารถนาในทางโลก ผู้ใดยึดครองตำแหน่งย่อมได้มาทั้งอำนาจและอภิสิทธิ์ต่างๆ ดุจเทพเจ้า ระบบกฎหมายในสมัยนี้ จึงสะท้อนให้เห็นถึงการให้พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจมากและการกระทำใดๆที่ก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในบ้านเมืองนั้น พลเมืองต้องมีหน้าที่ในการนำมากราบทูลพระมหากษัตริย์ให้ทรงทราบ³⁸

³⁸ เรื่องเดียวกัน.

นอกจากนี้ อาชญากรรมในสมัยนั้นจะถือเป็นการละเมิดกฎหมายบ้านเมืองซึ่งเป็นสิ่งเด็ดขาดในการปกครองบ้านเมืองของพระมหากษัตริย์และจะต้องได้รับโทษฐานทำให้เสียหายหรือบาดเจ็บซึ่งไพร่ฟ้าพลเมืองอันจะเป็นแรงงานซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญของชาติในการทำการเกษตร ประชาชนทุกคนจะต้องร่วมมือกันอย่างเต็มที่ในการที่จะป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดขึ้นในแผ่นดินของสมมติเทพหรือพระมหากษัตริย์และโดยเฉพาะผู้มีศักดินาหรือข้าราชการของรัฐจะต้องคอยเป็นหูเป็นตาเกี่ยวกับความเป็นไปในบ้านเมือง ทั้งนี้ในสมัยนี้ มีกรมพระนครบาลคอยดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในราชอาณาจักรคล้ายตำรวจ แต่ในชั้นเริ่มแรก การเริ่มร้องเรียนเกี่ยวกับคดีความที่เกิดจะมาจากฝ่ายประชาชนทั้งสิ้น ซึ่งจะสามารถร้องทุกข์ไปยังตราการผู้มีอำนาจรวบรวมและไต่สวนชี้ขาดข้อเท็จจริงแห่งคดีได้แต่ก็มีหน้าที่ในการร่วมกับกรมพระนครบาลในการคอยสอดส่องดูแลความสงบเรียบร้อยในบริเวณบ้านเรือนของตนเช่นกัน ดังที่จะเห็นได้จากพระราชกำหนดเก๋าดังที่กล่าวมาแล้ว รวมทั้งมีหน้าที่ต้องช่วยจับกุมผู้ร้ายในละแวกนั้นแม้จะมีคำสั่งจากกรมพระนครบาลก็ตาม ซึ่งจะเห็นได้ว่าไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินทุกคนมีหน้าที่ในการร่วมกันรักษาความสงบเรียบร้อยในแผ่นดินของพระเจ้าอยู่หัวและมีการกำหนดหน้าที่พลเมืองอื่นๆให้ประชาชนไม่ว่าศักดินามากน้อยเป็นอันมาก เนื่องจากพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์นั้นเป็นสิทธิเด็ดขาด³⁹

ต่อมา เมื่อได้มีการสถาปนารัฐรัตนโกสินทร์ ก็ยังมีการรับระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นี้มาใช้ต่อ แต่เนื่องจากกฎหมายมีความ "ฟันเฟืองวิปริตผิดซ้ำต่างกันไปเป็นอันมาก ด้วยคนอันโลกหลง หาความลាយแก่บาปมิได้ ดัดแปลงแต่งตามชอบใจไว้พิพากษาภาให้เสียยุติธรรมสำหรับแผ่นดินไปก็มีบ้าง" สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกจึงได้ตรัสสั่งให้มีการชำระกฎหมายทั้งหมดและมีการปรับปรุงมาเป็นกฎหมายตราสามดวง⁴⁰ ซึ่งจะเห็นแนวคิดสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ยังคงสืบทอดต่อมาโดยเฉพาะตามพระราชบัญญัติโจรห้าเส้น ประชาชนทุกคนจึงยังคงมีหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรมอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง จนกระทั่งเมื่อมีการรับแนวคิดของประเทศตะวันตกเข้ามาและมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย มีการรับแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ การเคารพความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลเข้ามามากขึ้น แนวคิดในการกำหนดหน้าที่โดยทั่วไปให้แก่ประชาชนนี้ จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงลดน้อยถอยลงไปเป็นลำดับจนแทบไม่เหลืออยู่ในปัจจุบัน

³⁹ เรื่องเดียวกัน.

⁴⁰ ราชบัณฑิตยสถาน. กฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. เล่ม 1, (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2550), หน้า 45.

จากที่ได้พิจารณาระบบการปกครองของไทยนั้น อาจกล่าวได้ว่า มีความใกล้เคียงกับระบบการปกครองของประเทศฝั่งซีกโลกตะวันตกกว่า คือ ยึดถืออำนาจรัฐเป็นใหญ่ แต่อย่างไรก็ตาม นับแต่สมัยโบราณมา การดำเนินการทางกฎหมายต่าง ๆ นั้นก็ได้มอบให้เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่เพียงอย่างเดียว แต่กลับมีลักษณะที่อาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ในการให้ความร่วมมือของประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนน้อยนั้น ให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้น รวมทั้งมีหน้าที่ในการช่วยเหลือเจ้าพนักงานเมื่อถูกสั่งให้ช่วยและหากไม่มีเจ้าพนักงานอยู่ ณ ที่นั้น ก็ต้องประสานงานในการติดต่อแจ้งเหตุต่อเจ้าหน้าที่เมื่อเกิดความผิดร้ายแรงที่สำคัญขึ้นอีกด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวความคิดที่เน้นการควบคุมอาชญากรรม (Crime control) มากกว่าการเคารพสิทธิเสรีภาพของบุคคล ทั้งระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยในปัจจุบันก็ยังสะท้อนแนวคิดการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาความอาญา โดยการให้สิทธิแก่ประชาชนทั่วไปที่จะฟ้องคดีโดยตนเองได้ ดังจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28⁴¹ และยังสามารถขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการได้ตามมาตรา 30⁴² ซึ่งเป็นจุดเด่นของการฟ้องคดีของไทยที่มีการสืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณที่ให้สิทธิราษฎรในการยื่นฎีการ้องทุกข์ต่อพระมหากษัตริย์ ด้วยเหตุนี้ ราษฎรจึงมีภาระความรับผิดชอบอันเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมไทยมาแต่โบราณ ทั้งหากพิจารณาการให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับเจ้าพนักงานตามกฎหมายต่าง ๆ สมัยก่อน จะเห็นได้ว่าการรักษาความสงบเรียบร้อยเพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มากและเพื่อประโยชน์ในการปกครองแผ่นดินของพระมหากษัตริย์นั้นมีความสำคัญยิ่งกว่าการละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลเพียงเล็กน้อยหรือบางครั้งอาจล่วงล้ำเสรีภาพของประชาชนทั่วไปมากเพื่อรักษากฎเกณฑ์เอาไว้ ซึ่งผู้ที่ไม่ทำการช่วยเหลือดังกล่าวย่อมต้องสูญเสียเสรีภาพโดยการถูกลงโทษในหลายรูปแบบด้วยเช่นกัน จึงอาจกล่าวได้ว่า ตั้งแต่สมัยโบราณมาแล้วที่แนวคิดปรัชญาการปกครองและกฎหมายของไทยเป็นไปในลักษณะทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utilitarianism) ซึ่งประโยชน์ส่วนรวมซึ่งนำหนักแล้วมีค่ามากกว่าการล่วงล้ำสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล (liberalism)

⁴¹ มาตรา 28 บุคคลเหล่านี้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล

- (1) พนักงานอัยการ
- (2) ผู้เสียหาย

⁴² มาตรา 30 คดีอาญาใดซึ่งพนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในระยะเวลาใดระหว่างพิจารณาก่อนศาลชั้นต้นพิพากษาคดีนั้นก็ได้

ทั้งนี้สภาพสังคมไทยเมื่อมีการเปลี่ยนระบบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยและรับแนวคิดปัจเจกชนนิยมมาใช้แล้ว ก็มีการกำหนดหน้าที่ดังกล่าวแก่ประชาชนลดน้อยลง ในขณะที่ประเทศต้นแบบแนวคิดดังกล่าว เช่น สหรัฐอเมริกานั้นมีแนวโน้มที่จะบัญญัติกฎหมายดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งหากพิจารณาสภาพสังคมของไทยนั้น เห็นว่า การบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการแจ้งเหตุข่มขืนไม่เป็นการขัดต่อแนวคิดในสมัยโบราณหรือระบอบการเมืองการปกครอง ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์แต่อย่างใด ทั้งในสมัยปัจจุบัน แนวความคิดนี้ก็ยังคงมีสืบต่อมา ดังจะเห็นได้จาก มาตรา 374 แห่งประมวลกฎหมายอาญา แต่เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวมีการกำหนดไว้ไม่ชัดเจนและไม่ครอบคลุมสอดคล้องกับสถานการณ์ประเทศไทยในปัจจุบันที่อาชญากรรมมีจำนวนเพิ่มขึ้น มีลักษณะรุนแรงและสืบค้นโดยใช้บุคลากรของรัฐได้ยากขึ้น ประชาชนทั่วไปมีน้ำใจต่อกันน้อยลงกว่าแต่ก่อนและสภาพสังคมกำลังดำเนินไปสู่แนวโน้มของประเทศฝั่งตะวันตกที่ต่างคนต่างอยู่ จึงเห็นว่า การบัญญัติกฎหมายแจ้งเหตุที่สอดคล้องกับระบอบกฎหมายของไทยโดยพิจารณาจากบทกฎหมายต่างประเทศเป็นพื้นฐานนั้นจะไม่เป็นการขัดแย้งกับแนวคิดทางประวัติศาสตร์ของประเทศไทยแต่อย่างใด

2. ความเหมาะสมในลงโทษการไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดในฐานะความผิดตามกฎหมายอาญาและมีโทษทางอาญา

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ในต่างประเทศได้มีการหาเหตุผลรองรับการกำหนดหน้าที่พลเมืองดีนี้ให้เป็นหน้าที่ทางอาญาด้วยเหตุผลของธรรมชาติของการช่วยเหลือดังกล่าว ซึ่งเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ของความสงบเรียบร้อยส่วนรวมมากกว่าจะเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ของบุคคลใดคนหนึ่งโดยเฉพาะซึ่งจะเป็นเรื่องทางแพ่ง ทั้งนี้ การกำหนดให้เป็นความรับผิดชอบทางอาญาจะมีความเหมาะสมกว่าความรับผิดชอบทางแพ่งเนื่องจากการกำหนดให้เป็นความรับผิดชอบทางละเมิดนั้นจะต้องมีการหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลในทุกรณี เพื่อการกำหนดค่าสินไหมทดแทนที่จะชดใช้โดยผู้ก่อให้เกิดการละเมิดที่เป็นต้นเหตุของความเสียหายนั้นขึ้น ทั้งนี้ในกลุ่มประเทศคอมมอนลอร์และกลุ่มประเทศซีวิลลอร์ ต่างบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่ช่วยเหลือผู้อื่นและการแจ้งเหตุไว้ครอบคลุมทั้งทางแพ่งและทางอาญา ซึ่งจะมีความแตกต่างกันในรายละเอียด แต่ต่างเห็นพ้องกันว่า บุคคลจะมีความรับผิดชอบในทางอาญาได้นั้นจะต้องมี "การกระทำ" ซึ่งเป็นองค์ประกอบภายนอกของความผิด ทั้งนี้การไม่ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายหรือการไม่แจ้งเหตุนั้นถือเป็น "การงดเว้น" ซึ่งการงดเว้นนั้นจะก่อให้เกิดความรับผิดชอบในทางอาญาได้ ก็ต่อเมื่อเป็นการงดเว้นการที่จะต้องกระทำเพื่อป้องกันผล โดยหน้าที่นั้นจะเกิดต่อเมื่อมีความสัมพันธ์เป็นพิเศษระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรหรือเป็น

แนวทางการตีความของศาลก็ตาม โดยเฉพาะกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ได้ถือเป็นหลักที่เคร่งครัดว่า บุคคลย่อมไม่มีหน้าที่ต้องป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่บุคคลอื่น⁴³ จึงมีการออกกฎหมายพลเมืองดี (Good Samaritan law) เพื่อยกเว้นความรับผิดให้แก่บุคคลที่โดยสุจริตใจ ได้เข้าไปทำการช่วยเหลือผู้บาดเจ็บแล้วเกิดความผิดพลาดมิให้ต้องรับผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา เว้นแต่จะกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง และต่อมาได้มีการออกรัฐบัญญัติต่างๆ เพื่อกำหนดหน้าที่พลเมืองดีในฐานะของกฎหมายอาญาในลักษณะของความผิดที่เป็นความผิดเพราะมีกฎหมายบัญญัติ (mala prohibita) มากขึ้น ในขณะที่ประเทศฝั่งซีวิลลอว์ ถือว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำโดยดเว้นที่แม้ไม่ขึ้นอยู่กับหลักความสัมพันธ์พิเศษระหว่างบุคคลอื่นจะทำให้เกิดหน้าที่เฉพาะที่จะต้องกระทำการเพื่อป้องกันผล แต่เห็นว่าหากเป็นกรณีที่จะเกิดอันตรายอย่างยิ่งยวดต่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวมหรือคุณค่าที่กฎหมายอาญามุ่งจะคุ้มครองแล้ว ย่อมก่อให้เกิดหน้าที่ที่จะต้องกระทำการขึ้นเช่นเดียวกันและเห็นว่ามีค่าเทียบเท่ากับหน้าที่ที่เกิดจากสัญญาหรือความสัมพันธ์พิเศษประการอื่น เพราะผลประโยชน์ที่จะเกิดจากการไม่งดเว้นนั้น จะก่อให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุดแก่คนหมู่มากยิ่งกว่าการนิ่งเฉย ในประเทศซีวิลลอว์นี้ จึงถือว่าหน้าที่ดังกล่าวเป็นหน้าที่ทั่วไปที่จะต้องกระทำการเพื่อประโยชน์บุคคลอื่นในสถานการณ์พิเศษเฉพาะ ซึ่งหากงดเว้นไม่กระทำแล้ว จะเกิดเป็นความรับผิดในทางอาญา เพราะก่อให้เกิดผลเสียต่อผลประโยชน์สาธารณะเป็นส่วนรวม

สำหรับประเทศไทยนั้น ได้นำระบบประมวลกฎหมายมาใช้ตามแบบประเทศซีวิลลอว์แต่ก็มีลักษณะผสมผสานการตีความของศาลตามแนวคอมมอนลอว์อยู่ด้วย โดยโครงสร้างความรับผิดทางอาญาในส่วนองค์ประกอบภายนอก ก็ต้องมี “การกระทำ” เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ การกระทำนั้นอาจเป็นการกระทำโดยเคลื่อนไหวหรือไม่เคลื่อนไหวร่างกายก็ได้ ซึ่งเป็นข้อยกเว้นของการกระทำทั่วไปเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ การกระทำโดยดเว้นนั้นมีบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรในมาตรา 59 วรรคท้าย แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งได้บัญญัติว่า “การกระทำ ให้หมายรวมถึงการให้เกิดผลอันใดอันหนึ่งขึ้นโดยดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้นด้วย” ทั้งนี้ การงดเว้นนั้นหมายถึง การงดเว้นไม่กระทำในสิ่งที่ตนมีหน้าที่ต้องกระทำ และถ้อยคำ “เพื่อป้องกันผล” นั้นแสดงว่าเป็นหน้าที่โดยเฉพาะที่ต้องกระทำเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลซึ่งเกิดขึ้นนั้น ทั้งนี้ หน้าที่ดังกล่าวเกิดจากหลายกรณีด้วยกัน⁴⁴ คือ หน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ เช่น หน้าที่อุปัการะเลี้ยงดูระหว่างบิดา

⁴³ Smith v Littlewoods Organisation Ltd.(1987), Osterlind v Hill (1928).

⁴⁴ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ , กฎหมายอาญาภาคความผิดเล่ม 1 , พิมพ์ครั้งที่ 4 แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพมหานคร : จีระวิชาการพิมพ์ , 2548), หน้า 98-114

มารดา กับบุตร หน้าที่อันเกิดจากการยอมรับโดยเจาะจง เช่น ตามสัญญาฉบับเลี้ยงเด็กหรือฝ่าสาระ
 น้ำ หน้าที่อันเกิดจากการกระทำก่อนๆของตน เช่น ช่วยจูงคนตาบอดข้ามถนน หรือหน้าที่อันเกิด
 จากความสัมพันธ์เป็นพิเศษเฉพาะเรื่อง เช่น ชายหญิงที่อยู่กินฉันท์สามีภรรยา ซึ่งจะเห็นได้ว่า
 ข้อยกเว้นที่ก่อให้เกิดหน้าที่ที่ต้องกระทำการเพื่อป้องกันผลของไทยเป็นเช่นเดียวกับของ
 ต่างประเทศ แต่หน้าที่ตามบทบัญญัติของกฎหมายบางประการ ก็ไม่ใช่หน้าที่โดยเฉพาะแต่เป็น
 หน้าที่โดยทั่วไปที่กฎหมายอาญาบังคับให้กระทำ หากไม่กระทำถือว่าเป็นความผิดโดยถือว่าเป็น
 “การกระทำโดยละเว้น”⁴⁵ ดังจะเห็นได้ชัดจากบทบัญญัติมาตรา 374 ซึ่งเป็นบทบัญญัติกฎหมาย
 พลเมืองดีนั่นเอง จึงเห็นได้ว่า การกำหนดกฎหมายให้มีการแจ้งเหตุความผิดอาชญากรรมก็อยู่ใน
 เกณฑ์เดียวกัน คือ เป็นการลงโทษการกระทำโดยละเว้น ฝ่าฝืนกฎหมายที่กำหนดหน้าที่ทั่วไปให้
 บุคคลต้องกระทำเพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมให้เป็นไปตาม
 จุดมุ่งหมายและคุณค่าที่กฎหมายอาญาต้องการคุ้มครอง

3. ประเภทความผิดที่ควรมีการกำหนดหน้าที่ให้ต้องแจ้งเหตุการกระทำความผิด

เมื่อแนวคิดการกำหนดหน้าที่ในการช่วยเหลือผู้อื่นสามารถนำมาใช้ได้โดยไม่เป็นการขัด
 ต่อความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และสภาพสังคมของไทยแล้ว ประเด็นต่อมา คือ ความผิด
 ประเภทใดที่สมควรจะมีการกำหนดหน้าที่ให้ต้องช่วยเหลือแจ้งเหตุ ซึ่งจะต้องมีการจำกัดขอบเขต
 เพื่อมิให้เป็นการล่วงล้ำเสรีภาพของประชาชนมากเกินไปจนกลายเป็นการใช้อำนาจรัฐควบคุม
 ประชาชนโดยไม่ชอบ (Totalitarianism) แต่ก็ไม่ควรจำกัดเจาะจงเกินไปจนทำให้ไม่สามารถ
 นำมาใช้ครอบคลุมกับความผิดในประเภทเดียวกันที่อาจมีฐานความผิดขึ้นใหม่ในอนาคตตาม
 สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งจะขอวิเคราะห์กลุ่มประเภทความผิดที่มีการกำหนดให้แจ้งเหตุของ
 ต่างประเทศเพื่อเทียบกับคุณค่าที่กฎหมายไทยมุ่งจะคุ้มครอง ดังนี้

ประเภทความผิดที่จะเห็นได้ชัดว่ามีการกำหนดให้ต้องแจ้งเหตุเหมือนกันในทุกประเทศ
 อย่างแรก คือ ความผิดต่อชีวิต ร่างกาย ด้วยเหตุที่วัตถุประสงค์ของการกำหนดหน้าที่พลเมืองดีที่
 สำคัญคือ การเน้นย้ำไปที่ความรับผิดชอบต่อคนในสังคมในการป้องกันอาชญากรรมร้ายแรงและ
 เพื่อปกป้องเหยื่ออาชญากรรม เช่น ในกรณีการฆาตกรรม ซึ่งเมื่อเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องถึงชีวิตของ
 บุคคลแล้ว เกณฑ์ทางจิตสำนึกศีลธรรมของปัจเจกชนที่ควรจะทำกรอย่างไรโดยหนึ่ง

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 114-117.

สามารถทำได้โดยไม่ยากลำบากเพื่อช่วยเหลือบุคคลนั้นควรจะมีน้ำหนักมากกว่าการอยู่นิ่งเฉย ทั้งนี้ คงเป็นที่ปฏิเสธไม่ได้ว่าในระดับความผิดอาญาร้ายแรงต่อชีวิตของบุคคลนี้ การจะปกป้องการคร่าชีวิตของมนุษย์นั้นคงถือเป็นเหตุสร้างความชอบธรรมให้แก่การบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการแจ้งเหตุหรือการช่วยเหลือผู้ตกเป็นเหยื่อในการกระทำความผิดอาญาได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นที่เห็นได้ชัดว่า ทุกประเทศต่างให้ความสำคัญกับการปกป้องคุณค่าที่สำคัญที่สุดอันกฎหมายอาญามุ่งประสงค์จะคุ้มครอง คือ ชีวิตและร่างกาย รวมทั้งกรณีการกระทำความผิดอุกฉกรรจ์อย่างอื่นที่จะส่งผลก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตหรือร่างกาย ด้วย เช่น การปล้นหรือกรรโชกโดยใช้กำลังหรือขู่เข็ญว่าจะทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกาย

ความผิดอย่างที่สองที่บัญญัติคล้ายกันในทุกประเทศ คือ กลุ่มความผิดเกี่ยวกับการกบฏ การก่อจลาจล การก่อการร้าย ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐ การก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อสาธารณชนในรูปแบบต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีโทษสูงและถือเป็นเรื่องสำคัญเพราะกระทบต่อความสงบสุขของประชาชนโดยส่วนรวมหรืออาจกระทบถึงความคงอยู่ของรัฐนั้นๆ ผู้ที่ทราบเรื่องการกระทำดังกล่าวจึงมีการกำหนดให้ต้องแจ้งเหตุเพราะเป็นเรื่องที่จะก่อให้เกิดผลต่อคนหมู่มากและในบางครั้ง รัฐไม่อาจสอดแนมหาข้อมูลเหล่านี้ได้ด้วยความสามารถของบุคลากรของรัฐเองเท่านั้น เนื่องจากมีการวางแผนหรือกระทำเป็นการลับ ทั้งหากเกิดผลเสียหายจะกระทบต่อคุณค่าที่กฎหมายอาญามุ่งคุ้มครองเหลือคณานับ

ความผิดอีกอย่างหนึ่งในปัจจุบัน ในหลายประเทศได้บัญญัติให้ความคุ้มครองโดยให้บุคคลทั่วไปมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือเฉพาะหน้าหรือแจ้งเหตุ ไม่ว่าจะบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาโดยตรงหรือแยกบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องก็ตาม คือ ความผิดเกี่ยวกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยแม้จะมีความแตกต่างในลักษณะของบุคคลหรือเกณฑ์อายุของบุคคลที่จะได้รับความคุ้มครอง แต่ก็มีส่วนคล้ายกัน คือ มุ่งคุ้มครองเด็กหรือคนชรา สามีภรรยา ผู้ที่อยู่กินฉันท์สามีภรรยา มิให้ปฏิบัติโดยมิชอบต่อกันหรือกระทำทารุณให้เกิดอันตรายแก่กายและจิตใจต่อกัน ซึ่งหากมีผู้พบเห็นก็ให้มีหน้าที่แจ้งต่อเจ้าหน้าที่ แต่ส่วนใหญ่จะบัญญัติให้มีโทษก็ต่อเมื่อเป็นการกระทำต่อเด็กหรือบุคคลที่พึ่งพาตนเองไม่ได้ แต่สำหรับกรณีที่ผู้พบเห็นเหตุการณ์นั้นเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทางสาธารณสุขที่เห็นบาดแผลหรือร่องรอยการถูกทำร้ายนั้นจะต้องรับโทษหากไม่ทำการแจ้งเกือบทุกกรณี ทั้งนี้เพราะถือว่าเป็นผู้ที่สามารถล่วงรู้ถึงการกระทำที่ไม่ชอบนั้นได้อย่างแน่ชัดไม่ผิดพลาดยิ่งกว่าคนอื่น ๆ

ทั้งนี้หากเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้ว จะเห็นว่า คุณค่าที่กฎหมายมุ่งประสงค์จะคุ้มครองนั้นคงไม่ต่างกัน ตั้งแต่สมัยพระราชกำหนดเกาหรือกฎหมายตราสามดวงที่บัญญัติให้ต้อง

เข้าห้ามปรามหากมีผู้ทะเลาะวิวาทอันก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต กรณีโจรเข้าปล้นบ้านเรือนซึ่งเป็นการกระทำที่อุกอาจและอาจก่อให้เกิดผลคือการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตของเจ้าบ้าน การก่อจลาจลหรือข่มเหงราษฎรในแผ่นดิน การจะก่อการทำร้ายในแผ่นดินนั้น ล้วนแต่เป็นกรณีของความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ การก่อภัยอันตรายต่อสาธารณชนทั้งสิ้น ซึ่งหากเทียบกับกรณีประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบันแล้ว การให้ความสำคัญกับเรื่องเหล่านี้ ก็ยังไม่ต่างจากเดิม ดังจะเห็นได้จากมาตราต่างๆในประมวลกฎหมายอาญาที่กำหนดอัตราโทษขั้นสูงสุดไว้เป็นโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตเช่นเดียวกัน เช่น ความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนา คือ โทษประหารชีวิต⁴⁶ และกำหนดเหตุฉกรรจ์ต่างๆสำหรับการฆ่าคนนั้นให้มีโทษประหารชีวิตเพียงสถานเดียว⁴⁷ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลำดับความสำคัญของชีวิตมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการดำรงความเป็นสังคมต่อไปได้ ทั้งความผิดฐานอื่นที่มีโทษความผิดฐานฆ่าคนแต่ผลสุดท้ายก่อให้เกิดความตายขึ้น ก็ล้วนแต่มีการกำหนดโทษประหารชีวิตไว้ทั้งสิ้น⁴⁸ นอกจากนี้ การทำร้ายร่างกายให้ได้รับอันตรายสาหัสหรือการทำร้ายร่างกายประการอื่นก็มีโทษสูงเช่นเดียวกัน สำหรับความผิดต่อความมั่นคงของรัฐ เช่น ความผิดต่อพระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์ ก็มีโทษขั้นสูงสุดถึงประหารชีวิต⁴⁹ ความผิดฐานเป็นกบฏหรือก็คือจะล้มล้างรัฐธรรมนูญหรือแบ่งแยกราชอาณาจักรไทย⁵⁰ ความผิดเกี่ยวกับ

⁴⁶ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 “ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี”

⁴⁷ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 289 บัญญัติให้ผู้กระทำการดังต่อไปนี้ ต้องรับโทษประหารชีวิตสถานเดียว คือ ฆ่าบุพการี ฆ่าเจ้าพนักงาน ซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่จะกระทำ หรือได้กระทำการตามหน้าที่ ฆ่าผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการที่เจ้าพนักงานนั้นกระทำตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่บุคคลนั้นจะช่วยหรือได้ช่วยเจ้าพนักงาน ดังกล่าวแล้ว ฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน ฆ่าผู้อื่นโดยทรมาณหรือโดยกระทำทารุณโหดร้าย ฆ่าผู้อื่นเพื่อเตรียมการ หรือเพื่อความสะดวกในการ ที่จะกระทำความผิดอย่างอื่น หรือ ฆ่าผู้อื่นเพื่อจะเอาหรือเอาไว้ซึ่งผลประโยชน์อันเกิดแต่การที่ ตนได้กระทำความผิดอื่น เพื่อปกปิดความผิดอื่นของตนหรือเพื่อหลีกเลี่ยงให้พ้นอาญาในความผิดที่ตนได้กระทำไว้

⁴⁸ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 340 “...ถ้าการปล้นทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ผู้กระทำต้องระวางโทษประหารชีวิต...”

⁴⁹ มาตรา 107 “ผู้ใดปลงพระชนม์พระมหากษัตริย์ ต้องระวางโทษ ประหารชีวิต”

⁵⁰ มาตรา 113 ผู้ใดใช้กำลังประทุษร้าย หรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย เพื่อ

(1) ล้มล้างหรือเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ...

การก่อการร้าย⁵¹ ล้วนมีโทษขั้นสูงสุดคือ โทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตทั้งสิ้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การรักษาความสงบเรียบร้อยสาธารณะยังคงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งยวดไม่ต่างจากแต่ก่อน

สำหรับความผิดเกี่ยวกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวนั้น ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าประเทศไทยเองก็มีพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติคุ้มครองการถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับการช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุไว้ แต่ไม่ได้กำหนดโทษหากไม่แจ้งเหตุ ไม่ว่าจะผู้พบเห็นจะเป็นบุคคลทั่วไปหรือจิตแพทย์ ซึ่งเห็นว่า ควรจะมีการกำหนดเป็นความผิดไว้ให้สอดคล้องกับการเห็นความสำคัญของเรื่องดังกล่าวในปัจจุบัน

จากที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงเห็นว่า การกำหนดประเภทของความผิดที่จะให้ประชาชนมีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุ ควรจะต้องมีกลุ่มความผิดอย่างน้อยสามประเภทดังกล่าวข้างต้น แต่ทั้งนี้ การกำหนดเป็นฐานความผิดหรือเป็นลักษณะระบุเฉพาะมาตราโดยตรงจะเป็นการจำกัดขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายจนแคบเกินไปและอาจไม่สามารถใช้ในทุกสถานการณ์ที่มีการกระทำความผิดรูปแบบใหม่ขึ้นมาได้ ซึ่งหากสังเกตจากประเทศที่มีการปรับใช้กฎหมายมาเป็นเวลานานและมีการพัฒนาเรื่อยๆ เช่น ฝรั่งเศส จะเห็นว่า บทบัญญัติเกี่ยวกับการแจ้งเหตุในประเทศเหล่านี้จะมีการกำหนดให้มีการลงโทษการไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาที่เป็นความผิดอุกฉกรรจ์ (felony) เนื่องจากในต่างประเทศมีการแยกระดับความผิดเป็นระดับชั้น คือ ความผิดอุกฉกรรจ์หรือความผิดขั้นร้ายแรง (felony) และความผิดลหุโทษหรือความผิดเล็กน้อย (misdemeanor) จึงใช้เกณฑ์ความร้ายแรงของการกระทำความผิดเป็นตัววัด ซึ่งความผิดเฟโลนีชั้น Crimes ของฝรั่งเศสมีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำสิบปี ซึ่งถือเป็นเกณฑ์ที่เหมาะสมในการกำหนดฐานความผิดที่ให้มีการแจ้งเหตุอย่างกว้างๆ และสามารถปรับใช้ได้หากเกิดฐานความผิดอุกฉกรรจ์เพิ่มขึ้นในอนาคต

ส่วนในประเทศไทยนั้นไม่ได้มีการแยกประเภทความผิดอาญาออกเป็นระดับชั้นอย่างในประเทศตะวันตกหลายๆประเทศ แต่ได้แยกความผิดออกเป็นความผิดยอมความได้กับความผิด

ผู้กระทำความผิดฐานเป็นกบฏ ต้องระวางโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต

⁵¹ มาตรา 135/1 ผู้ใดกระทำการอันเป็นความผิดอาญา ดังต่อไปนี้...ผู้กระทำความผิดฐานก่อการร้าย ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สามปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หกหมื่นบาทถึงหนึ่งล้านบาท

ยอมความไม่ได้ ซึ่งความผิดยอมความไม่ได้หรือความผิดอาญาแผ่นดินของไทยนั้น ก็ยังมีความผิด บางประเภทที่ไม่ได้มีลักษณะอุกฉกรรจ์ เช่น การลักทรัพย์ที่มีราคาเล็กน้อย ในขณะที่ความผิด บางอย่างที่มีลักษณะรุนแรงมากกว่า เช่น การข่มขืนกระทำชำเรากลับเป็นความผิดที่ให้ออมความ ได้ การจะกำหนดฐานความผิดที่ต้องแจ้งเหตุในประเทศไทยโดยใช้เกณฑ์นี้จึงไม่เหมาะสม แต่ควรมีการกำหนดโดยเกณฑ์อัตราโทษจำคุกขั้นต่ำจะมีความพอดีไม่กว้างหรือแคบเกินไปมากกว่าโดย ควรมีการบัญญัติเป็นฐานความผิดในประมวลกฎหมายอาญากำหนดให้ผู้ไม่แจ้งเหตุในการกระทำ ความผิดอาญาเกี่ยวกับชีวิตร่างกายหรือเพศที่มีอัตราโทษขั้นสูงสืบขึ้นไป ความผิดเกี่ยวกับความ มั่นคงของรัฐและความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายต้องได้รับโทษ นอกจากนี้ ควรกำหนดให้การไม่ แจ้งเหตุในความผิดเกี่ยวกับการปฏิบัติโดยไม่ชอบต่อเด็กหรือบุคคลที่อยู่ในภาวะที่ไม่สามารถ ช่วยเหลือตนเองได้ ไม่ว่าจะเพราะความพิการทางร่างกายหรือจิตใจเป็นความผิดในประมวล กฎหมายอาญาด้วยเช่นกัน

4. องค์ประกอบภายนอกและภายในของความผิดฐานไม่แจ้งเหตุ

ในต่างประเทศได้บัญญัติให้การไม่แจ้งเหตุเป็นการกระทำโดยดเว้น แต่มิใช่การงดเว้น การกระทำเพื่อป้องกันผลตามที่มีกฎหมายบัญญัติหน้าที่ไว้โดยเฉพาะเจาะจง แต่เป็นการงดเว้น การกระทำที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติโดยทั่วไป หรือเป็นหน้าที่ทั่วไป ซึ่งการไม่ปฏิบัติตามจะเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายอาญาของรัฐและต้องได้รับโทษตามที่กำหนดไว้ ซึ่งประเทศไทย ตามประมวลกฎหมายอาญาได้มีการกำหนดหน้าที่ทั่วไปเช่นนี้ในหลายกรณีเป็นความผิดลหุโทษ โดยเฉพาะมาตรา 374 ซึ่งเป็นกฎหมายพลเมืองดีที่มีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายแจ้งเหตุ ก็ได้ บัญญัติถึงการไม่ "ช่วย" ผู้ที่ตกอยู่ในภยันตราย ซึ่งก็คือการงดเว้นกระทำการอย่างหนึ่ง ซึ่ง เหมือนกับกฎหมายของต่างประเทศ องค์ประกอบภายนอกของกฎหมายแจ้งเหตุจึงควรมีลักษณะ เช่นเดียวกัน คือ เพียงมีการงดเว้นไม่กระทำการก็เป็นการเพียงพอ โดยไม่จำเป็นต้องมีการกระทำอื่นๆ เพิ่มเติมเช่นกระทำการปกปิดหรือยอมรับค่าตอบแทนใดๆ สำหรับองค์ประกอบภายในนั้น ในแต่ละประเทศได้มีการบัญญัติถึงส่วนขององค์ประกอบความรับผิดทางอาญาภายใน หรือส่วนเจตนา ของบุคคลเกี่ยวกับการรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดไว้แตกต่างกันแต่ก็คล้ายคลึง กัน กล่าวคือ เนื่องจากความรับผิดทางอาญาเป็นความรับผิดขั้นร้ายแรงที่สุดที่อาจเป็นไปได้ใน สังคม ความรับผิดทางอาญาจึงมีส่วนสัมพันธ์กับการที่บุคคลนั้นจะต้องมีเจตนาที่ไม่ชอบต่อคุณค่า ทางกฎหมายหรือนิติสมบัติที่กฎหมายอาญาต้องการที่จะคุ้มครองด้วย ซึ่งองค์ประกอบความรับผิดด้านจิตใจทางอาญา คือ ต้องมีเจตนาที่จะทำร้ายต่อคุณค่าที่สังคมต้องการจะปกป้อง(โดย

เจตนา) หรือเต็มใจที่จะรับความเสี่ยงในความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น(ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง) และในบางกรณีพิเศษ การขาดความระมัดระวังต่อสิ่งที่กฎหมายต้องการให้ได้รับความคุ้มครอง (ประมาทเลินเล่อ) ซึ่งโดยหลักการแล้ว สภาพทางจิตใจของผู้ล่วงรู้แผนการกระทำความผิดจากแหล่งที่เชื่อถือได้และไม่แจ้งเหตุตามหน้าที่ ทั้งที่อาจสันนิษฐานได้ว่าบุคคลนั้นจะไปกระทำความผิดจริงนั้น ย่อมเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบด้านจิตใจ (mens rea) อย่างไม่ต้องสงสัย อย่างไรก็ตาม เจตนาละเลยดังกล่าว จะถึงขั้นที่เรียกว่ามีเจตนาที่จะทำร้ายต่อคุณค่าที่กฎหมายต้องการปกป้องคือ ชีวิต หรือร่างกายของมนุษย์ เป็นต้นหรือไม่นั้น ยังไม่แน่ชัด ด้วยเหตุที่กล่าวมาแล้ว เช่น อาจกลัวความยุ่งยากลำบากหรือกลัวจะถูกรวมเป็นพวกเดียวกับคนร้าย ความไม่เชื่อใจว่าตำรวจจะสามารถป้องกันอาชญากรรมได้จริง เหล่านี้ จึงยังเป็นที่ยังงายว่าเจตนาธรรมดาภายในเพียงแค่นี้ไม่แจ้งเหตุนี้เพียงพอที่จะทำให้บุคคลต้องรับผิดทางอาญาหรือไม่ เพียงใด จริงอยู่ในบางกรณีที่ไม่แจ้งเหตุได้ละเว้นไม่กระทำเพราะรู้เห็นเป็นใจกับผู้วางแผนอาชญากรรมนั้น แต่หากเป็นกรณีดังกล่าว ก็มีกฎหมายเรื่องอื่นที่สามารถนำมาปรับใช้ได้อยู่แล้วหากเป็นการกระทำที่เข้าข่ายการสนับสนุน ย่อมเป็นเรื่องตามกฎหมายตัวการผู้สนับสนุนและต้องรับโทษในฐานะผู้สมรู้ร่วมคิดทางอาญา เช่น การเป็นผู้สนับสนุนตามนิยามในมาตรา 31 แห่ง the Californian Criminal Code หมายความว่า การช่วยเหลือและสนับสนุน ให้กำลังใจ หรือแนะนำ ("aiding and abetting," "encouraging," or "advising")⁵² อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน กฎหมายแจ้งเหตุในแต่ละประเทศได้ถือหลักว่า เพียงแค่มีเจตนาธรรมดาที่จะละเว้นไม่แจ้งเมื่อพบเห็นเหตุการณ์หรือทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดก็เป็นการเพียงพอแล้ว โดยไม่จำเป็นต้องมีเจตนาพิเศษเพิ่มเติมแต่อย่างใด

นอกจากต้องมีเจตนาธรรมดาซึ่งเป็นองค์ประกอบภายในแล้ว ยังต้องรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดด้วยจึงจะถือได้ว่าได้งดเว้นกระทำการโดยมีเจตนา ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกาการบัญญัติเกณฑ์ความใกล้ชิดกับข้อเท็จจริงอันจะถือได้ว่าได้รู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดแล้วนั้นในกฎหมายหลายรูปแบบ เช่น การรู้ข้อเท็จจริง (knows) เห็นเหตุการณ์ (witness , observe) อยู่ในบริเวณที่เกิดเหตุการณ์ (is at the scene of the crime) รวมถึงการมีเหตุอันสมควรที่จะรู้ข้อเท็จจริงดังกล่าวด้วย ซึ่งไม่เหมือนกันในแต่ละมลรัฐ อันทำให้ขอบเขตการถือว่ารู้ข้อเท็จจริงนั้นมีความกว้างแคบต่างกัน ส่วนประเทศอิสราเอลใช้คำว่ารู้ข้อเท็จจริง (knows) ประเทศเนเธอร์แลนด์และอิตาลีใช้คำว่า เห็นเหตุการณ์ (witness) เดนมาร์กใช้เกณฑ์ของการที่

⁵² California Criminal Code section 31.

ภยันตรายนั้นสามารถเห็นได้อย่างแจ่มชัด เบลเยี่ยมใช้กับบุคคลใดที่ได้รับแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับอันตรายนั้น สำหรับประเทศฝรั่งเศสใช้คำว่า มีความรู้ (having a knowledge) และเยอรมันใช้คำว่า มีข้อมูลที่เชื่อถือได้ (has credible information) ซึ่งความแตกต่างนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความแตกต่างของการใช้บทบัญญัติกับขั้นตอนการกระทำความผิด กล่าวคือ บทบัญญัติของสหรัฐอเมริกาใช้กับกรณีพบการกระทำความผิดซึ่งหน้าในขณะที่ความผิดทำสำเร็จหรือกำลังกระทำอยู่หรือจะกระทำซึ่งอาจยับยั้งขัดขวางได้ทัน จึงมีลักษณะของการใช้ถ้อยคำที่แสดงออกถึง "การกำลังเห็นเหตุการณ์" แต่ประเทศอิสราเอล ฝรั่งเศสและเยอรมันถือเอาการล่วงรู้ซึ่งข้อเท็จจริงทั้งก่อนการกระทำความผิดในช่วงวางแผนและช่วงการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วด้วย จึงใช้ถ้อยคำที่รวมถึงกรณีที่น่าจะเป็นเพียง "การได้มาซึ่งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด" เท่านั้น แต่การใช้คำของเยอรมันจะแสดงออกถึงมาตรฐานในการกำหนดการ "รู้" สูงกว่าของฝรั่งเศส โดยต้องเป็นข้อมูลที่ "เชื่อถือได้" ด้วย ซึ่งน่าจะหมายถึงข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิโดยตรง ไม่ใช่จากการบอกเล่าสืบต่อกันมาเป็นทอดๆ ซึ่งในประเด็นนี้ ศาลอิสราเอลได้ตีความการรู้กว้างออกไปถึงขั้นที่ไม่จำเป็นต้องเป็นการรู้ในข้อกฎหมาย เพียงแค่รู้ในข้อเท็จจริงก็เป็นการเพียงพอแล้ว แต่ต้องไม่ใช่เพียงแค่ไต่ถามความคิดที่ยังไม่สุกงอมออกมาเป็นรูปเป็นร่าง นอกจากนี้ ผู้ที่สงสัยว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแต่ตั้งใจไม่สืบสาวเรื่องต่อไปให้รู้โดยแน่ชัดนั้น ถือว่าได้ "รู้" แล้วตามหลักการปิดหูปิดตาโดยจงใจ (willful blindness)

จากที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่า การรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดตามกฎหมายพลเมืองดีกับการแจ้งเหตุการกระทำความผิดนั้นต่างกัน ในกฎหมายพลเมืองดีข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดที่ต้องรู้นั้น คือ บุคคลกำลังตกอยู่ในอันตราย ซึ่งจะต้องเข้าไปช่วยโดยเป็นข้อเท็จจริงที่เห็นเป็นรูปธรรม แต่ในการแจ้งเหตุนั้น หน้าที่นี้ถูกกำหนดแก่บุคคลใดก็ตามที่รู้ว่าบุคคลกำลังวางแผนกระทำความผิดอุกฉกรรจ์ ซึ่งอาจเป็นข้อเท็จจริงที่ได้มาจากข่าวลือก็เป็นได้ ดังนั้น ความรู้ที่ได้มาจากข่าวลือไม่ควรถือเป็นเหตุเพียงพอที่จะเกิดหน้าที่ต้องแจ้ง การจะเกิดหน้าที่ดังกล่าวขึ้นได้นั้นควรจำกัดเฉพาะกรณีที่ข้อเท็จจริงนั้นได้มาจากแหล่งที่เชื่อถือได้⁵³ นอกจากนี้ ในกรณีของบุคคลที่เลือกที่จะปิดหูปิดตา (willful blindness)⁵⁴ คือแม้จะสงสัยว่าอาจมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแต่ก็ไม่ลงไปตรวจสอบ เพราะตราบใดที่ยังอยู่ในขั้นสงสัย

⁵³ German Penal Code section 138 "...credible information...".

⁵⁴ G. WILLIAMS, CRIMINAL LAW: GENERAL PART 116 (2nd ed. 1983); Ashworth, A., Principles of Criminal Law, 5th edition (Oxford University Press, 2006), p. 161-68.

ก็จะยังไม่ถึงกับเรียกได้ว่า ล่วงรู้ข้อมูล เมื่อนั้นก็ยังไม่เกิดความรับผิด ซึ่งใครที่ไม่ต้องการแจ้งเหตุก็อาจเลือกที่จะอยู่นิ่งเฉยแทนเพื่อให้หยุดอยู่ที่สภาวะน่าสงสัยเท่านั้น อย่างไรก็ตาม หากปรับกรณีเรื่องการแจ้งเหตุเข้ากับกรณีการงดเว้น (omission) แล้ว จะเห็นว่าผู้ที่มีหน้าที่ต้องกระทำการดังกล่าวจะปล่อยให้ตนเองอยู่นิ่งเฉยไม่ได้ ต้องพยายามสืบค้นเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ชัดเจนเกี่ยวกับเหตุสงสัยนั้น มิเช่นนั้น จะมีความรับผิดทางอาญาฐานงดเว้นได้ อย่างไรก็ตาม โดยหลักกฎหมายอาญาทั่วไปแล้ว การจะรับผิดทางอาญาโดยการงดเว้นได้นั้นจะต้องมีความสัมพันธ์พิเศษไม่ว่าจะเป็นหน้าที่ตามกฎหมาย หน้าที่ตามสัญญาหรือความสัมพันธ์พิเศษเฉพาะเรื่อง ยิ่งการแจ้งเหตุเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการงดเว้นไม่กระทำการในขั้นตอนที่ยังคงเป็นชั้นเจตนาวางแผนเตรียมการของบุคคลแล้ว ยิ่งเป็นปัญหาว่าผู้ที่มีหน้าที่แจ้งเหตุจะเข้าไปตรวจสอบยืนยันความมีเจตนา นั้นได้มากน้อยแค่ไหนซึ่ง Kugler ได้กล่าวว่าสำหรับบุคคลที่ควรสงสัยในเหตุการณ์แต่ไม่ได้ลงไปตรวจสอบนั้น ควรรับโทษทางอาญาเฉพาะกรณีที่การกระทำของเขาก่อให้เกิดความเสียหายอันไร้เหตุผล ซึ่งในการพิจารณาว่าความเสียหายนั้นไม่เหมาะสมหรือไม่ ควรต้องพิจารณาถึงความเป็นไปได้ที่จะเข้าไปตรวจสอบเรื่องนั้นอย่างแท้จริงประกอบกับค่าใช้จ่ายที่อาจต้องเสียไปในการตรวจสอบด้วย⁵⁵ และสังคมทั่วไปย่อมไม่พึงประสงค์ให้สามัญชนธรรมดาเข้าไปกระทำการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแผนของผู้อื่น⁵⁶ ตราบใดที่ยังคลุมเครือไม่ชัดเจนอยู่ ถึงแม้จะเป็นแผนการอันร้ายแรงก็ตาม ทั้งนี้ มีข้อถกเถียงจากคำพิพากษา Sykes ว่า ความผิดฐานไม่แจ้งเหตุการกระทำผิด (misprision of felony) นี้ หากประกอบไปด้วยหน้าที่ที่จะต้องไปสืบสวนเบื้องต้นเพื่อขจัดข้อสงสัยเกี่ยวกับการกระทำความผิดอุกฉกรรจ์แล้ว ประเทศอังกฤษจะมีกลายเป็นประเทศแห่งสายสืบและยังเป็นประเทศแห่งเหล่าผู้แจ้งเบาะแสด้วยหรือ? และมีความเห็นว่าอย่างน้อยที่สุด ข้อเท็จจริงนั้นควรจะเป็นความรู้ที่แท้จริงจากแหล่งที่เชื่อถือได้ที่จะก่อให้เกิดหน้าที่ในการแจ้งเหตุ⁵⁷

อย่างไรก็ดี ถึงแม้จะไม่ใช้หลักการกระทำโดยงดเว้นในการแจ้งเหตุนี้ และใช้หลักว่าต้องล่วงรู้ข้อมูลอย่างชัดเจนแน่นอนโดยตรง จึงจะเพียงพอที่จะเกิดหน้าที่ขึ้นแล้ว ก็ยังมีความเป็นไปได้

⁵⁵ Kugler, "The Requirement of Knowledge of the Circumstances in the New General Part of the Criminal Code," PLILIM: ISRAEL J. GRIM. JUST. 5 (1996): 173.

⁵⁶ Cf. Kannai, "Mens Rea Concerning Circumstances: Knowledge and Recklessness," BAR ILAN L. STUD. 12 (1995): 438.

⁵⁷ Glazebrook, "How Long, Then, is the Arm of the Law to Be?," MODERN LAW REVIEW 25 (1962): 311, 313.

ว่าบุคคลที่ล่วงรู้ถึงแผนการกระทำความผิดจะไม่เชื่อว่าผู้วางแผนก่ออาชญากรรมนั้นจะลงมือประกอบอาชญากรรมขึ้นจริง ซึ่งความไม่เชื่อนั้นอาจมาจากการสันนิษฐานว่าบุคคลที่วางแผนนั้นไม่จำเป็นจะต้องลงมือกระทำตามที่ได้วางแผนไว้ โดยผสมกับปฏิกิริยาการ “หลอกตัวเอง” (Self deception)⁵⁸ ซึ่งจะเกิดขึ้นในกรณีที่ผู้วางแผนกระทำความผิดนั้นเป็นบุคคลใกล้ชิดหรือเกิดจากความกลัวว่าหากบุคคลที่มาติดต่อด้วยนั้นกลายเป็นอาชญากรแล้วก็จะทำลายภาพพจน์ของตนและเกิดความกลัวที่จะเปิดเผยเรื่องดังกล่าว ซึ่งการหลอกตนเองนี้อาจเกิดขึ้นได้ แม้จะมีได้รู้จักกันเป็นการส่วนตัวกับผู้ที่กลายเป็นอาชญากรในอนาคตเลยก็ตาม โดยความรู้สึกที่กังวลถึงภาระที่จะต้องแจ้งกับตำรวจประกอบกับกลัวว่าจะถูกรวมเป็นพวกเดียวกับตัวอาชญากรนั้น ทำให้บุคคลดังกล่าวหลอกตัวเองให้เชื่อว่าผู้แน้นจะไม่ลงมือกระทำความผิดจริง ซึ่งในกรณีเช่นนี้ การจะพิสูจน์ความผิดของบุคคลที่ละเลยไม่แจ้งเหตุในชั้นศาลนั้นอาจเป็นการยากเพราะเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมจะต้องมีภาระในการพิสูจน์ว่า บุคคลนั้นล่วงรู้ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับแผนการกระทำความผิดที่มีความเป็นไปได้สูงว่าจะได้ลงมือกระทำจริงจากแหล่งปฐมภูมิและผู้ไม่แจ้งเหตุ นั้นต้องเชื่ออย่างแท้จริงด้วยว่าผู้วางแผนจะลงมือกระทำความผิดจริงอย่างที่วางแผนไว้

สำหรับในประเทศไทย การที่จะลงโทษบุคคลใดทางอาญานั้น บุคคลนั้นต้องมีความรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรค 3 เสียก่อน และต้องมีเจตนาประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผลตามมาตรา 59 วรรค 2 ซึ่งการ “รู้” ที่จะทำให้เกิดความรับผิดตามกฎหมายแจ้งเหตุนี้ ไม่จำเป็นต้องถึงขั้นที่ต้องมีการปกปิด (conceal) ด้วย เพราะหากต้องมีการลงมือกระทำการปกปิดด้วยอีก จะทำให้กลายเป็นการลงโทษผู้สนับสนุนหลังการกระทำความผิดหรือหากเป็นกรณีก่อนหรือขณะการกระทำความผิด บุคคลนั้นก็อาจเรียกได้ว่าเป็นผู้สนับสนุนในทางใดทางหนึ่งอยู่แล้ว อันไม่มีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายแจ้งเหตุ ซึ่งมีจุดประสงค์ในการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนทั่วไปที่อาจไม่มีหน้าที่ใดๆต่อกันเป็นพิเศษให้ร่วมมือกันป้องกัน ชัดขวางการเกิดอาชญากรรมหรือบรรเทาผลร้ายที่กำลังจะเกิดไม่ว่าในขณะนั้นหรือในอนาคต ความสำคัญจึงอยู่ที่การรู้ข้อเท็จจริงแล้วนิ่งเฉยไม่ทำการแจ้ง นอกจากนี้ ในประมวลกฎหมายอาญาของไทยไม่มีการบัญญัติให้การมีเหตุอันควรสงสัยและไม่กระทำการเพื่อสืบสวนหาความจริงต่อไปเป็นการมีองค์ประกอบภายใน (mens rea) เหมือนอย่างประเทศอิสราเอล การรู้ข้อเท็จจริงนั้น จึงควรเป็นความรู้อย่างแท้จริง ซึ่งหากพิจารณากฎหมายตราสามดวงสมัยก่อน มีการใช้คำว่า “รู้” “รู้อยู่” “รู้ว่า” “เห็น” ในความผิดเกี่ยวกับความมั่นคง การก่อกบฏหรือการก่อ

⁵⁸ Jones, “Trust as an Affective Attitude” *ETHICS* 107 (1996): 9-20.

ฉลาด ซึ่งเห็น ณ ที่นี้ มีความหมายเช่นเดียวกับการรู้ จึงแสดงให้เห็นว่า ถือเอาการล่วงรู้ซึ่งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดเพียงเท่านั้น ก็เป็นการเพียงพอ โดยไม่ต้องมีการกระทำการปกปิดเพิ่มขึ้นมาอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ก็ยังคงถือหลักเกณฑ์ของการที่เพียงพอก็เป็นการเพียงพออยู่ แต่เพียงจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเมื่อมีการใช้ประมวลกฎหมายอาญาในหมวดความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงและการก่อการร้ายให้ต้องมีการกระทำอันเป็นการปกปิดด้วยโดยอยู่ในมาตราเดียวกับการกระทำความผิดฐานสมคบ ตระเตรียมการ จัดหาคนหรืออาวุธอื่น ๆ ซึ่งเป็นความผิดที่มีอัตราโทษสูง ซึ่งเห็นว่า การปกปิดเช่นนี้มีลักษณะที่ต้องรับผิดเทียบเท่ากับผู้ร่วมกระทำความผิดก่อนการกระทำความผิดเกิด ซึ่งต่างจากการแจ้งเหตุที่มีได้มุ่งลงโทษผู้ร่วมกระทำความผิดโดยตรง แต่เป็นไปเพื่อให้บุคคลทั่วไปที่ไม่เกี่ยวข้องได้ให้ความช่วยเหลือแก่รัฐเพื่อประโยชน์แก่สาธารณชน จึงเป็นคนละกรณีกัน และไม่จำเป็นต้องมีองค์ประกอบในส่วนนี้

ส่วนการรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดจะต้องมีความรู้เพียงใดนั้น เห็นว่ามิได้จำกัดเฉพาะกรณีที่ต้องเห็นการกระทำนั้นเฉพาะต่อหน้าตนเท่านั้น แต่รวมถึงการได้มาซึ่งข้อเท็จจริงหรือข้อมูลใดๆที่เชื่อถือได้ด้วย ซึ่งจะสอดคล้องกับการต้องแจ้งเหตุในชั้นก่อนการกระทำความผิดเพราะยังไม่มีความผิดเกิดให้เห็นเหตุการณ์ได้ โดยมีเจตนาธรรมดาก็เป็นการเพียงพอที่จะมีความผิด เหมือนเช่น มาตรา 374 ที่เพียงมีเจตนาที่จะละเว้นไม่ทำการช่วยก็พอแล้วที่จะมีความผิดฐานไม่ช่วยผู้ที่ตกอยู่ในอันตราย โดยไม่จำเป็นต้องดูว่าการละเว้นไม่แจ้งเหตุ นั้น มีเหตุผลมาจากสิ่งใด ไม่ว่าจะเป็นความกลัว ความไม่ต้องการมาเป็นพยาน ความยุ่งยาก กลัวเสียเวลา ค่าใช้จ่าย คิดว่าจะมีบุคคลอื่นช่วยเหลือ ความไม่แน่ใจในสถานการณ์ กล่าวคือ ไม่ต้องพิจารณาไปถึงมูลเหตุจูงใจในการละเว้นนั้น นอกจากนี้ การละเว้นดังกล่าวอันจะเป็นความผิดไม่จำเป็นต้องมีเจตนาพิเศษเหมือนอย่างการตีความของศาลรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับความผิดฐานไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญา (misprision of felony) หรือต้องมีการยอมจะรับหรือได้รับค่าตอบแทน เงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่นแลกกับการไม่แจ้งเหตุแต่อย่างใด คือ ไม่จำเป็นต้องมีเจตนามุ่งหมายที่จะขัดขวางความยุติธรรม (obstruction of justice) หรือเจตนาที่จะช่วยเหลือผู้กระทำความผิดให้ไม่ต้องรับโทษ หรือช่วยให้พ้นจากการจับกุมแต่อย่างใด เพียงแต่มีเจตนาธรรมดาคือจะนิ่งเฉยไม่ช่วย ก็ครบองค์ประกอบภายในอันจะมีความผิดฐานนี้แล้ว

5. ขั้นตอนใดของการกระทำความผิดที่ควรมีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุ

จุดประสงค์ที่สำคัญของการบัญญัติกฎหมายแจ้งเหตุของทุกประเทศ คือ ต้องการที่จะป้องกันการเกิดอาชญากรรมร้ายแรงหรือยับยั้งขัดขวางการกระทำความผิดร้ายแรงที่เกิดขึ้นแล้วแต่ยังไม่สำเร็จลง นอกจากนี้หากได้มีการกระทำความผิดอุกฉกรรจ์นั้นสำเร็จแล้ว ก็ให้มีการแจ้งเจ้าหน้าที่เพื่อจะได้เตรียมการขัดขวางมิให้เกิดการกระทำความผิดนั้นขึ้นใหม่หรือทำต่อเนื่องไปได้ อีก ด้วยเหตุนี้ ในบางประเทศที่มีกฎหมายพลเมืองดีกำหนดหน้าที่ช่วยเหลือผู้อื่นในสถานการณ์เฉพาะหน้าโดยทั่วไป เช่น ประเทศฝรั่งเศสและเยอรมันจึงได้มีการบัญญัติฐานความผิดเกี่ยวกับการแจ้งเหตุเฉพาะขึ้นมาอีกเพื่อมุ่งเน้นให้มีการแจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาเป็นพิเศษล่วงหน้าตั้งแต่ขั้นวางแผนการกระทำผิด จึงมีประเด็นว่าในเงื่อนไขเช่นใดที่สมควรจะบังคับให้บุคคลอื่นในสังคมต้องเข้าไปช่วยเหลือเช่นนั้น และมีเหตุอ้างความชอบธรรมในการบังคับให้บุคคลทั่วไปต้องช่วยคนแปลกหน้าอย่างไรบ้าง ด้วยเหตุที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการช่วยชีวิตผู้อื่น เช่นเดียวกับกฎหมายพลเมืองดีทั่วไป จึงจะขอวิเคราะห์พร้อมเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกฎหมายการแจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาก่อนการกระทำผิดที่ใช้อยู่ในบางระบบกฎหมายกับการบังคับให้เข้าไปช่วยเหลือผู้อื่นในสถานการณ์เฉพาะหน้าตามหลักกฎหมายพลเมืองดี (Good Samaritan law) ดังต่อไปนี้

1) การกำหนดให้แจ้งเหตุในขั้นวางแผนก่อนการกระทำผิด

ในประเทศที่กฎหมายบังคับให้ประชาชนมีหน้าที่ต้องแจ้งตำรวจตั้งแต่ขั้นที่มีการวางแผนการกระทำผิด เช่น ประเทศอิสราเอล ประเทศฝรั่งเศสและเยอรมัน การจะแจ้งเหตุความผิดอุกฉกรรจ์ที่วางแผนล่วงหน้านั้นจะกว้างกว่าหน้าที่พลเมืองดีในการช่วยเหลือผู้อื่นในส่วนที่ว่า จะมีการใช้บังคับก่อนที่อาชญากรรมจะเกิดขึ้นจริงๆ และเป็นอันตรายอันใกล้จะถึงต่อชีวิตเหยื่อเสียอีก อย่างไรก็ตาม หากเปรียบเทียบกับกรณีกฎหมายพลเมืองดีที่กำหนดให้ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายในสถานการณ์เฉพาะหน้า⁵⁹ แล้ว จะเห็นว่าตามกฎหมายพลเมืองดีมีอันตรายเกิดขึ้นให้เห็นเป็นรูปธรรมมากกว่า จึงมีประเด็นว่าจะใช้หลักเกณฑ์ใดในการรองรับความชอบธรรมของการขยายหน้าที่ตามกฎหมายในการช่วยเหลือผู้อื่นในสถานการณ์เฉพาะหน้าไปถึงขั้นวางแผนก่อนการกระทำผิดที่มีความเสี่ยงสูงว่าจะเกิดการกระทำผิดขึ้นจริง ในบางประเทศ เช่น

⁵⁹ M. DAVIS, JUSTICE IN THE SHADOW OF DEATH: RETHINKING CAPITAL AND LESSER PUNISHMENT (M Davis. Sale: Rowman & Littlefield Publishers, 1996), p. 231.

ออสเตรเลียและบางมลรัฐของสหรัฐอเมริกา หน้าที่ของผู้ที่รู้เห็นเหตุการณ์ฆาตกรรมหรืออยู่ในที่เกิดเหตุที่จะต้องแจ้งเหตุการณ์กระทำความผิดอาญานั้นจะมีลักษณะเป็นหน้าที่ของพลเมืองดี กล่าวคือ มีจุดมุ่งหมายเพื่อป้องกันอันตรายที่เกิดขึ้นจริงและใกล้จะถึง (imminent and unavoidable danger) แก่ชีวิตของเหยื่อซึ่งผู้พบเห็นเหตุการณ์มั่นใจได้ว่าภัยอันตรายกำลังเกิดแก่ผู้อื่นที่อยู่ในบริเวณเดียวกันนั้น แต่สำหรับการป้องกันเหตุการณ์กระทำความผิดอาชญากรรมขึ้นในขั้นวางแผนจะก่ออาชญากรรม ยังมีประเด็นว่าควรจะมีการขยายหน้าที่เพิ่มเติมมาถึงขั้นนี้ด้วยหรือไม่ ซึ่งมีข้อควรต้องพิจารณาดังต่อไปนี้ คือ

(ก) ข้อควรพิจารณาที่จะสนับสนุนการบังคับให้บุคคลมีหน้าที่แจ้งเหตุในขั้นก่อนการกระทำความผิด

เมื่อพิจารณาถึงความรุนแรงที่จะเกิดจากความผิดอาชญากรรมนั้นในแง่หนึ่งและผลกระทบเพียงเล็กน้อยที่จะเกิดจากการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพส่วนตัวของบุคคลที่กฎหมายต้องการให้แจ้งเหตุการณ์กระทำความผิดในอีกมุมหนึ่งแล้วจะเห็นได้ว่าเป็นข้อสนับสนุนอย่างดีต่อการกำหนดให้ต้องแจ้งเหตุการวางแผนก่ออาชญากรรมแม้ยังไม่มีอาชญากรรมใดๆเกิดขึ้นจริงก็ตาม

(1) ความรุนแรงของการคุกคามและการป้องกันที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งอันตรายที่เกิดจากอาชญากรรมนั้นร้ายแรงกว่าภัยธรรมชาติอื่นๆมากนัก เช่น เพลิงไหม้ แผ่นดินไหว น้ำท่วม และยังมี ความแตกต่างระหว่างบุคคลที่ได้รับอันตรายจากอุทกภัยกับบุคคลที่กำลังจะได้รับอันตรายจากการก่ออาชญากรรม เพราะอาชญากรรมนั้นไม่เพียงกระทบถึงแต่เพียงผู้เสียหายเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อคุณค่าแห่งชีวิตมนุษย์อันเป็นทรัพยากรทางสังคมที่สำคัญที่สุดด้วย เพราะความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในชีวิตของสาธารณชนทั่วไปนั้นย่อมถูกกระทบกระเทือนไม่มากก็น้อย เมื่อทราบข่าวอาชญากรรมที่เกิด ทั้งความรู้สึกตกใจและสูญเสียที่ตามมาจากการผลของการกระทำความผิดอาญาร้ายแรงดังกล่าว ก็ย่อมเป็นที่สะเทือนใจยิ่งกว่ากรณีความสูญเสียที่เกิดจากการตายโดยภัยธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้ การกำหนดให้มีหน้าที่ในการแจ้งเหตุการณ์ฆาตกรรมหรือความผิดร้ายแรงอย่างอื่นจึงไม่เพียงแต่เป็นการช่วยตัวเหยื่อที่กำลังประสบเหตุอยู่เท่านั้นแต่ยังส่งผลในระยะยาวต่อการสร้างความเชื่อมั่นในความมั่นคงปลอดภัยของปัจเจกชนทุกคนในสังคม ทั้งนี้ รวมถึงตัวผู้แจ้งเหตุซึ่งเป็นสมาชิกคนหนึ่งในสังคมนั้นเองด้วย

ด้วยเหตุที่อาชญากรรมอุกฉกรรจ์บางประเภทเป็นเรื่องที่ร้ายแรง จึงควรมีการสร้างมาตรการป้องกันอย่างมีประสิทธิภาพโดยการกำหนดให้บุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์ต้องแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งในกฎหมายพลเมืองดีก็มีการบัญญัติหน้าที่เช่นนั้นแก่ผู้ผ่านทางที่พบเห็นการทำร้ายและฆ่าโดยบังเอิญ เพียงแต่เหตุการณ์เหล่านี้มักจะเกิดขึ้นอย่างกะทันหันและใช้เวลาไม่

นานนัก การจะสามารถยับยั้งการกระทำคามผิดได้อย่างได้ผลและทันท่วงทีนั้นจึงควรเป็นการกำหนดให้มีการแจ้งตั้งแต่ขั้นที่ล่วงรู้ถึงการวางแผนการกระทำคามผิด ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับแผนการนั้นควรจะไปถึงการรับรู้ของเจ้าพนักงานตำรวจก่อนที่การประกอบอาชญากรรมจะเกิดขึ้นจริง เพราะมีเช่นนั้นแล้ว ย่อมเป็นการยากที่ข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผนก่ออาชญากรรมจะเข้าไปถึงเครือข่ายของพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีทรัพยากรเพียงจำกัดในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลที่กำลังจะเป็นอาชญากร ทั้งการรวบรวมหาข่าวโดยเจ้าหน้าที่นั้นล้วนมีลักษณะพื้นฐานอันจะก่อให้เกิดการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนทั้งสิ้น จะเห็นได้ว่า การที่ตำรวจส่งสายสืบออกปฏิบัติการหาข้อมูลหรือการดักฟังสายโทรศัพท์หรือใช้เครื่องมือดักฟังอื่นๆ นั้นย่อมเป็นการล่วงล้ำความเป็นส่วนตัวของบุคคลทั้งสิ้นไม่มากก็น้อย ซึ่งในบางครั้ง อาจจะมากกว่าการที่กำหนดให้บุคคลทั่วไปหรือประชาชนต้องให้ข้อมูลบางประการที่จำเป็นแก่เจ้าหน้าที่เสียอีก ซึ่งหากประชาชนและสังคมเป็นกำลังสำคัญแก่เจ้าหน้าที่ในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับแผนการประกอบอาชญากรรมแล้ว การใช้อำนาจในทางมิชอบของเจ้าหน้าที่ก็คงจะลดน้อยลงไปกว่าที่เป็นอยู่ ซึ่งในปัจจุบัน เจ้าหน้าที่รัฐจำเป็นต้องใช้อำนาจหน้าที่ล่วงล้ำเสรีภาพบุคคลโดยไม่จำกัดกลุ่มข่ายและไม่เฉพาะเจาะจงเพราะไม่อาจทราบข้อมูลที่ชัดเจนแน่นอนเกี่ยวกับบุคคลที่กำลังจะประกอบอาชญากรรมนั้นพอที่จะจำกัดขอบข่ายการใช้อำนาจได้

(2) การกำหนดหน้าที่ให้ต้องแจ้งเหตุนั้นแม้จะถือได้ว่าเป็นการล่วงละเมิดเสรีภาพส่วนบุคคลแต่ก็เป็นการละเมิดขั้นต่ำที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้แล้ว ทั้งนี้เพราะบุคคลนั้นไม่ต้องถูกเรียกตัวไปสอบถามหรือให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดเหตุอาชญากรรมที่เป็นอันตรายขึ้น บุคคลนั้นเพียงแต่ต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานตำรวจทราบเกี่ยวกับการวางแผนการกระทำคามผิดที่กำลังจะเกิดเท่านั้น โดยมีข้อสนับสนุนหน้าที่นี้ว่า แม้แต่ตามกฎหมายพลเมืองดีก็ยังถือเป็นการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพขั้นต่ำมากแล้ว ทั้งนี้ เพราะระบบการสื่อสารทางเทคโนโลยีที่สะดวก รวดเร็ว ทั้งมีหน่วยงานกู้ภัยฉุกเฉินที่มีการจัดองค์กรอย่างเป็นระบบ การแจ้งเหตุแก่เจ้าหน้าที่จึงมิใช่เรื่องลำบากแต่อย่างใด⁶⁰ ยิ่งไปกว่านั้น หากได้พิจารณาอย่างแท้จริงแล้ว การละเมิดเสรีภาพที่ใหญ่หลวงที่สุดของหน้าที่พลเมืองดีก็คือ การต้องกระทำการช่วยเหลืออย่างกะทันหันโดยไม่ได้ตั้งตัวมาก่อน ทั้งนี้เพราะบุคคลนั้นจะต้องทิ้งทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ตรงหน้าเพื่อเข้าช่วยเหลือแทรกแซงการกระทำคามผิดที่กำลังเกิดขึ้น โดยไม่สามารถเลือกได้เลยว่าจะเป็นที่ใด เมื่อใด ซึ่งอาจเป็น

⁶⁰ Cadopi, Failure to Rescue and the Continental Criminal Law in LAW AND THE DUTY TO RESCUE (Menlowe & Smith ed., 1993), pp.103-104, 111-112.

ช่วงเวลาที่เราว่าร้ายที่สุดสำหรับพลเมืองดีคนนั้นก็ได้อ⁶¹ ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ การกำหนดให้แจ้งเหตุตั้งแต่ยังไม่ถึงขั้นที่ต้องกระทำกรอย่างเฉียบพลันนั้นย่อมเป็นผลดีกว่า ซึ่งอาจโทรศัพท์แจ้งหรือแจ้งต่อตำรวจโดยวิธีการอื่นใดนอกเหนือจากนี้ก็ได้แล้วแต่ความสะดวกของบุคคล

(ข) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดให้มีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุก่อนการกระทำผิด

(1)ความเป็นไปได้ของการที่จะทราบถึงความเสียหายหรือความร้ายแรงจากการประกอบอาชญากรรมรุนแรงเช่นการฆาตกรรมนั้นยังไม่แน่ชัด โดยเฉพาะในขั้นต้น ซึ่งอาจเป็นการยากที่จะล่วงรู้ถึงความแน่นอนของอันตรายที่กำลังจะเกิด ทั้งตามหลักกฎหมายอาญาสากลแล้ว บุคคลยังไม่มีควมรับผิดชอบในชั้นวางแผน หรือแม้จะถึงขั้นลงมือเตรียมการกระทำผิดแล้วก็ตาม (เว้นแต่กรณีที่มีการเตรียมนั้นโดยตัวมันเองอาจเป็นการก่ออันตรายได้แล้วหรือเข้าข่ายอันถือเป็นการพยายามกระทำผิด ตัวอย่างเช่น ประมวลกฎหมายอาญาอิสราเอล มาตรา 497 บัญญัติให้ การเตรียมการที่จะกระทำผิดด้วยวัตถุอันตรายนั้นเป็นความผิดและมาตรา 410 ที่บัญญัติให้บุคคลที่มีพฤติการณ์แวดล้อมอันก่อให้เกิดเหตุสงสัยว่ามีเจตนาจะบุกรุกหรือทำความผิดอุกฉกรรจ์ประการอื่น) ข้อสันนิษฐานหลักในจุดนี้คือการเปลี่ยนผ่านจากช่วงของการเตรียมหรือการวางแผนไปยังขั้นของการลงมือพยายามกระทำผิดนั้นมีความสำคัญ กล่าวคือ ในระยะของการวางแผน ผู้วางแผนนั้นยังไม่ได้ลงมือกระทำผิด ซึ่งในระหว่างนั้นยังมีโอกาสที่ผู้วางแผนจะยังลังเลและหาทางระบายความโกรธและความหงุดหงิดไปในทางอื่นโดยหวังว่าในที่สุดเขาอาจจะได้ล้มเลิกความคิดที่จะประกอบอาชญากรรมนั้น ในช่วงนี้ ยังมีโอกาสที่ผู้เตรียมกระทำผิดจะแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของตนและปรึกษาปัญหากับผู้อื่นซึ่งอาจมีบุคคลใดที่ไม่เห็นด้วยกับแผนและโน้มน้าวให้เลิกล้มเลิกความคิดนั้น การกำหนดให้บุคคลที่อาจช่วยในการตัดสินใจของผู้กำลังจะเป็นอาชญากรดังกล่าวมีหน้าที่ที่จะต้องแจ้งเหตุการวางแผนการกระทำผิดอาจกลับกลายเป็นการขัดขวางมิให้บุคคลที่ยังอยู่ในขั้นเตรียมได้ระบายความรู้สึกและหมดหนทางที่จะไปปรึกษาบุคคลอื่นเพราะกลัวว่าผู้ที่ตนไปปรึกษาด้วยจะไปแจ้งต่อเจ้าพนักงานตำรวจและการที่ถูกทำให้เก็บกดเช่นนั้นก็นำไปสู่การลงมือกระทำผิดจริงได้ในที่สุด

ปัญหาอีกประการหนึ่ง คือการที่โดยทั่วไปแล้วผู้วางแผนการกระทำผิดยังไม่ได้ลงมือกระทำผิด จึงยังไม่เกิดควมรับผิดชอบทางอาญาใดๆที่จะต้องถูกลงโทษหากยังไม่ได้กระทำ

⁶¹ Fletcher, "On the Moral Irrelevance of Bodily Movements," University of Pennsylvania Law Review 142 (1994): 1443-1453.

การที่เข้าชั้นพยายามลงมือกระทำความผิด ในขณะที่บุคคลที่พบเห็นเหตุการณ์แต่ไม่แจ้งเหตุ นั้น จะมีความผิดฐานไม่แจ้งเหตุสำเร็จแล้วหากล่วงรู้แผนการนั้นเข้า ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งว่า กฎหมายอาญานั้นไปกำหนดลงโทษที่ปลายเหตุคือ ตัวผู้ที่ไม่แจ้งเหตุแทนที่จะเน้นไปที่ตัวการหลัก สำคัญซึ่งก็คือ ผู้วางแผนจะกระทำความผิดอาญานั้น เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาเช่นนี้ ในประเทศยุโรป บางประเทศจึงได้สร้างหลักขึ้นมาว่า บุคคลนั้นจะไม่ต้องรับผิดชอบหากความผิดอุกฉกรรจ์นั้นทำไปไม่ สำเร็จและไม่มีการลงมือพยายามกระทำความผิดที่สามารถลงโทษตามกฎหมายได้เกิดขึ้น⁶²

ในทางปฏิบัติ ข้อยกเว้นนี้เป็นการเปลี่ยนหน้าที่ที่จะต้องแจ้งเหตุเป็นการสันนิษฐานความ เสี่ยงของบุคคลที่ล่วงรู้แผนการกระทำความผิด ซึ่งผู้มีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุจะต้องประเมินความเสี่ยง หรือโอกาสความเป็นไปได้ที่ผู้วางแผนการกระทำความผิดนั้นจะลงมือหรือพยายามกระทำ ความผิดจริงหรือจนกว่าจะสำนึกได้ว่าตนจะต้องรับผิดชอบในการละเว้นไม่แจ้งนั้น ความรับผิด ทางอาญาสำหรับการสันนิษฐานความเสี่ยงนี้จึงเป็นไปในทางที่จำกัดเฉพาะบุคคลที่การกระทำ ของเขาก่อให้เกิดความเสี่ยงที่จะเกิดผลอันตรายร้ายแรงขึ้นโดยไม่มีเหตุผล หรือกล่าวคือเฉพาะ บุคคลที่ประมาทเลินเล่อหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงในการประเมินสถานการณ์ และความ รับผิดชอบหรือความน่าตำหนิตีเดียในการละเว้นไม่แจ้งเหตุจะขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นสามารถ คาดการณ์ถึงผลร้ายแรงที่อาจตามมานั้นได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งหากพิจารณานิยามของผู้สมรู้ร่วม คิดในการกระทำความผิดแล้ว ความรับผิดทางอาญานั้นได้ขยายไปยังบุคคลที่มีส่วนก่อให้เกิด ความเสี่ยงที่จะเกิดอาชญากรรมขึ้น รวมถึงผู้สนับสนุนที่ความรับผิดทางอาญาขึ้นอยู่กับ การลงมือ กระทำการของตัวการด้วย แต่ยังไม่เป็นที่ชัดเจนว่าควรขยายนิยามความรับผิดทางอาญาไปยัง บุคคลที่ไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดเพื่อผลในการป้องกันการเกิดการกระทำความผิดอาญาของ บุคคลอื่น (ผู้วางแผน) ในภายหลังหรือไม่ ทั้งนี้ เพราะบุคคลผู้ไม่แจ้งเหตุนั้นมิได้มีส่วนร่วมในการ ก่อให้เกิดอันตรายหรือมีส่วนช่วยเหลือในการกระทำความผิดนั้นแต่อย่างใด

นอกจากนี้ การกำหนดให้แจ้งเหตุก่อนการลงมือกระทำความผิดซึ่งเป็นขั้นที่ความรับผิด ทางอาญาของผู้กระทำความผิดยังไม่เกิดขึ้น ยังก่อให้เกิดปัญหาการจัดการกับข้อมูลที่ได้รับการ แจ้งโดยเจ้าพนักงานตำรวจอีกด้วย กล่าวคือ ตำรวจอาจไม่ทำการจับกุมผู้ต้องสงสัยนั้นโดย เปิดเผย และในขณะที่ตำรวจยังมิได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาและแผนของผู้กระทำความผิดอย่าง เพียงพอ รายงานแจ้งเหตุดังกล่าวก็จะได้รับความใส่ใจในระดับต่ำ ซึ่งถึงแม้จะยังไม่มีส่วนที่แน่ชัด ออกมา แต่ก็สามารถสันนิษฐานได้ว่ามีน้อยกรณีที่ตำรวจทำการจับกุมตามที่ได้รับแจ้งเรื่องจริง และหากแม้ตำรวจได้ลงมือกระทำการอย่างใดขึ้นตามข้อมูลที่ได้รับมานั้น ก็ยังมีข้อจำกัดของความ

⁶² German Penal Code section 139(1).

เป็นไปได้ในทางปฏิบัติของการป้องกันอาชญากรรมอีก ซึ่งในบางประเทศที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานมาก เช่น อิสราเอล เจ้าพนักงานตำรวจสามารถขอหมายศาลในการดักฟังเพื่อการป้องกันอาชญากรรมฉุกเฉิน⁶³ ทั้งสามารถควบคุมผู้ต้องสงสัยไว้ภายใต้การสอดส่องดูแลและมีการยกเว้นความรับผิดชอบให้กับหน่วยงานรักษาความปลอดภัยที่กำลังปฏิบัติการอยู่จากการล่วงละเมิดสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น⁶⁴ ทั้งอาจทำได้แม้กระทั่งเดือนผู้ที่กำลังจะตกเป็นเหยื่อหากสามารถระบุตัวได้ชัดเจนแน่นอน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเป็นเรื่องที่ยังอยู่ในขั้นเตรียมการกระทำ ความผิดจึงอาจยังไม่มีข้อมูลที่แน่นอนชัดเจนเกี่ยวกับสถานที่และเวลาที่จะกระทำความผิด ไม่รวมถึงค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปในการคอยติดตามสอดส่องดูแลและป้องกันคุ้มครองผู้ที่กำลังจะตกเป็นผู้เสียหายนั้นซึ่งอาจเป็นภาระมาก รวมทั้งยังเป็นเรื่องที่ยังขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งไม่มีความแน่นอนว่าตำรวจจะกระทำการเหล่านี้เมื่อได้รับข้อมูลเสมอไปหรือไม่

(2) ขอบเขตของการละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคล ซึ่งการกำหนดหน้าที่ให้ต้องแจ้งเหตุการกระทำความผิดนี้อาจก่อให้เกิดการล่วงล้ำสิทธิมากกว่าที่เห็นเป็นรูปธรรม กล่าวคือ ในความขึ้นของการวางแผนนี้ บุคคลไม่สามารถจะเพียงแค่อำนาจไปแจ้งกับตำรวจแล้วเสร็จสิ้นไปได้ แต่อาจจะต้องเดินทางไปยังสถานีตำรวจเพื่ออธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับแผนดังกล่าวอย่างชัดเจน ซึ่งหากต่อมากความผิดนั้นได้มีการกระทำลงจริง บุคคลนั้นย่อมต้องถูกเรียกมาเป็นพยานในกระบวนการพิจารณาทางอาญาอย่างแน่นอน รวมทั้งอาจต้องขึ้นเบิกความในชั้นศาล ด้วยเหตุนี้ความลังเลของผู้พบเห็นเหตุการณ์ที่จะต้องเสียเวลาและความยุ่งยากอื่น ๆ ในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมจึงมีมากและไม่ยากที่จะเข้าใจ*

นอกจากนี้ บุคคลที่มีข้อมูลอันอาจนำไปสู่การจับกุมตัวผู้กระทำความผิดหรืออาจขัดขวางแผนการมิให้สำเร็จนั้น อาจจะพบว่าตนเองถูกผู้ที่เป็นฆาตกรตามล่าอยู่เสียเองก็ได้ ซึ่งระบบการคุ้มครองพยานในปัจจุบันยังไม่อาจรับรองความปลอดภัยของบุคคลเหล่านี้ได้อย่างเต็มที่ และถึงแม้ว่าจะสามารถให้ความคุ้มครองพยานเหล่านี้ได้แต่ก็ยังยังมีปัญหาเกี่ยวกับการละเมิดเสรีภาพและวิถีการดำรงชีวิตของปัจเจกชนเหล่านี้อยู่อีก

⁶³ Wiretapping Law section 6-7, 1979

⁶⁴ The Protection of Privacy Law Section 19(b).

* จากการสำรวจโดยแบบสอบถามในสหรัฐอเมริกาในปี 1973 พบว่า 41 %ของบุคคลที่ถูกเรียกไปสอบถามไม่ได้แจ้งเหตุเกี่ยวกับการเห็นเหตุการณ์ล่วงละเมิดกระเป๋าดูด้วยความกลัวว่าจะถูกเรียกไปเป็นพยานในชั้นพิจารณา

(3) การกำหนดหน้าที่ให้บุคคลที่ล่วงรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดต้องแจ้งต่อเจ้าพนักงานตำรวจ(informing) นั้น มีลักษณะของการใช้ระบบเผด็จการ (totalitarianism) อยู่มาก จึงเป็นที่เข้าใจได้ว่าบุคคลในสังคมที่มีการปกครองอย่างประชาธิปไตยเต็มรูปแบบจะไม่เต็มใจยอมรับหน้าที่เช่นนั้นเท่าใดนัก แต่ถึงแม้สังคมจะเห็นพ้องว่าการให้ข้อมูลกับตำรวจซึ่งอาจส่งผลดีถึงขั้นเป็นการช่วยชีวิตมนุษย์เลยทีเดียวที่เดิวนั้นยอมไม่ใช่เรื่องที่ผิด แต่การกำหนดให้บุคคลต้องรายงานแม้กระทั่งในเรื่องที่อยู่ในชั้นเจตนา (intention) ของบุคคลอื่น ถึงแม้จะเป็นเรื่องความผิดร้ายแรงอย่างเดี๋ยวกก็ตาม ก็อาจทำให้บุคคลในสังคมอยู่ร่วมกันด้วยด้วยความรู้สึกที่หวาดระแวงต่อกัน เพราะไม่อาจไว้วางใจได้ว่าการสนทนาของตนนั้นจะนำไปสู่ผลเช่นใด จึงอาจเป็นการขัดขวางต่อการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลในสังคมและนำไปสู่การแยกตัวของบุคคลออกจากสังคมในที่สุด⁶⁵ นอกจากนี้ ยังไม่อาจมองข้ามถึงความเป็นไปได้ที่จะมีกรณีการแจ้งความเพื่อแก้แค้น ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์จากการแจ้งความโดยมิชอบเมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นระหว่างบุคคลอันจะพบได้ในกรณีที่มีความขัดแย้งที่เกี่ยวกับความรัก โลก โกรธ หลง ซึ่งเป็นการร้ายที่บุคคลฝ่ายหนึ่งจะสวมคราบของพลเมืองดีที่ปฏิบัติหน้าที่โดยการใส่ความว่าผู้ที่ตนมีความขัดแย้งอยู่นั้นวางแผนที่จะกระทำความผิดร้ายแรงเช่นการฆาตกรรม

ทั้งนี้ถึงแม้ว่าสังคมจะยอมแลกสิ่งเหล่านี้กับการคุ้มครองชีวิตมนุษย์ก็ตาม แต่ก็เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องพิจารณามุมมองของประชาชนเกี่ยวกับการแจ้งเหตุเพื่อประเมินภาวะที่ปัจเจกชนจะได้รับจากการกำหนดกฎหมายดังกล่าว ทั้งนี้ การที่บุคคลมีความเห็นในแง่ลบต่อการแจ้งเหตุอาจทำให้เกิดความรู้สึกเป็นภาระยิ่งกว่าการปฏิบัติตามหน้าที่พลเมืองดีเสียอีก ทั้งนี้ตามหน้าที่พลเมืองดี บุคคลเพียงแต่ต้องกระทำในสิ่งที่ตนคิดว่าถูกต้องตามศีลธรรม ซึ่งการช่วยเหลือชีวิตมนุษย์ในทันทีนั้นให้ความรู้สึกที่อึดอัดและได้รับความพอใจจากการกระทำดีในขณะที่ได้กระทำไปนั้น จึงเป็นการขัดเซยความรู้สึกที่ต้องสูญเสียเสรีภาพของตนไปได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ กฎหมายพลเมืองดียังใช้บังคับก็ต่อเมื่ออันตรายเกิดขึ้นแก่เหยื่ออย่างเป็นทางการและระบุเจาะจงตัวผู้จะได้รับอันตรายได้อย่างชัดแจ้งแล้วโดยเห็นได้ชัดต่อหน้าตัวผู้ช่วยเหลือเอง ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดความรู้สึกที่แน่นอนและแนบแน่นพันสนิทใจในการเข้าไปช่วยเหลือมากกว่าการแจ้งเหตุที่ยังไม่เกิด⁶⁶ ในทางตรงกันข้าม การแจ้งตำรวจถึงแผนการก่ออาชญากรรมที่ยังไม่ได้กระทำลงยอม

⁶⁵ Allen, "Misprision", *L.Q. REV.* 40 (1962): 57.

⁶⁶ Woosely, "A Duty to Rescue: Some Thoughts on Criminal Liability" *VIRGINIA LAW REVIEW* 69 (1983): 1282-289.

ก่อให้เกิดความรู้สึกคลุมเครือไม่แน่ใจในการชั่งใจว่าระหว่างความรู้สึกทางบวกในการช่วยผู้ที่จะตกเป็นเหยื่อกับความรู้สึกในทางลบต่อตนเองในการแจ้งถึงแผนของบุคคลอื่นนั้น ซึ่งในขณะเวลาที่ทำการแจ้ง ความรู้สึกที่ติดขัดใจที่จะต้องแจ้งอาจมากกว่าความรู้สึกอิมเมทที่ได้ช่วยเหลือคนอื่นเสียอีก เพราะการช่วยผู้ทีในอนาคตจะตกเป็นเหยื่อนั้นยังเป็นเรื่องห่างไกลและไม่แน่นอนในขณะที่แจ้งเหตุ ทั้งยังมีความไม่แน่นอนว่าผู้วางแผนจะได้ลงมือประกอบอาชญากรรมอันจะเป็นอันตรายต่อเหยื่อจริงหรือไม่ ทั้งการแจ้งเหตุต่อตำรวจก็ไม่แน่ว่าจะสามารถป้องกันการเกิดอาชญากรรมอย่างได้ผลจริงและเหยื่อจะได้รับการช่วยเหลือ บางครั้ง ผู้มีหน้าที่แจ้งเหตุไม่รู้จักเหยื่อเสียด้วยซ้ำ ในขณะที่ผู้ทีวางแผนประกอบอาชญากรรมเสียเองที่เป็นคนรู้จักที่เป็นรูปธรรมและสนิทสนมกับผู้มีหน้าที่แจ้งด้วยเหตุนี้สำนึกในทางศีลธรรมจึงยอมลดลงไปไม่มากนักน้อยจากเหตุผลด้านความใกล้ชิดนี้⁶⁷

เมื่อได้วิเคราะห์ทั้งข้อสนับสนุนและปัญหาดังที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่า กฎหมายอาญาของไทยมีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาที่เอาผิดแก่ผู้เตรียมการกระทำความผิดในหลายกรณีเช่นกัน เช่น ความผิดในการเตรียมการประทุษร้ายต่อพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ตามมาตรา 107-110⁶⁸ ความผิดในการเตรียมการกบฏตามมาตรา 114⁶⁹ ความผิดเกี่ยวกับการเตรียมการก่อการร้ายตามมาตรา 135/2⁷⁰ ความผิดฐานเตรียมการวางเพลิงตามมาตรา 219⁷¹ หรือความผิดฐานเป็นอั้งยี่ ช้องโจรตามมาตรา 209-210 และมาตรา 215⁷² เป็น

⁶⁷ Hume, อ้างถึงโดย Woozely, หน้า 1282.

⁶⁸ มาตรา 107 “...ผู้ใดกระทำการอันเป็นการเตรียมเพื่อปลงพระชนม์พระ มหากษัตริย์หรือรู้ว่าผู้จะปลงพระชนม์พระมหากษัตริย์ กระทำการใดอันเป็นการช่วยปกปิดไว้...”

⁶⁹ มาตรา 114 “ผู้ใดสะสมกำลังพลหรืออาวุธ เตรียมการอื่นใดหรือสมคบกัน เพื่อเป็นกบฏ หรือกระทำความผิดใด ๆ อันเป็นส่วนของ แผนการ เพื่อเป็นกบฏ หรือยุยงราษฎรให้เป็นกบฏหรือรู้ว่าผู้จะเป็น กบฏแล้วกระทำการใดอันเป็นการช่วยปกปิดไว้ ต้องระวางโทษ...”

⁷⁰ มาตรา 135/2 “ผู้ใด (2) สะสมกำลังพลหรืออาวุธ จัดการหรือรวบรวมทรัพย์สิน ให้หรือรับการฝึกการก่อการร้าย เตรียมการอื่นใด หรือสมคบกัน เพื่อก่อการร้าย หรือกระทำความผิดใด ๆ อันเป็นส่วนของแผนการเพื่อก่อการร้าย หรือยุยงประชาชนให้เข้ามามีส่วนในการก่อการร้าย หรือรู้ว่าผู้ก่อการร้ายและกระทำการใดอันเป็นการช่วยเหลือปกปิดไว้...”

⁷¹ มาตรา 219 ผู้ใดเตรียมเพื่อกระทำความผิดดังกล่าวใน มาตรา 217 หรือ มาตรา 218 ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับพยายามกระทำความผิดนั้น ๆ

⁷² มาตรา 209 ผู้ใดเป็นสมาชิกของคณะบุคคลซึ่งปกปิดวิธีดำเนินการ และมีความมุ่งหมายเพื่อการอันมิชอบด้วยกฎหมาย ผู้นั้นกระทำความ ผิดฐานเป็นอั้งยี่ ต้องระวางโทษ...”

ต้น ซึ่งบัญญัติเอาผิดแก่การวางแผนสมคบกันกระทำความผิดหรือการตระเตรียมการกระทำความผิดอันเป็นขั้นต่อนก่อนเกิดการกระทำความผิดทั้งสิ้น จึงเห็นได้ว่าในกรณีเหล่านี้ ลักษณะการกระทำอาจเห็นได้ชัดอยู่ในตัวแล้วว่าเป็นความผิดและมีกฎหมายกำหนดโทษทางอาญาไว้ในกรณีเช่นนี้ ขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายแจ้งเหตุจึงควรขยายไปถึงขั้นวางแผนก่อนการกระทำความผิดแต่ก็ต้องมีการพิจารณาให้ดีว่าแค่ไหน เพียงใด ที่จะถือว่าผู้แจ้งเหตุควรทราบแล้วว่าจะมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริงอย่างเป็นรูปธรรมและอันตรายที่จะเกิดกับเหยื่อนั้นใกล้จะเข้ามาถึง ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่อาจให้นิยามอย่างชัดเจนเป็นการทั่วไปได้ โดยต้องปล่อยให้ผู้อยู่ในการตีความของศาลเป็นกรณีไป แต่ทั้งนี้ ควรจะต้องมีเกณฑ์ที่แน่ชัดในระดับหนึ่งเพื่อให้เกิดความแน่นอนในการบังคับใช้แก่บุคคลทุกคนได้อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม ผู้เขียนจึงเห็นว่าในขั้นก่อนการกระทำความผิด ก็น่าที่จะใช้กฎหมายแจ้งเหตุได้ โดยเฉพาะในกรณีการตระเตรียมการบางอย่างที่ต้องห้ามตามกฎหมายอาญาอยู่แล้ว ซึ่งเหตุผลเบื้องต้นสำหรับการลงโทษการตระเตรียมการกระทำความผิดฐานนั้นเป็นพิเศษก็เพราะเป็นการตระเตรียมการกระทำในสิ่งที่ผิดปกติและเป็นอันตรายในตัวของมันเอง โดยการตระเตรียมการดังกล่าวนั้น ย่อมแสดงออกชัดอยู่แล้วว่าบุคคลนั้นมีเจตนาจะกระทำความผิดอาญาหรือความเป็นไปได้ที่บุคคลนั้นจะกระทำความผิดอาญามีสูงอยู่ในตัว เช่น การรวบรวมหรือจัดเตรียมวัตถุระเบิดโดยมีวัตถุประสงค์ในการฆาตกรรมหรือกระทำความผิดร้ายแรงนั้นเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาอิสราเอล มาตรา 497 ซึ่งบัญญัติไว้กว้างถึงขนาดห้ามการสะสมไว้ซึ่งวัตถุอันตรายสำหรับการกระทำความผิดอุกฉกรรจ์หรือลหุโทษ ซึ่งเป็นที่น่าสงสัยว่าการบัญญัติไว้กว้างเช่นนี้จะเป็นการสมควรหรือไม่⁷³ อย่างไรก็ตาม เป็นกรณีที่จะเห็นได้ชัดในตัวของมันเองว่าบุคคลผู้เตรียมการนั้นมีจุดมุ่งหมายจะกระทำความผิดต่อไปในอนาคต และเกณฑ์นี้ควรจะใช้ได้กับบุคคลที่รู้ว่ามี การตระเตรียมระเบิดอันจะก่อให้เกิดหน้าที่ที่ต้องแจ้งเหตุให้กับเจ้าหน้าที่ทราบด้วย ทั้งนี้เพราะเมื่อมีการกำหนดโทษสำหรับการตระเตรียมการอย่างหนึ่งอย่างใด ก็ควรถือเป็นเหตุผลรองรับที่จะกำหนดหน้าที่ให้แก่บุคคลที่ล่วงรู้ข้อเท็จจริงดังกล่าวให้ต้องแจ้งเหตุได้เช่นกัน เพราะมีผลเท่ากับเป็นการล่วงรู้ว่าจะมีการกระทำความผิดอาญาอุกฉกรรจ์อันมีโทษสูงเกิดขึ้นนั่นเอง ไม่ต่างกับการล่วงรู้การลงมือกระทำหรือพยายามกระทำความผิดนั้นๆโดยตรง ทั้งโดยส่วนใหญ่ อัตราโทษที่จะลงแก่บุคคลที่สมคบหรือตระเตรียมกระทำความผิดดังกล่าว ก็มีโทษสูงเท่ากับกรณีได้พยายามทำความผิดแล้วจริงเลยทีเดียว จึงเป็นการสอดคล้องกันที่จะให้มีการแจ้งเหตุการวางแผนการกระทำความผิดเหล่านี้ในฐานะการแจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาทั่วไป

⁷³ Israel Penal Code section 497.

อย่างไรก็ตาม การกำหนดหน้าที่แจ้งเหตุในขั้นตอนก่อนการกระทำความผิดดังกล่าว ควรจำกัดขอบเขตให้ต้องแจ้งเฉพาะเมื่อเป็นการล่วงรู้แผนการกระทำความผิดที่ยังสามารถยับยั้งมิให้เกิดหรือบรรเทาผลเสียหายที่เกิดขึ้นได้เท่านั้น เพราะการบังคับให้แจ้งเหตุล่วงหน้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันอาชญากรรม ผู้ที่ล่วงรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับแผนการกระทำความผิดจึงควรมีหน้าที่แจ้งต่อเมื่อการแจ้งเหตุนั้นจะเป็นประโยชน์ในการป้องกันมิให้ความผิดเกิดขึ้นจริงซึ่งตามประมวลกฎหมายฝรั่งเศสและเยอรมันล้วนบัญญัติกฎหมายโดยมีเงื่อนไขทั้งสิ้น⁷⁴

2) การกำหนดให้แจ้งเหตุเมื่อการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วแต่ยังไม่เสร็จสิ้นลง

ปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดจะเป็นคนละขั้นตอนกับเมื่ออาชญากรรมได้กำลังเกิดขึ้นแล้วหรือกำลังกระทำลง อันผู้ที่อยู่ในที่เกิดเหตุหรือมีลักษณะเป็นผู้รู้เห็นไม่ว่าในทางใด เช่น ได้ยินเสียงเห็ร้องเรียกให้ช่วย เป็นต้นนั้นมีหน้าที่ที่จะต้องแจ้งตำรวจ การแจ้งดังกล่าวขึ้นอยู่กับ การพบเห็นอันตรายที่เป็นรูปธรรมและใกล้จะถึงที่กำลังเกิดขึ้นกับเหยื่อ ในขั้นนี้ อันตรายที่กำลังเกิดขึ้นเหยื่อนั้นเป็นจุดสำคัญที่สุดที่ก่อให้เกิดความต้องการการช่วยเหลืออย่างฉับพลันโดยหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือมาจากสิ่งที่ได้พบได้เห็นอยู่ในขณะนั้นโดยไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวข้อมูลแต่อย่างใด ในกรณีเช่นนี้ ข้อจำกัดที่กล่าวมาเกี่ยวกับความสมควรที่จะทำการแจ้งหรือไม่แจ้งแผนการกระทำความผิดต่อเจ้าหน้าที่นั้นหมดไป⁷⁵ เพราะเป็นกรณีที่มืองค์ประกอบภายนอกของความผิดครบเห็นเป็นรูปธรรมอันไม่อาจอ้างได้ว่าควรใช้ดุลยพินิจพิจารณาความเป็นไปได้ในการกระทำความผิดเหมือนกรณีการกำหนดให้แจ้งแผนการกระทำความผิดในขั้นต้น ดังเช่น ในกรณีของนางสาวแคเธอรีนดังที่กล่าวไปแล้ว หากประชาชนที่พบเห็นอยู่นิ่งเฉยยอมเป็นการแสดงความดูดายต่อชีวิตเหยื่อและต่อเพื่อนมนุษย์ซึ่งเป็นการละเลยต่อการคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายที่สำคัญต่อการดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์มนุษย์อย่างเห็นได้ชัด ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้คนร้ายเกิดความอึกเขิมในการกระทำความผิดต่อไปอีก ซึ่งจากการพิจารณาคดีของแคเธอรีนนั้นมีข้อเท็จจริงที่เห็นได้ชัดว่า การที่เพื่อนบ้านหรือผู้พบเห็นเหตุการณ์ไม่มีผู้ใดเลยที่แจ้งตำรวจนั้นเป็นเหตุที่ทำให้

⁷⁴ French Penal Code section 434-1 "... of which it is still possible to prevent or limit, or the perpetrators of which are liable to commit new felonies that could be prevented..."; German Penal Code section 138 "...at a time when the commission or result can still be averted..."

⁷⁵ Wenik, Forcing the Bystander to Get Involved: A Case for a Statute Requiring Witnesses to Report Crimes, YALE L.J. 94 (1985): 1804.

คนร้ายได้ใจกระทำการทำร้ายต่อไปจนถึงขั้นทำให้เสียชีวิต⁷⁶ ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้ ความดูดาย เมินเฉยต่อคุณค่าที่กฎหมายอาญาต้องการจะคุ้มครองนั้น ย่อมสมควรแก่การประณามโดย กฎหมายอาญาซึ่งมุ่งคุ้มครองประโยชน์สุขของผู้มาอยู่รวมกันเป็นสังคม

ทั้งนี้ การกำหนดหน้าที่แจ้งเหตุในขณะที่อาชญากรกำลังกระทำความผิด ย่อมสอดคล้อง กับกฎหมายอาญาอื่นๆ คือ เข้าขั้นเป็นการลงมือพยายามกระทำความผิดในชั้นพยายามแล้ว ทั้งนี้ ตามมาตรา 80 แห่งประมวลกฎหมายอาญาที่บัญญัติให้ “ผู้ใดลงมือกระทำความผิดแต่กระทำไป ไม่ตลอด หรือกระทำไปตลอดแล้วแต่การกระทำนั้นไม่บรรลุผล ผู้นั้นพยายาม กระทำความผิด...” และตำรวจก็มีอำนาจหน้าที่โดยสมบูรณ์แบบที่จะทำการจับได้ในชั้นนี้ จึงอาจสันนิษฐานได้ว่า พนักงานเจ้าหน้าที่ควรจะต้องปฏิบัติกรอย่างจริงจังเมื่อได้รับการแจ้งข่าว แต่ในกรณีที่ว่าตำรวจ ยังไม่สามารถจะเข้ามาควบคุมสถานการณ์ได้ คนในสังคมก็ควรได้รับอนุญาตตามกฎหมายโดย ปริยายที่จะเข้ามาควบคุมหรือขัดขวางผู้กระทำความผิด ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาก็มีกฎหมายที่ บัญญัติให้อำนาจประชาชนทั่วไปในสถานการณ์เดียวกันนี้หลายประการ เช่น ให้อำนาจแก่ราษฎร ในการจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าตามความผิดในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งใน ประเทศฝั่งยุโรปและอเมริกาต่างให้อำนาจประชาชนในการจับบุคคลที่กระทำผิดซึ่งหน้าได้ในทุก สถานความผิด ต่างจากประเทศไทยที่มีการกำหนดให้จับได้ในบางฐานความผิดเท่านั้นแต่ก็ ครอบคลุมฐานความผิดที่สำคัญบางฐานความผิดแล้ว นอกจากนี้ ราษฎรยังมีสิทธิที่จะกระทำการ เพื่อป้องกันบุคคลอื่นตามมาตรา 68 แห่งประมวลกฎหมายอาญาได้ อันจะก่อให้เกิดอำนาจที่จะ กระทำการใดๆ เพื่อช่วยให้ผู้อื่นพ้นภัยอันตรายอันใกล้จะถึง แม้กระทั่งการป้องกันนั้นจะถึงขั้นทำให้ เกิดอันตรายแก่ชีวิตของผู้เป็นอาชญากรก็ตามที่⁷⁷ ทั้งนี้ การแจ้งเหตุในชั้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ บรรเทาผลเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดนั้น หรือเพื่อขัดขวางการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น แล้วมิให้สำเร็จลุกล่วงไปได้ อันจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายอาญาทุกประเทศที่มีกฎหมายนี้ล้วน มีแนวคิดเช่นเดียวกัน ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาไทย มาตรา 374 นั้น ก็สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิด ในการช่วยผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายเฉพาะหน้าดังกล่าว แต่มีลักษณะขอบเขตความผิดที่แคบเกินไป

⁷⁶ ROSENTHAL, A. THIRTY-EIGHT WITNESSES. (University of California press, 1964).

⁷⁷ มาตรา 68 “ผู้ใดจำต้องกระทำการใดเพื่อป้องกันสิทธิของตนหรือของผู้อื่น ให้พ้น ภัยอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายและเป็นภัยอันตรายที่ใกล้จะถึง ถ้าได้ กระทำพอสมควร แก่เหตุ การกระทำนั้นเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้นั้นไม่มีความผิด”

โดยต้องเป็นภัยอันตรายต่อชีวิตเท่านั้น ทั้งยังไม่มุ่งเน้นที่อาชญากรรมโดยตรง ด้วยเหตุนี้เอง จึงควรมีการกำหนดการแจ้งเหตุการกระทำผิดในชั้นนี้แยกออกมาจากมาตรา 374 ซึ่งเป็นหน้าที่ช่วยเหลือผู้อื่นตามกฎหมายพลเมืองดีทั่วไป เพื่อเน้นย้ำความสำคัญของการแจ้งเหตุซึ่งกระทำได้อย่างง่ายและไม่มีความเสี่ยงในกรณีอันตรายจากอาชญากรรมโดยเฉพาะ

3) การกำหนดให้แจ้งเหตุเมื่อการกระทำผิดเสร็จสิ้นลงแล้ว

เมื่อการกระทำผิดได้เกิดขึ้นและสำเร็จลงแล้ว การแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่โดยบุคคลผู้พบเห็นเหตุการณ์ก็ยังมีประโยชน์ในแง่ของการแจ้งว่าได้มีการกระทำผิดเกิดขึ้น เพราะผู้พบเห็นเหตุการณ์ย่อมเป็นประจักษ์พยานชั้นหนึ่งที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำผิดที่เป็นประโยชน์แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ได้เป็นอย่างดี อันจะเป็นผลให้สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษหรือรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้เกิดผลทางคดีได้สะดวกยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ ในกลุ่มประเทศคอมมอนลอร์จึงได้มีการกำหนดให้มีการแจ้งเหตุในระยะเวลาที่ความผิดเกิดขึ้นแล้วแต่ยังไม่สำเร็จลงและกรณีที่พบเห็นการกระทำผิดที่ได้กระทำเสร็จสิ้นแล้วด้วย ซึ่งมีรากฐานมาจากกฎหมายคอมมอนลอร์เดิม สำหรับในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์นั้น ได้เน้นย้ำความสำคัญของเรื่องดังกล่าวเช่นกัน แต่ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อความสะดวกในการรวบรวมข้อมูลและพยานหลักฐาน แต่ต้องการที่จะป้องกันการกระทำผิดในลักษณะเดียวกันขึ้นอีกโดยผู้กระทำความผิดรายนั้นหรือกลุ่มนั้น โดยเฉพาะในความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงหรือที่เป็นภัยอันตรายต่อสาธารณชน เช่น การก่อการร้ายที่อาจมีการกระทำเป็นขบวนการต่อเนื่อง การแจ้งเหตุเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดดังกล่าว แม้จะเป็นการแจ้งหลังจากการก่อความไม่สงบครั้งแรกได้เสร็จลงแล้ว ก็ยังอาจมีประโยชน์ในการขัดขวางการกระทำผิดอุกฉกรรจ์ในครั้งต่อไปได้ ด้วยเหตุนี้ หากจะมีการขยายหน้าที่ดังกล่าวให้กว้างกว่าหน้าที่พลเมืองดีซึ่งใช้กับสถานการณ์เฉพาะหน้าออกไปอีก ก็ควรจะมีการกำหนดให้ต้องแจ้งเหตุรวมถึงในกรณีความผิดร้ายแรงต่อความมั่นคงของรัฐด้วย ซึ่งในสมัยก่อน เช่นในกฎหมายคอมมอนลอร์ของอังกฤษ มีความผิดฐานไม่แจ้งเหตุการกระทำผิดฐานกบฏ (misprision of treason) ซึ่งเอาผิดแก่บุคคลที่ไม่ได้รายงานต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ว่ามีการสมคบคิดทำการกบฏให้มีความผิดดังเช่นผู้ร่วมกระทำกบฏนั้น⁷⁸ ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน การกระทำดังกล่าวคงไม่อาจกล่าวได้ว่าถึงขนาดเป็นการร่วมก่อการกบฏก็ตาม แต่ก็เห็นได้ชัดว่าเรื่องความมั่นคงของรัฐเป็นเรื่องสำคัญเช่นเดียวกับการช่วยชีวิตมนุษย์อันการ

⁷⁸ Glazebrook, "Misprision of Felony--Shadow or Phantom?" AMERICAN JOURNAL OF LEGAL HISTORY 8 (1964): 204.

กำหนดหน้าที่ให้ต้องแจ้งเหตุ (หรือใช้วิธีการอื่นใดตามสมควรนั้น) เป็นสิ่งที่สมควรกระทำ

ทั้งนี้ ไม่เพียงแต่ความผิดต่อสาธารณชนหรือความมั่นคงของรัฐเท่านั้น กรณีการฆาตกรรมต่อเนื่องหรือการข่มขืน โดยเฉพาะคดีที่กระทำความผิดต่อเนื่องส่วนใหญ่จะเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำรุนแรงต่อเด็กและภรรยาที่อยู่ในความควบคุมของตน ซึ่งความรุนแรงจะมีได้มีเพียงครั้งเดียวและความน่าจะเป็นของการกระทำความผิดซ้ำจะสูง จึงอาจต้องใช้เกณฑ์แตกต่างกับความผิดต่อความมั่นคง เพราะผู้ที่รู้ตัวบุคคลที่เป็นฆาตกรต่อเนื่องหรือผู้ร้ายข่มขืนอาจไม่แน่ใจว่าบุคคลนั้นจะยังกระทำผิดซ้ำอีกหรือไม่ อย่างไรก็ดี โอกาสที่บุคคลนั้นจะกระทำผิดซ้ำอีกย่อมมีสูงก่อนที่จะได้เริ่มเตรียมการจริงจังเสียอีก ในกรณีเช่นนี้ คนในสังคมต่างมีผลประโยชน์ร่วมกันที่จะป้องกันการเกิดขึ้นต่อไปซึ่งการกระทำผิดนี้ เพราะยังมีความผิดร้ายแรงเกิดขึ้นต่อไปเรื่อยๆก็ยิ่งกระทบต่อความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยของสาธารณชนเอง ซึ่งความสงสัยว่าบุคคลใดเป็นฆาตกรต่อเนื่องนั้นจะเพียงพอให้แจ้งเหตุหรือไม่ และอย่างไรที่จะถือว่าเป็นการกระทำผิดต่อเนื่องนั้นยังเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณา แต่แน่นอนว่ามักมิได้เป็นกรณีที่จะจบสิ้นไปในคราวเดียวที่กระทำผิด ด้วยเหตุนี้ การแจ้งเหตุแม้จะได้กระทำภายหลังมีการกระทำผิดไปแล้ว ก็ย่อมมีประโยชน์ในการป้องกันอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต⁷⁹

ทั้งนี้ ในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสได้บัญญัติให้แจ้งเหตุความผิดอุกฉกรรจ์ที่กระทำเสร็จสิ้นแล้วหากยังมีผลในการป้องกันอาชญากรรมใหม่ที่จะเกิดในรูปแบบเดียวกันนั้นอีก ซึ่งอาชญากรรมครั้งใหม่ที่ผู้กระทำผิดกำลังจะก่อให้เกิดขึ้นนั้นยังอาจป้องกันได้อยู่หรือประเทศอิสราเอลที่บัญญัติให้ต้องแจ้งเหตุในความผิดที่เกี่ยวกับความมั่นคงที่กระทำเสร็จสิ้นแล้วด้วย เพราะความผิดลักษณะนี้มีแนวโน้มที่จะกระทำโดยองค์กรใหญ่ที่มีแผนกระทำการต่อเนื่องหลายครั้ง การแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับผู้กระทำผิดย่อมมีผลในการป้องกันการกระทำผิดครั้งใหม่ที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตได้

จากที่ได้วิเคราะห์ขั้นตอนของการกระทำผิดที่ประชาชนควรมีหน้าที่แจ้งเหตุดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมด อาจสรุปประเภทของความผิดและขั้นตอนที่ประชาชนจะมีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุดังนี้คือ

- 1) ในขั้นก่อนการกระทำผิดหรือขั้นวางแผนการกระทำผิด

ในขั้นนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ทั้งความผิดอุกฉกรรจ์ที่เกี่ยวกับชีวิต ร่างกายหรือเพศ ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐและความสงบสุขของสาธารณชน รวมถึงความผิดเกี่ยวกับการกระทำที่

⁷⁹ Israel Penal Code section 95

มิชอบต่อเด็กหรือการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวนั้น หากมีผู้ทราบการวางแผนหรือเตรียมการกระทำคามผิดเหล่านี้ ย่อมสมควรที่จะต้องมีหน้าที่ในการแจ้งเหตุในทุกกรณี เนื่องด้วยวัตถุประสงค์หลักของการบัญญัติกฎหมายกำหนดหน้าที่แจ้งเหตุ นั้น มีขึ้นเพื่อป้องกันอาชญากรรมร้ายแรงที่กระทบต่อคุณค่าสำคัญที่กฎหมายต้องการคุ้มครองหรือสวัสดิภาพของบุคคลพิเศษบางจำพวกที่กฎหมายต้องการปกป้อง ด้วยเหตุนี้ ไม่ว่าจะเป็ความผิดประเภทใดในสามประเภทที่กล่าวมา บุคคลที่พบเห็นหรือล่วงรู้แผนหรือการเตรียมการกระทำคามผิดซึ่งยังสามารถยับยั้งหรือขัดขวางมิให้เกิดได้ ย่อมควรมีหน้าที่แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อมิให้เกิดการสูญเสียขึ้นทั้งสิ้น ทั้งนี้แม้จะมีใช้กรณีที่มีการเตรียมการกระทำคามผิดฐานนั้นเป็ความผิดในทางอาญาก็ตาม เช่น ผู้ที่ล่วงรู้แผนฆาตกรรม แม้การเตรียมการฆาตกรรมจะไม่เป็ความผิดตามกฎหมายอาญา แต่คุณค่าในการบังคับให้บุคคลต้องแจ้งเหตุเพื่อรักษาชีวิตบุคคลอื่นนั้น มีน้ำหนักพอที่จะเสียสละเสรีภาพส่วนบุคคลเล็กน้อยของผู้ล่วงรู้แผนการให้ต้องแจ้งเหตุการวางแผนการกระทำคามผิด ซึ่งจะสามารถช่วยป้องกันอาชญากรรมร้ายแรงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม เกณฑ์ของการแจ้งเหตุในชั้นวางแผนการกระทำคามผิดของแต่ละประเภทความผิด อาจมีความแตกต่างกันไป กล่าวคือ การแจ้งเหตุการวางแผนการกระทำคามผิดหรือการเตรียมการกระทำคามผิดในส่วนของความผิดอุกฉกรรจ์ทั่วไปนั้น ควรจำกัดเฉพาะกรณีความผิดที่ต่อชีวิตหรือร่างกายที่ร้ายแรงจริงๆ เท่านั้น เช่น เฉพาะการฆ่าคนหรือการกระทำประการอื่นที่เห็นได้ว่าจะก่อให้เกิดความตายขึ้น เพราะบุคคลย่อมไม่มีความผิดทราบใดที่ยังไม่ได้ลงมือกระทำการนั้นจริงตามหลักทั่วไปของโครงสร้างความรับผิดชอบทางอาญา การกระทำอันจะก่อให้เกิดหน้าที่แจ้งเหตุตั้งแต่ในชั้นก่อนการกระทำคามผิด จึงควรจำกัดเฉพาะเมื่อคุณค่าของสิ่งที่ต้องการรักษามีลักษณะที่ยิ่งใหญ่กว่าอย่างเห็นได้ชัดเท่านั้น สำหรับความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงหรือการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อสาธารณชนนั้น จะเห็นได้ว่า เป็นกรณีที่ต้องแจ้งเหตุในชั้นวางแผนการกระทำคามผิดหรือขั้นเตรียมการอยู่แล้วในตัว เพราะความผิดลักษณะนี้ แม้เพียงการเตรียมการหรือสมคบ จัดหาทุน การชักชวนเข้าเป็นสมาชิกก็ล้วนเป็ความผิดที่สามารถลงโทษตามกฎหมายอาญาได้ทั้งสิ้น เช่น การสมคบกันก่อการร้ายหรือก่อการจลาจล การเตรียมการวางเพลิง เป็นต้น ซึ่งการกำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุในความผิดที่การเตรียมเป็ความผิดอาญาอยู่ในตัวเหล่านี้ย่อมสอดคล้องกันและไม่ขัดต่อนโยบายของรัฐแต่อย่างใด สำหรับความผิดเกี่ยวกับการกระทำโดยมิชอบต่อเด็กหรือบุคคลในครอบครัว บุคคลที่พึ่งตนเองไม่ได้ นั้น เห็นว่า ควรจำกัดให้ต้องแจ้งเหตุก่อนความผิดเกิดต่อเมื่อมีลักษณะเป็ความผิดอุกฉกรรจ์ด้วยเท่านั้น เพราะการบังคับให้แจ้งเหตุการวางแผนกระทำโดยมิชอบต่อเด็กที่

ไม่มีลักษณะร้ายแรง เช่นล่องรู้การวางแผนจะอดอาหารเด็ก เป็นต้น ถึงแม้จะเป็นการกระทำโดยมิชอบต่อเด็ก แต่การจะให้ผู้ล่องรู้แผนต้องแจ้งเหตุยอมเป็นการยากและไม่สะดวกที่จะประเมินว่าจะได้มีการลงมือกระทำนั้นจริงหรือจะมีความเสียหายเกิดขึ้นจริงหรือไม่ เพราะการกระทำโดยมิชอบต่อผู้ที่ช่วยเหลือตนเองมิได้เหล่านี้มีความหมายกว้าง จึงควรจำกัดเฉพาะกรณีการล่องรู้แผนหรือการเตรียมการกระทำมิชอบที่เป็นความผิดอุกฉกรรจ์ด้วยเท่านั้น

2) ขั้นตอนการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วแต่ยังไม่เสร็จสิ้นลง

ในขั้นตอนนี้ ย่อมเป็นที่เห็นได้ชัดว่าการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจจับกุมและนำตัวผู้กระทำความผิดไปสืบสวนสอบสวนเพื่อพิจารณาลงโทษได้ตามครรลองกระบวนการยุติธรรม การแจ้งเหตุในขั้นนี้จึงมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ แจ้งเหตุเพื่อให้เจ้าพนักงานเข้ามายับยั้งขัดขวางการกระทำความผิดเพื่อบรรเทาความเสียหายกับอีกประการหนึ่ง คือ เพื่อให้ได้มาซึ่งประจักษ์พยานผู้เห็นเหตุการณ์อันจะเป็นประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานของรัฐ ด้วยเหตุนี้ ผู้พบเห็นการกระทำความผิดทั้งสามประเภทตามกฎหมายแจ้งเหตุดังที่กล่าวมาจึงมีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุในขั้นนี้ทั้งสิ้น โดยวัตถุประสงค์ของการแจ้งเหตุการพบเห็นการกระทำความผิดนี้ เป็นได้ทั้งเพื่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งในขั้นตอนนี้ การกระทำความผิดได้เกิดขึ้นตรงหน้า จึงไม่มีข้อจำกัดในทางปฏิบัติอันไม่ควรกำหนดหน้าที่ในการแจ้งเหตุแต่อย่างใด

3) ขั้นหลังการกระทำความผิดหรือการกระทำความผิดได้เสร็จสิ้นลงแล้ว

ในขั้นนี้ การแจ้งเหตุจะมีวัตถุประสงค์ 2 ประการเช่นเดียวกัน คือ เพื่อปราบปรามการกระทำความผิดโดยมีผู้แจ้งเหตุเป็นแหล่งข้อมูลเบื้องต้นที่สำคัญ อีกประการหนึ่ง คือ เพื่อให้ได้ข้อมูลอันจะนำไปสู่การป้องกันการกระทำความผิดครั้งใหม่ในอนาคต ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงและการก่อการร้ายนั้น เป็นความผิดที่มีลักษณะต่อเนื่องและมีโอกาสสูงที่ผู้กระทำความผิดจะประกอบอาชญากรรมครั้งใหม่ขึ้นอีกจนกว่าจะบรรลุจุดมุ่งหมายของตน ด้วยเหตุนี้เอง ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงจึงสมควรที่จะมีการกำหนดให้ต้องแจ้งเหตุแม้จะได้มีการกระทำความผิดเสร็จสิ้นไปแล้วกรรมหนึ่งก็ตาม เพราะข้อมูลที่ได้มานั้นจะเป็นประโยชน์ทั้งในการปราบปรามผู้กระทำความผิดและการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเหล่านี้ขึ้นอีก สำหรับความผิดอุกฉกรรจ์ทั่วไปเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายและเพศนั้น ควรกำหนดให้แจ้งเหตุการกระทำความผิดเฉพาะกรณีที่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับอาชญากรต่อเนื่อง เช่น ฆาตกรต่อเนื่องหรือผู้ร้ายข่มขืนต่อเนื่อง ส่วนความผิดเกี่ยวกับการกระทำที่มิชอบต่อเด็กหรือบุคคลที่ช่วยเหลือตนเองมิได้โดยเฉพาะบุคคลในครอบครัวนั้น ควรมีการแจ้งในขั้นหลังการกระทำความผิดนี้ด้วยเช่นเดียวกัน เพราะโดยลักษณะของการกระทำเป็นการกระทำต่อเนื่องในครัวเรือน

ซึ่งมีแนวโน้มจะกระทำครั้งต่อไปสูงเนื่องจากมีความใกล้ชิดกัน ผู้พบเห็นเหตุการณ์ เช่น เพื่อนบ้าน จึงมักจะพบเห็นความรุนแรงในครอบครัวนี้ติดต่อกันอยู่แล้ว การแจ้งเหตุจึงมีประโยชน์ในการช่วยป้องกันมิให้มีการกระทำผิดซ้ำต่อไปโดยไม่มีที่สิ้นสุด ผู้เขียนจึงเห็นว่า บุคคลทั่วไปควรมีหน้าที่แจ้งเหตุในชั้นหลังการกระทำผิดนั้นก็ต่อเมื่อความผิดนั้นมีลักษณะต่อเนื่องและการแจ้งเหตุจะช่วยป้องกันการกระทำผิดครั้งใหม่ แต่หากความผิดนั้นมีลักษณะเป็นการกระทำกรรมเดียวเสร็จสิ้น ก็ไม่ควรกำหนดหน้าที่แจ้งเหตุแก่บุคคลทั่วไปเพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐาน เนื่องจากเป็นหน้าที่ขององค์กรของรัฐที่จัดตั้งขึ้นมาโดยตรงที่จะต้องแสวงหาพยานหลักฐานและดำเนินกระบวนการยุติธรรมให้สำเร็จไปด้วยความเรียบร้อย

6. ลักษณะหน้าที่ที่ต้องกระทำในการแจ้งเหตุการณ์กระทำผิด

ด้วยเหตุที่สภาพสังคม ศีลธรรมและแนวคิดทางกฎหมายของแต่ละประเทศนั้นไม่เหมือนกัน ทำให้การกำหนดหน้าที่ในการช่วยเหลือผู้อื่นหรือหน้าที่พลเมืองดีนั้นมีความแตกต่างกันไปด้วย ทั้งนี้ในประเทศคอมมอนลอร์ส่วนใหญ่จะมีการกำหนดในลักษณะจำกัดขอบเขตให้แคบและให้ลวงล้ำเสรีภาพ ความเป็นส่วนตัวของปัจเจกชนน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งจะกำหนดหน้าที่พลเมืองดีให้ต้องแจ้งเหตุการณ์กระทำผิดอาญาอุกฉกรรจ์แต่ไม่ได้บังคับให้บุคคลต้องเข้าช่วยเหลือผู้อื่นด้วยตนเองในสถานการณ์เฉพาะหน้า โดยมีเพียงไม่กี่รัฐที่กำหนดให้บุคคลเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายด้วยตนเอง แต่ก็มีบางประเทศคอมมอนลอร์ เช่น อิสราเอลที่บัญญัติให้บุคคลต้องใช้ทุกวิถีทางที่สามารถกระทำได้ตามสมควรในการป้องกันการกระทำผิดอุกฉกรรจ์ซึ่งรวมทั้งการเข้าช่วยเหลือด้วยตนเองและการแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยนำมาใช้ในชั้นการวางแผนการกระทำผิดอุกฉกรรจ์ด้วย⁸⁰ แต่ต้องแน่ใจว่าได้ทำทั้งสองทางจนไม่สามารถทำด้วยวิธีอื่นใดได้แล้วจึงจะพ้นจากความรับผิดชอบ ในขณะที่ประเทศกลุ่มซีวิลลอว์ในยุโรปเช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน มีการบัญญัติหน้าที่พลเมืองดีไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในประมวลกฎหมายอาญาของตนมาเป็นเวลานาน โดยกำหนดหน้าที่ให้บุคคลต้องเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายต่างๆไม่ว่าโดยภยันตรายหรืออันตรายที่ใกล้จะถึง ความหิวโหยอื่นๆ ซึ่งต้องช่วยเหลือเท่าที่เป็นไปได้และตามสมควร ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการถือหลักประโยชน์เพื่อคนหมู่มากหรืออรรถประโยชน์มากกว่าการคุ้มครองเสรีภาพที่อาจถูกละเมิดเพียงเล็กน้อยของประชาชน ซึ่งเมื่อเกิดภยันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายพลเมืองในรัฐขึ้นแล้ว การเข้าช่วยเหลือซึ่งทำได้โดยไม่ยากลำบากและไม่เกิดอันตรายนั้นย่อมเป็นหน้าที่โดยทั่วไปของพลเมืองคนอื่นๆที่ต้องกระทำ

⁸⁰ Israel Penal Code section 262.

นอกจากนี้ ในเวลาต่อมา ได้มีการเพิ่มเติมบทบัญญัติที่กำหนดให้มีการแจ้งเหตุในความผิดที่ร้ายแรงเป็นพิเศษหรือความผิดอุกฉกรรจ์ ทั้งมีการกำหนดอัตราโทษกรณีหนึ่งเฉยไม่แจ้งเหตุดังกล่าว ในอัตราที่สูงกว่ากฎหมายผลเมืองดีที่มีมาแต่ก่อน ด้วยเหตุผลที่ว่า การแจ้งเหตุนั้นสามารถทำได้โดยง่ายกว่าการเข้าช่วยเหลือด้วยตนเองมาก ซึ่งการแจ้งนั้นมีสองรูปแบบ โดยหลักแล้วคือ การแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่อีกประการหนึ่งที่เป็นแนวคิดใหม่คือการแจ้งไปยังตัวผู้ที่กำลังจะตกเป็นเหยื่อนั้นเองเพื่อให้ทราบเรื่องก่อน ซึ่งเป็นวิธีการแจ้งเหตุที่ให้เลือกปฏิบัติได้หนึ่งในสองทางของประเทศเยอรมัน

สำหรับประเทศไทยนั้น ตั้งแต่ในสมัยโบราณกาลก็ได้มีการกำหนดหน้าที่ทั้งในการเข้าไปช่วยเหลือห้ามปรามการวิวาททำร้ายร่างกาย การช่วยจับกุมโจรผู้ร้ายที่ปล้นในละแวกบ้านใกล้เรือนเคียงอยู่แล้ว แต่ที่เห็นได้ชัดและเป็นจุดเด่น คือ การกำหนดให้แจ้งเหตุการก่อกบฏ การก่อจลาจลหรือกรณีผู้ทำการระรานข่มเหงราษฎรให้ได้รับความเดือดร้อนก็นำความมาแจ้ง ทั้งกรณีโจรปล้นทำร้ายเจ้าบ้านก็ให้ชาวบ้านในบริเวณเดียวกันนั้นช่วยกันแจ้งเหตุไปยังกรมพระนครบาลซึ่งอยู่ห่างไกลให้ทราบเรื่องรวมทั้งทำการจับผู้ร้ายเท่าที่จะทำได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตั้งแต่สมัยก่อนมา การแจ้งเหตุก็เป็นส่วนสำคัญและเป็นฐานความผิดอาญาอย่างหนึ่งอยู่แล้ว ทั้งในประมวลกฎหมายอาญาปัจจุบันในมาตรา 374 ก็ได้กำหนดหน้าที่ให้บุคคลต้องช่วยผู้ที่ตกอยู่ในภยันตรายแก่ชีวิต โดยมีได้จำกัดวิธีการช่วยไว้ จึงไม่มีความชัดเจนว่าจะรวมถึงการแจ้งเหตุหรือไม่ก็ตาม แต่ก็เห็นได้ว่า มีการกำหนดให้ประชาชนมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือผู้อื่นโดยเข้าไปลงมือกระทำการด้วยตนเองอยู่แล้วในสถานการณ์เฉพาะหน้า ซึ่งโดยหลักการ ย่อมเป็นการรुकล้ำเสรีภาพความเป็นส่วนตัวของปัจเจกชนยิ่งกว่าการแจ้งเหตุอันผู้แจ้งเพียงติดต่อไม่ว่าด้วยวิธีใดก็ตามไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อให้ข้อมูลเท่านั้น โดยไม่ต้องกังวลว่าอาจมีความเสี่ยงหรืออันตรายจากการแจ้งเหตุ นั้นเหมือนเช่นกรณีต้องเข้าไปทำการช่วยเหลือเอง ซึ่งหากประเมินความเสี่ยงภัยในการเข้าไปขัดขวางป้องกันผิดพลาด ก็อาจเกิดอันตรายแก่ตัวบุคคลนั้นได้ ทั้งยังไม่เป็นการแน่นอนอีกว่า จะสามารถวัดความเสี่ยงภัยได้อย่างถูกต้องเพียงไหนเพราะเป็นเหตุการณ์ที่พบเจอโดยไม่ได้ตั้งตัวมาก่อน แต่การแจ้งเหตุโดยเฉพาะการแจ้งในชั้นวางแผนก่อนการกระทำความผิด ผู้ล่วงรู้แผนการนั้นย่อมมีเวลาทบทวนไตร่ตรองตามสมควรถึงแนวโน้มหรือความเสี่ยงที่จะเกิดอาชญากรรมและมีเวลาที่จะตัดสินใจโดยพิจารณาข้อดีข้อเสียที่เกี่ยวข้องได้มากกว่า นอกจากนี้ เทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารในปัจจุบันก็ล้ำหน้าพัฒนาไปยิ่งกว่าสมัยก่อนมากทำให้ไม่สิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่ายในการแจ้งเหตุ ทั้งไม่ก่อให้เกิดความยุ่งยากหรือความไม่สะดวกเท่ากับการต้องละทิ้งงานที่กำลังจะไปทำเพื่อเข้าช่วยเหลือผู้อื่น จึงเป็นการละเมิดเสรีภาพขั้นต่ำที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ซึ่งจะ

เกิดผลเสียน้อยมากเมื่อเทียบกับผลประโยชน์ที่ได้รับจากการป้องกันอาชญากรรมร้ายแรงที่กำลังจะเกิดขึ้นหรือขัดขวางมิให้อาชญากรรมที่เกิดขึ้นแล้วเป็นความผิดสำเร็จลง หรือมิเช่นนั้นก็จะได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดได้ทันทั่วทั้ง ทั้งยังมีผลเป็นการป้องกันอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นต่อไปอีกในอนาคตหากล่วงรู้ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลหรือองค์กรที่มีแนวโน้มจะกระทำความผิดต่อเนื้องด้วยเหตุนี้เอง การกำหนดหน้าที่พลเมืองดีในการช่วยป้องกันอาชญากรรม เพื่อมิให้เป็นการขัดต่อหลักเสรีภาพของบุคคลมากเกินไป การแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่จึงเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดประการหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม หน้าที่ในการแจ้งตำรวจอาจถูกมองว่าเป็นเรื่องยุ่งยากหากบุคคลนั้นมองว่าการแจ้งเป็นการส่งข่าวให้ตำรวจหรือเป็นการฝ่าฝืนความไว้วางใจระหว่างบุคคล ดังนั้นจึงได้มีแนวคิดที่จะใช้ทางเลือกอื่นที่เหมาะสมกว่า ซึ่งแน่นอนว่าหากผู้หนึ่งสามารถโน้มน้าวให้ผู้วางแผนล้มเลิกความคิดที่จะกระทำความผิดลงได้ก็ย่อมเป็นหนทางที่ดีที่สุด แต่หากไม่มีความเป็นไปได้เช่นนั้นแล้ว ก็อาจเลือกใช้วิธีการเตือนผู้ที่กำลังจะตกเป็นเหยื่อ หากสามารถระบุตัวได้ชัดเจนแน่นอน อันจะเป็นการลดความรู้สึกรอคอยที่กังวลใจที่จะต้องแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้เนื่องจากในการเตือนผู้มีโอกาสจะตกเป็นเหยื่อนั้น ทำให้บุคคลดังกล่าวไม่ต้องเปิดโปงตัวผู้วางแผนก่ออาชญากรรมกับเจ้าพนักงานตำรวจโดยตรง ทั้งยังสามารถช่วยตัวเหยื่อได้ด้วย แต่หากไม่สามารถทราบตัวได้แน่นอนว่าเป็นใครแล้วหรือเป็นการฆาตกรรมแบบสุ่ม ก็ย่อมไม่สามารถใช้วิธีการนี้ได้ ทั้งนี้การเตือนเหยื่อก็ไม่ได้แก้ปัญหาในเรื่องของการเปิดเผยข้อมูลที่ล่วงรู้มาจากความสัมพันธ์อันขึ้นอยู่กับความไว้วางใจของผู้ประกอบวิชาชีพที่มีจรรยาบรรณกำกับแต่อย่างใด

ทั้งนี้ วิธีการอย่างอื่นที่สามารถกระทำเพื่อหลีกเลี่ยงการฝ่าฝืนหลักจรรยาบรรณหรือความไว้วางใจอีกวิธีหนึ่ง คือ การมุ่งยับยั้งหรือปรามผู้วางแผนอาชญากรรมโดยตรง อย่างไรก็ตามการกระทำดังกล่าวอาจเป็นการล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้วางแผนกระทำความผิดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น การคอยติดตามสอดส่องหรือยึดอาวุธที่ตั้งใจจะใช้ในการกระทำความผิดซึ่งการให้อำนาจเช่นนั้นกับประชาชนทั่วไปย่อมไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมที่ไม่ได้ยึดในระบบการควบคุมโดยประชาชนในสังคมด้วยกันและย่อมขัดแย้งกับหลักศุนษนติกระบวนและสิทธิขั้นพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนที่มอบอำนาจในการจะป้องกันอาชญากรรมให้แก่หน่วยงานของรัฐที่ตั้งขึ้นอย่างมีขอบเขตอำนาจหน้าที่ชัดเจนแล้ว การอนุญาตให้ปัจเจกชนคนธรรมดาสามารถล่วงล้ำสิทธิของบุคคลอื่นเพื่อป้องกันอาชญากรรมร้ายแรงนั้นควรจะต้องถูกจำกัดเพียงแค่อำนาจที่เป็นอันตรายอันใกล้จะถึงอันไม่สามารถจะเรียกเจ้าหน้าที่ได้ทันทั่วทั้งเท่านั้น คือในกรณีเป็นการ“ป้องกัน”ตน (หรือผู้อื่น) หรือการกระทำด้วยความ“จำเป็น” เมื่อผู้หนึ่งถูกบังคับให้ก่ออันตรายแก่บุคคลที่สามเพื่อ

ป้องกันอันตรายที่กำลังจะเกิดแก่บุคคลดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงการปล่อยให้การบังคับใช้กฎหมายไปตกอยู่ในอำนาจของสามัญชนทั่วไป หลายประเทศจึงจำกัดหน้าที่ในส่วนนี้ไว้ อย่างชัดเจนว่ากระทำได้เพียงแค่การแจ้งเหตุต่อเจ้าหน้าที่หรือเตือนผู้กำลังจะตกเป็นเหยื่อเท่านั้น⁸¹ ในประเทศไทยเองก็เช่นกัน การจะเข้าล่วงล้ำสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นตามกฎหมายอาญาได้ต้องกระทำเพื่อป้องกันหรือมีความจำเป็น อันจะทำให้การกระทำนั้นไม่เป็นความผิดหรือได้รับยกเว้นโทษ ทั้งไม่มีกฎหมายให้อำนาจประชาชนทั่วไปในการคอยสอดแนมผู้อื่นเพื่อป้องกันการกระทำ ความผิด ด้วยเหตุนี้ วิธีการที่ควรนำมาใช้จึงควรเป็นเพียงการแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายหรือการแจ้งไปยังผู้มีความเสี่ยงจะตกเป็นเหยื่อเพื่อให้หวาดตัวทันและสามารถหลีกเลี่ยงการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมเท่านั้น

7. เงื่อนไขสำคัญในการยกเว้นหน้าที่ในการแจ้งเหตุการกระทำความผิดทางอาญา

เงื่อนไขที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของการกำหนดหน้าที่พลเมืองดีที่มีกำหนดในทุกประเทศคือ การเข้าช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุนั้น จะต้องไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้พบเห็นเหตุการณ์นั้นหรือบุคคลที่สาม ซึ่งหากมีความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายแล้ว บุคคลนั้นก็ย่อมไม่มีหน้าที่ต้องกระทำการช่วยเหลือผู้อื่นนั้น ทั้งนี้ ทุกประเทศถือตามหลักว่า ประโยชน์ในการป้องกันหรือขัดขวางความผิดอุกฉกรรจ์เฉพาะหน้านั้นมีความสำคัญกว่าการละเมิดเสรีภาพเล็กน้อยของบุคคลที่สามารถเข้าทำการช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุได้โดยง่ายและสะดวกไร้ความเสี่ยง ด้วยเหตุนี้หากมีความเสี่ยงต่อบุคคลนั้นอันอาจก่อให้เกิดความสูญเสียในระดับมากกว่าที่ควรเป็นแล้ว ก็ย่อมเป็นข้อยกเว้นหน้าที่เช่นนั้นได้ เพราะย่อมไม่เป็นไปตามหลักอรรถประโยชน์เสียแล้วตามแนวคิดของประเทศซีวิลลอว์ หรือ การละเมิดสิทธิเสรีภาพต้องจำกัดขอบเขตให้มากที่สุดตามแนวคิดของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ แต่ทั้งนี้ ในชั้นวางแผนเตรียมการก่อนการกระทำความผิด ซึ่งผู้ล่วงรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับแผนการนั้นย่อมไม่มีอันตรายหรือความเสี่ยงที่จะเกิดภัยแก่ตัวเขาเองแต่ประการใด จึงไม่ได้มีการบัญญัติเงื่อนไขยกเว้นหน้าที่ในส่วนนี้ไว้อย่างชัดแจ้งในตัวกฎหมายแจ้งเหตุอย่างเช่นกรณีบทบัญญัติที่ให้เข้าช่วยเหลือด้วยตนเองในสถานการณ์เฉพาะหน้า แต่ในความเป็นจริงแล้ว ก็อาจเกิดกรณีที่มีอันตรายได้เช่นกัน ซึ่งเห็นว่าเป็นเรื่องของศาลที่จะหลักทั่วไปในกฎหมายพลเมืองดีมาปรับใช้ว่า บุคคลที่การแจ้งเหตุของเขาจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ตนหรือบุคคลอื่นนั้นจะได้รับยกเว้นหน้าที่ในการแจ้งเหตุดังกล่าวหรือไม่ นอกจากนี้ ควรเป็นเรื่องของการพัฒนากฎหมายการให้ความคุ้มครองพยานเสียมากกว่าการยกเว้นหน้าที่ เพราะไม่ใช่กรณีที่จะเกิด

⁸¹ German Penal Code section 138, Finland Penal Code chapter 15 section 10.

อันตรายโดยตรงจากการเข้าช่วยเหลืออย่างปัจจุบันทันด่วน ซึ่งจำเป็นต้องตัดสินใจอย่างวิญญูชนทันทีในสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงและตามพฤติการณ์ของบุคคลที่มีเหตุมีผลในภาวะเช่นนั้น แต่เป็นกรณีที่มีความเสี่ยงจะมีอันตรายจากการถูกแก้แค้นในภายหลัง ซึ่งการมีระบบคุ้มครองพยานโดยเก็บข้อมูลของผู้แจ้งเป็นความลับย่อมลดความเสี่ยงในเรื่องนี้ไปได้มาก

ทั้งนี้ ระดับความเสี่ยงภัยที่จะถือเป็นเหตุให้ผู้พบเห็นเหตุการณ์อาชญากรรมหรือภัยอันตรายอื่นๆ ได้รับยกเว้นหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุ นั้น มีความแตกต่างกันแล้วแต่ประเทศ ในประเทศเยอรมนีและเบลเยียม ใช้หลักความเสี่ยงที่พอประมาณเป็นเกณฑ์ที่เพียงพอที่จะยกเว้นหน้าที่ในการเข้าช่วยเหลือ เนเธอร์แลนด์และฝรั่งเศสใช้เกณฑ์ที่ต่ำกว่า คือ ความเสี่ยงส่วนบุคคลก็เป็นเหตุเพียงพอแล้วที่จะอ้างเพื่อไม่ต้องช่วยเหลือหรืออาจกล่าวได้ว่ากฎหมายพลเมืองดีในประเทศฝรั่งเศสนั้น ไม่ว่าจะมีความเสี่ยงใดๆเล็กน้อยเพียงใดก็ตามก็สามารถยกขึ้นอ้างเพื่อยกเว้นหน้าที่ได้ ในบางมลรัฐในสหรัฐอเมริกาให้มีหน้าที่ต้องช่วยหากไม่เป็นการขัดต่อกิจการสำคัญที่กำลังจะไปกระทำ ซึ่งจะเห็นได้ว่าขึ้นอยู่กับการตีความของศาลในแต่ละประเทศด้วย สำหรับในประเทศไทยนั้น มาตรา 374 มิได้บัญญัติไว้โดยแจ้งชัดว่าจะต้องมีความเสี่ยงในระดับใด แต่ได้มีความเห็นว่าเป็นความเสี่ยงในระดับที่วิญญูชนทั่วไปเห็นได้ชัดแจ้งว่าจะเกิดอันตรายขึ้นแก่ตนเองหรือบุคคลอื่น ซึ่งอันตรายนี้ กฎหมายมิได้กำหนดว่ามีระดับเพียงใด แต่กฎหมายย่อมไม่บังคับให้ผู้ใดต้องเสี่ยงภัยเพื่อช่วยบุคคลอื่น จึงต้องวินิจฉัยตามความรู้สึกรู้สีกของบุคคลทั่วไปในสถานการณ์เช่นนั้นว่าควรกลัวอันตรายนั้นหรือไม่ จึงมิใช่การวินิจฉัยเจตนาของผู้กระทำ แต่ต้องพิจารณาจากวิญญูชนที่ตกอยู่ในสภาวะ วิสัยและพฤติการณ์เช่นเดียวกัน ทั้งการช่วยต้องมีความจำเป็นด้วย⁸² อย่างไรก็ตาม มีความเห็นตามทฤษฎีต่างประเทศอีกทางหนึ่งว่า การจะตัดสินใจว่าบุคคลดังกล่าวควรกลัวอันตรายที่จะเกิดแก่ตนหรือไม่นั้น ต้องดูอย่างเป็นอัตตวิสัย คือ ดูจากความเข้าใจของบุคคลนั้นในสถานการณ์เช่นนั้น และมีได้ดูจากมาตรฐานผู้มีเหตุมีผล และแม้เขาจะเข้าใจผิดว่าจะเกิดภัยอันตรายแก่ตน จึงได้เลือกไม่ทำการช่วยเหลือ ก็ไม่ควรให้บุคคลนั้นมีความผิด เพราะเป็นกรณีการกำหนดหน้าที่โดยทั่วไปเท่านั้น ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าควรมีการกำหนดให้หากมีความเสี่ยงอันตรายที่จะเกิดจากการแจ้งเหตุแม้จะไม่ถึงขั้นที่จะทำให้ได้รับอันตรายสาหัส ก็สมควรยกเว้นหน้าที่ให้ตามแนวของประเทศฝรั่งเศส คือ หากจะเกิดอันตรายไม่ว่าร้ายแรงเพียงใดก็ตามแก่ผู้มีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุแล้ว ผู้นั้นย่อมได้รับยกเว้นหน้าที่ดังกล่าว ทั้งนี้โดยดูจากมาตรฐานของวิญญูชนทั่วไปว่าการแจ้งควรจะทำให้เกิดอันตรายร้ายแรงในสถานการณ์

⁸² จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายอาญาภาค 2 ตอน 2 และ 3, หน้า 1200-1201.

เช่นนั้นหรือไม่ แต่หากบุคคลผู้ล่วงรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดดังกล่าวเข้าใจผิดว่าจะมีเหตุอันตรายเกิดขึ้นแก่ตน โดยในความเป็นจริงไม่มีอันตรายเช่นนั้น เห็นว่าอาจปรับใช้หลักในประมวลกฎหมายอาญาเรื่องความสำคัญผิดเพื่อยกเว้นความรับผิดชอบได้ แต่ต้องไม่ใช่ความเข้าใจไปเองโดยไม่มีเหตุผลของบุคคลนั้นๆ

8. เหตุยกเว้นความรับผิดชอบให้กับผู้ไม่แจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญา

ในการกำหนดหน้าที่พลเมืองดีนั้น ย่อมมีการกระทบถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลในหลายประการ จึงได้มีการกำหนดเงื่อนไขข้อยกเว้นความรับผิดชอบของบุคคลบางประเภทหรือในบางสถานการณ์ที่ไม่อาจหรือไม่เหมาะสมที่จะให้มีความรับผิดชอบจากการละเว้นไม่ช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุ ทั้งนี้ด้วยสาเหตุของความสัมพันธ์ ความเสี่ยง การได้กระทำการอย่างเพียงพอแล้ว เป็นต้นของบุคคลดังกล่าว ซึ่งอาจวิเคราะห์แยกเป็นกลุ่มๆได้ ดังนี้ คือ

8.1 เหตุแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งแยกได้เป็นกลุ่มย่อยๆอีก 2 ประเภท คือ

- บุคคลในครอบครัวหรือญาติพี่น้อง ซึ่งอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส เยอรมัน ออสเตรเลียจะมีการยกเว้นความรับผิดชอบให้กับบุคคลในครอบครัวหรือญาติสนิทของผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นผู้สืบสายเลือดเดียวกันหรือญาติทางการแต่งงานและคู่สมรสของบุคคลดังกล่าว ด้วยเหตุของความลำบากใจในการแจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาของคนใกล้ชิด

- ผู้ประกอบวิชาชีพที่มีหลักจรรยาบรรณกำกับ เช่น แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ทนายความ นักจิตบำบัด ผู้ประกอบพิธีการทางศาสนา เช่น บาทหลวง ซึ่งการบังคับให้บุคคลเหล่านี้ต้องแจ้งเหตุจะเป็นการฝืนต่อหลักจรรยาบรรณทางวิชาชีพในการรักษาความลับระหว่างบุคคลเหล่านี้กับผู้มาขอรับคำปรึกษา อันเป็นการขัดต่อหลักความไว้วางใจซึ่งอาจก่อให้เกิดความรับผิดชอบในทางแพ่งได้ ทั้งนี้หน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพบางประเภท เช่น จิตแพทย์ ได้มีการขยายไปถึงการต้องมีความรับผิดชอบต่อบุคคลที่สามอีกด้วย โดยต้องมีการแจ้งเตือนผู้ที่กำลังจะตกเป็นเหยื่อจากคนไข้โรคจิตที่มารับคำปรึกษา เป็นต้น ซึ่งสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส เยอรมัน ได้ยกเว้นความรับผิดชอบให้บุคคลจำพวกนี้ในรายละเอียดต่างๆกันดังกล่าวในบทที่แล้ว

อย่างไรก็ตามบุคคลเหล่านี้จะไม่ได้รับยกเว้นความรับผิดชอบ หากเป็นกรณีที่เกิดกระทำโดยมิชอบต่อเด็กหรือผู้ที่ช่วยเหลือตนเองมิได้ เช่น ฝรั่งเศส หรือเป็นการกระทำความผิดอาญาอุกฉกรรจ์ที่ร้ายแรงเป็นพิเศษบางกรณี เช่น เยอรมันแล้วแต่นโยบายของแต่ละประเทศ ทั้งอาจมีเงื่อนไขให้บุคคลนั้นต้องได้ใช้ความพยายามอย่างสุจริตเต็มที่แล้วในการที่จะยับยั้งการกระทำความผิดหรือ

ขัดขวางเพื่อมิให้การกระทำความสำเร็จลงด้วย เช่น เยอรมันซึ่งหากไม่ได้ใช้ความพยายามขัดขวางด้วยแล้ว ย่อมไม่ได้รับยกเว้นความรับผิดชอบ

ทั้งนี้ เหตุเบื้องหลังของการยกเว้นความรับผิดชอบนั้นก็เพราะการแจ้งเหตุเป็นการฝ่าฝืนต่อหลักความไว้วางใจที่สมควรจะกระทำในความสัมพันธ์บางประการ เช่น การล่วงรู้ข้อมูลนั้นได้มาจากการมีความสัมพันธ์อันขึ้นอยู่กับความไว้วางใจในทางจรรยาบรรณวิชาชีพ เช่น แพทย์กับผู้ป่วย หรือทนายกับลูกความ บุคคลในครอบครัวเดียวกันหรือเพื่อนสนิทชิดเชื้อ ซึ่งการจะกำหนดหน้าที่ให้บุคคลเหล่านี้ต้องแจ้งเหตุถือเป็นการสร้างภาวะที่ไม่พึงประสงค์ให้แก่บุคคลนั้นเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะต้องเผชิญกับการตัดสินใจที่ยากลำบาก⁸³ ทั้งนี้ ถึงแม้จะไม่มีหน้าที่ทางกฎหมายต้องปฏิบัติ ก็อาจสันนิษฐานได้ว่า บัจเจกชนย่อมเลือกที่จะฝ่าฝืนความไว้วางใจและแจ้งเหตุดังกล่าวต่อตำรวจเพื่อที่จะช่วยชีวิตเพื่อนมนุษย์ แต่ในขณะเดียวกัน ก็จะมีอีกหลายคน que เลือกที่นิ่งเฉย และเลือกความซื่อสัตย์สุจริตต่อคู่กรณีของตน รวมทั้งพยายามที่จะโน้มน้าวให้บุคคลนั้นล้มเลิกความคิดจะประกอบอาชญากรรมด้วยตนเองและอาจประณามการนั้นด้วยก็ได้ บุคคลเหล่านี้จะขังน้ำหนักการตัดสินใจระหว่างการทำสิ่งที่ไม่ดีกับความล้มเหลวที่จะกระทำในสิ่งที่ดีและเลือกที่จะหลีกเลี่ยงกระทำในสิ่งที่ตนเห็นว่าเป็นเรื่องผิดซึ่งนั่นก็คือการหักหลังความไว้วางใจของคู่สนทนาของตนโดยการแจ้งเหตุนั่นเอง นอกจากนี้ บุคคลเหล่านี้จะอ้างเหตุผลยืนยันความชอบธรรมในการกระทำของตนว่า การแจ้งเหตุดังกล่าวจะเป็นผลให้พวกเขาต้องทรยศต่อความไว้วางใจที่พวกเขาได้รับอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และความเป็นไปได้ที่ข้อมูลนั้นจะช่วยเหลือเหยื่อได้จริงก็มีไม่สูงนัก ทั้งนี้ ถึงแม้บุคคลทั่วไปจะเชื่อว่าการสละความซื่อสัตย์ในการรักษาความลับนี้เป็นทางเลือกที่เหมาะสมในการช่วยเหลือชีวิตคน แต่ก็ยังไม่มีผู้ใดกล้าประณามว่าการเลือกทางตรงข้ามนั้นจะสมควรได้รับการลงโทษทางอาญา

อย่างไรก็ดี หากจะมองในอีกแง่หนึ่ง การกำหนดหน้าที่ทางกฎหมายให้ต้องแจ้งเหตุนั้นถือเป็นการช่วยลดความรู้สึกกระอักกระอ่วนใจที่จะต้องแจ้งเหตุต่อเจ้าพนักงานตำรวจได้เช่นกัน กล่าวคือ การที่มีกฎหมายบัญญัติบังคับให้ทำเช่นนั้นย่อมเป็นการช่วยตัดสินใจและปลดปล่อยบุคคลออกจากความรู้สึกลังเลว่าควรแจ้งหรือไม่อันถือเป็นการลดภาระทางด้านการตัดสินใจลง โดยการที่บุคคลนั้นจำเป็นต้องแจ้งเหตุทำให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลายว่าตนไม่ได้ "เลือก" ที่

⁸³ L. LIEBMAN, "PROTECTING THE PATIENT'S PRIVACY OR WARNING THE VICTIM OF DANGER--THE PHYSICIAN'S DILEMMA," (Thesis Hebrew University, Jerusalem, 1996), p. 27-59.

จะแจ้ง แต่ถูก”บังคับ”ให้แจ้ง นอกจากนี้ ในกรณีที่ความสัมพันธ์นั้นมีความไว้วางใจและแน่นแฟ้นเป็นอย่างมาก ก็อาจเป็นไปได้ว่าเขาจะเลือกที่จะแจ้งเหตุเองเพื่อประโยชน์แก่ผู้วางแผน อาชญากรรมซึ่งเป็นบุคคลใกล้ชิดตัวของเขา

ทางออกที่ดีประการหนึ่งของกรณีเช่นนี้ คือ การกำหนดข้อยกเว้นในกรณีพิเศษที่ผู้แจ้งเหตุมีความสัมพันธ์เฉพาะเรื่องหรือความสัมพันธ์พิเศษกับผู้วางแผนอาชญากรรมซึ่งจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้แจ้งที่จะต้องถูกบังคับให้ปฏิบัติตามกฎหมายโดยฝ่าฝืนความไว้วางใจที่บุคคลอื่นมีให้ แน่แน่นอนว่าข้อยกเว้นนี้ต้องมีลักษณะจำกัดและจะต้องมีหลักเกณฑ์บรรทัดฐานที่แน่นอน มิเช่นนั้นจะก่อให้เกิดสภาพการไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้ ซึ่งในความเป็นจริง มีหลายประเทศที่ให้อภิสิทธิ์แก่บุคคลที่เป็นคนในครอบครัวของผู้วางแผนกระทำความผิด เช่น เยอรมัน อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 139(3) บัญญัติให้การยกเว้นความรับผิดนี้ไม่รวมไปถึงกรณีความผิดอุกฉกรรจ์ร้ายแรงเช่น การฆ่าคนโดยเจตนาและการฆ่าคนโดยไม่เจตนา ทั้งการยกเว้นความรับผิดยังมีเงื่อนไขให้บุคคลในครอบครัวนั้นต้องพยายามโน้มน้าวให้ล้มเลิกการกระทำความผิดอย่างเต็มที่แล้วด้วย แต่ไม่มีประเทศใดที่กำหนดข้อยกเว้นให้ด้วยเหตุของความสัมพันธ์ฉันมิตรซึ่งอาจเป็นการสะท้อนถึงค่านิยมทางสังคมได้แก่หนึ่งที่ทำให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ในครอบครัวมากกว่าเพื่อนสนิท

แต่เมื่อเป็นกรณีที่ความสัมพันธ์นั้นเป็นเรื่องระหว่างผู้ประกอบวิชาชีพกับบุคคลที่เข้ามาติดต่อแล้วก็จะยิ่งซับซ้อนขึ้นไปอีก เพราะในฐานะของบุคคลในครอบครัวนั้น ย่อมเห็นคนใกล้ชิดชิดทางสายเลือดเป็นเรื่องสำคัญ ปกติจึงถือเป็นลักษณะของเหตุยกเว้นความผิดยิ่งกว่าเหตุผลโทษ อย่างไรก็ตาม ในกรณีของผู้ประกอบวิชาชีพนั้น ไม่ได้มีประเด็นอยู่ที่ความเป็นธรรมในการที่จะบังคับให้ต้องแจ้งเหตุเหมือนอย่างกรณีของบุคคลในครอบครัว แต่อยู่ที่ว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ถูกต้องสำหรับจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย สมควรหรือไม่ที่นักจิตวิทยาหรือผู้ประกอบวิชาชีพทางสาธารณสุข ทนายความและอื่นๆจะเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับแผนฆาตกรรมของคนไข้หรือลูกความ ซึ่งแนววินิจฉัยที่เห็นด้วยกับการให้เปิดเผยนั้นมีตัดสินเช่นในคดี *Tarasoff v. Regents of University of California* ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับกรณีความรับผิดฐานละเมิด ในคดีนั้น ศาลสูงแคลิฟอร์เนียได้ตัดสินให้นักจิตบำบัดต้องรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดจากการไม่เตือนให้เหยื่อทราบถึงเจตนาของคนไข้ที่จะฆ่าเธอ ซึ่งเขาได้ทราบจากการบำบัดรักษาดังกล่าว ศาลได้ให้ความเห็นจากการชั่งน้ำหนักระหว่างเอกสิทธิ์ของผู้ป่วยในการรักษาข้อมูลที่ได้ให้ในระหว่างการบำบัดเป็นความลับกับประโยชน์สาธารณสุขในการรักษาไว้ซึ่งชีวิตคนแล้วเห็นว่า “ในสังคมที่เต็มไปด้วยความเสี่ยงภัยเช่นในปัจจุบันนี้ การจะคุ้มครองจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพทั้งที่รู้อยู่ว่ามีความเสี่ยงที่จะเกิดอาชญากรรมจากการปกปิดข้อมูลของผู้ทำการบำบัด

เกี่ยวกับอาการร้ายแรงของผู้ป่วยนั้นย่อมไม่เป็นการสมควร ด้วยเหตุนี้ เอกสิทธิ์ความคุ้มกันในการเก็บรักษาความลับจะหมดสิ้นลงเมื่ออันตรายต่อสาธารณะได้บังเกิดขึ้น ”

สำหรับผู้พิพากษาที่มีความเห็นแย้งเห็นว่า การกำหนดหน้าที่ให้ต้องแจ้งเหตุเช่นนั้นไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมต่อสังคมอีกทั้งยังรบกวนการบำบัด ละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ป่วยและยังเพิ่มความรุนแรงอีกด้วย

ในหลายรัฐได้รับหลักเกณฑ์ของคดี Tarasoff นี้ไปปฏิบัติตามในฐานะคำพิพากษาบรรทัดฐาน (case law) หรือเป็นกฎหมายสารบัญญัติ⁸⁴ โดยหลักแล้วผู้ทำการบำบัดมีหน้าที่ที่จะต้องดูแล (duty of care) ในกรณีที่เกี่ยวข้องต้องทำร้ายโดยคนไข้ของตน แม้จะหมายถึงการเปิดเผยข้อมูลที่ได้มาจากคนไข้ก็ตาม อย่างไรก็ตาม มีขอบเขตที่จำกัดขึ้นอยู่กับการคาดเห็นอันตรายล่วงหน้า ความใกล้จะถึงและความแน่นอนพร้อมทั้งความเป็นไปได้ที่จะหลีกเลี่ยงอันตรายโดยไม่เปิดเผยข้อมูลนั้น ทั้งนี้รวมถึงความร้ายแรงของความเสียหายที่จะเกิดจากการเปิดเผยข้อมูลนั้นด้วย

นอกจากนี้ยังเกิดประเด็นว่า ควรจะมีความแตกต่างระหว่างบริบทของการใช้กฎหมายละเมิดและกฎหมายอาญาหรือไม่ จากการพิจารณาคำวินิจฉัยคดี Tarasoff นี้ อาจกล่าวได้ว่า การใช้แนวคิดกฎหมายอาญาในกรณีนี้นั้นจะเหมาะสมกว่าความรับผิดชอบทางแพ่งในเรื่องเกี่ยวกับการแจ้งเจตนาของผู้ป่วยที่คิดจะกระทำการฆาตกรรม ด้วยเหตุที่บทบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดควรให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ที่เชื่อถือไว้วางใจระหว่างผู้ประกอบวิชาชีพกับคนไข้หรือลูกความมากกว่า การกำหนดหน้าที่ในการที่จะต้องดูแลคนแปลกหน้านั้นน่าจะมีรากฐานมาจากการป้องกันอาชญากรรมต่อสาธารณชนซึ่งเป็นค่านิยมของทางกฎหมายอาญา ไม่ใช่เรื่องทางกฎหมายแพ่งหรือละเมิดแต่อย่างใด⁸⁵ และนอกจากนี้หากมองปัญหาเรื่องการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำ⁸⁶ ของผู้ทำการบำบัดที่ละเลยไม่แจ้งเหตุการกระทำคามผิดหรือเตือนเหตุล่วงหน้ากับผลเสียหายที่เกิดแก่เหยื่อจากการกระทำโดยส่วนตัวของคนไข้แล้วจะเห็นว่าหากจะกำหนดให้ผู้บำบัดมีหน้าที่ในการแจ้งเหตุ ความรับผิดชอบก็ไม่ควรที่จะเป็นเพราะเหตุที่การนั้น

⁸⁴ Slovenko, "The Therapists Duty to Warn or Protect Third Persons,"

PSYCHIATRY & L (1988): 139, 181-86.

⁸⁵ I. ENGLARD, THE PHILOSOPHY OF TORT LAW (U.S.A: Dartmouth, 1993), p. 178.

⁸⁶ Liebman, "PROTECTING THE PATIENT'S PRIVACY OR WARNING THE VICTIM OF DANGER--THE PHYSICIAN'S DILEMMA," หน้า 113.

ก่อให้เกิดอันตรายขึ้น หรือกล่าวคือความรับผิดไม่ควรขึ้นอยู่กับผลอันตรายที่เกิดเพราะหา ความสัมพันธ์ได้ยาก ซึ่งเป็นลักษณะที่เหมาะสมกับทางกฎหมายอาญา

นอกจากนี้ ข้อดีอีกอย่างของการบัญญัติให้เป็นกฎหมายทางอาญาคือในแง่ของการ บังคับใช้กฎหมาย ซึ่งบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีดุลยพินิจที่จะสั่งฟ้อง หรือไม่ฟ้องผู้ไม่แจ้งเหตุนั้นได้ตามสมควรแก่กรณี ในขณะที่หากเป็นเรื่องทางแพ่งแล้วไม่มีวิธีการ ใดในการควบคุมกลั่นกรองการฟ้องโดยบุคคลใดก็ได้ นั่นเลย อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าการบัญญัติเป็น กฎหมายอาญาจะมีความเหมาะสมกว่า แต่ก็อาจมีผลกระทบทางด้านการประกอบวิชาชีพด้าน จิตวิทยาหรือสาธารณสุขมากกว่า⁸⁷ กล่าวคือกฎหมายอาญาขาดส่วนที่ยืดหยุ่นต่างจากกฎหมาย ละเมิด ซึ่งถึงแม้ในทางละเมิดจะได้มีการกำหนด หน้าที่ดูแล(duty of care) ให้เปิดเผยข้อมูลได้ก็ ตามแต่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับหน้าที่ที่จะต้องดูแลความปลอดภัยของเหยื่อและหน้าที่นั้นถูกละเมิด หรือผู้บำบัดกระทำโดยประมาทเลินเล่อหรือไม่นั้นย่อมขึ้นอยู่กับพฤติการณ์แห่งคดีนั้น ซึ่งอาจมี บางกรณีที่มีการเปิดเผยข้อมูลจะเป็นการขัดขวางการบำบัดอย่างร้ายแรง และอาจเป็นไปได้ว่าใน ขณะที่ทำการบำบัดนั้น ผู้ป่วยอาจเปลี่ยนใจที่จะไม่กระทำความผิดจริงก็เป็นได้ ในกรณีเช่นนั้น แทนที่จะเลือกใช้ทางแจ้งเหตุต่อเจ้าหน้าที่ ผู้บำบัดก็อาจตัดสินใจโน้มน้ำหนักโดยการบำบัดรักษาแทน ซึ่งการกระทำเช่นนี้ไม่ควรจะต้องมีความรับผิดทางละเมิดไม่ว่าในท้ายที่สุดแล้วจะประสบ ความสำเร็จในการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดขึ้นจริงหรือไม่ ถึงแม้ว่ามีบางครั้งที่ผู้บำบัด จะต้องรับผิดเนื่องจากการประเมินโอกาสที่จะป้องกันมิให้คนไข้ก่ออาชญากรรมนั้นเป็นไปอย่างไม่ มีเหตุผลตามที่ควรมี แต่ความรับผิดในทางละเมิดนั้นก็จะมีผลเท่าใดนัก ทั้งนี้เพราะผู้ที่เลือกจะ ทำตามจรรยาบรรณวิชาชีพตนจนถึงที่สุดและยอมรับการตัดสินใจที่ผิดพลาดของตนโดยการจ่าย ค่าเสียหายทางละเมิดนั้นมีทางที่จะชดเชยค่าเสียหายที่ต้องจ่ายได้โดยการทำประกันความรับผิด ในการประกอบวิชาชีพนั่นเอง⁸⁸

ในทางตรงข้าม ความรับผิดทางอาญานั้นไม่เปิดโอกาสให้ผู้บำบัดได้ใช้ดุลยพินิจเกี่ยวกับ เรื่องดังกล่าว ซึ่งหากได้ล่วงรู้ถึงเจตนาที่จะกระทำความผิดของคนไข้ในระหว่างการบำบัดรักษา แล้ว ย่อมต้องแจ้งเจตนากระทำความผิดนั้นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ทุกครั้งไป ซึ่งถึงแม้ในความเห็น ทางวิชาชีพส่วนตัวจะเห็นว่า การเปิดเผยนั้นจะเป็นการขัดขวางต่อการบำบัดอย่างยิ่งก็ตาม

⁸⁷ Stone, "Suing Psychotherapists to Safeguard Society" , HARVARD LAW REVIEW 90 (1976): 358, 377-78.

⁸⁸ I. ENGLAND. THE PHILOSOPHY OF TORT LAW (U.S.A: Dartmouth,1993), p.178-179.

นอกจากนี้ยังอาจสันนิษฐานได้ว่าผู้บำบัดคงไม่เลือกทางที่จะก่อให้เกิดตนมีความรับผิดชอบทางอาญาเป็นแน่ จึงเป็นไปได้สูงว่าผู้บำบัดจะเลือกเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผนกระทำความผิดแม้โดยความจริงแล้วจะเห็นว่ามีความเป็นไปได้ต่ำและจะก่อให้เกิดผลเสียหายต่อการบำบัดก็ตาม ซึ่งการถูกบังคับให้เปิดเผยข้อมูลดังกล่าว จะเป็นผลเสียต่อการบำบัดคนไข้ที่ยังมีโอกาสที่จะแก้ไขให้หายหรือล้มเลิกความคิดโดยวิธีอื่นได้ อันจะกระทบถึงความเชื่อมั่นของผู้มารักษาต่อผู้ประกอบการวิชาชีพทางการแพทย์ในระยะยาวต่อไป

นอกจากปัญหาความไม่ยืดหยุ่นนี้ ก็ยังมีประเด็นเรื่องการกำหนดข้อยกเว้นดังกล่าวให้เป็นเหตุยกเว้นความผิดหรือเหตุยกเว้นโทษอีกด้วย โดยผู้ประกอบการวิชาชีพมักอ้างว่าตนควรได้รับการยกเว้นความผิดในการที่ฝ่าฝืนกฎหมายแจ้งเหตุเพื่อรักษาไว้ซึ่งจรรยาบรรณวิชาชีพที่พึงกระทำ ความแตกต่างระหว่างการยกเว้นความรับผิดให้บุคคลในครอบครัวกับผู้ประกอบวิชาชีพจะเห็นได้จากมาตรา 139(3) แห่งประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันที่บัญญัติให้บุคคลในครอบครัวได้รับการยกเว้นโทษ (No punishment shall be imposed ...) ในขณะที่ผู้ประกอบการวิชาชีพจะใช้คำว่า เมื่อเข้าเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนด จะได้รับการยกเว้นให้ไม่ต้องมีหน้าที่แจ้งเหตุการณ์กระทำความผิด (If the same prerequisites are met, a lawyer, a defense attorney or physician shall not be obliged to report what was confided to them in their professional capacity) นอกจากนี้ มาตรา 286 แห่งประมวลกฎหมายอาญาออสเตรียได้บัญญัติข้อยกเว้นหน้าที่ให้ผู้ประกอบวิชาชีพไม่แจ้งเหตุต่อเมื่อความเสียหายที่เกิดจากการเปิดเผยความลับนั้นจะมากกว่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นได้จากการไม่แจ้งเหตุ และหน้าที่แจ้งเหตุนี้ยังใช้กับความผิดทุกฐานที่กำลังจะลงมือกระทำ(ชั้นพยายาม) ที่มีอัตราโทษจำคุกไม่น้อยกว่าหนึ่งปี ด้วยเหตุนี้กฎหมายออสเตรียจึงบัญญัติให้เทียบความเสียหายที่จะเกิดหากไม่แจ้งกับความเสียหายที่เกิดจากการฝ่าฝืนความไว้วางใจดังกล่าวเพื่อพิจารณาว่าจะมีความรับผิดชอบหรือไม่ แต่อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ชัดว่า เมื่อเป็นกรณีวางแผนกระทำความผิดฐานฆ่าคนแล้ว เป็นไปได้อย่างที่คุณค่าในการรักษาความลับในจรรยาบรรณวิชาชีพจะมีค่ามากกว่าหน้าที่ในการแจ้งเหตุ อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการยกเว้นโทษหรือยกเว้นหน้าที่ก็ดี การให้ยกเว้นความรับผิดในตัวเองก็ย่อมเท่ากับเป็นการประกาศว่าในสายตาของกฎหมายอาญา สิ่งที่สำคัญกว่าคือ จรรยาบรรณในวิชาชีพและการคุ้มครองกระบวนการบำบัดมากกว่าการป้องกันอาชญากรรมร้ายแรงที่กำลังจะเกิด ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นแล้ว ย่อมเกิดปัญหาขัดแย้งกับข้อสันนิษฐานที่รองรับความชอบธรรมในการบัญญัติให้การไม่แจ้งเหตุการณ์กระทำความผิดออกจากรัจเป็นความผิดตามกฎหมายอาญา อย่างไรก็ดี ถึงแม้มีการให้สิทธิพิเศษดังกล่าวในทางปฏิบัติแต่ก็มีอยู่ไม่กี่ประเทศที่ให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ล่วงรู้ความลับจากการ

ประกอบกรงานหากเทียบกับกรณีบุคคลในครอบครัว รวมทั้งอาจมีเงื่อนไขอื่นอีก เช่น ตามมาตรา 137 แห่งประมวลกฎหมายอาญาเนเธอร์แลนด์ให้ยกเว้นความรับผิดชอบแก่บุคคลในครอบครัวและผู้ประกอบวิชาชีพที่ได้ข้อมูลในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ เยอรมันก็เช่นกัน แต่ในทั้งสองกรณีนี้จะเห็นได้ชัดว่าไม่ใช่กับกรณีอาชญากรรมร้ายแรงที่เกี่ยวกับชีวิต ยกเว้นแต่พระหรือบาทหลวงเท่านั้นที่ได้รับยกเว้นในทุกกรณี ส่วนในอิสราเอลมีความเห็นว่า ในกรณีของเด็กและผู้ที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือตัวเองจากการทำร้ายไม่ได้ นั่นไม่ควรยกเว้นให้แก่ผู้ประกอบวิชาชีพไม่ว่ากรณีใดๆเลย⁸⁹

8.2 การแจ้งเหตุจะทำให้ตัวผู้ขึ้นหรือบุคคลอื่นใดได้รับอันตรายหรือบาดเจ็บ ซึ่งเงื่อนไขนี้บัญญัติไว้ชัดในกฎหมายอาญาทุกมลรัฐของสหรัฐอเมริกาให้เป็นเงื่อนไขยกเว้นหน้าที่ช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุ ทำให้บุคคลนั้นไม่มีหน้าที่ที่จะต้องแจ้งเหตุการกระทำผิด ด้วยเหตุนี้เมื่อถูกฟ้องต่อศาล จึงสามารถยกขึ้นอ้างเป็นข้อต่อสู้เพื่อให้พ้นความรับผิดชอบได้

8.3 บุคคลอื่นนอกจากตัวผู้แจ้งเหตุได้เข้ากระทำการช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ทั้งนี้ เพราะความจำเป็นเป็นสาเหตุหนึ่งที่มีการกำหนดหน้าที่ทั่วไปแก่ผู้ที่มีได้มีความสัมพันธ์กันดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ หากมีผู้เข้าทำการช่วยเหลือจนสำเร็จผลแล้วย่อมไม่มีความจำเป็นที่ผู้ไม่แจ้งเหตุจะต้องรับผิดชอบอีก เนื่องจากคุณค่าที่มุ่งจะคุ้มครองนั้นมิได้เสื่อมเสียไป จึงอาจยกเป็นข้อต่อสู้เพื่อไม่ต้องรับโทษได้ ทั้งนี้ มีบัญญัติในกฎหมายอาญาของบางมลรัฐในสหรัฐอเมริกา

8.4 ได้เข้ากระทำการขัดขวางอาชญากรรมนั้นด้วยตนเองและการกระทำนั้นสามารถยับยั้งมิให้การกระทำผิดนั้นเกิดขึ้นหรือขัดขวางมิให้การกระทำผิดนั้นสำเร็จลง ซึ่งเท่ากับได้เข้าช่วยด้วยตนเองตามหลักกฎหมายพลเมืองดีแล้ว เป็นการกระทำที่ยอมเสียสละเสรีภาพยิ่งกว่าการแจ้งเหตุเสียอีก ในประเทศเยอรมัน จึงได้บัญญัติให้แม้การเข้าช่วยนั้นจะไม่ก่อให้เกิดผลใดก็ตาม โดยสามารถป้องกันได้เนื่องจากการกระทำของบุคคลอื่น บุคคลนั้นก็ต้องรับผิดชอบเพราะได้พยายามกระทำตามกฎหมายสูงสุดความสามารถและด้วยความสุจริตใจแล้ว

8.5 ความผิดนั้นไม่ได้กระทำลงจริง ข้อยกเว้นนี้มีในกฎหมายเยอรมันโดยใช้กับกรณีการไม่แจ้งเหตุการวางแผนการกระทำผิด เพราะหลังจากได้ล่วงรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับแผนการกระทำผิดแล้ว หากผู้วางแผนนั้นมิได้ลงมือกระทำจริง ย่อมไม่สมควรที่จะลงโทษผู้ไม่แจ้งเหตุดังกล่าว เนื่องจากยังไม่มีตัวการที่ต้องรับผิดชอบใดๆเลย การจะลงโทษผู้ไม่แจ้งจึงไม่สมเหตุสมผล จึงให้อำนาจศาลสั่งยกฟ้องได้

สำหรับประเทศไทยนั้น หากพิจารณาประมวลกฎหมายอาญามาตรา 374 จะเห็นเหตุข้อยกเว้นหน้าที่อยู่เหตุเดียวคือ กรณีที่การช่วยเหลือนั้นอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่น

⁸⁹ Netherlands Penal Code section 137, German Penal code section 139.

แต่ไม่ได้มีการบัญญัติให้แจ้งชัดว่า สามารถยกเป็นข้อต่อสู้ได้หรือไม่ประการใด นอกจากเหตุนี้แล้ว ก็ไม่มีเหตุอื่นใดอีก ทั้งในพระราชบัญญัติอื่นที่กำหนดให้แจ้งเหตุก็ไม่ได้มีการกำหนดโทษไว้จึงไม่มีการระงับเหตุยกเว้นความรับผิด ซึ่งหากย้อนไปดูกฎหมายตราสามดวง จะเห็นว่า มีการจำกัดความรับผิดให้แก่ญาติสนิทของผู้ทะเลาะวิวาททำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย โดยมีการลดโทษปรับใหม่ลงสองในสามส่วน นอกจากนี้ ยังมีการยกเว้นความรับผิดให้แก่ผู้ที่ได้เข้าช่วยเหลือในการจับกุมโจรผู้ร้ายจนได้รับบาดเจ็บให้ไม่ต้องถูกปรับใหม่เช่นเดียวกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความทันสมัยของบทบัญญัติในการช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุสมัยก่อน ทั้งยังเห็นได้ว่าหากได้มีการจับโจรผู้ร้ายมาส่งทางการได้เรียบร้อยแล้ว ก็จะมีการคืนทุนทรัพย์ที่ปรับใหม่มาให้แก่ชาวบ้านตามส่วนไป ซึ่งเท่ากับขอยกเว้นความรับผิดที่ว่าหากได้มีบุคคลอื่นเข้าทำการช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพแล้วก็ไม่ต้องรับผิดเพราะไม่เกิดความเสียหายใดๆที่กฎหมายมาตรานี้ต้องการจะคุ้มครองนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ขอยกเว้นความรับผิดหลายประการได้มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายไทยสมัยก่อนอยู่แล้ว และสามารถนำมาใช้ในปัจจุบันได้เช่นกันหากจะมีการกำหนดฐานความผิดขึ้น

ทั้งนี้ ควรมีการคุ้มครองผู้ที่ทำการแจ้งเหตุโดยสุจริตใจและเป็นไปตามมาตรฐานนิญญชนที่มีเหตุมีผลแล้วด้วยโดยไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่ง อาญาและปกครอง ย่อมเป็นหลักประกันให้แก่ผู้ที่เข้าทำการช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุได้มาก ดังเช่น ในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก 2546 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว 2550 ทั้งนี้ต้องมีความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์ในขณะนั้น แต่หากกระทำการโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงย่อมไม่ได้รับความคุ้มครอง นอกจากนี้ ผู้ที่ฝ่าฝืนความไว้วางใจในจรรยาบรรณวิชาชีพโดยการรายงานตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแจ้งเหตุนี้ ควรมีการกำหนดยกเว้นความรับผิดทางแพ่งให้แก่ผู้ประกอบการวิชาชีพเหล่านี้ด้วย เพื่อกันการถูกฟ้องการที่ได้กระทำตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย แต่ทั้งนี้บุคคลที่ได้รับค่าตอบแทนเป็นทางปกติแก่การเข้าช่วยเหลือนั้นอาจไม่รวมอยู่ในกรณีที่จะได้รับการยกเว้นความรับผิดทางแพ่งจากการปฏิบัติงานที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งนี้การกำหนดหน้าที่แจ้งเหตุอาจก่อให้เกิดผลดีกว่าการให้ประชาชนที่ไม่มีความรู้เข้าไปช่วยเหลือโดยตรงอันอาจก่อให้เกิดการปฐมพยาบาลหลังเกิดเหตุที่ผิดพลาดได้ ซึ่งอาจเกิดความเสียหายมากกว่าการแจ้งให้เจ้าพนักงานที่มีความเชี่ยวชาญเข้าไปจัดการโดยตรง

9. อัตราโทษในการไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญา

อัตราโทษในความผิดดังกล่าวมีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มประเทศคอมมอนลอร์และซีวิลลอร์ โดยในกลุ่มประเทศคอมมอนลอร์จะมีโทษค่อนข้างต่ำในระดับความผิดลหุโทษ

(misdemeanor) ในความผิดฐานแจ้งเหตุ โดยจะมีลักษณะเป็นความผิดเพราะกฎหมายบัญญัติ (mala prohibita) และมีอัตราโทษไม่สูงนักเพื่อมิให้เป็นการลวงล้าเสรีภาพมากเกินไป แต่ก็มี ความหลากหลายตามเกณฑ์ความร้ายแรงเพียงพอที่ศาลจะได้เลือกใช้ดุลยพินิจในการกำหนด ระยะเวลาการลงโทษที่สมควรแก่คดีได้ โดยมีการกำหนดระดับความผิดโทษสำหรับกรณีไม่แจ้ง เหตุความผิดร้ายแรงหรือที่รัฐให้ความสำคัญสูงกว่ากรณีที่มีความสำคัญรองลงมา ทั้งนี้การลงโทษ แบบลหุโทษมีระยะเวลาการจำคุกสูงสุดคือ 12 เดือน เว้นแต่แมสซาชูเซตส์ที่มีโทษจำคุกในความผิดลหุ โทษสูงสุดถึงสองปีหกเดือน และมีการแบ่งเป็นหลายระดับ ซึ่งอาจมีโทษแตกต่างกัน เช่น คลาส 1 และคลาส 2 เป็นโทษจำคุก ส่วนคลาส 3 และ 4 เป็นโทษปรับ เป็นต้น ทั้งนี้ผู้ได้รับโทษลหุโทษ อาจจะมีการปรับเปลี่ยนไปใช้วิธีการลงโทษอื่นๆแทนได้ เช่น การคุมประพฤติ การให้ทำงานบริการ สาธารณะ การจำคุกระยะสั้นหรือจำคุกเฉพาะวันหยุด ส่วนในประเทศชิลิลอร์ส่วนใหญ่จะมีทั้ง หน้าที่พลเมืองดีและหน้าที่ในการแจ้งเหตุ ทั้งที่บัญญัติรวมกันหรือแยกกัน โดยหากมีการแยก บบบัญญัติในการแจ้งเหตุออกมาต่างหาก ก็จะเป็นกรณีที่กำหนดให้แจ้งเหตุในความผิดที่ร้ายแรง มากและก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณค่าที่กฎหมายอาญาต้องการจะคุ้มครองสูงในชั้นวางแผนก่อน การกระทำความผิดหรือกรณีความผิดเกิดขึ้นแล้วยังไม่สำเร็จลงหรือมีแนวโน้มว่าจะไปกระทำ ความผิดขึ้นใหม่อีก ซึ่งการไม่แจ้งเหตุกรณีเช่นนี้จะมีอัตราโทษสูงมากถึงจำคุกห้าปีและปรับเป็น เงินอีกจำนวนมากเลยทีเดียว ในขณะที่ตัวกฎหมายพลเมืองดีทั่วไปที่กำหนดให้ช่วยเหลือบุคคลที่ ตกอยู่ในอันตรายจะมีอัตราโทษที่สูงเช่นเดียวกัน เช่น ประเทศฝรั่งเศส หรือมีอัตราโทษต่ำกว่า เช่น ในเยอรมัน แต่เป็นที่แน่ชัดว่า มีการให้ความสำคัญกับการแจ้งเหตุก่อนการกระทำความผิดเพื่อ ป้องกันอาชญากรรมมิให้เกิดขึ้นหรือสำเร็จลงซึ่งจะลงโทษหนักกว่าเมื่อเทียบกับกรณีอันตราย ธรรมดาหากไม่แจ้ง

ทั้งนี้ ในประเทศไทยสมัยก่อน ได้มีการกำหนดโทษปรับไหมและชดใช้ทุนทรัพย์เป็นหลัก ในกรณีที่มีได้ห้ามปรามผู้กระทำความผิดหรือจับผู้กระทำความผิดไม่ได้ แต่จะมีการปรับไหมใน ลักษณะเท่าเทียมกับความเสียหายที่เกิดขึ้น กล่าวคือ ปรับไหมในอัตราค่าผู้อื่นเลยทีเดียว เนื่องจากแรงงานมนุษย์เป็นสิ่งที่สำคัญของชาติและถือว่าการไม่ช่วยเหลือเป็นการทำให้สูญเสียชีวิต ซึ่งทรัพยากรนั้น จึงมีการปรับไหมที่สูง ทั้งนี้ในบางกรณีไม่ได้กำหนดไว้ชัดเจนแล้วแต่ดุลยพินิจของ ลูกขุนในสมัยก่อน แต่เฉพาะกรณีความผิดต่อความมั่นคงนั้นจะมีโทษสถานหนักเป็นพิเศษ เทียบเท่าได้กับการลงมือกระทำการก่อความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในบ้านเมืองนั่นเองเลยทีเดียว โดยจะมีลักษณะของการเพิ่มโทษขึ้นเรื่อยๆตามจำนวนครั้งที่นิ่งเฉยไม่แจ้งเหตุ นั้น และพิจารณา จากความน่าเชื่อถือของการไม่กระทำซึ่งสอดแสดงให้เห็นถึงเจตนาที่ไม่ชอบ เมื่อได้ละเว้นหลายครั้ง

เข้า จึงเสมือนกับการรู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิด ซึ่งจะได้รับโทษสูงราวกับเป็นผู้กระทำเสียเอง ซึ่งโทษสูงที่สุด คือ การประหารชีวิตและริบทรัพย์สินสมบัติซึ่งเห็นได้ว่าเป็นโทษที่หนักและรุนแรงมาก

อย่างไรก็ตามการกำหนดโทษเช่นนั้นอาจเป็นการเกินขอบเขตของแนวคิดการลงโทษในปัจจุบัน เพราะผู้ที่นิ่งเฉยนั้นมิได้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด เพียงแต่มิได้กระทำการให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐที่ต้องการจะดำรงไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยในสังคมเท่านั้น อันเป็นการเพิกเฉยต่อสิ่งที่สังคมต้องการจะปกป้อง โทษที่ได้รับจึงไม่ควรเท่ากับความเสียหายที่เกิด แต่ควรมีโทษในระดับที่กำหนดแน่นอนตามระดับความน่าตำหนิติเตียนของการกระทำนั้น เช่นเดียวกับโทษจำคุกหรือปรับกรณีบุคคลไม่เสียภาษีตามที่รัฐกำหนดหรือเมื่อฝ่าฝืนกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมหรือขัดต่อบทบัญญัติให้หยุดรถช่วยผู้ประสบอุบัติเหตุหรือแจ้งเหตุของกฎหมายจราจร ซึ่งหากเทียบแล้วจะเห็นได้ว่า บทบัญญัติเหล่านี้มีโทษทางอาญาให้ต้องจำคุกในระดับที่มีโทษสูง ทั้งที่คุณค่าของสิ่งที่กฎหมายอาญาต้องการจะคุ้มครองในที่นี้อาจไม่มากกว่ากรณีแจ้งเหตุในความผิดอุกฉกรรจ์หรือความผิดต่อความมั่นคงเลย ซึ่งกฎหมายเหล่านี้มุ่งแบ่งภาระหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมโดยการกระจายภาระในการร่วมแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งให้รัฐนำไปเป็นสวัสดิการ(การเสียภาษี) หรือเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมในสังคม(ความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม) เท่านั้น อันมีความเร่งด่วนน้อยกว่าการแจ้งเหตุเมื่อพบหรือทราบการกระทำความผิดร้ายแรงเสียอีก จะเห็นได้ว่ากฎหมายหลายประเภทที่กำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ต้องกระทำการบางอย่างอันเป็นหน้าที่ทั่วไปตามที่กฎหมายบัญญัติเช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ 2550 ซึ่งบัญญัติให้ผู้ให้บริการต้องเก็บข้อมูลจราจรคอมพิวเตอร์ไว้ไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับแต่วันที่ข้อมูลนั้นเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ หากผู้ให้บริการผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรานี้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าแสนบาท ซึ่งจะเห็นได้ว่าการกำหนดโทษทางอาญาแก่ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติเกี่ยวกับนโยบายของรัฐนี้เป็นโทษปรับสูงมาก ในขณะที่อัตราโทษเกี่ยวกับกฎหมายพลเมืองดีในปัจจุบันเช่น ในมาตรา 374 นั้นมีโทษต่ำ คือ จำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาทเท่านั้น ทั้งที่มีคุณธรรมทางกฎหมายที่อยู่เบื้องหลังคือ ชีวิตของมนุษย์ที่มีความสำคัญกว่านโยบายของรัฐในบางกรณีมาก

นอกจากนี้ ความผิดลหุโทษยังสามารถที่จะเปรียบเทียบปรับได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37(2) ซึ่งบัญญัติให้ เมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับตามที่พนักงานสอบสวนเปรียบเทียบแล้วหรือมาตรา 37(3) หากเป็นกรณีที่เกิดในกรุงเทพมหานคร เมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับตามที่นายตำรวจประจำท้องที่ตั้งแต่ตำแหน่งสารวัตรขึ้นไป หรือนายตำรวจสัญญาบัตรผู้ทำการในตำแหน่งนั้นๆได้เปรียบเทียบแล้ว ก็ให้คดีนั้นเป็นอันเลิกกันได้อีก ซึ่งทำให้อาจ

จบไปโดยรวดเร็วจากการเปรียบเทียบปรับเพียงเล็กน้อย อันสะท้อนให้เห็นถึงการไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควรกับบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการดำรงอยู่ของชาติ โดยหากเปรียบเทียบกับกฎหมายฝรั่งเศสหรือเยอรมันแล้ว จะเห็นได้ว่า มีโทษที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด และในกรณีของฝรั่งเศส การกำหนดโทษที่สูงดังกล่าวจะทำให้คดีขึ้นไปสู่การพิจารณาของศาล หรืออย่างน้อยก็ถึงมือของอัยการหรือผู้พิพากษาไต่สวนที่จะกลั่นกรองว่าควรมีการสั่งฟ้องคดีนั้นหรือไม่โดยพิจารณาว่าจะประโยชน์ต่อสาธารณะเพียงใด ซึ่งเรื่องเกี่ยวกับการช่วยชีวิตคนนั้นเห็นว่าจะไม่ควรจะปล่อยให้สิ้นสุดลงที่ชั้นพนักงานตำรวจเป็นผู้ตัดสิน ทั้งเนื่องจากประเทศไทยมีการแบ่งแยกสถาบันตำรวจและอัยการออกจากกันอย่างชัดเจนและไม่ก้าวก่ายอำนาจหน้าที่ซึ่งกันและกัน ทำให้คดีบางประเภทที่อาจเสร็จสิ้นลงในชั้นตำรวจได้นั้น อัยการไม่ได้รับทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวอันอาจนำไปสู่การใช้ดุลยพินิจสั่งฟ้องได้ ทำให้ไม่มีคดีที่เกี่ยวกับหน้าที่โดยทั่วไปในการคุ้มครองคุณค่าชีวิตของมนุษย์หรือความสงบเรียบร้อยของสังคมขึ้นไปสู่ศาล ซึ่งต่างกับในกรณีของต่างประเทศฝั่งซีวิลลอว์อย่างสิ้นเชิง

จากที่ได้วิเคราะห์บทบัญญัติความผิดในการไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดทางอาญาที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้เขียนเห็นว่า การกำหนดหน้าที่ตามกฎหมายอาญาให้บุคคลมีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุอาชญากรรมบางประเภทจะเป็นประโยชน์ในการป้องกันอาชญากรรมในระยะยาวต่อไปในอนาคต อย่างไรก็ตาม การจะกำหนดหน้าที่ให้แก่ประชาชนทั่วไปเพียงได้นั้น ย่อมต้องคำนึงถึงพื้นฐานทางสังคมของประเทศไทยประกอบด้วย ทั้งนี้ ถึงแม้ว่าระบบการปกครองของไทยจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับประเทศซีวิลลอว์ในการให้อำนาจอรัฐในการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลเพื่อประโยชน์ส่วนรวมได้ตามสมควรและตั้งแต่อดีตกาล ระบบการปกครองของไทยก็เป็นระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ซึ่งให้ความสำคัญกับอำนาจของพระเจ้าแผ่นดินซึ่งเป็นผู้ปกครองบ้านเมืองทั้งเพื่อนบ้านก็มีความปรองดองเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน อันมีความแตกต่างจากกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ ซึ่งในหลายๆประเทศได้มีการปฏิวัติเรียกร้องสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนจนสิทธิส่วนตัวของปัจเจกชนมีความสำคัญกว่าอำนาจอรัฐและรัฐจะจำกัดสิทธิเสรีภาพได้ในเรื่องที่เป็นจริงๆ เท่านั้นก็ตาม แต่เนื่องจากการที่ประเทศไทยรับเอาแนวคิดในการเคารพสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของทางตะวันตกเข้ามาใช้แต่ยังไม่เต็มรูปแบบกล่าวคือ คนไทยยังมิได้มีความรู้สึกเหมือนเช่นคนต่างประเทศว่ากฎหมายนั้นจะต้องปฏิบัติตามอย่างจริงจังเพื่อมิให้กระทบสิทธิของบุคคลอื่น แต่กลับรับเอาวัฒนธรรมต่างคนต่างอยู่เข้ามา ทำให้สังคมไทยปัจจุบันขาดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในลักษณะของชุมชนบ้านใกล้เรือนเคียงอย่างในสมัยก่อนและไม่มีจิตสำนึกร่วมกันในการช่วยเหลือบุคคลในชุมชนเดียวกับตนตามหลักการควบคุมทางสังคม(Social Control) ประกอบกับ

ความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ตามระบบศักดินาเดิมที่ฝังรากลึกอยู่ในวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของคนไทยทำให้ขาดการมีจิตสำนึกในการปฏิบัติตามกฎหมายเพราะเป็นกฎหมายอย่างกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ เพราะมิได้มุ่งที่การคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมอย่างเคร่งครัด แต่ยังคงมีความสัมพันธ์ในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างพวกพ้อง การบังคับใช้กฎหมายแจ้งเหตุการกระทำความผิดนี้ จึงอาจเกิดความไม่เท่าเทียมได้ ด้วยเหตุดังกล่าว การกำหนดให้เป็นความผิดและมีโทษทางอาญาดังเช่นกลุ่มประเทศตะวันตกจึงยังเป็นการไม่สมควร โดยเฉพาะการกำหนดอัตราโทษที่สูงอย่างเช่นในประมวลกฎหมายอาญาของกลุ่มประเทศซีวิลลอว์อาจก่อให้เกิดผลในทางต่อต้านจากกลุ่มผู้บังคับใช้กฎหมายได้

ด้วยเหตุนี้ ในขั้นแรก จึงควรมีการกำหนดหน้าที่แจ้งเหตุตามกฎหมายแต่ไม่มีโทษกำกับก่อนเพื่อสร้างความเข้าใจในเบื้องต้น รวมทั้งการใช้มาตรการต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือของประชาชนแล้วจึงค่อยพัฒนาในระยะยาวเป็นความผิดที่มีโทษทางอาญาต่อไป ซึ่งหากจะมีการกำหนดความผิดในการไม่แจ้งเหตุในภายหลังในภายหลัง เบื้องต้นควรมีการกำหนดให้การไม่แจ้งเหตุเป็นความผิดและมีโทษในระดับลหุโทษเช่นเดียวกับกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ เพื่อสร้างรากฐานจิตสำนึกในการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีให้เกิดความเคยชินก่อน ซึ่งจะเป็นการปูทางไปสู่การร่วมมือกันแจ้งเหตุการกระทำความผิดมากยิ่งขึ้นในระยะต่อไป ทั้งนี้เพราะความผิดในปัจจุบันมีลักษณะร้ายแรงขึ้นเรื่อยๆ และไม่อาจพึ่งพาการสืบหาข้อมูลจากเจ้าหน้าที่รัฐแต่เพียงประการเดียว การกำหนดความผิดและมีโทษบังคับทางอาญาจะช่วยส่งเสริมจิตสำนึกว่าการนิ่งเฉยดูคายนั้นเป็นสิ่งที่น่าตำหนิตัวเอง แต่โทษในเบื้องต้นไม่ควรจะสูงเกินไปนักเพราะจะทำให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมไม่กล้าบังคับใช้กฎหมายให้เกิดผลได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ จะได้อธิบายที่มาของการที่ต่างประเทศใช้ในการสนับสนุนให้พลเมืองร่วมแจ้งเหตุอาชญากรรมและจะได้เสนอแนวทางหากมีการนำมาปรับใช้ในประเทศไทย ดังจะได้อธิบายต่อไป

4.3 วิเคราะห์มาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญา

1) มาตรการคุ้มครองผู้เข้าขัดขวางหรือแจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาจากความรับผิดชอบ

ดังที่ได้กล่าวมาในบทที่แล้วว่า กฎหมายต่างประเทศนั้นได้มีการบัญญัติคุ้มครองผู้ที่แจ้งเหตุโดยสุจริตหรือได้เข้ายับยั้งหรือขัดขวางการกระทำความผิดด้วยตนเองอย่างบริสุทธิ์ใจมิให้ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญา ซึ่งสำหรับประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ก็ได้มีการ

บัญญัติในลักษณะเดียวกันให้ผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยความสุจริตใจไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง⁹⁰ ส่วนการแจ้งเหตุในความผิดอาญาฐานอื่น ๆ ยังไม่ได้มีการบัญญัติหน้าที่ในการแจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาเป็นหน้าที่ตามกฎหมาย จึงยังไม่มีบทบัญญัติเฉพาะเพื่อคุ้มครองผู้แจ้งเหตุ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญาของไทยมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการป้องกันและความจำเป็นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 และมาตรา 67 เช่นเดียวกับในประมวลกฎหมายอาญาของประเทศซีวิลลอว์ ผู้ที่ได้เข้าช่วยเหลือผู้อื่นตามหลักพลเมืองดีแล้ว เกิดความผิดพลาดหรือแจ้งเหตุด้วยความสุจริตใจโดยไม่ทราบว่าเป็นความจริง จึงยังได้รับการยกเว้นความผิดหรือยกเว้นโทษตามหลักกฎหมายอาญาทั่วไปอยู่เช่นเดียวกับในฝรั่งเศสหรือเยอรมัน แต่ถ้ากระทำได้โดยมีเจตนาร้ายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ก็อาจไม่ถือเป็นการป้องกันหรือจำเป็นหรืออาจถือเป็นการการป้องกันหรือจำเป็นเกินสมควรแก่เหตุ เป็นเหตุให้มีความรับผิดทางอาญาและอาจถูกฟ้องให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ สำหรับผู้ประกอบการวิชาชีพที่มีจรรยาบรรณกำกับนั้น ตกอยู่ภายใต้ระเบียบจรรยาบรรณของวิชาชีพนั้นๆ ประกอบกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 323 ได้บัญญัติให้ผู้ใดที่ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งความลับของผู้อื่น โดยเหตุที่เป็นเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ โดยเหตุที่ประกอบอาชีพเป็นแพทย์ เภสัชกร คนจำหน่ายยา นางผดุงครรภ์ ผู้พยาบาล นักบวช หมอความ ทนายความ หรือผู้สอบบัญชีหรือโดยเหตุที่เป็นผู้ช่วยในการประกอบอาชีพนั้น แล้วเปิดเผยความลับนั้นในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ⁹¹ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเปิดเผยความลับที่ได้จากการประกอบวิชาชีพนั้นเป็นการฝ่าฝืนความไว้วางใจที่กฎหมายอาญาให้ความคุ้มครอง อันทำให้เกิดความรับผิดตามกฎหมาย ทั้งยังอาจมีความรับผิดทางแพ่งในการต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามมาอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ การจะกำหนดหน้าที่ในการแจ้งเหตุไม่ว่าในรูปแบบใด จึงควรมีการกำหนดยกเว้นหน้าที่หรือยกเว้นความรับผิดทางอาญาและทางละเมิดให้แก่ผู้ประกอบการวิชาชีพด้วย ทั้งควรมีการกำหนดยกเว้นความรับผิดจากการฝ่าฝืนข้อบังคับว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้ประกอบวิชาชีพนั้นๆ ซึ่งมักจะเกิดขึ้นตามปกติตามครรลองของการแจ้งข้อมูลที่ได้จากการปรึกษาเป็นการส่วนตัว แต่หากเป็นความผิดร้ายแรง อันการจะคุ้มครองไว้ซึ่งคุณค่าทางกฎหมายนั้นมีความสำคัญยิ่งกว่าการรักษาความลับตามจรรยาบรรณการประกอบวิชาชีพแล้ว บุคคลที่มีเอกสิทธิ์เหล่านี้ย่อมไม่อาจอ้างเหตุขึ้นมาเพื่อยกเว้นหน้าที่หรือ

⁹⁰ พรบ. คุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ม. 29, พรบ. คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ม. 5.

⁹¹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 323.

ความรับผิดชอบได้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในคดี Tarasoff เป็นต้น แต่หากเป็นกรณีทั่วไปที่ไม่ร้ายแรงแล้ว ในต่างประเทศมักจะยกเว้นหน้าที่ให้แก่ผู้ประกอบการวิชาชีพให้ไม่ต้องมีความรับผิดชอบ

ด้วยเหตุนี้ หากในประเทศไทยจะได้มีกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดให้แจ้งเหตุการกระทำ ความผิดอาญา ก็ควรจะมีการบัญญัติให้ชัดเจนเช่นเดียวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ว่าหากได้แจ้งเหตุโดยสุจริตใจ ย่อมไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่งทางอาญาและทางปกครองและมีการยกเว้น ความรับผิดชอบให้แก่ผู้ประกอบการวิชาชีพให้ไม่ต้องรับผิดชอบในการฝ่าฝืนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเอกสิทธิ์ ความไว้วางใจด้วยเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ หากผู้ที่เข้าช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุได้รับความเสียหาย จากการแจ้งเหตุโดยสุจริตนั้น อาจเรียกค่าสินไหมทดแทนชดเชยความเสียหายได้จากตัวผู้เสียหาย ตามหลักสัญญาให้ความช่วยเหลือโดยปริยายเช่นเดียวกับฝรั่งเศสหรือตามหลักความจำเป็นใน ยามฉุกเฉินเช่นเดียวกับเยอรมันด้วย หรืออาจนำกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการงานนอกสั่งตามที่มี อยู่แล้วมาปรับใช้ก็ได้

2) มาตรการลงโทษผู้แจ้งเหตุอันเป็นเท็จ

ในกรณีที่ผู้แจ้งเหตุมิได้แจ้งด้วยความสุจริตใจ การกระทำนั้นจะกลายเป็นการแจ้งความ เท็จต่อพนักงานเจ้าหน้าที่อันเป็นความผิดอาญาเช่นเดียวกับในต่างประเทศ ทั้งนี้หากเป็นการแจ้ง ความเท็จต่อพนักงานเจ้าหน้าที่โดยทั่วไปจะเป็นความผิดตามมาตรา 137 ที่บัญญัติให้ผู้ใดแจ้ง ข้อความอันเป็นเท็จแก่เจ้าพนักงาน ซึ่งอาจทำให้ผู้อื่นหรือประชาชนเสียหาย ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ในกรณีนี้หากแจ้งเท็จจะเป็นการ แจ้งความเท็จเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาโดยตรง ซึ่งจะมีโทษหนักขึ้น ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 172-174 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ดังต่อไปนี้คือ มาตรา 172 ผู้ใดแจ้งข้อความอัน เป็นเท็จเกี่ยวกับความผิดอาญา แก่พนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี พนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานผู้มี อำนาจสืบสวนคดีอาญา ซึ่งอาจทำให้ผู้อื่นหรือประชาชนเสียหาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสอง ปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ และหากมิได้มีความผิดอาญาเกิดขึ้นจริง แต่แจ้งว่า มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น จะเข้ากรณีมาตรา 173 ที่บัญญัติให้ ผู้ใดรู้ว่ามิได้มีการกระทำ ความผิดเกิดขึ้น แจ้งข้อความแก่พนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญาว่า ได้มีการกระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีและปรับไม่เกินหกพันบาท นอกจากนี้ ยังมีเหตุเพิ่มโทษหากมีเจตนาพิเศษที่มีขอบในการแจ้งเท็จนั้นอีกด้วยตามมาตรา 174 กล่าวคือ ถ้า การแจ้งข้อความตาม มาตรา 172 หรือ มาตรา 173 เป็นการเพื่อจะแกล้งให้บุคคลใดต้องถูกบังคับ ตามวิธีการเพื่อ ความปลอดภัย ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี และปรับไม่เกินหกพัน

บาทและถ้าการแจ้งตามความในวรรคแรกเป็นการเพื่อจะแกล้งให้บุคคลใด ต้องรับโทษหรือรับโทษหนักขึ้น ผู้กระทำได้ระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีและปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหากบุคคลใดแจ้งเหตุการณ์กระทำความผิดอาญาเป็นเท็จ ย่อมจะต้องได้รับโทษตามกฎหมายอยู่แล้ว

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากไม่มีกฎหมายกำหนดหน้าที่แจ้งเหตุในความผิดร้ายแรงบางประการโดยเฉพาะ ทำให้หากมีการแจ้งความเท็จไม่ว่าในความผิดอุกฉกรรจ์เป็นพิเศษที่ทำให้เกิดการสิ้นเปลืองทรัพยากรในการป้องกันมาก เช่น การก่อการร้าย ก็กับการแจ้งเหตุในความผิดเล็กน้อยๆ เช่น ลักทรัพย์ ได้รับการลงโทษในอัตราโทษเดียวกัน ซึ่งไม่เหมาะสม ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าควรมีการบัญญัติความผิดและโทษในการแจ้งความเท็จเกี่ยวกับการก่อการร้ายหรือความผิดอุกฉกรรจ์ในบางกรณีเช่น การวางระเบิดเป็นกรณีพิเศษ เพื่อมิให้บุคคลอาศัยโอกาสแจ้งเหตุโดยพรั่าเพื่อทั้งที่ไม่มีมูลความจริง อันจะก่อให้เกิดการสิ้นเปลืองทรัพยากรบุคคลและค่าใช้จ่ายในการเตรียมการรับมือโดยไม่จำเป็น ทั้งการแจ้งความเท็จดังกล่าวอาจก่อให้เกิดความหวาดผวามในหมู่ประชาชนทั่วไปที่ต้องได้รับแจ้งเตือนก่อนเกิดเหตุตามข้อมูลเท็จนั้นอีกด้วย การมีความผิดเฉพาะในเรื่องดังกล่าวเหมือนอย่างเช่นประเทศสหรัฐอเมริกาโดยเป็นความผิดเกี่ยวกับการแจ้งความเท็จที่มีโทษสูงกว่าการแจ้งความเท็จกรณีความผิดทั่วไป จึงจะช่วยลดการแจ้งเหตุที่ไม่มีมูลไปได้เป็นอันมาก ทั้งนี้ องค์ประกอบของความผิดดังกล่าว คือ การแจ้งเหตุอันเป็นเท็จเกี่ยวกับการก่อการร้ายหรือข่มขู่ว่าจะก่อการร้ายโดยรู้ว่าการแจ้งเหตุนั้นไม่เป็นความจริงและได้มีการสื่อสารข้อมูลที่ผิดนั้นไปยังอีกบุคคลหนึ่ง รวมถึงการแจ้งเหตุเกี่ยวกับการขู่ว่าจะก่อการร้ายหรือกล่าวหาว่าผู้อื่นเป็นผู้ก่อการร้ายโดยไม่เป็นความจริงด้วย นอกจากนี้ การแจ้งเหตุเกี่ยวกับการก่อการร้ายที่ไม่เป็นความจริงนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นการแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยอาจเป็นการแจ้งเตือนเพื่อนบ้านหรือเพื่อนร่วมงานก็เพียงพอที่จะถือว่าได้ลงมือกระทำความผิดแล้ว⁹²

⁹² Michigan Penal Code 750.543m

(1) A person is guilty of making a terrorist threat or of making a false report of terrorism if the person does either of the following:

(a) Threatens to commit an act of terrorism and communicates the threat to any other person.

(b) Knowingly makes a false report of an act of terrorism and communicates the false report to any other person, knowing the report is false.

3) มาตรการคุ้มครองผู้แจ้งเหตุโดยการปกปิดข้อมูลส่วนบุคคลและการกักกันกรองข้อมูลของเจ้าหน้าที่

ทั้งนี้ จะเห็นได้จากกระบวนการในการแจ้งเหตุในต่างประเทศโดยบุคคลอาจเลือกที่จะแจ้งเหตุโดยปกปิดตนเองเป็นความลับ หรืออาจแจ้งเหตุโดยแจ้งชื่อที่อยู่ของตนก็กระทำได้อย่างไรก็ตามในความผิดสำคัญที่มีกฎหมายกำหนดหน้าที่ให้แจ้งเหตุ เช่น ความผิดเกี่ยวกับการกระทำโดยมิชอบต่อเด็กหรือคนชรา ในหลายมลรัฐจะเห็นความสำคัญในการกำหนดให้ต้องแจ้งชื่อที่อยู่และอาชีพของผู้แจ้งเหตุด้วย เพื่อประโยชน์ในการสืบถามข้อมูลเพิ่มเติมในภายหลัง แต่โดยทั่วไป การแจ้งเหตุไม่จำเป็นต้องเปิดเผยชื่อของผู้แจ้ง ทั้งนี้เพื่อให้บรรล่วัตถุประสงค์ในการส่งเสริมให้บุคคลทั่วไปให้ความช่วยเหลือแจ้งเบาะแสแก่พนักงานเจ้าหน้าที่มากขึ้นด้วยความขาดแคลนบุคลากรที่จะทราบการกระทำผิดในทุพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง การแจ้งเหตุอย่างบุคคลนิรนามจะช่วยลดความลำบากใจของผู้แจ้งเหตุไปได้มาก เนื่องจากไม่ต้องกลัวความยุ่งยากในการถูกเรียกมาเป็นพยานในภายหลังหรือการถูกแก้แค้นคืน(fear of reprisal) และถึงแม้จะได้แจ้งข้อมูลส่วนบุคคลแก่ทางเจ้าหน้าที่ ก็จะถูกรักษาไว้เป็นความลับอย่างเข้มงวดและไม่เปิดเผยแก่ผู้ใดยกเว้นในพฤติการณ์พิเศษบางประการ เช่น ในประเทศออสเตรเลีย การเปิดเผยข้อมูลของผู้แจ้งเหตุการกระทำที่มีชอบต่อเด็กอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายนั้นจะมีโทษจำคุกถึง 2 ปีและปรับอีกไม่เกิน 24,000 ดอลลาร์ ทั้งนี้เพราะการปกปิดเป็นความลับนั้นจะช่วยส่งเสริมให้มีการแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่มากขึ้นอันจะเพิ่มประสิทธิภาพในการคุ้มครองเด็ก รวมทั้งเป็นการปกป้องและสนับสนุนผู้มีหน้าที่แจ้งเหตุด้วย ซึ่งการเปิดเผยอันจะเป็นความผิดทางอาญานี้รวมทั้งการเปิดเผยข้อมูลใด ๆ ซึ่งถึงแม้มิได้เป็นการระบุชื่อของผู้แจ้งเหตุโดยตรง แต่เป็นข้อมูลอันอาจนำไปสู่การสืบทราบตัวตนของผู้แจ้งเหตุนั้นได้ก็ถือเป็นความผิด⁹³

อย่างไรก็ตามในกรณีพิเศษที่ต้องเปิดเผยข้อมูลอย่างหลีกเลี่ยงมิได้เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของเด็ก ก็อาจมีข้อยกเว้นได้แต่ต้องพิจารณาประกอบด้วยว่า การเปิดเผยเช่นนั้นจะนำไปสู่การเกิดอันตรายแก่ผู้แจ้งเหตุหรือไม่ กรณีพิเศษที่ให้เปิดเผยได้นี้ เช่น การส่งข้อมูลให้แก่

---

(3) A person who violates this section is guilty of a felony punishable by imprisonment for not more than 20 years or a fine of not more than \$20,000.00, or both

⁹³ Government of Western Australia, Department for Child Protection, Confidentiality issues and mandatory reporting [Online], 2008, Available from: www.mandatoryreport/Pages/FAQ-Confidential.aspx

เจ้าหน้าที่พิทักษ์สิทธิเด็กที่เกี่ยวข้อง การสั่งให้เปิดเผยข้อมูลโดยศาลเมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่ามี ความจำเป็นเพื่อคุ้มครองและส่งเสริมสวัสดิภาพเด็กหรือมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในกระบวนการ พิจารณาที่จะต้องเปิดเผยข้อมูลนั้น หรือกรณีที่บุคคลดังกล่าวได้ให้ยินยอมแล้ว ทั้งนี้รวมถึงการใช้ ข้อมูลดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลด้วยและถึงแม้จะมีกฎหมายให้อำนาจเช่นนี้ไว้ เจ้าหน้าที่หน่วยงานคุ้มครองเด็กอาจปฏิเสธไม่เปิดเผยได้หากตามดุลยพินิจเห็นว่าจะกระทบต่อ ความปลอดภัยทางร่างกายหรือทางจิตใจของบุคคลนั้น⁹⁴ ในสหรัฐอเมริกา ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคล ผู้ทำการแจ้งเหตุจะต้องถูกปิดเป็นความลับในฐานะพยานคนหนึ่งและจะสามารถเปิดเผยได้เฉพาะ ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการนั้น เช่น เปิดเผยต่ออัยการในกรณีที่มีการฟ้องคดีอาญาหรือศาลใน กรณีที่มีคำสั่งศาลให้เรียกไปให้การ เช่นในแคลิฟอร์เนีย มิสซิสซิปปี เทนเนสซี เท็กซัสและกวม หรือ กรณีที่ปรากฏว่าผู้แจ้งเหตุตั้งใจแจ้งความเท็จเช่นในรัฐอลาบามา อาร์คันซัส คอนเนคติกัต เคนตัก ก็ หลุยส์เซียน่า มินเนโซตา เซาท์ ดาโกตา เวอร์มอนท์และเวอร์จิเนีย หรือในกรณีที่ผู้แจ้งเหตุละ สิทธิของตนและยินยอมให้เปิดเผยชื่อก็เป็นอีกเหตุที่สามารถเปิดเผยข้อมูลได้เช่นใน แคลิฟอร์เนีย ฟลอริดา มินเนโซตา เทนเนสซี เท็กซัส เวอร์มอนท์ ดิสทริก ออฟ โคลัมเบีย และกวม ทั้งนี้ หากผู้ แจ้งเหตุเป็นผู้ประกอบวิชาชีพ เช่น ผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคม สงเคราะห์หรือข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นต้องไม่เปิดเผยรายชื่อบุคคลเหล่านี้แก่นายจ้างไม่ว่า กรณีใดๆ เว้นแต่จะโดยความยินยอมหรือตามคำสั่งศาล ทั้งนี้ ผู้ที่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับตัวพยาน ดังกล่าวจะมีโทษตามกฎหมายคุ้มครองพยานด้วย ซึ่งในต่างประเทศก็ได้มีการลงโทษหน่วยงาน ของรัฐที่กระทำการโดยประมาทเลินเล่อไม่ได้ให้ความคุ้มครองผู้ให้ข้อมูลแก่รัฐตามกฎหมายแล้ว⁹⁵

สำหรับในประเทศไทยนั้น การแจ้งเหตุในกรณีความผิดทั่วไปสามารถทำได้หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นแจ้งด้วยตนเอง โทรศัพท์แจ้ง 191 หรือแจ้งเหตุผ่านทางเว็บไซต์ ซึ่งโดยปกติแล้ว จะมี แบบฟอร์มให้กรอก ชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์หรืออีเมลล์ของผู้แจ้งเหตุ เพื่อประโยชน์ในการติดต่อกลับ ในภายหลัง⁹⁶ แต่อาจแจ้งแบบบัตรสนเท่ห์คือ ไม่ระบุชื่อของตนก็ได้ แต่การแจ้งเช่นนั้นอาจเกิดผล คือ ข้อมูลนั้นอาจได้รับความใส่ใจจากตำรวจในระดับที่ต่ำกว่าและอยู่ในลำดับถัดจากกรณีของผู้ที่ ให้ข้อมูลชัดเจนแน่นอนระบุตัวได้ นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่งานตำรวจอาจใช้ดุลยพินิจในการที่จะทำ

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Schuster v. City of New York (1958).

⁹⁶ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กองบัญชาการตำรวจนครบาล, สิ่งที่ต้องทราบเมื่อโทรแจ้ง 191 [ออนไลน์], 12 เมษายน 2554. แหล่งที่มา http://metro191.metro.police.go.th/when_call_191_remember_th.htm.

การสืบสวนตามบัตรสนเท่ห์หรือตามการแจ้งเหตุของบุคคลนิรนามนั้นหรือไม่ก็ได้ โดยต้องมีเบาะแสที่สามารถนำไปสู่การแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่างๆเพื่อทราบรายละเอียดแห่งพฤติการณ์และการกระทำของผู้ถูกร้องเรียน ซึ่งจะมีคณะกรรมการพิจารณาความน่าเชื่อถือ⁹⁷ ด้วยเหตุนี้ การแจ้งเหตุการกระทำผิดของไทยจึงมีการตรวจสอบกลับกรองในชั้นหนึ่งอยู่แล้ว เพื่อมิให้ต้องเสียเวลาและบุคลากรในการสืบสวนความผิดพว้าเพื้อ นอกจากนี้ ในความผิดที่กำหนดหน้าที่ให้บุคคลที่พบเห็นการกระทำโดยมิชอบต้องแจ้งเหตุ เช่น ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550⁹⁸ ได้มีการออกระเบียบกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการของพนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อพบเห็นหรือได้รับแจ้งเหตุความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2551 กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่บันทึกวัน เวลาที่ได้รับแจ้งไว้ทันที พร้อมรายละเอียดวันเวลา สถานที่เกิดเหตุ ชื่อผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวและชื่อผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว เท่าที่ผู้แจ้งสามารถระบุได้ รวมทั้งพฤติการณ์ที่น่าเชื่อว่า มีการใช้ความรุนแรงในครอบครัวหรือมีการกระทำรุนแรงในครอบครัว เว้นแต่ในกรณีเร่งด่วนอันมีเหตุที่เชื่อได้ว่ามีการใช้ความรุนแรงในครอบครัวก็ให้ดำเนินการไปก่อนแล้วทำบันทึกภายหลังได้ ทั้งนี้ ในกรณีที่ผู้แจ้งไม่ยอมบอกชื่อ โดยไม่มีเหตุอันควร หรือแจ้งชื่อที่อยู่เป็นเท็จ พนักงานเจ้าหน้าที่อาจไม่ดำเนินการก็ได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า มีกระบวนการตรวจสอบการแจ้งเหตุของบุคคลทั่วไปตามสมควรแล้ว เพื่อกลับกรองและลดภาระการสืบสวนตามที่ได้รับแจ้งมาทั้งหมด โดยเจ้าหน้าที่อาจมีดุลยพินิจที่จะรับดำเนินการต่อเฉพาะกรณีที่ผู้แจ้งเหตุสามารถระบุตัวตนได้ ซึ่งมีความน่าเชื่อถือได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ หากจะมีการกำหนดหน้าที่ให้บุคคลต้องแจ้งเหตุในความผิดอาญา จึงควรมีการกลับกรองข้อมูลที่ได้รับแจ้งเหตุเช่นเดียวกับในระเบียบเกี่ยวกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวดังกล่าว แต่บางกรณีที่เป็นการกระทำผิดอุกฉกรรจ์ซึ่งเสี่ยงต่อความปลอดภัยของผู้แจ้งเหตุมาก ซึ่งผู้แจ้งเหตุอาจไม่ต้องการเปิดเผยนามของตน การแจ้งแบบไม่เปิดเผยชื่อจึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสมเช่นกันโดยควรยึดหลักการให้ดุลยพินิจแก่พนักงานที่จะทำการสืบสวนเรื่องราวดังเช่นในกรณีบัตรสนเท่ห์ คือ หากมีการแจ้งเบาะแสตามสมควรอันสามารถนำไปสู่การแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่างๆเพื่อทราบรายละเอียดแห่งพฤติการณ์และการกระทำของผู้ถูกร้องเรียนได้แล้ว ก็ย่อมถือเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ในระดับหนึ่ง โดยอาจมีการตั้งคณะกรรมการพิเศษขึ้นเพื่อพิจารณาความน่าเชื่อถือของการแจ้งเหตุในความผิดอุกฉกรรจ์นั้น

⁹⁷ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ [ออนไลน์], 12 เมษายน 2554, แหล่งที่มา www.jaray.police.go.th/complain.php.

ส่วนกรณีที่ผู้แจ้งเหตุได้ให้ข้อมูลส่วนบุคคลแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ เห็นว่าจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2546 เช่นเดียวกับการคุ้มครองพยานของต่างประเทศ(witness protection) โดยมาตรา 3 ได้ให้นิยามของ “พยาน” ให้หมายความว่าพยานบุคคลที่จะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาหรือศาลในการดำเนินคดีอาญา ด้วยเหตุนี้ ผู้แจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญาจึงน่าจะรวมอยู่ในความหมายของพยานตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย ซึ่งจะได้รับ ความคุ้มครองตามมาตราทั่วไป และจะได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษในกรณีเกี่ยวกับความผิดอุกฉกรรจ์บางประเภท เช่น ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร ความผิดเกี่ยวกับเพศกรณีเป็นตุระจัดหาเพื่อการอนาจาร ความผิดเกี่ยวกับการค้าหญิงค้าเด็ก ค่าประเวณี ความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมหรือความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำสิบปีขึ้นไปตามมาตรา 8 ซึ่งจะเห็นได้ว่าความผิดที่กำหนดให้ต้องมีหน้าที่แจ้งเหตุล้วนเป็นความผิดที่อาจขอความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษได้ทั้งสิ้น ซึ่งอาจได้รับการย้ายที่อยู่หรือได้รับค่าเลี้ยงชีพตามสมควร เปลี่ยนชื่อเปลี่ยนสกุลหรือความช่วยเหลืออื่นๆตามมาตรา 10 นอกจากนี้ยังมีการกำหนดให้บุคคลที่เปิดเผยความลับที่เกี่ยวกับสถานที่อยู่ ชื่อตัว ชื่อสกุล ภาพหรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยาน สามัญภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ซึ่งได้มีการดำเนินการเพื่อให้ความปลอดภัยตามพระราชบัญญัตินี้ โดยประการที่น่าจะเป็นเหตุให้บุคคลเหล่านี้ไม่ได้รับความปลอดภัย จะต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี ปรับไม่เกินสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ และถ้าการเปิดเผยนั้นก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือถึงแก่ความตายจะมีโทษเพิ่มขึ้นตามลำดับตามมาตรา 21⁹⁸ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีการกำหนดความผิดแก่ผู้ที่เปิดเผยข้อมูลอันนำไปสู่การระบุตัวพยานเช่นเดียวกับในต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ยังมีความไม่ชัดเจนว่าจะให้ความคุ้มครองรวมถึงพยานที่ยังไม่ได้อยู่ในความคุ้มครองของเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้หรือไม่ จึงอาจไม่ครอบคลุมกรณีผู้แจ้งเหตุที่ยังไม่ได้ขอรับความคุ้มครองดังกล่าว นอกจากนี้ ยังไม่มีการบัญญัติข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลไว้ให้แจ้งชัดว่าจะสามารถเปิดเผยแก่บุคคลใดได้บ้างและจะมีการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลที่เปิดเผยข้อมูลโดยมิชอบได้บ้างเพียงใด ด้วยเหตุนี้ จึงควรมีการขยายความคุ้มครองไปยังผู้แจ้งเหตุหรือแจ้งเบาะแสที่แม้จะยังมิได้ขอรับความคุ้มครองเนื่องจากยังไม่มีเหตุที่น่าจะเกิดความไม่ปลอดภัยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2546 ก็ตาม แต่ข้อมูลของบุคคลเหล่านี้ควรถูกปิดเป็นความลับตั้งแต่ในเบื้องต้นและมีการกำหนด

⁹⁸ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2546.

ข้อยกเว้นให้เปิดเผยได้เฉพาะกรณีพิเศษเช่นเดียวกับในต่างประเทศเท่านั้น เพื่อให้ผู้แจ้งเหตุมีความมั่นใจในการแจ้งเหตุตั้งแต่เบื้องต้น ทั้งนี้ ระบบการเก็บข้อมูลเป็นความลับและบุคลากรผู้มีหน้าที่ต้องสามารถปฏิบัติภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติด้วย และควรมีการลงโทษผู้เปิดเผยความลับเหล่านี้ในประการที่น่าจะเกิดอันตรายแก่ผู้แจ้งเหตุอย่างเคร่งครัด

4) มาตรการให้รางวัลหรือสินบนนำจับแก่ผู้แจ้งเหตุ (whistle - blower reward)

การให้รางวัลเป็นสิ่งจูงใจให้ประชาชนร่วมมือในการให้เบาะแสดังกล่าวกับผู้กระทำความผิดนั้นเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่นิยมกระทำกันในหลายประเทศโดยเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่มีมูลค่าสูง ในปัจจุบันประเทศไทยมีการให้สินบนนำจับเช่นเดียวกับในต่างประเทศในหลายกรณี โดยมีกรณีการหักเงินจากค่าปรับนำมาให้เป็นสินบนนำจับแก่ผู้ที่ทำให้เบาะแสดแก่พนักงานเจ้าหน้าที่จนนำไปสู่การจับกุมฟ้องร้องลงโทษผู้กระทำความผิดและในกรณีอื่นๆตามพระราชบัญญัติต่างๆรวมอย่างน้อย 117 ฉบับ ตามบัญชีรายชื่อกฎหมายที่อนุญาตให้หักค่าปรับจากการกระทำความผิดไว้เป็นเงินสินบนรางวัลและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานแนบท้ายประกาศกระทรวงการคลัง ลงวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 และประกาศกระทรวงการคลัง เรื่องการกำหนดประเภทและอัตราการหักเงินค่าปรับก่อนนำส่งคลัง เช่น ตามพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 มาตรา 15 ได้บัญญัติให้ ถ้าเป็นกรณีที่มีผู้นำจับผู้กระทำความผิด ให้พนักงานอัยการร้องขอต่อศาลให้จ่ายสินบนแก่ผู้นำจับด้วย และให้ศาลสั่งไว้ในคำพิพากษาให้ผู้กระทำความผิดใช้เงินสินบนแก่ผู้นำจับกึ่งหนึ่งของจำนวนเงินค่าปรับด้วยอีกโสดหนึ่ง ถ้าผู้กระทำความผิดไม่ชำระสินบนดังกล่าว ให้จ่ายจากเงินที่ได้จากของกลางซึ่งศาลสั่งริบเมื่อคดีถึงที่สุดแล้วหรือจ่ายจากเงินค่าปรับที่ได้ชำระต่อศาล นอกจากนี้ยังมีการหักเงินเป็นสินบนนำจับตามระเบียบกรมการปกครองหรือสำนักนายกรัฐมนตรีอีกหลายฉบับ เช่น ในกรณีนำจับคดียาเสพติดหรือให้เบาะแสดการทุจริตประพฤตินิยมขอใบวงราชการ เป็นต้น ซึ่งช่วยส่งเสริมให้ประชาชนให้เบาะแสดในการนำไปสู่การจับกุมผู้กระทำความผิดเป็นอันมาก แต่ยังไม่มีความหมายให้สินบนนำจับในกรณีแจ้งเหตุอาชญากรรมพื้นฐานร้ายแรงเช่น การฆ่าคน ความผิดต่อความมั่นคงหรือการก่อภัยอันตรายต่อสาธารณชนแต่ประการใด ทำให้ไม่เกิดแรงจูงใจให้บุคคลแจ้งเหตุการวางแผนหรือเบาะแสดการกระทำความผิดดังกล่าว ทั้งนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีโครงการให้รางวัลสินบนนำจับกรณีการก่อการร้าย เช่น โครงการเงินรางวัลสินบนนำจับเพื่อการสอบสวนและลงโทษกระบวนการยุติธรรม (Rewards for Justice Program) ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อนำตัวผู้ก่อการร้ายนานาชาติเข้ารับการสอบสวนและลงโทษตามกระบวนการยุติธรรมและเพื่อป้องกันการก่อการร้ายต่อประเทศสหรัฐอเมริกาหรือผลประโยชน์ของประเทศสหรัฐอเมริกาจากเหล่าผู้ก่อการร้ายนานาชาติ โดยเงิน

รางวัลนี้มีไว้สำหรับผู้แจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการก่อการร้ายต่อประเทศสหรัฐอเมริกา ไม่ว่าจะการก่อการร้ายนั้นจะได้ปฏิบัติไปแล้วหรือยังคงเป็นเพียงแผนการก่อการร้าย เงินรางวัลสินบนนำจับนี้มีจำนวนสูงถึง 5 ล้านดอลลาร์อเมริกันโดยที่ผ่านมามีการให้รางวัลแก่ผู้แจ้งข่าวที่เชื่อถือได้อันนำไปสู่การจับตัวผู้ก่อการร้ายเข้าสู่ที่คุมขังและป้องกันการก่อการร้ายได้ทั่วโลก โดยข่าวสารทุกชิ้นที่ได้รับตลอดจนชื่อ รูปพรรณสัณฐานและรายละเอียดของบุคคลที่แจ้งข่าวสารนั้นๆ จะได้รับการปกปิดเป็นความลับอย่างเข้มงวดที่สุด มีการให้การป้องกันอย่างสมบูรณ์และการจัดหาที่อยู่ใหม่ ผู้เขียนจึงเห็นว่า **ควรมีการเพิ่มเติมมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการแจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาของไทยโดยขยายเพิ่มเติมไปถึงความผิดอุกฉกรรจ์เหล่านี้เช่นเดียวกัน** โดยให้ขยายขอบเขตการให้รางวัลสินบนนำจับตามกฎหมายและระเบียบของรัฐให้รวมถึงความผิดร้ายแรงบางประเภทด้วย ซึ่งหากได้มีกฎหมายให้ประโยชน์แก่ผู้แจ้งเหตุหรือแจ้งเบาะแสเกี่ยวกับความผิดอุกฉกรรจ์ซึ่งมีลักษณะร้ายแรงเหล่านี้ จะส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนได้มาก โดยอาจใช้วิธีการหักจากค่าปรับที่ศาลพิพากษาเช่นเดียวกับที่มีประกาศหรือระเบียบอยู่แล้วดังกล่าวข้างต้น หรือใช้วิธีการจัดสรรเงินงบประมาณส่วนหนึ่งสำหรับการให้เป็นสินบนผู้แจ้งเหตุหรือให้เบาะแสเป็นการเฉพาะก็ได้

ทั้งนี้องค์กรเอกชนอื่นๆ ที่ประสานงานกับรัฐก็อาจมีส่วนร่วมในการรับแจ้งเหตุและเป็นตัวกลางในการส่งต่อข้อมูลไปยังหน่วยงานของรัฐต่อไป ดังเช่น Crime Stopper ของอเมริกา ทั้งนี้ในประเทศไทยมีโครงการที่ส่งเสริมการแจ้งเหตุเช่นเดียวกัน เช่นโครงการ “ตำรวจเด่นพลเมืองดี” (TOP COPS TOP PEOPLE) ในปีพ.ศ. 2548 เป็นโครงการของกองบัญชาการตำรวจนครบาล ซึ่งหลักการและเหตุผลของโครงการนี้เน้นการป้องกันอาชญากรรมและยาเสพติดโดยถือเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคมที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแจ้งข้อมูลข่าวสารของผู้กระทำความผิด และช่วยเหลือในการสอดส่องแจ้งข้อมูลการหลบหนีของคนร้ายถือเป็นบทบาทสำคัญของประชาชนในการให้ความช่วยเหลือให้มีการติดตามจับกุมคนร้ายที่กระทำความผิดตลอดจนปราบปรามการกระทำความผิด ซึ่งเป็นหนทางที่จะช่วยควบคุมอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมบทบาทของประชาชนในการแจ้งข้อมูลข่าวสารและสร้างความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานของตำรวจเพื่อตอบสนองต่อการให้ข้อมูลดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในปี 2547 ที่ผ่านมากองบัญชาการตำรวจนครบาลได้มีการจัดโครงการแท็กซี่อาสาต้านภัยอาชญากรรมและยาเสพติดโดยมีการให้รางวัลแก่อาสาสมัครประชาชนผู้ขับแท็กซี่ซึ่งแจ้งข่าวสารกับตำรวจและตำรวจที่มีผลงานในการสกัดจับคนร้ายจากการแจ้งเหตุทำให้มีการจับคนร้ายจากการก้าวสกัดจับเพิ่มขึ้น และทำให้คดีอาชญากรรมในที่สาธารณะลดลงทุกกลุ่มคดี เนื่องจากคนร้ายถูกตัดช่องทางในการกระทำความผิดจากการถูกจับกุม อันแสดงให้เห็นว่าการมอบรางวัลเพื่อส่งเสริมบทบาทของ

ประชาชนและตำรวจดังกล่าวได้ส่งเสริมการควบคุมอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้มีการจัดโครงการตำรวจเด่นพลเมืองดีนี้ขึ้นเพื่อเปิดช่องทางในการแจ้งข้อมูลข่าวสารและเพิ่มขอบข่ายในการให้รางวัลและประกาศเกียรติคุณอันเป็นการแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนอย่างแท้จริงและยังเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือองค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมอีกด้วยทั้งนี้เพื่อให้ตระหนักในหน้าที่พลเมืองดี โดยมีวิธีดำเนินการคือ เปิดช่องทางแจ้งข้อมูลข่าวสารการกระทำ ความผิดของคนร้ายในทุกช่องทางทั้งช่องทางของตำรวจไม่ว่าจะเป็นหมายเลขโทรศัพท์ 191 ศูนย์วิทยุต่างๆรวมถึงช่องทางจากภาคเอกชนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อมวลชน ศูนย์วิทยุแท็กซี่ อาสาสมัครช่วยเหลือสังคม ฯลฯ และรวบรวมผลการปฏิบัติซึ่งเป็นผลสำเร็จในการติดตามคนร้ายและข้อมูลของประชาชนผู้ให้เบาะแสเพื่อจัดตั้งคณะกรรมการในการคัดเลือกผลการปฏิบัติงานดีเด่นในรอบ 1 เดือนในการให้ข้อมูลจนสามารถจับกุมคนร้ายได้และสมควรได้รับการยกย่องและให้รางวัลรวมทั้งประสานงานกับองค์กรภาคเอกชนโดยการสนับสนุนงบประมาณเพื่อเป็นขวัญกำลังใจด้วยทั้งนี้ เน้นทั้งการแจ้งข้อมูลข่าวสารหรือเหตุอันนำไปสู่การจับกุมคนร้ายที่กระทำความผิดและการแจ้งข้อมูลข่าวสารก่อนเกิดเหตุ ซึ่งถ้ามิได้มีการแจ้งเหตุแล้วอาจเกิดเหตุการณ์ที่มีผลต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน⁹⁹

จากโครงการดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ในประเทศไทยก็มีโครงการให้สินบนนำจับแก่ประชาชนเพื่อรองรับนโยบายการส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในการกระทำตนเป็นพลเมืองดีเมื่อพบเหตุอาชญากรรมเช่นเดียวกัน ซึ่งสมควรแก่การส่งเสริม อย่างไรก็ตาม โครงการนี้เน้นการให้รางวัลแก่พลเมืองดีเด่นไม่กี่ราย ซึ่งทำให้ผู้แจ้งเหตุอันนำไปสู่การลงโทษผู้กระทำความผิดที่ไม่ได้รับการคัดเลือกอาจไม่ได้รับการตอบแทนใดๆ ทั้งนี้ ผู้เขียนเห็นว่า **ควรมีการประสานความร่วมมือกับองค์กรเอกชนเพื่อสาธารณประโยชน์ในการจัดสรรเงินรางวัลอันส่วนหนึ่งอาจมาจากงบประมาณของรัฐและอีกส่วนหนึ่งจากเงินรายได้ท้องถิ่นหรือการบริจาคขององค์กรเอกชนที่ต้องการสนับสนุนโครงการดังกล่าว เพื่อให้ได้เงินที่พอเพียงแก่การนำไปเป็นรางวัลแก่ผู้แจ้งเบาะแสอันนำไปสู่การลงโทษผู้กระทำความผิดหรือช่วยป้องกันอาชญากรรมทุกราย** ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนร่วมมือในการแจ้งเหตุมากขึ้นในขั้นต้นอันจะนำไปสู่การสร้างแนวปฏิบัติพื้นฐานของประชาชนในการเป็นจุดเริ่มต้นของเครือข่ายข้อมูลที่มีความสัมพันธ์อันดีกับตำรวจในอนาคตต่อไป

⁹⁹ ชาวสด, โครงการยกย่องคนดี "ตำรวจเด่น-พลเมืองดี" เชิดชูฮีโร่ช่วยสังคม [ออนไลน์], 12 มกราคม 2552. แหล่งที่มา <http://www.bkkonline.com/scripts/news/popup.aspx?Contented=17007>

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่าประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการแจ้งเหตุการกระทำผิดความผิดอาญาที่เหมาะสม รวมทั้งมาตรการที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการแจ้งเหตุก็มีความไม่ครอบคลุม อย่างไรก็ตาม เนื่องจากพื้นฐานของการกำหนดความผิดอาญาฐานไม่แจ้งเหตุการกระทำผิดซึ่งก่อให้เกิดความรับผิดของบุคคลทั่วไปนี้ไม่ได้มีลักษณะเช่นเดียวกับความรับผิดของผู้ร่วมกระทำผิดไม่ว่าจะในฐานะตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุนหรือผู้สมคบก็ตาม แต่ความรับผิดในกรณีนี้เป็นความผิดต่อการฝ่าฝืนแนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางสังคมต่อรัฐและต่อเพื่อนมนุษย์ในสังคมเดียวกัน โทษในความผิดฐานนี้จึงไม่มีความสัมพันธ์ในลักษณะแปรผันตามความร้ายแรงหรือโทษจากการกระทำผิดหลัก ซึ่งจะเห็นได้ว่าประเด็นหลักอยู่ที่การสร้างจิตสำนึกให้แก่พลเมืองของรัฐโดยให้มีการแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) ในการป้องกันอาชญากรรมและช่วยเหลือเจ้าพนักงานของรัฐในการให้ข้อมูลหรือพยานหลักฐานเพื่อการปราบปรามที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสภาพวัฒนธรรมและความเชื่อของคนไทยในปัจจุบันยังไม่มีความพร้อมในการให้ความร่วมมือเป็นพื้นฐาน ผู้เขียนจึงเห็นว่ากลไกการสร้างจิตสำนึกในเบื้องต้นนี้จึงยังไม่จำเป็นที่จะต้องนำกลไกทางกฎหมายอาญามาบังคับใช้ เพราะหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรมนั้นต้องอาศัยพื้นฐานความพร้อมทั้งในด้านกฎหมายและในทางสังคม จึงควรมีการกำหนดหน้าที่ในการแจ้งเหตุการกระทำผิดโดยใช้กฎหมายและมาตรการในการคุ้มครองและให้ประโยชน์แก่ผู้แจ้งเหตุในรูปแบบอื่นก่อนเพื่อปูรากฐานความเข้าใจและความมีจิตสำนึกของประชาชนในการร่วมมือกันแจ้งเหตุการกระทำผิดอันจะนำไปสู่ความพร้อมในการบัญญัติความผิดฐานไม่แจ้งเหตุในภายหลัง ในภายภาคหน้า จึงจะได้ขอเสนอแนวทางในการบัญญัติหน้าที่ในการแจ้งเหตุตามกฎหมายอันจะสร้างความมั่นใจแก่ประชาชนทั่วไปที่จะให้ความร่วมมือแจ้งเหตุในบทยกต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางเปรียบเทียบฐานความผิดที่กำหนดไว้ในกรกระทำคามผิดฐานไม่แจ้งเหตุการกระทำคามผิดอาญาของประเทศต่างๆ

ประเทศอังกฤษ	ประเทศสหรัฐอเมริกา	ประเทศฝรั่งเศส	ประเทศเยอรมัน	ประเทศอิสราเอล	ประเทศไทย
<ul style="list-style-type: none"> ➢ ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย ➢ กรณีพระราชบัญญัติจรรยา 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ ความผิดต่อชีวิต เช่น การฆ่าหรือพยายามฆ่าคนโดยเจตนาหรือไม่เจตนา ➢ ความผิดต่อเนื้อตัวร่างกายที่จะทำให้เกิดอันตรายบาดเจ็บสาหัสหรือเพียงแต่ทำให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายธรรมดา ➢ ความผิดเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศต่อบุคคลอื่น ➢ กำหนดให้แจ้งเหตุโดยบัญญัติให้แจ้งในกรณีความผิดอุกฉกรรจ์อย่างกว้าง แต่ต้องเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ที่ 	<p>กรณีชั้นวางแผนหรือความผิดยังไม่สำเร็จ</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ ความผิดอุกฉกรรจ์ซึ่งหมายถึงความผิดชั้น Crimes ที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำสิบปีขึ้นไป ➢ ความผิดอุกฉกรรจ์ที่มีลักษณะเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐหรือการก่อการร้าย ➢ ความผิดที่กระทำต่อเด็กที่ถูกกระทำโดยมิชอบหรือทำทารุณ ล่วงละเมิดทางเพศต่อผู้เยาว์อายุไม่ถึง 15 ปีหรือต่อบุคคลที่ไม่สามารถช่วยเหลือ 	<p>กรณีชั้นวางแผนหรือความผิดยังไม่สำเร็จ</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ การเตรียมการเกี่ยวกับสงคราม การรุกราน ➢ การเตรียมการกบฏ ➢ การเตรียมการจลาจลหรือการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน ➢ การปลอมแปลงเงินตรา หรือ ตราสารต่างๆ เดบิตการ์ดแบบฟอร์มเช็คยูโร การฆ่าคนโดยเจตนาที่มีเหตุฉกรรจ์ การฆ่าคนการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์มนุษย์ 	<p>กรณีชั้นวางแผนหรือความผิดยังไม่สำเร็จ</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ ความผิดอุกฉกรรจ์ใดๆก็ตาม ➢ ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ <p>กรณีความผิดที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ อันตรายร้ายแรงหรือเฉียบพลันต่อชีวิต ร่างกายหรือสุขภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> - ความผิดเกี่ยวกับการปฏิบัติที่มีขอบหรือทารุณต่อเด็ก - การกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว - ความผิดฐานก่อให้เกิดความรำคาญ - กรณีอุบัติเหตุทางจราจร * อย่างไรก็ตาม การแจ้งเหตุเหล่านี้ไม่ใช่หน้าที่ตามกฎหมายอาญาซึ่งหากไม่ทำการ

ประเทศอังกฤษ	ประเทศสหรัฐอเมริกา	ประเทศฝรั่งเศส	ประเทศเยอรมัน	ประเทศอิสราเอล	ประเทศไทย
	<p>เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรงหรือการข่มขู่ว่าจะใช้ความรุนแรง</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ การแจ้งกรณีผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์พบบาดแผลถูกยิง ถูกแทง หรือบาดแผลถูกระเบิด หรือมีแผลใหม่จากการตรวจรักษาที่เชื่อได้ว่าเกิดจากการกระทำ ความผิดอาญา ➢ การแจ้งกรณีบุคคลใด ค้นพบศพหรือการตาย ➢ การแจ้งเหตุการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว (domestic violence) 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ ตัวเองได้ด้วยเหตุทางอายุ ความเจ็บป่วย ความพิการ ความบกพร่องทางจิตใจหรือร่างกายหรือกำลังตั้งครรรภ์ <p>กรณีความผิดที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ ความผิดอุกฉกรรจ์หรือความผิดลหุโทษต่อเนื้อตัวร่างกายของบุคคล ➢ อันตรายใดๆต่อบุคคล 	<p>ความผิดต่อมนุษยชาติ อาชญากรรมสงคราม</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ ความผิดต่อเสรีภาพของบุคคลที่เป็นความผิดอุกฉกรรจ์ ➢ การปล้น หรือกรรโชกโดยใช้กำลังหรือขู่ เชี่ยวว่าจะทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกาย ➢ ความผิดในการก่อภัยอันตรายแก่สาธารณชน ➢ ความผิดในการเตรียมกระทำ ความผิดร้ายแรงที่จะเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐซึ่งอาจมีผลทำให้เสื่อมเสียหรืออาจทำให้เสื่อม 		<p>แจ้งเหตุจะมีโทษทางอาญาแต่อย่างไร</p>

ประเทศอังกฤษ	ประเทศสหรัฐอเมริกา	ประเทศฝรั่งเศส	ประเทศเยอรมัน	ประเทศอิสราเอล	ประเทศไทย
			<p>เสี่ยงต่อความดำรงอยู่หรือความปลอดภัยของรัฐหรือขององค์การระหว่างประเทศหรือจะทำให้ลายทำให้ไม่มีผลทางกฎหมายซึ่งหลักการตามรัฐธรรมนูญเยอรมัน</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ ความผิดฐานก่อตั้งองค์การก่อการร้าย <p>กรณีความผิดที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ กรณีภัยธรรมชาติหรืออันตรายใด ๆ อันใกล้จะถึง 		

ตารางเปรียบเทียบประยชน์ขั้นตอนของการกระทำความผิดที่จะก่อให้เกิดหน้าที่แจ้งเหตุการณ์กระทำความผิดอาญาของประเทศต่างๆ

ประเทศอังกฤษ	ประเทศสหรัฐอเมริกา	ประเทศฝรั่งเศส	ประเทศเยอรมัน	ประเทศอิสราเอล	ประเทศไทย
<p>➢ การกระทำความผิด ถูก จ ริ ร จ์ เดิม (misprision of felony) นั้น จะต้องมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วจึงจะเกิดหน้าที่ในการต้องแจ้งเหตุความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย</p> <p>➢ การแจ้งเหตุการณ์กระทำความผิดฐานกบฏเดิม(misprision of treason)นั้นเป็นกรณีการบังคับให้แจ้งเหตุในชั้นวางแผนการกระทำ ความผิดหรือเมื่อมีการก่อกบฏขึ้นแล้ว</p>	<p>➢ ความผิดฐานไม่แจ้งเหตุ นั้นเน้นการขัดขวางการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น เฉพาะหน้า จึงมีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุเมื่อการกระทำความผิดได้เกิดขึ้นแล้ว</p> <p>➢ มีกรณีที่กำหนดให้ต้องแจ้งเหตุแม้อยู่ในชั้นเตรียมการอยู่ด้วยเช่นกัน คือ มลรัฐวอชิงตัน ซึ่งเป็นการแจ้งล่วงหน้าก่อนการกระทำ ความผิด</p>	<p>➢ กำหนดหน้าที่ให้ต้องแจ้งเหตุในชั้นวางแผนการกระทำ ความ ผิด ตลอดไปถึงเมื่อการกระทำความผิดเสร็จสิ้นแล้วด้วยหากจะมีผลในการป้องกันอาชญากรรม</p> <p>➢ ความผิดนั้นยังสามารถยับยั้งมิให้เกิดขึ้นหรือบรรเทาให้ความเสียหายลดน้อยลงได้ หรือ ผู้กระทำความผิดอาญานั้นกำลังจะไปกระทำ ความ ผิด อุกฉกรรจ์ขึ้นใหม่ซึ่งยังสามารถที่จะป้องกันได้อยู่</p>	<p>➢ กำหนดหน้าที่ให้ต้องแจ้งเหตุในชั้นวางแผนการกระทำความผิดและเมื่อความผิดเกิดขึ้นแล้วแต่ยังไม่เสร็จสิ้นลง</p> <p>➢ ผู้ไม่แจ้งเหตุตงเว้นไม่แจ้งทั้งที่ยังสามารถแจ้งเหตุเพื่อยับยั้งการกระทำความผิดนั้นหรือกันมิให้ผลของความผิดนั้นเกิดขึ้นได้</p>	<p>➢ ผู้แจ้งเหตุมีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุตั้งแต่ชั้นวางแผนการกระทำ ความ ผิด อุ ก ฉ ก ร ร จ์ และ ความ ผิด เกี่ยวกับ ค ว ม มั่น คง ตลอดไปจนถึงเมื่อการกระทำความผิดเสร็จสิ้น</p> <p>➢ ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะป้องกันมิให้เกิดการกระทำ ความ ผิด ขึ้นหรือมิให้ความผิดนั้นสำเร็จลง</p>	<p>➢ ในบางกรณีมีการกำหนดให้แจ้งเมื่อพบเห็นการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นแล้วหรือเป็นการกระทำ ความ ผิด ต่อเนื่อง ที่การแจ้งเหตุจะสามารถป้องกัน การ ก ร ร ะ ท ำ ความ ผิด ครั้งใหม่</p> <p>* หน้าที่แจ้งเหตุไม่ใช่หน้าที่ทางอาญา</p>

ตารางเปรียบเทียบระยะขั้นตอนของการกระทำความผิดที่จะก่อให้เกิดหน้าที่แจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาของประเทศต่างๆ(ต่อ)

ประเทศอังกฤษ	ประเทศสหรัฐอเมริกา	ประเทศฝรั่งเศส	ประเทศเยอรมัน	ประเทศอิสราเอล	ประเทศไทย
เช่นเดียวกับความผิดฐานก่อการร้าย				➤ ในความผิดเกี่ยวกับความมั่นคง แม้การกระทำความผิดนั้นจะเสร็จสิ้นไปแล้ว แต่หากการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดที่ระบุได้ชัดเจนแน่นอน ยังจะก่อให้เกิดผลในการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดครั้งใหม่ บุคคลที่รู้ข้อมูลก็ยังมีหน้าที่ต้องแจ้ง	

ตารางเปรียบเทียบลักษณะของหน้าที่ที่ต้องกระทำในการแจ้งเหตุการณ์กระทำความผิดอาญาของประเทศต่างๆ

ประเทศอังกฤษ	ประเทศสหรัฐอเมริกา	ประเทศฝรั่งเศส	ประเทศเยอรมัน	ประเทศอิสราเอล	ประเทศไทย
➤ กฎหมายกำหนดให้ใช้วิธีการแจ้งเหตุการณ์กระทำความผิดหรือรายงานข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดไปยังพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเท่านั้น	➤ กฎหมายกำหนดให้ใช้วิธีการแจ้งเหตุการณ์กระทำความผิดหรือรายงานข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดไปยังพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเท่านั้น	➤ ในกรณีความผิดอุกฉกรรจ์หรือลหุโทษเกิดขึ้นเฉพาะหน้าอันสามารถป้องกันได้ด้วยการกระทำการอันฉับพลันทันทีของผู้พบเห็น บุคคลนั้นมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือผู้อื่นโดยกระทำทุกวิถีทางที่จะกระทำได้ซึ่งรวมถึงการเข้าไปขัดขวางการกระทำความผิดด้วยตนเอง รวมถึงการแจ้งเหตุ	➤ กรณีร้ายแรงเฉพาะหน้า(ซึ่งรวมถึงอันตรายจากอาชญากรรม) ผู้พบเห็น มีหน้าที่ต้องช่วยเหลือผู้อื่นโดยกระทำทุกวิถีทางที่จะกระทำได้ตามกฎหมายพลเมืองดี	➤ ผู้ล่วงรู้แผนการกระทำความผิดหรือพบเห็นการกระทำความผิดมีหน้าที่ต้องกระทำทุกวิถีทางที่สามารถกระทำได้ไม่ว่าจะเป็นการขัดขวางด้วยตนเองหรือการแจ้งเหตุ	➤ ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 374 ซึ่งเป็ น ก ฎ ห ม า ย พ ล เมือ ง ดี กำหนดให้ "ช่วย"ผู้ที่ตกอยู่ในอันตรายแก่ชีวิต
		➤ ในกรณีที่เป็นการกระทำความผิดที่สามารถเลือกกระทำการได้สองทาง	➤ ในกรณีที่เป็นความผิดอุกฉกรรจ์ร้ายแรงเป็นพิเศษตั้งแต่ขั้นวางแผนการกระทำความผิด ผู้ที่มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด สามารถเลือก		➤ ในบางกรณีมีการกำหนดให้แจ้งเหตุเมื่อพบเห็นการกระทำความผิด แต่ไม่ใช่หน้าที่ในทางอาญา

ตารางเปรียบเทียบลักษณะของหน้าที่ที่ต้องกระทำในการแจ้งเหตุการกระทำผิดอาญาของประเทศต่างๆ(ต่อ)

ประเทศอังกฤษ	ประเทศสหรัฐอเมริกา	ประเทศฝรั่งเศส	ประเทศเยอรมัน	ประเทศอิสราเอล	ประเทศไทย
		<p>ร้ายแรงเป็นพิเศษ บุคคลที่ล่วงรู้ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ แผนการกระทำ ความผิด หรือการ กระทำความผิดนั้น ยังไม่เสร็จสิ้นลงและ สามารถบรรเทาผล เสียหาย หรือการ กระทำความผิดเสร็จ สิ้นลงแล้วแต่ยังอาจ ป้องกันการกระทำ ความผิดครั้งใหม่โดย อาชญากรรายนั้นได้ ผู้ล่วงรู้ข้อเท็จจริง เกี่ยวกับการกระทำ ความผิดมีหน้าที่ต้อง แจ้งเหตุ</p>	<p>คือ แจ้งต่อพนักงาน เจ้าหน้าที่โดยตรง หรือ แจ้งข้อมูลดังกล่าวแก่ ตัวผู้ที่กำลังจะตกเป็น เหยื่อ หรือก็คือผู้ที่ จะต้องได้รับอันตราย หากการกระทำ ความผิดอาญา ดังกล่าวได้กระทำลง จริง</p>		

ตารางเปรียบเทียบ องค์ประกอบภายนอกของความผิดฐานไม่แจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญาของประเทศต่างๆ

ประเทศอังกฤษ	ประเทศสหรัฐอเมริกา	ประเทศฝรั่งเศส	ประเทศเยอรมัน	ประเทศอิสราเอล	ประเทศไทย
<p>➢ การไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดในความผิดฐานก่อการร้าย เป็นการงดเว้นการกระทำที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติโดยทั่วไป หรือเป็นหน้าที่ทั่วไป เพียงแค่นิ่งเฉยไม่แจ้งเหตุก็เพียงพอแล้วที่จะมีความผิด</p>	<p>➢ กฎหมายแจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาในแต่ละมลรัฐถือว่าการไม่แจ้งเหตุเป็นการงดเว้นการกระทำที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติโดยทั่วไป หรือเป็นหน้าที่ทั่วไป เพียงแค่นิ่งเฉยไม่แจ้งเหตุก็เพียงพอแล้วที่จะมีความผิด</p> <p>➢ กฎหมายอาญารัฐบาลกลางใช้หลักว่าต้องมีการกระทำอื่นที่เป็นการปกปิดเพิ่มเติมด้วย</p>	<p>➢ การไม่แจ้งเหตุเป็นการงดเว้นการกระทำที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติโดยทั่วไป หรือเป็นหน้าที่ทั่วไป เพียงแค่นิ่งเฉยไม่แจ้งเหตุก็เพียงพอแล้วที่จะมีความผิด</p>	<p>➢ การไม่แจ้งเหตุเป็นการงดเว้นการกระทำที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติโดยทั่วไป หรือเป็นหน้าที่ทั่วไป เพียงแค่นิ่งเฉยไม่แจ้งเหตุก็เพียงพอแล้วที่จะมีความผิด</p>	<p>➢ การไม่แจ้งเหตุเป็นการงดเว้นการกระทำที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติโดยทั่วไป หรือเป็นหน้าที่ทั่วไป เพียงแค่นิ่งเฉยไม่แจ้งเหตุก็เพียงพอแล้วที่จะมีความผิด</p>	<p>➢ ในกฎหมายบางฉบับถือว่าการไม่แจ้งเหตุเป็นการงดเว้นการกระทำที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติโดยทั่วไป หรือเป็นหน้าที่ทั่วไป แต่ไม่มีบทลงโทษ จึงไม่ใช่ความผิดทางอาญา</p>

ตารางเปรียบเทียบองค์ประกอบภายในของความผิดฐานไม่แจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญาของประเทศต่างๆ

ประเทศอังกฤษ	ประเทศสหรัฐอเมริกา	ประเทศฝรั่งเศส	ประเทศเยอรมัน	ประเทศอิสราเอล	ประเทศไทย
<ul style="list-style-type: none"> ➢ เจตนาธรรมดาที่จะไม่แจ้งเหตุ ➢ บุคคลนั้นต้องรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ กฎหมายแจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาในแต่ละมลรัฐถือว่าการมีเจตนาธรรมดาที่จะไม่แจ้งเหตุก็เพียงพอแล้วที่จะมีความผิด ส่วนการรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบแห่งความผิดนั้นมิหลายรูปแบบ เช่น ต้องรู้ข้อเท็จจริง (knows) เห็นเหตุการณ์ (witness, observe) อยู่ในบริเวณที่เกิดเหตุการณ์ (is at the scene of the crime) 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ การมีเจตนาธรรมดาที่จะไม่แจ้งเหตุก็เพียงพอแล้วที่จะมีความผิด ➢ การรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบแห่งความผิดนั้นถือเอาการ "รู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด" (having knowledge) 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ การมีเจตนาธรรมดาที่จะไม่แจ้งเหตุก็เพียงพอแล้วที่จะมีความผิด ➢ การรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบแห่งความผิดนั้นถือเอาการ "มีข้อมูลที่เชื่อถือได้เกี่ยวกับการกระทำความผิด" (has credible information) ซึ่งควรเป็นข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ ➢ มีการกำหนดให้ต้องรับผิดแม้ได้กระทำโดยประมาทเล็กน้อย 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ การมีเจตนาธรรมดาที่จะไม่แจ้งเหตุก็เพียงพอแล้วที่จะมีความผิด ➢ การรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบแห่งความผิดนั้นถือเอาการ "ล่วงรู้ข้อเท็จจริง" (knowing) เกี่ยวกับการกระทำความผิดอันไม่ใช่เพียงแค่นวนความคิดที่ยังไม่เป็นรูปเป็นร่างเท่านั้น 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ การมีเจตนาธรรมดาที่จะไม่แจ้งเหตุก็เพียงพอแล้วที่จะมีความผิด ➢ ใช้การพบเห็นหรือรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกระทำความผิดเป็นเกณฑ์

ตารางเปรียบเทียบองค์ประกอบภายในของความผิดฐานไม่แจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญาของประเทศต่างๆ(ต่อ)

ประเทศอังกฤษ	ประเทศสหรัฐอเมริกา	ประเทศฝรั่งเศส	ประเทศเยอรมัน	ประเทศอิสราเอล	ประเทศไทย
	➢ กฎหมายอาญารัฐบาลกลางใช้หลักว่าต้องมีเจตนาพิเศษ เช่น ต้องการขัดขวางกระบวนการยุติธรรม (obstruction of justice) เพิ่มเติมด้วย		อย่างร้ายแรง	➢ หากสงสัยว่าจะมีการกระทำความผิดแต่ไม่ลงไปตรวจสอบก็ถือเป็นพฤติกรรมภายนอกที่ทำให้บุคคลนั้นมีความผิดตามกฎหมายนี้ด้วย	

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางเปรียบเทียบเหตุยกเว้นความรับผิดชอบให้กับผู้ไม่แจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญาของประเทศต่างๆ

ประเทศอังกฤษ	ประเทศสหรัฐอเมริกา	ประเทศฝรั่งเศส	ประเทศเยอรมัน	ประเทศอิสราเอล	ประเทศไทย
	<p>➢ เหตุแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล คือ</p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นบุคคลในครอบครัวหรือญาติพี่น้อง - เป็นผู้ประกอบวิชาชีพที่มีหลักจรรยาบรรณกำกับ - การเปิดเผยข้อมูลนั้นจะเป็นการเชื่อมโยงไปถึงแหล่งข้อมูลใหม่ที่เกี่ยวข้องกับกรณีที่มีเอกลักษณ์ - บุคคลใดที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาหรือบริการผู้ติดยาหรือมีความเสี่ยงติดยาซึ่งเป็นการบริการที่จัดทำโดยโรงพยาบาล คลินิก บุคคล ตัวแทน หรือ 	<p>➢ เหตุแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล คือ เป็นบุคคลในครอบครัวหรือญาติพี่น้อง หรือ เป็นผู้ประกอบวิชาชีพที่มีหลักจรรยาบรรณกำกับ</p> <p>* ทั้งนี้ ความผิดนั้นต้องมีได้กระทำลงต่อผู้เยาว์อายุไม่ถึง 15 ปี ซึ่งหากเป็นการกระทำความผิดต่อเด็กที่มีอายุไม่ถึง 15 ปี แล้ว จะไม่ได้รับยกเว้นไม่ว่าจะมีเหตุส่วนตัวอย่างใดก็ตาม</p>	<p>➢ เหตุแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล คือ เป็นบุคคลในครอบครัวหรือญาติพี่น้อง หรือ เป็นผู้ประกอบวิชาชีพที่มีหลักจรรยาบรรณกำกับ</p> <p>* ทั้งนี้ ต้องไม่ใช่ความผิด 3 ประเภท คือ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนา - ความผิดในฆ่าล้างเผ่าพันธุ์มนุษย์ หรือ ความผิดต่อมวลมนุษย์ อาชญากร 	<p>➢ การมีเจตนาธรรมดาที่จะไม่แจ้งเหตุก็เพียงพอแล้วที่จะมีความผิด</p> <p>➢ การรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบแห่งความผิดนั้นถือเอาการ “ล่วงรู้ข้อเท็จจริง” (knowing) เกี่ยวกับการกระทำความผิดอันไม่ใช่เพียงแค่นวนความคิดที่ยังไม่เป็นรูปเป็นร่างเท่านั้น</p>	<p>➢ การมีเจตนาธรรมดาที่จะไม่แจ้งเหตุก็เพียงพอแล้วที่จะมีความผิด</p> <p>➢ ใช้การพบเห็นหรือรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกระทำความผิดเป็นเกณฑ์</p>

ตารางเปรียบเทียบเหตุยกเว้นความรับผิดให้กับผู้ไม่แจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญาของประเทศต่างๆ(ต่อ)

ประเทศอังกฤษ	ประเทศสหรัฐอเมริกา	ประเทศฝรั่งเศส	ประเทศเยอรมัน	ประเทศอิสราเอล	ประเทศไทย
	<p>หน่วยงานใด</p> <p>- บุคคลใดที่ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำแก่เหยื่ออาชญากรรมจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ ทั้งนี้รวมถึงผู้ที่ให้คำปรึกษาเป็นการส่วนตัวด้วย หากบุคคลนั้นได้รับการอบรมหรือมีประสบการณ์ในการให้คำปรึกษาดังกล่าว</p> <p>➤ เพราะเชื่อหรือมีเหตุอันควรเชื่อโดยเป็นที่ค่อนข้างแน่ชัดว่าการแจ้งเหตุจะทำให้ตัวจำเลยหรือบุคคลอื่นใดได้รับอันตรายหรือบาดเจ็บ</p>		<p>สงคราม ซึ่งเป็นความผิดตามกฎหมายระหว่างประเทศ</p> <p>- ความผิดฐานลักพาตัวเพื่อจุดประสงค์ในการกระชก การจับตัวประกัน การยึดเรือหรือเครื่องบินโดยองค์การผู้ก่อการร้าย และ</p> <p>* บุคคลเหล่านี้ต้องได้ใช้ความพยายามอย่างสุดขีดเต็มที่แล้วในการที่จะยับยั้งการกระทำความผิดหรือขัดขวางเพื่อมิให้การกระทำความผิด</p>	<p>➤ การมีเจตนาธรรมดาที่จะไม่แจ้งเหตุก็เพียงพอแล้วที่จะมีความผิด</p> <p>➤ การรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบแห่งความผิดนั้นถือเอาการ “ล่วงรู้ข้อเท็จจริง” (knowing) เกี่ยวกับการกระทำความผิดอันไม่ใช่เพียงแค่นวนความคิดที่ยังไม่เป็นรูปเป็นร่างเท่านั้น</p>	<p>➤ การมีเจตนาธรรมดาที่จะไม่แจ้งเหตุก็เพียงพอแล้วที่จะมีความผิด</p> <p>➤ ใช้การพบเห็นหรือรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกระทำความผิดเป็นเกณฑ์</p>

ตารางเปรียบเทียบเหตุยกเว้นความรับผิดให้กับผู้ไม่แจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญาของประเทศต่างๆ(ต่อ)

ประเทศอังกฤษ	ประเทศสหรัฐอเมริกา	ประเทศฝรั่งเศส	ประเทศเยอรมัน	ประเทศอิสราเอล	ประเทศไทย
	<ul style="list-style-type: none"> ➢ บุคคลอื่นนอกจากตัวผู้แจ้งเหตุได้เข้ากระทำการช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ➢ ได้เข้ากระทำการขัดขวางอาชญากรรมนั้นด้วยตนเองและสามารถยับยั้งมิให้การกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นหรือขัดขวางมิให้การกระทำความผิดนั้นสำเร็จลง 	<p>ทางกายภาพ</p>	<ul style="list-style-type: none"> * สำเร็จลงด้วย ➢ ยกเว้นหน้าที่ให้แก่บาทหลวงในทุกกรณีโดยไม่มีเงื่อนไข ➢ กรณีที่ความผิดนั้นมิได้กระทำลงจริงศาลอาจสั่งยกฟ้องจำเลยไปได้ ➢ บุคคลนั้นได้เข้ากระทำการยับยั้งหรือขัดขวางโดยวิธีการอื่นที่ไม่ใช่การแจ้งเหตุไม่ว่าจะสำเร็จหรือไม่ 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ การไม่ขัดขวางหรือแจ้งเหตุเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐมีข้อยกเว้นไม่ใช้บังคับกับคู่สมรส บิดา มารดา ผู้สืบสันดาน พี่หรือน้องชายหญิงของบุคคลที่วางแผนอาชญากรรมหรือได้ก่ออาชญากรรมขึ้น ➢ กรณีความผิดอุกฉกรรจ์ทั่วไปไม่มีข้อยกเว้นใดๆเลย 	<ul style="list-style-type: none"> ➢ ตามกฎหมายพลเมืองดีในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 374 มีการยกเว้นหน้าที่ช่วยผู้ตกอยู่ในภยันตรายในกรณีที่ควรกลัวอันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่น ➢ ในพระราชบัญญัติอื่นๆเกี่ยวกับการแจ้งเหตุไม่มีข้อยกเว้นใดๆ

ตารางเปรียบเทียบอัตราโทษในความผิดฐานไม่แจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญาของประเทศต่างๆ

ประเทศอังกฤษ	ประเทศสหรัฐอเมริกา	ประเทศฝรั่งเศส	ประเทศเยอรมัน	ประเทศอิสราเอล	ประเทศไทย
<p>➤ ในความผิดฐานไม่แจ้งเหตุการสนับสนุนการก่อการร้ายมีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปีหรือปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ</p>	<p>➤ ความผิดลหุโทษ (misdemeanor) ซึ่งจะมีโทษที่แตกต่างกันไปในแต่ละมลรัฐ โดยความผิดลหุโทษนั้นมีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 30 วัน ถึง 1 ปี ซึ่งจะมีโทษในความผิดลหุโทษระดับใด ย่อมขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของความผิด</p> <p>➤ การไม่แจ้งเหตุในความผิดเกี่ยวกับเด็กอาจเลือนระดับความร้ายแรงของความผิดและอัตราโทษเป็นระดับเฟโลนี (felony) ได้ หากได้กระทำความผิดหลายครั้ง</p>	<p>➤ การไม่แจ้งเหตุความผิดอุกฉกรรจ์ ตามมาตรา 434-1 หรือกระทำความผิดต่อเด็กตามมาตรา 434-3 บัญญัติให้ต้องรับโทษจำคุก 3 ปี ปรับไม่เกิน 45,000 ยูโร</p> <p>➤ กระทำผิดต่อความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือก่อการร้ายตามมาตรา 434-2 เพิ่มโทษเป็นจำคุก 5 ปี และปรับอีก 75,000 ยูโร</p>	<p>➤ การไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดอุกฉกรรจ์มีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปีหรือโทษปรับ</p> <p>➤ การไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดใดๆก็ตามโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง มีโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปีหรือโทษปรับ</p>	<p>➤ กรณีความผิดอุกฉกรรจ์ทั่วไปมีอัตราโทษของผู้ไม่ทำการช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุโดยมีโทษจำคุกไม่เกินสองปี</p> <p>➤ ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกสิบห้าปีหรือโทษที่หนักกว่า ผู้ไม่แจ้งเหตุต้องรับโทษจำคุกเจ็ดปี</p>	<p>➤ การไม่ช่วยผู้ตกอยู่ในภยันตรายตามประมวลกฎหมายอาญาเป็นความผิดลหุโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือนปรับไม่เกิน 1000 บาท</p> <p>➤ การไม่แจ้งเหตุต่ามพระราชบัญญัติอื่นเกี่ยวกับการแจ้งเหตุไม่มีการกำหนดเป็นความผิดและมีโทษ</p>

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างเป็นทางการนั้นเป็นสถาบันหลักที่รับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมายอาญาอันมีบทบาทสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ การควบคุมอาชญากรรม ซึ่งจะต้องกระทำให้สอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเพื่อที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามในยุคปัจจุบัน อาชญากรรมมีจำนวนเพิ่มขึ้นและมีรูปแบบที่ซับซ้อนขึ้นเรื่อยๆตามพัฒนาการของสังคมและเทคโนโลยีต่างๆ เป็นเหตุให้รูปแบบการกระทำความผิดมีความหลากหลายและยากต่อการพบเห็นเหตุการณ์และสืบค้นหาข้อมูลหรือพยานหลักฐาน ดังจะเห็นได้ว่ามีคดีจำนวนมากที่ไม่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ สถาบันอำนวยความยุติธรรมของรัฐนั้นมีจำนวนบุคลากร งบประมาณ และเครือข่ายที่จำกัดทำให้ไม่สามารถเข้าไปล่วงรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับแผนการกระทำความผิดหรือเข้ายับยั้งขัดขวางอาชญากรรมที่กำลังเกิดขึ้นได้ทันทั่วทั้ง ด้วยเหตุนี้ การป้องกันอาชญากรรมอย่างไม่เป็นทางการโดยประชาชนผู้พบเห็นเหตุการณ์หรือรู้ข้อมูลวงในย่อมเป็นส่วนสำคัญในการที่จะควบคุมอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแม้จะได้มีการมอบอำนาจส่วนหนึ่งของประชาชนในการรักษาความสงบเรียบร้อยให้แก่องค์กรของรัฐเป็นผู้มีหน้าที่โดยตรงในการดูแลความปลอดภัยของคนในสังคมจากอาชญากรรมก็ตาม แต่โดยปกติแล้วหน่วยงานของรัฐก็ไม่อาจเข้ามาช่วยเหลือหรือคุ้มครองได้ทันทั่วทั้ง แต่จะค้นพบเหตุต่อเมื่อการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วและคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นทางการเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษต่อไป ด้วยเหตุนี้เอง พลเมืองของรัฐจึงยังคงมีหน้าที่โดยทั่วไปในฐานะของส่วนหนึ่งในสังคมที่จะต้องแบ่งปันภาระความรับผิดชอบในการรักษาไว้ซึ่งคุณค่าหรือนิติสมบัติที่กฎหมายอาญาต้องการคุ้มครอง คือ ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ความมั่นคงและความสงบสุขของราชอาณาจักรหรือสาธารณชน ซึ่งถึงแม้จะไม่มีความสัมพันธ์เป็นพิเศษต่อกันและไม่มีหน้าที่ตามสัญญาหรือการกระทำครั้งก่อนต่อบุคคลที่กำลังตกอยู่ในอันตรายจากอาชญากรรมอันจะก่อให้เกิดหน้าที่ต้องกระทำการเพื่อป้องกันผลร้ายที่จะเกิดขึ้น แต่ก็ยังคงมีหน้าที่ที่จะต้องไม่งดเว้น

การช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในอันตรายเพื่อประโยชน์ในการดำรงไว้ซึ่งสมดุขของสังคมอยู่ ทั้งนี้ โดยปกติแล้ว บุคคลย่อมไม่มีหน้าที่ในการให้ประโยชน์แก่บุคคลอื่นหากไม่มีความสัมพันธ์พิเศษต่อกัน แต่เมื่อมีสถานการณ์พิเศษที่เป็นเหตุอันตรายเฉพาะหน้าขึ้นและไม่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐอยู่ในบริเวณดังกล่าว บุคคลนั้นย่อมมีหน้าที่โดยปริยายที่จะทำการช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายนั้นหากสามารถทำได้โดยง่าย สะดวกและไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ตนเองหรือบุคคลอื่น ทั้งนี้ การแจ้งเหตุการกระทำความผิดทางอาญาเป็นวิธีการที่สะดวกสบาย เสียค่าใช้จ่ายน้อยและด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยทำให้เป็นการยากที่จะเกิดอันตรายต่อผู้ที่ให้ความช่วยเหลือต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ด้วยวิธีการนี้ โดยจะเห็นได้ชัดว่า ในหลายประเทศได้มีการกำหนดให้คนในสังคมที่พบเห็นการกระทำผิดเฉพาะหน้ามีหน้าที่ที่จะต้องใช้วิธีการใดก็ตามที่สมควรรวมทั้งการแจ้งเหตุการกระทำผิดเพื่อป้องกันหรือยับยั้งชั่งตวงอาชญากรรม โดยเรียกว่าเป็นหน้าที่ตามกฎหมายพลเมืองดี ซึ่งไม่ว่าจะมีการบัญญัติแยกหน้าที่ในการแจ้งเหตุออกมาต่างหากจากหน้าที่ในการเข้าไปช่วยเหลือด้วยตนเองหรือในบางประเทศจะได้บัญญัติรวมเป็นเรื่องเดียวกันก็ตาม ก็ล้วนแต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อป้องกันอาชญากรรมที่กำลังจะเกิดหรือชั่งตวงมิให้ความผิดสำเร็จลงเพื่อบรรเทาผลร้ายทั้งสิ้น โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ เพื่อมิให้เกิดความสูญเสียแก่ทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของสังคมประชาชาติ ยิ่งมีความเสียหายเกิดขึ้นต่อชีวิตมนุษย์มากเท่าใดก็ยิ่งก่อผลกระทบต่อบุคคลจิตใจของสาธารณชนส่วนรวมมากเท่านั้น การกระทำผิดอุกฉกรรจ์ร้ายแรงที่บัญญัติให้มีการแจ้งเหตุ นั้นจึงเป็นความผิดที่กระทบต่อความผาสุกของสาธารณชนส่วนรวม ซึ่งแม้จะเป็นขั้นตอนก่อนการกระทำผิด ก็สมควรที่จะมีการแจ้งเหตุเพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายขึ้น กฎหมายแจ้งเหตุจึงมิได้มีจุดประสงค์เพื่อค้นหาพยานหลักฐานและนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อลงโทษอันเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นทางการของรัฐแต่อย่างใด แต่มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญกว่าคือ ตัดต้นเหตุที่จะก่อให้เกิดการกระทำผิดตั้งแต่ในขั้นที่ยังสามารถกระทำได้ เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้เกิดความเสียหายที่ต้องเยียวยาในภายหลัง ด้วยเหตุนี้ จึงต้องอาศัยความร่วมมือหรือร่วมใจของประชาชนที่พบเห็นหรือล่วงรู้ข้อมูลทุกคน อันจะก่อให้เกิดผลในการลดจำนวนอาชญากรรมที่เกิดหรือบรรเทาความเสียหายที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ไปได้มาก

---

¹ Cadopi, "Failure to Rescue and the Continental Criminal Law" in LAW AND THE DUTY TO RESCUE (Menlowe & Smith ed. 1993), pp.103-104, 111-12.

จากการที่ได้ศึกษาทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายพลเมืองดี ทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรมโดยทั่วไป แนวคิดการควบคุมทางสังคมและแนวความคิดเกี่ยวกับการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม จะพบว่าล้วนแต่เป็นแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการสร้างความร่วมมือของประชาชนในการแจ้งเหตุการกระทำผิด แต่ทั้งนี้ จะมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดให้ประชาชนมีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุในรูปแบบของกฎหมายอาญาหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพความแน่นแฟ้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวของคนในสังคมซึ่งแตกต่างกันไป ในประเทศที่บุคคลมีแนวโน้มที่จะช่วยเหลือผู้อื่นเป็นกิจวัตรก็สมควรที่จะไม่กำหนดให้การไม่แจ้งเหตุเป็นความผิดตามกฎหมายและปล่อยให้คนในสังคมช่วยเหลือกันเองตามธรรมเนียมประเพณี² แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังเป็นที่น่าสงสัยอยู่ว่า จะสามารถเชื่อใจในความมีศีลธรรมของบุคคลในสังคมเมื่อมีความผิดถูกจรรยาบรรณเกิดขึ้นได้หรือไม่ ทั้งนี้เพราะความกลัวต่อการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอาชญากรอาจมีน้ำหนักมากกว่าสามัญสำนึกอันดีในการช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งการบัญญัติกฎหมายเป็นรูปธรรมชัดเจนแน่นอนย่อมจะก่อให้เกิดผลดีชัดเจนในการโน้มน้าวใจบุคคลทั่วไปให้ลงมือกระทำการช่วยเหลือบุคคลอื่น ยิ่งไปกว่านั้น การไม่แจ้งตำรวจให้ช่วยเหลือที่กำลังจะถูกฆาตกรรมย่อมมีลักษณะร้ายแรงกว่าการไม่ส่งเสียงขอความช่วยเหลือให้แก่คนที่กำลังจะจมน้ำ อย่างที่ได้กล่าวไปแล้ว การนิ่งดูตายขณะที่อาชญากรกำลังเกิดขึ้นต่อหน้าตนย่อมเป็นการแสดงความเหยียดหยามต่อคุณค่าทางสังคมที่กฎหมายให้การคุ้มครอง ซึ่งการกระทำเช่นนั้นจะทำให้อาชญากรมีความอึดเหนี่ยวที่จะกระทำความผิดครั้งต่อไปด้วย ด้วยเหตุนี้จึงเห็นว่า ควรจะมีการกำหนดหน้าที่พิเศษสำหรับผู้พบเห็นการก่ออาชญากรรมแม้ในประเทศที่มีกฎหมายพลเมืองดีอยู่แล้วก็ตาม ซึ่งกฎหมายนั้นควรสะท้อนให้เห็นถึงความร้ายแรงโดยธรรมชาติของการเพิกเฉยไม่แจ้งเหตุอาชญากรรม แต่อย่างไรก็ตาม ลักษณะขอบเขตหน้าที่ที่บังคับให้กระทำนั้นควรมีขอบเขตแคบกว่าหน้าที่ตามกฎหมายพลเมืองดี โดยควรบังคับแต่ให้ต้องแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เท่านั้น โดยไม่ควรจะถึงขั้นบังคับให้ต้องลงไปช่วยขัดขวางการกระทำผิดด้วยตนเอง ถึงแม้ว่าจะไม่เกิดอันตรายแก่ตัวบุคคลนั้นก็ตาม อย่างไรก็ตาม ไม่ควรมีการจำกัดขอบเขตมากนัก เพราะจะทำให้มีการบังคับใช้น้อยกรณีและไม่มีประสิทธิภาพ

สำหรับในประเทศไทยปัจจุบันนั้น ยังไม่มีบทกฎหมายเฉพาะที่จะนำมาใช้บังคับให้บุคคลมีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุอาชญากรรม โดยแม้จะมีการกำหนดหน้าที่พลเมืองดีในมาตรา 374 แห่งประมวลกฎหมายอาญาให้บุคคลที่พบผู้ตกอยู่ในอันตรายต้องเข้าช่วยเหลือหากไม่ควรกลัว

² Gregory, "The Good Samaritan and the Bad: The Anglo-American Law", in THE GOOD SAMARITAN AND THE LAW (James M. Ratcliffe ed., 1966), p. 23, 38-39.

อันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่นแต่ก็มีลักษณะไม่ครอบคลุมและไม่ได้รับการพัฒนาให้ทันสมัย โดยกำหนดกรณีที่มีภัยอันตรายถึงแก่ชีวิตเท่านั้นที่จะก่อให้เกิดหน้าที่ในการเข้าไปช่วยเหลือ ทั้งบทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้กำหนดหน้าที่แจ้งเหตุและไม่ได้เน้นที่การป้องกันอาชญากรรม แต่เน้นการช่วยเหลือบุคคลที่ตกอยู่ในภัยอันตรายเฉพาะหน้าเท่านั้น สำหรับในความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ จะต้องมีการกระทำอันเป็นการปกปิดเพิ่มเติมอันมีลักษณะเป็นผู้สนับสนุนก่อนการกระทำ ความผิด จึงไม่ครอบคลุมถึงการนิ่งเฉยไม่แจ้งเหตุนี้ ส่วนในพระราชบัญญัติอื่นๆ ได้มีการกำหนดให้แจ้งเหตุกรณีพบเห็นเด็กหรือบุคคลในครอบครัวที่ถูกกระทำทารุณหรือปฏิบัติโดยมิชอบ หรือถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก 2546 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว 2550 แต่ในพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับนี้ก็มิได้มีการกำหนดเป็นความผิดและมีโทษทางอาญา รวมทั้งยังขาดมาตรการคุ้มครองผู้แจ้งเหตุที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ จึงไม่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในอันที่จะโน้มน้าวใจให้บุคคลที่มีสามัญสำนึกแต่ยังมีความลังเลอยู่ด้วยเหตุต่างๆร่วมมือกันป้องกันอาชญากรรมมากขึ้นได้ ทั้งยังไม่ครอบคลุมความผิดอุกฉกรรจ์ที่สำคัญอย่างอื่นๆด้วย ซึ่งเมื่อพิจารณากฎหมายไทยในสมัยก่อนจะพบว่า มีบทกฎหมายที่กำหนดถึงหน้าที่พลเมืองดีและการแจ้งเหตุไว้มากกว่าสมัยปัจจุบัน ทั้งมีแนวคิดเกี่ยวกับการเพิ่มโทษและข้อยกเว้นต่างๆซึ่งแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าที่ของบทบัญญัติในการแจ้งเหตุที่มีความเป็นมายาวนานและซับซ้อนยิ่งกว่าประเทศตะวันตกเสียอีก ซึ่งจากประวัติศาสตร์ของไทยที่มีลักษณะการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่เน้นรูปแบบของการรักษาความสงบเรียบร้อยในแผ่นดินมาแต่เดิม การแจ้งเหตุแก่พนักงานเจ้าหน้าที่หรือหน้าที่ของข้าราชการไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินในการกราบทูลพระมหากษัตริย์ให้ทรงทราบถึงการก่อความไม่สงบในบ้านเมืองจึงมีรูปแบบเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างเด่นชัด โดยหากได้พิเคราะห์โดยละเอียดจะพบว่า มีลักษณะของระบบการป้องกันอาชญากรรมอย่างไม่เป็นทางการโดยชุมชนผู้อยู่ในละแวกใกล้เคียงเพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหาย หากเสียหายจะต้องร่วมกันชดเชย แต่หากจับผู้ร้ายมาได้ก็ให้คืนทุนทรัพย์ไปเพราะไม่มีความเสียหายเกิดขึ้นอันจะเป็นเหตุให้ต้องลงโทษ วัตถุประสงค์ที่แท้จริงจึงเป็นการมุ่งให้ชุมชนขยันขันแข็งร่วมกันสอดส่องดูแล ช่วยกันแจ้งเหตุในละแวกบ้านเรือนของตน โดยเข้ามาตรการชดเชยทุนทรัพย์ โจรจะได้ไม่กล้าเข้ามาปล้นทำร้ายราษฎรในบริเวณนั้น ซึ่งแม้สังคมในปัจจุบันจะมีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมก็ตาม ก็ยังสามารถที่จะนำบทบัญญัติกฎหมายไทยสมัยก่อนมาประยุกต์กับการกำหนดหน้าที่และมาตรการในการแจ้งเหตุของต่างประเทศซึ่งแนวคิดนี้ประเทศไทยมีมาแต่โบราณกาลแล้ว เพื่อสร้างแนวทางที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันได้ ทั้งนี้ หากมีการกำหนดหน้าที่และมาตรการในการแจ้งเหตุที่เหมาะสม

ย่อมจะเป็นการเสริมสร้างจิตสำนึกให้เกิดความร่วมมือจากชุมชนในการป้องกันอาชญากรรมได้ไม่มากก็น้อย

เมื่อเปรียบเทียบกับในต่างประเทศ ความผิดฐานไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญานั้น ได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาในหมวดความผิดฐานขัดขวางความยุติธรรมในหลายประเทศเป็นหน้าที่ในทางอาญา ซึ่งจากการศึกษาพบว่าไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส เยอรมัน และประเทศอื่นๆอีกมากล้วนเห็นความสำคัญของสถานการณ์อาชญากรรมในปัจจุบันที่มีความร้ายแรงขึ้น อันต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนทั่วไปผู้พบเห็นหรือล่วงรู้ข้อเท็จจริงในการประสานงานกับรัฐเพื่อป้องกันอาชญากรรม โดยมีองค์ประกอบภายนอกคล้ายคลึงกัน คือ การไม่แจ้งเหตุเป็นการงดเว้นไม่กระทำการตามหน้าที่ที่กฎหมายบัญญัติ โดยไม่คำนึงถึงหลักเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล เพราะมิได้ต้องการลงโทษผู้ร่วมกระทำผิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายแต่เป็นการลงโทษการฝ่าฝืนหน้าที่ความรับผิดชอบตามนโยบายของรัฐเพื่อคุ้มครองคนในสังคม โดยเพียงแต่รู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำผิดหรือพบเห็นการก่ออาชญากรรมแล้วไม่แจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก็มีความผิดสำเร็จแล้วโดยไม่ต้องมีการกระทำการปกปิดเพิ่มเติมแต่อย่างใด สำหรับองค์ประกอบภายในนั้น เพียงผู้งดเว้นไม่แจ้งเหตุมีเจตนาธรรมดาที่จะไม่แจ้งก็เพียงพอที่จะครบองค์ประกอบภายในของความผิดฐานนี้โดยไม่ต้องมีเจตนาพิเศษที่จะขัดขวางความยุติธรรมหรือมีเจตนาก่อให้เกิดความเสียหาย อย่างไรก็ตาม ผู้ไม่แจ้งเหตุต้องรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบภายนอกของความผิด คือ ต้องรู้ว่ามีหรือจะมีการกระทำผิดเกิดขึ้นซึ่งยังอาจป้องกันหรือบรรเทาความเสียหายได้และตนสามารถแจ้งเหตุได้โดยง่าย สะดวก และไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ตนเองหรือบุคคลอื่นแต่มิได้ทำการแจ้ง นอกจากนี้ การแจ้งเหตุในบางประเทศเช่น ฝรั่งเศสและเยอรมันยังครอบคลุมไปถึงขั้นก่อนการกระทำผิด ซึ่งจะก่อให้เกิดการป้องกันอาชญากรรมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยบุคคลอาจมีทางเลือกในการแจ้งเหตุในหลายรูปแบบเช่น ในเยอรมัน สามารถเลือกแจ้งเหตุไปยังผู้ที่กำลังจะตกเป็นเหยื่อจากแผนการกระทำผิดนั้นแทนที่จะแจ้งไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่ก็ได้ ทั้งนี้ มีการยกเว้นโทษให้แก่ญาติสนิทหรือผู้ประกอบวิชาชีพที่ต้องรักษาความลับตามจรรยาบรรณหากมิได้เป็นการกระทำผิดต่อเด็กหรือความผิดอุกฉกรรจ์บางประเภทที่ร้ายแรงเกินกว่าจะยกเว้นโทษให้ได้หรือไม่ใช้กรณีความผิดตามนโยบายของรัฐที่จะบังคับให้ต้องแจ้งเหตุในบางกรณีโดยไม่มีข้อยกเว้น นอกจากนี้ บุคคลจะได้รับยกเว้นโทษในการไม่แจ้งเหตุหากมีเหตุอื่นที่ส่งผลให้บุคคลนั้นไม่มีความจำเป็นต้องแจ้งเหตุอีกต่อไป เช่น มีบุคคลอื่นนอกเหนือจากผู้ไม่แจ้งเหตุที่เข้าทำการช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายหรือผู้ไม่แจ้งเหตุดังกล่าวได้พยายามเข้าช่วยเหลือด้วยตนเองแล้ว หรือในกรณีที่ไม่มีกรกระทำผิดเกิดขึ้นจริงก็ย่อมไม่เกิดความเสียหายหรืออันตรายที่จะดำเนินคดีกับผู้ไม่แจ้งเหตุจึงถือ

เป็นเหตุให้ศาลสั่งยกฟ้องได้ตามดุลยพินิจ ในส่วนของอัตราโทษนั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการกำหนดให้การไม่แจ้งเหตุเป็นความผิดลหุโทษ(misdemeanor) ซึ่งศาลอาจใช้ดุลยพินิจในการลงโทษจำคุกได้ในระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี และอาจเลือกใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยหรือโทษปรับแทนได้อีกด้วยเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพความผิด นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดอัตราโทษในการไม่แจ้งเหตุความผิดแต่ละประเภทแตกต่างกันไปตามความร้ายแรง ส่วนประเทศฝรั่งเศส เยอรมันและอิสราเอล ได้กำหนดให้การไม่แจ้งเหตุเป็นความผิดอาญาทั่วไปที่มีอัตราโทษสูง คือ ในระยะ 2-5 ปี และมีโทษปรับอันมีลักษณะตายตัว โดยเป็นการกำหนดอัตราโทษตามหลักการฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่โดยทั่วไปของสังคมซึ่งระดับโทษขึ้นอยู่กับความอุกฉกรรจ์ของความผิดที่ไม่แจ้งเหตุ นั้น จึงมีการเพิ่มโทษหากเป็นความผิดต่อความมั่นคงหรือการก่อการร้ายซึ่งมีลักษณะร้ายแรงเป็นพิเศษ ทั้งนี้ในประเทศฝรั่งเศสได้มีการบังคับใช้กฎหมายพลเมืองดีในหลายรูปแบบมาเป็นระยะเวลายาวนานและมีคำพิพากษาออกมามากมาย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อหลักการรณประโยชน์ เพื่อรักษาประโยชน์ของส่วนรวมยิ่งกว่าสิทธิส่วนตัวของปัจเจกชนเมื่อคุณค่าที่ต้องการคุ้มครองมีน้ำหนักมากกว่า นอกจากนี้ ยังมีมาตรการในการคุ้มครองผู้ขัดขวางหรือแจ้งเหตุอาชญากรรมมากมาย เช่น สหรัฐอเมริกาในหลายมลรัฐมีการบัญญัติกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรยกเว้นความรับผิดทางแพ่งให้แก่บุคคลที่ได้เข้าทำการช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตราย แล้วเกิดความผิดพลาดอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ที่ตนช่วยเหลือขึ้น ให้ไม่ต้องรับผิดหากได้กระทำไปโดยสุจริตตามเหตุผลและมีได้ตั้งใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เว้นแต่จะได้กระทำไปโดยได้รับหรือหวังจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทน ส่วนประเทศฝั่งซีกโลกอื่นได้ใช้ป้องกันและจำเป็นมาใช้ในการยกเว้นความรับผิดแก่พลเมืองดี รวมทั้งได้สร้างหลักสัญญาโดยปริยาย หลักความจำเป็นของเหตุฉุกเฉินและนำกฎหมายจัดการงานนอกสั่งมาใช้เพื่อชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้ช่วยเหลือผู้อื่นจนเกิดอันตรายหรือความเสียหายแก่ตนเองหรือบุคคลที่สามเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้าช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุโดยไม่กลัวความยุ่งยากหรือกลัวว่าจะต้องเสียค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ยังมี ความผิดโดยเฉพาะสำหรับบุคคลที่แจ้งความเท็จเกี่ยวกับความผิดอุกฉกรรจ์เช่น การก่อการร้าย เพื่อป้องกันกรแจ้งเหตุพรั่หรือ การมีระบบการคุ้มครองพยานและปกปิดข้อมูลของผู้แจ้งเหตุอย่างมีประสิทธิภาพและการชดใช้ความเสียหายหากมีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวโดยมิชอบ นอกจากนี้มาตรการเหล่านี้ ยังมีการให้รางวัลสินบนนำจับทั้งโดยองค์กรของรัฐและองค์กรเอกชนที่ประสานงานกับรัฐในโครงการต่างๆเพื่อจูงใจให้มีการแจ้งเหตุทั้งในแบบเปิดเผยชื่อและแบบนิรนามหากกลัวการถูกแค้นคืนอีกด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่า ในต่างประเทศได้มีการใช้มาตรการทั้งในทางกฎหมายและไม่ใช้กฎหมายในหลายรูปแบบประกอบกันเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการแจ้งเหตุมากที่สุด

ทั้งนี้ ผู้เขียนได้วิเคราะห์กฎหมายแจ้งเหตุหากจะได้มีการบัญญัติความผิดฐานไม่แจ้งเหตุในการกระทำความผิดอาญาในอนาคต ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า ควรมีการเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาให้การไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาร้ายแรงบางฐานความผิดเป็นความผิดลหุโทษ ด้วยเหตุที่การกำหนดให้เป็นความผิดในหมวดการขัดขวางความยุติธรรมอันเป็นความผิดอาญาทั่วไปเหมือนเช่นในต่างประเทศนั้น ยังไม่เหมาะสมต่อสภาพสังคมไทยที่ประชาชนยังไม่มีจิตสำนึกในการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเต็มที่ ทั้งแนวคิดในปัจจุบันที่มีแนวโน้มไปในทางเคารพสิทธิที่จะไม่ก้าวล่วงเรื่องส่วนตัวของบุคคลอื่นและวัฒนธรรมความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ที่ฝังรากลึกมานานในสังคมไทย ทำให้การบังคับใช้กฎหมายแก่ประชาชนอย่างเสมอภาคกันนั้นเป็นไปได้ยากและระบบควบคุมการใช้ดุลยพินิจโดยมิชอบของพนักงานเจ้าหน้าที่นั้นยังไม่มีประสิทธิผลเพียงพอ การกำหนดโทษในอัตราสูงย่อมเป็นการเกินสมควรและเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องจะไม่กล้าบังคับใช้กฎหมาย จึงควรกำหนดให้การไม่แจ้งเหตุเป็นความผิดลหุโทษในประมวลกฎหมายอาญา เช่นเดียวกับความผิดฐานไม่ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายแก่ชีวิตตามมาตรา 374 เพื่อแสดงเจตนารมณ์ของกฎหมายที่จะส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในนโยบายของรัฐที่ต้องการเสริมสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองในกระบวนการยุติธรรมให้มากยิ่งขึ้น สำหรับฐานความผิดที่ควรกำหนดให้มีการแจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญานั้น จะมีเกณฑ์อย่างไร เห็นว่า ควรมีการกำหนดให้บุคคลทั่วไปที่มีความสามารถกระทำการ คือ รู้สำนึกในการกระทำของตนได้มีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุหากรู้ว่าจะมีการกระทำความผิดอุกฉกรรจ์หรือได้พบเห็นการกระทำความผิดอุกฉกรรจ์ การละเลยไม่แจ้งเหตุนั้นจะเป็นการกระทำโดยดเว้นและฝ่าฝืนต่อกฎหมาย แต่ทั้งนี้เนื่องจากในประเทศไทยไม่มีการแบ่งเกณฑ์ความร้ายแรงของความผิดเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ (felony) กับลหุโทษ (misdemeanor) เหมือนในต่างประเทศ แต่จะใช้เกณฑ์ความผิดยอมความไม่ได้และยอมความได้ ซึ่งความผิดบางอย่างที่ควรมีการแจ้งเหตุกลับเป็นความผิดที่ยอมความไม่ได้ เช่น ความผิดฐานข่มขืน การจะนำเกณฑ์นี้มาใช้จึงไม่เป็นการสมควร อย่างไรก็ตามการกำหนดประเภทที่จำกัดขอบเขตชัดเจนถึงขั้นระบุมาตราอาจทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่ยืดหยุ่น จึงควรจำกัดขอบเขตให้แคบโดยพิจารณาจากลักษณะประเภทของความผิดและระดับความเป็นไปได้ที่จะเกิดการกระทำความผิด ทั้งนี้ เห็นว่า อาจใช้เกณฑ์การกำหนดจากอัตราโทษจำคุกขั้นต่ำ เช่น ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกขั้นต่ำตั้งแต่สิบปีขึ้นไป ซึ่งเป็นอัตราโทษชั้น Crimes ซึ่งเป็นอาชญากรรมชั้นเฟโลนี่ที่ร้ายแรงของฝรั่งเศส ก็จะเป็นการครอบคลุม อีกวิธีหนึ่ง คือ การกำหนดประเภทของความผิดซึ่งควรมีอย่างน้อยสามประเภท ประเภทแรก คือ ความผิดต่อชีวิต ร่างกาย หรือความผิดอื่นที่กระทบต่อเสรีภาพหรือทรัพย์สินอันอาจก่อให้เกิดผลเสียหายต่อชีวิตหรือร่างกายได้เช่นเดียวกัน เช่น การปล้นทรัพย์ที่ทำให้ผู้อื่นได้รับอันตรายถึงแก่ความตาย การกักขังหน่วง

เหนียวทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย เป็นต้น ความผิดประเภทที่สอง คือ ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักร เช่น ความผิดต่อราชวงศ์ ความผิดเกี่ยวกับการกบฏ การก่อการร้าย ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชนหรือการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชน บางประเภทที่มีลักษณะร้ายแรง เช่น การค้ามนุษย์ การลักพาตัวประกันเพื่อกรรโชก การยึดเรือ เครื่องบิน การตระเตรียมการวางเพลิง ส่วนความผิดประเภทสุดท้าย คือ ความผิดเกี่ยวกับการกระทำด้วยความรุนแรงต่อบุคคลในครอบครัว เด็ก หรือบุคคลที่ไม่อยู่ในสภาพที่อาจพึ่งตนเองได้ เนื่องจากเหตุเจ็บป่วย พิกการ บกพร่องทางจิต โดยความผิดสามประเภทนี้เป็นความผิดที่มีความสำคัญในการคุ้มครองคุณค่าที่กฎหมายอาญามุ่งจะคุ้มครองมากที่สุด คือ ความปลอดภัยในชีวิตร่างกาย เสรีภาพและความสงบเรียบร้อยของประเทศและประชาชน ซึ่งการกำหนดเป็นประเภทกว้างๆ จะทำให้กฎหมายสามารถปรับใช้ได้กับความผิดรูปแบบใหม่ๆ ที่เกิดในภายหลังอีกด้วย

สำหรับขั้นตอนการกระทำความผิดที่ควรกำหนดให้มีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุเพื่อที่จะสามารถป้องกันการกระทำความผิดอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ไม่ควรจำกัดขอบเขตเฉพาะในกรณีที่ความผิดกำลังเกิดขึ้นเฉพาะหน้าเหมือนอย่างประเทศสหรัฐอเมริกา เพราะอาจจะไม่ทันการณ์และจะมีผลเพียงเป็นการแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบเหตุการณ์ที่เกิดเพื่อจับกุมผู้กระทำความผิดและรวบรวมซึ่งพยานหลักฐานอันเป็นการสะดวกต่อการสืบสวนหาข้อมูลจากประจักษ์พยานของพนักงานเจ้าหน้าที่เท่านั้น จึงควรมีการกำหนดให้ครอบคลุมขั้นตอนก่อนการกระทำความผิดตั้งแต่ขั้นวางแผนการกระทำความผิดด้วย ทั้งนี้ ความผิดที่ควรกำหนดให้ต้องแจ้งเหตุในขั้นวางแผนการกระทำความผิดนั้น คือ ความผิดที่การตระเตรียมการหรือการสมคบกระทำการนั้นมีการบัญญัติเป็นความผิดอาญาในตัวของมันเอง ซึ่งเมื่อการตระเตรียมการต่างๆ ก่อนการกระทำความผิดนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาแล้ว การแจ้งเหตุการตระเตรียมดังกล่าวก็ย่อมเป็นการเหมาะสม เพราะเป็นการแจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ควรมีการกำหนดให้แจ้งเหตุในความผิดที่แม้จะกระทำสำเร็จเสร็จสิ้นแล้ว แต่มีลักษณะที่อาจเกิดการกระทำความผิดอย่างเดียวกันหรือในประเภทเดียวกันนั้นขึ้นใหม่หรือในความผิดต่อเนื่องบางประการ เช่น การก่อการร้ายที่มีการสมคบกันกระทำความผิดหลายครั้งหลายครา ซึ่งหากรู้ตัวบุคคลผู้เป็นสมาชิกที่จะกระทำการก่อการร้าย รวมทั้งแผนการกระทำความผิดที่แน่นอนก็ควรแจ้งเพราะจะมีผลเป็นการปราบปรามการก่อการร้ายครั้งต่อไปได้อีก หรือแม้แผนการนั้นจะได้มีการลงมือกระทำเสร็จสิ้นแล้ว ก็ยังมีค่าควรแก่การแจ้งข้อมูลอยู่เพราะมีโอกาสสูงที่องค์กรนั้นจะก่ออาชญากรรมที่กระทบต่อสาธารณประโยชน์ขึ้นใหม่ นอกจากนี้ ยังรวมถึงกรณีผู้ร้ายข่มขืนต่อเนื่องหรือฆาตกรต่อเนื่องด้วย ซึ่งหากเคยมีการกระทำความผิดซ้ำมาแล้วแต่ยังไม่เคยถูกจับหรือลงโทษ การแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับ

บุคคลดังกล่าวย่อมจะช่วยป้องกันการกระทำความผิดครั้งต่อไป เนื่องจากมีแนวโน้มค่อนข้างสูงว่าบุคคลเหล่านี้จะกระทำความผิดอย่างเดิมขึ้นมาอีก

ส่วนขอบเขตของหน้าที่ที่ควรกำหนดให้ต้องกระทำนั้น ในหลายประเทศมีการกำหนดให้ต้องใช้ทุกวิถีทางที่เป็นไปได้เพื่อเข้าแทรกแซงการกระทำความผิดหากสามารถทำได้โดยง่ายและสะดวก ทั้งไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ตนเองหรือบุคคลอื่น (use all reasonable means) ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า เนื่องจากมีความไม่แน่นอนในการประเมินสถานการณ์เสี่ยงอันตรายที่อาจเกิดแก่บุคคลนั้น เนื่องจากไม่ใช่กรณีการเกิดภัยอันตรายมาจากธรรมชาติ อุบัติเหตุหรือเหตุบังเอิญอื่นๆ แต่เป็นอันตรายจากการก่ออาชญากรรมซึ่งบุคคลที่กระทำการดังกล่าวมักมีอาวุธหรือสิ่งอื่นๆ ติดตัว โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ผู้เห็นเหตุการณ้อาชญากรรมเฉพาะหน้า ซึ่งอาจไม่มีข้อมูลเพียงพอที่จะช่วยในการตัดสินใจของบุคคลได้อย่างถูกต้องว่าจะเกิดอันตรายแก่ตนหรือผู้อื่นหรือไม่ หากได้เข้าทำการช่วยเหลือ จริง การกำหนดหน้าที่โดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่ต้องประเมินความเสี่ยงตามภาวะ วิสัยและพฤติการณ์ในขณะนั้นจึงเป็นการยากลำบาก จึงเห็นว่าควรมีการกำหนดหน้าที่ที่ทำได้โดยง่ายและสะดวกกว่า คือ การแจ้งเหตุซึ่งค่อนข้างเป็นที่แน่นอนว่าผู้พบเห็นเหตุการณ์ไม่ควรจะกลัวอันตรายจากติดต่อไม่ว่าจะเป็นทางโทรศัพท์หรือทางอื่น ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ตำรวจผู้มีความเชี่ยวชาญในการจัดการกับสถานการณ์ดังกล่าวได้ดีกว่าจะเข้ามารับช่วงทำการขัดขวางอาชญากรรมต่อไป ทั้งนี้ ตามแนวคิดของต่างประเทศ เมื่อการแจ้งเหตุนั้นสามารถทำได้อย่างปลอดภัยและไม่เป็นภาระมากเช่นนี้แล้ว การนิ่งเฉยไม่กระทำการดังกล่าวจึงควรมีโทษหนักกว่ากรณีที่บังคับให้ต้องเข้าช่วยด้วยตนเอง เพราะถือเป็นการละเลยต่อหน้าที่ช่วยเหลือบุคคลอื่นซึ่งอาจกระทำได้โดยง่าย ส่วนในชั้นวางแผนการกระทำความผิดนั้น โดยธรรมชาติ ย่อมเป็นสิ่งที่ทำได้โดยสะดวกเพราะในขณะนั้นยังไม่มีกรลงมือก่ออาชญากรรมเกิดขึ้น จึงมีเวลาพิจารณาไตร่ตรองแนวโน้ม ความเป็นไปได้ที่จะเกิดการกระทำความผิดจริงและข้อมูลที่ได้มาอย่างถี่ถ้วนก่อนทำการแจ้ง ซึ่งจะเป็นไปตามมาตรฐานของวิญญูชนที่มีเวลาพิจารณาเพื่อจะได้ไม่แจ้งโดยผิดพลาด ด้วยเหตุนี้ ความผิดที่ควรกำหนดให้มีการแจ้งตั้งแต่ชั้นวางแผนกระทำความผิดจึงควรมีลักษณะร้ายแรงอันสมควรแก่การแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ในเบื้องต้นเพื่อให้เตรียมการรับมือกับสถานการณ์การกระทำความผิดฉุกเฉินได้ทัน ดังจะเห็นได้จากกฎหมายต่างประเทศ เช่น ฝรั่งเศสและเยอรมันที่มีการกำหนดลักษณะความผิดในบทบัญญัติเกี่ยวกับการแจ้งเหตุโดยตรงตั้งแต่ชั้นวางแผนการกระทำความผิด ซึ่งมีลักษณะฉุกเฉินกว่ากรณีที่บังคับให้เข้าช่วยเหลือตามกฎหมายพลเมืองโดยรวมที่มีโทษสูงกว่าด้วย เพราะเป็นกรณีความผิดร้ายแรงที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนทั้งสิ้น

ในส่วนของวิธีการแจ้้งนั้นเห็นว่า ควรให้ทำการแจ้้งได้สองแบบ โดยอาจเลือกทางใดทางหนึ่งระหว่างสองทาง คือ การแจ้้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือการแจ้้งต่อผู้ที่กำลังจะตกเป็นเหยื่อของการวางแผนอาชญากรรมนั้น โดยเฉพาะหากเป็นสถานการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นไม่ช้า การแจ้้งเตือนไปยังผู้เป็นเป้าหมายของอาชญากรรมจะเป็นการป้องกันได้อย่างทันท่วงทีมากกว่า เนื่องจากผู้้นอาจหลีกเลี่ยงการกระทำความผิดที่กำลังจะเกิดขึ้นด้วยตนเองได้ แต่ในกรณีที่การกระทำ ความผิดเกิดขึ้นแล้ว การแจ้้งไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่ย่อมจะช่วยในการบรรเทาหรือขัดขวางมิให้ ความผิดนั้นสำเร็จลง ทั้งการแจ้้งต่อผู้เป็นเหยื่อคงหมดความจำเป็นไปในตัวเนื่องจากกำลังได้รับ อันตรายจากการนั้นอยู่ สำหรับในกรณีการกระทำความผิดเสร็จสิ้นแล้ว แต่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้น ต่อไปอีกก็อาจแจ้้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ เพื่อจะได้ทำการป้องกันอาชญากรรมในอนาคต ส่วนตัวเหยื่อนั้น หากมีความเป็นไปได้ว่าจะเป็เหยื่อรายเดิมก็อาจเลือกแจ้้งให้ทราบได้ แต่หาก เป็นกรณีที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของบุคคลทั่วไป ควรจะต้องแจ้้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือหากมีผู้จะเป็นเป้าหมายรายใหม่ของอาชญากรรมนั้น ก็อาจแจ้้งไปยังผู้้นั้นโดยตรง ทั้งนี้ ควรให้ ศาลใช้ดุลยพินิจได้อย่างกว้างขวางในเรื่องความผิดทางอาญาดังกล่าว ซึ่งศาลจะเป็นผู้ตัดสินว่า เวลาใดจะเป็นเวลาที่เหมาะสมต่อการแจ้้งเหตุการกระทำ ความผิดโดยพิจารณาจากเงื่อนไข ข้อจำกัดดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

เงื่อนไขที่สำคัญของการแจ้้งเหตุการกระทำ ความผิดนี้ย่อมเป็นไปตามหลักที่ว่า การแจ้้ง ดังกล่าวจะต้องไม่ก่อให้เกิดอันตรายหรือเชื่อได้ตามสมควรว่าจะไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ตัวผู้แจ้้ง หรือบุคคลอื่น ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สุดของการกำหนดหน้าที่ทั่วไปให้แก่พลเมืองของรัฐ เพราะ ย่อมไม่เกิดประโยชน์อันใดและเป็นการขัดต่อหลักตรรกะเหตุผลที่จะให้บุคคลที่ไม่มีความสัมพันธ์ ต่อกันเข้าไปช่วยเหลือคนแปลกหน้าโดยอาจได้รับอันตรายแก่ตนเอง ทั้งนี้เกณฑ์ความเสี่ยงที่จะ ได้รับอันตรายเพียงใดที่จะถือว่าเป็นการยกเว้นหน้าที่ให้แก่ผู้มีหน้าที่ต้องแจ้้งนั้น เห็นว่า ตาม มาตรา 374 กฎหมายมิได้มีการบัญญัติเอาไว้ว่าอันตรายนั้นจะต้องถึงขนาดไหน หรือความเสี่ยง น่าจะมีขนาดเพียงใด ทั้งยังไม่มีบรรทัดฐานการตีความของศาลในกรณีดังกล่าว ส่วนในกฎหมาย พลเมืองดีของต่างประเทศนั้นจะมีเกณฑ์ที่แตกต่างกันตั้งแต่การต้องมีความเสี่ยงตามสมควรจึงจะ ได้รับยกเว้นหน้าที่ตามเกณฑ์ของประเทศเยอรมนีและเบลเยียม ส่วนประเทศฝรั่งเศสและ เนเธอร์แลนด์ใช้เกณฑ์ความเสี่ยงเพียงเล็กน้อยก็เป็นเหตุยกเว้นหน้าที่ได้ สำหรับประเทศ สหรัฐอเมริกาซึ่งยึดถือหลักเสรีภาพเป็นอย่างยิ่งนั้น ในบางมลรัฐได้กำหนดให้เพียงแค่ว่าเป็นการ ขัดต่อความสะดวกในการไปประกอบกรงานหรือกิจกรรมที่จำเป็นอย่างย้งก็เพียงพอที่จะยกเว้น หน้าที่ ซึ่งหากเปรียบเทียบกับกรณีของการแจ้้งเหตุ เห็นว่าแตกต่างกับกฎหมายพลเมืองดีเพราะมี โอกาสยากที่จะเกิดความเสียหายหรืออันตรายแก่ตัวผู้กระทำโดยตรง ซึ่งการตีความตามแนวของ

สหรัฐอเมริกาจะทำให้บุคคลสามารถหาข้ออ้างละเว้นไม่แจ้งเหตุได้มากเกินไปจนสมควร แต่หากจะกำหนดเกณฑ์ถึงขนาดความเสี่ยงนั้นต้องมีพอประมาณตามสมควรอย่างเยอรมนีหรือเบลเยียมแล้ว หากเกิดความผิดพลาดในการประเมินสถานการณ์ของบุคคลผู้พบเห็นเหตุการณ์ อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตัวผู้พบเห็นนั้นเองหรือตัวเหยื่อที่กำลังตกอยู่ในอันตรายได้เพราะการประเมินความเสี่ยงนี้ย่อมขึ้นอยู่กับภาวะ วัสดุ พฤติการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งไม่สามารถใช้มาตรฐานวิญญูชนที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกันมาเป็นเกณฑ์วัดได้ แต่ต้องพิจารณาจากลักษณะนิสัยของบุคคลที่มีสภาพเช่นเดียวกับผู้พบเห็นนั้น ซึ่งหากบุคคลนั้นเป็นคนซุกกักผิดปกติ หรือมีเหตุอย่างอื่นส่วนบุคคล เช่น ความเข้าใจผิด ก็ไม่สมควรที่จะลงโทษความแตกต่างทางภาวะจิตใจหรือคุณลักษณะนี้

ทั้งนี้ผู้กระทำความผิดฐานไม่แจ้งเหตุไม่จำเป็นจะต้องมีเจตนาพิเศษในการกระทำความผิด โดยไม่จำเป็นต้องมีจุดประสงค์เพื่อขัดขวางกระบวนการยุติธรรม (obstruction of justice) หรือต้องการช่วยเหลือผู้กระทำความผิดให้พ้นโทษและพ้นจากการถูกจับกุม ซึ่งอาจจะไปเข้ากรณีตามมาตรา 189 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ทั้งไม่จำเป็นต้องกระทำการใดอันเป็นการปกปิดเพิ่มเติม นอกเหนือไปจากการล่องรู้เหตุหรือข้อเท็จจริงที่เชื่อถือได้ ไม่ได้มาจากข่าวลือหรือเป็นเพียงแนวความคิดแล้วไม่ทำการแจ้งเท่านั้น เนื่องจากความผิดฐานแจ้งเหตุนี้ต้องการจะส่งเสริมให้บุคคลทั่วไปกระทำการแจ้งเหตุเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น โดยไม่จำเป็นต้องรู้เห็นเป็นใจหรือมุ่งหมายจะช่วยผู้กระทำความผิด การมีเจตนาธรรมดาที่จะงดเว้นไม่กระทำการจึงเพียงพอจะถือเป็นความผิด ทั้งเป็นความผิดที่ไม่จำเป็นต้องมีผล กล่าวคือ แม้จะไม่เกิดผลคือความเสียหายใดๆ ขึ้นเลยก็ตาม แต่ในขณะที่ได้งดเว้นไม่แจ้งนั้น ก็เป็นความผิดสำเร็จแล้วโดยไม่ขึ้นอยู่กับการกระทำของอาชญากร เพราะไม่ใช่ผู้สนับสนุนหรือผู้ร่วมกระทำความผิด แต่เมื่อเป็นความผิดสำเร็จแล้ว จะได้รับยกเว้นโทษเนื่องจากไม่มีการกระทำความผิดตามแผนเกิดขึ้นจริงหรือมีบุคคลอื่นช่วยเหลือแทนได้ทันทีหรือไม่ ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งซึ่งต้องพิจารณาในชั้นวินิจฉัยเหตุยกเว้นโทษต่อไปไม่เกี่ยวข้องกัน ทั้งนี้ ผู้กระทำการละเว้นนั้นต้องรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดตามมาตรา 59 วรรค 3 ครบถ้วน คือ รู้ว่ามีอาชญากรรมเกิดหรือกำลังจะเกิดซึ่งตนสามารถช่วยเหลือโดยการแจ้งเหตุได้โดยไม่เกิดภัยอันตรายแก่ตนเองหรือบุคคลอื่น แต่มิได้ทำการแจ้ง ทั้งนี้ ต้องทราบโดยพฤติการณ์ด้วยว่าไม่มีบุคคลอื่นใดที่อาจให้ความช่วยเหลือได้ในขณะนั้น แต่จะนั่งเฉยคิดว่าน่าจะมีบุคคลอื่นมาช่วยหรือแจ้งเหตุแล้ว ตนจึงไม่แจ้งเหตุนั้นไม่ได้ ทั้งนี้การรู้ข้อเท็จจริงนั้นไม่จำเป็นจะต้องเห็นด้วยตาตนเองหรืออยู่ในเหตุการณ์ อาจเป็นการได้มาซึ่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ก็เป็นการเพียงพอ โดยข้อมูลที่เชื่อถือได้นั้นควรมาจากแหล่งปฐมภูมิและหากเป็นกรณีแผนการกระทำความผิด ควรจะต้องมีรายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับบุคคลและการกระทำความผิดที่กำลังจะไป

กระทำ แต่อาจไม่ต้องถึงขนาดทราบวันเวลาสถานที่โดยละเอียด ทั้งนี้ ไม่ควรรวมถึงกรณีที่เพียงมีเหตุควรสงสัยแต่ไม่ได้ทำการสืบสวนให้แน่นอนว่าแผนนั้นมีมูลความจริงเพียงใดหรือไม่ เพราะจะพิสูจน์สิ่งที่อยู่ในความนึกคิดของบุคคลได้ยาก เว้นแต่จะเห็นได้ชัดว่ามีความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงในการไม่สืบหาข้อเท็จจริงนั้นทั้งที่เห็นได้ชัดว่าจะมีการกระทำความผิด

ในกรณีเมื่อเป็นความผิดสำเร็จแล้วจะมีเหตุยกเว้นความรับผิดชอบหรือยกเว้นโทษเพียงใดนั้น เห็นว่าอาจนำเหตุยกเว้นความรับผิดชอบของต่างประเทศมาเทียบเคียงประยุกต์ใช้ได้ โดยจะเห็นได้ว่าในกฎหมายตราสามดวงเองก็ได้มีการบัญญัติถึงเหตุยกเว้นความรับผิดชอบหรือจำกัดโทษที่จะได้รับนี้เกือบครบทุกเหตุที่มีบัญญัติในกฎหมายต่างประเทศแล้ว ซึ่งเหตุยกเว้นความรับผิดชอบนี้ ผู้ที่ไม่แจ้งเหตุสามารถยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในชั้นศาลได้เมื่อถูกฟ้อง โดยมีภาระในการพิสูจน์ว่ามีเหตุดังกล่าวจริงเพื่อจะไม่มี ความผิดหรือไม่ต้องรับโทษ โดยเหตุแรกที่สำคัญคือ การที่เชื่อหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะเกิดอันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่น ซึ่งกรณีนี้ เห็นว่า ไม่ใช่แค่เหตุยกเว้นความผิดหรือโทษ แต่เป็นเหตุยกเว้นหน้าที่ช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุที่เดียว เพราะหากมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดอันตรายแก่ผู้นั้นแล้ว ย่อมไม่ควรองค์ประกอบความผิดตามบทบัญญัติกฎหมายแจ้งเหตุอันจะทำให้การละเว้นไม่แจ้งเหตุที่นั้นเกิดเป็นความผิดสมบูรณ์ขึ้นมา ซึ่งการจะมีอันตรายหรือไม่ น่าจะถือว่าเป็นพฤติการณ์ภายนอกประกอบการกระทำซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องไปว่าจะมีอันตรายเกิดขึ้นแก่ตนด้วยความสุจริตใจนั้น ย่อมไม่อาจมีความผิดฐานละเว้นไม่แจ้งเหตุได้ เพราะมีความเข้าใจไปว่าจะเกิดอันตรายแก่ตนทำให้ขาดความรู้ข้อเท็จจริงในส่วนนี้ แต่การเชื่อนั้นต้องมีเหตุตามสมควรที่จะเชื่อด้วย มิใช่คาดเดาเอาเองตามความเห็นส่วนตัว โดยควรต้องพิจารณาจากวิญญูชนในสถานการณ์เช่นเดียวกันว่าในสภาวะเช่นนั้น ควรจะกลัวอันตรายต่อตนเองหรือผู้อื่นหรือไม่ มิใช่ดูในทางอัตตวิสัย

เหตุยกเว้นความรับผิดชอบที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ เหตุเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวและความสัมพันธ์ที่เกิดจากความไว้นื้อเชื่อใจระหว่างบุคคล สำหรับบุคคลในครอบครัวนั้น เป็นหลักพื้นฐานของการยกเว้นความรับผิดชอบอยู่แล้ว ด้วยเหตุที่การบังคับให้แจ้งเหตุย่อมเป็นการกดดันให้บุคคลนั้นตกอยู่ในสภาวะที่ไม่อาจตัดสินใจได้อย่างมีเหตุมีผล อันไม่ควรให้ต้องรับผิดชอบอาญา อันเป็นหลักทั่วไป อย่างไรก็ตาม การไม่แจ้งเหตุในกรณีนี้นั้นถือเป็นการกระทำความผิดสำเร็จแล้ว แต่ยกเว้นโทษให้ด้วยเหตุความสัมพันธ์พิเศษดังกล่าว เช่นเดียวกับการยกเว้นโทษแก่คนในครอบครัวของจำเลยที่ช่วยทำลาย ทำให้เสียหายซึ่งพยานหลักฐานเกี่ยวกับการกระทำความผิดหรือช่วยให้อภัยหลบหนีจากการจับกุมหรือที่คุมขัง ให้ที่พำนักที่ซ่อนเร้น ซึ่งหากเป็นญาติสนิท คือ บิดา มารดา บุตร สามี ภรรยา ศาลจะไม่ลงโทษก็ได้ตามมาตรา 199 แห่งประมวลกฎหมายอาญาหรือกรณีผู้ประพฤติดนเป็นปกติธุระในการให้ที่พำนักซ่อนเร้นแก่ผู้อื่นหรือ

ช่องโหว่นั้นหากเป็นญาติสนิท ศาลจะไม่ลงโทษก็ได้ตามมาตรา 214 เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวคิดเบื้องหลังกฎหมายอาญาที่ไม่ต้องการลงโทษผู้ใกล้ชิดกับผู้กระทำความผิดหรือไม่ต้องการให้เปิดโปงการกระทำความผิดของคนในครอบครัวอันจะเป็นเหตุทำให้สายสัมพันธ์แตกขาดหรือเกิดความไม่สบายใจที่ต้องการให้การโดยไม่เต็มใจ นอกจากนี้บุคคลในครอบครัวแล้ว บุคคลอีกประเภทหนึ่งที่ได้รับการยกเว้นคือ ผู้ประกอบวิชาชีพ ซึ่งแม้จะไม่มี ความลำบากใจด้วยเหตุสายสัมพันธ์ทางครอบครัวแต่มีหน้าที่ในทางวิชาชีพที่จะต้องรักษาความลับของผู้ที่มาตรวจรักษาหรือมาขอคำปรึกษา ทั้งหน้าที่นี้มีกฎหมายบัญญัติไว้นอกเหนือจากระเบียบจรรยาบรรณทางวิชาชีพอีกด้วย อันอาจก่อให้เกิดความรับผิดทางละเมิดหรือทางแพ่งอันต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ ด้วยเหตุนี้โดยปกติแล้ว จึงไม่บังคับให้บุคคลที่มีหน้าที่ต้องรักษาความไว้วางใจระหว่างบุคคล (fiduciary) ต้องเปิดเผยข้อมูลที่ได้มาจากบุคคลที่ติดต่อด้วย โดยเฉพาะผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่จะยกเว้นให้เป็นพิเศษกว่าอาชีพอื่นๆ เพราะถือว่าการเปิดเผยข้อเท็จจริงที่ได้จากการรับฟังผู้มาสารภาพบาปหรือขอคำแนะนำทางจิตวิญญาณนั้นกระทบต่อความเชื่อมั่นทางศาสนา แต่ทั้งนี้ มีข้อยกเว้นมิให้อ้างข้อยกเว้นเรื่องความสัมพันธ์ทั้งกรณีบุคคลในครอบครัวและผู้ประกอบวิชาชีพเมื่อกรณีนั้นเป็นความผิดอุกฉกรรจ์เป็นพิเศษที่มีคุณค่าเหนือกว่าความลำบากใจหรือความเชื่อใจระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น เรื่องเกี่ยวกับชีวิตคนหรือกรณีที่ถูกกระทำเป็นบุคคลพิเศษที่รัฐต้องการให้ความคุ้มครอง เช่น เป็นเด็กหรือผู้เยาว์ เป็นต้น

นอกจากเหตุยกเว้นทั้งสองอย่างที่กล่าวไปแล้ว ก็ยังมีเหตุอีกกลุ่มหนึ่งที่มาจากหลักการของการยกเว้นความรับผิดให้เพราะไม่เกิดความเสียหายใดๆขึ้น คือ เหตุยกเว้นความรับผิดเพราะได้มีบุคคลอื่นเข้าช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพแล้วหรือไม่มีการกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นจริง ทั้งนี้มาจากหลักการที่ว่ากฎหมายย่อมไม่ควรกำหนดลงโทษบุคคลที่การกระทำของเขาไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลใดขึ้น เนื่องจากความผิดฐานไม่แจ้งเหตุนี้เป็นความผิดสำเร็จตั้งแต่เมื่อได้ละเว้นไม่กระทำการแจ้งเหตุ เช่น ในกรณีที่ลวงรู้แผนการกระทำความผิด ในขณะที่ผู้วางแผนกระทำความผิดอาจยังไม่ได้ลงมือกระทำความผิดเลยและในต่อมาได้ล้มเลิกความตั้งใจที่จะกระทำผิดนั้น ซึ่งแม้แต่ผู้ร่วมกระทำความผิดด้วยกันอย่างผู้สนับสนุนยังต้องรับผิดชอบเมื่อมีการกระทำของตัวการ แต่ผู้ไม่แจ้งเหตุกลับมีความผิดสำเร็จตั้งแต่ตัวการยังไม่ลงมือกระทำด้วยซ้ำ ซึ่งจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม กฎหมายจึงบัญญัติให้ศาลสามารถสั่งยกฟ้องได้แล้วแต่ดุลยพินิจส่วนการที่มีบุคคลอื่นเข้าช่วยเหลือแล้วนั้นเท่ากับไม่มีความจำเป็นที่บุคคลดังกล่าวจะต้องแจ้งเหตุอีกนั่นเอง แต่ต้องเป็นการช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพด้วย กรณีนี้เป็นเหตุที่ยกขึ้นมาต่อสู้อันชั้นศาลเพื่อยกเว้นความรับผิดได้เพราะการช่วยเหลือจนสำเร็จของบุคคลอื่นนั้น ทำให้หน้าที่ที่บุคคลนั้นจะต้องช่วยหรือแจ้งเหตุนั้นหมดสิ้นไปเพราะไม่เกิดความจำเป็นที่จะต้องช่วยเนื่องจากผู้นั้น

ไม่ได้ตกอยู่ในอันตรายอีกต่อไป จึงไม่มี"การละเว้น" ใดๆเกิดขึ้นนั่นเอง เหตุยกเว้นประการสุดท้าย คือ การที่ตนได้เข้าไปช่วยเหลือป้องกันขัดขวางการกระทำนั้นด้วยตนเอง ซึ่งแม้การเข้าไปช่วยนั้น จะไม่สำเร็จผลก็ตาม แต่หากมีบุคคลอื่นได้เข้าไปช่วยเหลือหรือบรรเทาผลร้ายจากอาชญากรรมได้ สำเร็จ บุคคลนั้นก็ได้รับยกเว้นโทษ เพราะบุคคลดังกล่าวได้แสดงความพยายามในการกระทำตน เป็นพลเมืองได้อย่างเต็มความสามารถแล้ว ด้วยการเข้าไปช่วยเหลือยับยั้งด้วยตนเองซึ่งมีความ เสี่ยงอันตรายยิ่งกว่าการแจ้งเหตุเสียอีก จึงเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมตาม วัตถุประสงค์ของกฎหมายแล้ว แม้จะดเว้นไม่แจ้งเหตุโดยตรงตามที่กฎหมายบัญญัติก็ตาม แต่ เมื่อไม่มีความเสียหายเกิดขึ้น ก็ย่อมไม่มีความน่าตำหนิติเตียนใดๆอันควรแก่การรับโทษ ซึ่ง ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นข้อยกเว้นที่เห็นว่าสามารถนำเอามาใช้กับประเทศไทยได้ทั้งหมด ทั้งหากได้ พิจารณากฎหมายเก่าของไทยจะพบว่ามิใช่ข้อยกเว้นดังกล่าวอยู่แล้วเกือบทั้งสิ้นซึ่งแสดงให้เห็นถึง ความสอดคล้องและเป็นสากลของข้อยกเว้นเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี

สำหรับอัตราโทษที่เหมาะสมสำหรับความผิดฐานไม่แจ้งเหตุนั้น ดังที่ได้วิเคราะห์ไปแล้ว ว่าตามแนวทางของต่างประเทศสามารถแยกได้เป็นสองแนว แนวแรก คือแนวทางของประเทศ สหรัฐอเมริกาที่กำหนดให้เป็นความผิดลหุโทษที่มีอัตราโทษจำคุกสูงสุดหนึ่งปีคล้ายกับอัตราโทษ มาตรา 374 ของไทยที่มีโทษจำคุกเล็กน้อย แต่จะเห็นได้ว่าโทษจำคุก หนึ่งเดือนตามมาตรา 374 นั้นเบาเกินไปและไม่สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าเบื้องหลังที่กฎหมายต้องการจะคุ้มครอง คือ ชีวิตของ บุคคลและความสงบเรียบร้อยของส่วนรวมซึ่งหากเทียบกับบทบัญญัติอื่นๆในหมวดความผิดลหุ โทษแล้ว จะเห็นว่าคุณธรรมทางกฎหมายที่ต้องการจะคุ้มครองตามในการช่วยบุคคลที่ตกอยู่ใน อันตรายนั้นมีความสำคัญอย่างมาก โดยหากเทียบกับแนวการกำหนดโทษของประเทศฝั่งซีกโลกอรั จะเห็นความแตกต่างอย่างชัดเจน เนื่องจากโทษในการไม่แจ้งเหตุการกระทำความผิดอาญาของ ฝรั่งเศสหรือเยอรมันนั้นมีโทษหนักถึงจำคุกห้าปีและปรับอีกเป็นเงินจำนวนมาก ซึ่งแม้จะมีได้ กำหนดอัตราโทษเท่าเทียมกับโทษของความผิดอุกฉกรรจ์นั้นเองก็ตาม เพราะการงดเว้นนั้นมิได้ เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายขึ้น แต่ก็กำหนดโทษสูงตามระดับความน่าตำหนิติเตียนของการละ เว้นเพิกเฉยต่อคุณค่าที่สำคัญที่สุดของกฎหมายอาญาและมีฐานะเป็นความผิดทั่วไปตามประมวล กฎหมายไม่ได้เป็นเพียงความผิดลหุโทษ เพราะหากมีการกำหนดโทษในอัตราที่ต่ำเกินไป ก็จะมี ลักษณะเป็นเพียง "เสือกระดาษ" เท่านั้นโดยไม่สามารถโน้มน้าวใจประชาชนที่ลงเอยว่าจะแจ้งเหตุ ดีหรือไม่ให้ตัดสินใจทำการแจ้งเหตุได้ ทั้งนี้เพราะการแจ้งเหตุนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับอาชญากรรม เฉพาะอย่างที่มีความร้ายแรงกว่าภัยอันตรายธรรมดาทั่วไป และการแจ้งเหตุนั้นสามารถทำได้ โดยง่ายไม่เกิดความเสียหายต่อความเสียหาย แต่ก็ไม่ควรมิโทษสูงมากจนกลายเป็นการก่อให้เกิด ประชาชนรู้สึกหวาดกลัวจนต้องแสวงหาเป็นไม่รู้ไม่เห็นไปเสียเลยเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ ทั้งนี้

จะสังเกตได้ว่า ไม่ว่าจะประเทศที่กำหนดโทษในความผิดฐานนี้อย่างลหุโทษหรือกำหนดอย่างเป็นความผิดทั่วไปก็ตาม ก็มิได้กำหนดโดยอาศัยเกณฑ์จากความเสียหายที่เกิด ทั้งนี้เพราะผู้ไม่แจ้งเหตุมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดด้วยและไม่มีความเกี่ยวข้องในโครงสร้างความรับผิดชอบ อาญาตามหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล เมื่อกระทำการลงโทษแล้วก็เป็นความผิดฐานฝ่าฝืนบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการร่วมรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมซึ่งเป็นหน้าที่โดยทั่วไปนั้นทันที โดยไม่จำเป็นต้องมีความเสียหายเกิดขึ้นก็เป็นความผิดแล้ว โทษที่ได้รับจึงขึ้นอยู่กับ การฝ่าฝืนระเบียบของสังคมของบุคคลนั้น ซึ่งควรมีระดับเทียบเท่ากับความน่าตำหนิติเตียนใน ฐานะส่วนหนึ่งของสังคมที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมของบุคคลดังกล่าว แต่มีโทษเพราะ บุคคลนั้นได้กระทำความผิดอันจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่เหยื่ออาชญากรรมแต่อย่างใด ทั้งนี้ หากเปรียบเทียบกับอัตราโทษในความผิดหมวดความผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม ซึ่งมีลักษณะของการใช้อำนาจรัฐบังคับให้ประชาชนที่มิได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิด มาয়พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาลเพื่อให้ปากคำหรือให้การ ให้ส่งพยานหลักฐาน ต่างๆซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกันจะพบว่า ความผิดดังกล่าวถูกบัญญัติไว้เป็นความผิดอาญาทั่วไป ที่ไม่อาจยอมความได้ ทั้งมีอัตราโทษจำคุกสูงสุดถึงไม่เกินสามเดือนหากเป็นการขัดขืนหมายเรียก ของพนักงานสอบสวนหรืออัยการและมีอัตราโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนกรณีขัดขืนคำสั่งของศาล ซึ่งประชาชนผู้ถูกเรียกมาเป็นพยานนี้จะมีความผิดในฐานะที่ไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานใน กระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกัน จึงเป็นที่น่าสังเกตว่ายังมีโทษสูงยิ่งกว่าการที่ไม่ได้เข้าช่วยชีวิต ผู้อื่นที่ตนสามารถช่วยได้โดยไม่ควรกลัวอันตรายเสียอีก ซึ่งความผิดฐานไม่แจ้งเหตุในความผิด อุกฉกรรจ์นั้นน่าจะมีความร้ายแรงยิ่งกว่าและควรมีอัตราโทษในระดับใกล้เคียงกัน

ทั้งนี้ มีวิธีการที่น่าสนใจเกี่ยวกับการกำหนดอัตราโทษในสมัยกฎหมายตราสามดวงและ บทบัญญัติเช่นนี้มีในกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กจากการกระทำด้วยความรุนแรงของ ประเทศสหรัฐอเมริกาด้วย คือ การเพิ่มโทษตามจำนวนครั้งของการละเว้นไม่แจ้งเหตุนั้น ซึ่งการ กระทำความผิดครั้งแรกจะมีโทษในระดับลหุโทษ เช่น โทษปรับ แต่หากกระทำความผิดสองครั้งขึ้นไปหรือหลายครั้งเข้าจะมีการเพิ่มโทษเป็นจำคุกและอื่นๆตามลำดับ โดยเป็นการเปลี่ยนจาก ความผิดลหุโทษมาเป็นลักษณะของความผิดอุกฉกรรจ์ร้ายแรง (felony) ซึ่งเห็นว่าเป็นวิธีการเพิ่ม อัตราโทษโดยพิจารณาจากความเมินเฉยที่จะกระทำหน้าที่พลเมืองดีต่อสังคมอันสมควรแก่การ ประณามจากสาธารณชนและเพิ่มโทษขึ้นเรื่อยๆตามจำนวนครั้งแห่งการฝ่าฝืนซึ่งแสดงออกถึง ความไม่รับผิดชอบต่อสังคมนั้นๆ ซึ่งเป็นการบัญญัติกฎหมายที่น่าสนในในรูปแบบหนึ่งที่น่านำมา ประยุกต์ใช้

จากการวิเคราะห์ที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้เขียนจึงเห็นว่า กฎหมายและมาตรการเกี่ยวกับการแจ้งเหตุการกระทำผิดอาญาในต่างประเทศ มีความครอบคลุมเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการนำมาใช้กำหนดหน้าที่แจ้งเหตุการกระทำผิดอาญา อันสมควรจะนำมาใช้เป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้กับการบัญญัติกฎหมายในประเทศไทยต่อไป ซึ่งการกำหนดให้บุคคลมีหน้าที่(duty)โดยตรงในการป้องกันอาชญากรรมดังกล่าวย่อมจะเป็นการสร้าง ความเชื่อมโยงในการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐอันจะนำไปสู่เครือข่ายวงจรการควบคุม อาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต อย่างไรก็ตาม การจะกำหนดหน้าที่ให้แก่ประชาชน ทั่วไปเพียงใดนั้น ย่อมต้องคำนึงถึงพื้นฐานทางสังคมของประเทศไทยประกอบด้วย ทั้งนี้ ถึงแม้ว่า ระบบการปกครองของไทยจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับประเทศซีวิลลอว์ในการให้อำนาจอรัฐในการ จำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลเพื่อประโยชน์ส่วนรวมได้ตามสมควรและตั้งแต่อดีตกาล ระบบการ ปกครองของไทยก็เป็นระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ซึ่งให้ความสำคัญกับอำนาจของพระเจ้า แผ่นดินซึ่งเป็นผู้ปกครองบ้านเมือง ทั้งเพื่อนบ้านก็มีความปรองดองเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน อันมี ความแตกต่างจากกลุ่มประเทศคอมมอนลอร์ ซึ่งในหลายๆประเทศได้มีการปฏิวัติเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพแก่ประชาชนจนสิทธิส่วนตัวของปัจเจกชนมีความสำคัญกว่าอำนาจรัฐและรัฐจะจำกัด สิทธิเสรีภาพได้ในเรื่องที่เป็นจริงๆเท่านั้นก็ตาม แต่เนื่องจากการที่ประเทศไทยรับเอาแนวคิดใน การเคารพสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของทางตะวันตกเข้ามาใช้แต่ยังไม่เต็มรูปแบบกล่าวคือ คนไทย ยังมีได้มีความรู้สึกเหมือนเช่นคนต่างประเทศว่ากฎหมายนั้นจะต้องปฏิบัติตามอย่างจริงจังเพื่อมิ ให้กระทบสิทธิของบุคคลอื่น แต่กลับรับเอาวัฒนธรรมต่างคนต่างอยู่เข้ามา ทำให้สังคมไทย ปัจจุบันขาดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในลักษณะของชุมชนบ้านใกล้เรือนเคียงอย่างในสมัยก่อนและ ไม่มีจิตสำนึกร่วมกันในการช่วยเหลือบุคคลในชุมชนเดียวกับตนตามหลักการควบคุมทางสังคม (Social Control) ประกอบกับความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ตามระบบศักดินาเดิมที่ฝังรากลึกอยู่ใน วัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของคนไทยทำให้ขาดการมีจิตสำนึกในการปฏิบัติตามกฎหมายเพราะ เป็นกฎหมายอย่างกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ เพราะมิได้มุ่งที่การคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมอย่าง เคร่งครัด แต่ยังคงมีความสัมพันธ์ในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างพวกพ้อง การบังคับใช้ กฎหมายแจ้งเหตุการกระทำผิดนี้ จึงอาจเกิดความไม่เท่าเทียมได้ ด้วยเหตุดังกล่าว การ กำหนดให้เป็นความผิดและมีโทษทางอาญาดังเช่นกลุ่มประเทศตะวันตกจึงยังเป็นการไม่สมควร โดยเฉพาะการกำหนดอัตราโทษที่สูงอย่างเช่นในประมวลกฎหมายอาญาของกลุ่มประเทศซี วิลลอว์อาจก่อให้เกิดผลในทางต่อต้าน ด้วยเหตุนี้ ในขั้นแรก จึงควรมีการกำหนดหน้าที่แจ้งเหตุ ตามกฎหมายแต่ไม่มีโทษกำกับก่อนเพื่อสร้างความเข้าใจเบื้องต้น รวมทั้งการใช้มาตรการต่างๆ

เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือของประชาชนแล้วจึงค่อยพัฒนาในระยะยาวเป็นความผิดที่มีโทษทางอาญาต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาบทบัญญัติกฎหมายไทยในปัจจุบันที่ไม่ครอบคลุมถึงการแจ้งเหตุการกระทำผิดเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศที่มีการบัญญัติความผิดฐานไม่แจ้งเหตุและมาตรการในรูปแบบต่างๆแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า ควรมีการกำหนดหน้าที่ในการแจ้งเหตุการกระทำผิดโดยใช้กฎหมายและมาตรการในการคุ้มครองและให้ประโยชน์แก่ผู้แจ้งเหตุในรูปแบบอื่นก่อนเพื่อปูรากฐานความเข้าใจและความมีจิตสำนึกของประชาชนในการร่วมมือกันแจ้งเหตุการกระทำผิดในเบื้องต้นอันจะก่อให้เกิดความเคยชินกับแนวความคิดในการแจ้งเหตุอาชญากรรม ซึ่งจะนำไปสู่ความพร้อมในการบัญญัติความผิดฐานไม่แจ้งเหตุให้เป็นความผิดลหุโทษในระยะยาวต่อไป ทั้งนี้ เนื่องจากพื้นฐานของการกำหนดความผิดอาญาฐานไม่แจ้งเหตุการกระทำผิดซึ่งก่อให้เกิดความรับผิดชอบของบุคคลทั่วไปนี้มิได้มีลักษณะเช่นเดียวกับความรับผิดชอบของผู้ร่วมกระทำผิดไม่ว่าจะในฐานะตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุนหรือผู้สมคบก็ตาม แต่ความรับผิดชอบในกรณีนี้เป็นความผิดต่อการฝ่าฝืนแนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมต่อรัฐและต่อเพื่อนมนุษย์ในสังคมเดียวกัน โทษในความผิดฐานนี้จึงไม่มีความสัมพันธ์ในลักษณะแปรผันตามความร้ายแรงหรือโทษจากการกระทำผิดหลัก ซึ่งจะเห็นได้ว่าประเด็นหลักอยู่ที่การสร้างจิตสำนึกให้แก่พลเมืองของรัฐโดยให้มีการแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) ในการป้องกันอาชญากรรมและช่วยเหลือเจ้าพนักงานของรัฐในการให้ข้อมูลหรือพยานหลักฐานเพื่อการปราบปรามที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผู้เขียนเห็นด้วยกับการสร้างกลไกในการสร้างความตระหนักและความรับผิดชอบต่อไม่นิ่งดูดายในการช่วยเหลือบุคคลอื่นซึ่งอาจทำได้โดยง่าย สะดวกและไม่เกิดอันตรายแก่ตนเองและบุคคลใกล้เคียง แต่ในสภาพสังคมปัจจุบันมีความแตกต่างจากสมัยกฎหมายตราสามดวงที่เพื่อนบ้านมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน พลเมืองไทยในสมัยนี้ยังไม่มีความพร้อมที่จะยอมรับหน้าที่ตามกฎหมายเพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในบ้านเมืองโดยอาศัยรากฐานอันมาจากความร่วมมือร่วมใจในสังคมได้ ผู้เขียนจึงเห็นว่า กลไกการสร้างจิตสำนึกในเบื้องต้นนี้จึงยังไม่จำเป็นที่จะต้องนำกลไกทางกฎหมายอาญามาบังคับใช้ เพราะหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรมนั้นต้องอาศัยพื้นฐานความพร้อมทั้งในด้านกฎหมายและในทางสังคม เหมือนเหรียญสองด้านที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ ซึ่งหากวัฒนธรรมความเชื่อ

ค่านิยมและความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างประชาชนกับชุมชนและกับองค์กรตำรวจหรือหน่วยงาน กระบวนการยุติธรรมของรัฐอื่น ๆ ยังไม่มีความพร้อม การกำหนดหน้าที่โดยทั่วไปทางกฎหมาย อาญาก็อาจไม่ประสบผลและไม่สอดคล้องกับหลักความรับผิดชอบตามโครงสร้างความรับผิดชอบทาง อาญาที่ต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างการทำกับผลอันพึงรำลึกในความเชื่อของคนไทย ใน เบื้องต้นนี้ จึงควรมีการกำหนดหน้าที่ในการแจ้งเหตุโดยใช้มาตรการอื่น ๆ ที่เป็นการคุ้มครองและให้ ประโยชน์แก่ผู้แจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อน เพื่อเป็นการสร้างฐานความเข้าใจอันจะนำไปสู่ การตระหนักในหน้าที่พลเมืองที่จะเป็นกำลังในการป้องกันอาชญากรรมและประสานความร่วมมือ กับเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อไปในอนาคต ทั้งนี้จะได้ขอเสนอแนะแนวทางดังต่อไปนี้

1. ควรมีการกำหนดบทบัญญัติในการคุ้มครองผู้ทำการแจ้งเหตุ โดยมีให้ต้องมีความรับ ผิดทั้งทางแพ่ง ทางอาญาและทางปกครองหากได้ตัดสินใจแจ้งเหตุด้วยความสุจริตใจตาม มาตรฐานที่วิญญูชนพึงปฏิบัติ เช่นเดียวกับกฎหมายพลเมืองดี (good Samaritan law) ของ ประเทศสหรัฐอเมริกาและแคนาดา ซึ่งบัญญัติยกเว้นความรับผิดให้แก่ผู้ที่มีความเต็มใจและ สุจริตใจเข้าทำการช่วยเหลือปฐมพยาบาลแก่ผู้ที่ประสบอันตราย ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้ผ่าน มาพบเห็นเหตุการณ์เข้าช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในภยันตรายมากขึ้น เพราะตามหลักคอมมอนลอว์ บุคคล ทั่วไปย่อมไม่มีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือบุคคลอื่น แต่เมื่อได้เข้าทำการช่วยเหลือแล้ว ย่อมเกิด หน้าที่ที่จะต้องกระทำอย่างเหมาะสมตามมาตรฐาน มิเช่นนั้นย่อมต้องรับผิดในความเสียหาย ที่ตามมา ซึ่งหลักการเช่นนี้ ทำให้ประชาชนทั่วไปไม่กล้าเข้าไปทำการช่วยเหลือด้วยกลัวความรับ ผิดที่จะเกิดขึ้นตามมา เพราะความรับผิดนี้จะไม่เกิดขึ้นเลยหากไม่เข้าไปช่วยเหลือบุคคลอื่นเสียแต่ แรก ในกฎหมายไทยก็เช่นกัน เมื่อได้เข้าไปช่วยเหลือบุคคลใดแล้ว เช่น จูงคนตาบอดข้ามถนนก็ ย่อมเกิดหน้าที่อันเกิดจากการกระทำครั้งก่อนของตนให้ต้องรับผิดชอบต่อไปอย่างดีที่สุด ซึ่งหาก เกิดความเสียหายจะต้องรับผิดทั้งทางแพ่งและอาญา แต่ความผิดพลาดอันเกิดจากความสุจริตใจ นั้นย่อมมีได้ จึงควรมีบทบัญญัติยกเว้นความรับผิดให้กับบุคคลเหล่านี้เพื่อเป็นการส่งเสริมความ ร่วมมือในการป้องกันอาชญากรรม โดยหากการแจ้งเหตุนั้นไม่ได้กระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่าง ร้ายแรงหรือไม่สุจริตแล้ว ก็ควรได้รับความคุ้มครองจากการให้ข้อมูลที่ผิดพลาดนั้น ทั้งนี้ใน กลุ่มประเทศซีวิลลอว์ได้มีการปรับใช้หลัก "ความจำเป็น" หรือหลัก "การป้องกัน" ในกรณีที่ได้เข้า ไปทำการช่วยเหลือด้วยตนเองหรือแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่และเกิดความเสียหายขึ้น ซึ่ง ประเทศไทยเองก็มี การบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 67 และมาตรา 68 เช่นเดียวกัน เนื่องจากการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำเพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่เหยื่ออาชญากรรมหรือ หากก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลที่สาม ก็เนื่องจากความจำเป็นซึ่งได้รับการยกเว้นความผิด

หรือยกเว้นโทษตามกฎหมายอาญาอยู่แล้ว อันทำให้ไม่เกิดความรับผิดในทางละเมิดเพราะเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย อีกประการหนึ่งที่มีการนำมาใช้ คือ ถือเป็นการจัดการงานนอกสั่ง หรือถือว่าเป็นสัญญาในการให้ความช่วยเหลือที่เกิดขึ้นโดยปริยาย ซึ่งแม้จะไม่ได้ได้รับความยินยอมจากบุคคลที่เป็นผู้เสียหายนั้นก็ตาม แต่ก็อาจสันนิษฐานได้โดยปริยายว่า หากบุคคลนั้นสามารถให้ความยินยอมได้ ต้องยอมให้บุคคลอื่นเข้าทำการช่วยเหลือตนหรือทำการแจ้งเหตุอย่างแน่นอนตามวิสัยของวิญญูชนผู้ตกอยู่ในภยันตรายเช่นนั้น ผู้เข้าทำการช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุจึงมีสิทธิได้รับค่าชดเชยตามสมควรหากเกิดความเสียหายขึ้นจากการเข้าช่วยเหลือหรือแจ้งเหตุดังกล่าว โดยสามารถเรียกได้จากตัวของผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิดเองและศาลยอมรับบังคับให้ ทั้งนี้ เพราะถือว่าระหว่างผู้เสียหายกับผู้ช่วยเหลือนั้นมีสัญญาะหว่างกันโดยปริยายเกิดขึ้น ซึ่งผู้เสียหายต้องชดเชยความเสียหายที่เกิดแก่บุคคลที่ช่วยเหลือตนนั้น ส่วนกรณีที่เรียกค่าเสียหายจากผู้กระทำความผิดเองนั้น ผู้เสียหายอาจเรียกได้อยู่แล้วตามมาตรา 449 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์³

2. หากผู้มีหน้าที่แจ้งเหตุเป็นผู้ประกอบวิชาชีพที่มีจรรยาบรรณกำกับ ก็ควรให้ความคุ้มครองเพิ่มเติมเหมือนในกฎหมายมลรัฐโอไฮโอของสหรัฐอเมริกาที่ให้บุคคลดังกล่าวได้รับยกเว้นความรับผิดที่เกิดไม่ว่าในทางแพ่งฐานละเมิดหรือในทางอาญาจากการเปิดเผยความลับในการประกอบวิชาชีพตามมาตรา 323 แห่งประมวลกฎหมายอาญาด้วย โดยไม่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากความเสียหายที่เกิดจากการฝ่าฝืนความไว้วางใจนั้น อันจะช่วยลดความลำบากใจของผู้ประกอบวิชาชีพไปได้ส่วนหนึ่ง ทั้งนี้ควรให้ได้รับการยกเว้นความผิดจากการเปิดเผยข้อมูลซึ่งโดยปกติแล้วเป็นการฝ่าฝืนหลักจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพและเป็นการขัดมาตรฐานการประกอบวิชาชีพตามข้อบังคับของสภาวิชาชีพนั้นๆ ด้วย เพื่อส่งเสริมการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ของผู้ที่พบการบาดเจ็บจากการประกอบกรงาน เช่น แพทย์ หรือผู้ที่ล่วงรู้แผนการกระทำความผิดจากการให้คำปรึกษา เช่น ทนายความหรือพระ

3. กฎหมายและระบบการคุ้มครองพยานจะต้องสามารถสร้างความมั่นใจให้แก่บุคคลผู้แจ้งเหตุด้วย โดยข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลผู้ทำการแจ้งเหตุจะต้องถูกปิดเป็นความลับในฐานะพยานคนหนึ่งซึ่งควรมีการปกปิดตัวตนของผู้แจ้งเหตุเป็นความลับอย่างเข้มงวดและไม่ควรมีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้แจ้งเหตุแก่บุคคลใด ทั้งนี้ หากผู้แจ้งเหตุเป็นผู้ประกอบวิชาชีพ เช่น ผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์หรือข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น ไม่ควร

³ มาตรา 449 “บุคคลใดเมื่อกระทำการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ก็ดี... หากก่อให้เกิดเสียหาย แก่ผู้อื่นไซ้รู้เท่าว่าบุคคลนั้นหาต้องรับผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่...”

เปิดเผยรายชื่อบุคคลเหล่านี้แก่ผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างไม่ว่ากรณีใดๆ เว้นแต่จะโดยความยินยอมหรือตามคำสั่งศาล เพราะอาจทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงในทางการงานและมีผลกระทบต่อโอกาสความเจริญก้าวหน้าของบุคคลนั้นได้ ด้วยเหตุนี้ หากเป็นการเปิดเผยข้อมูลการกระทำ ความผิดที่จะมีผลกระทบต่อหน่วยงานที่บุคคลนั้นสังกัดอยู่ ควรมีการนำกฎหมายคุ้มครองผู้ให้ข้อมูล(Whistle-blower Protection Act)มาใช้เช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ โดยมีมาตรการในการลงโทษการที่นายจ้างแก้แค้นคืน(anti-retaliation)ในหลายรูปแบบ เช่น การลดตำแหน่ง ลดเงินเดือน การเลิกจ้างหรือการทำให้อับอายไม่ว่าด้วยวิธีการใดทั้งนี้ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้แจ้งเหตุควรมีการเก็บเป็นความลับและผู้แจ้งเหตุจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายพยานโดยควรขยายความคุ้มครองไปถึงแม้ในกรณีที่ผู้แจ้งเหตุยังมิได้อยู่ในสถานะที่ไม่ปลอดภัยและยังมิได้เข้ามาอยู่ในความคุ้มครองของรัฐ โดยกำหนดให้การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้แจ้งเหตุของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือบุคคลใดแม้จะโดยประมาทเล็กน้อย แต่หากกระทำโดยประการที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้แจ้งเหตุแล้ว ก็ให้มีความผิดตามกฎหมายอาญา เช่นเดียวกับการเปิดเผยความลับเกี่ยวกับบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน พ.ศ.2546 ซึ่งในต่างประเทศก็ได้มีการลงโทษหน่วยงานของรัฐที่กระทำการโดยประมาทเล็กน้อยไม่ได้ให้ความคุ้มครองผู้ให้ข้อมูลแก่รัฐตามกฎหมายแล้ว⁴ ทั้งนี้ อาจยกเว้นให้เปิดเผยได้เฉพาะกรณี เช่น เปิดเผยเฉพาะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและต่อเจ้าพนักงานเกี่ยวกับการยุติธรรม เช่น พนักงานสืบสวน อัยการในกรณีที่มีการฟ้องคดีอาญา ศาลกรณีที่มีคำสั่งศาลให้เรียกไปให้การ ทั้งต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองบุคคลที่เป็นวัตถุประสงค์ของการแจ้งเหตุ เช่น เพื่อคุ้มครองเด็กที่ถูกกระทำโดยมิชอบและต้องมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดเท่านั้น หรือหากผู้แจ้งเหตุนั้นสละสิทธิของตนแต่ถึงแม้จะมีข้อยกเว้นเช่นนี้ เจ้าหน้าที่ที่มีข้อมูลนี้อาจระบุด่วนตนนั้นอาจใช้ดุลยพินิจไม่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้แจ้งเหตุก็ได้หากเห็นว่ามีความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคลดังกล่าว

4. หากการแจ้งเบาะแสก็นำไปสู่การจับกุมฟ้องร้องลงโทษผู้กระทำความผิดอันมีการลงโทษปรับหรือลงโทษจำคุกที่มีการลงโทษปรับด้วยแล้ว ควรมีการกำหนดให้ค่าปรับส่วนหนึ่งเป็นรางวัลหรือสินบนนำจับแก่ผู้แจ้งเหตุหรือผู้ให้เบาะแสนำไปสู่การลงโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งในปัจจุบันมีการออกระเบียบในการหักค่าปรับตามกฎหมายเป็นสินบนนำจับแก่ผู้แจ้งเบาะแสดตามกฎหมายต่างๆอยู่แล้ว จึงเห็นว่าควรนำมาปรับใช้กับกรณีการแจ้งเหตุเกี่ยวกับความผิดร้ายแรงที่ควรแจ้งเหตุเหล่านี้ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายหรือความผิดต่อความมั่นคงซึ่งในต่างประเทศมีการให้สินบนนำจับจำนวนสูง ทั้งนี้ เงินสินบนนำจับอาจไม่ได้มา

⁴ Schuster v. City of New York (1958).

จากค่าปรับเมื่อศาลพิพากษาแต่จ่ายจากเงินงบประมาณของรัฐที่จัดสรรเพื่อการนี้โดยเฉพาะก็ได้ นอกจากนี้ ควรมีการส่งเสริมโครงการที่ส่งเสริมให้ประชาชนให้เบาะแสโดยมีการให้รางวัล เช่นเดียวกับโครงการ Crime stoppers program ของสหรัฐอเมริกา เพื่อให้ชุมชนระดับท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมป้องกันอาชญากรรม โดยให้มีการรณรงค์ผ่านสื่อมวลชนและมีการเสนอให้รางวัลสินบนบำเหน็จแก่ผู้แจ้งเบาะแสของคนร้ายจนนำไปสู่การจับตัวคนร้ายได้ โดยปกปิดชื่อผู้แจ้งเบาะแสเพื่อความปลอดภัยของพยานหรือผู้รู้เห็นเหตุการณ์ ทั้งนี้อาจมีการระดมทุนโดยองค์กรท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานของชุมชนละแวกนั้นเองหรือองค์กรเอกชนเพื่อสาธารณประโยชน์เพื่อนำมาเป็นเงินรางวัล ทั้งนี้ อาจเป็นโครงการของรัฐโดยนำเงินภาษีที่ได้จากชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ หรือค่าปรับที่ได้จากการลงโทษผู้กระทำความผิดที่มีการแจ้งเหตุดังกล่าวไปเป็นรางวัลในการแจ้งเหตุอาชญากรรม สำหรับผู้แจ้งเหตุนั้นอาจทำในหลายรูปแบบ เช่น ถ่ายรูปเหตุการณ์การกระทำความผิดและอาจต้องมีพยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์อื่น ๆ มายืนยันด้วย ทั้งนี้ สินบนนำจับนี้ควรมีจำนวนสูงตามสมควรเพื่อจูงใจให้ประชาชนร่วมมือกับพนักงานเจ้าหน้าที่เนื่องจากความผิดที่กำหนดให้แจ้งเหตุล้วนเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ทั้งสิ้น การกำหนดสินบนนำจับในจำนวนต่ำจะไม่ช่วยลดความลังเลใจและอาจก่อให้เกิดความรู้สึกไม่ให้ความสำคัญต่ออาชญากรรมนั้นโดยเปรียบเทียบค่าของอาชญากรรมตามจำนวนเงินรางวัลอีกด้วย นอกจากนี้ ควรมีการให้รางวัลแก่ผู้ที่แจ้งเหตุการณ์กระทำความผิดและมีการมอบประกาศนียบัตรหรือเหรียญรางวัลต่างๆ เพื่อแสดงถึงการยกย่องผู้กระทำตนเป็นพลเมืองดีของประเทศ

5. ผู้แจ้งเหตุจะได้รับความคุ้มครองจากความรับผิดชอบทั้งปวงเว้นแต่จะแจ้งโดยมีเจตนาที่ไม่ชอบหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงดังกล่าวมาแล้ว อย่างไรก็ตาม เห็นว่า ความคุ้มครองนี้คุ้มครองเพียงแค่มิให้ต้องรับผิด แต่มิได้คุ้มครองมิให้ผู้นั้นต้องขึ้นศาลเมื่อถูกฟ้อง โดยเฉพาะประเทศไทยที่เอกชนธรรมดาสามารถเป็นผู้เสียหายฟ้องบุคคลอื่นต่อศาลในความผิดอาญาได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28(2) ด้วยเหตุนี้ จึงไม่อาจควบคุมขอบเขตการฟ้องคดีอาญารวมทั้งคดีแพ่งของเอกชนได้ จึงควรมีการนำมาตรการการชดเชยความเสียหายในการต้องขึ้นศาลนี้โดยรัฐจะจ่ายค่าชดเชยให้เมื่อได้มีการฟ้องผู้แจ้งเหตุต่อศาลและศาลได้ตัดสินว่าผู้แจ้งเหตุได้ทำการแจ้งโดยสุจริต มิได้จงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงในการแจ้งเหตุ เช่นในประเทศสหรัฐอเมริกากรณีเจ้าหน้าที่รัฐหรือผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์แจ้งเหตุเกี่ยวกับการกระทำที่ไม่ชอบต่อเด็กและถูกฟ้องต่อศาลในเวลาต่อมา ก็ให้มีการชดเชยแก่ผู้แจ้งเหตุโดย

สุจริตดังกล่าวเป็นเงินสูงสุดถึง 50,000 ดอลลาร์ เพื่อเป็นค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายหากถูกฟ้องต่อศาล⁵

6. ควรมีการกำหนดให้ผู้แจ้งเหตุต้องเปิดเผยชื่อ ที่อยู่ของตนเมื่อทำการแจ้งเหตุต่อเจ้าหน้าที่ แต่อาจขอแจ้งในฐานะของบุคคลนิรนามได้ ซึ่งข้อมูลในลักษณะบัตรสนเท่ห์ดังกล่าวจะต้องมีเบาะแสตามสมควรที่สามารถนำไปสู่การแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่างๆเพื่อทราบรายละเอียดแห่งพฤติการณ์และการกระทำของผู้ถูกร้องเรียน โดยควรมีคณะกรรมการพิจารณาความน่าเชื่อถือของการแจ้งเหตุนั้นโดยเป็นดุลยพินิจของพนักงานเจ้าหน้าที่ว่าจะดำเนินการตามข้อมูลที่แจ้งโดยไม่ประสงค์ออกนามนั้นหรือไม่ ผู้มีหน้าที่แจ้งเหตุที่ได้แจ้งเหตุอันเป็นความเท็จนั้น จะถูกเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลต่อเจ้าหน้าที่ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำการโดยมิชอบหรือเพิกเฉยต่อเด็กที่บุคคลนั้นได้แจ้งความเท็จดังกล่าวด้วย ซึ่งอาจต้องรับโทษ แต่หากได้แจ้งเหตุโดยสุจริตก็จะได้ได้รับความคุ้มครองมิให้ต้องรับผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา ซึ่งความคุ้มครองนี้ครอบคลุมไปถึงบุคคลที่ด้วยความสุจริตใจมิได้ทำการแจ้งเหตุการกระทำที่มีชอบต่อเด็กด้วย

7. ควรมีการเพิ่มโทษในความผิดฐานแจ้งความเท็จเป็นพิเศษเฉพาะความผิดบางอย่างที่มีลักษณะร้ายแรง ซึ่งการแจ้งความเท็จจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายและบุคลากรในการตระเตรียมการรับมือและสร้างความตื่นตระหนกให้แก่ประชาชนเป็นอันมาก เช่น การแจ้งความเท็จในความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัวและเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องเสียเวลาที่จะใช้ในการสืบทราบเกี่ยวกับการก่อการร้ายของจริง ซึ่งในต่างประเทศได้กำหนดให้เป็นถึงความผิดอุกฉกรรจ์เพื่อป้องกันมิให้มีการแจ้งเหตุพรั้าเพรื่อ

8. ในกรณีที่มีการกำหนดให้การไม่แจ้งเหตุการกระทำผิดอาญาเป็นความผิดลหุโทษในภายภาคหน้า จะมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

- บุคคลที่เต็มใจจะเปิดเผยข้อมูลหรือตอบคำถามพนักงานเจ้าหน้าที่ในภายหลังการกระทำความผิดเกิด ควรได้รับโอกาสโดยมีการกำหนดช้อยกเว้น “โอกาสครั้งที่สอง” (second chance defense) ที่จะยกเว้นความรับผิดให้แก่บุคคลที่ให้ข้อมูลในภายหลังโดยจะไม่ต้องรับผิดฐานไม่แจ้งเหตุ ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของอัยการที่จะกันพยานไว้เนื่องจากเป็นพยานปากสำคัญหรือใช้อำนาจตามหมายเรียกมาเป็นพยาน รวมถึงอาจเลือกใช้อำนาจตามบทบัญญัติกฎหมายอาญาที่เกี่ยวกับความผิดฐานไม่มาตามหมายเรียกหรือไม่ตอบคำถามตามที่ถูกซักถามได้

⁵ California Penal Code Section 11172(a)

- นอกจากการลงโทษทางอาญาเช่น จำคุกหรือปรับต่อผู้ไม่แจ้งเหตุการกระทำผิด ควรกำหนดให้ศาลสามารถใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยแก่ผู้ที่ไม่แจ้งเหตุได้ โดยศาลอาจปรับใช้วิธีการที่เหมาะสมกับสภาพของบุคคลนั้น เช่น การส่งไปทำงานบริการสาธารณะประโยชน์เกี่ยวกับผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม เพื่อจะสร้างจิตสำนึกของความไม่นิ่งดูดายต่อความเดือดร้อนของผู้อื่น การคุมประพฤติแล้วให้มารายงานตัว เป็นต้น

- ควรมีระบบการควบคุมการใช้ดุลยพินิจของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการใช้อำนาจจับกุม ผู้กระทำความผิดฐานไม่แจ้งเหตุนี้ตามความเหมาะสม เพื่อมิให้มีการใช้ดุลยพินิจจับกุม สอบสวน โดยพร่ำเพรื่อและไม่เสมอภาคอันจะกลายเป็นการใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบ ทั้งนี้ อาจโดยมีการตั้ง คณะกรรมการประชาชนขึ้นเพื่อให้คำแนะนำและตรวจสอบเรื่องร้องเรียนการใช้อำนาจโดยมิชอบ ของเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างเช่นในประเทศสหรัฐอเมริกาและมีการลงโทษเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ โดยมิชอบทำให้เกิดความเสียหายตามมาตรา 157 แห่งประมวลกฎหมายอาญาและในคดีละเมิด ทั้ง มีการกำหนดเกณฑ์การลงโทษทางวินัยอย่างเคร่งครัด ซึ่งจะช่วยควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กมลทิพย์ คติการ. โครงการสำรวจข้อมูลสถิติอาชญากรรมภาคประชาชนปี2549 ในเขตกรุงเทพมหานคร [ออนไลน์]. 2549. แหล่งที่มา: <http://www.thaicvs.org> [2552, กรกฎาคม 21]
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. กฎหมายอาญาภาคความผิดเล่ม 1 . พิมพ์ครั้งที่ 4 แก้ไขเพิ่มเติม กรุงเทพมหานคร : จีระวิชาการพิมพ์, 2548.
- คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2549.
- คณิต ณ นคร. วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน. วารสารอัยการ 19 (มกราคม 2529): 11.
- จิตติ ดิงศภัทย์. กฎหมายอาญาภาค 2 ตอน 1. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: จีระวิชาการพิมพ์, 2548.
- จิตติ ดิงศภัทย์. กฎหมายอาญาภาค 2 ตอน 2 และ 3. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: จีระวิชาการพิมพ์, 2548.
- นวลจันทร์ ทศนชัยสกุล. อาชญากรรม การป้องกัน: การควบคุม. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: พรทิพย์การพิมพ์, 2548.
- นุชา มุกดาLOY. พัฒนาการการเมืองการปกครองของไทย [ออนไลน์]. 2553. แหล่งที่มา: <http://nucha.chs.ac.th/1.4.htm> [2554, มกราคม 22]
- ปรัชญา เวสารัชช. รายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.
- ประธาน วัฒนวาณิชย์. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประกายพริก, 2546.
- ประธาน วัฒนวาณิชย์. ระบบความยุติธรรมทางอาญา: แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม, 2520.
- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- ประมวลกฎหมายอาญา

- ปุระชัย เปี่ยมสมบุญรณ์. การควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม: หลักทฤษฎีและมาตรการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2526.
- พัทธา สายหู. ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกทางสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรุงสยามการพิมพ์, 2522.
- พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546.
- พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550.
- พรชัย ชันดีและธวัชชัย ปิตะนีละบุตรและอัศวิน วัฒนวิบูลย์. ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญาวิทยา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บุ๊คเน็ท, 2543.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. การบริหารงานยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2550.
- ราชบัณฑิตยสถาน. กฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. เล่ม ๑. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2550.
- ราชบัณฑิตยสถาน. กฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. เล่ม ๒. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2550.
- ราชบัณฑิตยสถาน. กฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. เล่ม ๓. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2550.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์ จำกัด, 2546.
- วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล และคณะ. รายงานการวิจัยประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว. มุขนิธิเพื่อนหญิง, 2546.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. กระบวนการยุติธรรมกับการบริหารราชการไทย. [ออนไลน์]. 2553. แหล่งที่มา: <http://www.wiruch.com>. [2554, มกราคม 14]
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. ข้อมูลสถิติคดีอาญา 5 กลุ่ม. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: www.royalthaipolice.go.th [2551, ธันวาคม 7]
- สนทยา พลศรี. หลักสังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอ เอส พรินติ้งเฮาส์, 2545.
- สุดสงวน สุธีสร. อาชญาวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2545.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. ความโปร่งใสและการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามแนวทางในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540. บทบัญญัติ 54 (ธันวาคม 2541).
- หยุด แสงอุทัย. คำอธิบายกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2546.
- หยุด แสงอุทัย. ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523.
- อารีย์ รุ่งพรทิววัฒน์. การบังคับใช้กฎหมายอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

ภาษาอังกฤษ

- Agulnick, P.M. Criminal Liability for Failure to Rescue: A Brief Survey of French and American Law. Touro Int'l L. Rev. 8 (1998): 93,106-110.
- Allen. Misprision. Law Quarterly Review 78 (1962).
- Anderton, K.J. The Effectiveness of Home Watch Schemes in Cheshire. Chester UK: Cheshire Constabulary, 1985.
- Andre Tunc. The Failure to Rescue: A Comparative Study. COLUMBIA LAW REVEVIEW 52 (1952): 631, 639.
- Ashworth and Steiner E. Criminal Omissions and Public Duties: The French Experience. LEGAL STUD. 10 (1990): 153, 156-57.
- Ashworth, A. Principles of Criminal Law. 5th edition. Oxford University Press, 2006.
- Ayling, J. Policing By Command: Enhancing Law Enforcement Capacity Through Coercion. Law & Policy 28 (October 2006): 420-443.
- Beccaria, C. On Crimes and Punishments. Indianapolis: Bobbs-Merril, 1963

- Bender, L. A Lawyer's Primer on Feminist Theory and Tort Law. Journal of Legal Education 38 (May-June 1988): 3-37.
- Bennett, S.F. and Lavrakas, P.J. Community-Based Crime Prevention: An Assessment of the Eisenhower Foundation's Neighborhood Program. Crime and Delinquency 35 (July 1989): 345-364.
- Bohlen, F. H. The Moral Duty to Aid Others as a Basis of Tort Liability. University of Pennsylvania Law Review. 56 (1908): 243.
- Bonger, W.A. Criminality and economic conditions. Boston: Little Brown, 1969.
- Brantingham and Faust. A Conceptual Model of Crime Prevention. Crime Delinquency 22 (1976): 284-296.
- Bryan A.Garner. Black's Law Dictionary, 8th edition. West publishing, 1990.
- Child information Gateway. Mandatory reporter of child abuse and neglect : Summary of State Laws [Online]. 2010. Available from: http://www.childwelfare.gov/systemwide/laws_policies/statutes/mandat. Cfm [2010, December 7]
- Cirel, P., Evans, P., McGillis, D., and Whitcomb, D. Community Crime Prevention Program, Seattle: An Exemplary Project. Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 1977.
- Clark, R. V. Effective Crime Prevention: Keeping Pace with New Development in UNODCCP. Forum on Crime and Society, 1 (February 2001): 17-33.
- Connecticut State Legislature website. GOOD SAMARITAN/FIREFIGHTER'S RULE. [Online]. 2000. Available from : <http://www.cga.ct.gov/lrc/recommendations/GoodSamaritanFiremansRuleFinalRpt.htm>. [2011, January 15]
- Curran, D.J. Economic reform, the floating population, and crime: The transition of social control in China. Journal of Contemporary Criminal Justice 14 (August 1998): 262-280.

- Damien Schiff. Samaritans: Good, Bad, and Ugly: A Comparative Law Analysis. ROGER WILLIAMS UNIVERSITY LAW REVIEW. 11 (2005): 77, 79.
- DAVIS, M.. JUSTICE IN THE SHADOW OF DEATH: RETHINKING CAPITAL AND LESSER PUNISHMENT. Lanham: Rowman & Littlefield, 1996.
- Denton, Frank E. The Case Against a Duty to Rescue. Canadian Journal of Law and Jurisprudence 4 (1991): 121-123.
- Dinello, D. On Killing and Letting Die. Analysis 31(1971): 83.
- Dubber, M.D. THE POLICE POWER: PATRIARCHY AND THE FOUNDATIONS OF AMERICAN GOVERNMENT. New York: Columbia University Press, 2005.
- Durkheim, E. Suicide. New York: The Free Press, 1964.
- ENGLARD, I. THE PHILOSOPHY OF TORT LAW U.S.A: Dartmouth, 1993.
- Epstein, R.A. A Theory of Strict Liability. Journal Legal Study 2 (1973):190-191.
- Feinberg, J. Freedom and Fulfilment. Princeton: Princeton University Press, 1992.
- Feinberg, J. Harm to Others. New York: Oxford University Press, 1984.
- Fletcher. On the Moral Irrelevance of Bodily Movements. University of Pennsylvania Law Review 142 (1994): 1443–1453.
- Foltin, GL et al. Pediatric emergency care 24 (June 2008): 392–398.
- Frankel. Criminal Omissions: A Legal Microcosm. WAYNE LAW REVIEW. 11 (1965): 388–390.
- Franklin, M.A. Comment, Vermont Requires Rescue. Stanford Law Review 25 (1972): 51, 52-53, 60-61.
- Garofalo and McLeod, M. Improving the Use and Effectiveness of Neighborhood Watch Programs. Washington, DC: National Institute of Justice, 1988.
- Glazebrook. Misprision of Felony: Shadow or Phantom? American Journal of Legal History 8 (July 1964): 189 – 208.

- Glendon, M.A. Rights Talk: The Impoverishment of Political Discourse. New York: Free Press, 1991.
- Goldberg, Misprision of Felony: An Old Concept in a New Context. ABA JOURNAL 52 (1966): 148, 149.
- Gregory. The Good Samaritan and the Bad: The Anglo-American Law, 1966, p. 28. Cited in THE GOOD SAMARITAN AND THE LAW. J. Ratcliffe ed. Peter Smith: Gloucester, Mass., 1981.
- Gudrais, E. Unequal America: Causes and Consequences of the Wide-and Growing-Gap Between Rich and Poor. Harvard Magazine. (July-August 2008): 22-27.
- Harris, J. The Marxist Conception of Violence. Philosophy & Public Affairs 3 (Winter 1974): 192-220.
- Hart, H.L.A. and Honore, T. Causation in the Law. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 1985.
- Hart, H.L.A. Law, Liberty and Morality. California: Stanford University Press, 1965.
- Haslett, D.W. Is Allowing Someone to Die the Same as Murder ? Social Theory & Practice 10 (1984): 81, 83-84.
- Heyman, S.J. Foundations of the Duty to Rescue. Vanderbilt Law Review 47 (1994): 673
- Higuchi N. Good Samaritan Act and physicians' duty to rescue. Nippon Hoshasen Gijutsu Gakkai zasshi 64 (3) (March 2008): 382-384.
- Hoffman. Statutes Establishing a Duty to Report Crimes or Render Assistance to Strangers: Making Apathy Criminal. Kentucky Law Journal 72 (1983): 827.
- Howard. Misprision: Compounding and Compromises. CRIMINAL LAW REVIEW (1959): 750.
- Hyman, D.A. Rescue Without Law: An Empirical Perspective on the Duty to Rescue. Tex. L. Rev. 84 (2006): 740-741.
- Jeffery, C.R. Crime Prevention Through Environmental Design. Beverly Hills,

- CA: Sage Publications, 1971.
- Jefferey, C.R. The structure of American Criminology thinking. Journal of criminal law, criminology and police science. 46 (January-February 1956): 658-672.
- Jiao, A.Y. Police and culture: A comparison between China and the United States. Police Quarterly 4 (2001): 156-185.
- Jones. Trust as an Affective Attitude. ETHICS 107 (1996): 9-20.
- Kamm, F.M. Does Distance Matter Morally to the Duty to Rescue? Law & Phil. 19 (2000): 655, 656.
- Kannai, Cf. Mens Rea Concerning Circumstances: Knowledge and Recklessness. THE BAR-ILAN JOURNAL OF JEWISH ART 12 (1995): 438.
- Kirchheimer, O. Criminal Omissions. Harvard Law Review 55 (1942): 618-619.
- Kleinig, J. Good Samaritanism. Philosophy & Public Affairs 5 (Summer 1976): 391-393
- Kugler. The Requirement of Knowledge of the Circumstances in the New General Part of the Criminal Code. PLILIM: ISRAEL JOURNAL OF CRIMINAL JUSTICE 5 (1996): 173.
- Kyodo News International, Inc. Community policing, patrolling key to Japan's crime prevention. Japan Policy & Politics (March 2002).
- LAFAVE W., and SCOTT, A. HANDBOOK ON CRIMINAL LAW. 2nd ed. St. Paul, Minn.: West, 1986.
- Latessa. E.J. and Travis, L.F. Evaluation of the College Hill Crime Prevention Program. Cincinnati. Ohio: University of Cincinnati, 1986.
- Lewis, D. A., Grant, J.A., and Rosenbaum, D.P. Social Construction of Reform: Crime Prevention and Community Organizations. New Brunswick, New Jersey: Transaction Books, 1988.
- Little, M.O. Abortion and the Margins of Personhood. Rutgers Law Journal 39 (2008): 331, 333-35.

- Locke, J. Two Treatises on Government. Berkeley: London, 1821.
- Lu H., and Gunnison, E. Power, corruption, and the legal process in China. International Criminal Justice Review 13 (2003): 28-49.
- Lu H. and Zhang, L. Death penalty in China: The law and the practice. Journal of Criminal Justice 33 (2005): 367-376.
- Lyons, D. Help Your Neighbor—It's the Law [Online]. 1999. Available from: <http://www.ncsl.org/programs/pubs/399HELP.HTM> [2011, January 18]
- Macaulay, B. "Notes on the Indian Penal Code" The Works of Lord Macaulay Complete. Sister Lady Trevelyan ed. London: Longmans, Green & Co., 1875.
- Mackie, J. L. Causes and Conditions. American Philosophical Quarterly 2 (1965): 245-264
- Mannheim, H. Pioneers in Criminology. MontclairN.J.: Patterson Smith, 1973.
- Matza, D. The current state of differential association theory. Crime and Delinquency 34 (1988): 277-306.
- Meale. Misprision of Felony: A Crime Whose Time Has Come Again. Florida Law Review 28 (1975): 199, 212-13.
- Michael, J., and Adler M.J. Crime, law and social science. New York: Harcourt Brace, 1933.
- Mill, J.S. On Liberty. Indianapolis: Hackett Publishing Company, 1978.
- MODEL RULES OF PROFESSIONAL CONDUCT 2003
- Moore, M.S. Act and Crime: The Philosophy of Action and Its Implications for Criminal Law. Oxford: Clarendon Press, 1993.
- Mullis. Misprision of Felony: Reappraisal. EMORY LAW JOURNAL 23 (1974): 1095-1101.
- Orcutt, J. D. Testosterone ,aggressive,physical,and personality dimension in normal adolescent males. Psychosomatic Medicine 42 (1983).
- PERKINS, R. CRIMINAL LAW. 3rd ed. Foundation Press, 1982.

Perkins, R.M. Negative Acts in Criminal Law. Iowa L.Rev. 22 (1937): 659, 669-670.

Quinney, R. The social Reality of crime. Boston: Little Brown, 1970.

Reckless, W.C. The Crime Problem. California: Goodyear Publishing Co.Inc, 1973.

Reeder, W.W. Some Aspects of the Informal Social Participation of Farm Family. NY: Cornell University Press, 1963.

Ren, X. Tradition of the law and law of the tradition. Westport, CT: Greenwood Press, 1997.

RESTATEMENT (SECOND) OF TORTS

Ridolfi, K. M. Law, Ethics, and the Good Samaritan : Should There Be a Duty to Rescue?. Santa Clara L. Rev. 40 (2000): 957.

RIPSTEIN, A. THREE DUTIES TO RESCUE: MORAL, CIVIL, AND CRIMINAL. Law & Philosophy. 19 (November 2000): 751-779.

Robert, A. Wayward Youth. NY: Viking, 1991.

Rolfson, M.L. The Journal of the Louisiana State Medical Society: official organ of the Louisiana State Medical Society 159 (2007): 224-225, 227-229.

ROSENTHAL, A. THIRTY-EIGHT WITNESSES. University of California press, 1964.

ROUSSEAU, J.J. The Social Contract. Cosimo: New York, 2008,

Sellin T. Culture conflict and crime. New York: Social science research council, 1938.

Sher, G. In Praise of Blame. New York: Oxford University Press, 2006.

Shoemaker, D. J. Policing Domestic Violence: Experiment and Delemmas. NY: The Free Press, 1992.

Shue, H. Basic Rights: Subsistence, Affluence, and U.S. Foreign Policy. 2nd ed. Princeton: Princeton Univ. Press, 1996.

Siegel, L. Criminology. Wadsworth: A division of Thompson Learning, 1989.

Sims, L. Neighborhood Watch: Findings from the 2000 British Crime Survey.

- Research Findings 150. London: Home Office, 2001.
- Sita, N.M., Kibuka, P.E., and Ssamula, M. The Involvement of (Local) Communities in Crime Prevention: The Case of African Counties. [Online]. 2008. Available from: www.unicri.it/wwk/related/pni/docs/2002/09_masamba_sita.doc [2010, December 5]
- Slovenko. Psychiatry and a Second Look at the Medical Privilege. Wayne L. Rev. 6 (1960): 175, 188.
- Slovenko. The Therapists Duty to Warn or Protect Third Persons. PSYCHIATRY & LAW 16 (1988): 139, 181-86.
- STEPHEN, J. HISTORY OF THE CRIMINAL LAW OF ENGLAND. London: Macmillan, 1883.
- Stone. Suing Psychotherapists to Safeguard Society. Harvard Law Review 90 (1976): 358, 377-78.
- Sutherland, E., and Cressey D. Principles of Criminology. 7th ed. (Philadelphia and New York: Lippincott, 1966.
- Terrill, R.J. World criminal justice: A survey. Cincinnati, OH: Anderson, 2003.
- The Criminal Law Act 1967
- The Proceeds of Crime Act 2002
- The Thou Shall Not Stand Idly by the Blood of thy Neighbour Law 1998
- Timothy, C.D. Retail Crime, Security and Loss prevention. An encyclopedia Reference. Burlington, MA: Butterworth-heinemann, 2008.
- Turner, J. W.C. Russell on crime. 12th ed. London: Stevens, 1964.
- U.K. Terrorism Act 2000
- United States Federal Criminal Code
- W.Page Keeton et al. Prosser & Keeton on the Law of Torts. 5th ed. St.Paul, Minnesota: West Publication, 1984.
- Weinrib, E.J. Rescue and Restitution. S'vara 59 (1990).

Wenik, J. Forcing the Bystander to Get Involved: A Case for a Statute Requiring Witnesses to Report Crimes. The Yale Law Journal 94 (June 1985): 1787, 1792.

Weinreb, L.L. Desert, Punishment, and Criminal Responsibility. Law & Contemporary Problems 49 (1986): 47-80.

Williams, G. Criminal Law: The General Part. 2nd ed. London: Stevens, 1961.

Woozely, A.D. A Duty to rescue: Some Thoughts on Criminal Liability. Virginia Law Review 69 (October 1983): 1273-1300.

Xiong. Criminal justice systems in China. Beijing: China's Law Press, 1999.

Yahuda. Misprision of Felony. SOLICITORS' JOURNAL 106 (1962): 124.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระราชกำหนดศักราช ๑๑๐๕

๑๑. ทำบัญชีและรักษาผู้ร้ายคนโทษ ตระเวนสอดแนมจับโจรผู้ร้าย ถ้าจับผู้ร้ายไม่ได้ ให้นำครบาล และชาวบ้านใน ๓ เส้น ๑๕ วาใช้ทุนทรัพย์

“.... ถ้าแลผู้ร้ายปล้นในกรุงนอกกรุงก็ดี ให้ชาวบ้านซึ่งอยู่ ณ เรือนใกล้ในสามเส้นสิบห้า วาช่วยกันรบพุ่งจับกุมเอาตัวอ้ายผู้ร้ายให้ได้ ถ้าอ้ายผู้ร้ายหนีไปทางไกล ก็ให้ติดตามไปๆถึงบ้าน ช้างหน้านั้น ก็ให้บอกแก่ชาวบ้านค่างหน้าให้ออกช่วยติดตามสืบไป ถ้าแลชาวบ้านในสามเส้นสิบ ห้าวาไม่ได้ช่วยติดตามรบพุ่งจับเอาตัวอ้ายผู้ร้ายๆเอาทรัพย์สิ่งของไปได้ ก็ให้เจ้าทรัพย์ชาวบ้าน นายอำเภอนครบาลช่วยกันเสาะแสวงหาสืบสาวอ้ายผู้ร้ายให้ได้แต่ในสามวัน ถ้าแลผู้ใดสอดแนมจับ ได้อ้ายผู้ร้ายพิจารณาเปนสักไซ้ให้เอาทรัพย์ซึ่งผู้ร้ายปล้นเอาไปแบ่งเปนสามส่วน ให้ ยกเปนบำเหน็จผู้สอดแนมจับผู้ร้ายนั้นได้ส่วนหนึ่งส่งให้เจ้าทรัพย์แต่สองส่วน ถ้าสอดแนมมิได้อ้าย ผู้ร้าย ก็ให้เอาทรัพย์ซึ่งผู้ร้ายปล้นเอาไปตั้งเปนสามส่วน ให้เจ้าทรัพย์ยกเสียเพราะมิได้ระวางระไว นั้นส่วนหนึ่ง ให้นำครบาลใช้เพราะมิได้สอดแนมจับโจรผู้ร้ายนั้นส่วนหนึ่ง ให้ชาวบ้านในสามเส้นสิบ ห้าวาใช้เพราะมิได้ออกจับกุมอ้ายผู้ร้ายให้ได้นั้นส่วนหนึ่ง แลส่วนชาวบ้านจะได้ใช้นั้น ส่วนหนึ่งให้ แบ่งออกเปนหกส่วน ให้ผู้อยู่ในเส้นหนึ่งใช้สามส่วน ผู้อยู่ในสองเส้นใช้สองส่วน ผู้อยู่ในสามเส้นสิบห้า วาใช้ส่วนหนึ่ง เจ้าทรัพย์กรมพระนครบาลชาวบ้านจึงจะได้เปนใจกันสอดแนมจับกุมเอาตัวอ้ายผู้ร้าย ซึ่งทำร้ายแก่ราษฎรนั้น แลทรัพย์สิ่งของซึ่งอ้ายผู้ร้ายเอาไปนั้น เกลือกว่าเจ้าทรัพย์จะมีว่าตามจริง อ้าย ผู้ร้ายเอาไปน้อย จะว่าเอาไปมาก ปรากฏจะให้คุ้มทรัพย์ จะต้องยกเสียเปนบำเหน็จแก่ผู้สอดแนมนั้น แลให้นำครบาลผู้รับตราสืบเอาเจ้าทรัพย์ทั้งบุตรภรรยาชายหญิงเป็นคนสนิทอยู่บ้านเรือนเดียวกับเจ้า ทรัพย์นั้นให้สภเสนาบดีตัวจงหนักหนักก่อนจึงให้การทรัพย์สิ่งของแต่ตามสักจริง อย่าให้เอาเท็จมาให้ การกฎหมาย เจ้าทรัพย์นครบาลชาวบ้านนายอำเภอจึงข่มขะเม่นสืบเสาะสอดแนมจับกุมเอาตัวอ้าย ผู้ร้ายๆจะเห็นว่าเจ้าทรัพย์นครบาลชาวบ้านนายอำเภอเปนใจสอดแนมจับกุมเปนหลายเหล่าอยู่แล้ว ก็จะไม่เข็ดขามกลัวเกรง จะมีอาจทำร้ายแก่ราษฎรได้ แลชาวบ้านในสามเส้นสิบห้าวานั้น ถ้ามิได้เปน ผู้ร้ายแลมิได้เป็นผู้ชักนำสมรู้ร่วมคิดด้วยอ้ายผู้ร้ายหามิได้แล้ว ชาวบ้านทั้งนี้จะต้องแบ่งส่วนช่วยใช้ ทรัพย์เจ้าของทรัพย์อยู่ด้วย ห้ามอย่าให้ปรับไหมเอาเปนโทษเลมิตตามพระราชกำหนดเลย

พระราชบัญญัติโจรห้าเส้น จ.ศ. ๑๑๙๙

"....อนึ่งมีพระราชกำหนดแต่ก่อนไว้ว่า ถ้าโจรปล้นให้ราษฎรชาวบ้านชนกันจับอ้ายผู้ร้ายไว้เขตแดนที่รังวัด ๓ เส้น ๑๕ วานั้นน้อยนัก ด้วยครั้งนี้พิจารณาได้ความว่า อ้ายผู้ร้ายปล้นพวกหนึ่งรายหนึ่งถึง ๑๔ ถึง ๑๗ คนก็มี ภูมบ้านในที่อ้ายผู้ร้ายไปปล้นนั้น บางแห่งบ้านน้อยบางแห่งบ้านมาก ไม่เสมอกัน ทอดที่รังวัดไว้สามเส้นสิบห้าวา ถ้าที่บ้านน้อย คนในที่รังวัดซึ่งจะจับอ้ายผู้ร้ายหากอไม่ จึงให้เพิ่มที่เขตแดนรังวัดขึ้นอีกเส้นห้าวา เก่าใหม่ให้ได้ห้าเส้น จะได้คนมากช่วยกันจับอ้ายผู้ร้าย ให้ นายอำเภอกำนันพันนายบ้านบอกประกาศชาวบ้านให้ทำเกลาะไว้สำหรับบ้านสำหรับเรือนจงทุกเรือน ถ้าผู้ร้ายเอาสากระทุ้งแลแลไม้กระทุ้งประตูดคบเพลิงเข้าปล้นบ้านเรือนแห่งใด เจ้าของเรือนกลัว อ้ายผู้ร้ายจะร้องบอกชาวบ้านมิได้ แลเพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียงก็คงจะรู้ว่าอ้ายผู้ร้ายปล้นเรือนนั้น รู้แล้วให้ตีเกลาะสัญญาณ เรือนใดได้ยินแล้ว ให้ตีเกลาะบอกต่อกันไป ให้คนในเรือนที่รังวัดห้าเส้นมาช่วยกันจับอ้ายผู้ร้ายให้ทันอ้ายผู้ร้ายยังอยู่บนเรือนเจ้าของทรัพย์ ถ้าอ้ายผู้ร้ายเอาขวานปักเอาไม้ท่อน ก้อนดินทิ้งคว่างเอากระสุนยิงกราดไว้ จะเข้าไปช่วยจับอ้ายผู้ร้ายที่เรือนอ้ายผู้ร้ายปล้นนั้นมิได้ ก็ให้ชาวบ้านช่วยกันล้อมไว้ อ้ายผู้ร้ายได้ทรัพย์สิ่งของแล้วกลับออกมา ก็คงจับเอาตัวได้คนหนึ่งบ้างสองคนบ้าง ภาจะได้รับความพิจารณาสืบต่อไป ถ้าชาวบ้านไม่พอใจจับอ้ายผู้ร้าย ชาวบ้านก็มีความผิดต้องโทษเลมิด ครั้นจะให้ยกโทษเลมิดเสียตามพระราชกำหนดเดิม ชาวบ้านที่อยู่ในรังวัดห้าเส้นก็จะละเลยใจ หาช่วยกันจับกุมอ้ายผู้ร้ายให้ได้ไม่ ถ้าอ้ายผู้ร้ายปล้นบ้านใดเรือนใด ราษฎรชาวบ้านกลัว จะต้องปรับใหม่ตามศักดีนา ชาวบ้านก็จะพร้อมใจกันระวางระไวรักษาบ้านรักษาเรือนตระเตรียมคอยจับกุมอ้ายผู้ร้ายแข็งแรง อ้ายผู้ร้ายก็จะหาอาจเข้าปล้นบ้านปล้นเรือนได้ไม่ ซึ่งกฎหมายเดิมว่า ให้เอาทรัพย์ซึ่งอ้ายผู้ร้ายลักไปนั้นตั้งปรับใหม่ชาวบ้านซึ่งอยู่ในที่รังวัดแบ่งส่วนให้ให้ทุนทรัพย์ซึ่งอ้ายผู้ร้ายลักเอาไป ถ้าทรัพย์มาก ชาวบ้านซึ่งอยู่ในที่รังวัดบ้านเปลี่ยวคนน้อย จะต้องปรับใหม่ผู้มีบันดาศักดีหา บันดาศักดีมิได้เสมอเท่ากัน ใช้ทุนทรัพย์เจ้าของทรัพย์ตามกฎหมายเดิมนั้น ที่บันดาศักดีน้อย ก็จะได้เสียเหลือล้นพันตัวไม่มีทรัพย์จะใช้เจ้าทรัพย์ ก็จะต้องเร่งรัดได้รับความยากแค้นเดือดร้อน ชาวบ้านในที่รังวัดผิดโดยโทษเลมิดก็จะให้ปรับใหม่โดยทานุโทษเลมิดตามบันดาศักดี ราษฎรไม่มีศักดี ก็จะได้เสียแต่น้อย ที่บันดาศักดีมากแล้วจะต้องเสียทรัพย์มาก ก็จะได้แข็งแรงกำชับกำชาผู้มีบันดาศักดีน้อยให้ระวางระไวช่วยกันจับอ้ายผู้ร้ายแลเงินที่ปรับใหม่เอามาใช้ทุนทรัพย์ที่อ้ายผู้ร้ายลักเอาไปนั้น เมื่อไม่พอทุนทรัพย์เจ้าของทรัพย์แบ่งส่วนแล้วมากน้อยเท่าใด จะพระราชทานเงินหลวงใช้ให้จงครบ ซึ่งให้ปรับใหม่กรมพระนครบาลให้ช่วยใช้ทุนทรัพย์ด้วยนั้น กรมพระนครบาลหาได้อยู่เรือนใกล้เคียงเจ้าทรัพย์ไม่ อ้ายผู้ร้ายปล้นแล้วเจ้าของทรัพย์มาตราสินไหมจึงได้รู้ ให้ยกปรับใหม่กรมพระนครบาลเสีย เมื่อชาวบ้านจับตัวอ้ายผู้ร้ายในทันใดนั้นไม่ได้ ก็เป็นพนักงานตระลาการกรมพระนครบาลจะได้สอบสวนพิจารณาเอาตัวอ้ายผู้ร้ายสืบไป ตั้งแต่นี้อ้ายผู้ร้ายปล้นแห่งใด ชาวบ้านจับตัวอ้ายผู้ร้ายมิได้ ให้

ตระลาการทอดเชือกรั้ววัดชาวบ้านในเขตแดนที่ห้าเส้น ถ้าถ้ากระโดงคลองเล็กภอจะข้ามมาช่วยกัน ไม่ได้มาช่วย จึงให้ทอดเส้นเชือกรั้ววัดตัดตรงไป ถ้าคลองใหญ่กว้างตั้งแต่ ๑๐ วาขึ้นไปจะลุยโคลน หว่านน้ำข้ามมาช่วยมิได้ ให้ทอดเส้นเชือกรั้ววัดอ้อมไปตามตพานข้ามคลอง ถ้ารั้วที่บ่าแพงกันมี ประตูจำเพาะทางเดิน ก็ให้ทอดเส้นเชือกรั้ววัดตามประตูคนเดิน ถ้าเส้นเชือกวัดอ้อมไปตกพันนอกห้า เส้นแล้ว ก็อย่าให้ปรับใหม่เลย แต่ชาวบ้านซึ่งอยู่ในปากคลองในรั้วกันในกำแพงกันเรือนใกล้เคียงกับ เรือนซึ่งอ้ายผู้ร้ายปล้นนั้นจะนั่งเสียไม่ช่วย(มิได้) ให้ตีเกลาะให้ร้องกองเพลิงขึ้นให้สว่าง จะให้เหนตัว อ้ายผู้ร้าย คนชาวบ้านซึ่งอยู่ในที่ห้าเส้นจะได้ช่วยกันจับเอาตัวอ้ายผู้ร้าย ถ้าจับอ้ายผู้ร้ายมิได้ ท่านให้ ใหม่ชาวบ้านชายสภรรณสมสักอยู่ในที่รั้ววัดห้าเส้นโดยถานเลมิตตั้งแต่นา ๑๕ ไร่ขึ้นไปถึงนา ๑๕๐ ไร่ คนหนึ่งเปนเงิน ๕ ตำลึง ถ้าสูงนา ๒๐๐ ไร่ขึ้นไปถึงนา ๑๐๐๐๐ ให้ปรับใหม่โดยถานเลมิตตามบันดา ศักดิ์ ถ้าผู้ต่านา ๑๐ ไร่ถึงนา ๕ ไร่ อย่าให้ปรับใหม่เลย ให้แต่ทวนมันคนละ ๑๕ ที่ ถ้าผู้ใดอยู่ในรั้ววัด ได้ไปช่วยจับโจรฯพันแทงมีบาดเจ็บ ท่านว่าคุ้มโทษ อย่าให้ปรับใหม่เลย แลเงินซึ่งปรับใหม่ราษฎร ชาวบ้านในเขตแดนรั้ววัดห้าเส้นนั้น ให้ตระลาการเร่งเรียกเอามาไว้เป็นกลางก่อน ถ้าผู้ใดซึ่งอยู่ในที่ รั้ววัด ๕ เส้น จับตัวอ้ายผู้ร้ายมาส่งได้ก็ดี แลสืบได้ความว่าผู้ร้ายไปสำนักนั้นอาไศรยอยู่แห่งใดตำบลใด จะจับตัวมาส่งมิได้ เอาความมาบอกกับตระลาการฯไปจับเอาตัวอ้ายผู้ร้ายมาได้พิจารณาอ้ายผู้ร้าย เป็นสัจแล้ว ก็ให้ตระลาการคืนเงินปรับใหม่ให้แก่ชาวบ้านในที่รั้ววัด ๕ เส้น ของผู้ใดก็ให้ผู้นั้นไป อย่า ให้ตระลาการเรียกเอาค่าฤชาสิบลดเลย ถ้าผู้ใดซึ่งอยู่นอกเขตรั้ววัดสืบเสาะจับตัวอ้ายผู้ร้ายได้ ก็ให้ ตระลาการเอาเงินรายที่เรียกค่ารั้ววัดมาไว้ให้นั้นให้เปนบำเหน็จแก่ผู้จับโจรได้เปนเงินชั่งหนึ่ง ถ้าสืบเสาะ จับตัวอ้ายผู้ร้ายมิได้ เจ้าทรัพย์เสียทรัพย์ไปแก่โจรมากน้อยเท่าใด ก็ให้เจ้าทรัพย์สาบาลตัวจงหนัก แล้วให้เอาทรัพย์ในตราสินที่อ้ายผู้ร้ายลักเอาไปนั้นทำเปนสามส่วน ยกเปนภัพไปกับเจ้าทรัพย์ส่วน หนึ่ง เพราะมิได้ระวังระไว ยังสองส่วนนั้น ให้เอาเงินปรับใหม่ชาวบ้านมาใช้ ถ้าไม่ภอให้ตระลาการเบิก เอาเงินหลวงมาใช้ให้เจ้าของทรัพย์จงครบ ถ้าเงินปรับใหม่ในรั้ววัด ๕ เส้นใช้ทุนทรัพย์ให้แก่เจ้าของ ทรัพย์แล้วยังยังเหลืออยู่มากน้อยเท่าใด ให้ส่งไว้แก่พระคลังมหาสมบัติ สำหรับจะให้พระราชทานเปน บำเหน็จแก่ผู้จับผู้ร้ายได้..... "

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

U.K. TERRORISM ACT 2000

19 Disclosure of information: duty.

(1) This section applies where a person—

(a) believes or suspects that another person has committed an offence under any of sections 15 to 18, and

(b) bases his belief or suspicion on information which comes to his attention—

(i) in the course of a trade, profession or business, or

(ii) in the course of his employment (whether or not in the course of a trade, profession or business).

(1A) But this section does not apply if the information came to the person in the course of a business in the regulated sector.

(2) The person commits an offence if he does not disclose to a constable as soon as is reasonably practicable—

(a) his belief or suspicion, and

(b) the information on which it is based.

(3) It is a defence for a person charged with an offence under subsection (2) to prove that he had a reasonable excuse for not making the disclosure.

(4) Where—

(a) a person is in employment,

(b) his employer has established a procedure for the making of disclosures of the matters specified in subsection (2), and

(c) he is charged with an offence under that subsection,

it is a defence for him to prove that he disclosed the matters specified in that subsection in accordance with the procedure.

(5) Subsection (2) does not require disclosure by a professional legal adviser of—

(a) information which he obtains in privileged circumstances, or

(b) a belief or suspicion based on information which he obtains in privileged circumstances.

(6) For the purpose of subsection (5) information is obtained by an adviser in privileged circumstances if it comes to him, otherwise than with a view to furthering a criminal purpose—

(a) from a client or a client's representative, in connection with the provision of legal advice by the adviser to the client,

(b) from a person seeking legal advice from the adviser, or from the person's representative, or

(c) from any person, for the purpose of actual or contemplated legal proceedings.

(7) For the purposes of subsection (1)(a) a person shall be treated as having committed an offence under one of sections 15 to 18 if—

(a) he has taken an action or been in possession of a thing, and

(b) he would have committed an offence under one of those sections if he had been in the United Kingdom at the time when he took the action or was in possession of the thing.

(7A) The reference to a business in the regulated sector must be construed in accordance with Schedule 3A.

(7B) The reference to a constable includes a reference to a member of the staff of the Serious Organised Crime Agency authorised for the purposes of this section by the Director General of that Agency .

(8) A person guilty of an offence under this section shall be liable—

(a) on conviction on indictment, to imprisonment for a term not exceeding five years, to a fine or to both, or

(b) on summary conviction, to imprisonment for a term not exceeding six months, or to a fine not exceeding the statutory maximum or to both.

ALASKA STATUTES 11.56.767. Failure to Report a Violent Crime Committed Against an Adult.

(a) A person, other than the victim, commits the crime of failure to report a violent crime committed against an adult if the person, under circumstances not requiring the person to report as required by AS 11.56.765 ,

(1) witnesses what the person knows or reasonably should know is

- (A) the murder or attempted murder of a person by another;
- (B) the kidnapping or attempted kidnapping of a person by another; or
- (C) the sexual penetration or attempted sexual penetration by another
  - (i) of a person without consent of the person;
  - (ii) of a person who is mentally incapable;
  - (iii) of a person who is incapacitated; or
  - (iv) of a person who is unaware that a sexual act is being committed; and

(2) does not, as soon as reasonably practicable, report that crime to a peace officer or law enforcement agency.

(b) In a prosecution under this section, it is an affirmative defense that the defendant

(1) did not report as soon as reasonably practicable because the defendant reasonably believed that

- (A) doing so would have exposed the defendant or others to a substantial risk of physical injury; or
- (B) effective assistance was already being provided by another person; or

(2) acted to stop the commission of the crime and stopped

- (A) the commission of the crime; or
- (B) the completion of the crime being attempted.

(c) In this section,

(1) "incapacitated" has the meaning given in AS 11.41.470 ;

(2) "mentally incapable" has the meaning given in AS 11.41.470 ;

(3) "sexual act" has the meaning given in AS 11.41.470 ;

(4) "without consent" has the meaning given in AS 11.41.470 .

(d) Failure to report a violent crime committed against an adult is a violation.

ALASKA STATUTES 11.56.765. Failure to Report a Violent Crime Committed Against a Child.

(a) A person, other than the victim, commits the crime of failure to report a violent crime committed against a child if the person

(1) witnesses what the person knows or reasonably should know is

(A) the murder or attempted murder of a child by another;

(B) the kidnapping or attempted kidnapping of a child by another;

(C) the sexual penetration or attempted sexual penetration by another

(i) of a child without consent of the child;

(ii) of a child that is mentally incapable;

(iii) of a child that is incapacitated; or

(iv) of a child that is unaware that a sexual act is being committed; or

(D) the assault of a child by another causing serious physical injury to the child;

(2) knows or reasonably should know that the child is under 16 years of age;

and

(3) does not in a timely manner report that crime to a peace officer or law enforcement agency.

(b) In a prosecution under this section, it is an affirmative defense that the defendant

(1) did not report in a timely manner because the defendant reasonably believed that doing so would have exposed the defendant or others to a substantial risk of physical injury; or

(2) acted to stop the commission of the crime and stopped

(A) the commission of the crime; or

(B) the completion of the crime being attempted.

(c) In this section,

- (1) "incapacitated" has the meaning given in AS [11.41.470](#) ;
- (2) "mentally incapable" has the meaning given in AS [11.41.470](#) ;
- (3) "sexual act" has the meaning given in AS [11.41.470](#) ;
- (4) "without consent" has the meaning given in AS [11.41.470](#) .

(d) Failure to report a violent crime committed against a child is a class A misdemeanor.

ALASKA STATUTES 11.41.470. Definitions.

For purposes of AS [11.41.410](#) - [11.41.470](#), unless the context requires otherwise,

- (1) "health care worker" includes a person who is or purports to be an anesthesiologist, acupuncturist, chiropractor, dentist, health aide, hypnotist, massage therapist, mental health counselor, midwife, nurse, nurse practitioner, osteopath, naturopath, physical therapist, physical therapy assistant, physician, physician assistant, psychiatrist, psychologist, psychological associate, radiologist, religious healing practitioner, surgeon, x-ray technician, or a substantially similar position;
- (2) "incapacitated" means temporarily incapable of appraising the nature of one's own conduct or physically unable to express unwillingness to act;
- (3) "legal guardian" means a person who is under a duty to exercise general supervision over a minor or other person committed to the custody of the Department of Health and Social Services under AS [47.10](#) or AS [47.12](#) as a result of a court order, statute, or regulation, and includes Department of Health and Social Services employees, foster parents, and staff members and other employees of group homes or youth facilities where the minor or other person is placed as a result of a court order or the action of the Department of Health and Social Services, and police officers, probation officers, and social workers when those persons are exercising custodial control over a minor or other person.

(4) "mentally incapable" means suffering from a mental disease or defect that renders the person incapable of understanding the nature or consequences of the person's conduct, including the potential for harm to that person;

(5) "position of authority" means an employer, youth leader, scout leader, coach, teacher, counselor, school administrator, religious leader, doctor, nurse, psychologist, guardian ad litem, babysitter, or a substantially similar position, and a police officer or probation officer other than when the officer is exercising custodial control over a minor;

(6) "sexual act" means sexual penetration or sexual contact;

(7) "victim" means the person alleged to have been subjected to sexual assault in any degree or sexual abuse of a minor in any degree;

(8) "without consent" means that a person

(A) with or without resisting, is coerced by the use of force against a person or property, or by the express or implied threat of death, imminent physical injury, or kidnapping to be inflicted on anyone; or

(B) is incapacitated as a result of an act of the defendant.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

The Washington statute § 9.69.100(1)(c)

"Whoever, having witnessed the actual commission of a felony involving violence or threat of violence, or having witnessed preparations for the commission of a felony involving violence or the threat of violence, does not as soon as reasonably possible make known his knowledge of such to the prosecuting attorney, police, or other public officials of the state of Washington having jurisdiction over the matter, shall be guilty of a gross misdemeanor; Provided that nothing in this act shall be so construed to affect existing privileged relationship as provided by law."

Massachusetts General Laws Annotated chapter 268

§ 40 "Whoever knows that another person is a victim of aggravated rape, rape, murder, manslaughter or armed robbery and is at the scene of said crime shall, to the extent that said person can do so without danger or peril to himself or others, report said crime to an appropriate law enforcement official as soon as reasonably practicable"

ศูนย์วิทยุตำรวจ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Hawaii Statutes - Section 663-1.6: Duty to assist

(a) Any person at the scene of a crime who knows that a victim of the crime is suffering from serious physical harm shall obtain or attempt to obtain aid from law enforcement or medical personnel if the person can do so without danger or peril to any person. Any person who violates this subsection is guilty of a petty misdemeanor.

(b) Any person who provides reasonable assistance in compliance with subsection (a) shall not be liable in civil damages unless the person's acts constitute gross negligence or wanton acts or omissions, or unless the person receives or expects to receive remuneration. Nothing contained in this subsection shall alter existing law with respect to tort liability of a physician licensed to practice under the laws of this State committed in the ordinary course of the physician's practice.

(c) Any person who fails to provide reasonable assistance in compliance with subsection (a) shall not be liable for any civil damages.

2009 Rhode Island Code SECTION 11-1-5.1

§ 11-1-5.1 Reports of crimes to law enforcement officials. – A person who knows that another person is a victim of sexual assault, murder, manslaughter, or armed robbery and who is at the scene of the crime shall, to the extent that the person can do so without danger or peril to the person or others, report the crime to an appropriate law enforcement official as soon as reasonably practicable. Any person who violates the provisions of this section shall be subject to imprisonment for a term not exceeding six (6) months, or by a fine of not less than five hundred dollars (\$500) nor more than one thousand dollars (\$1,000).

Rhode Island Code - § 11-56-1 — Duty to assist.

“Any person at the scene of an emergency who knows that another person is exposed to, or has suffered, grave physical harm shall, to the extent that he or she can do so without danger or peril to himself or herself or to others, give reasonable assistance to the exposed person. Any person violating the provisions of this section shall be guilty of a petty misdemeanor and shall be subject to imprisonment for a term not exceeding six (6) months, or by a fine of not more than five hundred dollars (\$500), or both.”

Connecticut Committee Bill No.6009 ,An Act concerning the failure of a witness to report a serious crime

AN ACT CONCERNING THE FAILURE OF A WITNESS TO REPORT A SERIOUS CRIME.

Be it enacted by the Senate and House of Representatives in General Assembly convened:

Section 1. (NEW) (*Effective October 1, 2009*)

(a) A person is guilty of failure to report a crime when such person witnesses what the person knows or reasonably should know is the murder, assault or sexual assault of another person or the physical abuse of a child, or the attempt thereof, and does not, as soon as reasonably practicable, report that crime to a law enforcement agency.

(b) In any prosecution for an offense under this section, it shall be an affirmative defense that the defendant (1) did not, as soon as reasonably practicable, report the crime because the defendant reasonably believed that (A) doing so would have exposed the defendant or another person to a substantial risk of physical injury, or (B) another person had already reported the crime to a law enforcement official, or (2) acted

to stop the commission of the crime and stopped (A) the commission of the crime, or (B) the completion of the crime being attempted.

(c) Failure to report a crime is a class A misdemeanor.

Vermont Statutes § 519. Emergency medical care

§ 519. Emergency medical care

(a) A person who knows that another is exposed to grave physical harm shall, to the extent that the same can be rendered without danger or peril to himself or without interference with important duties owed to others, give reasonable assistance to the exposed person unless that assistance or care is being provided by others.

(b) A person who provides reasonable assistance in compliance with subsection (a) of this section shall not be liable in civil damages unless his acts constitute gross negligence or unless he will receive or expects to receive remuneration. Nothing contained in this subsection shall alter existing law with respect to tort liability of a practitioner of the healing arts for acts committed in the ordinary course of his practice.

(c) A person who willfully violates subsection (a) of this section shall be fined not more than \$100.00.

Texas Penal Code - Section 38.17. Failure To Stop Or Report Aggravated Sexual Assault Of Child

(a) A person, other than a person who has a relationship with a child described by Section 22.04(b), commits an offense if:

(1) the actor observes the commission or attempted commission of an offense prohibited by Section 22.021(a)(2)(B) under circumstances in which a reasonable person would believe that an offense of a sexual or assaultive nature was being committed or was about to be committed against the child;

(2) the actor fails to assist the child or immediately report the commission of the offense to a peace officer or law enforcement agency; and

(3) the actor could assist the child or immediately report the commission of the offense without placing the actor in danger of suffering serious bodily injury or death.

(b) An offense under this section is a Class A misdemeanor.

Texas Penal Code - Section 38.171. Failure To Report Felony

(a) A person commits an offense if the person:

(1) observes the commission of a felony under circumstances in which a reasonable person would believe that an offense had been committed in which serious bodily injury or death may have resulted; and

(2) fails to immediately report the commission of the offense to a peace officer or law enforcement agency under circumstances in which:

(A) a reasonable person would believe that the commission of the offense had not been reported; and

(B) the person could immediately report the commission of the offense without placing himself or herself in danger of suffering serious bodily injury or death.

(b) An offense under this section is a Class A misdemeanor.

Texas Penal Code - Section 38.19. Failure To Provide Notice And Report Of Death Of Resident Of Institution

(a) A superintendent or general manager of an institution commits an offense if, as required by Article 49.24 or 49.25, Code of Criminal Procedure, the person fails to:

(1) provide notice of the death of an individual under the care, custody, or control of or residing in the institution;

(2) submit a report on the death of the individual; or

(3) include in the report material facts known or discovered by the person at the time the report was filed.

(b) An offense under this section is a Class B misdemeanor.

OHIO REVISED CODE TITLE XXIX CRIMES – PROCEDURE

CHAPTER 2921 OFFENSES AGAINST JUSTICE AND PUBLIC ADMINISTRATION

§ 2921.22. Failure to report a crime or knowledge of a death or burn injury.

(A) (1) Except as provided in division (A)(2) of this section, no person, knowing that a felony has been or is being committed, shall knowingly fail to report such information to law enforcement authorities.

(2) No person, knowing that a violation of division (B) of section 2913.04 of the Revised Code has been, or is being committed or that the person has received information derived from such a violation, shall knowingly fail to report the violation to law enforcement authorities.

(B) Except for conditions that are within the scope of division (E) of this section, no physician, limited practitioner, nurse, or other person giving aid to a sick or injured person shall negligently fail to report to law enforcement authorities any gunshot or stab wound treated or observed by the physician, limited practitioner, nurse, or person, or any serious physical harm to persons that the physician, limited practitioner, nurse, or person knows or has reasonable cause to believe resulted from an offense of violence.

(C) No person who discovers the body or acquires the first knowledge of the death of a person shall fail to report the death immediately to a physician whom the person knows to be treating the deceased for a condition from which death at such time would not be unexpected, or to a law enforcement officer, an ambulance service, an emergency squad, or the coroner in a political subdivision in which the body is discovered, the death is believed to have occurred, or knowledge concerning the death is obtained.

(D) No person shall fail to provide upon request of the person to whom a report required by division (C) of this section was made, or to any law enforcement officer who has reasonable cause to assert the authority to investigate the circumstances surrounding

the death, any facts within the person's knowledge that may have a bearing on the investigation of the death.

(E) (1) As used in this division, "burn injury" means any of the following:

(a) Second or third degree burns;

(b) Any burns to the upper respiratory tract or laryngeal edema due to the inhalation of superheated air;

(c) Any burn injury or wound that may result in death;

(d) Any physical harm to persons caused by or as the result of the use of fireworks, novelties and trick noisemakers, and wire sparklers, as each is defined by section 3743.01 of the Revised Code.

(2) No physician, nurse, or limited practitioner who, outside a hospital, sanitarium, or other medical facility, attends or treats a person who has sustained a burn injury that is inflicted by an explosion or other incendiary device or that shows evidence of having been inflicted in a violent, malicious, or criminal manner shall fail to report the burn injury immediately to the local arson, or fire and explosion investigation, bureau, if there is a bureau of this type in the jurisdiction in which the person is attended or treated, or otherwise to local law enforcement authorities.

(3) No manager, superintendent, or other person in charge of a hospital, sanitarium, or other medical facility in which a person is attended or treated for any burn injury that is inflicted by an explosion or other incendiary device or that shows evidence of having been inflicted in a violent, malicious, or criminal manner shall fail to report the burn injury immediately to the local arson, or fire and explosion investigation, bureau, if there is a bureau of this type in the jurisdiction in which the person is attended or treated, or otherwise to local law enforcement authorities.

(4) No person who is required to report any burn injury under division (E)(2) or (3) of this section shall fail to file, within three working days after attending or treating the victim, a written report of the burn injury with the office of the state fire marshal. The report shall comply with the uniform standard developed by the state fire marshal pursuant to division (A)(15) of section 3737.22 of the Revised Code.

(5) Anyone participating in the making of reports under division (E) of this section or anyone participating in a judicial proceeding resulting from the reports is immune from any civil or criminal liability that otherwise might be incurred or imposed as a result of such actions. Notwithstanding section 4731.22 of the Revised Code, the physician-patient relationship is not a ground for excluding evidence regarding a person's burn injury or the cause of the burn injury in any judicial proceeding resulting from a report submitted under division (E) of this section.

(F) (1) Any doctor of medicine or osteopathic medicine, hospital intern or resident, registered or licensed practical nurse, psychologist, social worker, independent social worker, social work assistant, professional clinical counselor, or professional counselor who knows or has reasonable cause to believe that a patient or client has been the victim of domestic violence, as defined in section 3113.31 of the Revised Code, shall note that knowledge or belief and the basis for it in the patient's or client's records.

(2) Notwithstanding section 4731.22 of the Revised Code, the doctor-patient privilege shall not be a ground for excluding any information regarding the report containing the knowledge or belief noted under division (F)(1) of this section, and the information may be admitted as evidence in accordance with the Rules of Evidence.

(G) Divisions (A) and (D) of this section do not require disclosure of information, when any of the following applies:

(1) The information is privileged by reason of the relationship between attorney and client; doctor and patient; licensed psychologist or licensed school psychologist and client; member of the clergy, rabbi, minister, or priest and any person communicating information confidentially to the member of the clergy, rabbi, minister, or priest for a religious counseling purpose of a professional character; husband and wife; or a communications assistant and those who are a party to a telecommunications relay service call.

(2) The information would tend to incriminate a member of the actor's immediate family.

(3) Disclosure of the information would amount to revealing a news source, privileged under section 2739.04 or 2739.12 of the Revised Code.

(4) Disclosure of the information would amount to disclosure by a member of the ordained clergy of an organized religious body of a confidential communication made to that member of the clergy in that member's capacity as a member of the clergy by a person seeking the aid or counsel of that member of the clergy.

(5) Disclosure would amount to revealing information acquired by the actor in the course of the actor's duties in connection with a bona fide program of treatment or services for drug dependent persons or persons in danger of drug dependence, which program is maintained or conducted by a hospital, clinic, person, agency, or organization certified pursuant to section 3793.06 of the Revised Code.

(6) Disclosure would amount to revealing information acquired by the actor in the course of the actor's duties in connection with a bona fide program for providing counseling services to victims of crimes that are violations of section 2907.02 or 2907.05 of the Revised Code or to victims of felonious sexual penetration in violation of former section 2907.12 of the Revised Code. As used in this division, "counseling services" include services provided in an informal setting by a person who, by education or experience, is competent to provide those services.

(H) No disclosure of information pursuant to this section gives rise to any liability or recrimination for a breach of privilege or confidence.

(I) Whoever violates division (A) or (B) of this section is guilty of failure to report a crime. Violation of division (A) of this section is a misdemeanor of the fourth degree. Violation of division (B) of this section is a misdemeanor of the second degree.

(J) Whoever violates division (C) or (D) of this section is guilty of failure to report knowledge of a death, a misdemeanor of the fourth degree.

(K) (1) Whoever negligently violates division (E) of this section is guilty of a minor misdemeanor.

(2) Whoever knowingly violates division (E) of this section is guilty of a misdemeanor of the second degree.

19xx Committee Report or Comment.

1974 Committee Comment to H 511

This first part of this section is similar to, but narrower than the common law crime of misprision of felony. The second part of the section retains a requirement in former law that doctors and others report injuries patently caused by criminal violence.

The gist of misprision at common law was keeping silence or failing to attempt to apprehend the offender when one knew a felony had been committed. There was only one exception: a wife was not bound to report her husband's crimes. It was a passive offense, i.e., if any active aid was given to the offender, the aider became an accessory to the crime, after the fact.

Under this section, persons are required only to inform authorities of felonies of which they have knowledge, and are not required to attempt apprehension of the offender. Also, a number of relationships are privileged under this section which were not privileged at common law. These include: attorney and client; doctor and patient; licensed psychologist and client; priest and penitent; clergyman and parishioner; husband and wife, and other immediate family members; newsmen, with respect to confidential news sources; and those engaged in authorized drug treatment or counseling programs.

The rationale for requiring that serious crimes be reported is that effective crime prevention and law enforcement depend significantly on the cooperation of the public. The section covers, for example, the situation where bystanders ignore a murder victim's pleas for help because they do not want to "become involved." The rationale for the exceptions is that, in each case in which a privilege is applicable, the considerations favoring keeping silence override the general policy considerations requiring serious crimes to be reported.

This section also requires doctors, limited practitioners, nurses, and others who give aid to the sick or injured, to report gunshot and stab wounds, and other serious injuries which they know or have reasonable cause to believe resulted from a crime of violence, such as the "battered child syndrome." The reporting requirement under this part of the section is absolute, i.e., no privilege attaches in the cases covered.

The section explicitly states that no disclosure of information under the section can give rise to any cause of action or recrimination of any kind for breach of privilege or confidence. This includes disclosure of information which is privileged under the section, and which the person disclosing it is therefore not required to divulge.

Failure to report a crime is a misdemeanor of the fourth degree when the failure is to report a felony of which one has knowledge. Failure of a doctor, nurse, or person giving aid to the sick or injured to report wounds resulting from criminal violence is a misdemeanor of the second degree.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

French Penal Code

ARTICLE 223-6

Anyone who, being able without risk to himself or to third parties to prevent by immediate action a felony or a misdemeanor against the bodily integrity of a person, willfully abstains from doing so, is punished by five years' imprisonment and a fine of 75,000.

The same penalties apply to anyone who willfully fails to render to a person in danger any assistance which, without risk to himself or to third parties, he could render him either by his own action, or by initiating rescue operations.

ARTICLE 434-1

Any person who, having knowledge of a felony the consequences of which it is still possible to prevent or limit, or the perpetrators of which are liable to commit new felonies that could be prevented, omits to inform the administrative or judicial authorities is punished by three years' imprisonment and a fine of 45,000.

Except where felonies committed against minors under fifteen years of age are concerned, the following are exempted from the provisions above:

1° the relatives in a direct line and their spouses, and the brothers and sisters and their spouses, of the perpetrator or accomplice to the felony;

2° the spouse of the offender or accomplice to the felony, or the person who openly cohabits with him.

Also exempted from the provisions of the first paragraph are persons bound by an obligation of secrecy pursuant to the conditions laid down under article 226-13.

ARTICLE 434-2

Where the felony referred to under the first paragraph of article 434-1 consists of a violation of a fundamental interest of the nation as defined by Title I of the present Book or an act of terrorism referred to under Title II of the present Book, the penalty is increased to five years' imprisonment and to a fine of 75,000.

ARTICLE 434-3

Any person who, having knowledge of maltreatment, deprivations, or sexual assaults inflicted upon a minor under fifteen years of age or upon a person incapable of self-protection by reason of age, sickness, disability, psychic or physical deficiency or state of pregnancy, omits to report this to the administrative or judicial authorities is punished by three years' imprisonment and a fine of 45,000.

Except where the law otherwise provides, persons bound by an obligation of secrecy pursuant to the conditions set out under article 226-13 are exempted from the above provisions.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

German Penal Code

Section 138 Omission to bring planned offences to the attention of the authorities

(1) Whosoever has credible information about the planning or the commission of the following offences:

1. preparation of a war of aggression (section 80);
2. high treason under sections 81 to 83 (1);
3. treason or an endangerment of peace under sections 94 to 96, section 97a or section 100;
4. counterfeiting money or securities under section 146, section 151, section 152 or counterfeiting debit cards and blank euro cheque forms under section 152b (1) to (3);
5. murder under specific aggravating circumstances (section 211), murder (section 212), genocide (section 6 of the Code of International Criminal Law), a crime against humanity (section 7 of the Code of International Criminal Law), or a war crime (section 8, section 9, section 10, section 11 or section 12 of the Code of International Criminal Law);
6. an offence against personal liberty in cases under section 232 (3), (4), or (5), section 233 (3), each to the extent it involves a felony, section 234, section 234a, section 239a or section 239b;
7. robbery or blackmail using force or threat to life and limb (sections 249 to 251 or section 255); or
8. offences creating a danger to the public under sections 306 to 306c, section 307 (1) to (3), section 308 (1) to (4), section 309 (1) to (5), section 310, section 313, section 314, section 315 (3), section 315b (3), section 316a or section 316c

at a time when the commission or result can still be averted, and fails to report it in time to the public authorities or the person threatened, shall be liable to imprisonment not exceeding five years or a fine

(2) Whosoever credibly learns

1. of the commission of an offence under section 89a or
2. of the planning or commission of an offence under section 129a, also in conjunction with section 129b (1), 1st and 2nd sentences,

at a time when the commission can still be averted, and fails to report it promptly to the public authorities, shall incur the same penalty. Section 129b (1) 3rd to 5th sentences shall apply mutatis mutandis in the case of No. 2 above.

(3) Whosoever by gross negligence fails to make a report although he has credible information about the planning or the commission of an unlawful act, shall be liable to imprisonment of not more than one year or a fine.

Section 139 Exceptions to liability

(1) If in cases under section 138 the offence has not been attempted the court may order a discharge.

(2) A clergyman shall not be obliged to report what has been confided to him in his capacity as a spiritual counsellor.

(3) Whosoever fails to report an offence, if the report would have had to be made against a relative, shall be exempt from liability

1. murder (section 211 or section 212);
2. genocide under section 6 No 1 of the Code of International Criminal Law, or a crime against humanity under section 7 (1) of the Code of International Criminal Law, or a war crime under section 8 (1) No 1 of the Code of International Criminal Law;
3. abduction for the purpose of blackmail (section 239a (1)), hostage taking (section 239b (1)) or an attack on air or maritime traffic (section 316c (1)) by a terrorist organisation (section 129a, also in conjunction with section 129b (1)).

Under the same conditions an attorney, defence counsel, physician, psychotherapist, or child or youth psychotherapist shall not be obliged to report what was confided to them in their professional capacity. The professional assistants of those persons named in the 2nd sentence above and those persons who work for them as part of their professional education shall not be obliged to report what they learn in their professional capacity.

(4) Whosoever averts the commission or the result of the offence other than by reporting shall be exempt from liability. If the commission or result of the offence does not take place regardless of the contribution of the person obliged to report his earnest efforts to avert the result shall suffice for exemption from liability.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวพัชรียา โมกขมรรคกุล เกิดเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2529 ที่กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญานิติศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง จากคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2550 ได้รับประกาศนียบัตรหลักสูตรวิชาว่าความจากสำนักฝึกอบรมวิชาว่าความแห่งสหภาพนายความ รุ่นที่ 31 พ.ศ. 2551 สอบไล่ได้ความรู้ชั้นเนติบัณฑิตสมัยที่ 61 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ปีการศึกษา 2551 และเข้ารับการศึกษต่อในหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีพ.ศ. 2552

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย